IV-Tom El-Mebsut

Prevodioc: Samir B.

08.12.2025

DEUTCHLAND

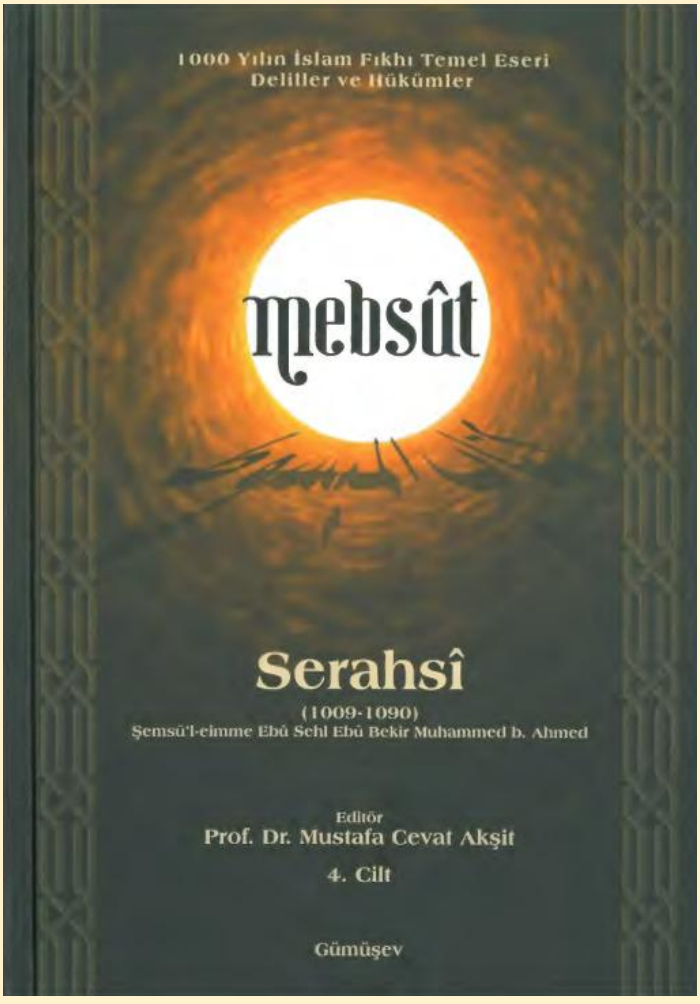
1000 Yılın İslam Fıkhı Temel Eseri
Deliller ve Hükümler
mebsût
Serahsî
(1009-1090)
Şemsü'l-eimme Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed
Editör
Prof. Dr. Mustafa Cevat Akşit
4. Cilt
Gümüşev

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

Hvala Allahu, Gospodaru svetova. Najbolji is'hod je za one koji se boje Allaha Teâlâ. Neprijateljstvo je samo za ugnjetače. Mir i blagoslov na Njegovog Hz.Poslanika Muhammeda (s.a.v.s.) i na svu njegovu časnu porodicu (r.a.h.).

[4/2]

KNJIGA O HADŽU

(كتاب الحج)

Veliki, asketski imam, sunce imama i ponos islama, Ebu Bekr Muhammed b. Ebu Sehl es-Serahsi (r.a.h.), je rekao: "Reč 'hadž' doslovno znači 'nameravati'. Sledeća izreka pesnika takođe ima ovo značenje“.

Svedočim čestom dolasku stanovnika Avfa,

njihovim hodočašćem do šafranom mirisanog turbana Zibirkanovog.

Drugim rečima, pleme Avf je došlo sa jedinom namerom da vidi Zibirkana, jer su ga cenili.

Definicija hadža

U religiji, hodočašće se sastoji od posete Božjoj kući (Allah-ovoj Teâlâ kući) radi poštovanja i ispunjenja glavnog stuba (rukun) religije. Ovaj se cilj može postići samo potpunom posvećenošću, odlučnošću i težnjom da se pređu velike udaljenosti. Ovaj naziv, iako religiozan, takođe obuhvata i svoje bukvalno značenje. Reč "Menâsik“ je množina reči "nusuk“, koja znači svaki ibadet koji je sredstvo približavanja Allahu Teâlâ. Zbog toga se osobi koja ibadeti kaže „nâsik“. Međutim, u jeziku vere menâsik se odnosi na stubove (farz delove) hadža. Allah Teâlâ kaže:

فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَـٰسِكَكُمْ فَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِي ٱلدُّنْيَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ

200. A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite! Ima ljudi koji govore: "Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovome svijetu!" Takvi na onom svijetu neće imati ništa. [el-Bekare, 2/200]

Dokazi o farzu hadža

Obaveznost (farz) hadža je utvrđen Knjigom i Sunetom.

Dokaz iz Knjige je sledeći ajet Uzvišenog Allaha:

فِيهِ ءَايَـٰتٌۢ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ

97. U njemu su znamenja očevidna – mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba biti siguran. Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome. [Âli Imran, 3/97]. Najjača reč koja izražava obavezu i odgovornost je reč "alâ“ (na) u ajetu.

(1. وَأَشهدُ منْ عوف حُلُولًا كثيرَةً يخُبْن ست الزِّبْرِقَان المُزَعفرَا Bkz. Cevherî, *es-Sihâh*, I/303.).

Dokaz iz Sunneta je sledeći hadis našeg Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

مَنْ وجد زادًا وراحلةً يبلّغانه بيت الله تعالى ولم يحجّ حتى مات فليمُتْ إن شاء يهوديًّا وإنْ شاء نصرانيًّا

"Ko nađe namirnice i konja da ga odvede do kuće Allaha Teâlâ, a ne obavi hadž i umru ovako, neka umre kao jevrej ili hrišćanin".[2] Prema drugom rivâyetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao;

فليمُتْ على أيّ ملّةٍ شاء سوى ملّة الإسلام

"**Neka pogine u kojoj god naciji želi, osim u naciji islama**".[3] te je ovim povodom izgovorio sledeći ajet.

فِيهِ ءَايَـٰتٌۢ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ

97. U njemu su znamenja očevidna – mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba biti siguran. Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome. [Âli Imran, 3/97].

(2. Dârimî, menâsik ll; Tirmizî, Hacc lll; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/334; Ibn Ebû Şeybe, Musannef lll/306.).

(3. Ibn Ebû Şeybe, Musannef lll/305.).

Razlog zašto je hadž farz

Razlog za obaveznost (farz) hadža je kuća (Kaba) Allaha Teâlâ. Uzvišeni Allah ukazuje na ovo u ovom ajetu riječju "حِجُّ الْبَيْتِ". Zato što su obaveze vezane za svoje uzroke. Zato je hadž farz samo jednom u životu. Zato što se kuća Allaha Teâlâ, kao razlog za hadž, ne ponavlja. Dokaz za ovo je hadis:

"Ja Resûlullah! Da li se hadž obavlja svake godine ili samo jednom?", odgovorio je Hz.Poslanik (s.a.v.s.):

بل مَرَّةً فمَا زادَ فتطوّعٌ

-"Ne, to je samo jednom. Sve više od toga je nâfile".[4]

(4. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/255; Ibn Mâce, Menâsik 2; Ebû Dâvûd, Menâsik I; Hâkim, Mustedrek,II/322; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/5.).

U hadžu, vreme je uslov za obavljanje hadža, a ne njegov uzrok. Zato, ponavlanje vremena ne čini hadž ponavlanjem. Međutim, hodočašće je raspoređeno na različita mesta i vremena.

[4/3]

Zato se hadž može obaviti samo pridržavajući se propisanog redosleda dužnosti. Kao što se sedžda ne može obaviti pre ru'kua u namazu, takodže se farz tavaf (obilazak) ne može obaviti pre nego što se ne stane na Arefatu (Samir B: Da budemo malo precizniji. Dakle, prvo treba stati na Arefatu. Hvala). Imovina je uslov koji omogućava obavlanje hadža. Zbog toga hadž siromašnoga koji nema imovinu ne smatra se obaveznim da ih ispuni. Ruknovi ovog ibadeta su dela. Imovina nije uzrok u ovom ibadetu. Međutim, ona se uzima u obzir kako bi se olakšao pristup mestima za obavlanje ovih ruknova.Tada je Muhammed eš- Šejbani (r.a.h.) započeo svoju knjigu o hadžu na sledeći način:

Ulazak u Ihram

Kada želite da uđete u ihram za hadž... Uzvišeni Allah kaže,

لَّقَدۡ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءۡيَا بِٱلۡحَقِّۖ لَتَدۡخُلُنَّ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمۡ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَۖ فَعَلِمَ مَا لَمۡ تَعۡلَمُواْ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتۡحًا قَرِيبًا

27. Allah će obistiniti san Poslanika Svoga da ćete, sigurno, u Časni hram ući sigurni – ako Allah bude htio – neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali znao i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao. [el-Feth, 48/27]. Pratite knjigu Allah Teâlâ, pamteći izuzetak u ajetu- to jest, govoreći "Inšallah".

Prema jednom mišlenju, Ebu Hanifa (r.a.h.) se u ovoj izjavi obraća Ebu Jusufu (r.a.h.).[5] Osoba bi mogla biti u nedoumici da li će obaviti hadž. Zato je pomenuo "inšalah“ (ako Allah Teâlâ da), svatio svojim pronicljivim razumevanjem da će obaviti hadž te time nije pogrešio u svom otkriću.

(5. Muhammed (r.a.h.) je zabeležio memorandum koji je Ebû Hanîfa (r.a.h.) uputio svojim studentima, posebno Ebu Jusufu i Muhammedu (r.a.h.), te ih je sastavio kao Kitabu'l-Asl. Hakim eš-Šehid el-Mervazi (r.a.h.) je sažeo Kitabu'l-Asl pod imenom Kâfî. Na osnovu Kafija, Serahsi je napisao delo koje imamo, a koje je nazvao el-Mabsut. Izraz se koristi na ovaj način jer je original knjige zasnovan na Ebû Hanîfinom memorandumu.).

[4/4]

Prvo, obavite obredno pranje (gusl–veliko kupanje) ili obredno pranje određenih delova tela (abdest). Gusul je bolji.

Prema rivâyetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je skinuo odeću za ihram i obavio obredni gusl. Ovaj hadis je preneo Hârice b. Zeyd b. Sâbit (r.a.h.). Ovo obredno kupanje nije farz. Dokaz za to je sledeći hadis. Hz.Ebû Bekr (r.a.h.) je rekao Hz.Poslaniku (s.a.v.a.):

- Esma (r.a.h.) je rekla da je zatrudnela“. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Hz.Ebû Bekru (r.a.h.),

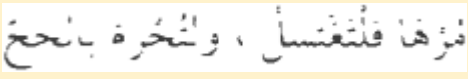

-"Reci joj da obavi abdest i da se posveti hadžu“.[6]

(6. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/369; Muslim, Hacc 109; Ebû Dâvûd, Menâsik 10; Nesâî, Menâsik 26.)

Kao što je poznato, kada se obavlja gusl dok je dojenje i hajz u toku, taj se gusul ne smatra obaveznim (farzom). Iz toga razumemo da je ovaj gusul u smislu čistoće. Kao što je abdest dovoljan umesto gusula za Bajram i Džuma namaz, tako je i ovde abdest dovoljan u svrhu pranja. Međutim, gusul je bolji, jer se kod gusula pranje obavlja u potpunosti.

Zatim obucite dva komada odeće (ihram) koji se sastoje od novog ili opranog rida (pokrivača koji se stavlja preko ramena) i izara (prekrivača oko struka nadole).

Džabir (r.a.h.) je rekao da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nosio izar i rida kada je ulazio u ihram. To je zato što je muškarcu u ihramu zabranjeno nošenje šivene odeće. Takođe mora pokriti svoje intimne delove. Zato je propisano korišćenje rida i izara za pokrivanje. Nova ili oprana odeća je ekvivalentna za ovu svrhu. Međutim, prema hadisu, novi ihram je bolji: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Ebu Zerru (r.a.h.):

تزيّنْ لعبادة ربك

"Nosite lepu odeću da biste obožavali svog Gospodara“ [7],

(7. Ibn Asâkîr, Târîhu Medîneti, Damask, LKSVl/188.)

Parfem sa bilo kojim mirisom kojeg želite

Ovo je ispravan stav naše hanefijske škole mišlenja. Nema ništa loše u tome da osoba u ihramu koristi bilo koji miris ili ulje koje želi pre nego što uđe u ihram***. Muhammed (r.a.h.) je po ovom pitanju rekao: Nisam video nikakvu lošu stranu u ovome. Međutim, video sam neke ljude kako koriste prekomerne mirise i koji se upuštaju u neprijatna dela. Zato sam ovo smatrao nepoželjnim, pokudženim, (mekruh) delom.

(PS: Samir B: ***- Ova izjava naglašava da, prema hanefijskoj školi mišlenja, osoba može nanositi parfem i ulje na svoje telo kako želi pre ulaska u ihram (pre nego što iznese nameru), i da ove radnje nisu zabranjene jer zabrane počinju tek nakon ulaska u ihram (sa namerom i telbijom). Drugim rečima, korišćenje parfema tokom faze pripreme za ihram, ne smatra se nepoželjnim. Međutim, nanošenje parfema i korišćenje mirisnih proizvoda je zabranjeno dok ste u ihramu; Zato je obavlanje ovih pranja i priprema pre ulaska u ihram sunet, (preporučena praksa).

Objašnjenje:

Pre ihrama: Pre nego što se krene na hadž ili umru, ili pre nego što se stigne do granice mikata i učini namera za ulazak u ihram, vrši se čišćenje tela, seku se nokti, brije se pod pazuhom te se nanose parfemi. Ovo su među sunetima ihrama.

Posle Ihrama (dok je u Ihramu): Nakon što se izgovori namera i kaže "Lebbejk", osoba postaje "muhrim“ te podleže određenim zabranama. Jedna od tih zabrana je nošenje parfema i korišćenje mirisnih proizvoda (parfem, mirisni sapun, gel, sprej itd.).

Hanefijsko mišlenje: Hanefijska škola mišlenja tvrdi da su parfemi naneti tokom ove pripremne faze (pre izlaska iz stanja ihrama) validni i ne povlaču kaznu jer se nanose pre nego što zabrana počinje. Ako se neko nenamerno opere mirisnim sapunom dok je u stanju ihrama, to možda neće povlačiti kaznu jer je u svrhu čišćenja, ali treba voditi računa da se miris ne zadrži.

Ukratko, Ova izjava ukazuje na to da je nošenje parfema dozvoljeno tokom pripremne faze, ali glavna zabrana počinje nakon ulaska u stanje ihrama.

Autor nepoznat.Hvala.).

Ovo je takođe stav Mâlika (r.a.h.). Takođe se od Umera i Uthmana (r.a.h.) prenosi da je ovo nepoželjno. Sledeći beduinski hadis je dokaz za ovaj stav:Jedan beduin je prišao Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) noseći džubu na kojoj je bila poprskana mirisom. Pitao je za umru. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije odgovorio dok mu nije došla objava. Kada je objava došla, rekao je ovako:

أَيْنَ السَّائِلُ عَنِ الْعُمْرَةِ ؟

"Gde je osoba koja je pitala za umru**?**“ Beduin je rekao,

-Evo me, ja Resûlullah! Naredio mu je Hz.Poslanik (s.a.v.s.);

أَمَّا جُبَّتُكَ فَانْزِعْهَا . وَأَمَّا الْخَلُوقُ فَاغْسِلْهُ . وَاصْنَعْ فِي عُمْرَتِكَ مَا أَنْتَ صَانِعٌ فِي حَجِّتِكَ

-"Skini ogrtač i operi miris. Uradi tokom umre ono što si radio tokom hadža“.[8] Naredio mu je da ukloni miris dok je u stanju ihrama.

(8. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/224; Buhârî, Umre X; Muslim, Hacc Vl; Ebû Dâvûd, Menâsik 31; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/56.)

[4/4]

Dokaz za nas hanefije je sledeći hadis HzAiše (r.a.h.):

كُنْتُ أُطَيِّبُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ ، وَلِحِلِّهِ قَبْلَ أَنْ يَزُورَ الْبَيْتَ

"Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) sam nanosila parfem jer je trebao ući u ihram pre nego što uđe u ihram, jer je izašao iz ihrama pre nego što je obavio tavaf Kabe“.[9] U jednom drugom rivâjetu stoji:

كَأَنِّي أَرَى وَبِيصَ الْمِسْكِ فِي مَفَارِقِ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) بَعْدَ إِحْرَامِهِ فَتَطَيَّبُوا

"Nakon što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) stupio u stanje ihrama, videla sam belinu mirisa mošusa u delovima njegove kose gde je razdeljena bila“. U tom slučaju, koristite parfem.[10] Sledeći hadis, takođe se prenosi od Hz.Aiše (r.a.h.):

كُنَّا نَخْرُجُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) مُتَضَمِّخًا جَبَاهُنَا بِالْمِسْكِ ثُمَّ نُحْرِمُ فَنَعْرَقُ فَيَسِيلُ عَلَى وُجُوهِنَا ، وَرَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) يَرَى وَلَا يَكْرَهُهُ

"Izlazili bismo sa Hz.Poslanikom (s.a.v.s.), sa mošusom na čelu. Zatim bismo obukli ihram. Znojili bismo se i mošus bi nam se slivao niz lice. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je to video i nije mu to bilo neprijatno“.[11]

(9. Buhârî, Hacc 18; Muslim, Hacc 31; lbn Mâce, Menâsik 18; Ebû Dâvûd, Menâsik 11; Nesâî, Menâsik 41.)

(10. Buhârî, Hacc 18; Muslim, Hacc 40; lbn Mâce, Menâsik 18; Ebû Dâvûd, Menâsik 11; Nesâî, Menâsik 41)

(11. Ebû Dâvûd, Menâsik 32; Ebû Ya' lâ, Musned, Vlll/296; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/48.)

Što se tiče tumačenja beduinskog hadisa, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ga je smatrao nepoželjnim jer je beduinski ihram ličio na odeću od rata i šafrana zbog prekomernog parfema. Muhammedovo (r.a.h.) verovanje da je nošenje prekomernog parfema nepoželjno zbog prekomernog nanošenja parfema nakon ulaska u ihram. Možda se parfem može preneti sa jednog mesta na osobi u ihramu na drugo. To bi podrazumevalo nanošenje parfema na drugo mesto nakon ulaska u ihram. Međutim, ovaj stav nije konačan. Zbog toga, kefâret nije potrebno za osobu u ihramu. Da je kako je navedeno, kefâret bi bio vâđib za osobu u ihramu.Naši su hanefijski učenjaci izneli različita mišlenja o tome kakva će biti presuda ako osoba u ihramu koristi parfem posle ihrama i plati kefâret, a zatim se parfem širi sa jednog mesta na drugo znojem osobe u ihramu.Prema nekima, osoba u ihramu ne zahteva novi kefâret. To je zato što čin nošenja parfema više nije validan zbog kefâreta. Zato se svi preostali tragovi parfema zanemaruju, baš kao da je osoba koristila parfem pre ulaska u ihram. Prema nekim učenjacima, za ihramliju (PS: Samir B:osobu pod ihramom), potrebno je drugi kefâret. Čin nošenja parfema tokom ihrama je u suštini haram, a prenošenje parfema sa jednog mesta na drugo je takođe prestup koji podleže kefâretu. Nanošenje mirisa pre ulaska u ihram je drugačije.. Ako se čin dogodio pre ihrama, kao što je brijanje pre ihrama, čin nije haram i svaki trag parfema nakon ihrama, ne smatra se validnim.

Nakon ulaska u ihram, obavite dva rakâta namaza (ihram-namaz)

Jer je od Hz.Umera (r.a.h.) prenet sledeći hadis: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي ، وَأَنَا بِالْعَقِيقِ فَقَالَ: صَلِّ فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ رَكْعَتَيْنِ ، وَقُلْ لَبَّيْكَ بِحَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ مَعًا

Dok sam bio u dolini Akîk, došao mi je poslanik od mog Gospodara, te mi je rekao: "Klanjaj dva rakâta u ovoj blagoslovljenoj dolini i zajedno obavi lebejk za hadž i umru“.[12]

(12. (12. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/24; Buhârî, Hacc 16; Ibn Mâce, Menâsik 40; Ebû Dâvûd, Menâsik 24, Ibn Huzeyme, Sahih,IV/169.)

Ponovo, Džabir (r.a.h.) pripoveda:

صَلَّى بِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ عِنْدَ إِحْرَامِهِ

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je, ulazeći u ihram u Zül-Hulejfi, klanjao dva rekata namaza.[13]

(13. Buhârî, Hacc 28; Muslim, Hacc 2; Ebû Dâvûd, Menâsik 21; Nesâî, Menâsik 54.)

Nijet hadža

Nakon ovog namaza, izgovorite sledeći nijet:

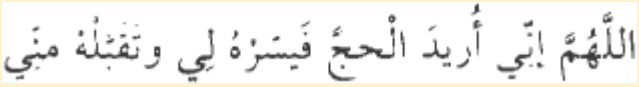

Allahumme inni üridul-hađđe, fe-jessirhu li ve-tekabbelhu minni.

("O Allahu! Nameravam da obavim hadž. Olakšaj mi. Prihvati to od mene!“)

Hodočasnik mora da izdrži brojne teškoće tokom hodočašća. To će trajati danima. Naravno, zamolit će Svemogućeg Allaha da mu olakša. Ništa nije lahko za slugu osim onoga što mu Allah Teâlâ učini lahkim. Osoba u ihramu je sin Hz.Ibrahima i Hz.Ismaila (a.s.). On traži od Allaha Teâlâ da primi njegov hadž, kao što to čini u svojim dovama::

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ

127. I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali, oni su molili: "Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve čuješ i sve znaš! [el-Bekare, 2/127]

Takva dova nije naređena nekome ko počinje da klanja namaz. To je zato što je namaz generalno lahk; ne treba mnogo vremena da bi se obavio. Međutim, obredi hadža su raspoređeni po različitim vremenima i mestima. Ne može se biti siguran da se neće pojaviti određene prepreke. Zato je naređeno da se ovaj čin ibadeta započne sa željom za lahkoćom.

Recitovanje Telbije

Zatim učini telbiju nakon namaza. Ako želiš, možeš učiniti telbiju nakon što se dobro smestiš na svom konju.

Ova tema će biti razmotrena u nekoliko detalja.

1) Doslovno poreklo reči Telbija:

Prema jednom mišlenju, reč Talbija potiče od izraza “Elebbe'r-radžulu”, što znači “Nastanio se na nekom mestu“. S'hodno tome, osoba koja kaže “Lebbejk“ znači “Gospodaru! Ovde sam da ispunim Tvoju zapovest“.

[4/5]

Prema drugom mišlenju, reč Lebejk potiče od izraza “Dâri tulibbu dâreke“ što znači “Moja kuća je naspram tvoje kuće“. Prema tome, značenje reči Lebejk je “Gospodaru!.. Okrećem se Tebi...“. Prema drugom mišlenju, potiče od izraza “imraetun lebbe“, što znači “voleti svog muža“. S'hodno tome, značenje izraza “Lebbeyk“ je “Gospodaru! Moja ljubav je za tebe“.

2. Prema našem preferiranom stavu, prva telbija treba da se recituje odmah nakon ihram-namaza. Ovo je stav Hz.Ibn Abasa (r.a.h.). Hz.Ibn Umer (r.a.h.) je rekao: "Kada bi se hodočasnik popeo na svog konja on bi izgovorio telbiju“. Džabir (r.a.h.) je rekao: "Kada bi se Hz.Poslanik (s.a.v.s.) popeo na Beydâ'u, on bi izgovorio telbiju“. Međutim, Hz.Ibn Umer (r.a.h.) je to odbio, rekavši: "Ovo je tvoj Beydâ. Lažeš o ovome u ime Allah-ovog Teâlâ Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je izgovorio telbiju tek nakon što se dobro uspravio na svom konju“.

Said ibn Džubejr (r.a.h.) je rekao Hz.Ibn Abbâsu (r.a.h.): Upitao je: "Kako učenjaci mogu izneti različita mišlenja o tome kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio prvu telbiju, kada je hadž obavio samo jednom?“ Hz.Ibn Abbâs (r.a.h.) je odgovorio:-"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je izgovorio telbiju nakon ihram-namaza. Grupa as'haba ju je čula i prepričala. U tom trenutku, as'habi su dolazili u grupama. Kada se Hz.Poslanik (s.a.v.s.) dobro smestio na svojoj devi, ponovo je izgovorio telbiju. Grupa as'haba je takođe čula ovu drugu telbiju. Mislili su da je to Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) prva telbija. I prepričali su je u skladu sa tim. Kada se Hz.Poslanik (s.a.v.s.) kasnije popeo na “Beydâ”-u***, izgovorio je telbiju. Još jedna grupa je takođe čula ovu telbiju. Mislili su da je to Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) prva telbija te su je prepričali u skladu sa tim. Tako mi Allaha Teâlâ, telbija je vâđib tokom ihrama samo na mestu gde se obavlja ihram-namaz“.

(PS: Samir B: “Beydâ”-u***- Ovaj izraz opisuje značajan trenutak tokom Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) oproštajnog hađđa. “Izgovorio je telbiju uspinjući se na ravnicu “Bejdâ“ što znači da je, dok se približavao Mekki, počeo glasno izgovarati svoju posebnu telbiju, “Lebbejk Allahumme labbejk“ (O Allahu, zapovedaj mi, na usluzi sam ti!). Hiljade ljudi su ga tada okružile, i ljudi su poslušali ovaj Božanski poziv. Bejdâ je geografska lokacija gde se ovaj događaj odigrao, što doslovno znači “Otvoreno mesto, ravnica“.

Objašnjenje:

Telbija: Ovo je posebna dova koja se izgovara pri ulasku u ihram tokom hadža i umre, izražavajući pokornost i prihvatanje Allaha: “Lebbejk Allahumme lebbejk, Lebbejka lâ šarîke leke lebbejk, Inne'l-hamde ven-ni'mete leke vel-mulk, Lâ šarîke lak“ (O Allahu, dođi, dođi, ja sam na Tvojoj službi! Nemaš partnera. O Allahu, dođi! Hvala Tebi. Blagoslov je Tvoj, a vlast je Tvoja. Nemaš partnera).

Bejdâ ravnica: Ovo je široka, otvorena ravnica do koje se stiže tokom oproštajnog hodočašća (nakon Melala) dok se približavate Mekki.

Značenje događaja: Ova izjava je jedan od najradosnijih i najnezaboravnijih trenutaka oproštajnog hađđa, pokazujući da su se saputnici koji su obavili hadž zajedno sa Hz.Poslanikom (s.a.v.s.) pridružili ovom velikom pozivu na jedinstvo i pokornost, i da su milioni ljudi istovremeno odgovorili Allahu Teâlâ na Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) glas.

Ukratko, ova praksa, koju je započeo Hz.Poslanik (s.a.v.s.) po svom dolasku u Bejdâ-u, bila je čin prihvatanja i pokoravanja Božanskom pozivu koji su uputili svi hodočasnici.

Autor nepoznat. Hvala.).

3. Ne postoji razlika u mišlenju o telbiji kao “prihvatanju poziva“. Razlika u mišlenju je u tome ko je pozivalac.

Prema jednom gledištu, onaj koji poziva je Svemogući Allah. Zaista, Svemogući Allah kaže:

قَالَتۡ رُسُلُهُمۡ أَفِي ٱللَّهِ شَكّٞ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يَدۡعُوكُمۡ لِيَغۡفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُؤَخِّرَكُمۡ إِلَىٰٓ أَجَلٖ ۞ مُّسَمًّىۚ قَالُوٓاْ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتُونَا بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ

10. Poslanici njihovi su govorili: "Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje? On vas poziva da bi vam neke grijehe vaše oprostio i da bi vas do roka određenog ostavio." Oni su odgovorili: "Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali – pa, donesite nam čudo vidljivo!" [Ibrâhim, 14/10].

Prema drugom mišlenju, pozivatelj je Hz.Poslanik (s.a.v.s,). Zaista, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

إِنَّ سَيِّدًا بنى دارًا وَاتَّخذ فِيهَا مأدُبَةً وبعث دَاعِيًا

"Jedna je osoba napravila kuću. Postavila je sto tamo. Poslala je pozivača".[14] U ovom hadisu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je pod ovim pojmom "pozivač" mislio na sebe.

(14. Buhârî, İ'tisam bi'l-Kitâb ll; Tirmizî, Emsâl l;Hâkim, Mustedrek, ll/369.).

Prema najpopularnijem mišlenju, osoba koja je pozvala bio je Halil (a.s.). Prenosi se da je Hz.Ibrahim (a.s.), nakon što je završio izgradnju kuće Allaha Teâlâ, dobio naređenje da pozove ljude na hađđ. Popeo se na brdo Ebû Kubejs i pozvao:

أَلا إِنَّ اللهَ تعالَى أمر ببنَاء بيْت لهُ ، وَقدْ بُني أَلا فحُجُّوهُ

"Znaj dobro da je Allah Teâlâ zapovedio da se kuća sagradi u Njegovo ime. Sagrađena je. Posetite ovu kuću i obavite hađđ!.."[15]

(15. Taberî, Câmiu'l-beyân an te'vili âyi'l-Kur'ân, IX/134; lbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm, lll/290; lbn Asâkîr, Târihu Medîneti Damask. Vl/208.).

Allah Teâlâ je zatim preneo svoj glas svim ljudima u nedrima njihovih očeva i utrobama njihovih majki. Neki su se odazvali njegovom pozivu jednom, neki dva puta, a neki više puta. Ovi ljudi obavljaju hadž na osnovu svog odziva. To je objašnjeno u sledećem ajetu:

وَأَذِّن فِي ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

27. i oglasi ljudima hadž!" – dolaziće ti pješke i na kamilama iznurenim; dolaziće iz mjêstā dalekih, [el-Hađđ, 22/27].

[4/6]

S'hodno tome, telbija znači poslušati i odgovoriti na poziv Hz.Ibrahima Halila (a.s.).

Osnova telbije

Osnova telbije je reći:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْك لَا شَرِيكَ لَك لَبَّيْك إنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَك وَالْمُلْك لَا شَرِيك لَك

"Lebbeyk Allahumme lebbeyk, Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk, İnnel-hamde ven-ni'mete leke vel-mulk, Lâ şerike lek".

("Dođi Bože moj, dođi! Dođi! Nemaš partnera. Dođi! Zaista, hvala, blagoslov i vlast su tvoja. Nemaš partnera"[16])

(16. Buhârî, Hacc 26; Muslim, Hacc 19; lbn Mâce, Menâsik 15; Ebû Dâvûd, Menâsik 27; Tirmizî, Hacc 13; Nesâî, Menâsik 54.).

Ibn Mes'ûd i İbn Umer (r.a.h.) su na ovaj način preneli Hz.Poslanikovu (s.a.v.s.) telbiju. Neki su leksički stručnjaci protumačili superlativni oblik reči "hemze" u izrazu "inel hamde" kao "ennel hamde". To znači "jer" ili "zbog hvale".

Po našem mišlenju, preferirana tačka samoglasnika je "ine“ sa esrom. Ovo je takođe Muhammedov (r.a.h.) rivâjet. Ferrâ je takođe sledio ovo. To je zato što esra elifa -inne- označava početak hvale. Superlativ elifa -enna- označava kvalitet prethodnog izraza. Početak hvale je važniji. Prema nama hanefijama, nema štete u dodavanju ovoj telbiji. Različiti izrazi su zabeleženi među učenjacima, koji će, ako Allah Teâlâ da, biti prikladnij. Prema mišlenju hanefija, kao najtačniji stav, izrazi hvale i veličanja van ove reči takođe zamenjuju teblijju za onoga ko je lepo izgovara ili ne može da je izgovori. Isto važi i za nekoga ko izgovara Telbiju na perzijskom jeziku. Nije bitno da li se izgovara na arapskom ili perzijskom jeziku. Ebu Hanifin (r.a.h.) stav po ovom pitanju je sasvim jasan. Već smo objasnili njegov stav o iftitah tekbiru na početku namaza. Prema njemu, važna stvar je sećanje na Allaha Svemogućeg kroz poštovanje (respekt). Isto je bez obzira da li je na perzijskom ili arapskom jeziku. Telbija je ista. Muhammed (r.a.h.) je rekao sledeće u vezi sa početnim takbirom (iftitah tekbir): Onaj ko lepo recituje tekbir na arapskom ne može ga recitovati na perzijskom. Međutim, može recitovati telbiju na perzijskom. Drugi izrazi sećanja mogu zameniti telbiju. Telbija je imitacija određenog načina hodanja. Slično tome, telbija koja nije na arapskom može zameniti arapsku telbiju. Sam namaz je potpuno drugačiji. Dakle, Ebu Hanifa i Ebu Jusuf (r.a.h.) su smatrali da su takbiri telbija i iftitah tekbir različiti jedan od drugog. Prema onome što je Hasan b. Zijad (r.a.h.) preneo od Ebu Jusufa (r.a.h.), drugi dhikri (zikri) nisu validni u namazu. I ovde takođe, zikri osim telbije ne mogu zameniti telbiju. Dok se ne prouči telbiye ili dova koja može zameniti telbiyu, samo namera nije dovoljna da se uđe u ihram. Šâfiîa (r.a.h.) je izneo suprotno mišlenje. Objašnjenje toga, inšaallah, doći će na svom mestu.

Izgovaranje Telbije naglas

Preporučuje se podizanje glasa tokom telbije.

Hallâd b. Sâib (r.a.h.) je preneo od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da je Resûlullah (s.a.v.s.) rekao:

أمرني جبريلُ عليه السلامُ أنْ آمرَ أصحابي أو من معي بأنْ يرفعوا أصواتهم بالتَّلْبِيَةِ

"Džibril mi je rekao da naredim svom narodu i onima sa mnom da poviše glas kada izgovaraju Telbiju“.[17]

(17. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/55; lbn Mâce, Menâsik 16; Ebû Dâvûd, Menâsik 27; Tirmizî, Hacc 15; Nesâî, Menâsik 55.).

Ponovo je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

أَفْضَلُ الْحَجِّ الْعَجُّ وَالثَّجُّ

"Najzaslužniji hadž je onaj gde se telbija izgovara naglas i prinosi Kurban“."Ak“znači podizanje glasa tokom telbije, a"Sek“ znači prolivanje krvi i prinošenje kurbana“.

Prema hanefijskoj školi mišlenja, poželnije je obavljati zikr i dove u tajnosti. Međutim, zikr i dove koje nose posebno značenje kada se izgovaraju javno, kao što su poziv za namaz (ezan) radi objavlivanja vremena namaza, propoved (hutba) radi davanja saveta i tekbir u namazima radi upozorenja na stvari koje su nespojive sa namazom, radi označavanja prelaza između stubova namaza i radi čujnosti recitovanja zajednici, su izuzeci. Telbija je za početak čina ibadeta koji je jedan od osnovnih stubova islama. Zato je podizanje glasa tokom telbije preporučljivo i poželjno.

Kada izgovorite telbiju, ulazite u stanje ihrama.

Dakle, kada izrazite nameru i izgovorite Telbiju, ulazite u stanje Ihrama. Međutim, pošto je namera naznačena u izjavi Muhameda (r.a.h.): "O Allahu! Želim da obavim hadž", on ovde nije pomenuo nameru.

Kada je u pitanju lov na divljač, prema ajetu je zabranjeno osobi u stanju ihrama da ubija divljač:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّٰرَةٞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٍ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to *ponovo* uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95]. [Samir B. Ispravljeno].

أُحِلَّ لَكُمۡ صَيۡدُ ٱلۡبَحۡرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعٗا لَّكُمۡ وَلِلسَّيَّارَةِۖ وَحُرِّمَ عَلَيۡكُمۡ صَيۡدُ ٱلۡبَرِّ مَا دُمۡتُمۡ حُرُمٗاۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِيٓ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ

96. Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadža obavljate. I bojte se Allaha, pred kojim ćete se sabrati.

[el-Mâide, 5/96].

Lov je zabranjen dok se neko nalazi u stanju ihrama.

Seksualni kontakt i upućivanje seksualno provokativnih reči i postupaka, rasprava i svađa, sve su to primeri greha, ova dela su zabranjena. Ova vrsta zabrane se izražava kroz negaciju (nefj) i to je najjači oblik zabrane.

ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ

197. Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni![el-Bekare, 2/197].

Postoje dva mišlenja o značenju reči ٱلرَّفَثُ - “Rafeth”:

1. Rafeth (Rafes) znači polni odnos.

Reč ٱلرَّفَثُ - “Rafeth” se koristi u ovom smislu u ovom ajetu:

أُحِلَّ لَكُمۡ لَيۡلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمۡۚ هُنَّ لِبَاسٞ لَّكُمۡ وَأَنتُمۡ لِبَاسٞ لَّهُنَّۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَخۡتَانُونَ أَنفُسَكُمۡ فَتَابَ عَلَيۡكُمۡ وَعَفَا عَنكُمۡۖ فَٱلۡـَٰٔنَ بَٰشِرُوهُنَّ وَٱبۡتَغُواْ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمۡۚ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلۡخَيۡطُ ٱلۡأَبۡيَضُ مِنَ ٱلۡخَيۡطِ ٱلۡأَسۡوَدِ مِنَ ٱلۡفَجۡرِۖ ثُمَّ أَتِمُّواْ ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيۡلِۚ وَلَا تُبَٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمۡ عَٰكِفُونَ فِي ٱلۡمَسَٰجِدِۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقۡرَبُوهَاۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَّقُونَ

187. Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte sa njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite sve do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili. [el-Bekare, 2/187].

2. "Rafeth" znači nepristojan (ružan, sraman) govor. Međutim, Ibn Abbas (r.a.h.) je rekao da se samo nepristojan govor u prisustvu žena može smatrati "Rafethom". Čak se prepričava da je Ibn Abbas (r.a.h.) recitovao sledeću poeziju dok je u ihramu bio:

Žene nas tajno ogovaraju,

Ako ptice donesu istinite vesti Lemisi ….ćemo (*imat ćemo odnos*)

U poeziji se "Lemisa" odnosilo na ime robinje Ibn Abbâs'a (r.a.h.).

[4/7]

"Da li obavljaš rafeth dok si u ihramu?" upitan je. Ibn Abas (r.a.h.) je odgovorio:

- Izjava data samo u prisustvu žena je rafeth[19], odgovorio je.

Ebu Hurejre (r.a.h.) je rekao: "Recitovali smo pesme dok smo bili u stanju ihrama". Upitali su ga:

"Kakve si poezije recitovao?" Ebu Hurejre (r.a.h.) je rekao:

- Kao pesnikove reči:

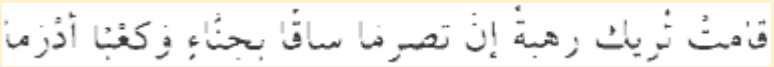

Ustala je i htela je stidljivo da ti pokaže,

Svoje stopalo obojeno kanom i prelepu petu, brzo lupajući njima o zemlju.

Ovo se takođe pominje u "Kifâyetu'-mutehaffiz-u".

(19. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/310; Hâkim, Mustedrek, ll/303; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/67.).

"Fusûk" pomenut u ajetu se odnosi na grehe. Ovo je zabranjeno i u ihramu i van njega. Međutim, zbog svete prirode ibadeta, činjenje grehova dok ste u ihramu je još strože zabranjeno.

Postoje dva mišlenja u vezi sa objašnjenjem reči "Džidâl":

1. To znači svađati se ili tući sa prijateljima na putu.

2. Ovo se odnosi na diskusije među mnogobošcima o vremenu hadža, da li ga treba pomeriti ranije ili odložiti. Ova diskusija je pitanje pomenuto u ajetu Allaha Teâlâ:

إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٌ فِي ٱلۡكُفۡرِۖ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُحِلُّونَهُۥ عَامٗا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامٗا لِّيُوَاطِـُٔواْ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ فَيُحِلُّواْ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُۚ زُيِّنَ لَهُمۡ سُوٓءُ أَعۡمَٰلِهِمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ

37. Premještanjem svetih mjeseci samo se povećava nevjerovanje, čime se nevjernici dovode u zabludu; jedne godine ga proglašavaju običnim, a druge godine ga proglašavaju svetim – da bi ispunili broj onih mjeseci koje je Allah učinio svetim. Ružni postupci njihovi predstavljeni su im kao lijepi. A Allah neće ukazati na Pravi put onima koji neće da vjeruju. [et-Tevbe, 9/37].

Nakon dolaska islama, ova je diskusija postala nevažeća.

Osoba u ihramu ne pokazuje na divljač i ne pokazuje lovinu

Dokaz za to je sledeći hadis od Katâde'a (r.a.h.): Kada su as'habi koji su bili u ihramu pitali Hz.Poslanika (s.a.v.s.) o propisu o jedenju mesa divljači, rekao je:

هَلْ أَشَرْتُمْ ؟ هَلْ أَعَنْتُمْ ؟ هَلْ دَلَلْتُمْ ؟

Upitao je: "da li ste mu pokazali znakove za ovaj lov? Da li ste mu pomogali u toku lova? Da li ste predvodili lovca?“ As'habi – kirâm su odgovorili:

"Ne“, rekoše oni. Na to naš Hz.Poslanik (s.a.v.s.) reče;

إِذَنْ فَكُلُوا

-"U tom slučaju, možete jesti“[20], rekao je. Jer, ono što je zabranjeno osobi u ihramu jeste interakcija sa divljači na način koji ugrožava njenu bezbednost. To se može učiniti pokazivanjem na divljač ili vođenjem lovca. Ova situacija može čak dovesti do ubijanja divljači. Jer je podsticanje situacija koja vodi do nečeg zabranjenog takođe zabranjeno, kao što je slučaj sa preljubom...“.

(20. Ahmed b. Hanbel, Musned, V/302; Buhârî, Cezâu's-Sayd 15; Muslim, Hacc 61; Nesâî, Menâsik 81; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/177.).

Pokrivanje glave i lica tokom ihrama

Ne pokrivajte glavu i lice dok ste u ihramu!

Prema Šâfiînom (r.a.h.) mišljenju, čovek u ihramu ne pokriva glavu. Međutim, pokrivanje lica je dozvoljeno. Žena pokriva glavu dok je u ihramu, ali ne pokriva lice. Šâfiîa (r.a.h.) je ovaj stav zasnovao na Hz.Poslanikovoj (s.a.v.s.) izreci;

إِحْرَامُ الرَّجُلِ فِي رَأْسِهِ وَإِحْرَامُ الْمَرْأَةِ فِي وَجْهِهَا

Kao dokaz je uzeo hadis: "Čovek nosi ihram na glavi, a žena nosi ihram na licu“.[21]

(21. Dârekutnî, Sunen, ll/294; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/47.).

Dokazi naše hanefijske škole mišlenja su sledeći: U hadisu o beduinu koji je pao sa svoje deve u jami Džerdan dok je u ihramu bio i zgažen bio od strane deve, Resûlullah (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) je rekao:

لا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ وَوَجْهَهُ

Naredio je: "Ne pokrivaj mu glavu i lice".[22] U ovoj izjavi, odluka da osoba u ihramu ne treba da pokriva glavu i lice je jasna.

(22. Buhârî, Cenaiz 19; Muslim, Hacc 93; Ebû Dâvûd, Cenaiz 84; Tirmizî, Hacc 105; Nesâî, Menâsik 97.).

Kada je Hz.Uthman (r.a.h.) osećao bol u očima dok je bio u ihramu, Resûlullah (s.a.v.s.) mu je dozvolio da pokrije lice. Činjenica ta da je Hz.Uthmanu dozvola data u stanju nužde dokaz je da osoba u ihramu ne može pokrivati lice. Štaviše, iako se od žene zahteva da bude pokrivena i skrivena u svakom aspektu svog tela, jednoglasno je saglasno da ona ne pokriva lice. Svakako, postoji strah od izazivanja iskušenja ako joj je lice otkriveno. Međutim, pošto nije pokrila lice dok je bila u ihramu, implicira se da muškarac ne bi trebalo da pokriva lice tokom ihrama. Hadis koji je preneo Šâfiîa (r.a.h.) se tumači kao verovatno da je naveden da bi se razjasnila razlika između muškaraca i žena u pogledu pokrivanja glave.

Ne nosite kaftan, košulju, pantalone ili turban dok ste u ihramu!

Dokaz za to je sledeći hadis koji je preneo Ibn Umer (r.a.h.): Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao;

لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الْقَبَاءَ وَلَا الْقَمِيصَ ، وَلَا السَّرَاوِيلَ ، وَلَا الْقَلَنْسُوَةَ ، وَلَا الْخُفَّيْنِ إِلَّا أَنْ يَجِدَ نَعْلَيْنِ فَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ ، وَلَا تَتَنَقَّبُ الْمَرْأَةُ الْحَرَامُ

"Muškarac u ihramu ne nosi abaju (prošivene, pripijajuće odeće), košulju, pantalone, kapu i cipele. Ako ne može da nađe cipele, neka preseče deo od pete naniže. Žena u ihramu takođe ne pokriva lice"[23], rekao je.

[4/8]

(23. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/41; Buhârî, Libas 14; Muslim, Hacc 2; Tirmizî, Hacc 18; Nesâî, Menâsik 33.).

On ne nosi odeću koja je parfimisana šafranom ili versom i koja je obojena u žuto. Prenosi se od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da je rekao: "Onaj ko je u ihramu ne nosi odeću koja je parfimisana šafranom ili versom".[24]

(24. Buhârî, Libas 14; Muslim, Hacc 2; lbn Mâce, Menâsik 19; Ebû Dâvûd, Menâsik 32; Nesâî, Menâsik, 28.).

Kada je Umer b. Hattab (r.a.h.) video Talhâ b. Ubeydullaha (r.a.h.) kako nosi obojenu odeću nakon što je ušao u stanje ihrama, podigao je svoj štap. Talhâ (r.a.h.) je rekao: "Ne žuri, o zapovedniče vernih! To je crvena zemlja". Umer (r.a.h.) je odgovorio: "Ovi mirisi su postojani. Neće dugo nestati". Umer (r.a.h.) je rekao: "Da, moglo bi biti... Ali neko ko te gleda iz daljine neće znati. Vratiće se svom plemenu i reći: 'Video sam Talhu kako nosi obojeni ihram.' Ljudi će te tada prekoriti zbog toga". Ako je neko u ihramu oprao mirisnu odeću ihrama a miris je još uvek prisutan, nema štete u njenom nošenju. Jer, ono što je zabranjeno je sam miris, a ne njegova boja. Nakon temeljnog pranja, ništa od mirisa neće ostati.

Ne nanosite parfem ili ulje nakon ulaska u stanje ihrama!

Jer, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao;

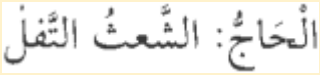

"hadžia; sa raščupanom kosom i bradom, prljav i neugodnim mirisom".[25] Upotreba parfema i ulja uklanja ovu karakteristiku. Zato je zabranjena nakon stanja ihrama.

(25. Tirmizî, Tefsir 4; Ibn Mâce, Menâsik 6; Dârekutnî, Sunen, II/217; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/330.).

Da biste sprečili gubitak kose kada se češete po glavi, češite se nežno!

Jer je osobi u ihramu zabranjeno da uklanja bilo šta novostvoreno u telu. Uklanjanje nečistoća se vrši pri izlasku iz stanja ihrama. Kao što Allah Uzvišeni kaže:

ثُمَّ لۡيَقۡضُواْ تَفَثَهُمۡ وَلۡيُوفُواْ نُذُورَهُمۡ وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

29. Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze. [el-Hađđ, 22/29].

(PS: Samir B: Turski mufessiri su ovaj deo ajeta u ovoj knjizi ovako preveli na svom jeziku: "Kurban kestikten sonra kirlerini temizlesinler".- "Nakon žrtvovanja kurbana, trebalo bi da se očiste od svake nečistoće".).

Ne perite glavu i bradu hitmijom (biljkom koja deluje kao sapun)!

Jer hitmija ubija vaške i druge parazite na glavi, te uklanja raščupanu kosu koju je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) pomenuo kao karakteristiku hadžie. Ovo je takođe vrsta uklanjanja nečistoće.

Ne skraćujte nokte.

Jer ovo takođe podrazumeva uklanjanje stvari koje se nakupljaju u telu. To je oblik uklanjanja prljavštine i nečistoća.

Vremena za recitovanje Telbije

Često izgovarajte Telbiju posle svakog namaza, kad god naiđete na grupu, kad god se penjete na brdo, kad god se spuštate u dolinu i u zoru.

Prenosi se da su Hz.Poslanikovi (s.a.v.s.) as'habi recitovali telbiju u ovim situacijama. Osoba u ihramu koja recituje telbiju nakon namaza je slična osobi koja nije u ihramu, a recituje tekbir nakon farz namaza tokom dana hadža. Baš kao što se tekbir recituje nakon predaje selama, tako se i telbija recituje. Slično tome, baš kao što osoba koja klanja namaz recituje tekbir kada prelazi sa jednog ru'kua na drugi, osoba u ihramu treba da recituje telbiju kada se kreće sa jednog položaja na drugi. A'meš (r.a.h.) prenosi od Has'ame (r.a.h.) da su as'habi smatrali poželjnim da se telbija izgovara na ovih šest mesta: nakon farz namaza, kada se popne na svoje prevozno sredstvo i udobno se smesti, kada se popne na neko brdo, kada siđe u neku dolinu, kada se sretnu međusobno i u vreme zore.

Ulazak hodočasnika u Mekku

Bez obzira da li ulazite u Mekku noću ili tokom dana, to ne nanosi nikakvu štetu.

Jer je ovo ulazak u grad. Ulazak u Mekku noću ili tokom dana je isti kao i ulazak u bilo koji drugi grad. Râvije (Prenosioci hadisa) se nisu složili oko tačnog vremena Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) ulaska u Mekku. Džabir (r.a.h.) prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio išaî-namaz u Zi-Tuvi, malo spavao, zatim ušao u Mekku te je obavio tavaf tokom noći. Ibn Umer (r.a.h.) prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) proveo noć u Zi-Tuvi i ušao u Mekku ujutru.

[4/9]

Rivâjet (predanje) da je Umer (r.a.h.) zabranio hodočasnicima da ulaze u Mekku noću potiče iz njegove saosećajnosti, kako bi ljudi mogli da vide gde borave i gde čuvaju svoje stvari, ta da tako budu bezbedni od krađe. Priča se da je Umer (r.a.h.) ušao u Mekku noću da obavi umru tokom Ramazana, video je vernike kako obavljaju teravih-namaze te je i on klanjao sa njima. Hz.Aiša, Hz.Hasan i Hz.Husein (r.a.h.) su takođe ulazili u Mekku noću.

Ulazak u Mesdžidu'l-Haram, dova pri ugledanju Kabe

Odmah idi u Mesdžidu'l-Haram!

Jer je hadž namera posete (Zijaert) kuće (Kabe) Allah-a Teâlâ. A kuća Allah-a Teâlâ je unutar Mesdžidu'l-Harama. Prema Džabirovom (r.a.h.) rivâjetu, kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ušao u Mekku, odmah je otišao u mesdžid i dovio čim je video kuću Allah-a Teâlâ;

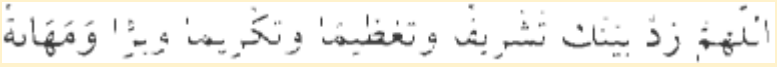

"Allahumme, uvećaj Tvoj dom po časti, uvažavanju, poštovanju, dobroti i strahu“[26] (Allahu moj, uvećaj čast, veličinu, vrednost, lepotu i dostojanstvo svog svetog doma.)

(26. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, Vl/81, Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, lll/181, Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, Vl/183; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/73.).

U originalnoj knjizi Kitâb'u-Asl, Muhammed (r.a.h.) ne pominje konkretne dove koje treba preučiti na mestima hađđa. To je zato što je Muhammed (r.a.h.) rekao da određivanje vremena za dovu smanjuje osetljivost u srcu. Zato se smatra poželnijim da svako dovi izrazima koji mu dolaze iz srca u tom trenutku, kako bi srce bilo pogodnije za pokornost. Ako neko želi da ima koristi od blagoslova dova prenetih od Hz.Poslanika (s.a.v.s.), i ovo je dobro. Kada bi se Ibn Umer (r.a.h.) susreo sa kućom Allah-a Teâlâ rekao bi: "U ime Alaha, a Allah je najveći“. Prema rivâjetu Atâ'e, kada bi Hz.Poslanik (s.a.v.s.) stigao u kuću Allah-a Teâlâ, dovio bi na sledeći način:

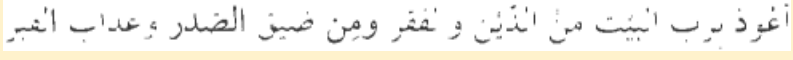

“Eudhu birabbil-beyt mineddeyni vel-fakri ve min dıykıs-sadri ve azabıl-kabr“

(Tražim utočište kod Gospodara Doma od duga, siromaštva, nevolje i muke groba.).

Početak Tavafa (obilaska) Kabi

Počnite sa Crnim kamenom (Hadžeru'l-Esved) te ga poselamite sa pobožnošću!

Prema Džabirovom (r.a.h.) rivâjetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je započeo tavaf ljubeći Crni kamen (Hadžeru'l-Esved). Kada je Umer (r.a.h.) poljubio Crni kamen, rekao je: "Video sam Ebû'l-Kâsım'a sa tobom, bosog (video sam da te je cenio)". Od Ibn Umera (r.a.h.) se prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) poljubio Crni kamen, stavio usne na njega i dugo plakao. Zatim, kada je video Umera (r.a.h.) pored sebe, rekao je:

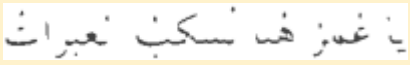

"O Umere! Ovde se suze liju".[28]

(28. Ibn Mâce, Menâsik 27; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/212; Hâkim, Mustedrek, I/624; Beyhakî, Şuabu'l-Îman, III/491.).

Tokom svog halifata, Umer (r.a.h.) je prišao Crnom kamenu i stao tamo, te je rekao: "Znam, o Crni kamene, da si kamen koji se ne može povrediti niti oštetiti. Da nisam video Resûlullaha (s.a.v.s.) kako te ljubi, ni ja te ne bih ljubio". Kada su ove Umerove reči stigle do Hz.Alije (r.a.h.), Hz.Ali (r.a.h.) je rekao;

"Crni kamen će svakako biti od koristi".

Umer (r.a.h.) ga upita:

"O zete Resûlullaha (s.a.v.s.)! Kakva je korist od ovoga"? Hz.Ali (r.a.h.) je odgovorio sledeće:

- "Čuo sam Resûlullaha (s.a.v.s.) kako kaže sledeće:

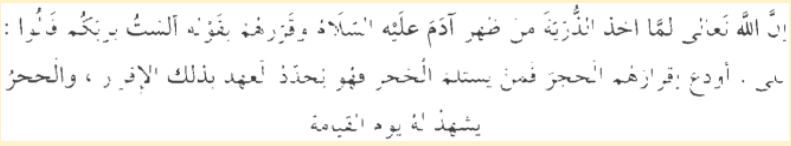

" Allah Teâlâ je uzeo iz Hz.Ademovih (a.s.) bedara njegovo potomstvo i upitao ih:

"Zar ja nisam vaš Gospodar"? A duše su odgovorile:

"Da." Tada je Allah Teâlâ stavio njihovu potvrdu u Crni kamen. Ko god obnovi ovu potvrdu dodirujući Crni kamen, Crni kamen će svedočiti u njegovu korist na Sudnji dan".[29]

Dodirivanje Crnog kamena za tavaf je kao početni tekbir u namazima. Hodočasnik takođe započinje svoj tavaf dodirujući Crni kamen.

(29. Hâkim, Mustedrek, I/628; Pogledajte. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/247; Ibn Mâce, Menâsik 27; Tirmizî, Hacc 113.).

Selam (Pozdrav) Crnom kamenu

Ako možeš, bez nanošenja patnje bilo kojem muslimanu, nađi priliku i poljubi Hacerul-Esved. Ako ne možeš, stani ispred njega i izgovaraj tekbir i tehlil. Poselami ga okrenut prema njemu!

Jer, prema rivâjetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Umeru (r.a.h.):

"Ti si jak i moćan čovek. Možeš mučiti slabe. Ne teraj ljude u ćošak kod Crnog kamena!“[30] naredio je.

(30. Abdurrezzak, Musannef, V/36; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/171; Ahmed b. Hanbel, Musned, l/28; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/80.).

[4/10]

Pozdravljanje Crnog kamena (Hadžeru'l-Esvad) je sunet (preporučena praksa). Izbegavanje nanošenja štete muslimanu je farz (obavezna dužnost). Nije prikladno nanositi štetu muslimanu da bi se ispunio sunnet. Ako osoba u ihramu (stanju obredne čistote) može da poljubi Crni kamen, trebalo bi. U suprotnom, trebalo bi da ga dodirne rukom i poljubi ruku. Ako ne mogu ni to da urade, trebalo bi da dodirnu Crni kamen štapom ili sličnim predmetom, a zatim da poljube taj predmet. Hadis kaže:

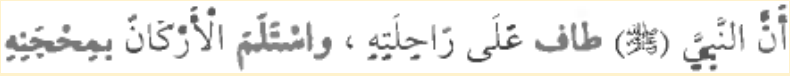

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obilazio Kabu na svojoj devi i ljubio Rukn-u Yemânî*** i Hadžeru'l-Esved (Crnog kamena) izdaleka svojim štapom”.[31]

(31. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/237; Muslim, Hacc 254; Ebû Dâvûd, Menâsik 49; Nesâî, Menâsik 140.).

(PS: Samir B: Rukn-u Yemânî***- je ugao Kabe koji se nalazi na jugozapadnom pravcu. Na arapskom znači "Jemenski ugao“, jer je okrenut ka Jemenu. Izvori ukazuju da je ovaj ugao, gde se preporučuju selam i dova tokom tavafa, jedan od najvažnijih uglova posle Hadžeru'l-Esveda (Crnog kamena) te predlažu da se tamo prouče posebne dove.

Značenje i lokacija:

Jemenski ugao: "Rukn“ na arapskom znači ugao, a "Jemen“ znači pripadati Jemenu ili na jemenskoj strani; Zato jugozapadni ugao Kabe nosi ovo ime. Posle Hadžeru'l-Esvada: Smatra se jednim od najsvetijih uglova u Kabi, odmah nakon Hadžeru'l-Esvada.

Značaj i prakse: Selam i dova: Hz.Poslanik Muhammed (s.a.v.s.) poselamio bi ovaj ugao kada je došao do njega tokom tavafa; Zato se i muslimani selame i dove na ovom uglu.

Posebne dove: Preporučuje se izgovaranje dova poput "Rabbena atina“ (Gospodaru naš, podari nam dobrotu na ovom i budućem svetu), posebno u području između Ruknu'l-Jemena i Hadžeru'l-Esveda.

Hz.Adem i Hz.Ibrahim (a.s.): Postoje rivâjeti da je ovaj kutak izgrađen na temeljima koje su postavili Hz.Adem i Hz.Ibrahim (a.s.).

Ukratko: Rukn-u Yemânî je sveti kutak na jugozapadu Kabe i važna je tačka dove i poštovanja tokom hadža ili umre.

Autor nepoznat. Hvala.).

Ako osoba u ihramu ne može da učini ništa od ovoga, treba da se okrene ka Crnom kamenu iz daljine, izgovori tekbir i tehlil, hvali Allaha Teâlâ i pošalje blagoslov i selavat Hz.Poslaniku (s.a.v.s.). Ovo je preporučeno (mustahab) okretanje, a ne obavezno [vâđib]. Jer, ako bi okretanje ka kući Allah Teâlâ-a tokom tavafa bilo obavezno, bilo bi obavezno u svim krugovima, baš kao i okretanje ka Kibli tokom namaza. Međutim, prema hadisu İbn Abbâsa (r.a.h.), to je preporučljivo (mustehab).

إِنَّ الْحَجَرَ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهُ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا ، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ فَيَشْهَدُ بِالْحَقِّ لِمَنْ اسْتَلَمَهُ أَوْ اسْتَقْبَلَهُ

"Crni kamen će oživeti na Sudnji dan sa dva videća oka i govorećim jezikom. Svedočit će onima koji su ga poljubili ili poselamili iz daljine".[32]

(32. Dârimî, menâsik 26; Ahmed b. Hanbel, Musned, I/247; İbn Mâce, Menâsik 27; Tirmizî, Hacc 113.).

Pravac okretanja tokom tavafa Kabi

Zatim, držeći Kabu sa leve strane, obiđite Kabu (Tavaf) sedam puta sa strane vrata.

Džâbir (r.a.h.):

أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) أَخَذَ عَلَى يَمِينِهِ مِنْ بَابِ الْكَعْبَةِ فَطَافَ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ

"Prenosi se da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio sedam krugova (šavt) oko Kabe, držeći je sa svoje leve strane.[33] Količina ibadeta se zna odlukom tevkifa (Naredbom Allaha Teâlâ ili Hz.Poslanika (s.a.v.s.)), a ne idžtihadom (nezavisnim rasuđivanjem)".

(33. Muslim, Hacc 150; Tirmizî, Hacc 33; Nesâî, Menâsik 149.).

Remel i İztıba

Remel se obavlja tokom prva tri kruga tavafa, počevši i završavajući se kod Crnog kamena (Hadžeru'l-Esved). Sunnet je obavljati Remel tokom prva tri kruga bilo kog tavafa nakon čega sledi Sa'j. Međutim, Remel se ne obavlja tokom tavafa nakon čega ne sledi Sa'j**.** Remel je tresenje ramena sa Iztibom. Radi se kao što mudžahid (borac) hrabro hoda između dva reda u bici, izazivajući neprijatelja. Iztiba znači provlačenje jednog kraja ride (odeće) ispod desnog pazuha i prebacivanje preko drugog ramena. İbn Abbâs (r.a.h.) kaže: Nema remela (vrste obredne uzde) u tavafu (obilasku Kabe). Zato što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) izvršio remel da bi pokazao svoju hrabrost protiv mnogobošaca. Prema rivâjetu, tokom kompenzacione umre nakon Hudejbe, kada su mnogobošci napustili Kabu zbog Hz.Poslanika (s.a.v.s.) na tri dana, popeli su se na brdo Ebû Kubejs. Resûlullah (s.a.v.s.) je izvršio tavaf sa svojim drugovima, a mnogobošci su jedni drugima govorili:-"Slušao je kako kažu da ih je groznica iz Yesriba (Medine) oslabila". Na to je razotkrio desno rame i učinio reme! (istíba). Rekao je as'habima:

رحم اللهُ امرأً أرى مِنْ نفسه قُوَّة وحلدًا

"Neka se Allah Teâlâ smiluje osobi koja pokaže da je jaka i hrabra".[34]

(34. Pogledajte. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/314; Ibn Mâce, Menâsik 29; Ibn Hibban, Sahih, IX/120.).

Prema İbn Abbâsu (r.a.h.), obred remel se u to vreme izvodio da bi se pokazala hrabrost, ali to značenje je danas nestalo. Zato, izvođenje remela danas nema značenje. Prema hanefijskoj školi mišlenja, obavlanje remela (ubrzano hodanje) je sunnet (preporučena praksa). Prema hadisima Džabira i Ibn Umera (r.a.h.): "Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je, tokom svog oproštajnog hađđa, obavio tavaf prvog dana Bajrama, obavlajući remel (ubrzano hodanje) tokom prva tri kruga". Međutim, te godine oproštajnog hađđa u Mekki nije ostalo mnogobošca. Prenosi se da je, kada je Umer (r.a.h.) hteo da obavi remel (ubrzano hodanje) tokom tavafa (obilaženja Kabe), rekao: "Zašto bih hodao sležući ramenima? Ovde nema nikoga da mi pokaže kako se to radi. Međutim, video sam Resûlullah'a (s.a.v.s.) kako to radi na ovaj način. Sledim njegov primer i obavljam remel". Konačna reč o temi Remela je da je njegov prvobitni razlog onaj koji je pomenuo İbn Abbâs (r.a.h.). Remel se zato smatra sunetom (preporučenom praksom). Međutim, čak i nakon što je prvobitni razlog nestao, postao je stalni čin ibadeta, slično kamenovanju šejtana od strane Halila (Ibrahima (a.s.)), čiji je prvobitni razlog bio isti.

[4/11]

Prema hanefijskoj školi mišlenja, Remel se izvodi od Crnog kamena do povnog susreta sa njim. Said b. Džubejr (r.a.h.) je izjavio da nema remela između Jemenskog ugla i Crnog kamena. Remel se izvodi od Crnog kamena do Jemenskog ugla. Prema nekim rivâjetima, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je imao običaj da obavlja remel (specifičnu vrstu hodanja) od Crnog kamena do Jemenskog ugla jer su ga mnogobošci mogli videti u tom trenutku. Kada bi se okrenuo, Kaba bi delovala kao prepreka između njega i mnogoboštaca, te on nije obavljao remel. Said b. Džubejr i Atâ (r.a.h.) su usvojili ovaj stav. Međutim, mi hanefije uzimamo kao dokaz hadis Džabira i Ibn Umera (r.a.h.), koji kaže da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) izvršio remel (hodanje između Crnog kamena i unazad) tokom prva tri kruga.

Ako vas ljudi gužvaju dok ćinite remel, sačekajte. Ako pronađete prazninu, nastavite sa remelom.

Zbog gužve tokom tavafa, postalo je nemoguće obaviti ovaj sunet. Kao što osoba zbijena u gomili u petak čeka dok ne dobije priliku da ući sedžu, tako i osoba koja obavlja tavaf treba da čeka dok ne dobije priliku da obavi sunet. Ostala četiri kruga treba da završe hodajući polako. Oni koji su preneli Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) metod hadždža jednoglasno su se složili oko ovoga.

Pozdravljanje Crnog kamena na svakom krugu (šavt) tokom tavafa.

Kad tokom tavafa naiđeš na Hađerül-Esved, ako je moguće, poljubi ga (istilam) bez nanošenja štete bilo kojem muslimanu. Ako to ne možeš, stani ispred njega i poselami ga izgovarajući tekbir i tehlil.

Jer su krugovi obilaženja poput rekata namaza. Baš kao što svaki rekat počinjete tekbirom (Allahu Ekber), svaki krug počinjete selamom Hadžeru'l-Esveda (Crnog kamena) istilamom (ljubljenjem). Ako započnete i završite tavaf istilamom, kao u namazima, to vam je dovoljno. Izostavljanje prelaznih tekbira ne poništava obilaženje. Slično tome, izostavljanje istilama Hadžeru'l-Esveda na početku svakog kruga ne nanosi nikakvu štetu. Kada se istilam Hadžeru'l-Esveda obavi na početku i na kraju tavafa, osoba koja obavlja istilam između ove dve tačke, smatra se da je u istoj kategoriji.

Obavljanje tavafa van područja Hatima

Obavlajte tavaf iza Hatima u svakom krugu.

Hatim je naziv područja između osobe u ihramu i kuće Allaha Teâlâ (na severnoj strani Kabe, ispod Zlatnog izliva, okruženo poluzidom). Ovo se područje naziva Hatim i Hidžr. Zove se hidžr jer se smatra preprekom između Kabe i onih koji obavljaju tavaf (obilaženje). Ovo mesto se zove Hatim jer je odsečeno, odvojeno od kuće Allaha Teâlâ (Kabe). Reč Hatim je u obliku glagola "fail“ (mef'ul), poput reči "ubica“ (katil), što znači "ubijeni“. Prema drugom mišlenju, ona je u obliku glagola "fa'il“, poput reči "učenjak“ (alim), što znači "izvršilac dela“. Objašnjenje za ovo dato je u jednom hadisu na sledeći način.

مَنْ دَعا عَلى مَنْ ظَلَمَهُ فيه حَطَمَهُ اللهُ تَعالى

"Ko proklinje onoga ko ga tamo ugnjetava, Allah će uništiti i istrebiti tog ugnjetača“.[36]

(36. Pogledajte. Ibn Hacer, Fethu'l-bârî, Vll/159; Aynî, Umdetü'l-kârî, XVl/299.).

Osoba koja obavlja tavaf ne bi trebalo da ulazi u ovaj prostor, treba da obavlja tavaf izvan Bejtullaha kao što se tavaf izvodi iza Hatima, jer je Hatim deo Bejtullaha. Od Hz.Aiše (s.a.v.s.) se prenosi da se zavetovala da će, ako Allah Teâlâ podari Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) osvajanje Meke, klanjati dva rekata unutar Kabe. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je uzeo Hz.Aišu (r.a.h.) za ruku, odveo je u Hatim i rekao:

صَلِّي هٰهُنا فَإِنَّ الْحَطِيمَ مِنَ الْبَيْتِ لَا أَنَّ قَوْمَكِ قَصَّرَتْ بِهِمُ النَّفَقَةُ فَأَخْرَجُوهُ مِنَ الْبَيْتِ ، وَلَوْلَا حَدَثَانُ عَهْدِ قَوْمِكِ بِالْجَاهِلِيَّةِ لَنَقَضْتُ بِنَاءَ الْكَعْبَةِ ، وَطَهَّرْتُ قَوَاعِدَ الْخَلِيلِ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ ، وَأَدْخَلْتُ الْحَطِيمَ فِي الْبَيْتِ وَأَلْصَقْتُ الْعَتَبَةَ بِالْأَرْضِ وَجَعَلْتُ لَهَا بَابَيْنِ بَابًا شَرْقِيًّا ، وَبَابًا غَرْبِيًّا ، وَلَئِنْ عِشْتُ إِلَى قَابِلٍ لَأَفْعَلَنَّ ذٰلِكَ

"Ovde klanjaj namaz. Jer Hatim je iz kuće Allaha Teâlâ. Međutim, (kada je Kaba popravljana) njegov narod nije imao dovoljno sredstava, pa su ostavili Hatima ispred kuće Allaha Teâlâ. Da njegov narod nije nedavno oslobođen neznanja, srušio bih zgradu Kabe, otkrio temelje Halila, dodao Hatima kući Allaha Teâlâ, spustio prag vrata Kabe na zemlju i izgradio dvoja vrata za Kabu, jedna istočna i jedna zapadna. Ako poživim do sledeće godine, sigurno ću to učiniti“.[37]

(37. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/102; Buhârî, Temennî 9; Muslim, Hacc 70; Nesaî, Hacc 125.).

[4/12]

Ali, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije doživeo da to vidi. I nijedan od rašidunskih halifa nije posvetio vreme ni resurse tome. Napokon je došlo vreme Abdullaha b. Zubeyra (r.a.h.). Ibn Zubeyr (r.a.h.) je čuo hadis o tome. Postupio je prema tom hadis. Pronašao je temelje Hz.Ibrahima (a.s.). Izgradio je Kabu na temeljima Hz.Ibrahima (a.s.) pred grupom as'haba. Dodao je Hatim Kabi. Kada je Ibn Zubeyr (r.a.h.) ubijen, Hađđâđ nije želeo da ostavi Kabu onakvu kakvu ju je Ibn Zubeyr (r.a.h.) napravio. Srušio je Kabu i ponovo je izgradio onako kako je bila u vreme džahilijeta (Doba neznanja). Pošto je utvrđeno da je Hatim iza Bejtullaha, u skladu sa naredbom Allaha Teâlâ, obilazak Kabe treba da bude izvan Hatima:

ثُمَّ لۡيَقۡضُواْ تَفَثَهُمۡ وَلۡيُوفُواْ نُذُورَهُمۡ وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

29. Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze. [el-Hađđ, 22/29].

Međutim, ako se osoba okrene prema Hatimu tokom namaza, namaz postaje nevažeći. Ne može se reći da bi namaz bio validan ako bi Hatim bio iza kuće (Kabe) Allaha Teâlâ. To je zato što je uključivanje Hatima kao dela kuće Allaha Teâlâ utvrđeno jednim hadisom (haber-i vâhid)[38]. Farz okretanja prema Kibli, međutim, utvrđena je ajetom iz Kur'ana. Zato se ovo pitanje ne može ukinuti hadisom utvrđenim jednim hadisom (haber-i vâhid). Ukratko, oprez je potreban i u namazu i u tavafu (obilasku Kabe). Jer, postupanje po jednom hadisu je obavezno [vâđib], ali ne pruža definitivno znanje.

(38. PS: Samir B: Objašnjenje o Haber-i-Vahid-u smo dali u-lll- tomu knjige el-Mebsut! Hvala).

Tavaf namaz

Zatim pođi do Mekhama Hz.Ibrahima (a.s.). Tamo, ili na odgovarajućem mestu u Mesdžu'l-Haram, obavi dva rekata namaza (tavaf-namaz).

Prema Džabirovom (r.a.h.) rivâjetu,

"Nakon što je završio Tavaf (obilazak), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je otišao do Hz.Ibrahimovog (s.a.v.s.) mekama i klanjao dva rekata namaza".[39]

(39. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/371; Tirmizî, Hacc 33; Nesâî, Menâsik 149; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, ll/184; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/83.).

Od Umera se prenosi da je on (r.a.h.) rekao:

-Jâ Resûlullah! Zašto ne klanjaš kod mekama Hz.Ibrahima (a.s.)? Na to je Allah Svemogući objavio sledeći ajet:

وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ

125. I učinili smo Hram utočištem i sigurnim mjestom ljudima. "Neka vam mjesto na kojem je stajao Ibrahim bude prostor iza koga ćete *namaz* obavljati!" – I Ibrahimu i Ismailu smo naredili: "Hram Moj očistite za one koji ga budu obilazili, koji budu tu boravili i koji budu *namaz* obavljali". [el-Bekare, 2/125], [Samir B. Ispravljeno].

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe klanjao dva rekata namaza na Hz.Ibrahimovom (a.s.) mekam-u.Nakon završetka tavafa, vâđib je obaviti ova dva rekata namaza. To je zato što je HzPoslanik (s.a.v.s.) rekao:

"Osoba koja obavlja tavaf treba da klanja dva rekata namaza za svakih sedam krugova".[40]

(40. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/399; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, ll/182; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/226.).

Ovde je naredba za obavezu.

Umer (r.a.h.) je zaboravio da obavi dva rekata tavaf namaza. Setio se toga kada je napuštao Mekku te je obavio ovaj namaz u Zi Tuvâ'a***

(PS: Samir B: Zi Tuvâ'a***- Reč "Tuvâ" (ili Tuva) se generalno odnosi na svetu dolinu, blagoslovljenu i posebnu dolinu pomenutu u Kur'anu kao mesto gde je Hz.Musa (a.s.) razgovarao sa Allah-om Teâlâ: "Zi“ (Zû) je predlog koji može značiti "vlasnik“ ili "sa“; zato, "Zi Tuvâ“ (Zû-Tuvâ) može značiti nešto poput "vlasnik/sa dolinom Tuve“. Dolina Tuve (Vâd-i Tuvâ): Posebna dolina koja je dva puta osvećena, gde je Hz.Musa (a.s.) razgovarao sa Allah-om Teâlâ. Zû (Zi): Arapskog porekla, znači "vlasnik, posednik, sa“ (primer: Zû-l-dželâl, Zû-l-karnejn).

Značenje: U ovom kontekstu, "Zû-Tuvâ“ znači pripadati ili biti povezan sa dolinom Tuvâ.

Ovaj izraz se češće nalazi u verskim tekstovima, a njegovo osnovno značenje je ukorenjeno u nečemu poput "pripadnost dolini Tuvâ“ ili "vlasnik doline Tuvâ“.

Autor nepoznat. Hvala).

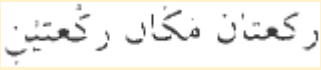

-"Ova dva rekata su umesto onih dva rekata“, rekao je.[41]

(41. Abdurrezzak, Musannef, V/63; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/182; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/91.).

Izjava Muhammeda (r.a.h.): "… ili klanjajte namaz na odgovarajućem mestu u Mesdžidu'l-Haram“ znači sledeće: Hz.Ibrahimova (a.s.) džamija je često prepuna. Nije prikladno trpeti teškoće zbog tavaf namaza. Čitavi Mesdžidu'l-Haram je mesto za namaz. Zato, osoba koja obavlja tavaf klanja namaz gde god joj odgovara.

Selam Crnom kamenu nakon obilaska (Tavafa) Kabi.

Nakon završetka Tavaf namaza, okrenite se prema Crnom kamenu i izvedite Istilam (ljubljenje Crnog kamena). Ako to nije moguće, stanite ispred Crnog kamena iz daljine te izgovorite Tekbir i Tehlil.

[4/13]

Nakon svakog tavafa kod kojeg sledi sa’y, nakon tavaf-namaza okreće se prema Hacerulesvedu i istalamuje se (ljubi se). Kod tavafa kod kojeg se sa’y ne nalazi nakon njega, nakon tavaf-namaza ne okreće se prema Hacerulesvedu i ne istalamuje ga. Jer, tavaf kod kojeg se sa’y ne nalazi nakon njega predstavlja samostalni ibadet. Kada se klanja dvorekatni tavaf-namaz, ovaj ibadet je završen. Dakle, nema smisla vraćati se da istalamuju Hacerülesved na početku tavafa. Kod svakog tavafa kod kojeg sledi sa’y, tavaf počinje istalamovanjem Hacerülesveda, isto kao i sa’y treba početi istalamovanjem Hacerulesveda. Iz tog razloga, oni koji će obaviti sa’y treba da se vrate i istalamuju Hacerulesved pre sa’ya.

Uspinjane na Safâ'u za sa'j

Zatim, pođite gore do Safâ'e.

Može se popeti na Safâ'u kroz koja god vrata se želi. Međutim, prema Džabirovom (r.a.h.) rivâjetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se popeo na Safâ'u kroz vrata Benu Mahzum. Ali ovo nije sunet (poslanička tradicija). Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se popeo na Safâ'u kroz ova vrata jer su to bila najbliža vrata Safâ'i. Ova se vrata danas zovu "Vrata Safâ'e".

Po dolasku u Safâ'u, počinje se sa'j obred od same Safâ'e

Prenosi se da su as'habi rekli:

-"Jâ Resûlullah! Sa kojim da počnemo?", upitali su. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odgovorio:

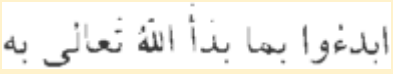

-"Počnite sa'y (sa'j) onim što je Allah Teâlâ započeo".[42]

(42. Muslim, Hacc 147; Ibn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Hacc 38; Nesâî, Menâsik, 163.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se ovim pozivao na ajet Svemogućeg Allaha:

إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِۖ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَاۚ وَمَن تَطَوَّعَ ۞ خَيْرًا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ

158. Safa i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo – pa, Allah je doista blagodaran i sve zna. [el-Bekare, 2/158]

Stanite okrenuti ka Kibli u Safâ'u, hvaleći i proslavljajući Allaha Teâlâ, recitujući Tekbir, Tehlil i Telbiju, šaljući salevate Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) i upućujući svoje potrebe i dove Allahu Teâlâ.

Prema rivâyetu od Ibn Umera (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se popeo na Safâ'u i, kada je ugledao Kabu, stao je okrenut prema njoj i dovio. Prema rivâyetu od Džabira (r.a.h.), kada se Hz.Poslanik (s.a.v.s.) popeo na Safâ'u, okrenuo se prema Kabi i izgovorio sledeću dovu:

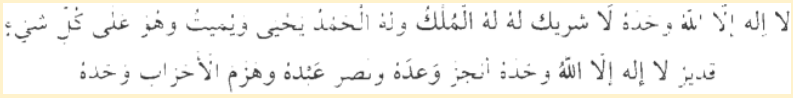

"Lâ ilâhe illallahu vahdehü lâ şerike leh,lehul-mulku ve lehul-hamdu yuhyi ve yumit ve huve alâ kulli şey'in kadir. Lâ ilâhe illallahu vahdehu enceze va'dehü ve nasara abdehü ve hezemel-ahzâbe vahdehu".

"Nema boga osim Allaha. Samo On postoji. On je Jedan. Ispunio je Svoje obećanje. Pomogao je Svome slugi. Samo je On pobedio sve vojske".[43]

(43. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/311, Muslim, Hacc 147; Ibn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/6.).

Zatim je izrecitovao oko 25 ajeta iz sure El-Bekare. Nakon toga, sišao je sa Safe i počeo da hoda prema Mervi. Kada je stigao do doline između Safe i Merve, trčao je tako brzo da mu se donja odeća zaplela oko nogu. U tom trenutku je govorio:

"Gospodaru moj! Oprosti mi i smiluj se na mene zbog onoga što znaš. Ti si, zaista, Najmoćniji i Najdarežljiviji“.[44]

(44. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, Vl/83; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, lll/147; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/84.).

Kada se Resûlullah (s.a.v.s.) pojavio iz doline, popeo se na Mervu normalnim tempom. Tako je sedam puta išao napred-nazad između Safe i Merve. Uspon na vrh Safe je da bi se Kaba mogla videti odatle. Osoba koja obavlja sa'j takođe se penje na visinu dovoljnu da ispuni svoju svrhu okretanja ka Kabi. Tokom ovog vremena, treba da se okrene ka Kabi, nudeći hvalu i veličanje, izgovarajući Allah-ovu Teâlâ veličinu i jedinstvo te šaljući salevate Hz.Poslaniku (s.a.v.s.). Jer, njihov cilj je da se mole Svemogućem Allahu. Zato, baš kao što to čini neko ko je završio recitovanje Kur'ana ili dovi u drugim prilikama, treba da započne svoju dovu hvalom i šalje salevat i selam Hz.Poslaniku (s.a.v.s.). Iako se dova ne pominje tokom selama Crnog kamena (Hadžeru'l-Esved), ovde se pominje. To je zato što je tavaf početak ibadeta, dok je sa'j kraj. Ovde se tavaf završava sa'jem. Dova, kao i namaz, ne obavlja se na početku ibadeta, već na kraju.

Zatim se spustite sa Safe u Mervu. Hodajte normalno. Kada stignete do ravnog područja, trčite. Kada napustite ravno područje, hodajte normalno. Kada stignete do Merve, stanite okrenuti ka Kabi i izgovarajte hvalu, veličanje, hvalu i salevat Allahu Svemogućem i Hz.Poslaniku (s.a.v.s.). Zatim iznesite svoje potrebe Allahu Teâlâ i dovite.

Postoje nekoliko rivâyeta o poreklu trčanja u dolini između Safe i Merve. Rečeno je da Sa'j potiče od Agare, majke Ismaila. Hz.Hadžera (a.s.) bi se penjala na jedno brdo za drugim, tražeći vodu, i kada bi stigla do ravnice, brdo bi joj zaklanjalo pogled na dete, sprečavajući je da ga vidi. Zatim bi trčala prema suprotnom brdu, konačno stižući do vrha i gledajući svoje dete iz saosećanja. Zato je Sa'j postao sunnet (preporučena praksa).

[4/14]

Tačnije mišlenje je da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio ovaj obred između Safe i Merve tokom hadža i naredio svim svojim saputnicima da to takođe urade. Mi sledimo njegov primer i obavljamo ga na ovaj način. Ne trudimo se da istražujemo značenje ovoga, niti procenjujemo Tavaf i obred Sa'ja kao sedam krugova.

Izvršite sa'j između Safe i Merve sedam puta na ovaj način, počevši od Safe i završavajući kod Merve, i trčeći u dolini između njih (između dva zelena svetla) u svakom krugu.

Prema jasnom značenju onoga što je Muhammed (r.a.h.) rekao u svom Kitabu'l-Asl, putovanje od Safe do Merve je jedan krug, a povratak od Merve do Safe je drugi krug. Na to ukazuje izraz "Polazeći od Safe i završavajući se kod Merve**...**". Tahâvi (r.a.h.), međutim, navodi da se između Safe i Marve, od Safe do Safe, pravi sedam okreta. On ne smatra povratak od Merve do Safe drugim okretom. Tačniji stav je onaj naveden u Kitabu'l-Asl. Zato što su se oni koji su prepričali Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hađđ jednoglasno složili da je on (a.s.) izvršio sedam krugova između Safe i Merve. Međutim, prema Tahâviju, sa'j se sastoji od četrnaest krugova.

Onda boraviš u Meki u stanju ihrama. Tamo ne smatraš ništa dozvoljenim.

Pošto je ova osoba ušla u stanje ihrama za hadž (za ifrad hadž***), ne može izaći iz stanja ihrama dok ne obavi obrede hadža.

(PS: Samir B: ifrad hadž***- Ifrad hadž je obavljanje samo hadž hodočašća tokom sezone hadža bez obavljanja umre. Osoba koja obavlja ovaj hadž ulazi u stanje ihrama sa jedinom namerom da obavi hadž i ne obavlja umru. Ona izlazi iz stanja ihrama nakon što završi sve obrede hadža.

Ključne karakteristike Ifrad Hadža:

Hadž bez umre: İfrad hadž je vrsta hadža koja se obavlja samo sa namerom hadža, bez obavljanja umre tokom meseca hadža.

Ulazak u stanje ihrama: Osoba koja obavlja ifrad hadž, ako boravi na granici mikata ili u Meki kada dođe sezona hadža, ulazi u stanje ihrama sa svoje lokacije sa jedinom namerom da obavi hadž.

Izlazak iz stanja ihrama nakon hadža: Nakon završetka dužnosti hadža, obavlanja tavafa (obilaska Kabe) i saija (trčanja između Safe i Merve), osoba brije glavu i izlazi iz stanja ihrama.

Obaveza žrtvovanja kurbana: Oni koji obavljaju Ifrad Hadž nisu obavezni da žrtvuju Kurban.

Kako se obavlja Ifrad Hadž?

1. Namera za hadž: Tokom sezone hadža, osoba ulazi u stanje ihrama sa jedinom namerom da obavi hadž.

2. Tavaf: Po dolasku u Meku, obavlja se dolazni tavaf.

3. Ostajanje u ihramu: Osoba ostaje u ihramu tokom celog stajanja na Arafatu i Muzdelifi.

4. Žrtva: Na dan Bajrama, nakon bacanja kamenja na Džemretu'l-Akaba, osoba se brije i izlazi iz stanja ihrama.

5. Tavaf i sa'j u poseti: Nakon toga, obavlja se tavaf i sa'j u poseti, te se baca kamenje na Džemret.

Ovde, u ovoj knjizi, sigurno će biti reči o ovoj vrsti hadža. Ipak, mojoj znatiželji nisam mogao odoljeti. Neka nam ovo bude jedna vrsta informacije za ubuduće, a posebno kad budemo naišli u ovoj knjizi gde ona ovde obradžuje ovu vrstu hadža. Hvala.).

Tavaf namaz

Možete obavljati tavaf oko Kabe kad god želite. Nakon svakih sedam krugova, obavljate dva rekata tavaf-namaza.

Zato što je obilazak Kabe sličan namazu. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

الطَّوافُ بالْبيتِ صَلاةٌ إلَّا أنَّ اللهَ تعالَى أحَلَّ فيهِ الْمنطقَ فمنْ نَطقَ فَلا ينْطقْ إلَّا بخيْرٍ

"Obilazak Kabe (Tavaf) se smatra namazom. Međutim, Allah Svemogući je dozvolio govorenje tokom obilaska. Ko god govori tokom obilaska treba da govori samo lepe reči".[45]

(45. Tirmizî, Hacc 12; Nesâî, Menâsik 136; Ibn Hibbân, Sahih, IX/143; Hâkim, Mustedrek, II/293.).

Broj Sa'ja

Namaz je najvrliji čin ibadeta. Može se obavljati dobrovoljni namaz, bilo da je u pitanju malo ili mnogo namaza. Isto važi i za tavaf (obilazak Kabe). Međutim, tokom ovog perioda, osoba u ihramu (stanju obredne čistoće) ne obavlja sa'j (trčanje između Safe i Merve) nakon drugih tavafa. To je zato što je jedno obavljanje sa'ja jedna od vâđib dužnosti hadža, a osoba u ihramu je već ispunila ovu obavezu [vâđib]. Ako nakon toga obave sa'j, to će se smatrati dobrovoljnim činom, a dobrovoljni sa'j nije dozvoljen.

Šta raditi na Dan Tervije

Ideš na Minu sa hodočasnicima na dan Tervije (osmi dan Zul-hidžeta). Noćiš na Mini u noći Arafe. Obavljaš sabah namaz na dan Arafe na Mini.

Prema rivâjetu Džabira i Ibn Umera (r.a.h.):

أنَّ النَّبيَّ (ﷺ) صلَّى الْفجر يوْم التَّرويةِ بمكَّةَ فلَمَّا طلَعَتْ الشَّمْسُ راحَ إلَى منًى فصلَّى بها الظُّهْر والْعصْر والْمغْرب والْعشَاء والْفَجْر يوْم عرفَةَ ، ثُمَّ راحَ إلَى عرفَاتٍ

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio sabah namaz na Dan Tervije u Mekki. Nakon izlaska sunca, otišao je u Minu. Tog dana je obavio podnevni, popodnevni, večernji i noćni namaz, kao i jutarnji namaz na Dan Arefata, u Mini. Zatim je otišao na Arefatu".[46]

(46. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, III/336; Ibn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Hacc 50; Ibn Hibbân, Sahih, IX/253.).

Uspinjane na Arefatu

Onda ujutru polaziš na Arefatu.

Prema hadisu Ibn Umera (r.a.h.), Hz.Džibril (a.s.) je došao Hz.Ibrahimu (a.s.) na dan Tervije i naredio mu da ode na Minu i tamo prenoći. Zatim je sa njim otišao na Arefatu.

Ostajete na Arefatu zajedno sa hodočasnicima.

Dotična osoba je jedan od hodočasnika. On će ostati na mestu gde hodočasnici ostaju. Svrha ovoga je da hodočasnik ne kampuje na putu, kako ne bi izazivao neprijatnosti prolaznicima i kako bi izbegao neprijatnosti za sebe.

Kombinovanje podnevnog i popodnevnog namaza na Arefatu

Lepo je klanjati podnevni (Dhuhr) i popodnevni (Ikindiju (Asr)) namaz zajedno sa imamom.

Ukratko, na Dan Arefata, kada sunce zalazi na zapadu, imam predvodi džemaât u podnevnom i popodnevnom namazu u podne na Arefatu. U hadisu Džâbira (r.a.h.) se prenosi da je Resûlullah (s.a.v.s.) predvodio džemaât u podnevnom i popodnevnom namazu na Dan Arefata, kada je sunce zalazilo na zapadu, sa jednim ezanom i dva ikameta. Abdulmelik b. Mervâna je pisao Hađđâđu, naređujući mu da ne protivreči Ibn Umeru (r.a.h.) ni u jednoj stvari koja se tiče obreda hadža. Na Dan Arafe, dok je sunce zalazilo na zapadu, Ibn Umar (r.a.h.) je stigao do Hađđâđovog šatora.

"Gde je ovaj čovek?“ upitao je. Hađđâđ je došao do vrata šatora. Ibn Umer (r.a.h.) je tada rekao:

-Ako želiš da slediš sunnet, ovo je sat koji je sunnet, rekao je.

Hađđâđ reče: "Čekaj me dok ne završim sa svojim guslom“. Ibn Umer (r.a.h.) je čekao Hađđâđa. Hađđâđ je završio kupanje i otišao na mesto gde je trebalo da se obavi namaz.

Sunet je obavljati gusl (obredno kupanje) u ovo vreme na Arefatu. Ovo se takođe odnosi na ulazak u ihram, pre bajram-namaza i pre džume-namaza. Uzimanje abdesta je dovoljno, ali je gusl vrliji.

Zatim, kao i u džumi i bajram namazu, imam drži dve hutbe pre namaza. On kratko sedi između dve hutbe. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je to radio na ovaj način. Svrha ovoga je da se ljudi nauče obredima hadža i praksi kombinovanja dva namaza na Dan Arefata, što je jedan od obreda hadža. Hutba se drži prva da bi se ljudi naučili ovim stvarima, jer nakon što džemaât završi namaz, oni se razilaze na svoja određena mesta stajanja. Ne mogu se okupiti da slušaju hutbu. Prema Zâhiru'r-Rivâye'tu[47], kada imam izađe na minberu i sedne, mujezin izgovara ezan kao u džumi namazu. Prema Ebu Jusufovom (r.a.h.) rivâjetu, on izgovara ezan pre nego što izađe imam na minberu. To je zato što je ovaj ezan, kao i ezan drugim danima, za podnevni namaz. Ovo je Ebu Jusufovo (r.a.h.) prvo mišlenje. Nakon završetka hutbe, mujezin proući ikamet. Ako je imam putnik, on predvodi podnevni namaz kao dva rekata. Nakon podnevnog namaza, mujezin proući ikamet drugi put. Imam predvodi džemaât u popodnevnom namaz bez obavljanja ikakvih dodatnih namaza između dva namaza. Džabir b. Abdullah (r.a.h.) je preneo da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) to radio tako tokom hadža.

[4/16]

(47. Zâhiru'r-Rivâye / ظاهر الرواية : U hanefijskoj školi mišlenja, to su stvari prenete kroz autentične rivâyete od istaknutih ličnosti škole, na mutevatir ili dobro poznat način. Termin se posebno koristi za rivâyete od tri imama škole (Ebu Hanife, Ebu Jusufa i Muhammeda eš-Šejbanija (r.a.h.)). Šest knjiga imama Muhameda poznatih kao "Kutubu'l-Sitte“ – Mebsût, Ziyâdât, Džâmiu'l-Sağir, Džâmiu'l-Kebir, Siyer-i sağir i Siyeru'l-Kebir – prenete su kroz pouzdane rivâyete od Muhammeda eš-Šejbanija na mutevatir ili dobro poznat način; Zato se ove knjige nazivaju “Kutub-i Zâhir-i Rivâyet”, a stvari u njima se takođe nazivaju “Zâhir-i Rivâyet”. Zato se očigledni rivâyet odnosi na stvari koje se nalaze u šest kanonskih knjiga imama Muhameda (Kutub-Site). Ove se knjige nazivaju i “Usul“ (principi islamske jurisprudencije). Razlog za obavljanje asr (popodnevnog) namaza pre određenog vremena jeste da se postigne primarna svrha stajanja (vakfe) na Arefatu (dova na Arefatu) te da se izbegne njeno prekidanje. Da bi se to postiglo, ne treba se upuštati u nâfile namaze između dva namaza.).

Mujezin ponavlja ikamu (poziv na namaz pre početka namaza) za asr namaz jer se ona obavlja pre uobičajenog vremena. Ovo služi da bi se obavestio džemaât o ovoj činjenici. Ako se neko upusti u nâfile namaze između dva namaza, ezan (poziv na namaz) za asr namaz se ponavlja. Međutim, prema rivâjetu Ibn Semaâ (r.a.h.) od Muhammeda (r.a.h.), Muhammed (r.a.h.) je izjavio da se ezan za asr namaz ne ponavlja sve dok se obavlja u vreme dhuhr namaza. Prema očiglednom rivâjetu, upuštanje u nâfile namaze ili bilo koja druga aktivnost između dva namaza, negira karakteristiku prvog ezana koji se prouči neposredno pre namaza. U ovom slučaju, drugi ezan se prouči za asr namaz.

Ako osoba u ihramu nije u mogućnosti da se pridruži imamu na zajedničkom namazu podnevnog i popodnevnog namaza (džem–i takdim) a želi da obavi namaz sama, prema Ebu Hanifi (r.a.h.), ona obavlja svaki namaz u njeno određeno vreme. Prema Ebu Jusufu, Muhammedu i Šafiiji (r.a.h.), ona kombinuje namaze kao što bi se obavljale sa imamom.

Muhammed (r.a.h.) u svom Kitâb'ul-Asl'au kaže: Ova fetva nam je stigla od Hz.Aiše i Hz.Ibn Umera (r.a.h). On je objasnio razlog na sledeći način: Popodnevni namaz je pomeren ranije da bi se uštedelo vreme. Značenje ove izjave je taj da je kombinovanje podnevnog i popodnevnog namaza dozvoljeno samo ako postoji potreba da se produži vreme stajanja. Pošto mesto stajanja (vakfa) podrazumeva i uspon i silaske, nemoguće je održavati prave redove tamo. Zato je neophodno napustiti mesto stajanja i ponovo se okupiti za popodnevni namaz (asr). U ovom slučaju, stajanje se prekida. Međutim, obavezno [vâđib] je da stajanje traje do zalaska sunca. Zbog ove potrebe, kombinovanje dva namaza je postalo dozvoljeno. Oni koji klanjaju namaz sami i oni koji klanjaju namaz sa imamom, u tom su pogledu isti. Uporedite kombinovanje namaza na Arefatu sa drugim kombinovanjem u Muzdelifi. Jer, prisustvo imama nije uslov po konsenzusu u kombinovanju u Muzdelifi. Ovaj čin hadža se upoređuje sa drugim činovima hadža po tome što imam nije uslov. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je uzeo ajet Allaha Teâlâ kao dokaz:

فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ قِيَـٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَـٰبًا مَّوْقُوتًا

103. A kada *namaz* završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći. A u sigurnosti obavljajte *namaz* u potpunosti, jer vjernicima je propisano da u određeno vrijeme *namaz* obavljaju. [en-Nisâ, 4/103], [Samir B. Ispravljeno].

Drugim rečima, to znači vremenski ograničeni farz. Poštovanje vremena u namazu je farz sa definitivnim dokazom. Zato je zanemarivanje poštovanja vremena dozvoljeno samo uz definitivan dokaz. Ovo je stvar za koju postoje dokazi. Dokaz za ovo je da su Hz.Poslanik (s.a.v.s.) i halife posle njega kombinovali ova dva namaza. Zato je njihovo kombinovanje na ovaj način dozvoljeno. Čini se da to znači da je ova kombinacija specifična za mesto i vreme. Pošto je takav čin ibadeta specifičan za mesto i vreme, nije dozvoljen bez imama, kao što je održavanje hutbe umesto dva rekata u petak-namazu. Pošto je specifičan za mesto i vreme, imam je uslov u ovoj stvari. Kombinovanje namaza njihovim odlaganjem je drugačije od ovoga. Jer je to obavljanje večernjeg namaza u vreme noćnog namaza. Ovo nije specifično za mesto i vreme.Što se tiče kombinovanih namaza (džem-i takdim), to znači obavljanje asr-namaza pre njegovog vremena. Ovo je dozvoljeno samo na ovom mestu i u ovo vreme. Štaviše, definitivno je prihvaćeno da je džem-i takdim za one koji stoje (vakfa). Potreba za kombinovanim namazom je za džem, a ne za one koji sami namaz klanjaju. Osoba koja sama klanja namaz može obaviti asr-namaz u odgovarajuće vreme na mestu gde stoji. To je zato što se smatra da je osoba koja klanja namaz u stojećem položaju. Zato njihovo stajanje nije prekinuto njihovim angažovanjem u namazu.

Kada klanjaju namaz u džemaâtu, treba da napuste stojeći položaj kako bi održali prave redove (safove). Takođe, okuplanje bi im bilo nezgodno, jer će se džem razići sa stojećeg položaja nakon dhuhr-namaza. Svaki će član džemaâta izabrati mirno mesto gde će klanjati namaz svom Gospodaru, Uzvišenom i Slavnom. To nije slučaj za nekoga ko sam klanja namaz, jer oni mogu obaviti asr-namaz u odgovarajuće vreme na mestu gde su sami. Može se reći da hadis Hz.Aiše i Hz.Ibn Umera (r.a.h.) govori o najvećem imamu, koji je halifa***. Ni to nije uslov. Štaviše, on protivreči Ibn Mesudovom (r.a.h.) stavu da osoba koja sama klanja namaz, obavlja svaki namaz u njeno vreme.

(PS: Samir B:***- Ova izjava ima za cilj da objasni da su hadisi koje prenose Hz.Aiša i Hz.Ibn Umer (r.a.h.) povezani sa "halifom“, vrhovnim poglavarom države (imamom), koji bi nasledio Hz.Poslanika Muhammeda (s.a.v.s.). Ovi hadisi mogu opisivati karakteristike, odgovornosti, dužnosti ili procese izbora halifa; ukratko, oni pružaju informacije o tome ko bi trebalo da bude halifa, koji se smatra "vrhovnim imamom“, ili kakav bi trebalo da bude.

-"Najveći imam znači halifa“: Halifa je vođa islamske zajednice, politički i administrativni naslednik Hz.Poslanika Muhammeda (s.a.v.s.). Reč "imam“ se ovde koristi u smislu vođstva ili smernica.

-Hadisi Hz.Aiše i Hz.Ibn Umera (r.a.h.): Ova su dva velika saputnika prenela brojne hadise od Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Njihovi su hadisi važni izvori o ranoj islamskoj historiji, upravljanju i verskom vođstvu.

-"Može se reći“: To znači da ti prepričani hadisi nose duboka značenja u vezi sa institucijom halifata i konceptom vođstva te da se mogu tumačiti.

Ukratko, ovi hadisi su među fundamentalnim tekstovima koji su oblikovali koncept vođstva i ulogu halifa u ranom islamu.

Autor nepoznat. Hvala.).

Ako neko propusti podnevni namaz sa imamom, ali stigne na popodnevni namaz, prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), ne treba ih kombinovati.

[4/17]

Prema Zuferu (r.a.h.), ovo kombinuje dva namaza jer se promena dogodila samo u popodnevnom namazu, koji se obavlja pre svog prvobitnog vremena. Imamovo postavljanje uslova za promenu se odnosi samo na konkretnu stvar u kojoj se promena dogodila. Ebû Hanîfino (r.a.h.) objašnjenje ovog stava je sledeće: Danas je asr (popodnevni) namaz kao dhuhr (podnevni) namaz. Zato što se ova dva namaza obavlaju istovremeno. Druga dolazi posle prve. Zato su kao išaij (noćni) i vitr namazi. Kao što je vitr namaz podređen išaiju (Jaciji), ovde je asr namaz podređen dhuhr namazu. Pošto je imam uslov u podređenom namazu, imam je takođe primarni uslov u glavnom namazu. Dokaz da je asr namaz podređen dhuhru, ako se u oblačan dan utvrdi da je džemaât obavio dhuhr namaz pre zevala (zalazak sunca na zapadu) i asr namaz posle zevala, džemaâta mora ponoviti oba namaza.Slično tome, ako neko obnovi abdest između ova dva namaza, a kasnije se otkrije da je podnevni namaz obavljen bez abdesta, onda se oba namaza moraju ponoviti. Međutim, drugim danima, ova situacija ne zahteva ponavljanje namaza.S'hodno tome, ulazak u stanje ihrama sa namerom obavlanja hadža je takođe uslov za obavljanje ova dva namaza.

Štaviše, ako osoba bez ihrama obavi podnevni namaz sa imamom, zatim uđe u stanje ihrama sa namerom hadža i obavi popodnevni namaz; slično, ako neko ko uđe u stanje ihrama sa namerom umre obavi podnevni namaz sa imamom, zatim namerava da obavi hadž i obavi popodnevni namaz sa njim, popodnevni namaz je dozvoljen samo u svoje prvobitno vreme. Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), ovo je dovoljno. Prema drugom rivâjetu, ako neko uđe u stanje ihrama sa namerom da obavi hadž posle podneva, može spojiti ova dva namaza. To je zato što je uslov ihrama za hadž sami namaz, a ne vreme njenog obavljanja.

Stojeći (Vukuf) na Arefatu

Nakon što obavi ikindiju namaz, odlazi na Arefatu i tamo obavlja stajanje (vukuf).

On hvali i veliča Allaha Teâlâ. On uči (recituje) izjavu o jedinstvu Allaha Teâlâ (tehlil) i izjavu o Božjoj veličini (tekbir). On šalje salevate na Hz.Poslanika (s.a.v.s.). On uči Telbiju. Dovi Allahu Teâlâ, iznoseći svoje potrebe. Ukratko, on obavlja stojeći vukuf gde god želi. Najbolje je obavljati vukuf blizu imama. Imam uči ljude šta im je potrebno i dovi. Ko god je bliži imamu, bliži je da sluša i kaže "Amin“ na njegovu dovu. Zato je ova situacija bolja.

Tokom vukufa treba da se okrene prema kibli i može ga obaviti stojeći ili na konju, po želji.

Prema hadisu Džabira (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavljao stojeću vakfu dok je na svojoj devi bio, okrećući devin vrat prema mihrabu. Dovio je okrenut ka kibli na devi. Hadis kaže:

خَيْرُ المواقف ما اسْتُقْبِلَت به الْقِبْلة

"Najbolji položaj je okrenut ka Kibli“.[48]

(48. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, V/265; Hâkim, Mustedrek, IV/300; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/272.).

Dozvoljeno je da neko izabere drugo mesto za vukuf, dalje od imama.

Jer je u Atâ'inom hadisu Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

عرفةُ كُلُّها موقِفٌ وفِجاجُ مكَّةَ كُلُّها مَنحَرٌ

"Čitav Arafat je mesto za stajanje (vukuf). Sve doline Mekke su mesta za žrtvovanje kurbana“.[49]

(49. Dârimî, menâsik 50; Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/326; Ibn Mâce, Menâsik 73; Ebû Dâvûd, Menâsik 5.).

Prema rivâjetu Hišam b. Urve (r.a.h.) od njegovog oca, koji je preneo od Hz.Aiše (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

عرَفَةُ كُلُّها مؤقِفٌ وارْتَفِعُوا عَنْ بَطْنِ عُرَنَةَ وَالْمُزْدَلِفَةُ كُلُّها مَوقِفٌ وارْتفعُوا عن وَادِي مُحَسِّرٍ

"Čitav Arefat je mesto za vukuf. Međutim, klonite se doline Urane. Čitava Muzdelifa je mesto za vukuf. Međutim, klonite se doline Muhasir“.[50]

(50. Muvetta, Hacc 53; Tirmizî, Hacc 54; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/119; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/115.).

Dova Vukufa (Stajanja na Arefatu)

On dovi tokom Vukufa.

Hz.Ali (r.a.h.) prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao sledeće:

أَفْضَلُ دُعائِي وَدُعاءِ الأنبياء قَبْلِي بعرفات لا إله إلّا الله وحده لا شريك له لهُ الْمُلْكُ وله الحمدُ وهو على كُلّ شيء قديرٌ اللّهُمّ اجعلْ لي في قلبي نورا ، وفي سمعي نورًا وفي بصري نورا ، اللّهُمّ اشرحْ لي صدْري ، ويسّر لي أمري

"Najvrlija moja dova i Hz.Poslanika (s.a.v.s.) pre mene na Arefatu je ova:

(Lâ ilaha ilallahu vahdahu la šerika leh, lehul mulku ve lehul hamdu ve huva ala kulli šej'in kadir. (O Allahu! Daj svetlost mom srcu, daj svetlost mojim ušima, daj svetlost mojim očima. O Allahu! Podaj mi prostor srca. Učini moj zadatak lahkim.).[51]

(51. Ibn Ebû Şeybe, Musannef. lll/382.).

Kao što smo ranije objasnili, on bira koju god dovu želi. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je, u ovom slučaju, uporno dovio za svoj Ummet i njegova dova je prihvaćena, osim za oproštaj krvoprolića i kršenja individualnih prava.

Prema hanefijskim učenjima, na mestu vukuf se izgovara telbija.

[4/18]

Mâlik (r.a.h.) kaže sledeće: Kada hodočasnik stane na Arefatu radi dove vukuf, on prestaje da izgovara telbiju (govoreći "Lebejk“). Jer, hodočasnikova usmena potvrda odgovora na Božji poziv traje samo dok ne stigne na Arefatu. U ovom trenutku, on je stigao na Arafat. Najvažniji stub hadža je stajanje na Arefatu. Naš Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

الحجُّ عرفةُ

"Hadž je boravak na Arefatu“.[52]

(52. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/309; Ibn Mâce, Menâsik 57; Tirmizî, Hacc 57; Nesâî, Menâsik 203; Hâkim, Mustedrek, I/635.).

Međutim, mi hanefije uzimamo sledeći hadis Abdullah b. Mes‘ûd'a (r.a.h.) kao dokaz: Ibn Mes‘ûd (r.a.h.) je recitovao Telbiju uveče na Arefatu. Jedan čovek ga je pitao:

-"O Šejhu! Ovo nije mesto za recitovanje Telbije“, rekao je; ali Ibn Mes‘ûd'a (r.a.h.) je odgovorio:

أَجَهِلَ النَّاسُ أَمْ طَالَ بِهِمْ الْعَهْدُ لَبَّيْكَ عدد التُّرَابِ لَبَّيْكَ حَجَجْت مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فَمَا زَالَ يُلَبِّي حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ

-"Zar ljudi ne znaju, ili je prošlo previše vremena? 'Lebejk', onoliko 'Lebejka koliko ima zrna zemlje. Obavio sam hadž sa Resûlullahom (s.a.v.s.). On je nastavio da izgovara Telbiju dok nije bacao kamenje na Džemru'l-Akabu (Velikog šejtana)“.[53] Rekao je: U hadžu, Telbija je kao Tekbir u namazima. Baš kao što se Tekbir izgovara do kraja namaza,na isti se način Telbija izgovara tako dugo dok se ne izađe iz ihrama, do vremena za bacanje kamenja na Džemreu'l- Akabe.

(53. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/375; Buhârî, Hacc 22; Muslim, Hacc 45; lbn Mâce, Menâsik 69; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/121.).

Odlazak sa Arefata

On hoda polako (ka Muzdelifi) kada sunce zađe.

Oni koji su prepričali o Hz.Poslanikovom (s.a.v.s.) ibadetu hadždža, slažu se da je, nakon što je obavio vukuf na Arefatu, napustio Arefat u zalazak sunca. Prema rivâjetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je na dan Arefata naveče održao govor i rekao sledeće:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَهْلَ الْجَاهِلِيَّةِ وَالْأَوْثَانِ يَدْفَعُونَ مِنْ عَرَفَةَ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ إِذَا تَعَمَّمَتْ بِهَا رُءُوسُ الْجِبَالِ كَعَمَائِمِ الرِّجَالِ فِي وُجُوهِهِمْ ، وَإِنَّ هَدْيَنَا لَيْسَ كَهَدْيِهِمْ فَاذْفَعُوا بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ

"O ljudi! Ljudi neznanja i idolopoklonici su napuštali Arefat pre zalaska sunca, kada bi sunce prekrivalo vrhove planina, baš kao što su turbani prekrivali glave ljudi. Naš put nije kao njihov put. Trebalo bi da napustite Arefat nakon zalaska sunca“.[54]

(54. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/387; Hâkim, Mustedrek, ll/304; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XX/24; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/125.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je postupio na ovaj način da bi pokazao svoje protivljenje mnogobošcima te je naredio da se takvo ponašanje poštuje. Niko nema pravo da deluje protiv njega. Međutim, ako se neko plaši gomile i krene pred Imama, pod uslovom da ne napusti granicu Arefata pre zalaska sunca, u tome nema štete. Slično tome, ako neko, plašeći se gomile, malo sačeka na Arefatu nakon zalaska sunca i nakon što je Imam otišao sa hodočasnicima, u tome nema štete, pod uslovom da ne produži period čekanja. To je zato što je Hz.Aiša (r.a.h.) tražila piće nakon što je Imam napustio Arefat, prekinula post njime, a zatim napustila Arefat.

Na putu ka Muzdelifi, hoda polako i dostojanstveno.

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je o ovoj stvari rekao sledeće:

أيُّها النَّاسُ ليْس الْبِرُّ في إيجافِ الْخيْلِ ، ولَا في إيضاعِ الإبِلِ ، عليْكُمْ بالسَّكِينةِ وَالْوقار

"O ljudi! Nije dobro bičevati konja niti terati devu da trči. Trebalo bi da budete mirni i pribrani“.[55]

(55. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/277; Ebû Dâvûd, Menâsik 64; Nesâî, Menâsik 203; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/265; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/119.).

Džabir (r.a.h.) kaže: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je polako jahao svoju devu putem. Konačno, kada je stigao do ravne doline, ubrzao je svoju devu. U tom trenutku je recitovao sledeću pesmu:[56]

(56: مُعترِضًا في بطْنِها جنِينَها - *Ona brzo trči k tebi,*

مُفارِقًا دِينَ النَّصارى دِينَها - *Ostavljajući svoju pređašnju religiju, hrišćanstvo,*

إلَيْك تغدُو قلقًا وضِينُها - *Ostavljajući dete u svojoj utrobi.*).

Neki ljudi tvrde da je sunnet brzo kretati se u ovoj dolini. Mi ne delimo ovo mišlenje. Objašnjenje je sledeće: Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) deva se umorila u ovoj dolini. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je zatim ubrzao devu. Kao što je običaj kod životinja, i deva je ubrzala. Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) namera nije bila da natera devu da trči.

[4/19]

Ne obavlja akšam namaz usput dok ne stigne do Muzdelife.

Priča se da je Usame b. Zejd (r.a.h.) jahao iza Hz.Poslanika (s.a.v.s.) na svojoj devi sve do Muzdelife. Dok je Usama (r.a.h.) bio na putu, upitao je našeg Hz.Poslanik (s.a.v.s.): "Namaz, Ja Resûlullah?“ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odgovorio:

الصَّلاةُ أمَامَكَ

-"Namaz je napred, dalje“.[57]

Ono što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mislio ovom izjavom; ili je vreme namaza kasnije, ili će mesto gde treba da klanja namaz doći kasnije.

(57. Buhârî, Hacc 92; Muslim, Hacc 45; Ibn Mâce, Menâsik 59; Ebû Dâvûd, Menâsik 64; Nesâî, Menâsik 206.).

Smeštaj u Muzdelifi

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije klanjao namaz dok nije stigao u Muzdelifu. Ovo je jasan dokaz da se čovek ne treba zaokupljati namazom dok se ne stigne u Muzdelifu.

Kada stigne u Muzdelifu, ostaje tamo sa ljudima.

Da bi izbegao uznemiravanje prolaznika i da bi izbegao da sebi nanese bilo kakvu neprijatnost, on ne kampuje na samom putu, već desno ili levo od njega.

Zajedničko obavljanje akšam i jacije namaza

Akšam i Jacija namaz se obavljaju sa jednim pozivom na namaz (ezanom) i jednim ikamom (pozivom na ustajanje radi namaza).

Zufer (r.a.h.) je rekao da obavlja namaz sa jednim ezanom i dva ikama. Ibn Umer (r.a.h.) je ovo preneo od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) na ovaj način. Džabir (r.a.h.) je preneo da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) spojio akšam i jaciju namaz sa jednim ezanom i jednim ikametom. To je ono što podrazumeva Ibn Umerov (r.a.h.) hadis. Međutim, Ibn Umer (r.a.h.) je ezan nazvao ikametom, jer se ezan i ikamet koriste naizmenično.

Zaista, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je u jednom hadisu rekao:

On kaže: "Svako ko želi može da klanja namaz između dva poziva na namaz“.[58]

(58. Buhârî, Ezan, 14; Muslim, Salâtu'l-musâfirîn 304; Ibn Mâce, Ikametu's-Salât 110; Ebû Dâvûd, Salât, 300; Tirmizî, Salât 136; Nesâî, Ezan 39.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je mislio da se odnosi na poziv na namaz (ezan) i ikamu (poziv na ustajanje radi namaza) izrazom "oba ezana“. Štaviše, išaij (noćna - Jacija) namaz u Muzdelifi se obavlja u svoje uobičajeno vreme. Zato, nema potrebe za posebnim ikamom za išaij namaz. Međutim, asr (popodnevna - Ikindija) namaz u Arefatu je drugačija, jer se obavlja pre određenog vremena. Ako je Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) naredba da se ikamat (poziv na namaz) izgovara samo jednom tačna, onda je njeno tumačenje sledeće: On je angažovan bio u dobrovoljnom činu ibadeta ili nekoj drugoj aktivnosti između dva namaza. Prema hanefijskoj školi mišlenja, u takvoj je situaciji izgovarao ikamat za išaij (noćnu - jaciju) namaz. Prema jednoj od Ibn Umerovih (r.a.h.) rivâjeta, Ibn Umer (r.a.h.) je obavio išaij namaz nakon magribi (večernjeg - akšam) namaza te izgovarao ikamet za nju.

Noćenje u Muzdelifi

Zatim, zajedno sa hodočasnicima, obavljaju vukuf u Meş'ar–i Haram'u hvaleći i zahvaljujući Allahu Teâlâ, recitujući tehlil, tekbir, telbiju, šaljući salevate Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) i doveći Allahu Teâlâ za njihove potrebe.

Ovaj vukuf je doveo dokaz iz Kur'ana i upućen je na vukuf na Arafatu. Uzvišeni Allah kaže:

لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَبۡتَغُواْ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّكُمۡۚ فَإِذَآ أَفَضۡتُم مِّنۡ عَرَفَٰتٖ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ عِندَ ٱلۡمَشۡعَرِ ٱلۡحَرَامِۖ
وَٱذۡكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمۡ وَإِن كُنتُم مِّن قَبۡلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ

198. Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete. A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na Pravi put, a prije toga ste bili u zabludi. [el-Bekare, 2/198]

PS: Samir B: Ovaj deo ajeta sa turskog glasi slikovitije:

"... Kada napustite Arefat i krenete u povorci, pomenite Allaha u Mešari'l-Haramu! ...“.

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio vukuf u Muzdelifi.İbn Abbâs (r.a.h.) je čak rekao: "Video sam Hz.Poslanika (s.a.v.s.) u Mešari'-Haramu kako podiže ruke do osnove vrata u dovi, poput siromaha koji traži hranu“.

Svaka Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) želja na ovom mestu hodočašća je ispunjena. Jer je ovde dovio za svoj Ummet, a njegova dova za oproštaj krvoprolića i kršenja ljudskih prava je takođe prihvaćena.

[4/20]

Tokom predislamske ere, dok su se ljudi slagali oko obavlanja vukufa u Muzdelifi, razlikovali su se u pogledu njenog obavlanja na Arefatu. To je zato bilo što Kurejšije nisu obavljale vukuf stojeći na Arefatu, govoreći da se nijedno drugo mesto osim područja Harema ne sme poštovati. Kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio vukuf stojeći na Arefatu, stanovnici Mekke su bili zapanjeni. Govorili su među sobom: "I on je od Kurejša. Zašto ide van područja Harema?“ Iz ovoga razumemo da vukuf stojeći u Mešari'l-Haramu ne treba napustiti.

Polazak iz Muzdelife

Konačno, kada se potpuno razdanilo, on je otišao iz Muzdelife pre izlaska sunca.

Prema rivâyetu Džabira i Ibn Umera (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je stajao na vukufu kod Mešari'l-Harama i krenuo ka Mini pre izlaska sunca. Ljudi iz predislamskog doba, međutim, ne bi se pomerali sa svog mesta vukufu na Muzdelifi do izlaska sunca; kretali bi se ka Mini tek kada bi sunce izašlo i zasijalo poput turbana na vrhovima planina. Govorili bi: "Planina Sebir je jako sijala od sunca, podstičući nas da jurimo napred“. Resûlullah (s.a.v.s.), postupajući suprotno njima, preselio se na Minu pre izlaska sunca. Zato, baš kao i kod odlaska sa Arefata, potrebno je slediti ovaj Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) postupak prilikom napuštanja Muzdelife kako bi se pokazala namera delovanja suprotno mnogobošcima.

Kamenovanje Džemretu'l-Akabe (Veliki šejtan)

Po dolasku u Minu, čovek ide do Džemru'l-Akabe (Velikog šejtana) i baca sedam kamenćića, poput kamenćića za odbijanje, iz donjeg dela doline.

Jer, kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) stigao u Minu prvog dana Kurbana, nije otišao dok nije bacio kamenje na Džemru'l-Akabu. Rekao je sledeće:

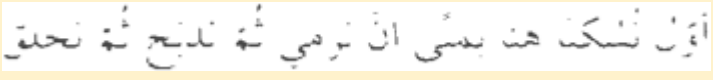

"Naš prvi čin ibadeta ovde na Mini je bacanje kamenja. Zatim žrtvujemo kurban, a onda obrijemo glave“.[60] On baca kamenje na Džemru'l-Akabu iz donjeg dela doline. Dokaz za to je sledeći: Ibn Mes'ûd (r.a.h.) je stajao u donjem delu doline. Bacio je sedam kamenja na Džemru'l-Akabu. Ibn Mes'ûdu (r.a.h.) je rečeno::

"Drugi bacaju kamenje iz gornjeg dela doline“. Na to je Ibn Mes'ûd (r.a.h.) rekao:

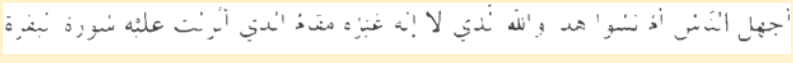

"Zar ljudi ne znaju, ili su zaboravili? Kunem se Allah-om Teâlâ, osim koga nema drugog boga, da je ovo mesto gde je Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) objavljena sura El-Bekare“.[61]

(61.Buhârî , hadždž, 135; Muslim, hadždž, 270; Tirmizî, hadždž 64; Nesâî, Menâsik 226).

Prema Ibn Umeru (r.a.h.), bacao je kamenje na Džamru'l-Akabu iz donjeg dela doline, govoreći da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) to uradio na taj način. Bacio je sedam kamenćića, kao da je prstom potezao. Jer, kako se priča, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio İbn Abbâsu (r.a.h.) da mu da sedam kamenćića. Uzevši ove kamenćiće u ruku, rekao je svojim drugovima:

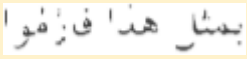

"Bacite kamenćiće poput ovog“.[62]

(62. İbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/203; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, ll/347; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/128.).

Prema drugom rivâyetu, on (a.s.) je naredio:

"Bacajte kamenćiće kao kad se desi njeno odronjavanje! Nećete jedni drugima nauditi“![63]

(63. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/210; Muslim, Hacc 268; Nesaî, Menâsik 204; İbn Hibbân, Sahih, IX/184; Hakim, Mustedrek, lll/309.).

Svrha ovoga je da se sledi Halilov (Hz.Ibrahimov (a.s.)) sunnet. Sa ovolikim kamenćićima, svrha je postignuta. Ako baci kamenćić veći od trzaja zgloba, mogao bi nekoga pogoditi. To bi mu izazvalo bol.

Sa svakim kamenćićem koji baci, on izgovara tekbir (Allahu Ekber). Kada baci prvi kamen na Džemru'l-Akabu (na Velikog šejtana), prestaje da izgovara telbiju (govoreći "Lebbejk...“).

Ibn Mes'ûd (r.a.h.) je preneo od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da je izgovaranje Telbije prestajalo u trenutku kamenovanja. Slično tome, Džabir (r.a.h.) je preneo da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) prestao da izgovara Telbiju prvim kamenom koji je bacio na Velikog šejtana. Što se tiče izgovaranja tekbira (Allahu Ekber) sa svakim bačenim kamenom, ovo su preneli Ibn Umer i Sâlim b. Abdullah (r.a.h.) od Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Kada bi on (a.s.) hteo da baci kamen, stajao bi na dnu doline i sa svakim kamenom bi dovio:

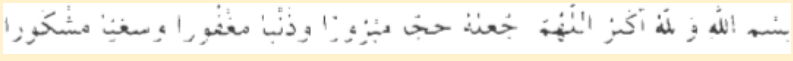

"U ime Allaha. Allah je najveći. O Allahu! Učini da moj hadždž bude prihvaćen, moji gresi oprošteni, a moji napori ugodni Tebi“.[64]

Sâlim (r.a.h.) je tada rekao: "Moj otac, Abdullah b. Umer (r.a.h.), mi je rekao da je Resûlullah (s.a.v.s.) govorio isto što i ja svaki put kada bi bacio kamen“.

[4/21]

(64. İbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/260; Ahmed b. Hanbel, Musned, I/427; Ebû Ya'lâ, IX/115; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/84.).

1. Danas je vreme za kamenovanje šejtana

Prema hanefijskoj školi mišlenja, vreme za početak obreda kamenovanja je u zoru prvog dana Kurban-bajrama.

Prema Sufjanu es-Sevriju (r.a.h.), počinje od izlaska sunca. Prema Šâfiîi (r.a.h.), kamenovanje je dozvoljeno nakon prve polovine noći Bajrama. Sufjan es-Sevri (r.a.h.) je kao dokaz uzeo hadis İbn Abbâsa (r.a.h.): Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je unapred poslao slabe u svojoj porodici iz Muzdelife, a u vezi sa njihovim ranim odlaskom je rekao:

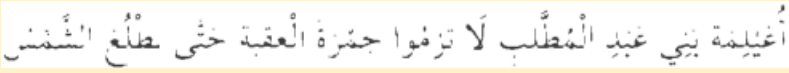

"O sluge sinova Abdul-Mutaliba! Ne bacajte kamenje na Džemru'l-Akabu pre izlaska sunca“.[65]

(65. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/311; lbn Mâce, Menâsik 62; Ebû Dâvûd, Menâsik, 66; Nesâî, Menâsik, 222.).

Dokaz za nas hanefije po ovom pitanju je hadis koji kaže:

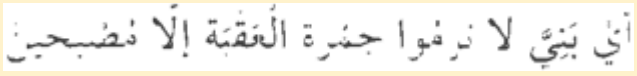

"O deco moja! Ne bacajte kamenje na Džemru'l-Akabu pre zore“.[66]

(66. Tâhavî, Şerhu Meâni'l-Âsâr, ll/216; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/132.).

Na osnovu ova dva hadisa, kažemo sledeće: Kamenovanje je dozvoljeno nakon zore. Međutim, bolje je odložiti kamenovanje do posle izlaska sunca.Šâfiîa (r.a.h.), međutim, kao dokaz uzima hadis koji kaže: "Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je dozvolio kamenovanje pastira noću“. Naše tumačenje ovog hadisa je da se ovo kamenovanje ne odnosi na prvu noć, već na drugu i treću noć. To znači da vreme za kamenovanje počinje kada se završi vreme vukufa. Jer, kamenovanje i vukuf se ne poklapaju u isto vreme. Vreme za vukuf se nastavlja do zore, zato vreme za kamenovanje treba da bude nakon vukufa. Ili, vreme za kamenovanje je isto kao i vreme za žrtvovanje kurbana. Vreme za žrtvovanje kurbana počinje sa zorom drugog dana. Zato je i vreme za kamenovanje isto. Prvog dana Kurban-bajrama, kamenje se ne baca ni na jedan stub osim na Džemru'l-Akabu (Veliki šejatan).

Dokaz za to je hadis Džabira (r.a.h.):

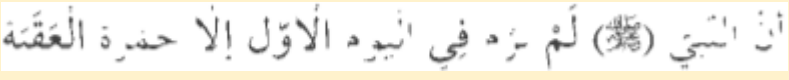

“Prvog dana, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je bacao kamenje samo na Džemru'l-Akabu“.[67]

(67. Tirmizî, Hacc 63; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, l/194; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/148.).

On ne stoji i ne čeka pored Džemru'l-Akabe.

Jer, postoje i drugi ibadeti hadždža koje treba obaviti danas. Takođe, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije stajao i čekao pored Džemru'l-Akabe.

Osoba u ihramu ide kući ili obrije glavu brijačem ili skrati kosu. Brijanje glave je bolje.

Sada je vreme za izlazak iz stanja ihrama. Izlazak iz ihrama je moguć ili potpunim brijanjem glave ili skraćivanjem kose, kao što je naznačeno u ajetu Allaha, Uzvišenog i Slavnog:

ثُمَّ لۡيَقۡضُواْ تَفَثَهُمۡ وَلۡيُوفُواْ نُذُورَهُمۡ وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

29. Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze. [Hadždž, 22/29].

U stvari, uklanjanje nečistoće se postiže brijanjem kose. Priča se da je, nakon što je žrtvovao svoj Kurban, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je pozvao svog berberina. Dao mu je desnu stranu glave, a berberin ju je obrijao. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je zatim podelio kosu svojim as'habima. Nakon toga, obrijao je levu stranu glave i dao kosu Hz.Ummu Sulejmi (r.a.h.).

Žrtvovanje Kurbana

Muhammed (r.a.h.) ovde nije pomenuo žrtvovanje Kurbana. To je zato što je dotična osoba nameravala da obavi Ifrad Hadž. Žrtvovanje Kurbana nije vâđib za nju. Štaviše, pošto je putnik, nije dužan da izvrši uobičajeni Kurban. Međutim, ako izvrši dobrovoljnu Kurban, dobra je praksa da to učini nakon bacanja kamenja na Džemret, ali pre nego što obrije glavu.

Dotični rivâjet je dokaz za to:

أَوَّلُ نُسُكِنَا أَنْ نَرْمِيَ ، ثُمَّ نَذْبَحَ ، ثُمَّ نَحْلِقَ

"Naš prvi čin ibadeta je bacanje kamenja na džemru. Zatim žrtvujemo Kurban, a onda obrijemo glave“.[68]

(68. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/281; Buhârî, İydeyn 17; Muslim, Edâhî, 7; Nesai, İydeyn 8; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, lll/311.).

Brijanje

Bolje je potpuno obrijati glavu nego je skratiti, jer Allah Svemogući počinje svoje pominjanje brijanja u ajetu Svoje knjige:

لَّقَدۡ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءۡيَا بِٱلۡحَقِّۖ لَتَدۡخُلُنَّ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمۡ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَۖ فَعَلِمَ مَا لَمۡ تَعۡلَمُواْ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتۡحًا قَرِيبًا

27. Allah će obistiniti san Poslanika Svoga da ćete, sigurno, u Časni hramući sigurni – ako Allah bude htio – neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali znao i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao. [el-Fet'h, 48/27].

Allah Teâlâ je ponovo zapovedio:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekare, 2/196].

Ovo objašnjava da čovek mora obrijati glavu da bi se izašlo iz stanja ihrama.

Resûlullah (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) je rekao:

-"Neka se Allah Teâlâ smiluje onima koji potpuno obriju glave". Upitan je:

Ja Resûllullah! Šta je sa onima koji skraćuju kosu"? Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

-"Neka se Allah Teâlâ smiluje onima koji potpuno obriju glave".

[4/22]

Isto je rečeno ponovo. Naš Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je ponovo izgovorio istu dovu. Četvrti put:

-"Neka se Allah Teâlâ smiluje onima koji se ošišaju na kratko", rekao je.[69]

(69. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/353; Buhârî, Hacc 127; Muslim, Hacc 318; lbn Mâce, Menâsik, 71; Tirmizî, Hacc 74.).

U ovim hadisima, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je tri puta dovio za one koji su obrijali glave. To ukazuje da je brijanje bolje.

Sve je dozvoljeno posle brijanja, osim seksualnog odnosa sa ženom.

Ukratko, postoje dva načina za izlazak iz stanja ihrama tokom hadža. Prvi je brijanjem, a drugi je obavlanjem farz tavafa. Brijanje čini sve dozvoljenim osobi u ihramu, osim seksualnog odnosa sa ženom, što je ranije bilo zabranjeno. Malik (r.a.h.) je rekao da nakon brijanja sve postaje dozvoljeno osim seksualnog odnosa sa ženom i upotrebe parfema. Lejs b. Sa'd je rekao da ovo isključuje seksualni odnos sa ženom i ubijanje divljači, jer su ova dva zabranjena ajetom iz Kur'ana. Njihova zabrana se ukida tek kada sva druga dozvoljena dela postanu potpuno dozvoljena. Međutim, mi hanefije kažemo da ubijanje divljači nije kao seksualni odnos. Zar ne vidite da se ihram prekida seksualnim odnosom, dok ubijanje divljači ne prekida ihram? Zato je ubijanje divljači kao i druga zabranjena dela, a zabrana ubijanja divljači se ukida brijanjem. Malik (r.a.h.) kaže da je upotreba parfema jedna od stvari koje dovode do seksualnog odnosa. Zato, kao i sam seksualni odnos, postaje dozvoljen tek nakon obavlanja tavafa (obilaska Kabe). Dokaz za nas hanefije je hadis na osnovu Hz.Aišine (r.a.h.) izjave:

كُنْتُ أُطَيِّبُ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ) لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ وَلِحِلِّهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالْبَيْتِ

"Nanosila sam parfem na Hz.Poslanika (s.a.v.s.) pre nego što bi ušao u ihram i pre nego što bi izašao iz ihrama radi obaveznog tavafa“.[70] *** Korišćenje parfema se razlikuje od seksualnog odnosa i ni na koji način ne poništava ihram. Parfem se upoređuje sa drugim zabranjenim stvarima. Zbog ovog osnovnog pravila, Šâfiîa (r.a.h.) je mišlenja tog da se zabrana seksualnog odnosa van intimnih delova (ženskih genitalija) takođe ukida brijanjem. Jer, ova vrsta nepotpunog seksualnog odnosa nikada ne poništava ihram.

(PS: Samir B:***- Ova izjava se odnosi na naglasak Hz.Poslanika Muhammeda (s.a.v.s.) na čistoći tokom hadža i umre, kao i tokom namaza. Međutim, on (a.s.) bi nanosio parfem na svoje telo pre ulaska u ihram (početak hadža/umre) jer, kada ihram počne, nije dozvoljeno imati miris (kao što počinje zabrana parfema). Čak i ako trag mirisa ostane nakon izlaska iz ihrama (nakon tavafa), to nije problem; u stvari, miris koji se zadržava je sunet. To je ilustrovano Hz.Aišinom (r.a.h.) izjavom: "Videla bih svetao miris mošusa u Hz.Poslanikovoj (s.a.v.s.) kosi“. Ukratko, sunet je da se osoba očisti i nanese parfem pre ulaska u ihram, i to treba učiniti pre nego što počnu ograničenja ihrama.

Objašnjenje:

"Nanosila sam parfem na Hz.Poslanika (s.a.v.s.) pre nego što je ušao u ihram“: To znači da bi se Hz.Poslanik (s.a.v.s.) očistio i naneo parfem pre nego što bi nameravao da obavi hadž ili umru i pre nego što počnu ograničenja ihrama. Ovo je važno u smislu čistoće i suneta. "Zato što je izašao iz stanja Ihrama“ (Trebalo bi zapravo da bude "zato što je ušao u stanje Ihrama“): Možda postoji greška u rečenici. Ispravan način je "zato što je ušao u stanje Ihrama“, što znači da je nanošenje parfema zabranjeno kada počnu ograničenja Ihrama, i zato je ovo završeno pre ulaska u Ihrama. Nanošenje parfema je zabranjeno dok je u Ihramu, zato se nanosi pre Ihrama."Zato što je izašao iz stanja Ihrama pre farz Tavafa“ (Nepravilna upotreba): Izlazak iz stanja Ihrama se dešava tek nakon što su završene sve dužnosti Hadža ili Umre.

Ako ovaj izraz opisuje situaciju pre obaveznog Tavafa (Tavafu'l-Ifada), najverovatnije bi trebalo svatiti kao "čišćenje sebe i nanošenje parfema nakon izlaska iz Ihrama, baš kao što je to učinio kada je ušao u Ihrama“. Međutim, generalno, nanošenje parfema je Sunnet pre ulaska u Ihrama.Hz.Aišino (r.a.h.) prepričavanje: Ovo potvrđuje Hz.Aišina (r.a.h.) izjava: "Nanosila sam parfem Resûlullahu (s.a.v.s.) pre nego što bi ušao u ihram. Toliko da se čak i dok je bio u ihramu, sjaj mošusa mogao videti kroz sredinu njegove kose“.

Ukratko: Pre početka hadža ili umre, osoba obavlja obredno kupanje (gusl), čisti se, seče nokte i nanosi parfem na svoje telo. To je da bi miris ostao kada počnu zabrane ihrama (kada upotreba parfema postane zabranjena). Ovo je sunet (preporučena praksa) i deo lepote ihrama. Nanošenje parfema nakon izlaska iz ihrama je dozvoljeno, ali se ne smatra da je neko izašao iz ihrama samo zato što je naneo parfem.

Autor nepoznat. Hvala.).

(70. Buhârî, Hacc 18; Muslim, Hacc 31; lbn Mâce, Menâsik, 70; Ebû Dâvûd, Menâsik 11; Tirmizî, Hacc, 77; Nesâî, Menâsik 41.).

[4/23]

Međutim, mi hanefijski učenjaci kažemo da se pod ovim podrazumeva zadovoljavanje pohote sa suprugom. Zato se njegova dozvoljenost odlaže do vremena kada sve postane potpuno dozvoljeno prema islamskom zakonu, nakon obaveznog (farz) obilaska (tavafa) Kabi. U tom pogledu, polni odnos kroz vaginu i polni odnos van vagine su isti.

Zatim, ako ima priliku, posećuje (zijaret) Kabi prvog, drugog ili trećeg dana Kurban-bajrama. To ne odlaže. Obavlja sedam obilazaka (tavafa). Nakon toga, klanja dva rekata.

Prema nekim rivâyetima, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obrijao glavu prvog dana Kurban-bajrama, zatim otišao u Mekku i obavio obilazak Kabe. Nakon toga, vratio se u Minu i tamo obavio Dhuhr namaz. Prema drugim rivâyetima, otišao je u Mekku noću i obavio obilazak Kabe (Tavaf). Možemo pomiriti ove rivâyete na sledeći način: Tokom dana u Mini, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) bi tajno odlazio u Mekku noću i obavljao tavaf (obilazak Kabe). Oni koji su to videli pretpostavili su da je to obavezni (farz) tavaf Kabi te su ga tako i prepričali. Međutim, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio tavaf Kabi prepodneva.

Poseta Kabi (Ziyaret tavafı)

Obilazak Kabe (tavafa) je stub (temelj farza) hadža, koji je veći stub hadža.

Ajet:

وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِيٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

3. i proglas od Allaha i Njegova Poslanika ljudima na dan velikog hadža: "Allah i Njegov Poslanik ne priznaju mnogobošce." Pa ako se pokajete, to je za vas bolje; a ako se okrenete, znajte da Allahu nećete umaći! A nevjernike obraduj kaznom nesnosnom! [et-Tevbe, 9/3].

tumačen je na ovaj način.

Vreme za farz obilaženje (tavaf) oko Kabe su dani kurbana. Ovo obilaženje ne treba odlagati do posle dana kurbana. Idealno bi bilo da se ovo obilaženje obavi prvog dana Ramazanskog Bajrama, baš kao i prvog dana kurban bajrama. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

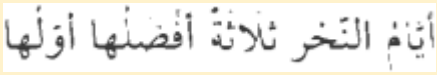

„Postoje tri dana kurbana. Najvrliji je prvi dan“.[71]***

(71. Muvetta, Dahâyâ 6; Zeyleî, Nasbu'r-râye, lll/82, IV/278; Ali el-Muttekî, Kenzu'l-ummal, V/337.).).

(PS: Samir B: Ova izjava ukazuje da Kurban-bajram traje ukupno četiri dana (isključujući dan Arefe*), uključujući tri dana Tašrika, ali glavni čin klanja i zasluga su koncentrisani na prvi dan praznika; to jest, prvi dan Kurbana-bajrama (Jevm-i-Nahr) je najvažniji i najnagrađujući dan, i iako i ostali dani Tešrika (drugi, treći, a ponekad i četvrti dan praznika) takođe nude vreme za ibadete, posebna zasluga prvog dana je naglašena.

Arefe*- Dan pre praznika, poznat kao Arafa, potiče od arapskog glagola koji znači „znati, razumeti“. Koristi se posebno uoči Kurban-bajrama (devetog dana Zul-Hidžeta), odnoseći se na Arefat gde se odvija važno stajanje tokom hadža, ali se takođe koristi i uoči Kurban-bajrama i generalno se odnosi na dan pre bilo kog značajnog događaja; ovi posebni dani se provode u ibadetu i pripremi.

Značenja i važnost Arefe:

Pre praznika: Najčešće korišćen, ovaj termin se odnosi na dan pre verskih praznika (Ramazan i Kurban-bajrama).

Dan Arefata: Dobija svoje posebno ime jer je to dan koji se provodi na Arefatu, gde se obavlja obred stajanja (vukuf), jedan od obaveznih (farz) činova hadža.

Znanje i razumevanje: Iz arapskog porekla znači "znati, razumeti“: Zato izražava približavanje Allahu Teâlâ i razumevanje Njega Teâlâ.

Ibadet i bereket: Ovo je veoma vrlinski dan za muslimane; veruje se da će dove i obredi ibadeta izvedeni na ovaj dan biti prihvaćeni, pa čak mogu i da iskupe grehe prošlih i budućih godina.

Oblasti primene:

Veče Ramazanskog bajrama: Deveti dan Zul-Hidžeta, dan kada se ljudi uspinju na Arafat.

Veče uoči Ramazanskog bajrama: Dan neposredno pre prvog dana Ševala.

Opšta upotreba: Dani koji prethode bilo kom važnom danu ili događaju nazivaju se i "arefe (veče)“ (na primer, dan kada se vrše pripreme za praznik).

Autor nepoznat. *Hvala*.).

Muhammed (r.a.h.) nije pomenuo sa'j na kraju ovog tavafa. Jer osoba o kojoj se govori, nakon kudum tavafa* je obavila sa'y. Međutim, postoji samo jedan sa'j u hadžu. Ako se pita: "Sa'j je ili vâđib ili osnovni ibadet, dok je kudum Tavaf sunnet. Kako obavezni [vâđib] čin ibadeta može slediti sunnet ibadeta“? Rekli bismo: Tačno je. Međutim, radi jednostavnosti, religija je dozvolila da se ovaj obavezni [vâđib] sa'j obavi nakon sunnet kudum tavafa. Obavljanje tavaf posetu, koji je stub (fard), nije dozvoljen pre dana Kurbana.

(PS: Samir B: Kudum Tavaf- Kudum tavaf je prvi obilazak oko Kabe koji obavlaju oni koji dolaze izvan Mekke na hadž ili umru. To je pozdravni obilazak oko Kabe po dolasku u Mekku; to je sunnet (preporučena praksa) posebno za one koji obavljaju Ifrad hadž, i prvi obilazak nakon Zijaret (posete) tavafa za one koji obavljaju Kiran hadž. Kudum, što u rečniku znači "stići“ ili "doći“, odnosi se na ovaj poseban obilazak po dolasku u hadž a poznat je i kao "Lika tavaf“, što znači "prvi susret“.

Kada se obavlja?

Ifrad hadž: To je prvi obilazak po dolasku u Mekku (sunnet).

Kiran hadž: To je prvi obilazak nakon obilaženja umre.

Tematu hadž: U Tematu hadžu, Kudum tavaf se ne obavlja nakon završetka umre.

Karakteristike:

Za one koji dolaze izvan Mekke: Obavlja se za one koji dolaze izvan Mekke. Tavaf-i Tahija: Takođe se naziva ovim imenom jer se obavlja u znak pozdrava Kabi.

Dozvoljenost: Lokalni stanovnici Mekke i oni koji obavlaju umru uglavnom ne obavljaju Kudum Tavaf.

Ukratko, Kudum Tavaf je poseban tavaf u znak ljubaznosti i dobrodošlice koji obavlaju novopridošli u Kabu dok prave svoje prve korake ka njoj tokom hadža.

Autor nepoznat. Hvala).

Tokom dana kurbana, hodočasnici imaju mnogo dužnosti koje treba da ispune.

Da je obavljanje sa'ya na danima Bajrama obavezno, to bi za ovog hadžiju bilo teško. Da bi se olakšalo, dozvoljeno je obaviti sa'ya posle kudum tavafa. Sa'y koji je obavio neće ponavljati na danima Bajrama. Isto tako, u farz tavafu na dan Bajrama neće raditi remel. Jer, remel je sunnet prvog tavafa koji se obavlja na hadžu. Pošto je radio remel u kudum tavafu, neće ponavljati remel u farz posetnom tavafu. Nakon tavafa, klanja samo dva rekata tavaf-namaza..*** Bilo da je obavezno [vâđib] ili dobrovoljno [nâfile], svako se obilaženje (tavaf) završava sa dva rekata namaza.

(PS: Samir B: *** :Ovaj tekst opisuje zamršenosti sa'ja (sedam puta hodanja između Safe i Merve) i tavafa tokom hadža, posebno olakšanja koja su data da bi se ublažile teškoće hodočasnika. U njemu se navodi da se sa'j tokom kudum (dolaznog) tavafa neće ponavljati na dan Bajrama, da se remel (trčanje tokom prvih tavafa) neće obavljati tokom obaveznog (farz) kudum tavafa posle remela jer je remel već obavljen tokom kudum tavafa, i da će se obavljati samo dva rekata tavaf-namaza. Ove verske odredbe imaju za cilj da olakšaju teret hodočasnika tokom intenziteta proslave Bajrama.

1. Olakšavanje Sa'ja:

Problem: Ako bi Sa'j (obred hodanja između Safe i Marve) bio obavezan (farz) tokom dana Kurbana (Tešrika), bilo bi previše gužve i teško za hodočasnike.

Rešenje: Da bi prevazišli ovu poteškoću, hodočasnici obavljaju sa'j nakon kudum tavafa (obično prvog tavafa po dolasku) kada prvi put stignu do Kabe. Na ovaj način, kada dođu dani Bajrama, ne moraju ponovo da obavljaju sa'j jer su to već uradili (jer sa'j generalno nije potreban tokom tavafa posete (kudum tavafa) na Bajram, pošto je već obavlen sa prethodnim tavafom).

2. Ne ponavlanje Remela:

Šta je Ramel?: Remel je sunetski (preporučeni) trčeči(užurbani) pokret koji se izvodi tokom početnog tavafa (obilaska Kabe) (posebno u prva tri kruga).

Praksa: Ako je hodočasnik obavio Remel (ubrzano hodanje) tokom Tavafa dolaska (Kudum Tavaf) ⟶ (obilaženja Kabe), ne mora ga ponovo obaviti tokom obaveznog (farz) zijaret (posete) tavafa na dan Kurban-bajrama. To je zato što je Remel sunnet (preporučena praksa) prvog Tavafa. Nema potrebe da se ponavlja isti čin ibadetaa (Remel).

Tavaf namaz:

Na kraju tavafa, kao i posle svakog tavafa, obavljaju se dva rekata namaza. Ovo je važnija praksa od obavljanja remela (ubrzanog hodanja) a takođe se obavlja nakon obaveznog (farz) zijarat (posete) tavafa.

Ukratko: Ova pravila su blagoslov od Allaha Teâlâ koji olakšava ibadet hadždža i sprečava ih da dožive teškoće usred vreve i vreve Bajrama; nakon što se obave osnovni činovi ibadeta (Tavaf, Sa'j), neka ponavlanja (kao što je Ramel) se izostavljaju kako bi se izbeglo dalje opterećenje, te se obavljaju samo standardni činovi ibadeta kao što je Tavaf namaz.

Autor nepoznat. *Hvala*).

Tavaf Namaz

Nakon obaveznog (farz) obilaska (tavafa) Kabi, polni odnos sa ženom mu postaje dozvoljen.

Jer ovo obilaženje (Tavaf) Kabi označava potpuni kraj stanja ihrama.

2). Dan kamenovanja šejtana

Zatim se vraća u Minu. Drugog dana Bajrama, posle podneva, baca sedam kamenćića na svaki od tri džemreta.

On baca sedam kamenćića na ovu Džemru. Sa svakim kamenćićem koji baci, izgovara Tekbir (Allahu Ekber). Zatim dolazi do mesta gde ljudi stoje i stoji tamo. Hvali i veliča Allaha Svemogućeg. Izgovara Tehlil (La ilaha ilallah) i Tekbir. Šalje salevate na Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Dovite Allahu Teâlâ, izražavajući svoje potrebe. Zatim ide do Srednje Džemre (Srednjeg šejtana). Tamo baca sedam kamenćića na isti način. Nakon toga, staje tamo gde ljudi stoje. Ovde radi ono što je uradio na prethodnoj Džemri. Zatim ide do Džemre el-Akabe (Velikog Satane). Iz donjeg dela doline baca tamo sedam kamenova. Sa svakim kamenom koji baci, izgovara Tekbir. Ne stoji i ne čeka pored Džemreu'l-Akabe.

Mesta za dizanje ruku

Džabir (r.a.h) je na ovaj način objasnio Hz.Poslanikove (s.a.v.s.) postupke tokom hadža. U čuvenom hadisu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

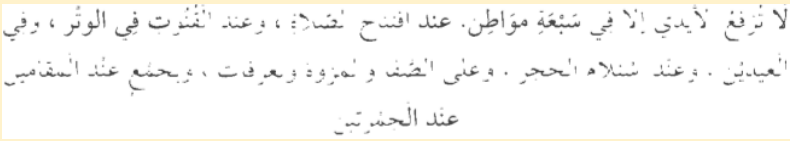
لا تُرفعُ الأيدي إلا في سَبْعَةِ مَوَاطِنَ. عند افتتاح الصلاة ، وعند القُنُوتِ في الوتر ، وفي العيدين . وعند استلام الحجر . وعلى الصفا و المروة وبعرفات ، ويجمع عند المقامين عند الجمرتين

"Ruke se dižu samo na ovih sedam mesta: prilikom izgovaranja početnog tekbira (Allahu Ekber) u namazu, tokom kunuta u vitr namazu, tokom namaza Bajrama, prilikom pozdravljanja Hadžeru'l-Esveda, kod Safe i Merve, na Arefatu i kada se stoji i klanja na prva dva džemrea“[72]

(72. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, I/214; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XI/385; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/72; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, I/292.).

Ovaj hadis je dokaz da je stajanje i dova dozvoljena samo na prvom i srednjem džemretu, a ne na džemretu'l-Akabi. Podizanje ruku označava podizanje za dovu. Ovo je dodatni dokaz da se dove obavljaju na ova dva mesta. U svojoj dovi na ovom mestu, hodočasnik traži oproštaj za vernike i vernice. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

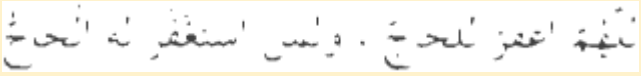
اللّهُمَّ اغفِرْ لِلحاجِّ . وَلِمَنِ استَغفَرَ لَهُ الحاجُّ

"O Allahu! Oprosti hodočasniku! I oprosti onima za koje je hodočasnik tražio oproštaj!“73

(73. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, III/122; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, VIII/266; Hâkim, Mustedrek, I/609; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/261.).

Ukratko, nakon završetka svakog kamenovanja koje sledi (tj. od prvog do srednjeg kamenovanja), on dovi usred ovog ibadeta. Smatra da je ibadet kamenovanjem završeno kada završi sa kamenovanjem Džemreu'l-Akabe, koja nema naknadnog kamenovanja. Zato, on ne stoji i ne dovi pored Džemreu'l-Akabe. U Kitabu'l-Asl-u se ne pominje da li je vrlinije izvršiti kamenovanje dok hodate ili jašete. Ibrahim el-Džera (r.a.h.) pripoveda: Ušao sam u Ebu Jusufovu (r.a.h.) sobu kada je umirao. Otvorio je oči i rekao mi:"Da li je vrlinije kamenovati džemret dok jaše ili peške?“ upitao je. Odgovorio sam:

"Hodajući“, rekao sam. Ebu Jusuf (r.a.h.) je rekao:

"Varaš se“. Ovaj put sam rekao:

"Jašući“, rekao sam. Ebu Jusuf (r.a.h.) je ponovo rekao:

"Varaš se“. Zatim je dodao: "Za svako kamenovanje koje prati dova (prvi i srednji džemret), kamenovanje tokom hodanja je zaslužnije. Za džemret gde nema čekanja posle (Džemretu'l-Akaba), kamenovanje tokom jahanja je zaslužnije“. Ustao sam pored njega. Pre nego što sam stigao do vrata njegove kuće, čuo sam glasove njegove porodice zbog njegove smrti. Bio sam zapanjen imamovom željom za znanjem čak i u takvoj situaciji. Što se tiče hadisa koji je preneo Džabir (r.a.h.), da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.)kamenovao ceo džemret dok je jahao... To je moralo biti urađeno jednostavno da bi bilo jasnije, kako bi ljudi sledili Hz.Poslanika (s.a.v.s.) onako kako su ga videli.

Zar ne vidite da je Hz.Poslanika (s.a.v.s.) rekao?:

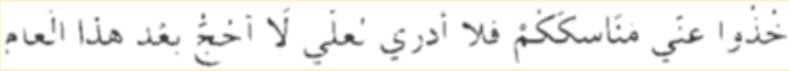

Rekao je: "Uzmite svoje slonove za hadž od mene. Ne znam, možda neću moći da obavim hadž posle ove godine".[74]

[4/24]

(74. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/367; Muslim, Hacc 310; lbn Mâce, Menâsik 61; Ebû Dâvûd, Menâsik 78; Nesâî, Menâsik 220.).

Sledećeg dana, u podne, baca kamenje na tri džemreta na isti način. Zatim, ako želi, tog dana napušta Minu. Ako ostane do sledećeg dana, odnosno poslednjeg dana dana Tešrika, baca kamenje na džemret kao što je to učinio trećeg dana. Uzvišeni Allah kaže:

وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ فِيٓ أَيَّامٖ مَّعۡدُودَٰتٖۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوۡمَيۡنِ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِۚ لِمَنِ ٱتَّقَىٰۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُمۡ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ ۝

203. I spominjite Allaha u određenim danima. A ni onome ko požuri i ostane samo dva dana nije grijeh; a neće se ogriješiti ni onaj koji se dulje zadrži, samo ako se grijeha kloni. I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni. [el-Bekare, 2/203].

PS: Samir B: Ovaj prevod ajeta na našem jeziku ne daje nam jasan uvid o temi koja sa ovde odvija! Zato sam primoran da ovaj ajet prevedem sa turskog jezika. Hvala:

203. Spominjite Allaha u određene dane (izgovaranjem talbije i tekbira). Ko požuri da se vrati (iz Mine u Meku) u roku od dva dana, nema greha na njemu. A ko ostane, nema greha na njemu. Ovo je za one koji se Allaha boje. Bojte se Allaha i znajte da ćete se pred Njim okupiti. [el-Bekare, 2/203].

Bilo bi neprikladno da pošalje svoje stvari unapred pre nego što napusti Minu.

Prenosi se da je Hz.Umer zabranio hodočasnicima da se ponašaju na ovaj način te je kaznio one koji su to činili. Jer, kada hodočasnik pošalje svoj prtljag ispred sebe, njegovo srce je zaokupljeno njime. Možda ga ta zaokupljenost srca može sprečiti da ispuni sunet kamenovanja.[75] Možda nije siguran da se ništa od njegovog prtljaga neće izgubiti. Zato se slanje prtljaga u Mekku unapred smatra za osudu.

(75. Obaveza kamenovanja šejtana tokom hadža završava se kamenovanjem prvog, drugog i trećeg dana. Sunnet je sačekati do četvrtog dana, poslednjeg dana Bajrama, da bi se kamenovali. Oni koji kamenuju šejtane četvrtog dana završili su kamenovanje prema sunetu.)

Zatim je došao na mesto zvano Ebta[76] i tamo se zadržao neko vreme.

(76. Ebtah 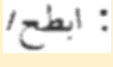

To je naziv doline kroz koju se prolazilo kada se išlo od Mine do Meke. Pre nego što je otvoren tunel Azizija, povratak u Meku se obavljao odavde. Danas se nalazi između Melavija i Rija Zahira u Meki, 4 km od Kabe.).

Prema hanefijskoj školi mišlenja, ispravniji stav je da je ovo sunet. Resûlullah (s.a.v.s.) je posebno boravio ovde. Prenosi se da je u Mini rekao svojim as'habima (r.a.h.):

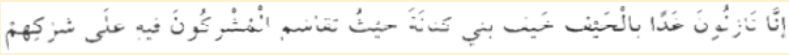

"Sutra ćemo se ulogoriti u Hajifi, mestu gde su mnogobošci sklopili zavet o politeizmu, u Hajifi plemena Kinân“.[77]

(77. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/237; Buhârî, Hacc 46; Muslim, Hacc 343; lbn Mâce, Menâsik 26; Ebû Dâvûd, Menâsik 87.).

Pokušavao je da ukaže na to da su mnogobošci ovde sklopili pakt da bojkotuju Benu Hašim. Iz ovoga razumemo da je Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) boravak tamo bio da pokaže mnogobošcima da mu je Allah Svemogući učinio milost. Zato, boravak tamo je kao obavljanje remela tokom tavafa.

Oproštajni Tavaf (Vedâ tavafı)

Zatim obavlja oproštajni tavaf. Klanja dva rekata namaza.

Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) to naredio:

" Ko god obavi hadž u kuću Allah Teâlâ, treba da poslednji obiđe kuću Allah Teâlâ”.[78]

(78. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/222; Muslim, Hacc 379; lbn Mâce, Mesâdžid 82; Tirmizî, Hacc 99.).

Ženama koje su pod hajzom je dozvoljeno da ne obavlaju oproštajni tavaf. Ovaj tavaf se naziva Oproštajni tavaf ili Tavaf-i Sader jer je to oproštaj od kuće (Kabe) Allaha Teâlâ. Nakon ovog tavafa, osoba napušta Kabu i vraća se svojoj porodici. Naš profesor Muhammed (r.a.h.) je rekao da se preporučuje da hodočasnik, nakon oproštajnog tavafa, dođe do vrata doma Allaha Teâlâ i poljubi njegov prag, da ode do Multezeme[79] i tamo ostane neko vreme plačući, da se drži za pokrivač Kabe, ako je moguće da pritisne telo uz zid Kabe, zatim da ode do bunara Zemzem, pije iz vode Zemzem i prelije je po glavi i celom telu, a zatim, dok pokušava da plače sa gorućim srcem zbog svog odlaska iz doma Allaha Teâlâ, da hoda unazad sa licem okrenutim ka domu Allaha Teâlâ dok ne napusti Mesdždidu'l-Haram. Tako je završena dužnost hadždža, čiji je stepen objašnjen hadisom Resûlullah (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega).:

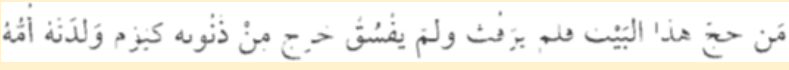

"Ko god obavi hadž ovoj kući i uzdrži se od seksualnih činova i grehova tokom hadža, bit će očišćen od svojih grehova kao da je rođen tog dana“.[80]

i

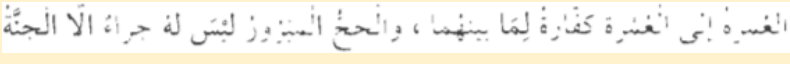

"Umra je pokajanje za grehe počinjene između prethodne umre i sadašnje. Nagrada za hadž koji je prihvaćen od Allaha Teâlâ nije ništa manje od Dženneta“.[81]

(79. Multezem : الملتزم/ U rečniku; znači mesto gde se prilepi ili što se grli. U terminologiji; to je spoljašnji zid deo između vrata Kabe-i Muazzame i Hacer-i Esveda. Ovde je sunnet prilepiti grudi i lice te doviti i vapiti.).

(80. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/484; Buhârî, Hacc 4; Muslim, Hacc 483; lbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Hacc 2; Nesâî, Menâsik 4.).

(81. Buhârî, Umre l; Muslim, Hacc 437; lbn Mâce, Menâsik 3; Tirmizî, Hacc 90; Nesâî, Menâsik 3.).

Ako neko dođe u Mekku na hadž tokom noći u Mini i svesno prespava tamo ili usput, počinio je nezakonit čin. Međutim, nema kazne osim što se smatra grešnikom.Ali, prema hanefijskoj školi mišlenja, on ne zaslužuje nikakvu kaznu za ovo.Šâfiîa (r.a.h.) je rekao da ako neko propusti jednu noć boravka u Mini, podleže kazni od jednog mudda[82] milostinje; ako propusti dve noći, podleže kazni od dva mudda milostinje; a ako propusti tri noći, podleže kazni žrtvovanja kurban. Šâfiîa (r.a.h.) je uporedio obavezu kazne sa neostajanjem preko noći, poredeći to sa neobavlanjem obreda kamenovanja.

(82. Mudd / المدّ: Mera jednaka jednoj četvrtini sâ, ili dvesta šezdeset dirhema. U iračkom ritlu jednaka je 2 ritla, a u hidžazskom ritlu jednaka je jednom i po ritlu. Ako se 77 kg pšenice smatra kao 100 litara, onda je vrednost za šerijatski mud 1,05 litara.).

KIRÂN HACCI

Oni koji žele da obave Kırân Haccı treba da postupe kako je prethodno opisano. Ova tema će biti razmatrana u nekoliko odeljaka.

1. Značenje Kırân, Tamattu' i Ifrad

Kırân se odnosi na obavlanje hadža i umre stupanjem u ihram za oboje, ili stupanjem u ihram za hadž nakon ihrama za umru i pre ispunjenja dužnosti. Izveden je iz arapskog izraza “karaneš-šey'e İleš-šey"'i” kada neko kombinuje dve stvari.

Temettu se odnosi na obavljanje hadža i umre sa lakoćom tokom putovanja, bez mogućnosti potpunog povratka porodici (ilmâm-ı sahih).

Ifrad se odnosi na obavlanje samo hadža, a zatim umre nakon završetka hadža, ili obavljanje svakog hadž obreda odvojeno na drugom putovanju, ili obavljanje umre van hadž meseci.

2. Objašnjenje najvrlinijeg hadža

Prema hanefijskoj školi, najvrliji oblik hadža je kirân hadž, a zatim temettu hadž. Prema Ibn Šudžinoj (r.a.h.) prepisci od Ebu Hanife (r.a.h.), ifrad je vrliji od temettua.Prema prepisci od Muhammeda (r.a.h.), on je rekao: "Po mom mišlenju, hadž naroda Kufe i umra naroda Kufe su vrliji od kirân hadža“. Prema Šâfiîa (r.a.h.), ifrad je vrliji od kirâna. Prema Mâliku (r.a.h.), temettu je vrliji od kirâna. Šâfiîa (r.a.h.) je kao dokaz uzeo hadis Džabira (r.a.h.):"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je nameravao da obavi ifrad hadž, a ja sam bio među onima koji su nameravali da ga obave“. Hz.Aiša(r.a.h.) je takođe prenela da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio ifrad hadž. Resûlullah (s.a.v.s.) je obavio hadž samo jednom nakon hidžre. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ne bi napustio najvrliji čin ibadeta u delima koja je izvršio samo jednom.

Štaviše, Kırân hadž je ustupak. Zaista, Hz.Poslanik (r.a.h.) je rekao Hz.Aiši (r.a.h.):

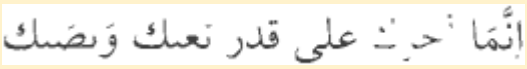

"Tvoja nagrada je jednaka trudu i teškoćama koje podnosiš“.[83]

(83. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/43; Muslim, Hacc 126; lbn Huzeyme, Sahih, IV/339; Hakim, Mustedrek, l/644; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/332.).

Kırân je ustupak, dok je ifrad strogo pridržavanje strožeg puta. Pridržavanje strožeg puta je bolje od pridržavanja ustupka. Ifrad uključuje dodatne činove ibadeta kao što su ihram, sa'j i brijanje. Onaj ko obavlja Kırân hadž obavlja oba čina ibadeta u jednom putovanju i sa jednim ihramom. Telbiju izgovaraju samo jednom kada iznose nameru. Briju se samo jednom za svaki čin. Da bi se nadoknadio ovaj nedostatak, kurban postaje obavezna [vâđib] za tu osobu. Onaj ko obavlja ifrad obavlja i umru i hadž u potpunosti. Obavlanje čina ibadeta u potpunosti je vrlije nego kasnije nadoknađivanje bilo kakvih nedostataka.

[4/26]

Mâlik (r.a.h.) je kao dokaz uzeo Hz.Uthmanov (Osmanov) (r.a.h.) hadis: "Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio Temettu hadž“. Naši hanefijski učenjaci su kao dokaz uzeli sledeći hadis Hz.Alije (r.a.h.),İbn Mes'ûd 'a i İmran b. Husayn'a (r.a.h.).

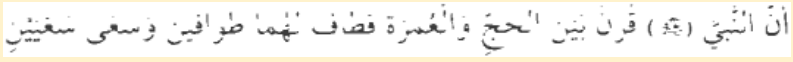

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio Kırân kombinujući hadž i umru, te je obavio dva tavafa i dva sa'j-a.[84] Enes b. Mâlik (r.a.h.) kaže: "Držao sam uzde deve Resûlullah'a (s.a.v.s.). Deva je preživala. Njena pljuvačka je kapala na moje rame. U tom trenutku, on (s.a.v.s.) je govorio“:

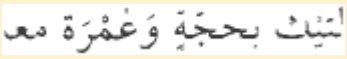

"Lebejk i za hadž i za umru zajedno“.[85]

(84. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/291; Tirmizî, Hacc 102; lbn Hibbân, Sahih, IX/225; Dârekutnî, Sunen, ll/264.).

(85. Dârimî, Menasik 78; Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/183; Buhârî, Hacc 34; Nesâî, Menasik 49; lbn Hibbân, Sahih, IX/241.).

Hadisski stručnjaci su okupili narative koji su izveštavali o Hz.Poslanikovom (s.a.v.s.) hadžu te su utvrdili da ih je trideset bilo. Od ovih narativača, deset je izvestilo da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nameravao za Kırân, deset za Temettu i deset za Ifrad. Da bismo pomirili ove narative, možemo reći sledeće:

- Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je prvobitno nameravao za Umru. Neki od as'haba su to čuli. Zatim su ga videli kako obavlja hadž. Zato su pretpostavili da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nameravao za Temettu' te su ispričali događaj onako kako su ga videli.

- Zatim je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nameravao za hadž. Drugi su to čuli i pretpostavili da je nameravao za Ifrad.

- Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je kasnije nameravao i za hadž i za Umru. Druga grupa je to čula i razumela da je nameravao za Kırân. Svi su ispričali događaj onako kako su ga doživeli. Ovo gledište je slično narativu İbn Abbâsa (r.a.h.), koji pomiruje različite izveštaje o vremenu kada je Resûlullah (s.a.v.s.) prvi put izgovorio Telbiju.Zatim, kada se pojavi neslaganje u vezi sa Hz.Poslanikovim (s.a.v.s.) postupcima, pogledajmo njegove (a.s.) reči.

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

وأتاني آتٍ مِن ربّي ، وَأنَا بالْعَقيقِ فقال: صلّ في هذا الْوادِي الْمُبارك ركْعتين ، وَقُل لبَّيْك بحجّةٍ وعُمْرةٍ معًا

"Dok sam bio u Akiji, došao mi je Poslanik od mog Gospodara Teâlâ. Rekao mi je: 'Klanjaj dva rekata u ovoj blagoslovenoj dolini te izgovori Lebejk za hadž i umru'".[86] Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao:

يا آلَ مُحمّدٍ أَهِلُّوا بِحجَّةٍ وعُمْرَةٍ معًا

Rekao je: "O porodico Muhammeda! Zajedno učinite nameru za hadž i umru".[87]

(86. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/24; Buhârî, Hacc 16; lbn Mâce, Menâsik 40; Ebû Dâvûd, Menâsik 24; lbn Hibbân, Sahih, IX/99.).

(87. Tahâvî, Şerhu Meâni'l-âsâr, ll/54; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/108.).

Štaviše, u Kırân hadžu postoji kontinuitet i doslednost u ibadetu, i obavlanje dva čina ibadeta- hadža i umre- zajedno. Baš kao što se post i i'tikaf obavlaju zajedno, a bdenje na putu Allaha Teâlâ kombinuje sa noćnim namazima, Kırân hadž je vrliji od obavlanja ova dva čina ibadeta odvojeno. Pored toga, prolivanje krvi žrtvenog Kurbana (hedi) je dodatni čin ibadeta u Kırân hadžu. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

أَفْضَلُ الْحَجِّ الْعَجُّ وَالثَّجُّ

"Najvrliji deo hadža je glasno vikati 'Lebbejk' i prolivati krv (Kurban)".[88]

(88. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/373; Dârimî, Menâsik 8; lbn Mâce, Menâsik 6; Tirmizî, Hacc 14; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, V/190.).

[4/27]

U stvarnosti, diskusija se vrti oko ovog pitanja. Prema Šâfiîi (r.a.h.), Kurban Kırâna je nadoknadni Kurban (dem-i džebr), i zato jedenje sa nje nije dozvoljeno. Međutim, prema hanefijskim učenjacima, Kurban Kırân je Kurban hadža (dem-i nusuk). Po našem mišlenju, jedenje sa ovog Kurbana je dozvoljen. Dokaz da je ovo čin ibadeta jeste da se kolje u dane kurbana, kao i drugi kurbani koji se kolju negde drugde. Nadoknadni Kurban, sa druge strane, nema određeno vreme. Razlog za klanje Kırân kurbana je potpuno dozvoljen. Nadoknadni Kurban, međutim, zahteva postojanje prekršaja, jer, nedostatak proizilazi iz činjenja nečeg nezakonitog. Pa ipak, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je jeo sa kurbana koje je zaklao. Priča se da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) sa sobom doveo stotinu deva, lično zaklao preko šezdeset njih i poverio Aliji klanje preostalih žrtvenih kurbana. Zatim je naredio da se skuha komad svakog kurbana, a sam je jeo njihovo meso i pio njihovu čorbu. Prema rivâjetima koje hanefijska škola smatra tačnim, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je nameravao da obavi Kırân hadž.

Ovo je dokaz da je jedenje sa Kırân kurbana dozvoljeno. Pošto je utvrđeno da je ova žrtva čin ibadeta, u Kırân hadžu je uključeno više ibadeta, što ga čini vrlijim. Zato, prema najtačnijem stavu naše škole, Temettu' hadž se smatra vrlijim od Ifrad hadža. To je zato što u Temettuu ima više ibadeta nego li u Ifradu. Međutim, i Kırân je vrliji. Dodatni aspekt Kırâna je raniji ulazak u stanje Ihrama i održavanje Ihrama od Mikata do kraja hadža. Za njega je Kırân vrliji od Temettua. Takođe, za one koji obavljaju Temettu', umra se obavlja iz Mikata, a hadž iz Meke.***

(PS: Samir B: *** : Mikat, šta ona znaći, pa kasnije, nadalje, na značenje podvućene linije pod rečenicom: Mikat se odnosi na određena vremena i mesta u islamu gde hodočasnici moraju ući u stanje ihrama za hadž i umru; doslovno znači "određeno vreme i mesto za zadatak“,.Obavezno je da hodočasnici obuku svoj ihram i izraze svoju nameru pre nego što prođu kroz ove granice (Mikat) dok se približavaju Meki. Ove svete granice, određene za muslimane iz celog sveta da započnu svoje ibadete dok se kreću ka Mekki, osiguravaju da se ibadet pravilno obavlja.

Važnost mikata: Ulazna tačka za ihram: Oni koji obavljaju hadž i umru moraju obući svoju ihramsku odeću i izraziti svoju nameru na ovim granicama pre nego što stignu u Mekku.

Jedinstvo ibadeta: Omogućava potencijalnim hodočasnicima iz celog sveta da se pripreme za ibadet i krenu na put u isto vreme, stvarajući duhovno jedinstvo.

Lokacije mikata (primeri):

Zulhulejfe (Jenbu): Ovo je mikat za one koji dolaze iz Medine (danas poznate i kao Ebyâr-ı Ali).

Kuhfe (Rabiğ): Ovo je mikat za one koji dolaze iz Damaska i Egipta.

Zât-ı Irk: Ovo je mikat za one koji dolaze iz Iraka.

Jelemlem: Ovo je mikat za one koji dolaze iz Jemena.

Karnul Menazil: Ovo je mikat za one koji dolaze iz Nedžda.

Ukratko, mikat su svete granice gde počinje putovanje za hadž i umru, gde se ulazi u stanje ihrama i gde se odvija duhovne pripreme.

Takođe, za one koji obavljaju Temettu, umra se obavlja iz Mikata, a hadž iz Meke.***- Ovaj izraz objašnjava kako oni koji obavljaju Temettu hadž ulaze u stanje ihrama na različitim mestima i u različitim vremenima za umru i hadž: za umru, oni ulaze u ihram sa granice mikata, a za hadž iz Meke (ili blizu Meke), tako obavljajući i umru i hadž u istoj godini; ovo smanjuje teškoću ostajanja u ihramu duže vreme.

Objašnjenje:

Šta je Tamatu Hadž? To je obavlanje umre prvo tokom meseci hadža, zatim izlazak iz stanja ihrama, a zatim ponovni ulazak u ihram pred kraj meseca hadža kako bi se ispunila dužnost hadža. Ova metoda eliminiše potrebu za dugim periodom ihrama ai posebno je uobičajena među hodočasnicima iz naše zemlje.

Šta je Mikat? Mikat se odnosi na određene geografske granice gde oni koji žele da obave hadž ili umru moraju ući u stanje ihrama. Nije moguće preći ove granice bez ihrama.

"Iz mikata za umru“: Osoba koja započinje Temettu Hadž ulazi u stanje ihrama kada stigne do granice mikata (na primer, kada sleti u Dždedu ili na graničnu liniju) sa namerom da obavi umru. Oni završavaju svoju umru i izlaze iz stanja ihrama.

"Iz Meke za hadž“: Nakon završetka umre, ostaju u Meki bez ihrama. Osmog dana Zul-hidžeta (dan tervije) ili u bilo koje vreme koje žele, oni se ponovo vraćaju u stanje ihrama za hadž. Ovo stanje ihrama obično počinje u Mekki ili blizu nje, čime se završava hadž hodočašće.

Ukratko, ovaj izraz opisuje dve odvojene faze ihrama u Temettu hadžu, precizirajući gde i kako se obavljaju.

Autor nepoznat. *Hvala*.).

Prema Ibn Šudžâ'niju (r.a.h.), ifrad je vrliji od temettua. Razlog za to je što onaj ko namerava za temettu obavlja hadž u Mekku i čini nameru unutar područja Harema. Međutim, onaj ko namerava za ifrad čini nameru i za hadž i za umru iz područja Hi*** (van Harema i unutar Mikata). Zato je Muhammed (r.a.h.) rekao da je svaki od njih vrliji od putovanja u Kufu sam, jer on preduzima posebno putovanje za svaki.

(PS: Samir B: čini nameru i za hadž i za umru iz područja Hi*** - "Izražavanje namere za hadž i umru iz područja mikata“ znači da kada oni koji obavljaju hadž i umru stignu do tačaka mikata, koje su granične linije gde ulaze u stanje ihrama, moraju da iznesu svoju nameru (i u srcu i jezikom) i da je izraze odvojeno i za hadž i za umru, ili da počnu sa umrom, a da je završe hadžom; ovo je uslov za validnost ibadeta, a namera mora biti izneta unutar određenih granica.

Šta to znači?

Mikat (granice mikata): To su određene geografske tačke gde hodočasnici koji žele da obave hadž ili umru moraju ući u stanje ihrama pre dolaska u Meku (npr. Zul-Hulejfa, Džuhfa).

Namera (Nijet): Namera je iskren i verbalni izraz volje za obavljanje hadža ili umre, izražen na početku hodočašća rečima kao što su: "O Allahu Teâlâ, nameravam da obavim hadž/umru za Tvoje zadovoljstvo; olakšaj mi to i prihvati to“.

"Odvojene namere za svako“: Ako osoba obavlja i hadž i umru (kao što je Kirân hadž), mora dati odvojene namere za svaki čin ibadeta. Ako obavljaju samo umru, daju nameru za umru; ako obavljaju samo hadž, daju nameru za hadž. Međutim, u slučajevima kao što je Temettu' hadž, prvo se daje namera za umru, a nakon završetka umre, osoba ponovo ulazi u ihram i daje nameru za hadž.

Ukratko: Prilikom započinjanja hadža ili umre, neophodno je da se, kako u srcu tako i jezikom, izgovori namera: "Obavljam hadž/umru“, prilikom ulaska u stanje ihrama, bilo pre ili po prolasku kroz granice mikata, u skladu sa ovim svetim putovanjem; ovo je jedan od osnovnih zahteva ibadeta.

Autor nepoznat. *Hvala*.).

[4/28]

Prema pouzdanim izvorima, Hz.Umer (r.a.h.) je zabranio ljudima da obavljaju Temettu' hadž, rekavši: "Postoje dve vrste privremenog braka (mut'a) koje su postojale u vreme Hz.Poslanika (s.a.v.s.), i ja ih ljudima zabranjujem. Jedna je privremeni brak (mut'a), a druga je privremeni hadž“.Objašnjenje je sledeće: Hz.Umer (r.a.h.) nije odobravao da Kaba bude lišena posetilaca van meseci hadža. Zato, da bi osigurao da Kaba nikada ne bude prazna od posetilaca, naredio je ljudima da obavljaju umru kroz posebno putovanje van meseci hadža.

Ova naredba nije bila zato što je Hz.Umer (r.a.h.) smatrao da je Temettu vredan osude. Dokaz za to je sledeći hadis Subeja b. Ma'bada (r.a.h.): Bio sam hrišćanin. Postao sam musliman. Čuo sam da su mi hadž i umra obavezni. Nameravao sam da zajedno obavim hadž i umru i da obavim Kirân hadž. Sreo sam grupu as'haba, uključujući Zejda b. Savhana i Selmana b. Rabi'u (r.a.h.). Jedan od njih je rekao svom as'habu o meni;"Ovaj čovek je zbunjeniji od svoje deve", Kada sam sreo Hz.Umer (r.a.h.) i obavestio ga o ovoj situaciji, Hz.Umer (r.a.h.) je odgovorio:

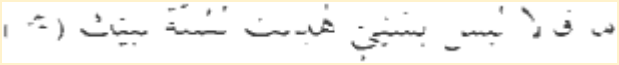

-"Ono što oni govore je besmisleno. Dostigao si Sunnet Poslanika".[89]

(89. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/14; Ebû Dâvûd, Menâsik 24; Nesâî, Menâsik 49; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/357; Ibn Hibbân, Sahih, IX/219.).

Sada kada smo ovo naučili, možemo reći sledeće: Onaj ko želi da obavi Kirân Hadž priprema se za ulazak u ihram na isti način kao i onaj ko se priprema za Ifrad Hadž. Međutim, nakon što završi dva rekata ihram-namaza, za razliku od ifrad hadža, on u svojoj dovi kaže (proući) sledeće:

"O Allahu Teâlâ, želim da obavim i umru i hadž".

Namera za Kirân Hadž

Na isti način, dok izgovara telbiju, kaže 'Lebbeyke bi umretin ve haccetin maan' (Lebeyk za hadž i umru zajedno). Umra se pominje pre hadža. Jer Allah, Veliki i Svevišnji u ajetu pominje umru pre hadža:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekare, 2/196],

Štaviše, kada obavlja hadž obrede, hodočasnik počinje sa umrom. Kada daje nameru, počinje tako što prvo pominje umru u telbiji. Čak i ako samo donese nameru i ne pomene hadž ili umru u telbiji, to je i dalje validno. To je uporedivo sa namazom nekoga ko namerava da klanja namaz srcem i izgovara tekbir.

Kako obaviti Kırân Hadž

Po ulasku u Mekku, on počinje sa obavlanjem tavafa Kabe za umru. Nakon tavafa, obavlja sa'j između Safe i Merve, kao što smo pomenuli kada smo opisali hadž. Zatim obavlja tavaf Kabe za hadž (Kudûm (dolazni) tavaf). Nakon toga, obavlja sa'j između Safe i Merve za hadž.

Ovo je prema hanefijskoj školi mišlenja. Prema nama, onaj ko namerava da obavi Kırân Hadž obavlja dva tavafa i dva saja. Prema Šafijinim (r.a.h.) rečima, on obavlja jedan tavaf i jedan saj. Šafija (r.a.h.) je Hz.Aišin (r.a.h.) hadis uzeo kao dokaz:

أنّ النّبيّ (ﷺ) طاف لحجّته ، وعُمْرَته طوافًا واحدًا ، وسعى سعيًا واحدًا

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio jedan tavaf i jedan sa'j za svoj hadž i umru".[90]

(90. Dârimî, Menâsik 57; Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/54; Muslim, Hacc 181; Dârekutnî, Sunen, ll/257.).

Šafija (r.a.h.) je hadis preneo na ovaj način. Ovo je jasna kontradikcija među Šafijinim rivâjet. Jer, u prvom broju, Šafija je preneo od Hz.Aiše (r.a.h.) da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio ifrad hadž. Zatim, u ovom broju, preneo je da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio Kırân Hadž i da je obavio jedan tavaf i za hadž i za umru. Takođe je preneo da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao Hz.Aiši (r.a.h.):

طوافك بالْبَيْت يكْفيك لحجّك ولعُمْرَتك

"Tvoj obilazak kuće Allaha Teâlâ je dovoljan i za tvoj hadž i za umru".[91] U drugom hadisu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

دَخلَتْ الْعمرةُ فِي الْحجّة إلى يوْمِ الْقيَامَة

"Umra je uključena u hadž do Sudnjeg dana".[92]

Prema Šafiji, značenje ovoga je: Osnova Kırâna je izgrađena na preplitanju (interpenetraciji).[93]

(91. Şâfiî, Musned, l/113; Ebû Dâvûd, Menâsik 54; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/106.).

(92. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/236; Muslim, Hacc 147; Ebû Dâvûd, Menâsik 23; Tirmizî, Hacc 89.).

(93. Tedâhul / التداخل : Preplitanje: Princip preklapanja; na primer, ako je neko počinio više preljubničkih dela ili popio vino nekoliko puta, a da nije osuđen, kazne se preklapaju, što rezultira izricanjem jedinstvene kazne za prestup. Ovo je humano pravilo koje se primenjuje u korist prestupnika.).

Zar ne vidite da su za hadž i umru dovoljni samo jedna telbija, jedno putovanje i jedno brijanje? Slično tome, postoji preplitanje stubova (tavafa i sa'ja). Jer je umra podređena hadžu. U poređenju sa hadžom, umra je kao uzimanje abdesta zajedno sa guslom. Kao što je abdest uključen u gusl, umra je uključena u hadž.

Dokaz hanefijske škole je hadis koji prenose Hz.Ali,Ibn Mes'ûd i Imran b. Husein (r.a.h.):

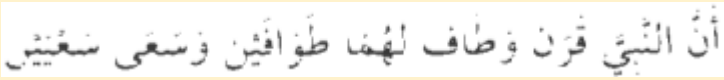

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio dva tavafa i dva sa'ja za hadž i umru“.[94] To je izjava Hz.Umera (r.a.h.) kada je Subej b. Ma'bed (r.a.h.) obavio dva tavafa i dva sa'ja sa namerom Kırâna:

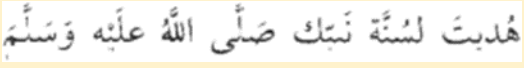

- "Dodeljena vam je privilegija da sledite Sunet Hz.Poslanika (s.a.v.s.)“.[94]

(94. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/291; Tirmizî, Hacc 102; lbn Hibbân, Sahih, IX/225; Dârekutnî, Sunen, ll/264.).

U Muhamedovom delu Kitâb'ul-Asl'au, navodi se da je Hz.Ali (r.a.h.) rekao: "Onaj ko obavi Kırân Hadž obavlja dva obilaska (tavafa) i dva sa'ja“. To znači da je Kırân dodavanje jedne stvari drugoj. To se dešava kada se svaki čin ibadeta obavi u potpunosti. Jer su i hadž i umra svaki čin ibadeta sam po sebi. Nema preklapanja u obavlanju činova ibadeta. Preklapanje se dešava u stvarima (kazne) gde su sumnje jasne. Zar ne vidite da se krugovi obilaska i krugovi sai'a ne preklapaju?

[4/29]

"Preklapanje umre i hadža“ pomenuto u gornjem hadisu odnosi se na vreme. To jest, hadž i umra se obavlaju u isto vreme; vreme za umru pada u vreme za hadž. Putovanje, izgovaranje telbije i brijanje nisu ovde namenjeni. Jer je putovanje u Mekku isključivo radi dolaska u Mekku radi obavljanja ibadeta; izgovaranje telbije je za ulazak u stanje ihrama; a brijanje je za izlazak iz ihrama. Zato, to nije ono što se ovde misli. Glavna poenta koja se ističe su stubovi ibadeta (tavaf i sa'j). Zar ne vidite da je dozvoljena nâfile namaz od dva rekata sa samo jednim uvodnim tekbirom i jednim selamom? Nijedan od ova dva rekata se ne preklapa sa drugim. Abdest koji se obavlja zajedno sa gusulom nije primarna svrha. Naprotiv, glavna svrha je čišćenje tela kako bi osoba mogla biti čista za Allaha Teâlâ (Allah temiz). To se već postiže kroz gusl. Ovde se posebno pominju hadž i umra. Zato je neophodno obavljati radnje svakog od njih zasebno. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Hz.Aiši (r.a.h.) gotovo sigurno se ne smatra autentičnim:

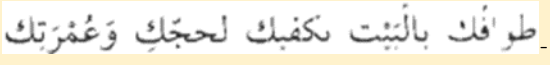

- "Tvoj obilazak Kabe je dovoljan i za tvoj hadž i za tvoju umru“.[96]

(96. Şâfiî , Musned, l/113; Ebû Dâvûd, Menâsik 54; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/106.).

Jer, kao što ćemo kasnije objasniti, inšallah, kada je Hz.Aiša (r.a.h.) postala pod hajzom u Serefu, odustala je od svoje namere da obavi umru po naredbi Resûlullah'a (s.a.v.s.).

1. Kamenovanje Velikog šejtana i prinošenje žrtava

Zatim obavlja ostale radnje. Konačno, prvog dana Bajrama, nakon što baci kamenje na Džemru'l-Akabu, kolje kurban. Prema ajetu Allaha Teâlâ:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekare, 2/196],

dovoljno je klanje ovce.

İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao da "...i zakoljite kurban do koga možete lahko doći..." znači ovca. Džabir (r.a.h.) u svom hadisu prenosi: Dok smo bili sa Resûlullahom (s.a.v.s.), sedam ljudi bi delilo jednu kravu, sedam ljudi bi delilo jednu devu, a ovca bi se žrtvovala za jednu osobu. Žrtvovanje krave je vrlije od žrtvovanja ovce, a deva je vrlija od žrtvovanja krave, jer to naređuje Uzvišeni Allah:

ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقۡوَى ٱلۡقُلُوبِ

32.Eto toliko! Pa ko poštiva Allahove propise – znak je čestita srca. [el-Hadž, 22/32].

Zato je žrtvovanje većeg kurbana, što je znak većeg poštovanja, vrlinije. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je žrtvovao stotinu deva tokom svog oproštajnog hadža (vedâ hadž). Ako neko lično ponese kurbane sa sobom, to je vrlije od svih ostalih. Zato što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) lično poneo kurbane sa sobom i okačio im ogrlice oko vrata, što ukazuje da su to kurbani. Hz.Aiša (r.a.h.) je ispričala situaciju na ovaj način i rekla: "Pripremala sam ogrlice za Poslanikove kurbane. Sam Poslanik ih je stavio". Ponovo je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

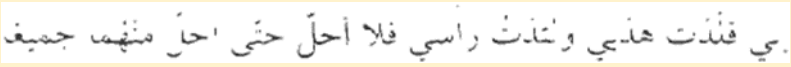

"Stavio sam ogrlicu oko vrata kurbana. Namazao sam glavu uljem. Neću napustiti stanje ihrama dok ne završim oba čina ibadeta".[97] U drugom je rivâyetu rekao:

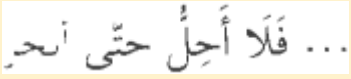

"Neću napustiti stanje ihrama dok ne žrtvujem Kurban".[98]

(97. Muvetta, Hacc 7; Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/124; Buhârî, Hacc 107, Muslim, Hacc 177; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/216.).

(98. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/284; Buhârî, Hacc 35; Muslim, Hacc 178; lbn Mâce, Menâsik 72; Ebû Dâvûd, Menâsik 24; Nesâî, Menâsik 67.).

Zbog ovog rivâyeta, Šâfiîa (r.a.h.) je rekao:"Onaj ko obavi Kırân Hadž izlazi iz stanja ihrama žrtvovanjem kurbana, a ne brijanjem". Međutim, mi hanefije kažemo da izlazak iz ihrama kod onoga ko obavlja Kırân Hadž, kao i kod onoga ko obavlja Ifrad Hadž, takođe vrši šišanjem. Tumačenje hadisa "Neću izaći iz ihrama bez kurbana" prema rivâjetu "Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio šišanje nakon što je zaklao Kurban" znači da ne izlazim iz ihrama bez klanja žrtve i nakon toga šišanje. Jer, napuštanje jednog ibadeta, kao što je predaja selama pri završetku namaza, može se obaviti dok je ibadet u toku, a nečim što nije dozvoljeno. Ovde izlazak iz ihrama ne zavisi od klanja kurbana, već je moguć šišanjem, brijanjem ili skraćivanjem kose.

Oproštajni Tavaf (Vedâ Tavafı)

Nakon dolaska u Meku, ako neko obavi obilazak (tavaf) nakon tavafa povodom posete (Zijaret Tavaf), bilo sa namerom da obavi dobrovoljni tavaf (Nâfile Tavaf) ili sa namerom da obavi oproštajni tavaf (Vedâ Tavafı), ovaj tavaf postaje oproštajni tavaf. To je zato što je tavaf obavljen u vreme oproštaja. Zato, čak i ako se tavaf obavi sa drugom namerom, on se računa kao oproštajni tavaf. Slično tome, tavaf obavljen sa namerom da se obavi Nâfile Tavaf tokom dana Kurban-bajrama smatra se Zijaret Tavaf. U stvari, ovo se smatra čak i važnijim, jer je Zijaret Tavaf stub (obavezan-(Farz)), dok je Vedâ Tavafı neophodan [vâđib]. Nakon obavljenog oproštajnog tavafa, osoba može ostati u Mekki koliko god želi, a zatim otići. Međutim, najbolje je obaviti oproštajni tavaf kada je neko spreman da napusti Mekku. Od Ebu Jusufa i Hasana b. Zijada (r.a.h.) se prenosi da ako se neko bavi bilo kakvom aktivnošću u Mekki nakon oproštajnog tavafa, treba ponovo obaviti tavaf. Jer ovaj tavaf, kao što mu ime sugeriše, je za napuštanje Mekke. Samo kada se obavi u trenutku odlaska, može se očekivati nagrada od Allaha Teâlâ. Jasna formulacija Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) hadisa na to ukazuje:

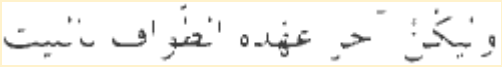

"Poslednja dužnost hadžije treba da bude obilazak Kabe".[99]

(99. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/222; Muslim, Hacc 379; lbn Mâce, Menâsik 82; Tirmizî, Hacc 99.).

Ali mi hanefije kažemo ovo: Hadžija dolazi u Mekku isključivo da obavi hadž. Nakon završetka ovog čina ibadeta, vreme je da napusti Mekku. Zato je obilazak koji obavlja nakon toga oproštajni obilazak. Tumačenje hadisa pomenutog ranije je sledeće: To nije poslednji posao u Mekki, već poslednja ibadet treba da bude oproštajni tavaf.

UMRA

Izvođenje umre

Ako neko želi sam da obavi umru, priprema se za to na isti način kao što smo opisali za hadž. U stanje ihrama ulazi u Mikatu. Ako je neko u Mekki i želi da obavi umru, može da izađe iz područja Harema sa koje god strane izabere i da krene ka brdskom području (specifičnom području izvan i oko područja Harema). Najbliža tačka brdskom području je Tanim. Hz.Aišina (r.a.h.) džamija se nalazi u Tanimu. Razlog za ovo ime je sledeći.

[4/30]

Hz.Aiša (r.a.h.) je rekla: "O Allahov Poslaniče! Dok ja napuštam Mekku obavivši samo hadž, sve ostale žene odlaze obavivši i hadž i umru!“ Nakon toga, Hz.Poslanik (s.a.v.s.), kao što ćemo kasnije objasniti, naredio je njenom bratu Abdurahmanu (r.a.h.) da odvede svoju sestru Hz.Aišu (r.a.h.) u Tanim, mesto gde je prekinula umru, i da tamo obavi umru. Oni u Mekki su od tog trenutka naučili mesto za ulazak u ihram za umru. Sada, kada žele da obave umru, ići će u Tanim. Jedna od stvari pomenutih u vezi sa ovim je da je Hz.Aišina (r.a.h.) situacija bila neophodna. Međutim, ova situacija je postala izlaz za druge muslimane. Nakon ulaska u ihram za umru, kao što smo ranije pomenuli, čovek izbegava stvari koje se izbegavaju tokom hadž ihrama. Stižu u Mekku, ulaze u Mesdžidu'l-Haram, prvo odlaze na Hadžeru'l-Esved i selame ga, obavljaju tavaf oko Kabe i obavljaju sa'j između Safe i Merve. Zatim briju glave ili skraćuju kosu. Tako završavaju svoju umru. Sve postaje dozvoljeno osobi koja je obavila umru. Resûlullah (s.a.v.s.) je tako postupio tokom svoje kompenzacione umre iz Dži'râne.

Različita mišlenja o umri biće ispitana u jednoj ili dve tačke.

1. Prema hanefijskom mezhebu, kada osoba koja obavlja umru dodirne Crni kamen tokom prvog kruga tavafa, prestaje da izgovara telbiju.

Prema Mâliku (r.a.h.), on prestaje da izgovara telbiju u trenutku kada prvi put vidi kuću Allaha Teâlâ. Jer umra je poseta kuće Allaha Teâlâ. U trenutku kada prvi put vidi kuću Allah Teâlâ, već je stigao u kuću Allah Teâlâ. Jer je ovaj tavaf, kao i tavaf posete u hadžu, stub umre. Kao što se telbija zaustavlja pre obavlanja tavafa u hadžu, tako se zaustavlja i pre obavlanja tavafa u umri.Međutim, mi hanefije kao dokaz uzimamo hadis Ibn Mes'ûda:

أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) فِي عُمْرَةِ الْقَضَاءِ قَطَعَ التَّلْبِيَةَ حِينَ اسْتَلَمَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ

"Hz.Poslanik s.a.v.s.) je prestao da izgovara telbiju kada je dodirnuo Crni kamen tokom kompenzacione umre“.[100] To znači da se u umri telbija jednoglasno zaustavlja u trenutku tavafa. Jer je Mâlik (r.a.h.) smatrao da je Kaba vidljiva okom. Međutim, gledanje Kabe nije glavna svrha. Glavna svrha je obilazak (tavaf). Zato, u umri, telbija treba da se zaustavi na početku tavafa, odnosno kada se dodirne Crni kamen (istilam). Kao što smo već rekli, u hadžu, telbija se zaustavlja prvim kamenom bačenim tokom kamenovanja.

(100. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/259; Tirmizî, Hacc 79; lbn Huzeyme, Sahih, IV/205; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/114.).

2. Prema nama hanefijama, u umri se brije nakon tavafa i sa'ja.

Prema Mâlikovom (r.a.h.) stavu, brijanje nije neophodno. Prema njemu, umra se sastoji samo od tavafa i sa'ja. Dokaz za nas hanefije je ajet Uzvišenog Allaha:

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

27. Allah će obistiniti san Poslanika Svoga da ćete, sigurno, u Časni hram ući sigurni – ako Allah bude htio – neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali znao i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao. [el-Fath, 48/27]

Ovaj ajet je onaj ajet u kome su as'habi dobili radosnu vest o tome šta će videti tokom svoje propuštene umre. Prema autentičnom rivâjetu:

أنّ النّبيّ (ﷺ) أمرهم بالحلق وحلق رأسه في عمرة القضاء

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio svojim as'habima da obriju glave tokom propuštenog hodočašća umre, a i sam je obrijao glavu".[101]

(101. Pogledajte. Dârimî, Menâsik 57; Buhârî, lhsâr 2; Nesâî, Menâsik 102.).

Ulazak u stanje ihrama se vrši telbijom, a izlazak iz stanja ihrama se vrši brijanjem. Kao što su ihram umre i ihram hadža isti u ulasku u stanje ihrama, tako je i izlazak iz stanja ihrama. Zar ne vidite da se farz i nâfile namazi smatraju jednakima po pitanju započinjanja namaza početnim tekbirom (Iftitah Tekbir) te izlaska iz namaza sa predajom selama? Isto je i po ovom pitanju.

TEMETTU' HADŽ

Ako osoba želi da obavi hadž temettu, a ne donese kurban u pratnji, nakon završetka umre se na isti način šiša. Boravi u Mekki bez ihrama.Već smo ranije objasnili hadž temettu. Temettü znači obaviti hadž iste godine nakon umre u mesece hadža, bez potpunog povratka svojoj porodici između hadža i umre (prema tačnom znanju).Mâlik (r.a.h.) je rekao: Ako neko obavi umru pre hadž meseci i ne izađe iz stanja ihrama za umru, i konačno počnu hadž meseci, onda je nameravao da obavi hadž temetu.

[4/31]

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao: Ako neko uđe u stanje ihrama za umru pre hadž meseci, čak i ako se dela umre obave u hadž mesecima, nije obavio hadž Temettu'. Prema njemu, uzima se u obzir vreme ulaska u stanje ihrama za umru. Dok prema Mâliku (r.a.h.), u obzir se uzima vreme izlaska iz stanja ihrama.Mi, hanefije, kažemo ovako. Ako se obredi umre obave pre meseci hadža, ne smatra se da osoba obavlja hadždž temettu'. Jer ihram te osobe van meseci hadža predstavlja ihram koji se ne prekida seksualnim odnosom. Ako ta osoba uđe u mesece hadža, a da prethodno nije obavila obrede umre i koja nije izašla iz ihrama, njen ihram u mesecima hadža je na stepenu ihrama koji se prekida seksualnim odnosom. Dakle, ta osoba u mesecima hadža kao da je ušla u ihram za umru. Jer će osoba u mesecima hadža obaviti hadždž i umru zajedno. Zatim, stanje hadžije nakon umre je u tri oblika.

Status osobe koja obavlja Temettu' hadž nakon umre

-Nakon što obavi umru, čeka dok ne obavi hadž u Mekki, tako da na taj način obavlja hadž temettu' saglasno sa šerijatskim pravilima.

- Ili se, nakon obavljanja umre, vrati svojoj porodici. Zatim iste godine obavi hadž. Ta osoba, prema saglasnosti naših hanafijskih učenjaka, ne obavlja hadž temettu'.

Prema jednom Šafijinom (r.a.h.) mišlenju, on bi obavio Temettu' hadž. Njegovo drugo mišlenje je: "Ne znam šta će se desiti sa njegovim povratkom porodici na ovaj način". Šafijin stav se zasniva na njegovom prvobitnom mišlenju da "osoba iz Meke takođe može da obavi Temettu' i kırân hadž". Dalje objašnjenje ovog pitanja će, nadamo se, biti dato kasnije. Dokaz za nas hanefije po ovom pitanju je hadis koji prenosi Hz.İbn Abbâs (r.a.h.):

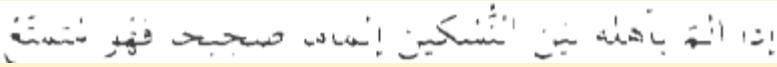

"Ako se osoba vratila u svoj rodni grad i porodici između hadža i umre, izvršila je temettu".[102]

(102. İbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/156; Tirmizî, Hacc 12.).

Ovo je takođe preneto od Umera i Ibn Umera (r.a.h.). Značenje ovoga je da osoba preduzima novo putovanje iz svog rodnog grada do Mekke radi oba čina ibadeta. Međutim, osoba koja obavlja Temettu' hadž obavlja oba čina ibadeta u jednom putovanju.-Ili, nakon obavljanja umre, ako neko pređe mikat i otputuje u drugi grad, na primer, osoba iz Kufe ode u Basru, a zatim se vrati i obavi hadž iste godine, prema Ebu Hanifinom (r.a.h.) mišlenju, ta osoba je obavila temettu' hadž. Međutim, prema mišlenju dva imama (Ebu Jusufa i Muhammeda (r.a.h.)), ta osoba nije obavila temettu' hadž. Tahâvi (r.a.h.) to pominje u svojoj knjizi. Prema mišlenju Imamejna, Umra osoba koja obavlja Temettu' je umra mikata, a hadž je hadž Mekke. Međutim, i hadž i umra ove osobe su obavljeni sa namerom mikata. Jer, ako je prošla mikat nakon izlaska iz stanja ihrama, mora ponovo ući u stanje ihrama iz mikata po povratku. Zato je ova osoba u istoj situaciji kao neko ko se vratio svojoj porodici.Ebû Hanîfe (r.a.h.) je uzeo hadis Hz.Ibn Abbasa (r.a.h.) kao dokaz. Jedna grupa je rekla Hz.Ibn Abbâsu (r.a.h.): "Obavili smo umru tokom hadž meseci. Zatim smo posetili Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) mezar. Zatim smo obavili hadž". Hz.Ibn Abbâsu (r.a.h.) je odgovorio propitanjem:-"Vi obavljate hadž temettu'?! Jer ta osoba obavlja dva ibadeta u jednom putovanju. Takođe, dokle god se ne vrati svojoj porodici, ona nastavlja svoje putovanje. Ta osoba obavlja hadž temettu' kao neko ko je obavio hadž i vratio se pre nego što je napustio granicu mikata.Kada je u Mekki i bude Dan Tervije, ako želi da ode u Minu, oblači izar i rida (ihram) i, ako želi, izvodi telbije u Mesdžidu'-Haram, ako želi u Ebtahu, ili bilo gde u području Harema za hadž.

[4/32]

Resûlullah (s.a.v.s.) je naredio svojim as'habima koji su obavili umru nakon što su skinuli svoj hadž ihram da namera za hadž na Dan Tervije izvrše u Mesdžidu'l-Haram. U hadisu Džabira (r.a.h.), on je rekao: "Napustili smo Mekku. Kada je bilo podne, ušli smo u stanje hadž ihrama".

Oni u Meki koji nisu u ihramu moraju ući u ihram

Ako osoba u Mekki nije u ihramu i želi da uđe u ihram za hadž, to čini iz područja Harema. Ako želi da uđe u ihram za Umru, to čini iz područja Brda, jer se mesto gde se radnje obavljaju razlikuje od mesta ulaska u ihram. Stub (temelj) Umre je tavaf, koji se obavlja u području Harema. Zato se ulazak u ihram za umru odvija u području Brda. Najvažniji stub (temelj) hadža je stajanje na Arefatu, koji se nalazi u području Brda, van Harema. Zato se ulazak u ihram za hadž odvija u području Harema. Ako žele, mogu ući u ihram za hadž pre Dana Tervije. Bolje je ući u ihram pre hadža, jer to jasno pokazuje želju i volju za ibadet. Štaviše, ova situacija je teža za telo. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Hz.Aiši: (r.a.h.)

إنّما أجرُكِ على قدر نصبك

"Tvoja nagrada je jednaka tvom umoru.“103

(103. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/43; Muslim, Hacc 126; lbn Huzeyme, Sahih, IV/339; Hâkim, Mustedrek, l/644; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/332.).

Ponovo, kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) upitan o najvrlinijem delu;

أحمزُها - "To je najteže“.,[104] rekao je.

(104. Aclûnî, Keşfü'l-hafâ, l/174; Aynî, Umdetu'l-kârî, V/169; Azîmâbâdî, Avnu'l-ma'bûd, XIV/116.).

On ide na Minu sa hodočasnicima. Tamo provodi noć u noći Arefe. Osoba koja namerava da obavi Temattu' hadž obavlja ga na isti način kao i osoba koja namerava da obavi Ifrad hadž. Međutim, obavezno je zaklati Tematu' kurban nakon bacanja kamenćića na Džemru'l-Akabu prvog dana Kurban-Bajrama. Jer Allah Svemogući kaže:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekare, 2/196],

Nakon Kurbana, obrije glavu. Posećuje Kabu i obavlja tavaf sedam puta. Obavlja ramel (ubrzani hod) tokom prva tri kruga. Normalno hoda tokom preostala četiri kruga. Zatim obavlja dva rekata tavaf-namaza. Obavlja sa'j između Safe i Merve, kao što je objašnjeno u odeljku o hadžu. Pošto je ovaj tavaf prvi tavaf koji obavlja u hadžu. Kao što smo ranije objasnili, obavljanje ramela tokom prvog tavafa u hadžu je sunet (preporučen). On obavlja sa'j nakon prvog tavafa u hadžu. Ovo je drugačije za nekoga ko namerava na ifrad (Hadž u Mekku). Zato što je neko ko namerava na ifrad već obavio kudum tavaf u hadžu, a zatim obavio sa'j. Zato, on ne obavlja remel tokom kudum tavafa na dane Kurban-bajrama.

Takođe ne obavlja sa'j nakon ovog tavafa.Ako neko ko namerava da obavi hadž nakon što uđe u stanje ihrama i obavi sa'j pre nego što ode na Minu, ne obavlja remel tokom posete tavafu na dane Bajrama. Ne obavlja ponovo sa'j između Safe i Merve. Jer ta osoba obavlja ovu dužnost samo jednom tokom hadža. Ako donese Kurban za temettu' kada obavlja umru tokom hadž meseci, treba da joj stavi ogrlicu oko vrata kao znak. Jer Allah Teâlâ kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُحِلُّواْ شَعَـٰٓئِرَ ٱللَّهِ وَلَا ٱلشَّهۡرَ ٱلۡحَرَامَ وَلَا ٱلۡهَدۡيَ وَلَا ٱلۡقَلَـٰٓئِدَ وَلَآ ءَآمِّينَ ٱلۡبَيۡتَ ٱلۡحَرَامَ يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّهِمۡ وَرِضۡوَٰنٗاۚ وَإِذَا حَلَلۡتُمۡ فَٱصۡطَادُواْۚ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ أَن صَدُّوكُمۡ عَنِ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ أَن تَعۡتَدُواْۘ وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

2. O vjernici, ne omalovažavajte Allahove odredbe hadža, ni sveti mjesec, ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene, ni one ljude koji su krenuli ka Časnome hramu želeći nagradu i naklonost Gospodara svoga. A kad obrede hadža obavite, onda loviti možete. I neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite, zato što su vam spriječili pristup Časnome hramu, nikako ne navede da ih napadnete! Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Allah strašno kažnjava. [el-Mâide. 5/2].

Međutim, sunet je staviti ogrlicu na kurbanu nakon ulaska u ihram za umru. Jer, ako stavi ogrlicu na kurbanu pre ulaska u ihram i donese kurban sa sobom sa namerom da uđe u ihram, smatra se da je ušao u ihram. Hz.Ibn Abbas (r.a.h.) je to preneo na ovaj način. Formulacija ajeta ukazuje na to. Nakon pominjanja "ogrlice", Allah Teâlâ kaže:

"... وَإِذَا حَلَلۡتُمۡ فَٱصۡطَادُواْۚ ...". -"...A kad obrede hadža obavite, onda loviti možete.. ..." [el-Mâide. 5/2].

Ovo ukazuje da će se osoba smatrati u ihramu stavljanjem ogrlice na Kurban. Poželnije je ući u ihram sa telbijom. Zato se smatra vrlijim prvo izgovoriti telbiju, a zatim staviti ogrlicu na kurbanu.

[4/33]

Hadžija koji namerava da obavi hadž Temettu' i donese Kurban (hediju) sa sobom od trenutka kada uđe u ihram, ostaće u ihramu u Mekki nakon što obavi tavaf i sa'j za umru. To je zato što donošenje kurbana sprečava ga da napusti ihram između hadža i umre. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

لو استقبلت من أمري ما استدبرت لما سقت الهدي ولجعلتها عمرة وتحللت منها

"Da sam od početka razmišljao o tome šta nameravam da uradim, ne bih doneo Kurban (hediju) sa sobom. Nameravao bih umru, a zatim bih napustio ihram".[105] U drugom hadisu je rekao:

أما إني قلدت هديي ولبدت رأسي فلا أحل حتى أنحر

"Stavio sam ogrlicu na svojm kurbanu. Namazao sam glavu uljem. Zato ne mogu napustiti stanje ihrama bez kurbana".[106]

(105. Ahmed b. Hanbel. Musned, lll/148; Buhârî, Hacc 81; Muslim, Hacc 147; Ebû Dâvûd 57; Nesâî, Menâsik 46.).

(106. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/284; Buhârî, Hacc 34; Muslim, Hacc 178; lbn Mâce, Menâsik 72; Ebû Dâvûd, Menâsik 24; Nesâî, Menâsik 67.).

Ako neko želi da uđe u stanje ihrama pre večeri tervije, on ulazi u stanje ihrama za hadž. Nakon ulaska u stanje ihrama, on obavlja tavaf Kabe. On obavlja sa'j hadža između Safe i Merve. On postupa kao što smo objasnili u vezi sa osobom koja obavlja Temattu' Hadž bez donošenja kurbana sa sobom. Međutim, ako neko nije obavio tavaf nakon ulaska u ihram za hadž, obavlja remel tokom Tavaf Zijareta na dane Bajrama. Ako je obavio tavaf i sa'j nakon ulaska u ihram za hadž, ne obavlja remel tokom Tavaf Zijareta i ne obavlja sa'j između Safe i Merve. U svim vrstama hadža, osoba u ihramu ne odustaje od brijanja kose, čak i ako je namazano uljem, ispleteno ili vezano u punđu. Namazivanje kose uljem znači sakuplanje kose na prednjem delu glave i leplenje lepkom ili sličnim lepkom. Pletenje kose je pravlenje pletenica od kose.. Punđa znači uvijanje kose i vezivanje oko glave. Kao što smo ranije objasnili, brijanje glave je vrlije od skraćivanja. Ne treba odustati od vrlije opcije zbog ovih stanja kose. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao: - "Namazao sam glavu**...**“107

Prema hadisu koji smo preneli, obrijao je glavu kada je izlazio iz ihrama nakon što je namazao glavu.

(107. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/284; Buhârî,, Hacc 34; Muslim, Hacc 178; lbn Mâce, Menâsik 72; Ebû Dâvûd, Menâsik 24; Nesâî, Menâsik 67.).

Status žene u ihramu

Žena u ihramu je kao muškarac u svemu što smo opisali.

Jer se i muškarcima i ženama obraća na isti način. Zar niste videli da kada je Ummu Selema (r.a.h.) pitala Hz.Poslanika (s.a.v.s.) o obavlanju gusla (obrednog kupanja) nakon seksualnog odnosa, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je objasnio kako ga je izvršio? Ovo je dokaz da se status muškaraca i žena tokom hadža ne razlikuje. Međutim, umesto ihrama, žena nosi haljinu, košulju, maramu, čarape i rukavice. Jer se njeno telo smatra avrom (intimnim delovima tela).[108] Zaista je Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

"Žena je pokrivena avra“.[109]

(108. Avret

U rečniku, to znači nedostatak ili nesavršenost. U islamu, odnosi se na delove tela koji su zabranjeni i sramotni za gledanje, a čije je pokrivanje obavezno.).

(109. Tirmizî, Radâ 18; lbn Huzeyme, Sahih, lll/93; lbn Hibban, Sahih, Xll/412; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, Vlll/101, Zeyleî, Nasbu'r-Râye, l/241.).

Štaviše, kada se nosi izar i rida, deo tela je obično otkriven. Međutim, kao što smo objasnili u slučaju namazu, ženi je naređeno da obavlja ibadet na najpokriveniji način. Zato, dok je u ihramu, žena nosi šiveni haljinu i čarape. Pokriva glavu, ali ne i lice. Jer se ženska glava smatra avretom. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

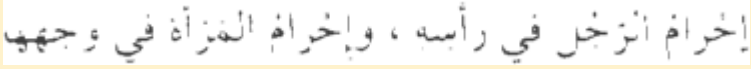

"Ihram muškarca je na njegovoj glavi, a ihram žene je na njenom licu“.[110]

(110. Dârekutnî, Sunen, ll/294; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/47.).

Iz ovoga razumemo da žena ne pokriva lice dok je u ihramu (PS: Samir B:?!!!). Međutim, ako želi, može koristiti veo bez dodirivanja lica dok je u ihramu. Hadis se prenosi od Aiše o ovoj temi:

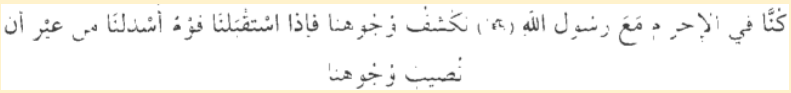
كُنَّا فِي الإِحرامِ مَعَ رسولِ اللهِ (ﷺ) نكشفُ وُجوهنا فإذا استقبلنا فوْهُ أسدلنا من عبْر أن نُصيبَ وُجوهنا

"Pokrivali smo lica dok smo bili u ihramu sa Resûlullahom. Kada bismo naišli na grupu, koristili smo veo koji nije dodirivao naša lica“.[111]

(111. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/30; lbn Mâce, Menâsik 23; Ebû Dâvûd, Menâsik 34; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/48.).

Žena u ihramu ne može nositi odeću mirisanu mirisima poput šafrana ili šunke. Međutim, ovo je dozvoljeno ako je odeća nakon toga oprana. To je zato što je odeća sa šivom dozvoljena ženi u ihramu samo iz nužnosti. Nema potrebe za nošenjem mirisne odeće. U tom pogledu, žena u ihramu je kao muškarac u ihramu, jer se to smatra ukrasom, a ukras se smatra pozivom na seksualni odnos. Međutim, ženi je, kao i muškarcu, zabranjen seksualni odnos dok su u ihramu.

Brijanje ženske kose

Žena ne brije glavu potpuno kada izlazi iz ihrama. Ona samo šiša kosu po ivicama.

Ovo je preneto od Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Resûlullah (s.a.v.s.) je zabranio ženama da potpuno briju glave kada izlaze iz ihrama. Naredio im je da šišaju kosu. Jer se potpuno brijanje ženske glave smatra sakaćenjem (mučenjem), što je zabranjeno. Ženska kosa, kao i muška brada su ukras za nju. Kao što muškarac ne brije bradu kada izlazi iz stanja ihrama, žena ne brije glavu.

Žena u ihramu ne obavlja remel tokom obilaska Kabe ili šetnje između Safe i Merve.

To je zato što je remel za demonstriranje izdržljivosti i snage. Žena nije među onima koji pokazuju svoju hrabrost u ratu. Štaviše, ne može se biti siguran da će delovi njenog tela biti vidljivi tokom remela ili sa'ja, ili da će pasti zbog svoje slabosti. Zato je ženama zabranjeno da trče tokom tavafa i sa'ja; naređeno im je da normalno hodaju.

[4/34]

Razlike između muškaraca i žena u ihramu se pominju samo na ovaj način u Kitabu'l-Asl. Naši su hanefijski učenjaci rekli da žena ne bi trebalo da podiže glas dok recitira telbiju jer se podizanje glasa smatra fitnom (izazivanjem nesloge). Slično tome, kada se ispred Hadžeru'l-Esveda okupi gomila, žena ga ne selami. Jer je ženama zabranjeno da dodiruju i budu u društvu muškaraca. Žena može poselamiti Crni kamen kada ispred njega nema muškaraca.

Allah Svemogući najbolje zna.

TAVÂF

Kudûm Tavâf

Postoje četiri vrste tavâfa: tri u hadžu i jedan u umri.

-Jedan od tavâfa u hadžu je tahija (pozdravni) tavâf. Ovo se naziva Kudûm Tavâf i Likâ Tavâf (Susret Tavaf)*. Hadžija obavlja ovaj tavâf čim prvi put stigne u kuću Allaha Teâlâ. Prema nama hanefijama, ovaj tavâf je sunet.

(PS: Samir B: Likâ Tavâf*- Takođe poznat kao Kudûm Tavâf, je obilazak oko Kabe koji obavljaju oni koji dolaze u Mekku izvan granica Mikata na hadž ili umru; označava njihov prvi susret sa Mekkom. Iako se smatra sunetom (preporučenom praksom) u hanefijskoj školi mišlenja, vâđib je u malikijskoj školi. Posebno je važan za one koji obavlaju Ifrad ili Kırân hadž i koji se nalaze izvan granica Mikata.

Detalji o Likâ Tavâfu, (Kudûm):

Značenje: Reč "Likâ“ znači "Susret“, a ovaj obilazak predstavlja prvi susret sa Kabom.

Izvršitelji: Hodočasnici koji dolaze izvan granica Mikata (Afaki), posebno oni koji obavljaju Ifrad ili Kırân hadž.

Kada se obavlja: Obavlja se po dolasku u Mekku te se može obavljati do stajanja na Arefatu.

Kako se izvodi: Kao i drugi obilasci, izvodi se tako što se Kaba obilazi 7 puta.

Važna napomena: Oni koji obavljaju umru ili temettu' hadž, i oni koji idu na Arefat bez prolaska kroz Mekku, ne obavljaju ovaj obilazak. Žene takođe ne smeju da obavlaju ovaj obilazak tokom hajza.

Autor nepoznat. Hvala).

Međutim, Mâlik (r.a.h.) je rekao da je ovaj tavâf vâđib. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio ovaj tavâf. Takođe je rekao svojim as'habima:

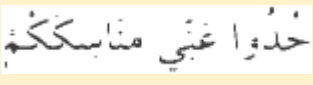

"Uzmite svoj hadž radnje od mene“.[112]

Ovo je naredba. Naredba podrazumeva obavezu (fard). Jer je glavna svrha poseta Allahovoj kući sa pobožnošću. Čin na početku zijareta je farz, kao i početni tekbir, koji je zikr na početku namaza.[113]

(112. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/367; Muslim, Hacc 310; lbn Mâce, Menâsik 61; Ebû Dâvûd, Menâsik 78; Nesâî, Menâsik 220.).

(113. Pogledajte: Ebû Umer el-Kurtubî, el-Kâfi fikhı Ehli'l-Medineti'l-Mâlikî, Bejrut 1987 str.135-136. Ovde on kaže da je to vâđib i za Tavâf-ı kudûm i za Tavâf-ı İfâd. Dakle, njegova namera je farz.).

Dokazi naše hanefijske škole mišlenja po ovom pitanju su sledeći: Uzvišeni Allah je naredio obavlanje tavafa. Apsolutna naredba ne zahteva ponavlanje. Tavaf koji se obavlja na dane Bajrama je, po konsenzusu, farz. Iz ovoga razumemo da Kudûm Tavâf nije obavezan (farz). Štaviše, kako je utvrđeno konsenzusom, vreme povodom Kudûm Tavâfa, koji je stub (farz) hadža, ograničeno je na dane Bajrama. Zato, povodom Kudûm Tavâfa nije dozvoljen pre dana Bajrama. Dakle, Tavaf koji se obavlja pre dana Bajrama nije farz. Zato što se obavlja dok ste u ihramu.

Stub poput stajanja (vukuf) na Arafatu dok ste u ihramu ne ponavlja se kao farz. Iz tog razloga, Kudûm Tavâf smatramo sunetom, za razliku od oproštajnog tavafa (vedâ tavâfı). Zato što se oproštajni tavaf obavlja nakon potpunog izlaska iz stanja ihrama. Zato naše prihvatanje oproštajnog tavafa kao vâđib ne zahteva ponavljanje vâđib tavafa dok ste u ihramu.

Kudûm Tavâf (Tavaf dolazak)

Kudûm Tavâf u hadžu je kao mesto Subhaneke u namazu. Jer je prva telbija u trenutku ulaska u ihram kao početni tekbir (Allahu Ekber) u namazu. Baš kao što je Subhaneka izgovorena nakon početnog tekbira sunet, ovaj Kudûm Tavâf, izveden nakon namere da se uđe u ihram za hadž, takođe je sunet.

Jedan od dokaza koje je dao Mâlik (r.a.h.) je sledeći: Sa'j nakon Kudûm Tavâfa je vâđib. Vâđib čin se ne gradi na nevâđib činu. Već smo objasnili odgovor na ovo i izgovor ovde.

Drugi tavaf je Zijaret Tavâf. Ovaj tavaf je stub (fard) hadža. Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ لۡيَقۡضُواْ تَفَثَهُمۡ وَلۡيُوفُواْ نُذُورَهُمۡ وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

29. Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze. [el-Hadž, 22/29].

وَأَذَٰنٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوۡمَ ٱلۡحَجِّ ٱلۡأَكۡبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِيٓءٞ مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ وَرَسُولُهُۥۚ فَإِن تُبۡتُمۡ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ وَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُمۡ غَيۡرُ مُعۡجِزِي ٱللَّهِۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

3. i proglas od Allaha i Njegova Poslanika ljudima na dan velikog hadža: "Allah i Njegov Poslanik ne priznaju mnogobošce." Pa ako se pokajete, to je za vas bolje; a ako se okrenete, znajte da Allahu nećete umaći! A nevjernike obraduj kaznom nesnosnom! [el-Tevbe, 9/3]

Namera ovog izraza je oproštajni tavaf (vedâ tavâfı).

Oproštajni tavâf (Vedâ Tavâfı)

Treći tavâf je Tavâf-ı Sader (Oproštajni tavâf- Vedâ Tavâfı). Prema nama hanefijama, ovaj tavâf je vâđib.

[4/35]

Prema Šâfiîa (r.a.h.), to je sunnet. Prema njemu, oproštajni tavâf (Vedâ Tavâfı) je ekvivalentan Kudûm Tavâfu (Tavaf dolaskom). Kao što je poznato, svaki od ova dva tavâfa obavlja afâkî (hodočasnik izvan Mekke), a ne Mekanac. Međutim, u vâđib radnjama Hadža, Mekanac i afâkî su isti.

Dokaz nas hanefija po ovom pitanju je hadis:

من حج هذا البيت فلْيكُنْ آخرَ عهْدِهِ بالْبيْتِ الطّواف

"Ko god obavi hadž ovoj kući, njegova poslednja dužnost treba da bude tavâf (oproštajni tavâf)".[114]

(114. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/222; Muslim, Hacc 379; Ibn Mâce, Menâsik 82; Tirmizî, Hacc 99.).

Ovo je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

"Žene koje su pod hajzom, dozvoljeno je u ovoj stvari (da ga izostave)“.[115]

Naredba u hadisu je dokaz da je ovaj tavâf vâđib. Činjenica ta da je samo ženama koje su pod hajzom dozvoljeno da izostave ovaj tavâf takođe je dokaz da je on vâđib. Baš kao što se Kudûm Tavâf obavlja da bi se potpuno izašlo iz stanja ihrama za hadž, tako se i oproštajni tavâf obavlja zbog završetka boravka u Mekki. Zato je vâđib za nekoga čiji je boravak u Mekki završen- to jest, afâkîu koji se vraća svojoj porodici- da obavi oproštajni tavaf. Međutim, to nije vâđib za Mekanca. Ovaj se tavâf naziva oproštajni tavâf. Zato je ovaj tavâf vâđib samo za nekoga ko se oprašta od kuće Allaha Teâlâ. Nije vâđib za nekoga ko se ne oprašta.

(115. Buhârî, Hacc 144; Tirmizî, Hacc 99; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/328; Ibn Hibbân, Sahih, IX/210; Hâkim, Mustedrek, I/649.).

Umra Tavâf

Četvrti tavâf je Umra Tavaf. Ovaj tavâf je stub Umre. U Umri nema Kudûm Tavâfa niti oproštajnog tavâfa.

Što se tiče Kudûm Tavâfa, kada osoba koja obavlja Umru stigne do doma (Kabe) Allaha Teâlâ, ima priliku da obavi ovaj tavâf, koji je stub ovog ibadeta. Zato se neće baviti ničim drugim. Ali hadž je drugačiji. Jer, kada hodočasnik stigne u Mekku, ne može da obavi Zijaret Tavâf, koji je stub (farz) hadža. Zato obavlja sunet tavâf do vremena za Zijaret Tavâf, koji je stub. Što se tiče oproštajnog tavâfa, prema Hasan b. Zijadu (r.a.h.), baš kao i u hadžu, osoba Umre koji želi da se vrati svojoj porodici treba da obavi oproštajni tavâf kada napušta Mekku.Međutim, kažemo da je glavni stub umre tavâf. U hadžu, čin koji je fundamentalni stub ibadeta, kao što je stajanje (vukuf) na Arefatu, ne ponavlja se pri oproštaju. To je zato što je fundamentalni element primarna svrha. Međutim, oproštajni tavâf je podređen primarnoj svrsi te je vâđib za svrhu oproštaja od kuće Allaha Teâlâ. Ne može nešto biti primarna svrha i da je podređeno njoj.

[4/36]

Poništenje umre

Ako neko ko namerava da obavi Kırân hadž stigne u Mekku i ne obavi tavâf umre, već umesto toga stane na vukuf (stajanje) na Arefatu, prema nama, njegova umra je poništena. Prema Šâfiîi (r.a.h.), njegova umra nije poništena. To je prema Šâfiîinom (r.a.h.) pravilu pomenutom ranije. Prema njemu, tavâf umre je uključen u tavâf hadža. Zaseban tavâf nije potreban za umru. Prema nama hanefijama, tavâf umre nije uključen u tavâf hadža. Umesto toga, oba tavâfa moraju biti obavljena. Umru treba obaviti pre hadža. To se poništava stajanjem (vukuf). Jer, najvažniji stub (čin farza) hadža je stajanje (vukuf) na Arefatu. Vukuf, od kojeg zavisi završetak hadža, mora se obaviti bez straha da će se propustiti. Ako se umra hodočasnika odloži, ona se obavlja posle hadža. Dakle, dela umre se zasnivaju na hadžu. Ovo je u suprotnosti sa prirodom Kırân hadža. Zato kažemo da je umra nevažeća zbog toga što se tavâf umre ne obavlja pre Arafata.Glavni dokaz za ovo je hadis Hz.Aiše (r.a.h.).

Kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ušao u Hz.Ajšino (r.a.h.) prisustvo u sobu, Hz.Aiša (r.a.h.) je plakala. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ju je upitao:

مَا يُبْكِيكِ ؟ لَعَلَّكِ نُفِسْتِ

- "Šta te tera da plačeš? Možda si bila pod hajzom". Hz.Aiša (r.a.h.) je rekla:

- Da. Na to je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

- "Ovo je ono što je Svemogući Allah odredio za kćeri Ademove, odustani od umre".[116] Ili;

هٰذَا شَيْءٌ كَتَبَهُ اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى بَنَاتِ آدَمَ فَدَعِي عَنْكِ الْعُمْرَةَ

"Otkaži umru. Odveži maramu. Očešljaj kosu. Radi sve što rade hodočasnici osim obilaska Kabe".[117]

(116. Ahmed b. Hanbel, Musned, VI/219; Buhârî, Hayz 7; Ibn Mâce, Menâsik 36; Ebû Dâvûd, Menâsik 23.).

(117. Buhârî, Hayz 7; Muslim, Hacc 119; Ibn Mâce, Menâsik 36; Ebû Dâvûd, Menâsik 23; Nesâî, Hayz 1).

Dakle, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio Hz.Aiši (r.a.h.) da otkaže umru, koju je nameravala da obavi, jer nije mogla da obavi obilazak Kabe. Da Hz.Aišina (r.a.h.) umra nije otkazana zato što je obavila stajanje na Arefatu bez Tavafa Umre, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) joj ne bi naredio da je otkaže.

Ako neko namerava da obavi Kırân hadž a zatim ode na Arefat nakon što je došlo vreme stajanja (vukufa) – bez Tavâfa Umre – postoje dva rivâjeta od Ebû Hanîfe (r.a.h.) po ovom pitanju.

Prema rivâjetu Muhammeda (r.a.h.) u Kitabu'l-Asl: Ova osoba ne otkazuje umru. Čak i ako se vrati sa pola puta u Mekku i obavi tavâf umru, obavit će Kırân hadž. Prema rivâjetu Hasana b. Zijada (r.a.h.) od Ebû Hanîfe (r.a.h.), ova osoba poništava svoju umru okrećući se ka Arefatu. Ovo je izvedena analogija (Kijas) prema njegovoj školi mišlenja. Zaista, on je smatrao da je okretanje ka namazu petkom pred imamom ekvivalentno otkazivanju podnevnog namaza i početku namaza petkom. Pitanje pomenuto u "Kitabu'l-Asl" je Istihsan (pravna preferencija). Razlika između ovog i drugih pitanja je u tome što se u namazu petkom naređuje da se požuri na namaz petkom. Hodanje za namaz petkom pojačava obavezu da se požuri na namazu petkom. Ovde je, međutim, zabranjeno okretanje ka Arefatu pre obilaska umre. To je zato što je stvar koja zahteva njeno otkazivanje završetak stuba hadža. Dakle, umra se tada uspostavlja na hadžu. To se ne dešava jednostavnim okretanjem ka Arefatu. U namazu petkom, stvar koja zahteva otkazivanje podnevnog namaza je razlika između podneva i petka. Požurivanje na namaz petkom je jedna od karakteristika petka. Zato se ovo smatra početkom namaza petkom u kontekstu otkazivanja podnevnog namaza.

Ako neko obavi tri obilaska (tavâfa) za umru, a zatim ode i stane na Arafat (vukuf), njegova umra se smatra nevažećom.

Zato što je stub umre tavâf. Pošto je veći deo tavâfa ostao neobavljen, smatra se kao da ništa od tavâfa nije ispunjeno.

Ako neko završi četiri obilaska (tavâfa), a zatim stane u vukuf na Arefatu, njegova umra se ne poništava.

Zato što je učinio veći deo tavafa. To se smatra kao da je učinio sve. Zbog toga kažemo da, nakon što je obavio četiri kruga tavaf umre, može biti siguran da umra neće biti poništena seksualnim odnosom. Nakon tri kruga, u to ne može biti sigurno. Jer, kada je učinjeni tavaf veći od onog koji treba da se uradi, manji deo se smatra kao da ne postoji. Strana koja je urađena zaslužuje prednost. Pošto je urađena strana odabrana, hodočasnik treba da stoji na vukufu. Ako je obavio hadž, uradio je to nakon umre. Ako je obavio tri kruga tavafa, zbog vukufa ne poništava umru. Nakon vukufa završava umru čineći četiri kruga. Tako postavlja umru nad hadžom. Kao što je siguran da umra neće biti poništena seksualnim odnosom obavljanjem četiri kruga tavafa, tako je takođe siguran da umra neće biti poništena vukufom. Nakon tri kruga tavafa, nije siguran da umra neće biti poništena seksualnim odnosom. Takođe nije siguran da umra neće biti poništena vukufom.

Ako neko otkaže svoje umru, dužan je za kaznu da ponudi Kurban za otkazivanje.

Zato što je započeo umru u dobrom zdravlju, ali je otišao pre nego što je obavio obrede umre. Zato se smatra "muhsarom“[118] (onim koji je otkazao umru) te mu je kao takvom potrebna kazna kurbanom. Štaviše, ako neko započne umru u dobrom zdravlju, ali je zatim prekine, mora kasnije nadoknaditi tu umru. Primarni izvor za ovo je hadis Hz.Aiše (r.a.h.). Resûlullah (s.a.v.s.) je naredio Abdurahmanu (r.a.h.), Hz.Aišinom (r.a.h.) bratu, da odvede svoju sestru u Tan'm i da u njeno ime obavi umru, što ona nije mogla da uradi.

[4/37]

Ova osoba koja kolje nadoknadni Kurban ne mora takođe da zakolje i Kırân Kurban. Jer Kırân Kurban postaje vâđib zbog zajedničkog obavljanja dva čina ibadeta (umre i hadža). To ovde nije slučaj. Ako ne otkaže umru, on završava preostali deo tavafa i sa'ja umre tokom dana Kurban-bajrama.

U ovom slučaju, mora da zakolje Kırân Kurban. Jer je zajedničko obavljanje hadža i umre završeno. Ako nije obavio tavaf za umru kada je prvi put stigao u Mekku, ali je obavio tavaf i sa'j za hadž, onda stajanje (vukuf) na Arafatu ne poništava njegovu umru.

(118. Muhsar/المحصر: Ulazak u ihram za hadž i stajanje na Arefatu) (Osoba koja je sprečena da obavi obilazak Kabe (tavaf) ili da obavi umru tavaf nakon ulaska u ihram za hadž. Ova se situacija naziva ihsar.)

Obavljeni tavafa i sa'ja se smatraju za umru, a ne za hadž. To je zato što je prvi zahtev za tu osobu bio da obavi umru tavaf. Svaka se suprotna namera zanemaruje. Ovde je princip sledeći: Baš kao i kod Zijaret Tavafa na dane Bajrama, ako se tavaf treba obaviti iz jednog pravca u određeno vreme, čak i ako je namera da se obavi iz drugog pravca, prvobitni se pravac smatra validnim. To je zato što se tavaf upoređuje sa vukufom. Ako neko ima priliku da obavi vukuf u određeno vreme, ali namerava nešto drugo osim hadž vukufa, time ispunjava vukuf, koji je stub (farz) hadža. Namera suprotna tome, ne smatra se valjanom. Isto važi i za tavaf. Međutim, u tavafu je namera suštinski uslov. Na primer, ako dužnik trči iza nekoga oko Kabe, to se trčanje, za razliku od vukufa, ne računa kao tavaf. Jer, ovo kretanje oko Kabe je učinjeno bez namere.

Priroda stajanja (vukufa)

Vukufa je stub (temelj farza) hadža. Sama po sebi nije čin ibadeta. Zato se nâfile vukuf ne obavlja. Činjenica ta da je namera prisutna u ovom činu ibadeta, ne zahteva nameru kao uslov u njegovom stubu. Tavaf je sa druge strane, sam po sebi čin ibadeta. Zato se nâfile tavaf može izvršiti. Namera je uslov u tavafu. Ali, kao što smo rekli u vezi sa Ramazanskim postom, pošto je određen, smer namere se ne uzima u obzir.[119]

(119. Pošto je trajanje meseca Ramazana određeno za Ramazanski post, post koji se poštuje u mesecu Ramazanu, smatra se Ramazanskim postom bez obzira na to koji je post namenjen.).

Nemogućnost obavljanja vukufa bez ihrama

Dalje, vukuf se obavlja sa apsolutnim ihramom. Zijaret tavaf, međutim, obavlja se nakon brijanja i izlaska iz ihrama. Prisustvo namere u ihramu ne čini nameru nepotrebnom u tavafu. Međutim, ova druga razlika nije u tavafu umre, već u zijaret tavafu. Prva razlika obuhvata oba dela. Ako se utvrdi da su tavaf i sa'j za umru, onda ta osoba nije obavila tavaf za hadž. Izostavljanje kudûm tavafa ne šteti mu. Zato će u Zijaret tavafu koji će obaviti na dan Bajrama, obaviti remel i sa'j između Safe i Merve.

Ako neko prvo obavi tavaf i sa'j za hadž, a zatim tavaf i sa'j za umru, od njega se ništa ne zahteva.

Pošto su obavezni da obave tavaf za umru, njihov prvi tavaf je umra tavaf. Svaka se namera suprotna ovome smatra praznom i nepotrebnom. Zato se od te osobe ne zahteva kazna (kurbanom) iz ovog razloga.

[4/38]

Ako obave dva tavâfa za hadž i dva sa'j-a, onda su počinili pogrešno delo jer su obavili kudûm tavâf pre umre sa'j-a. Međutim, nije potrebna kazna (Kurbanom). Prema Ebu Jusufu i Muhammedu (r.a.h.), ovo je sasvim jasno. Jer, glavni stav Ebu Jusufa i Muhammeda (r.a.h.) je da nije obavezna kazna za davanje prioriteta ili odlaganje čina hadža, osim što se smatra grešnim.Prema stavu Ebû Hanîfe (r.a.h.), obavljanje jednog čina hadža pre drugog, kao što ćemo kasnije objasniti, čini kaznu kurbanom obaveznom (vâđib). Međutim, u ovom slučaju, nije potreban Kurban. Zato što obavljanje kudûm tavâfa pre umre sa'ja nije superiornije od samog kudûm tavâfa. Učestvovanje u kudûm tavâfa pre umre sa'ja ne može imati veći uticaj od jedenja ili spavanja. Ako neko spava ili jede između umre tavâfa i sa'ja, onda nije potreban nikakav Kurban. Zato je obavljanje kudûm tavâfa između njih isti.

Obavlanje tavâfa bez abdesta

Ako neko obavi umru i kudûm tavâf bez abdesta, a zatim obavi sa'j na dane Bajrama, obavezno je da prinese nadoknadni Kurban za obavljanje umre tavâfa bez abdesta. Ukratko, nakon ovoga, pitanja hadža se zasnivaju na osnovnom principu. Taj osnovni princip je: Prema nama hanefijama, tavâf osobe bez abdesta je validan, (ali nije potpun). Međutim, vrlinije je ponovo izvršiti ovaj tavâf. Ako ga ne obavi ponovo, nadoknadni Kurban mu postaje vâđib. Šafiijska škola mišlenja, međutim, navodi sledeće: Tavaf osobe bez abdesta se apsolutno ne smatra validnim. Obavlanje tavâfa oko kuće (Kabe) Allaha Teâlâ, smatra se namazom, jer je to čin ibadeta vezan za kuću Allaha Teâlâ. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je uporedio tavâf sa namazom, rekavši:

الطَّوافُ بالبَيْتِ صَلاةٌ فأقِلُّوا فِيهِ الكَلامَ

"Obavlanje tavafa oko kuće Allaha Teâlâ je namaz. Zato malo pričajte tokom tavâfa".[120] Biti u stanju abdesta tokom namaza je uslov za validnost namaza. Biti u stanju abdesta tokom tavâfa je takođe slično ovome.

(120. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/64; Tirmizî, Hacc 112; Nesâî, Menâsik 136; Hakim, Mustedrek, I/630; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/85.).

Dokazi hanefijske škole po ovom pitanju su sledeći: Samo tavâf je naređen dokazima. Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ لۡيَقۡضُواْ تَفَثَهُمۡ وَلۡيُوفُواْ نُذُورَهُمۡ وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

29. Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze. [el-Hadž, 22/29].

Tavaf je naziv za kruženje oko kuće Allaha Teâlâ. Ovo mogu da obavlaju oni koji su u stanju abdesta ili oni koji nisu. Uslovljavanje abdesta za tavâf bi bio dodatak ajetu. Takav dodatak se ne može utvrditi ni hadisom sa jednim râvi (prenosiloc)[121] niti analogijom (kijasom).

(121. Hadis sa jednim râvi (prenosiocem)- Hadis koji ne dostiže nivo mutevatira i mešhura, koji prenosi ograničen broj râvia, kao što je jedan ili dva, od ograničenog broja râvia u svakoj eri.).

Zato što je stub (fard) biti, utvrđen samo jednim ajetom iz Kur'ana. Biti vâđib (obavezni čin) utvrđeno je jednim hadisom (Haber-i-Vahidom). Zato što hadis, čak i ako ne zahteva definitivno znanje, čini čin vâđib. Međutim, biti stub utvrđeno je samo ajetom koji zahteva definitivno znanje. Suština tavafa je farz utvrđen ajetom iz Kur'ana. Biti u stanju abdesta tokom tavafa utvrđeno je jednim hadisom: Zato zahteva čin, a ne definitivno znanje! Iz tog razloga, biti u stanju abdesta tokom tavafa nije farz, već .vâđib. U kontekstu hadža, prinos kurbana služi kao zamena za vâđib. Prema ispravnom stavu hanefijske škole mišlenja, biti u stanju abdesta tokom tavafa je vâđib. Ibn Šudža (r.a.h.) je rekao da je to sunnet. Neophodnost prinosa kurbana za njegovo izostavlanje je dokaz da je abdest vâđib tokom tavafa. Poređenje tavafa sa namazom nije u smislu vladavine, već u smislu nagrade. Zar ne vidite da dnevni govor, koji poništava namaz, ne utiče na tavaf? Tavaf se obavlja hodanjem. Međutim, hodanje tokom namaza poništava namaz. Štaviše, pošto je tavaf farz čin hadža, ne zahteva abdest kao drugi farz činovi. Međutim, pošto je to čin ibadeta povezan sa kućom Allaha Teâlâ, poput namaza, zahteva abdest. Nagrada za čin ibadeta koji oscilira između ova dva osnovna pravila je široka. Pošto tavaf podseća na namaz, abdest tokom tavafa je postao vâđib.

Pošto je to jedan od vâđib činova hadža, dozvoljen je čak i ako se obavlja bez abdesta. Međutim, bolje je ponovo izvršiti Tavaf, jer se nedostatak može nadoknaditi drugim činom ibadeta iste vrste – novim Tavafom. Ako se ne izvrši ponovo... Potrebna je kazna kurbanom zbog nedostatka uzrokovanog napuštanjem obaveznog [vâđib] obreda čišćenja. Jer se nedostaci u Hadžu nadoknađuju kaznom kurbana. S'hodno tome, ako neko izvrši obilazak Kabe dok je u stanju obredne nečistoće (džunuba), obilazak izvršen u stanju obredne nečistoće, smatra se validnim, jer se smatra potpunim izlaskom iz ihrama. Prema Šâfiîi (r.a.h.), takav se obilazak ne smatra validnim. Dalje, prema nama, vâđib je da ponovi obilazak koji je izvršio u ovom stanju. Ako ne ponovi ovaj obilazak i vrati se svojoj porodici, žrtva deve mu postaje vâđib. Jer je nedostatak zbog obredne nečistoće veći od nedostatka zbog nedostatka abdesta. Zar ne vidite da niko nije sprečen da uči Kur'an (napamet) bez abdesta? Međutim, osobi u stanju obredne nečistoće je sprečeno da uči Kur'an. Jer je prepreka zbog obredne nečistoće dvostruka: te ga sprečava da obavlja obilazak i da uđe u mesdžidu.

[4/39]

Zabrana obavlanja tavafa dok se osoba nalazi u stanju obredne nečistoće (džunub) postoji samo u jednom aspektu. Budući da je nedostatak u obavljanju tavafa dok se osoba nalazi u stanju obredne nečistoće (džunub) toliko ozbiljan, kažemo da takva osoba mora telesno da nadoknaditi ovaj veliki nedostatak kurbanom.

Situacije koje zahtevaju žrtvovanje deve u hadžu

Ovo se prenosi od Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.). Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.) je rekao:

الْبَدَنَةُ فِي الْحَجِّ تَجِبُ فِي شَيْئَيْنِ عَلَى مَنْ طَافَ جُنُبًا ، وَعَلَى مَنْ جَامَعَ بَعْدَ الْوُقُوفِ

"Žrtvovanje deve postaje obavezno u dve situacije: za nekoga ko je obavio tavaf dok je u stanju obredne nečistoće (džunubah) bio i za nekoga ko je imao seksualni odnos nakon što je stajao (vukuf) na Arefatu. Ako ova osoba ponovi Zijaret Tavaf, obaveza žrtvovanja kamile se od nje uklanja“.[122]

(122. Muvetta, Hacc 65; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/129.).

Status umre tavâfa obavljenog bez abdesta

Naši hanefijski učenjaci (r.a.h.) izneli su različita mišlenja o tome da li je prvi ili drugi tavâf validan (u dva tavâfa, jedan sa i jedan bez abdesta).

El-Kerhi (r.a.h.) je naveo da je validan tavaf prvi. Drugi tavaf je da nadoknadi prvi. Kao dokaz, naveo je sledeću izjavu iz Kitabu'l-Asl: "Ako neko obavi tavaf za umru u Ramazanu dok je u stanju obredne nečistoće (džunuba), zatim ponovi tavaf tokom hadž meseci i obavi hadž u istoj godini, ta osoba nije obavila Temettu' hadž“. Ako bi validan tavaf bio drugi, smatralo bi se da je ta osoba obavila Temettu' hadž. Objašnjenje ovog stava je sledeće: Validan tavaf je onaj kojim se potpuno izlazi iz stanja ihrama. Potpuni se izlazak iz ihrama dešava sa prvim tavafom. Dakle, ovo je validan tavaf. Drugi obilazak (tavaf) je poput žrtvovanja deve koja se prinosi da bi se nadoknadio bilo kakav nedostatak.Zaista, ako je prvi tavaf obavljen bez pranja, taj bi se tavaf smatrao validnim, a drugi bi bio kompenzacioni tavaf. Ispravnije mišlenje je da je validan tavaf drugi, a da je prvi tavaf poništen drugim. Zar ne vidite, Muhammed (r.a.h.) kaže u Kitabu'l-Asl: "Ako neko izvrši Zijaret Tavaf dok je u stanju obredne nečistoće tokom dana Kurban-bajrama, a zatim ga ponovi nakon dana Tešrika, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), potrebna je kazna kompenzacionim Kurbanom jer je odložio Zijaret Tavaf duže od njegovog prvobitnog vremena.

Ako je validan tavaf bio prvi, onda kompenzacioni Kurban ne bi bio potreban jer je prvi tavaf obavljen na vreme. Što se tiče pitanja Temettu'a, pošto je obavio Tavaf tokom Ramazana, zaštićen je od poništenja umre. Čak i ako je neko siguran da mu je umra poništena pre početka sezone hadža, ne može obaviti Temettu' Hadž sa tom umrom. To je zato što se nedostatak u prvom tavafu smatra značajnim. Ako ponovi ovaj tavaf, prvi tavaf se poništava. Drugi tavaf je validan. Ako ga ne ponovi, prvi se tavaf smatra validnim u svrhu potpunog izlaska iz stanja ihrama. Slično tome, ako neko stoji (kijam) u namazu i podže na ru'ku bez recitovanja ičega, i njegovo stajanje i ru'ku se smatraju validnim kroz tevakkuf (čekanje). Ako se vrate i recituju, a zatim ponov podžu na ru'ku, prvi se ru'ku poništava. Čak i neko ko im se pridruži u drugom ru'ku-u smatra se da se pridružio tom rekatu. Ako se ne vrate i ne recituju u druga dva rekata, prvi rekat ostaje validan. Ova se situacija razlikuje od situacije nekoga ko obavlja tavaf bez abdesta. Zato što je nedostatak ovde jednostavan, a odluka o prvom tavafu ne zavisi od čekanja (vukufa). Umesto toga, prvi tavaf se smatra apsolutnim. Drugi tavaf nadoknađuje nedostatak koji se dogodio kod prvog tavafa. S'hodno tome, ako žena obavi Zijaret Tavaf tokom hajza, njena je situacija ista kao kod nekoga ko ga obavlja dok je u stanju obredne nečistoće (džunuba).

Status obavlanja tavafa sa prljavom odećom

Ako neko obavi tavaf Zijare dok mu je odeća prljava, počinio je pogrešno delo. Međutim, ne zahteva se kazna (Kurbanom).

Jer je odluka u vezi sa prljavštinom na odeći blaža. Zar ne vidite da je namaz obavljen sa malom količinom prljavštine na odeći dozvoljena? Slično tome, namaz obavljen sa velikom količinom prljavštine u slučaju nužde, takođe je dozvoljena. Prljavština na odeći ne uzrokuje nikakav nedostatak u tavafu.

Obavlanje Tavafa bez odeće

Međutim, obavlanje Tavafa bez odeće je drugačije. Osobi koja obavlja Tavaf na ovaj način naređuje se da ga ponovi. Ako ga ne ponovi, kazna kurbanom mu postaje vâđib.

Jer je pokrivanje intimnih delova jedan od vâđib aspekata Tavafa. Zabranjeno je da se intimni delovi otkrivaju tokom Tavafa. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

أَلا لا يَطُوفَنَّ بالبيتِ بَعْدَ العامِ مُشْرِكٌ وَلا عُرْيانٌ

„Pazite! Od ove godine pa nadalje, nijedan politeista ili gola osoba ne sme da obavlja Tavaf oko kuće Allaha Teâlâ“.[123]

(123. Buhârî, Hacc 67; Muslim, Hacc 435; Ebû Dâvûd, Menâsik 67; Nesâî, Menâsik 161; Hakim, Mustedrek, IV/198.).

Otkrivanje intimnih delova uzrokuje nedostatak u Tavafu. Što se tiče uslova čiste odeće, ovaj uslov nije bio posebno postavljen za Tavaf. Zato, zanemarivanje ovog uslova ne uzrokuje nedostatak u Tavafu. Ako neko obavlja Umru Tavaf dok je u stanju obredne nečistoće (džunuba), potrebna je kazna žrtvovanja deve, kao u slučaju Zijaret Tavafa, po analogiji (Kijasa). Jer je svaki od ova dva Tavafa stub (element). (Tavaf Kabe tokom umre je stub umre, a Tavaf Kabe tokom hadža je stub hadža.)

Međutim, on je napustio analogiju u vezi sa umrom i rekao sledeće:

Obavljanje umre tavafa dok je u stanju obredne nečistoće (džunuba)

Za nekoga ko obavlja umru tavaf dok je u stanju obredne nečistoće, kazna mu je žrtvovanje ovce vâđib. To je zato što ne postoji odredba o žrtvovanju deve tokom umre. Zar ne vidite da, za razliku od stanja ihrama za hadž, žrtvovanje deve nije potrebno za seksualni odnos tokom umre i ihrama? Zato što je za kaznu žrtvovanje ovce dovoljna za umru. Ako se hadž propusti, osoba izlazi iz stanja ihrama delima Umre. Štaviše, žrtva koju prinosi muhsar (onaj ko nije u stanju da obavi hadž) da bi izašao iz stanja ihrama dovoljna je za dela Umre. Prioritet je taj da Kurban nadoknadi nedostatak uzrokovan obrednom nečistoćom tokom umre tavafa. Žrtvovanje ovce ili koze ne zamenjuje Zijaret Tavaf. Međutim, žrtvovanje deve može zameniti Zijaret Tavaf. Čak i ako hodočasnik umre nakon vukufa i zavešta se da se hadž obavi za njega, žrtvovanje deve postaje vâđib za Zijaret Tavaf. Žrtvovanje deve takođe nadoknađuje nedostatak uzrokovan boravkom u stanju obredne nečistoće tokom obilaska Kabe (tavafa). **Znajući ovo, možemo reći sledeće**: Ako neko ko namerava da obavi Kırân Hadž izvrši dva obilaska po dolasku u Mekku bez abdesta, a zatim izvrši stajanje (vukuf) na Arefatu; tada žrtvovanje kurbana postaje vâđib za ovu osobu zbog nedostatka uzrokovanog boravkom u stanju obredne nečistoće tokom obilaska umre. Ne zahteva se kazna kurbanom za obavljanje obilaska po dolasku bez abdesta. Jer, obavljanje obilaska (Tavaf) bez abdesta nikada ne može biti smatran većim grehom od potpunog napuštanja obilaska po dolasku. Međutim, ova osoba obavlja Remel tokom hadž tavafa na dane kurbana. On obavlja sa'j između Safe i Merve putem istihsana (poželjne prakse). Ako to ne učini, to mu ni na koji način neće štetiti. Niti se za kaznu zahteva bilo kakav kurban. Jer je prvo obilaženje koje je obavio za obilaženje po dolasku (kudûm) validno čak i bez abdesta. Sa'j nakon ovog obilaženja je takođe validan. Biti u stanju abdesta nije uslov za Sa'j. Međutim, preporučuje se ponavlanje ovog obilaženja. Slično tome, preporučuje se ponavlanje obreda remela i sa'j-a na dane kurbana. Ako ih neko ne izvrši, to mu ne šteti niti za kaznu ne zahteva nikakav Kurban. Muhammed (r.a.h.) je rekao: "Onaj ko obavi tavaf umre dok je u stanju obredne nečistoće (džunub) ne mora da ga ponavlja. Ako ga ponovi, to je vrlije. U svakom slučaju, Kurban mu postaje vâđib“. To je zato što se drugi tavaf ne može smatrati validnim, jer je obavljen nakon stajanja (vukufe). Kao što smo ranije objasnili, obavlanje tavafa umre nakon stajanja nije dozvoljeno. Zato je validan tavaf nesumnjivo prvi. Pošto je ovaj tavaf nepotpun i posledičan, time Kurban mu postaje vâđib. Muhammed (r.a.h.) nije ovde pomenuo mišlenja Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.). Rečeno je da, prema mišlenjima ova dva imama, ponavlanje tavafa negira vâđib kurbana. Zato što je ispravno nadoknaditi nedostatak u tavafu umre nakon stajanja (vukufa). Na primer, ako neko obavi četiri kruga umre pre stajanja, a zatim završi ovaj tavaf tokom dana kurbana, umra je validna. Na isti način. Ako se ovaj nedostatak otkloni ponavlanjem tavafa, onda nije potreban Kurban.

[4/41]

Ako neko obavi tavaf umre i tavaf dolaska (Kudûm Tavaf) dok je u stanju džanabe (obredne nečistoće), tada mu Kurban postaje vâđib za tavaf umre te kao takav mora ponoviti sa'j hadža.

To je zato što u ovom slučaju obavlja sa'j hadža dok je u stanju džanabe nakon Kudûm Tavafa. Zato mora ponoviti ovaj sa'j nakon obilaska Kabe (Zijaret Tavafa). Ako ga ne ponovi, onda Kurban postaje vâđib. Ovo je dokaz da tavaf koji je neko obavio u stanju džanabe za Kudûm Tavaf, nikada nije validan. Jer ih je Muhammed (r.a.h.) smatrao nekim kome je za kaznu vâđib kompenzacioni Kurban.

Ovo ukazuje na to da je ispravan stav da kada neko u stanju džanabe ponovi tavaf, validan tavaf nije prvi, već drugi.

Prestupi vezani za tavaf

Ako osoba namerava da ućini Ifrad ili Kırân, pa obavi Kudûm Tavaf bez abdesta i vrati se svojoj porodici bez da uradi vedâ tavaf, obavezni su mu dva kurbana: jedan zbog toga što je ućinio Zijaret Tavaf bez abdesta, a drugi jer je propustio vedâ tavaf. Ako je ućinio vedâ tavaf, vâđib mu je da prinese samo jedan Kurban zbog toga što je bez abdesta bio prilikom Zijaret Tavafa.

Oproštajni tavaf (Vedâ tavaf) ove osobe ne smatra se zamenom za Zijaret Tavaf Kabi. Obavlanje oproštajnog tavafa umesto Zijaret Tavafa ne donosi nikakvu korist ovoj osobi. Jer, ako smatra ovaj tavaf zamenom za Zijaret Tavaf, onda je time zanemarioi Zijaret Tavaf. Zato mu je potreban Kurban. Pošto ne donosi nikakvu korist, ne bi trebalo da se time zamara. Ako je obavio Zijaret Tavaf dok je u stanju obredne nečistoće (džanaba) bio i vrati se svojoj porodici bez obavljenog oproštajnog tavafa (vedâ tavafa), mora se vratiti u Mekku da bi obavio Zijaret Tavaf. Po povratku u Mekku, mora ući u novo stanje ihrama. Jer je prvi obilazak Kabe (tavaf) validan samo nakon potpunog izlaska iz stanja ihrama.

Čovek nema pravo da uđe u Mekku bez ihrama. Čovek mora ući u novo stanje ihrama da bi ušao u Mekku.

Štaviše, pošto je neko odložio Zijaret Kabi duže od njenog vremena, potreban je kompenzacioni Kurban. Ovo je stav Ebû Hanîfe (r.a.h.). Situacija ove osobe je slična onoj, nekoga ko je odložio Zijaret Kabi (Zijaret Tavaf) dok ne prođu dani Tešrika. Ovu ćemo stvar detalnije objasniti kasnije, ako Allah Teâlâ da. Ovo pitanje ukazuje na to da je validan drugi obilazak. Ako se neko ne vrati u Mekku, vâđib mu je žrtvovati devu (budnu) za obilazak Kabe i ovcu za napuštanje oproštajnog obilaženja (Vedâ tavaf). Slično tome, žrtvovanje deve je vâđib za nekoga ko obavlja obilazak Kabe (Zijaret Tavaf) tokom hajza. Međutim, žena koja je pod hajzom ne kažnjava se (Kurbanom) zbog napuštanja oproštajnog tavafa. Jer je dozvoljeno ženi koja je pod hajzom da napusti oproštajni tavaf. Dokaz za ovo je Safijin (r.a.h.) hadis. Kada je Safija (r.a.h.) obavestila Resûlullaha (s.a.v.s.) da je pod hajzom tokom dana Kurban-bajrama, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

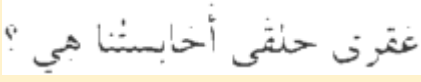

-"Neka Allah Teâlâ odseče koren te krvi. Hoće li nam to biti prepreka?“

Kada je Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) rečeno:

-"Ona je obavila Zijaret tavaf“, Resûlullaha (s.a.v.s.) je rekao:

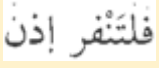

-"Onda neka krene“.[124]

(124. Buhârî, Talak 43; Ibn Mâce, Menâsik 83; Ebû Dâvûd, Menâsik 94; Tirmizî, Hacc 99; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, II/465.).

Ovaj hadis je dokaz da je ženi koja je pod hajzom zabranjeno da obavi Zijaret Tavaf Kabi i da nije obavezna da obavi oproštajni tavaf. Jer, kada je objavljeno da je Safija (r.a.h.) obavila Zijaret Tavaf, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio Safiji (r.a.h.) da krene sa njima. Ako neko obavi Zijaret Tavaf dok je u stanju ritualne nečistoće (džanaba), a zatim obavi oproštajni tavaf (vedâ tavaf) na kraju dana Tešrika dok je u stanju ritualne nečistoće (džanaba), oproštajni tavaf (vedâ tavaf) će biti dovoljan umesto Zijaret Tavafa.To je zato što je obavljanje Zijaret Tavafa obaveza za njega. Zato, čak i ako ga je namenio nekom drugom, ovaj tavaf zamenjuje tavaf koji duguje. Korist od ovog tavafa koji zamenjuje Zijaret Tavaf jeste taj da ga oslobađa obaveze da žrtvuje devu (budna). Međutim, on je i dalje obavezan da za kaznu žrtvuje dva kurbana: jedan za zanemarivanje oproštajnog tavafa (vedâ tavaf) prema svim imamima, i drugi za odlaganje Zijaret Tavafa do kraja dana Tešrika prema Ebû Hanîfi (r.a.h.).

[4/42]

Ako žena koja je pod hajzom obavi Zijaret Tavaf, zatim se očisti i obavi oproštajni tavaf (vedâ tavaf) na kraju dana Tešrika dok je čista, odgovor koji se daje ovoj ženi koja je pod hajzom je isti. Ukratko, obilazak Kabe (tavaf) je ograničen na dane kurbana. Odlaganje ovog tavafa do posle dana žrtvovanja kurbana zahteva nadoknadni Kurban prema Ebû Hanîfi (r.a.h.). Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (dva imama) (r.a.h.), to ne zahteva nadoknadni Kurban.

Nepoštovanje redosleda obreda hadža

Prema ovom principu, ako se neka osoba ošiša pre bacanja kamenćića na šejtana ili ako onaj ko namerava da obavi Kırân hadž žrtvuje Kurban pre bacanja kamenćića na šejtana, ili se ošiša pre nego što žrtvuje Kurban, po mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.), potrebna je kazna kurbanom.Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (dva imama) (r.a.h.), kompenzacioni Kurban nije potreban zbog davanja prioriteta ili odlaganja jednog od hadž obreda. Dokaz imama za ovo je sledeći hadis İbn Abbâsa (r.a.h.): Čovek je rekao Resûlullahu (s.a.v.s.) prvog dana Kurban-bajrama:

"Obrijao sam se pre nego što sam kamenovao šejtana.“ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao...

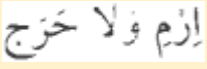

-"Baci kamen! Nema štete u tome“, rekao je. Druga osoba je rekla;

-"Obrijao sam se pre žrtvovanja Kurbana“.

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

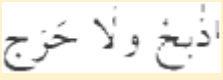

-"Žrtvovanje Kurbana u tome nema štete.“ Šta god da je pitano o stvarima koje su bile prioritetne ili odložene tokom hadža tog dana, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

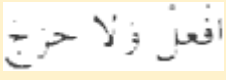

-"Uradi to, u tome nema štete“.[125]

(125. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/159; Buhârî, Hacc 131; Muslim, Hacc 327; Ebû Dâvûd, Menâsik 88; Tirmizî, Hacc 76.).

Ovaj hadis ukazuje na to da davanje prioriteta ili odlaganje hadž obreda ne rezultira nikakvom kaznom. Dokaz Ebû Hanîfe (r.a.h.) je sledeća izjava Ibn Mes'ûda (r.a.h.):

"Ko obavi jedan hadž obred pre drugog, od njega se zahteva Kurban (u zamenu) za kaznu".[126]

Objašnjenje merfu hadisa koji je preneo Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je sledeće: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je opravdao svoje as'habe u to vreme jer su tek nedavno naučili redosled hadž obreda te bi im bilo teško da obrate pažnju na ovaj redosled. Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) zraz: "Uradi to, nema štete u tome" znači "Nema štete u onome što radiš". Ebû Hanîfe (r.a.h.) takođe uzima u obzir ovaj hadis, ali kaže da je potrebna kompenzacioni Kurban jer se čin hadža obavlja pre određenog vremena.To znači da je ograničavanje čina ibadeta na određeno vreme kao ograničavanje na određeno mesto. Jer se čin hadža može obaviti samo u određeno vreme i na određenom mestu. Ako se odloži nešto što je ograničeno na određeno mesto izvan tog mesta, potreban je kompenzacioni Kurban. Čin ulaska u ihram na Ebû Hanîfe (r.a.h.)Mikatu" je sličan.

[4/43]

Prolazak kroz Mikat bez ihrama

Ako se odloži ulazak u ihram prolaskom kroz Mikat bez ihrama, potrebna je ista kazna (kompezacionim) Kurbanom.

Slično tome kažemo da ako se odloži čin hadža sa određenim vremenom, kao što je obilazak Kabe (Tavaf) koji je ograničen danima žrtvovanja, potreban je Kurban. Razlog za to je taj što je poštovanje vremena u hadžskim radnjama (stubovima) jednako vâđib kao i poštovanje mesta. Zar ne vidite da stajanje na Arafatu nije dozvoljeno nigde drugde, niti može biti dozvoljeno u drugo vreme? Odlaganjem tavafa do posle određenog vremena, čovek je napustio ono što je vâđib. U hadžu, napuštanje vâđib čina zahteva kaznu nadoknadnim Kurbanom. Dalje, postoji ovo opšte pravilo: Po našem mišlenju, obavlanje većine tavafskih krugova. smatra se ekvivalentnim završetku tavafa, u smislu potpunog izlaska iz stanja ihrama. Isto važi i za pitanja boravka u stanju abdesta i sličnih odluka. Prema Šâfiîa (r.a.h.), na osnovu principa da se obilazak (tavaf) smatra namazom, čak i ako je većina tavafskih krugova završena, ne može se smatrati da je tavaf u potpunosti obavljen. Baš kao što obavlanje većine rekata namaza ne zamenjuje potpuno obavlanje namaza, tako da ni obavlanje većine krugova tavafa ne znači obavlanje celog tavafa. To je zato što sedam krugova tavafa utvrđuju mutevatir (kontinuirano prenošeni) dokazi. Zato je to poput odluka eksplicitno navedenih u Kur'anu. Baš kao i u pitanjima propisanih kazni (hada), iznos manji od onoga što je propisano šerijatom ne može se smatrati istim kao propisani iznos. Dokaz hanefijske škole je sledeći: Obilazak Kabe je eksplicitno naveden u Kur'anu. Obilazak se sastoji od kruženja oko Kabe. Ova eksplicitna izjava ne zahteva ponavlanje obilaska. Međutim, od Resûlullah (s.a.v.s.) je utvrđeno, i usmeno i praktično, da se obilazak smatra potpunim sa sedam krugova. Ovo svatanje znači završetak, a takođe znači da se obilazak smatra validnim. Zato je utvrđen tačan broj. To jest, broj sedam se smatra uslovom za završetak obilaska. Ako bi ovo bio uslov za validnost obilaska, onda bi se, pošto su završeni krugovi poželniji od nepotpunih, završetak većine krugova obilaska smatrali su celinom obilaska. Slični odluci se prihvataju kao ispravni u religiji.Zaista, osoba koja se pridruži imamu u naklonu (ru'ku') smatra se da je pratila imama tokom većeg dela tog rekata. Što se tiče validnosti tog rekata, to je kao da je sledio imama tokom celog rekata.

Ako neko ko drži dobrovoljni post napravi nameru da posti pre podneva, namera se smatra validnom veći deo dana kao da je validna ceo dan. Prema hanefijskoj školi, isto važi i za ramazanski post. Neki od naših hanefijskih učenjaka kažu da je tavaf jedan od razloga za izlazak iz ihrama. U razlozima za izlazak iz ihrama, kao i kod brijanja, deo čina zamenjuje celinu. Međutim, ovde smo razmatrali veći deo čina hadža jer je deo koji se obavlja poželjniji. Jer je tavaf sam po sebi čin obožavanja, dok brijanje nije. Stoga, brijanje četvrtine glave zamenjuje celinu u ovom pogledu.Znajući ovo, možemo reći da se prema hanefijskoj školi smatra da je neko potpuno izašao iz ihrama nakon što je završio četiri kruga Zijaret tavafa. Čak i ako neko nakon toga ima seksualni odnos, nije potrebna kazna. Međutim, to nije slučaj ako je neko završio samo tri kruga tavafa. Prema šafijskoj školi, ako je nekome nedostajao jedan korak do završetka kruga tavafa, ne može se smatrati da je potpuno izašao iz ihrama.

Ako je neko završio tri kruga Zijaret Tavâfa, ali se vratio svojoj porodici bez obavljenog tavâfa za oproštaj, mora se vratiti sa svojim početnim ihramom i nadoknaditi preostali deo tavâfa za posetu.

To je zato što je veći deo tavâfa još uvek neizvršen. Ihram za žene je još uvek na snazi. Po povratku, ovoj osobi nije potreban novi ihram. Kaznom kurbana ne zamenjuje preostale krugove. Međutim, za preostali tavâf koji je još uvek neizvršen, mora se vratiti u Mekku i, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), prineti Kurban za odlaganje hadža. To je zato što se odlaganje većine krugova tavâfa do posle dana žrtvovanja kurbana smatra ekvivalentnim odlaganju celog tavâfa.

Ova osoba zatim obavlja oproštajni tavâf. Ako je završila četiri kruga Zijaret Tavâfa, to je dovoljan razlog da se ne vrati. Međutim, za kaznu šalje dva Kurbana . Jedna je za preostale krugove tavâfa koje nije završila, jer je ostao samo mali deo. Uslov za tavâf je njegovo potpuno izvršenje. Ova Kurban će biti dovoljna umesto nje. Druga je za oproštajni tavâf.

Ako odluči da se vrati u Mekku, potreban mu je novi ihram. Jer je potpuno napustio prvi ihram. Ako se vrati sa novim ihramom, završi preostali tavâf Zijaret Tavâfa i takođe obavi oproštajni tavâf, ovo je validno. Međutim, postaje vâđib dati sadaku za svako kašnjenje u Zijaret Tavâfu. Jer odlaganje celog tavâfa učinilo je kaznu Kurbanom vâđibom.

[4/44]

Odlaganje čak i malog dela tavâfa ne zahteva nadoknadni Kurban. Zahteva se samo sadaka.

Gde god se kaže da je potrebna sadaka, to znači davanje dva mudda pšenice siromašnoj osobi. Međutim, ako njena vrednost dostigne cenu ovce, može se smanjiti koliko god se želi. Ako neko obavi deo Zijaret Tavafa, a zatim obavi oproštajni tavaf na kraju dana težrika, nedostatak u Zijaret Tavafu se popunjava oproštajnim tavafom. To je zato što je dug Zijaret Tavafa jači. Čak i ako neko namerava da obavi još jedan tavâf, obavljeni tavâf se koristi za njegov završetak. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), zbog odlaganja je potreban nadoknadni Kurban. Zatim, oproštajni tavâf ostaje na tri kruga, a osoba je napustila većinu njega. Tako se na kraju napušta ceo. Zato je za ovu osobu potreban nadoknadni Kurban. Ako je deo Zijaret Tavafa koji je napušten sa tri kruga, kao što je ranije objašnjeno, on se završava ovim Oproštajnim Tavâfom. Međutim, vâđib je dati milostinju (sadaku) za svaki krug zbog odlaganja tavâfa duže od određenog vremena. To je zato što kazna koja je vâđib za odlaganje većine tavâfa nije vâđib za odlaganje samo malog dela. Štaviše, četiri kruga oproštajnog tavafa ostaju neurađena. Međutim, samo manji deo je izostavljen.

Zato je dovoljno dati sadaku kao kaznu za svaki krug. Kurban zamenjuje ceo oproštajni tavâf. Kazna koja je vâđib za izostavljanje celog tavâfa nije vâđib za izostavljanje samo malog dela.

Ako neko obavi oproštajni tavâf dok je u stanju obredne nečistoće (džanaba), kazna Kurbanom postaje vâđib zbog težine nedostatka izazvanog džanabom.

Ova osoba je kao neko ko je izostavio originalni tavâf. Ako neko obavi oproštajni tavâf bez abdesta (vudua), sadaka postaje vâđib zbog težine nedostatka uzrokovanog nedostatkom abdesta.U Ebu Hafsovom (r.a.h.) rivâjetu, biti bez abdesta i biti u stanju obredne nečistoće (džanabe) smatraju se jednakima u ovoj stvari. Jer je tavâf osobe u stanju džanabe validan. Zar ne vidite da se potpuni izlazak iz ihrama dešava sa takvim Zijaret Tavâfom? Kazna koja je vâđib za napuštanje prvobitnog stanja nije vâđib zbog ovog nedostatka.

Ako neko poselami Crni kamen, a zatim obavi tavâf suprotno, držeći Kabu sa svoje desne strane, i završi sedam kruga na ovaj način, prema hanefijskoj školi, ovaj Zijaret Tavaf je validan jer predstavlja potpuni izlazak iz ihrama. Međutim, dok je u Mekki, ovaj tavâf se mora ponoviti. Ako se neko vrati svojoj porodici pre nego što ga ponovi, kazna Kurbanom postaje vâđib.

Prema šafijskoj školi, takav Zijaret Tavâf se ne smatra validnim prema pravilu da je "Tavâf isto što i namaza“. Kao što je namaz nekoga ko klanja namaz obrnuto, počevši od tešehhuda, nevažeća, tako je i tavaf nevažeći. Dokaz hanefijske škole mišlenja je taj da je "stvar koju utvrđuje ajet samo kruženje oko Kabe“. Ovo je pravilo koje smo izrazili. Bez obzira sa koje strane se obavlja obilaženje (tavaf), ovo okretanje se dešava. Međutim, činjenica ta da je Resûllullah (s.a.v.s.) obavio tavaf sa vrata Kabe svoje leve strane ukazuje da je ovo vâđib. Prema nama hanefijama, ovaj oblik vâđiba u tavafu je ravan zahtevu za abdest. Njegovo izostavljanje ga ne čini nevažećim, ali stvara nedostatak u tavafu koji se mora nadoknaditi prinosom kurbana. To je zato što je ovde značenje, u obliku poštovanja prema Kabi, logično. Ovo se značenje javlja bez obzira sa koje se strane tavaf obavlja. Iz ovoga razumemo da Resûlullah (s.a.v.s.) početnim izvođenjem tavafa sa Kabom sa njegove leve strane i kretanjem sa njegove desne strane, za razliku od farz namaza, nije bio da razjasni status stuba (rukun) u tavafu, već da razjasni da je tavaf potpun.Šâfiîa (r.a.h.) se protivi hanefijskoj školi mišljenja, navodeći da ako bi neko započeo sa'j od Merve, ovaj sa'j ne bi bio validan te se zato tavaf ne može izvršiti obrnutim redosledom. Međutim, neki hanefijski učenjaci tvrde da bi ovaj sa'j bio validan, ali ne i omiljen (mekruh). **Ispravan stav je sledeći**: Prvi krug jednog ovakvog tavafa nije važeći. Ova nevažećnost nije zbog toga što je tavaf započet suprotno redosledu; već zbog toga što je tokom tavafa vâđib popeti se na Safi četiri puta, a na Mervi tri puta. Kada se tavaf započne sa Merve, penjemo se na Safi tri puta. Potrebno je još jedno penjanje. To je moguće jedino ako se jedan krug između Safe i Merve ponovi. Međutim, ovde (u našoj situaciji sa tavafom) nije ništa propušteno od vâđib kruga. Oko Ka'be je obavljeno sedam kruga. Zbog toga je tavaf važeći.

Tavâf izveden na konju ili nošen

Ako neko izvrši tavâf na konju ili nošen, te se ovaj tavâf izvrši zbog opravdanja kao što su bolest ili starost, nije potrebna kazna. Ako se to uradi bez valjanog opravdanja, mora ponoviti ovo obilaženje dok je u Mekki. Ako se vrati svojoj porodici bez ponavlanja, prema nama hanefijama, nadoknadni Kurban postaje vâđib.

[4/45]

Prema Šâfiîškom stavu, u ovom slučaju, nije potrebna nadoknada. Jer, kako je autentično prepričano u hadisu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je izvršio obilaženje na svojoj devi na dan Kurbana te je poselamio uglove Ruknu'l-Jemen i Hadžeru'l-Esved svojim kopljem. Međutim, mi hanefije kažemo da se ovo obilaženje obavljalo peške od vremena Resûlullaha (s.a.v.s.) do danas. U ovom slučaju, prema stavu onih koji smatraju tavaf namazom, potrebna je nadoknadni Kurban. Jer nije dozvoljeno obavljati farz namaz na brdu bez valjanog razloga. Zato je, prema njima, obilaženje na brdu bez valjanog razloga takođe nevažeće. Međutim, mi kažemo da je hodanje uslov za potpunost obilaženja (Tavaf). Zato njegovo napuštanje bez valjanog razloga čini nadoknadni Kurban vâđibom iz razloga koji smo objasnili. Što se tiče objašnjenja hadisa, prema Ebu't-Tufajlu (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio tavaf na brdu zbog bolesti koju je imao. Njegovo je stopalo bilo povređeno te je zato obavio tavaf na brdu.Prema Ibn Zubejru (r.a.h.), citirajući Džabira (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je obavio tavaf na brdu kako bi ga ljudi mogli videti i pitati ga o svojim problemima. Drugo mišlenje kaže da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio tavaf na brdu zbog svoje starosti. Po našem mišlenju, nema ništa loše u obavljanju tavafa na brdu iz bilo kog razloga. Ovo važi bez obzira da li se osoba kreće između Safe i Merve na konju ili nošena. Isto je čak i ako se veći deo kretanja obavlja na konju ili nošena. Kao što smo ranije objasnili, većina zauzima mesto celine.

[4/46]

Obavljanje umre tokom hadž meseci

Ako osoba koja obavlja umru uđe u stanje ihrama tokom Ramazana, obavi tri obilaska (tavafa), zatim u mesecu ševvalu obavi još četiri obilaska tokom meseci hadža, a zatim obavi hadž iste godine, ona je obavila temettu' hadž.

Da su obavili većinu obilaska u Ramazanu, ne bi obavili temettu' hadž. Jer, kao što smo ranije objasnili, većina zauzima mesto celine. S'hodno tome, ako osoba koja obavlja umru ima seksualni odnos nakon što završi **četiri** obilaska umre, njena umra se ne poništava. Oni nastavljaju umru. Međutim, kompenzacioni Kurban postaje vâđib. Ako se upuste u seksualni odnos nakon što završe **tri** obilaska umre, njihova umra je poništena. On nastavlja sa poništenom umrom i konačno je završava. Zatim je obavezan da izvrši drugu umru umesto poništene zbog seksualnog odnosa. Kao što smo prethodno naveli, većina je dovoljna za celinu. Seksualni odnos nakon završetka tavafa umre ne poništava umru. Jer se umra smatra kompletnom zbog obavljanja svog stuba (tj. tavafa). Slično tome, umra se smatra kompletnom nakon što je većina tavafa obavljena.

U vezi sa obavlanjem temettu' hadža

Ako neko obavi tavaf za umru u Ramazanu dok je u stanju obredne nečistoće (dženaba) ili bez abdesta, bez obzira da li ponavlja tavaf u ševalu ili ne, nije obavio Temettu' hadž.

El-Kerhi (r.a.h.) je ovo koristio kao dokaz. Suštinu ove stvari smo objasnili na sledeći način: Pošto je ova osoba sigurna da umra nije poništena zbog obavlanja tavafa u Ramazanu, ona nije obavila Temettu' hadž. Da zavisi od nje, bio bi nevažeći zbog ponavlanja tavafa u Ševalu.

Ako osoba iz Kufe obavi umru tokom hadž meseci, i nakon što završi tri obilaska (tavafa) za svoju umru, vrati se u Kufu, zatim se toga seti i vrati se u Mekku da nadoknadi preostale obilaske i sa'j umre, a zatim obavi hadž u istoj godini; ova osoba će obaviti Temettu' hadž.

To je zato što, nakon drugog povratka i obavlanja većine obilaska je kao da ih je sve obavila. Da je u početku obavila samo četiri obilaska umre, ne bi obavila Temettu' hadž, baš kao što ne bi ni da je obavila ceo obilazak.To je zato što se vratio svojoj porodici između dva čina hadža te preduzeo novo putovanje od svog doma do Mekke kako bi obavio oba čina hadža.

Zanemarivanje Remela i Sa'ja

Zanemarivanje Remela (trčanje između Safe i Merve) tokom obilaska oko Hadža i Umre (Tavaf) ne povlači nikakvu kaznu. Međutim, zanemarivanje bez valjanog opravdanja predstavlja pogrešno delo (isâet).

Isto važi i za zanemarivanje selama Crnom kamenu (Hadžaru'l-Esved). Kršenje Ramela, selama Crnom kamenu i slična dela, predstavlaju kršenje bontona i Sunneta. Namerno zanemarivanje nečega što je Sunnet ili bonton ne povlači nikakvu kaznu. Međutim, namerno činjenje predstavlja pogrešno delo.

Obilazak iz Hatima

Ako neko izvrši potrebni obilazak iz Hatima tokom Hadža i Umre, a nalazi se u Mekki, mora nadoknaditi deo obilaska koji je zanemario. Ako se vratio svojoj porodici, kompenzacioni Kurban postaje vâđib.

(PS: Samir B: Ova izjava ukazuje da je obavlanje tavafa (obilaženja) iznutra Hatima (zida Ismaila, a.s.), koji se nalazi izvan Kabe tokom hadža i umre, pogrešno i zahteva kaznu (Kurban). Ako ste u Mekki, možete nadoknaditi nepotpuni tavaf, ali ako ste napustili Mekku te se nalazite kod kuće, morate prineti Kurban (u zamenu) za kaznu za ovu grešku; jer se obavlanje tavafa iznutra Hatima smatra greškom koja poništava šart tavafa.

Objašnjenje:

Tavaf: Obavljanje sedam kruga oko Kabe.

Hatim: Polukružna struktura na severnom zidu Kabe, u koju se ne može ući (gradilište Hz.Pejgambera Hz.Ibrahima (a.s.)).

Boravak u Mekki: Za one koji su u Mekki zbog hadža ili umre, tavaf se mora obaviti van Hatima. Ako se obavi unutar Hatima, ovaj tavaf se ne smatra validnim, a deo koji nedostaje (koji se mora obaviti napolju) mora se nadoknaditi (kada).

Povratak porodici (napuštanje Mekke): Za osobu koja učini ovu grešku tokom obavlanja hadža ili umre i napusti Mekku, kazna (obično žrtvovanje kurbana) postaje vâđib jer se ovaj nedostatak ili nevažećost ne mogu nadoknaditi. Ovo je vâđib koji nastaje kada jedan od uslova (šart) tavafa nije ispunjen ili se obavi nevažeći.

Ukratko: Da bi tavaf bio validan, uslov je da se tavaf obavi oko Kabe van Hatima; Ako se ovo pravilo prekrši, osoba ili nadoknađuje nedostatak ili žrtvuje Kurban kao kaznu, u zavisnosti od svoje lokacije.

[4/47]

Autor nepoznat. Hvala.).

To je zato što je zanemaren samo mali deo obilaska. Osoba je zanemarila samo deo obilaska oko Kabe. Kao što smo ranije objasnili, ako se izostavi čak i mali deo obilaska (Tavaf), potrebno je ponoviti samo izostavljeni deo. Ako se ne ponovi, prema hanefijskoj školi, nadoknadna kurbanom postaje vâđib. Ovo je slično tome. Tada je, po našem mišlenju, vrlinije ponoviti Tavaf od početka kako bi se pridržavali Sunneta. Dovoljno je ponoviti samo delove Tavafa van Hatima, jer se time ispunjava izostavljeni deo. Prema šafijskoj školi, na osnovu principa da je "pridržavanje redosleda farz u Tavafu kao što je u namazu“, mora se ponoviti Tavaf iz njegovog prvobitnog stanja. Ako se izostavi, Tavaf je nevažeći. Prema hanefijskoj školi, deo farza je obilazak Kabe. Ovo se završava ponavljanjem samo izostavljenog dela. Međutim, pridržavanje redosleda je sunnet, a i bolje je ponavljati ga iz prvobitnog stanja. Šafije pokušavaju da nas ućutkaju govoreći da ako obilazak (Tavaf) počne sa tačke koja nije Crni kamen (Hadžeru'l-Esvad), deo obilaska do Crnog kamena postaje nevažeći. Ako redosled nije obavezan [farz], onda bi i ovaj deo bio validan. Neki od naših hanefijskih učenjaka kažu da je, prema njima, to validno, ali ne i omiljeno (mekruh). Međutim, Muhammed (r.a.h.) je u "Rikkijâtu“ naveo da je ovaj obilazak do Crnog kamena nevažeći ne zbog napuštanja redosleda, već zato što početak obilaska mora biti od Crnog kamena.

Prema jednoj priči, Hz.Ibrahim (a.s.) je rekao svom sinu Hz.Ismailu (a.s.):

- "Donesi mi kamen kojim mogu da označim početak tavafa (obilaska)“.

Hz.Ismail (a.s.) je doneo kamen. Hz.Ibrahim (a.s.) je bacio ovaj kamen. Hz.Ismail (a.s.) je zatim doneo drugi kamen, a zatim i treći. Onda je rekao:

- "Allah Teâlâ mi je doneo kamen (Crni kamen) koji čini tvoj kamen nepotrebnim“, te je našao Crni kamen na njegovom mestu.Iz ovoga razumemo da obilazak (Tavaf) počinje od Crnog kamena (Hadžaru'l-Esvada). Obilazak koji ne počinje od Crnog kamena, nije validan.

Nepotpuni tavâf

Ako neko obavi tri kruga umre tavafa, zatim sa'j između Safe i Merve, a zatim obavi isti za hadž, a zatim stane u vukuf na Arefatu; krugovi tavafa obavljeni za hadž se računaju kao umra tavaf.

To je zato što je tavaf koji se duguje pre Kudûm Tavafa umra tavaf. Ako ovo smatramo umra tavafom, onda kada stane na vukuf na Arefatu, jedan krug ostaje nepotpun. Dakle, on obavlja Kırân Hadž. Mora ponoviti umru i sa'j hadža koje je obavio između Safe i Merve. To je zato što je sa'j umre koju je obavio između Safe i Merve završena nakon što je obavljen samo deo krugova tavafa. Zato ovaj sa'j umra nije validan.

Zato je vâđib ponoviti ga zajedno sa sa'j hadžom i preostalim krugom od umre tavafa. Ako se vrati u Kufu, a da to ne učini, kazna kurbanom postaje vâđib za napuštanje ovog obilaska oko umre, a takođe i za napuštanje sa'j hadža.

Nije potrebna kazna za sa'j umru. Jer je obavio sa'j za svoju umru nakon šest obilaska. Suština stvari je sledeća: Kada obavi sa'j za hadž, to se računa kao sa'j umre. Ako uopšte nije obavio sa'j, kazna kurbanom postaje obavezna za napuštanje sa'ja kako u umri tako i u hadžu. Hakim eš-Šahid (r.a.h.) kaže da je njegova izjava "On ponavlja tavaf umru“ netačna. Međutim, ako je mislio da se to preporučuje, to je drugačije. Hakim eš-Šehid je razjasnio suštinu ove stvari ovom izjavom. Ako obavi tri obilaska nakon obilaska po dolasku, ovaj sa'j važi kao sa'j umra. Zato, iako se preporučuje da se ponovi nakon završetka tavaf umre izvođenjem napuštenog obilaska, to nije vâđib.

[4/48]

Obavljanje tavâfa uzastopno bez obavljanja tavâf-namaza između

Kombinovanje dva tavâfa od sedam krugova svaki bez obavljanja tavaf-namaza između, smatra se mekruhom (nepoželjnim) prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.).

Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao: "Ako se neko razdvoji posle neparnih krugova, kao što su tri ili pet krugova, u tome nema štete“. Dokaz za ovo je sledeći hadis Hz.Aiše (r.a.h.): Aiša je obavila sedam kruga tavafa tri puta zaredom, a zatim je obavila dva rekata tavaf-namaza za svakih sedam krugova. To je zato što je broj krugova u tavafu zasnovan na neparnom broju. Ako se neko razdvoji posle neparnog broja krugova, ovo razdvajanje ne protivreči strukturi tavafa. Obavlanje još sedam krugova pre tavaf-namaza je kao jedenje i piće. To ne zahteva da se smatra mekruhom. Slično tome, odvajanje od tavafa u skladu sa njegovom strukturom je takođe slično ovome. Međutim, odvajanje od tavafa posle parnih krugova je drugačije. Razlog zašto se ovo smatra neprihvatljivim nije taj što odlaže tavaf-namaz, već zato što je to odvajanje koje protivreči prirodi tavafa. Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.) su rekli: Svaki se tavaf od sedam krugova završava sa dva rekata tavaf-namaza.Zato je neprihvatljivo obavljati drugi tavaf pre nego što se završi prvi. Slično tome, pošto se svaka dva rekata nâfile namaza završavaju tešehhudom, neprihvatljivo je obavljati druga dva rekata pre nego što se završe prva dva.

Vreme za tavâf-namaz

Ako se obavi tavâf pre izlaska sunca, tavâf-namaz se ne obavlja do izlaska sunca.

Kao što je objašnjeno u odeljku o namazu, tavaf-namaz od dva rekata je vâđib iz samog razloga, kao što je sunet ili zavet. Prema hanefijskoj školi, tavaf-namaz se ne obavlja posle zore već pre izlaska sunca, ili posle farz asr-namaza, ali pre zalaska sunca.Prenosi se da je Umer (r.a.h.) obavio tavaf pre izlaska sunca, a zatim napustio Mekku. Kada je otišao u Zi-Tuvu i kada je sunce izašlo, obavio je dva rekata tavaf-namaza. Zatim je rekao: "Ova dva rekata su umesto ona dva rekata“.

Nakon zalaska sunca, obavi se magrib-namaz pre obavlanja tavaf-namaza.

Zato što se ne voli obavljati neobavezni namaz pre farz magrib-namaza. Ovaj farz namaz ne zamenjuje tavaf-namaz od dva rekata. Zato što je tavaf namaz ili vâđib poput zaveta ili sunnet poput sunnet namaza. Ona ne zamenjuje farz namaz.

Neželjena dela tokom tavâfa

Neželjeno je recitovati poeziju, govoriti ili obavljati poslove tokom tavafa.

Međutim, činjenje ovih stvari ne poništava tavaf. Dokaz za to je sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

الطَّوافُ بالبَيْتِ صلاةٌ إلّا أنَ اللهَ تَعالَى أباحَ فيه الْمنْطقَ فمنْ نطقَ فلا ينْطقْ إلّا بخَيْرٍ

"Obilaženje kuće Allaha Teâlâ je kao namaz. Međutim, Allah Svemogući je dozvolio govor tokom tavafa. Ko god govori tokom tavafa treba da govori samo dobre stvari".[127] Kao što smo ranije objasnili, poređenje tavafa sa namazom je samo u smislu nagrade, a ne u smislu vladavine.Zato govor tokom tavafa ga ne poništava.

(127. Dârimî, Menâsik 32; Tirmizî, Hacc 112; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/222; Hakim, Mustedrek, II/293; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/87.).

Neželjeno je recitovati Kur'an naglas tokom tavafa.

Zato što su ljudi oko njega zauzeti sećanjem i hvalom. Malo ljudi će slušati šta on recituje. Neslušanje Kur'ana koji se recituje naglas uzrokuje teškoće. Zato, da bi se ljudi zaštitili od ovih teškoća, ne treba podizati glas. Nema ništa loše u recitovanju Kur'ana u sebi tokom tavafa. Prenosi se da je Umer (r.a.h.) recitovao Kur'an u sebi dok je obavljao tavaf. To je zato što se preporučuje osobi koja obavlja tavaf da se bavi sećanjem na Allaha Teâlâ (dhikrom) tokom tavafa. Najvrliji oblik sećanja je recitovanje Kur'ana (a.m.).

U vezi sa tavafom mešovitog pola:

Ako žena obavlja tavaf sa muškarcima, muški tavaf se ne poništava.

Ovom izjavom, Muhammed (r.a.h.) misli da tavaf nije poništen samo zato što je žena u istom redu sa muškarcima. Jer, tavaf nije kao namaz u smislu vladanja. Međutim, ako je žena u istom redu sa muškarcem, namaz se poništava ako obavljaju isti farz namaz džemaâtile. To ne poništava namaz ako je ne obavljaju džemaâtile. Ovde nema zajedničkog farza između njih u tavafu, kao što je obavljanje istog farz namaza.

[4/49]

Napuštanje tavafa iz opravdanog razloga

Ako osoba koja obavlja tavaf napusti tavaf da bi obavila farz namaz, dženazu ili obnovila abdest, a zatim se vrati, mora nastaviti tavaf od mesta gde je stala.

Jer, kao što smo ranije objasnili, tavaf u smislu pravila nije kao namaz. Tokom tavafa bavlenje bilo čim ne sprečava nastavak tavafa. Prema rivâjetu, Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je izašao iz tavafa zbog džume-namaza, a potom se vratio i nastavio tavaf.

Tavaf namaz se može obaviti i van Mekke.

Ako osoba koja obavlja tavaf odloži dva rekata tavaf-namaza i napusti Mekku, to joj neće nauditi.

Dokaz za to je hadis Umera (r.a.h.), koji smo ranije pomenuli.

Šta je vrlinije, obilaženje (tavaf) ili namaz (salat) oko Kabe?

Po mom mišlenju, bolje je da stanovnici Mekke obavljaju nâfile namaze kod Kabe, dok oni koji dolaze spolja treba da obavljaju nâfile obilazak (tavaf).

Pošto su nâfile namazi činovi ibadeta koji se obavljaju celim telom, obuhvatajući različite stubove, bavlenje njima je vrlije od vršenja nâfile obilaženja (tavafa). Međutim, za one koji dolaze izvan Mekke, vreme za tavaf prolazi, ali vreme za nâfile namaza ne. To je zato što mogu pronaći priliku da obavljaju nâfile namaze kada se vrate svojim porodicama. Nâfile tavaf, sa druge strane, može se obavljati samo ovde. Ako nije moguće istovremeno obavljati bdenje (stražu) na putu Allaha Teâlâ i noćne namaze, onda je bdenje bolje od noćnih namaza***; slično tome, bavljenje činom ibadeta ovde koji se ne može naći nigde drugde, bolje je. Za ljude u Mekki, ni vreme za tavaf niti za nâfile namaze ne prolazi. Iz razloga koje smo objasnili, bolje je da ljudi u Mekki obavljaju nâfile namaze.

(PS: Samir B:***- Ova se izreka zasniva na hadisu koji glasi: "Stajanje na straži jedan dan na granici ili protiv neprijatelja na putu Allaha Teâlâ je vrlije od posta mesec dana i obavlanja noćnih namaza“. Značenje je sledeće: Ako se mora ućiniti izbor između ličnog ibadeta (noćnog namaza) i ibadeta obavlenog za opštu bezbednost zajednice (stajanje na straži), onda je dužnost obavlanja za dobrobit zajednice superiorniji od pojedinačnog nočnog namaza , jer, čak i ako osoba koja stoji na straži na granici umre dok je na dužnosti, njena se knjiga dela ne zatvara, njena se nagrada nastavlja, a takođe je bezbedna i od ispitivanja (i iskušenja) u mezaru.

Superiornost džihada: Islamski izvori sadrže hadise koji navode da su službe vršene na putu Allaha Teâlâ (džihad/stražarska dužnost) vrlinije od pojedinačnih nâfile činova ibadeta. Ovo naglašava da dužnost zaštite temelja religije i odbrane društva ima prednost nad ličnim duhovnim razvojem.

Vrlina stražarske dužnosti: Stražarska dužnost na granici je služba koja se obavlja radi zaštite zemlje i društva, a smrt tokom ove dužnosti vodi do ranga šehida, (mučeništva).

Vrlina noćnog namaza: Noćni namazi, poput tehedžud namaza, takođe su veoma vrlinske i važne za približavanje Allahu Teâlâ i kabul (prihvatanje) namaza od Allaha Teâlâ.

Poređenje: Hadis upoređuje ove dve situacije, navodeći da ako se obe ne mogu izvršiti, onda je dužnost koja se obavlja za zajednicu (stražarska dužnost) veći čin ibadeta. To je zato što stražarska dužnost štiti ne samo pojedinca već celu zajednicu, a nagrada za ovu službu se nastavlja čak i nakon smrti.

Ukratko, Ova izjava ilustruje koliko je vredna i vrlinska nesebična služba (džihad/stražarska dužnost) za odbranu i mir društva, pored pojedinačnih činova ibadeta u islamu; ona prenosi poruku da dužnosti za dobrobit društva treba da budu prioritet nad pojedinačnim činovima ibadeta kada se suočimo sa teškim okolnostima.

Autor nepoznat. Hvala).

Situacija započinjanja drugog tavafa i odlaska nakon završetka prvog tavafa.

Ako čovek obavi sedam obilazaka (tavaf), zatim obavi još jedan ili dva obilazaka, a zatim se seti da mu nije dozvoljeno da kombinuje dva obilazaka od sedam krugova, treba da završi drugi obilazak od sedam krugova koji je započeo. Mora da obavi odvojeno tavaf namaz za svaki od dva obilazaka od sedam krugova.

Pošto je započeo drugi obilazak i završavajući jedan ili dva kruga ovog drugog obilaska, on potvrđuje da ga je započeo. On mora da ga završi. Za nekoga ko ustane na treći rekat pre tešehhuda i završi ovaj rekat sedždom, vâđib mu je da završi i druga dva rekata. Štaviše, svakih sedam krugova predstavlja mesto zaveta i obavezu obavlanja*** dva rekata tavaf-namaza. Zato mu je vâđib obaviti dva rakata namaza za svakih sedam krugova.

(PS: Samir B:***: Izraz "u fazi ispunjenja zaveta“ ukazuje na to da je osoba u procesu ispunjenja obećanja (zaveta) datog Allahu Teâlâ kada joj se želja ispuni, što znači da je u poziciji da izvrši čin ibadeta kao što je žrtvovanje kurbana, davanje sadake ili obavljanje drugog čina ibadeta; ovo označava tačku u kojoj obaveza zaveta mora biti ispunjena, i u ovoj fazi osoba snosi odgovornost za (ili ne) ispunjenja zaveta.

Značenje i "faza“ zaveta:

Zavet (Nezir): To je kada osoba dobrovoljno obeća Allahu Teâlâ da će izvršiti čin ibadeta (kao što je Kurban, Post ili Sadaka) koji nije verski obavezan i koji ga čini obaveznim za sebe.

Faza zaveta: Ovo se odnosi na situaciju u kojoj je zavetovana stvar ispunjena i kada je sada osoba obavezna da ispuni to obećanje, ili je u ovoj fazi.

Primeri: Ako se osoba zavetovala da će žrtvovati Kurban ako se oporavi od bolesti, ona "ulazi u fazu ispunjenja zaveta“ te mora izvršiti žrtvovanje Kurbana po oporavku. Slično tome, osoba koja kaže da će postiti ili davati sadaku ako položi ispit, u poziciji je da ispuni to obećanje nakon što ga položi.

Ukratko,"Biti u poziciji da se zavetuje“ znači da je obaveza ispunjenja obećanja koje je osoba dala Allahu Teâlâ počela, odnosno da je došlo vreme za delovanje.

PS: Samir B: U ovom mom slučaju, reč "faza“ ovde ima značenje "mesto zaveta“. Na turskom jeziku imamo mnogo primera ovakvih reči čija značenja varirarju od toga sa kojeg se konteksta one koriste, (a da ne govorim o značenjima nekih reči sa arapskog jezika, koje su poseban primer ovome. I u vezi svega gore navedenog, ovde imamo samo ispunjavanje "dva rekata tavaf-namaza“. Hvala.

Autor nepoznat. Hvala.).

Tavaf sa mestvama ili cipelama

Nema štete u obavlanju tavafa dok nosite mestve ili cipele, pod uslovom da su čiste.

Rekao je ovo kao odgovor onima koji su, zastupajući šafiijsku školu mišlenja, tvrdili da se "Tavaf može obavljati samo bos“. Pošto je dozvoljeno klanjati u mestvama ili cipelama, pod uslovom da su čiste, obavljanje tavafa sa njima je prvenstveno dozvoljeno.

Pozdravljanje Jemenskog ugla

Pozdravljanje Jemenskog ugla je dobro.[128] Nepozdravljanje ne nanosi štetu.

(128. Ruknu'l-Jamâni الركن اليماني / : To je ugao na južnoj strani Kabe okrenut ka Jemenu. Uglovi Kabe se nazivaju rukun.).

Od Muhammeda (r.a.h.) se prenosi da pozdravlja Jemenski ugao i da to ne prećutkuje. Šâfiîa (r.a.h.) je, međutim, rekao da pozdravlja Jemenski ugao rukom i ljubi ruku, ali ne ljubi sam Jemenski ugao. Jer se prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) pozdravio Jemenski ugao rukom, ali ga nije poljubio.Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) pozdravio Jemenski ugao i stavio obraz na ugao. Ibn Umer (r.a.h.) je takođe preneo da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) poselamio oba ugla – to jest, Jemenski ugao i Crni kamen. Ovo je dokaz za Muhammeda (r.a.h.). Prema najtačnijem stavu hanefijske škole mišlenja, lublenje bilo kog ugla Kabe koji je sunet za pozdravlanje, kao što je Hadžeru'l-Esved, takođe je sunnet. Lublenje Ruknu'l-Jemena se jednoglasno smatra da nije sunnet. Zato je i pozdravlanje njime sunnet.

Ne treba pozdravljati svaki ugao Kabe

Osoba koja obavlja tavaf ne pozdravlja druga dva ugla. Međutim, prema Muavijinom mišlenju, treba pozdraviti sva četiri ugla.

Muavija je pozdravio sva četiri ugla Kabe, a Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) mu je rekao:

"Ne pozdravljaj ova dva ugla“. Muavija mu je odgovorio:

"Ništa od Kabe ne treba napustiti“.

Međutim, mi kažemo ovo: Kijas odbacuje pozdravljanje uglova. Jer ovo nije u istom položaju kao drugi delovi Kabe, gde se ukazuje poštovanje ovom mestu. Međutim, napustili smo kijas u vezi sa Crnim kamenom zbog Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) postupka. Sve ostalo ostaje u skladu sa pravilom kijasa. Štaviše, druga dva ugla zapravo nisu uglovi Kabe. Kao što smo ranije objasnili, ljudi iz predislamskog doba su gradili temelje kuće Allaha Teâlâ uže od Halila Ibrahima (a.s.). Zato ova dva ugla ne treba pozdravljati.

[4/50]

Pitanja vezana za Remel (ubrzano hodanje):

Ako neko obavlja Remel tokom celog tavafa, ništa nije potrebno.

Normalno hodanje tokom poslednja četiri kruga je deo etikete tavafa. Ništa nije potrebno za zanemarivanje ove etikete.Ako neko normalno hoda tokom prva tri kruga, ili dela prva tri kruga, a zatim se seti da nije obavio Remel, ne mora da ga obavlja tokom preostalih krugova. To je zato što je obavljanje remela tokom prva tri kruga sunnet (preporučena praksa). Ovaj se sunnet ne može propustiti te se zato ne može nadoknaditi. Normalno hodanje tokom poslednja četiri kruga je deo etikete ili sunneta tavafa. Ako neko zanemaruje sunnet tokom prva tri kruga, ne treba da zanemaruje sunnet ni tokom poslednja četiri kruga.

Puzanje tokom tavafa

Ako se neko zavetuje da će izvršiti tavaf puzeći u ime Allaha Teâlâ, treba da ga izvrši hodajući.

To je zato što se zavetovao da će izvršiti dobrovoljni čin ili čin ibadeta. Suština tavafa je ibadet. Puzanje je praksa naroda džehilijeta (naroda neznanja) te kao takav nije ibadet u našoj religiji. Ova se karakteristika džehalijeta ne odnosi na njih zbog zaveta. Ako obavlaju tavaf puzeći, moraju ponoviti ovaj tavaf dok su u Mekki. Ako su se vratili svojoj porodici, kao što je ranije objašnjeno, kompenzacioni Kurban postaje vâđib za njih, baš kao i za nekoga ko obavlja tavaf noseći se ili jašući.

Široko kretanje tokom tavafa

Ako neko obavlja tavaf oko Kabe iza bunara Zemzem ili blizu hlada Mesdžidu'l-Harama, ovaj tavaf je validan. To je zato što ako su unutar Mesdžidu'l-Harama, njihov tavaf postaje tavaf Kabe. Zato su poslušali naredbu. Ako neko izvrši obilazak (tavaf) izvan Mesdžidu'l-Harama, sa zidovima Mesdžidu'l-Harama koji ih odvajaju od Kabe, ovaj tavaf je nevažeći.

Obilazak izvan Mesdžidu'l-Harama

Jer, u ovom slučaju, oni obilaze Mesdžidu'l-Haram, a ne kuću (Kabu) Allaha Teâlâ. Međutim, vâđib im je da obilaze kuću Allaha Teâlâ. Čak i ako je kuća Allaha Teâlâ u Mekki, da li bi obilazak koji ova osoba obavlja izvan Mesdžidu'l-Harama u Mekki bio dozvoljen? Šta vi kažete? Da li bi obilazak koji se obavlja bilo gde drugde u svetu bio dozvoljen? Šta vi kažete? Ne, ništa od ovoga nije dozvoljeno. Ovo je potpuno isto.

Allah Subhanahu ve Teâlâ najbolje zna.

Saj između Safe i Marve

Svoj trud uložiti trčeći

Ako neko obavi sai između Safe i Merve, i uradi remel (ubrzanu šetnju) tokom celog sa'ja od Safe do Merve i od Merve do Safe, počinio je loše delo. Međutim, od njega se ništa ne traži.

Isto važi i ako prepešači ceo sa'j. Jer je vâđib da obavi sa'j između Safe i Merve. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلۡمَرۡوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِۖ فَمَنۡ حَجَّ ٱلۡبَيۡتَ أَوِ ٱعۡتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَاۚ وَمَن تَطَوَّعَ ۞ خَيۡرٗا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ

158. Safa i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo – pa, Allah je doista blagodaran i sve zna. [el-Bekare, 2/158].

Trčanje sredinom doline i hodanje negde drugde su činovi bontona ili sunneta. Baš kao što je napuštanje remela tokom tavafa pogrešno, napuštanje ovih činova bontona ne zahteva ništa drugo osim činjenja lošeg dela.***

(PS: Samir B: Ova se izjava odnosi na pravilo koje se poštuje tokom sa'ja (trčanja između Safe i Merve) na Hadž i Umru: Opšte pravilo je da muškarci obavlaju remel (ubrzano trčanje) tokom određenog dela sa'ja (između zelenih svetla), ali obavlanje remela tokom celog sa'ja je suprotno sunnetu i predstavlja nepotreban višak, zato se smatra "lošim delom“. Međutim, ova greška ne poništava ibadet te se tim povodom ništa ne zahteva za nadoknadu (tj. nije potrebna kazna ili otkupnina), jer je suština završetak sa'ja; ova situacija se posmatra kao opšte stanje lenjosti (ruhsat).

Objašnjenje:

Sa'j: U hadžu i umri, to je čin sedam puta hodanja napred-nazad, od brda Safe do brda Merve i nazad do Safe. To predstavlja traženje vode od strane Hz.Hadžere (r.a.h.) za njenog sina.

Remel: Tokom sa'ja, sunet je Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da brzo hoda, blago trčeći, između dva zelena fenjera.

"To je loše delo“: Prekomerno obavlanje samo remela tokom celog sa'ja (i na mestima gde muškarci treba da obavljaju remel i na mestima gde žene treba da hodaju) nije u skladu sa sunnetom; to je nepotrebno ponavlanje i greška u praksi.

"Ali od njega se ništa ne traži“: To znači da greška ne poništava osnovu ibadeta. Pošto je sa'j završen, nije potrebna kazna (otkupnina) ili dodatna radnja (npr. ponovno obavljanje sa'ja). Učenjaci ovo smatraju manjim nedostatkom.

Ukratko: Ovaj hadis definiše granice remel prakse u sa'ju; Nije ispravno preterano trčati tokom celog obreda Sa'ja, ali to ne poništava ibadet niti zahteva bilo kakvu kaznu.

Autor nepoznat. Hvala).

Početak i kraj Sa'ja

Ako neko započne Sa'j od Merve i završi ga kod Safe, mora ponoviti jedan od krugova. To je zato što se prvi krug, koji počinje od Merve i kreće se ka Safi, ne smatra važećim.

To znači da je dozvoljeno započeti sa'j od Safe. Prenosi nam se da je Resûlullah (s.a.v.s.) upitan: "Odakle treba da počnemo sa'j“? Resûlullah (s.a.v.s.) je odgovorio:

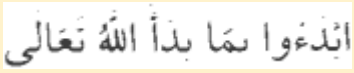

-"Počnite sa onim što je Allah Teâlâ počeo (sa Safom)“.[129]

(129. Muslim, Hacc 147; Ibn Mâce, Menâsik 84; Ebû Dâvûd, Menâsik 57; Tirmizî, Hacc 38; Nesâî, Menasik 163.).

Ako neko započne Sa'j sa mesta kojoj nije određena početna tačka, krug završen do dolaska do početne tačke se ne računa.

Razlog za to je taj što, po našem mišlenju, sa'j nije obavezan (fard), već neophodan (vadžib). U tom pogledu, hadž i umra su isti. Međutim, zanemarivanje neophodnog čina zahteva nadoknadni Kurban. Prema Šâfiîi (r.a.h.), saj je fard (farz) i niko ne može da završi hadž ili umru bez njega. On citira rivâyet od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) i kao dokaz uzima hadis u vezi sa ovim pitanjem; on (a.s.) je obavio saj između Safe i Merve i rekao svojim as'habima (drugovima):

إِنَّ اللهَ تعالَى كتبَ عليكُم السَّعْيَ فاسْعَوْا

-"Allah vam je odredio borbu. Zato se borite!"[130] Ono što je Allah Teâlâ odredio je fard.

(130. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/421, lbn Huzeyme, Sahih, IV/232; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/184; Hâkim, Mustedrek, IV/79.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao:

مَا أتمَّ اللهُ تعالَى لامْرِئٍ حجَّةً ولَا عُمْرَةً لَا يطُوفُ لها بيْنَ الصَّفَا والْمَرْوَةِ

-"Allah Teâlâ ne prihvata u potpunosti hadž ili umru osobe koja ne obavi sa'j između Safe i Merve".[131]

(131. Buhârî, Umre 10; Muslim, Hacc 259; lbn Mâce, Menâsik 43; ibn Huzeyme, Sahih, IV/235; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/96.).

Naš hanefijski dokaz po ovom pitanju je da Uzvišeni Allah kaže:

"... فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ... " - "... zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prijestup ako krene oko njih. ... ", (el-Bakara, 2/158). Takva formulacija ukazuje na dozvoljenost, a ne na farz. Jasna izjava ajeta je da težnja nije vâđib. Međutim, izostavili smo ovu jasnu izjavu zbog konsenzusnih dokaza u vezi sa njenim vâđib. Zato preostali aspekti ostaju nepromenjeni, u skladu sa jasnom izjavom.

[4/51]

Ova izjava je dokaz da je obilazak oko Kabe koji se ne povezuje sa Kabom određen onom koji se povezuje sa Kabom. Nivo određenog ne može dostići nivo originala. Zato će određeni imati kvalitet farza, a ne vâđiba. Zato je obavljanje sa'ja zajedno sa tavafom oko Kabe slično obavljanju vukuf u Meš'ar-i-Harâmu* zajedno sa vukufom na Arefatu. Vakf u Meš'ar-i-Harâmu** je vâđib, a ne stub. Sa'j je sličan njemu. Sa'j se procenjuje brojem sedam. To nije čin ibadeta isključivo za Kabu. U tim pogledima, sličan je kamenovanju šejtana.

(Meš'ar-i-Harâm*- je važan deo hadža, odnoseći se na sveto područje u regionu Muzdelife. To je termin koji obavezuje hodočasnike da se tamo sećaju i ibadete Allaha Teâlâ nakon što napuste Arefat; to je značajna stanica i sveto mesto u hadžu, nazvano "Harâm" ne zato što je zabranjeno (haram), već zbog svoje svetosti i poštovanja, i to je deo dužnosti hadža.

Značenje i lokacija Meš'ar-i-Harâma:

Etimologija: "Meš'ar" znači znak, simbol ili naznačeno mesto; "Harâm" znači sveto, ugledno, nepovredivo (ne znači zabranjeno). Dakle, to je mesto gde se nalaze sveta obeležja.

Mesto hadža: Nakon Arafata, ide se ka Muzdalifi, gde se u Mašar-i-Haramu obavlja vakfa (ostaje se određeno vreme), priziva se Allah Teâlâ (spominje se (dhikr)) i sakupljaju se kamenčići za gađanje šejtana.

Njegovo mesto u Kur'anu: Pominje se u 198. ajetu sure El-Bekara:

لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَبۡتَغُواْ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّكُمۡۚ فَإِذَآ أَفَضۡتُم مِّنۡ عَرَفَٰتٖ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ عِندَ ٱلۡمَشۡعَرِ ٱلۡحَرَامِۖ وَٱذۡكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمۡ وَإِن كُنتُم مِّن قَبۡلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ

198. Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete. A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na Pravi put, a prije toga ste bili u zabludi. [el-Bekare, 2/198].

Ukratko: Meš'ar-i-Harâm je jedno od svetih mesta tokom hadža, važno područje u Muzdelifi gde se obavlja dužnost sećanja i zahvalnosti Allahu Teâlâ.

Vukuf u Meš'ar-i-Harâm**: Stajanje na Meš'ar-i-Harâmu je važan deo hadža, stajanje na Muzdelifi; to jest, nakon što napuste Arafat na Dan Arafe, hodočasnici stoje neko vreme oko brda Kuza (Mešar-i-Haram) u regionu Muzdelifa od zore do izlaska sunca prvog dana Kurban-bajrama, sećajući se Allaha Teâlâ i doveći. Ova pauza omogućava hodočasnicima da ispune svoje dužnosti kao drugo glavno mesto zaustavljanja posle Arefata, i to je praksa koja je sunet (toplo se preporučuje).

Značenje Vukufa i Meš'ar-i-Harâma: Meš'ar-i-Harâm, ovo je naziv dat svetom brdu u regionu Muzdelifa gde ljudi stoje u toku dove (vakfa), (takođe poznato kao brdo Kuza).

Vukuf: Doslovno znači “zaustaviti se“ ili “čekati“, odnosi se na stajanje na određenom mestu (Arefat i Muzdelia:fa) tokom određenog vremenskog perioda tokom hadža.

Svrha: Nakon stajanja (vakufa) na Arafatu, cilj je hvaliti, zahvaliti i obožavati Allaha boravkom na ovom području. Allahova zapovest u 198. ajetu sure El-Bekara, (Već smo ga naveli odmah gore poviše ove stranice. Hvala.).

Ukratko: Stajanje kod Meš'ar-i-Harâma je sunnet (preporučeni) čin čekanja hodočasnika u Muzdelifi, nakon Arefata u noći Arefata, tokom kojeg se oni sećaju Allaha i dove; to je važna faza u njihovim hadžskim dužnostima.

Autor nepoznat. Hvala.).

Netačno je uzimati formulaciju hadisa koji je preneo Šâfiîa (r.a.h.) kao dokaz. Zato što formulacija ovog hadisa ukazuje na to da je sa'j farz. Međutim, jednoglasno je saglasno da sam sa'j nije farz čin ibadeta. Važi čak i ako se hoda između Safe i Merve. U drugom se hadisu ukazuje da sa'j nije farz, već vâcip. Jer se u tom hadisu navodi da je dovršenost hadža povezana sa obavlanjem sa'ja. Ispravno obavlanje ibadeta moguće je putem izvršavanja njegovih farzova. Ipak, da bi ibadet bio potpun, potrebno je izvršiti i vâdžib ibadete. Slično tome, ako neko izostavi četiri kruga Sa'ja, kao da je izostavio ceo Sa'j u smislu vâđib kazne kurbanom. Jer, većina se računa kao celina. Ako neko izostavi tri kruga Sa'ja, hrani jednog siromašnog za svaki krug. Međutim, ako to iznosi zbir kazne kurbanom, može se oduzeti koliko se želi. Sa'j je u ovom pogledu kao oproštajni tavaf (vedâ tavafı). Slično tome, ako se obavi Sa'j na jahanju zbog isprike, nije potrebna kazna. Ako neko nije izuzet, kao što smo ranije objasnili, kazna kurbana je obavezna za izostavljanje većeg dela Sa'ija, a sadaka je vâđib za izostavljanje samo malog dela.

Obred Sa'ja koji izvode oni koji su u stanju obredne nečistoće (zbog seksualnog odnosa ili hajza).

Sa'j koji obavlja osoba u stanju obredne nečistoće (dženaba) ili hajza je dozvoljen".[132] Jer sa'j nije čin ibadeta isključivo za kuću Allaha Teâlâ.

Zato, biti u stanju obradne čistoće (abdest) nije uslov za obred Sa'j, baš kao što nije uslov za stajanje (vukuf) na Arefatu ili druge činove hadža. Razlog zašto je biti u stanju obredne čistoće uslov posebno za Tavaf je taj što je Tavaf čin ibadeta isključivo za kuću (Kabu) Allaha Teâlâ.

(132. Ova odluka je posledica činjenice te da se mesto gde se obavlja sa'j nalazilo izvan Mesdžidu'l-Harama, na ulici, u vreme kada je delo napisano. Danas se mesto gde se obavlja sa'j nalazi unutar Mesdžidu'l-Harama. Ne postoji zid između mesta sa'j i Mesdžidu'l-Harama. Naprotiv, spoljni zid Mesdžidu'l-Harama je izvan mesta sa'ja. Zato danas, žene koje su pod hajzom, žene lause i one u stanju obredne nečistoće, ne mogu ući u mesto sa'ja.).

Sa'j se može obaviti u jednom tavafu

Obavlanje sa'ja pre tavafa nije dozvoljeno.

Jer je poznato da je Sa'i čin ibadeta kroz dela Resûlullaha (s.a.v.s.). Resûlullaha (s.a.v.s.) je obavljao Sa'j samo nakon Tavafa. Muslimani su ovu praksu preneli od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) do danas. Sa'j znači završetak Tavafa. Zato, baš kao što je sedžda pre ru'kua u namazu nevažeći, tako se i Sa'j obavlja pre Tavafa. Ili, uslov za validnost Sa'ja je da se Tavaf mora prvo obaviti. Ako ovaj uslov nije ispunjen, Sa'j ne može biti validan, baš kao ni sedžda pre ru'kua. Baš kao što validnost sedžde u namazu zavisi od toga da li se prvo obavlja ru'ku, ako se sedžda obavlja pre ru'ku, ona je nevažeća.

(PS: Samir B: Kako i zašto pisac ove knjige ovde nije bio malo oprezan u vezi sedžde da je ona nevažeća bez ru'ku-a, ne znam. Da, ovde i u ovom slućaju to je sve tako i tačno, ali molim vas, to nije uvek tako! Jer, imamo Tilavet sedždu koja se izvodi bez ru'ku-a. Ali dobro, nastavljamo dalje. Hvala.).

Da većina tavafa bude dovoljna za Sa'y (Sa'j)

Dozvoljeno je obaviti sa'i nakon što je završen veći deo tavafa.

Jer, većina zamenjuje celinu.

Stvari koje su pokudžene (mekruh) u Sa'ju

Od njega se ništa ne traži ako odustane od penjanja na brdo Safe ili Marve.

Zato što se Hz.Poslanik (s.a.v.s.) popeo na Safu i Marvu.

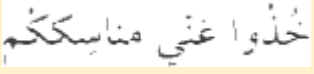

"Hz.Poslanik Muhammed (s.a.v.s.) nam je naredio da ga pratimo uz hadis: "Prihvatite od mene obrede hadža".[133] As'habi i oni koji su došli posle njih naizmenično su se penjali na Safu i Mervu, stižući do tačke odakle se mogla videti Kaba. Ovo je sunnet koji se praktikuje te se smatra za osudu napustiti ga. Prenosi se da je, kada bi Umer (r.a.h.) sišao sa brda Safa, dovio: "O Allahu! Podaj mi sposobnost da postupam u skladu sa sunnetom Tvog Poslanika. Dozvoli mi da umrem nad njegovim narodom. Zaštiti me od teškoća iskušenja i nevolja, ili nevolja Sudnjeg dana"!

(133. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/367; Muslim, Hacc 310; lbn Mâce, Menâsik 61; Ebû Dâvûd, Menâsik 78; Nesâî, Menâsik 220.).

[4/52]

Od njega se ništa ne traži ako odustane od penjanja na brdo Safa ili Marva.

Jer je vâđib da osoba koja obavlja sa'j hoda napred-nazad između Safe i Merve. I on je ispunio tu obavezu.

Status seksualnog odnosa između obilaženja (tavafa) i trčanja između Safe i Merve (sa'ja) tokom hadža.

Ako osoba obavi tavaf (obilazak Kabe) tokom hadža, a zatim ima seksualni odnos, a zatim obavi sa'j (trčanje između Safe i Merve), taj sa'j je validan.

Jer, kako je navedeno u hadisu, potpuni se izlazak iz ihrama dešava obavljanjem tavafa oko Kabe. Kada se obavi tavaf oko Kabe, njegova žena mu postaje dozvoljena. Upuštanje u seksualni odnos nakon tavafa, a pre sa'ja je kao bavlenje drugom aktivnošću, kao što je spavanje ili jelo. Ovo ne poništava sa'j obavljen nakon tavafa.

Ako odloži sa'j i na kraju se vrati u svoju domovinu i porodici, onda mu je kazna obaveza, kao što smo ranije objasnili, da plati Kurban zbog napuštanja sa'j-a.

Ako želi da se vrati u Mekku da obavi sa'j, treba da se vrati sa novim ihramom. To je zato što je njegov potpuni izlazak iz ihrama postignut tavafom. Od sada, ovoj je osobi dozvoljeno da uđe u Mekku samo uz ihram.

Po mom mišlenju, bolje mi je kazna kurbanom nego da se vratim u Mekki.

Jer, kada se vrati u Mekku, obavit će sa'j sa drugačijim ihramom od onog koji je koristio za hadž. Ako prolije krv kurbana to će nadoknaditi nedostatak koji se dogodio tokom hadža. Prolivanje krvi kurbana povećava korist od hranjenja siromašnih mesom. Ova je situacija bolja nego povratak u Mekku da obavi sa'j. Ako se vrati u Mekku i obavi sa'j, ili obavi sa'j u Mekki nakon dana kurbana, od njega se ne zahteva kazna. Jer sa'j nije ograničen na dane kurbana. Vreme za Zijaret Tavaf je određen ajetom. Zato se za njega ne zahteva kazna zbog odlaganja sa'ja.

Izlazak iz stanja ihrama bez obavlanja sa'ja

Nije dozvoljeno izlazak iz stanja ihrama tokom umre bez obavlanja sa'ja između safe i marve.

Jer je u vezi s tim u hadisu prenošeno da osoba izlazi iz stanja ihrama ako obavi tavaf, sa'j i skrati ili potpuno obrije kosu. Muhammed (r.a.h.) je ovom izjavom nameravao da razjasni razliku između hadž sa'ja i umre sa'ja. Hadž sa'j je validan samo ako se obavi nakon potpunog izlaska iz stanja ihrama Zijaret Tavafa. Umra sa'j, međutim, može se obaviti samo dok se čovek nalazi u stanju ihrama. To je zato što je hadis koji se odnosi i na hadž i na umru takav. U takvim slučajevima, naša je dužnost da sledimo sunnet, jer se pravo značenje u ovoj stvari ne može saznati samo razumom. Štaviše, neka od vâđib dela hadža, poput kamenovanja šejtana, obavlaju se nakon potpunog izlaska iz stanja ihrama. Zato je sa'j takođe dozvoljen nakon potpunog izlaska iz stanja ihrama.

Međutim, ne postoje dela umre koja se obavljaju nakon izlaska iz stanja ihrama. Sa'j je jedno od dela umre. Zato sa'j treba obaviti pre izlaska iz stanja ihrama brijanjem.

Allah Subhanehu ve Teâlâ zna najbolje.

IZLAZ NA MINU

Zadaci koje treba obaviti na Dan Tervije.

Preporučuje se (Mustehab) da hadžija obavi podnevni namaz (Dhuhr) na dan Tervije (osmog dana Dhul-hidžeta) u Mini i da tamo ostane do jutra Dana Arefata.

Hz.Džibril (a.s.) je na ovaj način naučio Hz.Ibrahima (a.s.) obredima hadža. Hz.Džibril (a.s.) je odveo Hz.Ibrahima (a.s.) na Minu na dan Tervije.

[4/53]

Na dan Tervije, hodočasnici obavljaju podnevni (dhuhr), popodnevni (asr), večernji (magribi) i noćni (jaciju) namaz, kao i sabah namaz (fedžr) na dan Arefe, na Mini.

Ovaj se dan naziva Dan Tervije jer tog dana hodočasnici temeljno utoljavaju žeđ za Minom ili temeljno poje svoje konje za polazak na Minu.[134] Ovo ime ukazuje da hodočasnici treba da budu u Mini na Dan Tervije.

(134. Tog dana, hodočasnici bi išli na Minu, koja ranije nije imala vodu, i pre nego što bi krenuli, zajedno bi sa svojim tovarnim životinjama temeljno utolili žeđ.).

Hodočasni obredi izvedeni na Arafatu

Ako obavi podnevni namaz u Mekki, a zatim ode na Minu, to mu neće nauditi.

Zato što ne postoji poseban hodočasnički obred vezan za Minu tog dana. Zato nema ništa loše u odlaganju posete Mini. Ako neko prenoći u Mekki uoči Arefe i tamo obavi sabah namaz, a zatim ode na Arefat preko Mine, kao što smo ranije objasnili, to je dozvoljeno. Međutim, postupao bi pogrešno jer bi napustio primer Resûllullah'a (s.a.v.s.). Prema Džabirovom (r.a.h.) rivâjetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je boravio u Mini na dan Tervije.

Zatim ostaje gde god želi na Arefatu. Posle podneva (kada sunce zađe), imam se penje na minberu. Dok je imam na minberu, mujezin izgovara ezan. Kada se ezan završi, imam ustaje da održi hutbu (propoved). Hvali i veliča Allaha Teâlâ. Recituje telbiju (Lebejk). Izgovara Tehlil (La ilahe ilallah) i Tekbir (Allahu Ekber). Šalje salevate (blagoslov) na Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Održi hutbu ljudima. Objašnjava naredbe i zabrane. Izražava svoje potrebe i dovi Allahu Teâlâ. Ove smo stvari već objasnili.

Ukratko, prema nama, tokom hadža, održavaju se tri hutbe.

Hutba je održana dan pre Dana Tervije.

Hutba, održana na Mini dan posle Kurban bajrama.

Dan pre Tervije, imam će održati hutbu u Mekki. On upućuje hodočasnike kako da uđu u stanje ihrama, kako da putuju od Mekke do Mine, kako da odu na Arefat i kako da ostanu na Arefatu. Zatim, na dan Tervije, daje im vremena da izvrše ove radnje.

Uoči Kurban-bajrama, on će održati hutbu hodočasnicima, učeći ih neophodnim pravilima za taj dan i prvi dan Kurban-bajrama. Zatim im prvog dana Kurban-bajrama daje vremena da primene ono što ih je naučio. Nakon toga, drugog dana Kurbana, on će održati još jednu hutbu kako bi hodočasnicima pružio neophodna pravila u vezi sa preostalim obredima hadža. Zufer (r.a.h.) je rekao: "Imam će održati hutbu tri uzastopna dana: na Dan Tervije na Mini, na Dan Arefe na Arefatu i ponovo prvog dana Bajrama na Mini. To je zato što će hodočasnik ući u stanje ihrama na Dan Tervije, obaviti će vukuf (stojeći) na Dan Arefe i obići (Tavaf) Kabu prvog dana Bajrama. Ove su tri stvari farz radnje hadža. On će održati hutbu svakog dana kada obavlja jednu od ovih farz radnji". Zatim je, u Kitabu'l-Asl, objasnio metod kombinovanja podnevnog i popodnevnog namaza u Arefatu i, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), prisustvo imama je preduslov za to. Potpuno objašnjenje ovog odeljka dato je ranije.

Pitanja o kombinovanju podnevnog i popodnevnog namaza (Džem-i takdim) u Arefatu

Ako se neko pridruži imamu tokom poslednjeg sedenja, to je kao da je hvatao namaz petkom: Ako se neko pridruži delu bilo kojem namazu sa imamom, to je kao da je hvatao celo namaz. Dozvoljeno je toj osobi da zajedno obavlja podnevni i popodnevni namaz.

Ako se abdest imama pokvari tokom podnevnog namaza, on postavlja drugu osobu za svog zamenika.

Zamenik predvodi džemaât i u podnevnom i u popodnevnom namazu. To je zato što je imam postavio ovu osobu na svoje mesto za dužnost koju je dužan da obavlja. Obavljanje ova dva namaza bila je imamova dužnost. Zamenik zauzima njegovo mesto u ovoj stvari. Ako se prvobitni imam vrati i pridruži delu popodnevnog namaza i klanja namaz iza svoga zamenika, on kombinuje (spaja) ova dva namaza na isti način.***

(PS: Samir B: Spajanje dva namaza

Pitanje: Pod kojim okolnostima je dozvoljeno kombinovati (spajati) dva namaza?

ODGOVOR:

Ponekad je potrebno spojiti dva namaza i klanjati ih u isto vreme. Ako lekar na operaciji, babica pri porođaju ili osoba koja se davi, iz nekog razloga ne mogu da klanjaju namaz, kao što je prisustvovanje ispitu ili bolest, dopušteno je u nekim pravnim školama spajanje dva namaza, tj. klanjanje namaza u isto vreme. Klanjanje ikindije u vreme podne (dhuhr-Zuhr), zajedno sa podnevnim namazom, ili jacije u večernjem vremenu, zajedno sa akšamom, naziva se "takdim" spajanje. Klanjanje podne u vreme ikindije zajedno sa ikindijom ili akšama u vreme jacije zajedno sa jacijom naziva se "tehir" spajanje. Sabah namaz se ne spaja.

U hanefijskoj školi mišlenja:

Hodočasnici u Arefatu zajedno klanjaju podnevni i popodnevni namaz u podne, prateći imama koji održava hutbu. Oni ne kombinuju ove namaze kada klanjaju namaz džemaâtile ili pojedinačno u šatorima. U Muzdelifi, akšam (Magribi) i noćni (jacija) namaz, odlažu se te obavlaju u vreme noćnog (Jacije) namaza. Za kombinovanje (spajanje) namaza u Muzdelifi, džemaâtile namaz nije uslov; mogu se kombinovati pojedinačno. Ne mogu kombinovati dva namaza na drugim mestima ili u drugim vremenima.

Dinimiz Islam.).

To je zato što je u ovom slučaju imam spojio početak podnevnog namaza i kraj popodnevnog namaza. Ako se prvobitni imam ne vrati odmah, a njegov zamenik u međuvremenu završi popodnevni namaz, onda, prema Ebû Hanîfinom (r.a.h.) stavu, prvobitni imam ne može obaviti popodnevni namaz pre nego što joj dođe vreme. Ovo pitanje ukazuje na osnovni princip Ebû Hanîfe (r.a.h.): "Da bi se dva namaza spojili na Arefatu u isto vreme, prisustvo džemaâta je uslov, baš kao što je prisustvo imama uslov. Ovaj namaz je umesto namaza džumom (petkom)". Zatim je izjavio: "Ako se ljudi udalje od imama a imam sam obavi dva namaza, to je dozvoljeno". Ovo ukazuje da džemaât nije uslov za spajanje namaza. Prema jednom stavu, poslednje pomenuto mišlenje je mišlenje dva imama (Ebû Hanîfe i Imama Muhameda (r.a.h.).).

[4/54]

Jer je gore dat apsolutni odgovor, dok je ovde eksplicitno naveden stav Ebû Hanîfe (r.a.h.). Prema drugom stavu, postoje dva rivâjeta od Ebû Hanîfe (r.a.h.) po ovom pitanju.

1. U jednom od ova dva rivâjeta, Ebû Hanîfe (r.a.h.) je smatrao uslov sabranja za kombinovanje namaza na Arefatu sličnim namazu džume.

2. U drugom rivâjetu, ove su dve teme razdvojene te je rečeno ovako. Obaveznost zajedničkog (džemaâtile) obavlanja džume je zbog toga što se ovaj namaz naziva "džuma". Na Arafatu su ovi dva namaza nazvani "podne i ikindija". U ovom nazivu ne postoji dokaz da je zajednički namaz obavezan. Ovde izraz (cem) "spajanje", posvećen je samom namazu, a ne onima koji ga klanjaju. Dakle, na Arefatu, zajednički namaz nije uslov za spajanje namaza.

Način kiraeta u namazima koje se obavljaju na Arafatu

U ova dva namaza nema kiraeta naglas.

Međutim, prema Mâlikovom (r.a.h.) mišlenju, kiraet u ovim namazima se obavlja naglas. Zato što se ovi namazi obavlaju sa velikom zajednicom. Zato, kao i kod namaza džumom i bajrama, kiraet u ovim namazima se obavlja naglas. Ali mi hanefije kažemo sledeće: Oni koji su prepričali Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hadž nisu prepričali da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ućio naglas u ova dva namaza. Ova se dva namaza obavlaju tačno onako kako se obavlaju i drugde. Osim na Dan Arefata, Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hadis;

صلاة النهار عجماء

"Dnevni namaz je tih".[135] To jest, da nema kiraeta naglas u namazima koji se obavlaju tokom dana. Kiraet se ne obavlja naglas u dnevnim namazima.

(135. Abdurrezzak, Musannef, ll/493; , Musannef, l/320; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, ll/6.).

Vreme hutbe na Arefatu

Ako imam održi hutbu pre podneva (kada sunce zađe) ili izostavi hutbu te predvodi oba namaza zajedno, to je dozvoljeno. Međutim, on je počinio pogrešan čin napuštajući primer Allah–ovog Teâlâ Hz.Poslanika (s.a.v.s.).

Zato što hutba Arefata, za razliku od hutbe džumom, nije jedan od uslova za kombinovanje namaza. Ovo smo već objasnili. Ova je hutba, podsećanje i podučavanje hodočasnika nekim propisima koji su im potrebni tog dana. Zato izostavljanje ove hutbe ne zahteva nikakvu kaznu osim činjenja pogrešnog čina, baš kao i izostavljanje hutbe u bajram namazima.

Ako je vreme oblačno na Dan Arefata te se otkrije da je imam predvodio podnevni namaz pre podneva, a popodnevni namaz odmah nakon toga, prema kijasu, on će ponoviti samo podnevni namaz.

Zato što je popodnevni namaz obavljen na vreme. Ako neko obavi Asr (popodnevni) namaz, ali zaboravi Zuhr (podnevni) namaz, smatra se da ju je zaboravio. Zato je redosled namaza nevažeći zbog zaboravnosti. Međutim, poželnije je ponoviti hutbu i oba namaza. To je zato što je uslov da bi asr-namaz bio validan tog dana da se dhuhr-namaz valjano obavi pre asr-namaza. Asr-namaz se obavlja ranije nego što je predviđeno tog dana. Ovo prerano obavljanje je samo u svrhu kombinovanja namaza. Kombinovanje namaza je moguće samo obavljanjem asr-namaza ako se dhuhr-namaz valjano obavi pre asr-namaza. Ako se ispostavi da je zuhr-namaz nevažeći, oba se namaza moraju ponoviti.

Pitanja vezana za vođenje namaza na Arafatu:

Ako se abdest imama pokvari nakon hutbe, ali pre početka namaza, a imam naredi nekome – bez obzira da li je slušao hutbu ili ne – da predvodi ljude u namazu, to je dozvoljeno.

To je zato što hutba nije uslov za kombinovanje namaza.

Ako neko istupi bez dozvole imama i predvodi džemaât u oba namaza, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), to nije dozvoljeno.

Jer je, prema njemu, prisustvo imama uslov za kombinovanje namaza. [4/55]

Međutim, ako imam umre, dozvoljeno je da imamov zamenik ili ovlašćena osoba predvodi džemaât u namazu.

Džuma namaz na Arefatu

To jest, ako su hodočasnici na Arefatu u petak, tamo ne obavljaju džuma namaz. Jer boravak u gradu je jedan od uslova za džumu namaz. Arefat se ne smatra gradom. U Arefatu nema zgrada. To je samo otvoreni prostor. Nije deo Mekke. Prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), Arefat, za razliku od Mine, nalazi se u brdskom (van Harema) regionu. Mina se, sa druge strane, smatra gradom tokom dana hadža zbog prisustva zgrada i postavljanja mobilnih tronova. Ovu smo situaciju objasnili u odeljku o namazu.

Vreme stajanja na Arafatu

Stajanje na Arefatu pre podneva nije dozvoljeno. Stajanje nekoga ko je na Arefatu posle podneva ili pre zore u noći Kurban-bajrama, ili ko je svesno ili nesvesno prošao kroz Arefat tog dana, dozvoljeno je. Ukratko, prema hanefijskoj školi, početak vremena za stajanje na Arefatu je posle podneva (kada sunce zalazi na zapadu).Mâlik (r.a.h.) je rekao da je to vreme izlaska sunca. Jer se ovaj dan naziva "Dan Arafata". Dan se računa od vremena zore. Stoga, prema njemu, vreme za stajanje na Arefatu počinje sa izlaskom sunca.Mâlik (r.a.h.) je kao dokaz uzeo Hz.Poslanikov hadis:

"Hadž je Arafat. Ko god ostane na Arefatu tokom noći ili dana, njegov hadž je potpun".[136]

Dan (Nahâr) je naziv vremena koje počinje sa izlaskom sunca. Baš kao što se reka naziva "nehir" jer voda teče u njoj,

(136. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/309; lbn Mâce, Menâsik 57; Tirmizî, Hacc 57; Nesâî, Menâsik 203; lbn Huzeyme, Sahih, IV/257; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/100.).

[4/56]

Dokaz hanefijske škole po ovom pitanju je sledeći: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je stajao na Arefatu posle podneva. Dakle, vreme stajanja na Arefatu se objašnjava njegovim sopstvenim delovanjem. Ovo je dokaz da je početak stajanja (vukuf) na Arefatu posle podneva. Naš drugi dokaz je hadis Ibn Umera (r.a.h.), koji nam je prenet. Ibn Umer je rekao hodočasniku posle podneva na Dan Arafeta: "Ako želiš da obavljaš sunnet, ovo je vreme sunneta za stajanje (vukufa)". Iako je vreme za stajanje posle podneva, nije nemoguće da je ovaj dan dobio ovo ime iz tog razloga, baš kao što je Džuma nazvana po tome što se džuma namaz obavlja posle podneva tog dana. Dalje, glavni dokaz za ono što govorimo je hadis Urve b. Muderisa b. Lama et-Tadija. Urva je došao kod Hz.Poslanika (s.a.v.s.) dok je bio u Mešar-i-Haramu ujutru kada je spajao večernji i noćni namaz i pitao: "Umorio sam svog konja. Takođe sam se naprezao. Nisam prošao nijednu planinu, a da nisam stajao (vukuf). Da li je moj hadž validan?" Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mu je odgovorio:

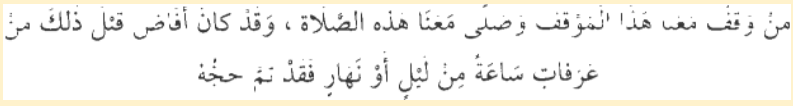

-"Hadž onoga ko stoji sa nama na ovom mestu stajanja i obavi ovaj namaz sa nama, a zatim napusti Arefat nakon što je tamo čekao neko vreme, danju ili noću, završen je",[137] odgovorio je.

(137. Dârimî, Menâsik 54; Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/261; Ebû Dâvûd, Menâsik 69; Tirmizî, Hacc 57; Nesâî, Menâsik 211; Zeyle1, Nasbu'r-Raye, lll/70.).

Status napuštanja Arafata pre zalaska sunca

Prema nama hanefijama, hadž nekoga ko stoji na Arefatu posle podneva, a zatim ode u to vreme, ili napusti Arefat pre zalaska sunca, ili napusti Arefat nakon što je obavio podnevni i popodnevni namaz bez stajanja na Arefatu, validan je. Prema Mâliku (r.a.h.), stajanje na Arefatu nije validno osim ako se stajanje ne obavi tokom dana i ne provede deo noći na Arefatu, što znači da treba da se napusti Arefat nakon zalaska sunca. Mâlik (r.a.h.) kao dokaz uzima hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.): "Ko stigne na Arefat noću, postigao je hadž. Ko ne ostane na Arefatu noću, nije postigao hadž".[138]

(138. Muvetta, Hacc 55; Nesâî, Menâsik 203.).

Međutim, mi hanefije kažemo sledeće: Dodavanje "noću" u hadisu nije dobro poznato. Ono što je dobro poznato je izjava koju je Muhammed (r.a.h.) preneo u Kitabu'l-Asl.

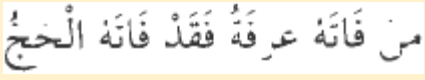

"Ko nije prisutan na Arefatu, nije postigao hadž".[139]

(139. Muvetta, Hacc 55; Nesâî, Menâsik 203.).

[4/57]

Prema hadisu koji nam je prenet, koji kaže "period noći ili dana", osoba postiže hadž stajanjem na samom Arefatu, čak i ako stajanje ne traje do zalaska sunca. Međutim, ako se Arefat napusti pre zalaska sunca, kazna kurbanom postaje vâđib. Jer je samo stajanje na Arafatu stub (fard). Pošto je svrha ovog stuba da deluje protiv mnogobošca, vâđib je da ovaj stub traje do zalaska sunca. Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je to učinio i naredio da se to učini. Zanemarivanje obaveznog čina zahteva nadoknadu kaznu kurbanom. Ako se neko rano udalji sa Arefata te se vrati i obavi stajanje tamo nakon zalaska sunca, kazne kurbanom se ne oslobađa. Međutim, u rivâjetu Ibn Šudže (r.a.h.) od Ebû Hanîfe (r.a.h.), on je rekao: "Ova će osoba biti pošteđena kazne Kurbanom", jer je ova osoba kasnije ispunila ono što je on zanemario. On je ispunio ono što mu je vâđib bilo. Ono što mu je bilo vâđib jeste da napusti Arefat nakon zalaska sunca. On je ispunio ovu obavezu. Zato se ova osoba oslobađa iz kategorije kazne kurbanom. Kao što se ne zahteva kazna za nekoga ko prođe mikat bez ihrama, zatim se vrati u mikat i tamo uđe u ihrama.Prema Zâhiru'r-Rivâye, od ove osobe ne pada kažnjavanje kurbanom. Jer, ono što je vâđib za onoga ko stigne na Arefat posle zalaska sunca jeste da vukuf traje do zalaska sunca. To se može ispuniti samo time što se napusti Arefat nakon zalaska sunca. Dakle, od ove osobe ne pada žrtva. Prema onome što Kerhi (r.a.h.) navodi u svom Muhtasaru, niko ne podleže kazni. Jer, ono što je vâđib za njega bilo je da nakon zalaska sunca zajedno sa imamom napusti Arefat. To je i ispunio na vreme. Neki od naših hanafijskih učenjaka su rekli ovako. Ovde od te osobe nema kazne kurbanom. Jer njegovim odlaskom kontinuitet vukufa (stajanja) bi bio prekinut.Njegov povratak ne bi učinio vukuf kontinuiranim. Naprotiv, nije moguće nadoknaditi period kada te osobe nema. Dakle, za tu osobu nema kazne kurbanom.

Gubitak svesti osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu padne u nesvest, a njeni pratioci je nateraju da obavi stajanje (vukuf) na Arefatu, to je dozvoljeno.

Jer se prisustvo na mestu stajanja u vreme stajanja smatra ispunjavanjem stajanja. Zar ne vidite, ako neko nesvesno prođe pored Arefata u vreme stajanja, smatra se da je obavio stajanje (vukuf)? Ne može se smatrati malo verovatnim da osoba koja se onesvesti može ispuniti obavezu ovog ibadeta. Baš kao što se stub posta, naime uzdržavanje od jela i pića nakon namere, smatra ispunjenim od strane osobe koja se onesvestila.

Stajanje osobe u stanju obredne nečistoće (Dženab) ili menstruacije (Hajz)

Dozvoljeno je osobi u stanju obredne nečistoće (Dženab) ili hajza, bez obzira da li je tog dana obavila podnevni i popodnevni namaz ili ne, da obavi stajanje.

Jer, stajanje nije čin ibadeta isključivo za kuću (Kabu) Allah Teâlâ. Zato, biti u stanju obredne nečistoće (vudu) nije uslov za stajanje. Farz namaz za ovu osobu nije povezana sa stajanjem. Kao što napuštanje namaza ne utiče na post, ne utiče ni na stajanje.

Obavlanje Kırân Hadža i stajanje na Arefatu pre obavljanja umre

Ako neko ko namerava da obavi Kırân Hadž stane na Arefatu pre obavlanja umre tavafa, smatra se da je otkazao umru, bez obzira da li namerava da je otkaže ili ne.

Jer, značenje koje treba uzeti u obzir je da je nemoguće obaviti umru nakon stajanja na Arefatu. Ova se situacija javlja bez obzira da li nameravaju da otkažu umru ili ne.

Neizvesnost Dana Arefata

Kitabu'l-Asl ne pominje situaciju da je Dan Arefat neizvesna zbog toga što se polumesec Dhul-Hidžeta ne vidi. Prema mišlenju koje se prenosi od Muhammeda (r.a.h.); Ako poštuju polumesec i stoje na Arefatu bilo kog dana, a zatim se ispostavi da su stajali na Arefatu na dan Tervije, ovo stajanje nije dozvoljeno. Ako se otkrije da su obavili stajanje (vukuf) na dan Kurban-bajrama, onda je njihov vukuf dozvoljen putem istihsana (pravne preferencije). Međutim, prema analogiji (kijasu), ovo ne bi trebalo da bude dozvoljeno. Jer je vukuf određen određenim vremenom. Kao što se namaz džumom ne može obaviti nakon određenog vremena, tako nije dozvoljeno obaviti ni vukufu kasnije. Međutim, prema hadisu Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

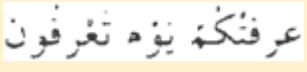

“Vaš Arefat je dan koji znate“.[140] i prema drugom rivâjetu: “Vaš hadž je dan kada obavite hadž“, smatra se dozvoljenim putem istihsana. Ukratko, ako svedoci posvedoče da su videli polumesec pre tog dana kada su hodočasnici obavili vukufu, po mom mišlenju, sudija ne bi trebalo da sluša ovo svedočenje te bi trebalo da kaže da je hadž onih koji su stajali (vukuf) završen.Svedoci nemaju drugu svrhu u svojim svedočenjima osim da stvore zabunu. Ako svedoci dođu i posvedoče uveče na Arefatu, i ako hodočasnici imaju priliku da se popnu na Arefat pre zore (vremena sabah namaza), njihovo se svedočenje prihvata.

(140. Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/176; Ali el-Muttekî, Kenzu'l-ummâl, Vlll/773.).

Hodočasnicima se naređuje da krenu da obave vukuf na Arefatu u određeno vreme. Ako to nije moguće, svedočenje svedoka se ne usvaja. Hodočasnici zatim obavljaju vukuf sledećeg dana, i to je za njih validno.

Seksualni odnos pre vukufa

Ako neko ko namerava da obavi hadž nakon ifrata obavi seksualni odnos na Arefatu pre zenita sunca, a već je obavio umru tavaf, onda dve nadoknadnih kurbana postaju vâđib za tu osobu. Njihov hadž i umra se poništavaju. Vâđib im je da nadoknade hadž sledeće godine.

Ovde treba razmotriti nekoliko stvari.

1- Ako neko ko namerava da obavi ifrat hadž obavi seksualni odnos pre vukufa, njegov hadž se poništava.

Jer Allah Svemogući kaže:

ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ

197. Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! [el-Bakara, 2/197].

Ovaj je ajet dokaz da su hadž i seksualni odnos kontradiktorni. Ako dođe do seksualnog odnosa, hadž se poništava. Ova osoba mora da završi poništeni hadž i da nadoknadi hadž sledeće godine. As'habi Resûllullaha (s.a.v.s.) su postigli konsenzus po ovom pitanju.

Osoba koja je ušla u stanje ihrama može iz njega izaći samo, bilo da je validno ili nevažeće, pod uslovom da završi dela ihrama.

[4/58]

Prema hanefijskoj školi, za ovu osobu je potreban prinos kurbana. Prema šafijskoj školi, žrtvovanje deve je vâđib kao kazna. Prema njemu, ova je osoba u istoj situaciji kao neko ko se upustio u seksualni odnos nakon što je stajala na Arefatu. Međutim, mi hanefije kažemo da je ovaj prinos kurbana posledica žurbe pri izlasku iz stanja ihrama. Zato, kao i u slučaju muhsara (onih koji su primorani da stoje na Arefatu), ovca je dovoljna kao kazna kurbanom. Kazna za ovaj čin je obaveza [vâđib] nadoknade, jer je to najvažniji od obaveznih [vâđib] čina u hadžu. Nijedno drugi kefâret nije obavezno [vâđib] za ovu osobu osim ove kazne. Ako dođe do seksualnog odnosa nakon stajanja na Arefatu, prema nama hanefijama, hadž se ne poništava. Međutim, potrebna je kazna žrtvovanja deve (budne). On takođe obavlja svoj hadž. Prema Šafijinom (r.a.h.) mišlenju, ako se upusti u seksualni odnos pre nego što kamenuje šejtana, njegov hadž je poništen. Jer je njegovo stanje ihrama pre kamenovanja šejtana apsolutni ihram. Zar ne vidite? U tom stanju, ništa što je osobi zabranjeno u ihramu nije joj dozvoljeno. Seksualni odnos, kao pre stajanja na Arefatu, poništava ibadet u apsolutnom ihramu. Situacija nakon kamenovanja šejtana je drugačija. Vreme za izlazak iz ihrama je stiglo. Brijanje kose, koje je ranije bilo zabranjeno osobi u ihramu, sada joj je dozvoljeno.

Dokaz hanefijske škole po ovom pitanju je od Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.):

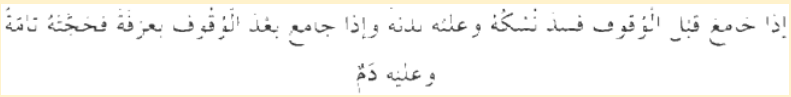
إذا جامع قبل الوقوف فسد نسكه وعليه بدنة وإذا جامع بعد الوقوف بعرفة فحجته تامة وعليه دم

"Ako se upusti u seksualni odnos pre nego što stane na Arefatu, njegov hadž je poništen. Budni Kurban mu postaje vâđib. Ako se upusti u seksualni odnos nakon što stane na Arefatu, njegov hadž je potpun. Kazna za njega je samo žrtvovanje ovce".[141] Ovo je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

الحج عرفة فمن وقف بعرفة فقد تم حجه

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: "Hadž je Arafet. Ko god stoji na Arafetu, završava svoj hadž".[142]

(141. Muvetta, Hacc 65; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/129.).

(142. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/226; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/116; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/129.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije mislio da je hadž završen u smislu obavlanja hadž obreda, jer neke obaveze (farz) i dalje ostaju za hodočasnika. Mislio je da je hadž završen u smislu osiguravanja da se naknadno ne poništi. Ovo je jurisprudencijalno značenje da se hadž potvrđuje stajanjem na Arefatu. Zar ne vidite da je nakon stajanja na Arefatu sigurno da se hadž neće propustiti? Kao što postoji jaka odluka u vezi sa sigurnošću da se hadž neće propustiti, postoji i jaka odluka u vezi sa sigurnošću da se hadž neće poništiti. Pre stajanja na Arefatu, hadž još nije potvrđen. Zar ne vidite da se hadž propušta ako prođe vreme za stajanje na Arefatu? Slično tome, hadž se poništava seksualnim odnosom. Seksualni odnos je zabrana (haram) kao i druge zabrane ihrama. Činjenje zabrana hadža ne poništava hadž. Zato, to ne bi trebalo da poništi hadž. Ako se seksualni odnos dogodi pre nego što je ihram čvrsto uspostavljen, napustili smo ovu analogiju (kijas) zbog konsenzusnih dokaza po ovom pitanju. Situacija nakon što je ihram čvrsto uspostavljen nije ista kao ranije. Zato, analogija ostaje ista. Sasvim je jasno da ovo pitanje treba da ostane kakvo jeste. Jer, kaže: Ako dete dostigne pubertet pre stajanja (vukufe), hadž koji obavi je dozvoljen da zameni obavezni (farz) hadž. Ako dostigne pubertet nakon stajanja (vukufe), nije dozvoljen. Objašnjenje je sledeće: Prema Šâfiîi (r.a.h.), ako se seksualni odnos dogodi pre kamenovanja šejtana, hadž je poništen. Ako se seksualni odnos dogodi nakon kamenovanja šejtana, hadž nije poništen. Međutim, seksualni odnos pre kamenovanja šejtana ne može biti efikasniji od odustajanja od kamenovanja šejtana. Odustajanje od kamenovanja šejtana ne poništava hadž. Kako seksualni odnos pre kamenovanja šejtana može poništiti hadž?

2- Ako neko ko obavlja umru ima seksualni odnos pre nego što završi većinu obilazaka (tavafa), njegova umra je poništena te mu je vâđib da prinese nadoknadni Kurban.

Ako ima seksualni odnos nakon što završi većinu obilazaka, njegova umra nije poništena. To je zato što je tavaf stub (obaveza-farz) umre. Kao što se ihram hadža ojačava stajanjem (vukufom), tako se ihram umre ojačava završetkom većine obilaska. Međutim, prema našem mišlenju, ova je osoba obavezna da prinese ovcu kao nadoknadni Kurban. Prema Šafijinom (r.a.h.) mišlenju, u oba slučaja, njegova umra je poništena i obavezan je da prinese devu (budnu) kao nadoknadni Kurban. To je zato što je seksualni odnos zabranjen (haram) u oba čina ibadeta. Prema njemu, kao što je prinošenje deve (budne) vâđib u hadžu zbog seksualnog odnosa, obavezno je i u umri. Kao što smo objasnili u vezi sa tavafom hadža, prema hanefijskoj školi, nema razloga za klanje deve (budna) tokom umre, za razliku od hadža.

U stvarnosti, ova razlika u mišlenju proizilazi iz dobro poznate razlike u mišlenju između nas i šafiijske škole u vezi sa umrom. Prema nama, umra je sunet (preporučena praksa). Međutim, prema šafijskom stavu, umra je farz, baš kao i hadž. Šafijska škola to smatra verskom dužnošću (farz), na osnovu ajeta iz Kur'ana koji je Allah Svemogući propisao.

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bakara, 2/196].

U ajetu, hadž i umra se pominju zajedno u pitanju "završetka". Prema njemu, ovaj ajet je dokaz da su oba farz. U hadisu Ibn Sabita (r.a.h.), Poslanik je rekao:

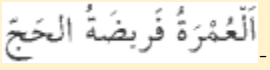

- "Umra je farz hadža".[143]

(143. Videti. Hâkim, Mustedrek, l/643; Dârekutnî, Sunen, ll/284.).

Subej b. Ma'bed (r.a.h.) je rekao: "Smatram da su mi hadž i umra farz". Hz. Poslanik (s.a.v.s.) je rekao ženi iz plemena Has'am: (--) "Obavi hadž i umru u ime svog oca".[144]

(144. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/212; Tirmizî, Hacc 54; Nesâî, Menâsik, 8; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XVlll/286.).

Prava upotreba ove naredbe jeste da je učini farzom. Dokaz za nas hanefite je sledeći hadis Ummi Saleme (r.a.h.): Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

"Hadž je džihad, a umra je nâfile čin".[145]

(145. lbn Mâce, Menâsik 44; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/442; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/348.).

Umra nije ograničena na određeno vreme u godini. Razlika između nâfile i farz dela je samo u tome. Jer su farz dela ograničena na određeno vreme, dok nâfile dela nisu. Nâfile dela se mogu izvršiti sa drugom namerom. Prema Šâfiîi (r.a.h.), ko god uđe u stanje ihrama za hadž pre meseci hadža, smatra se da je ušao u stanje ihrama za umru. Osoba koja propusti hadž može jednoglasno izaći iz stanja ihrama sa delima umre. Farz čin se razlikuje od nâfile čina po ovome. Jer nâfile čin može biti izvršen sa namerom farz čina. Farz čin, čije vreme nije određeno, ne može biti izvršen sa namerom nâfile čina. Što se tiče ajeta; reč "vel-umra" u ajetu je pročitana i sa fet'hom i sa damom. Čitanje sa damom, "vel-umretu'l-lilah", je nova rečenica i kao takva je predikat. Njeno značenje je: "Umra je za Allaha". To znači da su nâfile činovi, kao i farz činovi, za Allaha.

[4/59]

Dalje, naredba u ajetu je naredba da se završi započeti ibadet. Nema neslaganja po ovom pitanju. U početku nismo zaključili da je hadž farz iz ovog ajeta, već iz:

فِيهِ ءَايَـٰتُۢ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ

97. U njemu su znamenja očevidna – mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba biti siguran. Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome. [Ali-Imran, 2/97].

Dakle, postaje jasno da je glavna svrha poseta kućie (Kabi) Allah Teâlâ. Ova se svrha ispunjava činjenicom tom da je samo jedan čin ibadeta vezan za posetu kućie (Kabi) Allah Teâlâ farz. Zato se kvalitet obaveznosti ne nalazi u nekoliko radnji. Iz tog razloga, hadž nije više puta farz. Značenje reči "farz" jeste da se određuje radnjama poput hadža. Jer fard (farz) znači odrediti. Takođe kažemo da je umra određena. Poslednje što se u ovom trenutku može reći jeste to da postoje sumnjivi rivâjeti na ovu temu. Kvalitet farza nije utvrđen sumnjivim dokazima.Prema našoj hanefijskoj školi, jasno je da umra nije farz u svojoj suštini, već je umra podređena hadžu. Činjenica ta da je žrtvovanje deve (budna) vâđib zbog seksualnog odnosa u hadžu, ne dokazuje da je žrtvovanje deve takođe vâđib u umru. Prema šafijskoj školi, pošto je umra farz, oblik kazne koji je vâđib zbog seksualnog odnosa u hadžu, takođe je vâđib zbog seksualnog odnosa u umri.

3 - Ako neko ko namerava da obavi Kırân Hadž obavi umru tavaf pre stajanja (vukufa), a zatim se upusti u seksualni odnos pre podneva na Dan Arefata, smatra se da se seksualni odnos dogodio nakon što je ihram umre postao čvrst. Ovaj seksualni odnos ne poništava umru. Zato se od te osobe zahteva nadoknadni Kurban.

Međutim, ako neko stupi u seksualni odnos pre nego što je ihram hadža u potpunosti uspostavljen, njegov hadž je poništen. Pošto su požurili da izađu iz ihrama, moraju da prinesu nadoknadni Kurban i da nadoknade hadž. Zbog poništenja jednog od dva čina ibadeta, Kurban za Kırân Hadž se za ovu osobu obustavlja.

Seksualni odnos nakon stajanja (vukufa):

Ako neko stupi u seksualni odnos nakon stajanja (vukufa), nadoknadni Kurban za umru, Kurban deve za hadž, kao i Kurban za Kırân Hadž postaju vâđib za ovu osobu. To je zato što nijedan od ova dva čina ibadeta nije poništen seksualnim odnosom.

Seksualni odnos pre obilaska (tavaf) Kabe:

Isto važi i ako neko stupi u seksualni odnos nakon brijanja, ali pre nego što izvrši obilazak Kabe.

Ova izjava znači da je obavezno da ta osoba prinese devu kao kaznu. To je zato što ihram hadža, koji zabranjuje približavanje ženi, traje sve do obilaska Kabe. Međutim, žrtvovanje umre ovde nije obavezno, jer se izlazak iz umre ihrama završava brijanjem.

Ako neko ima seksualni odnos pre dolaska na Arefat u noći pre Kurban-bajrama, njegov hadž je poništen te će mu vâđib biti da žrtvuje ovcu kao kaznu.

To je zato što njihov ihram (sveto stanje za hodočašće) nije uspostavljen početkom stajanja (vakfe). Ihram hadža se uspostavlja samo činom stajanja. Zar ne vidite da sigurnost da se ne propusti hadž nije uspostavljena početkom vremena, već samo stajanjem? Stoga se ova situacija smatra istom kao i bavljenje seksualnim odnosom pre početka vremena stajanja.

Ako neko ko namerava da obavi Kırân Hadž, pre nego što obavi umru, staje na Arefatu, a zatim stupi u seksualni odnos, kao što je ranije objašnjeno, njihova umra ihram je poništen zbog stajanja (vukufa).Vâđib će im biti da žrtvuju ovcu za poništavanje umre i devu za seksualni odnos.

Seksualni odnos ove osobe, dogodio se nakon što je njihov hadž uspostavljen te su bili u stanju hadž ihrama. Oni završavaju svoj hadž. Takođe je vâđib da nadoknade umru nakon dana tešrika.

Prolazak mikata bez ihrama

Ako neko uđe u Mekku bez ihrama te se plaši da će propustiti hadž ako se vrati na mikat, odmah ulazi u ihram, a zatim obavlja vukuf. Ovo je validno. Međutim, pošto su prošli mikat bez ihrama, nadoknadni Kurban mu postaje vâđib.

[4/60]

Od Abdullaha b. Mes'ûda (r.a.h.) i drugih as'haba se prenosi da su rekli: Kada neko prođe mikat bez ihrama, nadoknadni Kurban postaje vâđib jer je zanemario obavezu [vâđib] ulaska u ihram na mikatu. To znači da je naša religija odredila mikat kao mesto ulaska u ihram. Odlaganje ulaska u ihram na mikatu rezultira nedostatkom u ihramu. Nedostaci u hadžu se nadoknađuju nadoknadnim kurbanom. Kada se suoči sa dve kazne, hodočasnik bira manju. Žrtvovati kurban je lakše nego vratiti se na mikat kako bi se izbegao propust hadža.

Namera za još jedan hadž dok stoji na Arafatu

Ako hodočasnik stoji na Arefatu, a zatim, dok stoji, izgovori telbiju sa namerom da obavi još jedan hadž, njegov hadž je poništen. Zbog ovog poništenja, postaje mu vâđib da prinese nadoknadni Kurban, završi hadž koji trenutno obavlja i obavi hadž i umru umesto poništenog hadža.

Ovo je stav Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.). Prema Muhammedu (r.a.h.), ihram takve osobe je nevažeći. Ova je situacija slična različitim mišlenjima ovih imama u vezi sa nekim ko namerava da obavi dva hadža, kao što ćemo kasnije objasniti. Hodočasnik mora poništiti ovu nameru. Ako ne poništi ovaj hadž i nastavi da stoji na Arefatu sa ovom namerom zbog nastavka vremena stajanja (vukufa), obavit će dva hadža u istoj godini. Međutim, obavlanje više od jednog hadža u istoj godini nije dozvoljeno. Nakon poništenja ovog hadža, nadoknadni Kurban postaje vâđib, pošto je ova osoba izašla iz stanja ihrama, koje je započela u zdravom stanju, bez izvršenja potrebnih radnji. Kao neko ko je muhsâr (onaj ko je sprečen da obavi hadž), on je dužan da ponudi kao kaznu Kurban. Baš kao neko ko je muhtar tokom hadža i koji mora da prekine svoj ihram, on mora da nadoknadi i hadž i umru. Jer je ova osoba kao neko ko je propustio hadž. Neko ko propusti hadž izlazi iz stanja ihrama sa obredima umre. Međutim, ova osoba nije obavila obrede umre. Zato će mu vâđib biti da nadoknadi i hadž i umru.

Namera da se obavi još jedna umra tokom obavljanja umre

Slično tome, čak i ako izgovori telbiju sa namerom da obavi umru, to poništava njegovu umru.

Jer, ako je njegovo stajanje (vukuf) obavljeno na zdravoj umri, kao što smo objasnili u slučaju “nekoga ko namerava da obavi Kırân Hadž i koji stoji u vukufi pre nego što obavi tavaf umre“, postaje mu vâđib da poništi umru. Situacija je ista ako kombinuje (spoji) ihram umre sa vukufom. Razlog za ovo je sledeći: Ako neko ne otkaže umru, obavit će obrede umre. Zato će obrede umre zasnovati na obredima hadža. Iz tog razloga, otkazaće umru, a pošto je izašao iz stanja ihrama u zdravom stanju, nadoknadni Kurban i propuštena umra bit će mu obavezni [vâđib].

Nameravanje da obave još jedan hadž u Muzdelifi

Ako neko izgovori telbiju sa namerom da obavi hadž u Muzdelifi u noći Muzdelife, otkazat će svoj hadž u trenutku izgovaranja telbije.

Jer, ako bi se smatralo da ga nije otkazao, mogao bi se vratiti na Arefat i ponovo obaviti stajanje (vukuf). Zato bi obavio dva hadža u istoj godini. Situacija kiraeta telbije sa namerom da se obave dva hadža je drugačija. Jer, u tom slučaju, ako prvo obavi obrede jednog od ova dva hadža, ne otkazuju drugi hadž. U ovom slučaju, hodočasnik je angažovan u obredima jednog od ova dva hadža. U stvari, oni obavlaju samo taj hadž. Zato se drugi hadž odmah otkazuje. Slično tome, ako neko recituje telbiju sa namerom da obavi umru u noći Muzdelife, otkazat će ovu umru. U Kitabu'l-Asl, ovaj se stav pripisuje Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.) Ebû Hanîfa (r.a.h.) se ne slaže sa ova dva imama (Ebû Yusûfom i Muhammedom (r.a.h.)) po ovom pitanju iz razloga koji smo prethodno naveli. Jer, ako bi smatrao da je nije ukinuo, zasnivao bi dela umre na delima hadža.

Ako neko izgovori telbiju sa namerom da obavi drugi hadž nakon zore prvog dana Kurban-bajrama, to ne poništava hadž.

Jer je vreme za stajanje (vukufa) već prošlo. Ako nastavi u ovom stanju ihrama, ne može obaviti hadž dva puta u istoj godini. Međutim, on dovršava radnje prvog hadža. Ostaje u ihramu dok ne obavi hadž sledeće godine. Međutim, ako se obrije za prvi hadž, čini prekršaj u svom drugom ihramu zbog ovog brijanja te mu je time potrebna kazna kurbanom. Ako se ne obrije, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), kazna kurbanom je i dalje potreban jer je odložio obavezu [vâđib] brijanja u prvom hadžu za kasnije vreme. Prema dva imama (Ebû Yusûfu i Muhamedu eš-Šajbaniju (r.a.h.)), kazna kurbanom nije potreban za tu osobu zbog ovog odlaganja. Suština stvari je sledeća: Po našem mišenju, onaj ko uđe u ihram sa namerom da obavi hadž pre meseci hadža ulazi u stanje hadž ihrama.

Meseci hadža

Po Šâfiîi (r.a.h.), oni ulaze u stanje umre ihrama. Hasan b. Ebû Mâlik (r.a.h.) je preneo ovo mišlenje od Ebû Yusûfa (r.a.h.).

[4/61]

Po našem mišlenju, meseci hadža su: Ševval, Dhul-Kade i prvih deset dana Dhul-Hidžeta.

Mâlik (r.a.h.) je rekao, uzimajući ovaj ajet kao dokaz:

ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ

197. Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni![el-Bekare, 2/197],

rekao je ceo mesec Dhul-Hidžeta.

Minimalna množina je jednoglasno tri.Međutim, mi hanefije uzimamo kao dokaz mišlenje Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.), Ibn Mes'ûda (r.a.h.), Ibn Umera (r.a.h.) i Ibn Zubejra (r.a.h.):

أَنَّ أَشْهُرَ الْحجِ شَوَّالٌ ، وَذُو الْقِعْدَةِ ، وعشْرٌ من ذِي الْحجَّة

“Meseci hadža su Ševval, Dhul-Kade i prvih deset dana Dhu'l-Hidžeta“. Zato su ovi učenjaci množinu tri doveli do stepena savršenstva u značenju ajeta. Razlog za to je sledeći: Hadž se smatra propuštenim kada svane prvog dana Kurban-bajrama (jutra). Vreme za Hadž se smatra izgubljenim samo kada vreme za njega prođe. Ako vreme ostane, Hadž se ne smatra propuštenim.Zato je Ebû Yusûf (r.a.h.) rekao: “U mesecu dhul-hidže ima deset noći i devet dana. Deseti dan nije vreme za hadž. Jer, vreme za hadž prolazi sa zorom desetog dana

– to jest, prvog dana Kurban-bajrama“.Prema najtačnijem mišlenju ove škole mišlenja, deseti dan je u vremenu za hadž. Jer su as'habi rekli: “Deset dana Dhul-hidžeta“. Upotreba množine za jedan od dana i noći zahteva da se u ovaj izraz uključi i odgovarajući broj. Štaviše, Uzvišeni Allah je ovaj dan nazvao “velikim danom hadža“.

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِيٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

3. i proglas od Allaha i Njegova Poslanika ljudima na dan velikog hadža: "Allah i Njegov Poslanik ne priznaju mnogobošce." Pa ako se pokajete, to je za vas bolje; a ako se okrenete, znajte da Allahu nećete umaći! A nevjernike obraduj kaznom nesnosnom! [et-Tevbe, 9/3]

Ovaj se izraz odnosi na prvi dan Kurban-bajrama. Pošto se tog dana obavlja obilazak Kabe (tavaf), a ne stajanje (vukuf), ne može se smatrati vremenom za hadž. Zato, pošto vreme za stajanje (vukuf), koja je stub (fard) hadža, prolazi sa zorom tog dana, vreme za hadž prolazi. Šâfiîa (r.a.h.) je, sa druge strane, uzeo Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hadis kao dokaz:

المُهِلُّ بالحجِ في غيرِ أشهرِ الحجِ مُهِلٌّ بالعُمرة

“Ko izgovori telbiju za hadž van meseci hadža, kao da je izgovorio telbiju za umru“.[148]

(148. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/323; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/162; Dârekutnî, ll/234; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/343.).

Jer je ulazak u ihram za hadž kao uzimanje početnog tekbira (iftitah) za namaz. Kao što nije dozvoljeno započeti farz namaz pre nego što je došlo vreme za namaz, isto je i u hadžu. Ihram je jedan od stubova hadža. Kao i kod ostalih stubova, ne može se ući u ihram za hadž van vremena hadža. Pošto ihram za hadž nije validan, ulazi se u ihram za umru. Jer, ovo vreme je vreme za umru. Zar ne vidite, ako vreme za hadž prođe te se propusti hadž, stanje ihrama za umru ostaje. Ovo važi i ako je prvi ulazak u ihram van meseci hadža.Hanefijski dokaz je sledeći: Ulazak u ihram za hadž je kao obavljanje abdesta za namaz. Pošto se nastavlja dok se ne završi ibadet, to je uslov, a ne rukn ibadeta. Ova je definicija definicija uslova, a ne rukuna ibadeta. Jer, izvršavanje radnji ne zavisi od toga. U ihram se ulazi u mikatu. Radnje se obavljaju u Mekki. Čak i ako se u ihram uđe prvog dana meseci hadža, hadž je i dalje validan ako se radnje hadža obave neko vreme kasnije. Iz ovoga razumemo da je ihram ovde uslov. Za razliku od namaza, validnost vremena nije neophodna.Jer je u namazu obavljanje ruknova povezano sa početnim tekbirom. Ako neko uđe u ihram pre nego što počne vreme hadža, obavljanje ruknova nije povezano sa njim. Hadis po ovom pitanju (koji je Šâfiîa (r.a.h.) koristio kao dokaz) zaista je anomalan (suprotno rivâjetima pouzdanih prenosilaca) hadis. Takvi hadisi su nepouzdani. Međutim, nije poželjno (mekruh) da ova osoba uđe u ihram sa namerom da obavi hadž pre meseci hadža. Neki od naših hanefijskih učenjaka su mišlenja tog da je to poželjno jer je ihram, u izvesnom smislu, rukn hadža. Zato, ako rob uđe u ihram pre nego što bude oslobođen, obavezni (farz) hadž se ne smatra obavljenim sa ovim ihramom nakon što je oslobođen. Postoji mnogo prostora za tumačenje u odluci koja oscilira između dva pravila. Ulazak u ihram pre određenog vremena je dozvoljen jer podseća na uslove hadža. Nepoželjan je jer podseća na ruknove hadža. Prema drugom mišlenju, nepoželjan je za osobu koja uđe u ihram pre meseci hadža, jer će ostati u ihramu dugo vremena i da neće moći biti siguran da će izbeći upadanje u zabrane.

Kombinovanje (spajanje) večernjeg (Dhuhr) i noćnog (Jacije) namaza u Muzdelifi

Imam zajedno predvodi večernji i noćni namaz u Muzdelifi jednim ezanom i jednim ikametom. Ako obavi dodatni namaz između ova dva namaza, daje se drugi ikamet za noćni namaz.

Zufer (r.a.h.) je rekao da ako obavi dodatni namaz između ova dva namaza, daju se novi ezan i ikamet za noćni namaz. Jer, obavljanje dodatnog namaza između ova dva namaza razdvaja dva namaza. Ova je osoba kao neko ko obavlja oba namaza u njihovo odgovarajuće vreme. Zato je za tu osobu potrebno proućiti ezan i ikamet za svaki namaz.Međutim, kažemo da kao što se spajanje namaza ne prekida kada se jede između dva namaza, tako se ovo spajanje ne prekida ni obavljanjem dodatnog namaza između dva namaza. Međutim, potrebno je objaviti džemaâtu da on predvodi noćni namaz. Ova se objava završava ikametom.Glavni dokaz po ovom pitanju je hadis Ibn Umera (r.a.h.). Ibn Omer (r.a.h.) je klanjao večernji namaz u Muzdelifi, zatim je večerao, a zatim je izučio ikamu za noćni namaz.Ako klanja večernji namaz na Arefatu nakon zalaska sunca, ili na putu za Muzdelifu pre ili nakon što nestane sumrak; a prema Muhammedu (r.a.h.), mora ponoviti ovaj namaz u Muzdelifi. Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao: Ovo je neželjeno (mekruh), ali on ne mora da je ponavlja. Jer je klanjao farz namaz u svoje vreme. Prema jasnim dokazima, vreme za večernji namaz je posle zalaska sunca. Klanjanje namaza u svoje vreme je validno.Zar ne vidite da ako ne ponovi ovaj namaz do zore Bajramskog sabaha, ne mora da je ponavlja? Ako namaz koji je klanjao nije bio dozvoljen, potreba da se ponavlja u zoru ne bi bila eliminisana. Međutim, hadis Usame b. Zejda (r.a.h.) uzimamo kao dokaz. Usame (r.a.h.) je na Hz.Poslanikovoj (s.a.v.s.) devi bio dok je išao ka Muzdelifi. Kada je sunce zašlo, upitao je:

“Ja Resûlullah! Šta je sa namazom“? Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odgovorio:

اَلصلاةُ أمامَكَ

“Namaz je kasnije“![149]

(149. Buhârî, Hacc 93; Muslim, Hacc 45; lbn Mâce, Menâsik 59; Ebû Dâvûd, Menâsik 64; Nesâî, Menâsik 206.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ovom izjavom nije mislio na čin obavljanja večernjeg namaza. Jer čin namaza su pokreti osobe koja klanja namaz. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je sa njim. Mislio je ili na mesto gde se namaz treba obaviti ili na vreme namaza. Ako je mislio na mesto gde se namaz treba obaviti, onda ovaj dokaz ukazuje da se namaz treba obaviti na određenom mestu – Muzdelifi – te zato nije dozvoljena nigde drugde. Ako je mislio na vreme namaza, onda postaje jasno da vreme za večernji namaz za hodočasnika ne počinje sa zalaskom sunca. Nije dozvoljeno obaviti namaz pre njenog propisanog vremena. Dokaz za to je taj da je hodočasniku naređeno da odloži večernji namaz tog dana. To nije zato što bi bavlenjem namazom prekinuo putovanje, već zato što je obavljanje namaza na vreme farz i zato što se ovaj farz ne oslobađa takvim izgovorom. Međutim, naredba o odlaganju namaza je u svrhu spajanja dva namaza u Muzdelifi. Obavljanje večernjeg namaza na putu ka Muzdelifi poništava ovo značenje. Zato, da bi se spojili dva namaza kao što je dozvoljeno u činu hadža, mora se ponoviti večernji namaz po dolasku u Muzdelifi. Obaveza [vâđib] ponavlanja večernjeg namaza, oslobađa se kada dođe vreme za sabah namau u Bajram sabahu. To je zato što je obaveza ponavlanje namaza u svrhu postizanja vrline spajanja ova dva namaza. Ova se vrlina takođe poništava protokom vremena za noćni namaz.Zato smo rekli sledeće: Ako hodočasnik ostane zaglavljen na putu i ne može da stigne do Muzdelife pre zore, treba da obavi večernji namaz usput, a ne da je odlaže.

Odlazak iz Muzdelife ka Mini

U Muzdelifi obavlja sabah namaz u sumrak, u vreme druge zore. Zatim malo čeka. Kada svane, kreće se ka Mini pre izlaska sunca.

[4/63]

Dokaz za ovo je hadis Ibn Mes'ûda (r.a.h.) , koji smo ranije pomenuli. Prema nama hanefijama, ovo je stajanje vâđib, a ne farz. Ako bi neko napustio ovo stajanje bez ikakvog razloga, bila bi mu potrebna kazna kurbanom. Ali hadž je potpun. Prema mišlenju Lejsa b. Sa'da (r.a.h.), ovo stajanje je farz, a hadž je tek njime završen. Jer je ovo stajanje određeno u knjizi Allaha Teâlâ. Uzvišeni Allah kaže:

لَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَبۡتَغُواْ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّكُمۡۚ فَإِذَآ أَفَضۡتُم مِّنۡ عَرَفَٰتٖ فَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ عِندَ ٱلۡمَشۡعَرِ ٱلۡحَرَامِۖ وَٱذۡكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمۡ وَإِن كُنتُم مِّن قَبۡلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ

198. Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete. A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na Pravi put, a prije toga ste bili u zabludi. [el-Bekare, 2/198].

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao Urve b. Muderisu (r.a.h.) u svom hadisu:

مَنْ وقَفَ معنا هذَا الْمَوْقِفَ فقَدْ تَمَّ حجُّهُ

“Ko god stoji sa nama na ovom mestu stajanja, njegov hadž je potpun“.[150]

(150. Dârimî, Menâsik 54; Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/261; Ebû Dâvûd, Menâsik 69; Tirmizî, Hacc 57; Nesâî, Menâsik 211; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/70.).

Lejs b. Saad (r.a.h.) je rekao da je u ovom hadisu povezao završetak hadža sa ovim stajanjem. Zato razumemo da se hadž završava samo ovim stajanjem (to je rukun). Dokaz za nas hanefije je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

الْحجُّ عرفَةُ فمَنْ وقَفَ بِعرفَةَ فقَدْ تَمَّ حجُّهُ

“Hadž je boravak na Arefatu. Ko god stoji na Arefatu, njegov hadž je potpun“.[151]

(151. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/226; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/116; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/129.).

Štaviše, nije dozvoljeno napustiti ovo stajanje ni iz kog razloga. Zato što je Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) tetka Duba (r.a.h.) bila bolesna. Zamolila je Hz.Poslanika (s.a.v.s.) za dozvolu da ode na Minu u noći Muzdelife. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) joj je dao dozvolu. Takođe se prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) noću poslao one koji su bili slabi iz svoje porodice dalje od Muzdelife. Ako bi stajanje na Muzdelifi bio farz, onda ne bi bilo dozvoljeno izostaviti ga ni iz kog razloga. Ovo ukazuje na to da je status ovog stajanja u odnosu na stajanje na Arefatu sličan statusu oproštajnog tavafa u odnosu na Zijaret Tavaf. Oproštajni tavaf je takođe obavezan [vâđib], a ne rukun. Dozvoljeno je izostaviti ga zbog opravdanja hajzom. Ovo je stajanje takođe obavezno [vâđib] na isti način.

Muzdelifa i mesto stajanja

Osim doline Muhasir, cela Muzdelifa je mesto stajanja. Osim doline Urane, ceo Arafat je mesto stajanja.

Prethodno smo objasnili hadis koji je prepričan o ovoj temi.

Najlepše mesto za stajanje u Muzdelifi je pored planine Kuza, koja se nalazi iza imama.

Zato što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) izabrao ovo mesto za svoje stajanje. Objasnili smo da je najvrliji način obavlanja vukufa na Arefatu stajanje iza imama, blizu njega, kako bi se reklo "Amin" na njegovu dovu. Isto važi i za vukuf u Muzdelifi.

Prerano napuštanje Muzdelife

Ako neko napusti Muzdelifu rano noću, a to je zbog izgovora kao što je bolest ili strah žene od prekomerne gužve (kao što je hadis koji smo prethodno preneli), onda nije potrebna kazna. Međutim, ako neko ode bez ikakvog izgovora, onda mu je kao kazna potreban Kurban za zanemarivanje jednog od obaveznih [vâđib] čina hadža. Ako neko ode na Minu nakon zore, ali pre nego što obavi sabah namaz sa ljudima, onda nije potrebna kazna.

To je zato što je ispunio suštinu stajanja (vukufa) u određeno vreme. Međutim, zanemario je kontinuitet stajanja, pa nije dobro postupio.

Poseta Meš'ar-i-Haramu

Ako neko poseti Meš'ar-i-Haram nakon zore, onda nije potrebna kazna.

To je zato što čak i ova kratka poseta ispunjava njegovo stajanje (vukuf). Ako neko prođe kroz Muzdelifu dok spava ili je u nesvesti, i ne obavi stajanje (vukuf) sa hodočasnicima, a hodočasnici na kraju odu, to je isto. Jer, prisustvo takve osobe na mestu stajanja u vreme stajanja, smatra se vukufom. Ovo smo objasnili u odeljku o stajanju na Arefatu. Stajanje na Muzdelifi je isto.

[4/64]

Provođenje noći u Muzdelifi

Ako neko spava na putu u noći Bajrama i ne provede noć u Muzdelifi, nije potrebna kazna.

Jer, provođenje noći u Muzdelifi nije posebno potreban obred (čin hadža). Glavna svrha je da se izvrši stajanje na Meš'ar-i-Haramu nakon zore. Ova je osoba ispunila glavnu svrhu. Kao što smo objasnili u odeljku o provođenju noći u Mini u noćima kamenovanja šejtana (nalet ga bilo) nije potrebna kazna za napuštanje nečega što nije glavna svrha.

Allah Subhanahu ve Teâlâ najbolje zna. Povratak i dolazak su samo Njemu Teâlâ.

KAMENOVANJE ŠEJTANA

Kamenovanje Džemreu'l-Akabe prvog dana kurbana

Po dolasku u Minu, prvo se bacaju sedam kamenćića na Džemreu'l-Akabu (Velikog šejtana (nalet ga bilo)). Nakon toga, ako se obavlja Kırân ili Temettu' Hadž, žrtvuje se Kurban, a zatim se obrije glava.

Dokaz za ovo je sledeći hadis Hz.Aiše (r.a.h.). Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

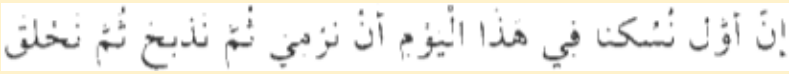

“Danas je naš prvi čin ibadeta u Mini bacanje kamenćića. Zatim ćemo žrtvovati Kurban, a zatim ćemo obrijati glave“.[152]

(152. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/281; Buhârî, lydeyn 17; Muslim, Edâhî 7; Nesâî, lydeyn 8; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, lll/311.).

Štaviše, žrtvovanje kurbana i brijanje su razlozi za izlazak iz stanja ihrama. Kao što je poznato, izlazak muhsara (onoga ko je pod ihramom) je kroz žrtvovanje kurbana. Hodočasnik vrši kamenovanje šejtana (nalet ga bilo)) pre ova dva čina. Žrtvovanje kurbana nije kao brijanje u smislu izlaska iz stanja ihrama. Jer, brijanje je zabrana ihrama. Žrtvovanje kurbana nije zabrana ihrama. Zato se žrtvovanje kurbana vrši pre brijanja. Ranije smo objasnili razlike u mišlenjima među učenjacima u vezi sa vremenom za početak kamenovanja šejtana (nalet ga bilo)) prvog dana Bajrama. Učenjaci se takođe ne slažu oko poslednjeg vremena za kamenovanje.

Vreme za kamenovanje šejtana (nalet ga bilo))

Prema ispravnom mišlenju ove škole mišlenja, vreme za kamenovanje traje do zalaska sunca. Međutim, ako se kamenovanje vrši noću, ništa nije potrebno. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), vreme za kamenovanje traje dok sunce ne dostigne svoj zenit (početak zapada). Nakon zenita, to postaje propušteno kamenovanje.Šâfiîa (r.a.h.) ima dva mišlenja po ovom pitanju: Prema jednom mišlenju, može se kamenovati do zalaska sunca. Ako se vreme za kamenovanje propusti nakon zalaska sunca, potreban je kefâret. Jer, kamenovanje šejtana (nalet ga bilo)) u ovo vreme, poznato je kao čin ibadeta kroz delovanje Resûllullaha (s.a.v.s.). Kao i stajanje na Arefatu, ovaj se čin ibadeta ne postiže ako vreme prođe.

[4/65]

Prema drugom Šâfiîievom (r.a.h.) mišlenju, vreme za kamenovanje traje do kraja dana Tešrika. Propušteno kamenovanje može se izvršiti na kraju dana Tešrika. Nije potrebna kazna. Jer, iako se mesto i vreme kamenovanja šejtana (nalet ga bilo) mogu razlikovati, to se smatra jednim činom hadža. Zato, sve dok vreme nije prošlo, ovaj se čin hadža ne smatra propuštenim. To se dešava samo kada se završe dani tešrika. On je ovo uporedio sa tekbirima. Jer, osoba koja propusti bilo koji namaz tokom dana tešrika nadoknađuje taj namaz tekbirima tokom dana tešrika.

Dokaz nas hanefija je da je vreme za kamenovanje Džemreu'l-Akabe prvog dana Bajrama naznačeno dokazima, a Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

“Naš prvi čin ibadeta danas je kamenovanje“.[153]

(153. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/281, Buhârî, lydeyn 17; Muslim, Edâhî 7; Nesâî, lydeyn 8; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, lll/311.).

Završetak dana je u zalazsku sunca. Međutim, Ebû Yusûf (r.a.h.) upoređuje kamenovanje prvog dana sa drugim danom i kaže: “Kao što je vreme za kamenovanje drugog dana pola dana, posle podneva, tako je i vreme za kamenovanje ovog dana pola dana. To je do podneva“. Međutim, ako se kamenuje noću, ništa se ne duguje. Jer je Resûlüllah (s.a.v.s.) dozvolio pastirima da kamenuju šejtana (nalet ga bilo)) noću. Štaviše, kada vreme za kamenovanje dođe tokom dana, noć sledi dan. Zaista, noć Bajrama podleže propisu Dana Arefata u smislu stajanja (vukufa).

Odlaganje kamenovanja šejtana (nalet ga bilo))

Ako se kamenovanje ne izvrši prvog dana do jutra sledećeg dana, i dalje se može izvršiti jer još uvek ima vremena za to. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), zbog odlaganja je potrebna kazna. Prema dva imama, Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), nije potrebna kazna.Ovo je potpuno slično pitanju odlaganja Tavaf Zijareta do posle dana kurbana, što smo ranije objasnili. Ebû Hanîfe (r.a.h.) smatra odlaganje kamenovanja do posle određenog vremena ekvivalentnim njegovom odustajanju. Bacanje kamenćića na Džemretu'l-Akabu prvog dana Bajrama je potpun čin hadža. Kao što odustajanje zahteva kaznu kurbanom, tako važi i za odlaganje do posle određenog vremena. Isto važi i ako se izostavi većina kamenćića, jer je većina njih na svom mestu.

Bacanje manjeg broja kamenćića na šejtana (nalet ga bilo))

Ako promaši jedan, dva ili tri kamenćića, baca ih sledećeg dana. Za svaki kamenćić daje pola sâ'[154] pšenice kao sadaku siromašnoj osobi. Međutim, ako dostigne iznos kurbana, onda smanjuje ovu sadaku koliko god želi. Jer je iznos koji je propušten manji. Zato je sadaka dovoljna za ovo. Objasnili smo nešto slično u vezi sa odlaganjem Tavaf Zijareta.

(154. Sâ' 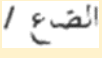

Jedinica mere koja se koristi za merenje proizvoda kao što su žitarice. Prema šerijatskoj meri, iznosi 2917 grama, a prema uobičajenoj meri, iznosi 3333 grama. Kao jedinica zapremine, 1 sâ' je 2,75 litara. Prema metodi koja se koristi u Medini, 4 mudda / 4 je ekvivalentno 2125 litara. Zapreminu ove jedinice mere je odredio sam Hz.Poslanik (s.a.v.s.) u drugoj godini hidžre. Videti Hamdi Donduren, “Sâ'“, Šami/Islamska enciklopedija, V, 296; Vidi Mehmet Erkal, Iman ve ibadetler Ilmihali, I, 508.).

Nepotpuno kamenovanje šejtana (nalet ga bilo))

Ako neko izostavi jedan od džemreta (simboličnih tački u islamskoj tradiciji) drugog dana, potrebna je kazna sadakom.

Jer kamenovanje tri džemarata drugog dana je jedan čin hadža. Ako se izostavi jedan od ova tri džemarata, izostavljeni deo se smatra malim delom čina hadža i stoga je milostinja dovoljna. Međutim, ako je izostavljeni deo veći od polovine, onda je potrebna kaznena žrtva. Izostavljanje velikog dela smatra se ekvivalentnim izostavljanju cele stvari.

Nekamenovanje šejtana (nalet ga bilo))

Ako se izostavi kamenovanje celog džemrerta do kraja dana kamenovanja šejtana (nalet ga bilo)), treba bacati kamenje po redu.

Jer, vreme za kamenovanje je i dalje važeće. Baš kao neko ko odlaže žrtvovanje kurbana do kraja dana žrtvovanja, ta osoba treba da baca izostavljene kamenćiće sve dok preostaje vreme za kamenovanje. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), kazna kurbanom je potrebna zbog kašnjenja. Prema rečima dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda el-Šajbanija (r.a.h.)), kazna kurbanom nije potrebna.

Ako neko propusti Džemret do zalaska sunca poslednjeg dana dana kamenovanja šejtana (nalet ga bilo)), kamenovanja se oslobađa jer je vreme za kamenovanje prošlo.

Jer se obred kamenovanja ne smatra činom ibadeta. Tek smo saznali da je to čin ibadeta kroz postupke Resûllullah (s.a.v.s.). Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je kamenovao šejtana (nalet ga bilo)) samo na tim danima. Zato kamenovanje nakon određenog vremena nije čin ibadeta. Slično tome, prolivanje krvi nakon što su dani kurbana završeni nije čin ibadeta. Ako nije čin ibadeta, onda je apsurdno (besmislen čin). Čovek se ne bi bavio tako nečim.

Situacija nekoga ko uopšte ne kamenuje

Prema rečima svih imama, osoba koja uopšte ne kamenuje, od njega se zahteva samo jedna kazna kurbanom.

Jer je ceo obred kamenovanja jedan čin hadža, koji je obavezan [vâđib]. Zato, po našoj školi mišlenja, baš kao i kod izostavljanja Sa'ja između Safe i Marve, izostavljanje obreda kamenovanja zahteva kaznu nadoknadnim kurbanom. Nije nerazumno misliti da izostavljanje dela ibadeta kamenovanja takođe zahteva kaznu kurbanom. Slično tome, izostavlanje celog obreda kamenovanja zahteva samo jednu kaznu kurbanom. Zaista, brijanje četvrtine glave u vreme koje nije za to određeno zahteva kao kaznu žrtvovanje kurbanom, baš kao što brijanje cele glave zahteva samo žrtvovanje kurbana. Sečenje noktiju na jednoj ruci zahteva kaznu žrtvovanjem kurbana, baš kao što sečenje svih noktiju zahteva samo žrtvovanje kurbana.

Nepoštovanje redosleda kamenovanja šejtana (nalet ga bilo))

Ako neko krene od Džemre-i-Akabe drugog dana i baci kamenje prvo na Džemre-i-Akabi, zatim na Džemre-i-Vustu, pa na Džemru blizu džamije Hajf (Džemre-i-Ula), a zatim se seti ove greške istog dana, tada se treba vratiti Džemre-i-Vustu i Džemre-i-Akabu.

Jer je kamenovanje čin ibadeta koji je dozvoljen izvršiti se ispravnim redosledom tog dana. Zato se ne računa ako se izvrši pre određenog vremena. Džemre-i-Ula je početna tačka za Džemre-i-Vustu, a Džemre-i-Vusta je početna tačka za Džemre-i-Akabu. Slično tome, kamenovanje izvršeno pre početka nije validno, baš kao i neko ko podže na sedždu pre ru'kua ili izvrši sa'j bez obilaska Kabe. Ovde je validan samo Džemre-i-Ula. Zato će ponovo bacati kamenćiće samo na Džemre-i-Vustu i na Džemre-i-Akabu.

[4/66]

Ako je bacio samo tri kamenćića na svaki Džemr, a zatim se toga seti, prvo će baciti četiri kamenćića na Džemr-i-Ulu da bi upotpunio prethodne. Zatim će baciti po sedam kamenćića na Džemre-i-Vustu i Džemre-i-Akabu. Kamenćiće koje je prethodno bacio na Džemre-i-Vustu i Džemre-i-Akabu, ne računa se.

Zato što vreme za ova dva Džemreta još nije došlo. Zato što je većina kamenćića koje treba baciti na Prvi Džemre već su bačeni na onaj drugi Džemre pre nego što su bačeni na Prvi Džemre. Zato se smatra kao da uopšte nije bacio kamenćiće na ova dva Džemreta.

Ako je ranije bacio samo četiri kamenćića na svaki Džemre, sada će baciti tri kamenćića na svaku Džemru.

Jer, bacanje većine kamenćića na Prvi Džemret je ekvivalentno bacanju svih kamenćića na Srednji Džemret radi validnosti hadža. Slično tome, završetak većine obilazska je ekvivalentno završetku svih njih radi validnosti sledećeg Sa'ja. Ako je neko bacio dovoljno kamenćića na svaki Džemret (četiri) da bi bio validan, treba ga završiti bacanjem tri kamenćića na svaki Džemret da bi ih bilo sedam. Ako neko ponovo počne i baci sedam kamenćića, to je vrlije, jer je bliže praćenju postupka Resûllullaha (s.a.v.s.), koji se nije upustio u drugi pre nego što je završio prvi.

Bacanje kamenćića na Džemre-i-Akabu iznad Akabe je validno.

Kao što smo ranije objasnili, bolje je bacati ispod doline. Međutim, svako je područje oko njega mesto za kamenovanje. Ako se baca sa vrha Akabe, to ispunjava čin hadža i kao takav je dozvoljen.

Slično tome, ako se ne izgovori tekbir "Allahu Ekber" sa svakim kamenćićem, ili se kaže "Subhanallah" umesto "Allahu Ekber", ovo je takođe validno.

Jer je namera da se svakim kamenćićem spomene Svemogući Allah. To se postiže i sa "Allahu Ekber" i sa "Tesbih" (slavlenje Allaha). Štaviše, izgovaranje "Allahu Ekber" je deo običaja kamenovanja. Izostavlanje toga ne povlači nikakvu kaznu.

Stvari koje se mogu bacati na šejtane (nalet ih bilo))

Ako se bacaju kamenćići ili suho blato na šejtane (nalet ih bilo)), to je dozvoljeno prema nama.

Prema Šâfiîînom stavu, prateći hadis po ovom pitanju, to nije dozvoljeno. Jer, u stvarima čije se značenje ne može razumeti razumom, poslušnost naredbi može biti zasnovana na praćenju formulacije dokaza. Ali mi hanefije kažemo sledeće: Stvar koja se pominje u dokazima je čin kamenovanja. To se može učiniti kamenćićima ili blatom. Suštinska stvar ovde je radnja Halila (Hz.Ibrahima (a.s.).). On (a.s.) sam nije imao cilj da baca kamenćiće. Prema različitim rivâjetima râvia, njegov je culj bio ili povratak ovna ili čin kamenovanja da otera šejtana (nalet ga bilo)). Zato kažemo da je kamenovanje dozvoljeno bez obzira na to čime se radi. Ovo je upravo kao kamenćići koje se koristi za istindžu (prečišćavanje nakon defekacije). Istindža se može obaviti kamenjem, suhim blatom itd. Neki koji tvrde da su šafije rekli da je dozvoljeno bacati kamilji izmet umesto kamenćića, ali ne srebro ili bisere. Jer je namera da se omalovaži šejtan (nalet ga bilo)), a to se ne može postići zlatom, srebrom ili draguljima. Ali se može postići izmetom.

[4/67]

Čin bacanja kamenćića na šejtana (nalet ga bilo)) odjednom

Ako neko baci sedam kamenćića na jedan od stubova odjednom, to se računa kao jedan.

To je zato što dokaz nije u samim kamenćićima, već u tome da su radnje različite.Ako se to izvrši jednom radnjom, to se računa kao jedan kamenćić. Na primer, ako se, kao kefâret za zakletvu, umesto da se odjednom nahrane deset siromaha, nahrani samo jedan siromah, to se računa kao da je nahranio samo jednog siromaha.

Ne bacaj previše kamenćića na šejtana (nalet ga bilo))

Ako neko baci više od sedam kamenćića na stub, ovaj dodatni kamen neće mu nauditi.

Jer će ispuniti ono što se od njega traži. Ovaj mu dodatni kamen neće kasnije nauditi.

Ne zna se kod kog se bacanja promašuje kamen

Ako je neko promašio jedan stub, ali ne zna na kom je stubu promašen, treba postupati oprezno u ibadetu i baciti novi kamenćić na svaki stub.

Zaista, ako se propusti sedžda u jednom od pet dnevnih namaza i ne zna na koji je namaz propuštena sedžda, onda se moraju nadoknaditi svih pet namaza.

Ne bacati kamenćić, već ga postaviti tamo

Ako neko stoji pored Džemreta i postavi kamenćić tamo, to nije dozvoljeno.

Jer je vâđib čin bacanja kamenćića. Onaj koji postavlja kamenćiće ne smatra se da je bacio kamenćić. Dozvoljeno mu je da ih baci, Ali će napraviti grešku (ukoliko ih samo postavlja). Jer, onaj koji baca kamenćić, smatra se da ga je bacio. Međutim, ovakvim bacanjem ponekad kamenćić padne ispred njega, a ponekad na njegove noge. Dakle, tad bi ovim ova osoba počinila lošu stvar jer deluje suprotno delu Hz.Poslanika (s.a.v.s.) u pogledu načina izvođenja.

Situacija kada kamenćić ne padne blizu šejtana (nalet ga bilo))

Ako neko baci kamenćiće iz daljine i kamenćić ne padne blizu džemreta; ili ako padne blizu džemreta, to je dozvoljeno.

Jer je ova situacija jedna od stvari koju je teško izbeći, posebno u gužvi.

Ako padne daleko od džemreta, to nije dozvoljeno.

Jer, kamenovanje šejtana (nalet ga bilo)) je čin ibadeta koji se obavlja na određenom mestu. Ako se obavlja van ovog mesta, to se ne smatra ibadetom.

Bacanje kamena uzetog sa strane šejtana (nalet ga bilo))

Dozvoljeno je baciti kamenćić uzet sa strane šejtana (nalet ga bilo)) na šejtana (nalet ga bilo)). Međutim, osoba koja ga baci počinila je loše delo.

Zato što se kamenćići koje šejtan (nalet ga bilo)) nosi smatra neprihvatljivim kamenjem. Smatra se nepovoljnim. Od njega se ne očekuju blagoslovi. Ovo je objašnjeno u hadisu Saida b. Džubejra (r.a.h.) na sledeći način: Pitao sam Hz.İbn Abbâs (r.a.h.), koji je rekao: "Kamenćići su baćeni od vremena Halila, ali nije se formiralo brdo koje zaklanja horizont. Kakva je situacija?" Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je odgovorio: "Zar ne znate da se kamenćići onih čiji je hadž prihvaćen uklanja, a kamenćići onih čiji hadž nije prihvaćen ostavlja?" Mudžahid kaže: "Kada sam ovo čuo od Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.), stavio sam znak na svoje kamenćiće. Zatim sam se sukobio sa šejtanom. Bacao sam ga sa svih strana. Posle toga sam tražio te kamenčiće. Nisam našao nijedan kamenćić na koji je imao znak koji sam stavio".Ovo je ono što mislimo kada kažemo da su kamenćići ostavljeni na mestu kamenovanja "neprihvaćeni" kamenćići. Međutim, pošto je čin kamenovanja izvršen, dozvoljen je.Mâlik (r.a.h.) je rekao da to nije dozvoljeno. Ovo je čudno prema njegovoj školi mišlenja. Jer Mâlik (r.a.h.) smatra da je vršenje abdesta korišćenom vodom (ma-i musta'mel) dozvoljeno, ali iz nekog razloga, ne smatra da je dozvoljeno ponovno bacanje kamenćića na šejtana (nalet ga bilo)) koje je već ranije bačeno! Pa ipak, kao što je poznato, čin bacanja ne menja prirodu kamenćića.

Dova posle kamenovanja

Ako hodočasnik ne stane i ne obavi dovu pored prva dva džemreta gde hodočasnici stoje i dove nakon bacanja kamenćića, nije potrebna kazna. Jer je stajanje i dova pored ova dva šejtana (nalet ih bilo)) sunet.

Napuštanje ne zahteva nikakvu kaznu osim ako je počinjeno loše delo.

Nezadržavanje na Mini tokom dana kamenovanja šejtana (nalet ih bilo))

Ako neko ostane u Mekki tokom dana Mine i dolazi svaki dan da baca kamenćiće na šejtane (nalet ih bilo)), počinio je loše delo. Ali se za tu osobu ne zahteva kazna.

[4/68]

Jer je ta osoba samo napustila sunnet provođenja noći u Mini u dane kamenovanja šejtana (nalet ih bilo)). Ranije smo pomenuli da je Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) tražio od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) dozvolu da ne prenoći u Mini u dane kamenovanja šejtana (nalet ih bilo)) kako bi podelio vodu Zemzam u Mekki, a Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mu je dao dozvolu. Ovo je dokaz da provođenje noći u Mini u dane kamenovanja šejtana (nalet ih bilo)) nije obavezno [vâđib].

Vreme kamenovanja šejtana (nalet ih bilo))

Ako neko baca kamenje na Džemreu'l-Akabu nakon zore prvog dana Bajrama, ali pre izlaska sunca, to je dovoljno.

Ovaj nam je izveštaj stigao na ovaj način od Ate (r.a.h.). Prenosi se da je Ata (r.a.h.) rekao: On uzme Minu sa svoje desne strane, a Kabu sa leve i baci sedam kamenćića na Džemru'l-Akabu. Vrlije je baciti ove kamenćiće nakon izlaska sunca. Takođe je validno ako se bace pre izlaska sunca.

Ako neko baca kamenćiće pre podneva drugog dana Kurban-bajrama, to nije validno.

Jer je vreme za kamenovanje šejtana (nalet ih bilo)) drugog dana posle podneva, a to je poznato iz Hz.Poslanikovih (s.a.v.s.) postupaka. Zato to nije validno pre podneva. Hakim eš-Šehid (r.a.h.), u svojoj knjizi El-Muntaka, kaže da je vreme za kamenovanje šejtana (nalet ih bilo)) na dan Kurban-bajrama pre podneva. Zato je dovoljno bacati kamenćiće u ovo vreme.

Treći dan Kurban-bajrama, odnosno drugi dan Tešrika, je kao i prethodni dan.

Prema rivâjetu Hasan b. Zijada (r.a.h.) od Ebû Hanîfe (r.a.h.):

Ako je namera hodočasnika da napusti Minu trećeg dana, što je prvi polazak, i da brzo deluje, nema štete u bacanju kamenćića pre podneva trećeg dana.

Međutim, bacanje posle podneva je vrlije. Ako nema takvu nameru, bacanje kamenćića pre podneva nije validno. Jer, ako je namera da se deluje brzopleto, možda odlaganjem kamenovanja do posle podneva, neko bi mogao da stigne u Mekku tek noću. Međutim, da bi stigao do Mekke tokom dana i video mesto gde će se boraviti po danu, mora baciti kamenćiće pre podneva. Zato je dozvoljeno u ovoj stvari. Naravno, vrliji put je put azimeta*, odnosno, obavljanje kamenovanja posle podneva. Prema očiglednom rivâjetu, treći dan Bajrama je sličan drugom danu. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) bacao kamenćiće posle podneva drugog dana. Zato, bacanje kamenćića pre podneva nije validno.

(PS: Samir B: Azimet- “Azimet“ je reč arapskog porekla, a njeno rečničko značenje je “nameravati, odlučivati, usmeravati se“, ali kao termin u islamskoj jurisprudenciji (fikhu), znači “osnovno pravilo, osnovni princip“; to jest, odnosi se na fundamentalne verske zapovesti i zabrane koje važe za sve, a njen ekvivalent je “ruhsat“, koji pruža popust u slučajevima izgovora (na primer, dozvola data onima koji ne mogu da poste).

Osnovna značenja:

Značenje iz rečnika: Nameravati, odlučiti, rešiti, krenuti, usmeriti se ka nečemu.

Značenje iz islamske jurisprudencije: Osnovni, fundamentalni verski propisi koji se primenjuju na sve one koji su obavezni da poste, osim u privremenim situacijama kao što je stanje nužde.

Primer: Post je odluka o odluci (azimet), ali dozvola da se ne posti nekome ko je bolestan ili putuje, ustupak (ruhsat) je.

Ukratko: Azimet se odnosi na opšte važeća osnovna pravila, dok se ruksat odnosi na izuzetke napravljene od ovih pravila u slučajevima olakšavajućih okolnosti.

Autor nepoznat.).).

Ako baca kamenćiće trećeg dana Bajrama, ima izbor između napuštanja Mine i ostanka na Mini do kamenovanja četvrtog dana. Uzvišeni Allah kaže:

وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ فِيٓ أَيَّامٖ مَّعۡدُودَٰتٖۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوۡمَيۡنِ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِۚ لِمَنِ ٱتَّقَىٰۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُمۡ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ ۝

203. I spominjite Allaha u određenim danima. A ni onome ko požuri i ostane samo dva dana nije grijeh; a neće se ogriješiti ni onaj koji se dulje zadrži, samo ako se grijeha kloni. I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni. [el-Bekare, 2/203]

Prema nama hanefijama, ovo pravo izbora hodočasnika traje do zore četvrtog dana.Prema Šâfiîi (r.a.h.), traje do zalaska sunca trećeg dana. Jer, stvar za koju postoje dokazi, jeste izbor u vezi sa danom. A dan traje do zalaska sunca. Međutim, mi hanefije kažemo da noć nije pogodno vreme za kamenovanje četvrtog dana. Zato će hodočasnikov izbor u vezi sa napuštanjem Mine trajati do zalaska sunca trećeg dana. Zora četvrtog dana vreme nakon rođenja je drugačije. Kao što ćemo objasniti, ovo je vreme za kamenovanje. Nakon ovoga nema izbora. Kao što smo ranije objasnili, u ovoj stvari, noć je podređena prethodnom danu. Kao što je pravo izbora utvrđeno trećeg dana, tako je utvrđeno i za noć posle toga.

Kamenovanje šejtana (nalet ga bilo)) pre podneva četvrtog dana

Prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), ako se čeka do četvrtog dana, bacanje kamenćića pre podneva četvrtog dana je dovoljno po istihsanu (pravnoj preferenciji).

Prema rečima dva imama (Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.)), to nije dovoljno kao drugi i treći dan. Jer je četvrti dan takođe dan kada se bacaju kamenćići na tri džemreta. Zato, za razliku od prvog dana, četvrtog dana Bajrama je dovoljno bacanje kamenćića tek posle podneva.

[4/69]

Ebû Hanîfe (r.a.h.) je kao dokaz uzeo hadis İbn Abbâs (r.a.h.): “Bacajte kamenćiće kada sunce izađe na kraju dana Tešrika“. Kada sunce izađe i kraj dana se smatra zajedno sa početkom, to se naziva “Intefeha'n-nehâr“ (izlazak dana). Zato, kao što je bacanje kamenćića pre podneva prvog dana dovoljno, tako je i bacanje kamenćića poslednjeg dana. Jer je čak i potpuno napuštanje kamenovanja četvrtog dana dovoljno. U tom pogledu, kamenovanje četvrtog dana podseća na nâfile činove ibadeta. Kod nâfile čina ibadeta nije potrebno uzimati u obzir vreme. Zato se smatra dovoljnim da hodočasnik baca kamenćiće pre podneva tog dana kako bi mogao da stigne do Mekke pre sumraka.

Način bacanja kamenćića

Po mom mišlenju, preporučuje se bacanje kamenćića poput kamenćića za bacanje na džemretu.

Resûllullah (s.a.v.s.) je na ovaj način podučavao svoje saputnike. Jer je stavio jedan kažiprst na drugi, bacao kamenćiće poput kamenćića za bacanje i rekao: هٰكَذَا فارمُوا - “Bacajte ih ovako“.[155]

Bacanje većeg kamenćića je takođe validno.

(155. İbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/203; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, ll/347; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/128.).

Međutim, nije potrebno bacati najveće kamenćiće. Jer bi moglo nekoga pogoditi, a ta osoba bi pretrpela štetu. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

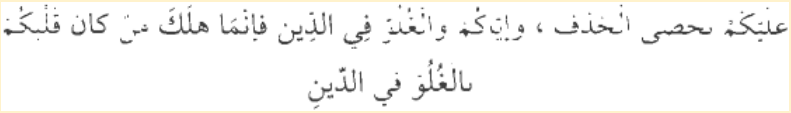

“Bacajte kamenćiće za bacanje. Izbegavajte ekstremizam u religiji. Jer su oni pre vas propali zbog ekstremizma u religiji“.[156]

(156. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/347; Ibn Mâce, Menâsik 63; Nesâî, Menâsik 217; Ibn Huzeyme, Sahih, I/274; Hakim, Mustedrek, I/63.).

Dova tokom kamenovanja

Ne postoji određeno vreme za dovu koja se obavlja u blizini prva dva džemreta.

Kao što smo ranije objasnili, određivanje vremena za dovu eliminiše osetljivost u srcu.

Dok dovi pored Džemreta, ona podiže ruke do nivoa ramena.

Dokaz za to je hadis:

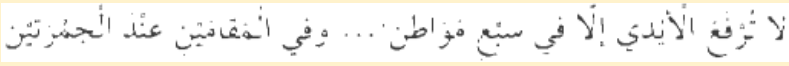

“Ruke se podižu samo na sedam mesta... i kada stojimo dok bacamo kamenćiće na dva šejtana (nalet ih bilo))“.[157]

(157. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, I/214; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XI/385; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/72; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, I/292.).

Jednakost između muškaraca i žena u kamenovanju

Jednakost između muškaraca i žena prilikom kamenovanja šejtana (nalet ga bilo))

Kamenovanje na konju

Kao i kod drugih hadž obreda, muškarci i žene su jednaki prilikom kamenovanja šejtana (nalet ga bilo)).

Kao i kod drugih hadž obreda, muškarci i žene su jednaki u kamenovanju šejtana (nalet ga bilo)). Ovo važi ako se kamenuje Džemret na konju, prema hadisu Džâbiru (r.a.h.):

“Poslanik (s.a.v.s.) je kamenovao džemret dok je na jahalici bio“.[158]

Prethodno smo objasnili preferirani stav za svaki džemret.

(158. Muslim, Hacc 310; Ibn Mâce, Menâsik 66; Tirmizî, Hacc 63; Nesâî, Menâsik 220.).

Bacanje kamenćiće od strane bolesne osobe

Ako je neko previše bolestan da bi sam bacao kamenćiće, kamenćići mu se stavlja u ruku. Zatim baca kamenje.

To je zato što kada je neko bespomoćan, pomoć se može potražiti od drugih.

Ako neko baca kamenje u ime druge osobe, na primer nekoga ko se smatra bez svesti, to je takođe dovoljno.

To je zato što je, kao i kod žrtvovanja, predstavlanje validno i u ritualima hadža.

Kamenovanje od strane malog deteta

Malo dete, koga otac natera da obavi hadž, obavlja sve obrede hadža. Baca kamenje (na džamretu) na šejtane (nalet ih bilo)) .

To je zato što obavlja ove radnje kako bi imitirao starije i kako bi ih lahko izvršio nakon što dostigne pubertet. Zato, isti postupci koji se naređuju osobi koja je dostigla pubertet naređuju se i malom detetu.

Međutim, ako malo dete prestane da baca kamenje, nije potrebna kazna.

Isto važi i za ludu osobu. Njegov otac čini nameru za ihram u njegovo ime.

Radnje malog deteta i lude osobe su u svrhu poslušnosti starijima. Zato to nije obavezno [vâđib]. Jer, otac nema ovlašćenje da im to učini obaveznim [vâđib] u vezi sa stvarima koje im neće odmah koristiti. Zato kazna žrtve nije obavezna [vâđib] za malo dete i ludu osobu zbog uzdržavanja od kamenovanja. Ova se stvar uzima u obzir prilikom iskušenja. Prema nama hanefijama, ništa od ovoga nije obavezno [vâđib] za malo dete i ludu osobu. Glavni dokaz da je kamenovanje dovoljno za malo dete je sledeći hadis koji se prenosi od Resûlullaha (s.a.v.s.). Jedna je žena podigla dete koje je izvadila iz njegove nosiljke prema Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) i upitala:

“Hoće li hadž ovog deteta biti validan?“ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odgovorio:

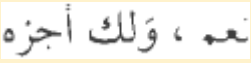

-“Da. I nagrada je za tebe.“159 Ovaj je hadis dokaz da je dovoljno da otac učini nameru za ihram u ime malog deteta. Luda osoba je kao malo dete.

(159. Muslim, Hacc 310; Ibn Mâce, Menâsik 66; Tirmizî, Hacc 63; Nesâî, Menasik 220.).

Allah Teâlâ najbolje zna.

BRIJANJE

Način brijanja

Zbog hadisa koji se prenosi o ovoj temi, potpuno brijanje glave je vrlinije od skraćivanja kose.

[4/70]

Takođe, nakon žrtvovanja kurbana, naređeno je uklanjanje nečistoća. Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ لۡيَقۡضُواْ تَفَثَهُمۡ وَلۡيُوفُواْ نُذُورَهُمۡ وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

29. Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze. [el-Hadž, 22/29].

Ova se naredba u potpunosti ispunjava činom potpunog brijanja. Skraćivanjem kose ispunjava se samo deo naredbe o brijanju. Zato je potpuno brijanje glave vrlinije. Skraćivanje kose je dovoljno. Skraćivanje kose znači uzimanje komada sa krajeva kose. Prema onome što je Muhammed (r.a.h.) preneo od Ibn Omera (r.a.h.) u Kitabul-Asl; Kada je upitan Ibn Umer (r.a.h.):

Koliko žena treba da skrati kosu (da bi izašla iz stanja ihrama)?“, Ibn Umer (r.a.h.) je odgovorio:

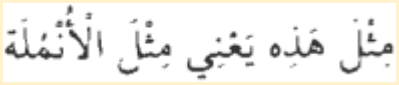

-“Ovoliko, to jest, veličine vrha prsta“.[160]

(160. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/146.).

Jer, ako bi osoba u ihramu imala samo toliko kose na glavi, uklanjanje te količine bi završilo njen izlazak iz ihrama. Slično tome, ako hodočasnik ima više kose od ove količine, uklanjanje te količine bi završilo njegov izlazak iz ihrama.

Skraćivanje kose je ekvivalentno brijanju pri izlasku iz ihrama. Ako se obrije pola glave, ili se skrati kosa sa jedne strane glave, to je dovoljno. Ako se to uradi na manje od polovine glave, kao što je trećina ili četvrtina, to je takođe dovoljno.

Jer, kao što je mes'h glave tokom abdesta dovoljno u svakoj presudi koja se tiče glave, četvrtina glave je dovoljna za celu glavu. Međutim, biti zadovoljan ovom količinom bilo bi loše. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.),

“obrijao celu glavu“.[161]

(161. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/256; Muslim, Hacc 323; Ebû Dâvûd, Menâsik 78; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/79.).

Naređeno nam je da ga sledimo. Onaj ko je najbliži njegovom postupku, vrliji je. Jer on (a.s.) je to učinio ne pridajući vrednost dlakama. U stvarima vezanim za čin hadža, nije poželjno ceniti čak ni bogatstvo i život. Kako neko može ceniti kosu?

Brijanje ćelavih

Prvog dana Kurban-bajrama, ako neko nema dlaku na glavi, treba da pređe brijačem preko glave da bi ličio na one koji se briju.

Jer je to sve što imaju da urade. Obaveza se zasniva na sposobnosti. Kao što je poznato, nemoj se osobi naređuje samo da pomera usne tokom početnog tekbira (iftiteh tekbir) i kiraet u namazu. Za nemog je prikladno da govori i onaj ko recituje. Ova stvar je ista.

Vreme brijanja

Važilo je obrijati glavu biljem za kupanje.

Jer se time uklanja i prljavština. Po mom mišljenju, brijač je bolji. Jer je bliži praćenju Poslanikovog postupka.

Smatram da je za prekor odlagati brijanje do posle dana kurbana.

Ukratko, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), brijanje radi izlaska iz stanja ihrama tokom hadža ograničeno je na određeno vreme- dane Kurban-bajrama- i na određeno mesto- područje Harema.

Prema Ebû Yusûfovom (r.a.h.) stavu, brijanje nije ograničeno na određeno vreme ili mesto.

Prema Muhammedu (r.a.h.), ograničeno je na određeno mesto, iako ne na određeno vreme.

Prema Zuferu (r.a.h.), ograničeno je na određeno vreme, iako ne na određeno mesto.

Zufer (r.a.h.) kaže: Početak ihrama se smatra pre izlaska iz ihrama. Početak ihrama je ograničen na određeno vreme, a ne na određeno mesto. Nepoželjno je ući u stanje ihrama za hadž van meseci hadža. Međutim, nije nepoželjno ući u stanje ihrama bilo gde pre nego što se stigne do mikata. Isto važi i za izlazak iz stanja ihrama brijanjem.

[4/71]

Izlazak iz stanja ihrama nije ograničen na određeno mesto već na određeno vreme. Na primer, ako neko odloži brijanje do posle dana Kurban-bajrama, potreban je nadoknadni Kurban. Ako neko napusti područje Harema, a zatim se obrije, nije potreban nadoknadni Kurban. Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Čin izlaska iz stanja ihrama u hadžu je ograničen i na određeno vreme i na određeno mesto. Na primer, tavaf, koji je neophodan za potpuni izlazak iz stanja ihrama, može se obaviti samo u Mesdžidu'l-Haramu. Ograničen je na dane Kurban-bajrama. Zaista, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako se tavaf odloži do posle određenog vremena, potreban je nadoknadni Kurban. Isto važi i ako se brijanje odloži do posle određenog vremena. S'hodno tome, baš kao što se obilaženje van Harema ne smatra validnim, brijanje van Harema takođe ne treba uzimati u obzir. Međutim, mi smo to uzeli u obzir. Jer je primarno mesto za čin brijanja glava, a ne područje Harema. Zato, ovo predstavlja odstupanje od stanja ihrama. Međutim, pošto se odlaže duže od svog vremena, potreban je nadoknadni Kurban, baš kao što je potreban nadoknadni Kurban za njegovo odlaganje duže od njegovog vremena. Jer se predano značenje brijanja ne može saznati razumom. Smatrali smo ga činom ibadeta zbog Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) postupka. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se brijao u području Harema prvog dana Kurban-bajrama za hadž. Čin koji je u skladu sa ovim kvalitetom, smatra se činom ibadeta. U činu koji je u suprotnosti sa ovim, značenje ibadeta se ne ostvaruje. Zato ova situacija mora biti nadoknađena kompenzacionim kurbanom. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), brijanje, koje se smatra činom hadža u svoje vreme, je poput brijanja koje se smatra prestupom ako se obavi pre svog vremena.

Kao što ne postoji određeno vreme ili mesto za njega, tako nema ni određenog vremena ili mesta za ovu vrstu brijanja. Jer, ako bi postojalo određeno vreme i mesto za brijanje, kao što je obavlanje vukufa na Arefatu, to ne bi bilo validno van tog mesta i vremena. Zato je odlaganje brijanja do posle dana kurbana ili brijanja nakon napuštanja područja Harema, isto. Nije potrebna nikakva kazna. Muhammed (r.a.h.) je rekao: Veza hadž obreda sa određenim mestom je jača od njihove veze sa određenim vremenom. Kao što je poznato, obilazak (tavaf) specifičan za određeno mesto nije validan van tog mesta. Međutim, obilazak ograničen na određeno vreme je validan čak i van tog vremena. Iz ovoga razumemo da je veza ovog hadž obreda sa mestom jača. Ako se brijanje, koje je specifično za područje Harema prema Hz.Poslanikovoj (s.a.v.s.) praksi obavlja van područja Harema, u ovom bi se obredu tada pojavio nedostatak. Zato se ovaj nedostatak mora nadoknaditi kompenzacionim kurbanom. Međutim, odlaganje do posle dana kurbana, ne predstavlja veliku grešku. Zato se ne mora nadoknaditi kompenzacionim kurbanom.

Što se tiče umre, brijanje radi izlaska iz umre nije ograničeno na određeno vreme.

Čak i ako se brijanje odloži mesec dana, nije potrebna kazna. Jer, suština umre nije ograničena na određeno vreme. Obred, kao i tavaf, koji je stub umre, nije ograničen vremenom. Slično tome, brijanje prilikom izlaska iz ihrama umre, za razliku od hadža, nije ograničeno na određeno vreme.

Brijanje tokom umre

Međutim, brijanje tokom umre je ograničeno na područje harama.

Toliko da, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), ako se neko obrije van područja harema da bi izašao iz stanja ihrama nakon umre, potrebna je kazna kurbanom, kao i kod hadža. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ništa nije potrebno.

Situacija brijanja onoga ko ne može da završi hadž (muhsar)

Ne postoji obaveza za osobu muhsar da se brije prilikom izlaska iz stanja ihrama. Dobro je ako obrije ili skrati kosu.

[4/72]

Ovo je mišljenje Ebû Hanîfe i Muhameda (r.a.h.). Međutim, Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao: Smatram da je brijanje neophodno za njega. Ali ako se ne obrije, nije potrebna kazna. Ebû Yusûf (r.a.h.) je uzeo sledeći hadis kao dokaz.

فَإِنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) أُحْصِرَ بِالْحُدَيْبِيَةِ مَعَ أَصْحَابِهِ فَأَمَرَهُمْ بِالْحَلْقِ بَعْدَ بُلُوغِ الْهَدْيِ مَحِلَّهُ

“Nakon što su Hz.Poslanik (s.a.v.s.) i njegovi saputnici stigli do mesta žrtvovanja kurbana na Hudejbi, gde su bili opkoljeni, naredio je svojim as'habima da obriju glave“.[162]

(162. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, Vll/383; Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/323; Buhârî, Şurût 15; Ibn Hibbân, Sahih, Xl/216; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, l/170.).

Međutim, bio je nezadovoljan njihovim oklevanjem po ovom pitanju. U stvari, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je to čak pomenuo Ummu Selemi (r.a.h.), koja je rekla:-O Allah-ov Poslaniče! Počni prvo sa sobom. Jer oni misle da u svom srcu imaš nadu da ćeš stići do kuće Allah Teâlâ. Na to je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) izašao iz svog šatora i obrijao glavu. Videvši to, as'habi su odmah požurili da obriju glave. Da hodočasnik nije bio opkoljen, obrijao bi glavu te bi izašao iz stanja ihrama nakon što je izvršio dela ihrama.

Iako nije mogao da izvrši ostala dela ihrama nakon što je opkoljen bio, pošto je mogao da obrije glavu, trebalo bi da izađe iz stanja ihrama brijanjem glave na isti način".Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) kažu da se brijanje smatra činom ibadeta tek nakon što su izvršena ostala dela. Pre nego što se izvrše, to je greh. Ako neko nije u stanju da poštuje redosled ostalih dela, onda brijanje nije obavezno. U ovom slučaju, čovek može izaći iz stanja ihrama samo prinošenjem kurbana (hedi). Dokaz za to je da Allah Svemogući, u sledećem ajetu, zabranjuje brijanje pre nego što Kurban stigne na svoje odredište:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekara, 2/196].

Ovaj je ajet dokaz da je brijanje dozvoljeno nakon što Kurban hedi stigne do svog odredišta. To nije dokaz da je to obavezno [vâđib]. Što se tiče Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) brijanja na Hudejbi; kako je preneo Ebu Bekr er-Razi (r.a.h.), prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), ako je u brdovitom području, ne brije se da bi izašao iz stanja ihrama. Ako je u harem području, brije se. Jer, prema ovim dva imama, brijanje je ograničeno na područje Harema. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je opkoljen bio na Hudejbi. Deo Hudejbe se smatra delom područja Harema. Prenosi se da je mesto gde je Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) boravio bilo u području Brda; mesto gde je klanjao namaz bilo je u području Harema. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se brijao u području Harema. I mi se slažemo sa ovim stavom. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio svojim as'habima da se briju kako bi ispunili svoju odluku da se vrate, da bi uverili mnogobošce na svoju stranu i da bi ih sprečili da planiraju novu zamku nakon mira.

U vezi sa tim da li je sečenje noktiju potrebno nakon brijanja

Kada hodočasnik skrati kosu ili je obrije koristeći biljku za kupanje, nije obavezan da uklanja bilo šta sa brade, brkova ili noktiju.

Jer se skraćivanje kose smatra ekvivalentnim brijanju. Ako želi da se obrije, ne mora to da uradi sa bradom i brkovima. Isto važi i za skraćivanje. Ako on uradi ove stvari u trenutku izlaska iz stanja ihrama, to ne nanosi nikakvu štetu. Jer je došlo vreme za izlazak iz stanja ihrama. Sve su to radnje koje uzrokuju prekid stanja ihrama. Jer su među stvarima koje uklanjaju nečistoće.

Brijanje glave nekoga u ihramu

Ako neko u ihramu obrije glavu nekome ko nije u ihramu, prema nama, trebalo bi da da sadaku.

[4/73]

Međutim, Šâfiîa (r.a.h.) je rekao da ovoj osobi nije potrebna nikakva kazna. Jer, uklanjanje stvari koje rastu na telu (nokti, dlake, kosa itd.) imaju značenje olakšanja i ulepšavanja, zbog čega im nije zabranjeno da ih uklanjaju.. U slučaju da neko ko nije u ihramu obrije glavu, ništa slično se ne dešava. Zato se ne zahteva nikakva kazna. Kao što je poznato, ako neko ko nije u ihramu obrije sopstvenu glavu, ne zahteva se nikakva kazna. Međutim, mi hanefije kažemo sledeće: Uklanjanje stvari koje prirodno rastu na telu osobe (nokti, kosa itd.) je među zabranama ihrama. Zato, kao što je nekome u ihramu zabranjeno da uklanja te stvari sa sebe, tako mu je zabranjeno i da ih uklanja sa tuđeg tela. Ova situacija je slična ubijanju divljači. Jer, kao što neko u ihramu čini prestup kada ubije svoju divljač, tako čini i prestup kada ubije tuđu divljač.

Situacija nekoga kome je druga osoba obrijala glavu

Međutim, da bi se ovaj prestup smatrao potpunim prestupom, čin brijanja mora takođe da uključuje značenja olakšanja i ukrašavanja. Kada neko obrije sebe, prestup (delikt) je izvršen te je time potrebna kazna kurbanom. Kada neko obrije drugu osobu, prestup nije u potpunosti ostvaren. Zato je dovoljna samo sadaka.

Ako osoba u ihramu obrije glavu druge osobe u ihramu i to učini po njenoj naredbi, osoba koja se brije mora platiti kaznu kurbanom.

Jer je čin druge osobe, koji se dešava po sopstvenoj naredbi, kao sopstveni čin. Značenja olakšanja i ukrašavanja se takođe ostvaruju ovim činom. Zato, osoba koja se brije mora platiti kaznu kurbanom.

Brijanje sebe

Za nekoga ko obrije sopstvenu glavu, potrebna je kazna sadakom.

Kao što smo ranije objasnili, ova je osoba počinila delikt u smislu suštine svog čina. Ako osoba koja se brije spava i glava joj se obrije bez njene naredbe, ili je primorana da se obrije, po našem mišlenju, osoba čija se glava obrije mora ponovo da plati kaznu kurbanom.

Koja je uloga slobodne volje u brijanju?

Prema Šâfiîi (r.a.h.), ništa nije potrebno na osnovu principa da “Prisila uklanja prisiljenu osobu od pitanja o presudi o tom činu“. San je jači od prisile jer prisila kvari nameru osobe, dok san potpuno eliminiše njenu nameru. Prema hanefijskoj školi, greh se uklanja sa osobe zbog prisile ili sna. Međutim, odluka o činu se ne uklanja ako postoji razlog za kaznu. U slučaju brijanja, razlog je olakšanje i ukras koji osoba u ihramu dobija uklananjem prljavštine sa svog tela. Pošto se ova situacija dogodila, potreban je prinos kurbana. Za razliku od osobe u stanju nužde, osoba u ihramu ne može birati između tri vrste kefâreta. Jer u stanju nužde, izgovor je nebeski i uzrokovan od Allaha Teâlâ. Ovde je izgovor uzrokovan razlogom koji su stvorili ljudi. Zato je efikasan u uklanjanju greha, ali ne uklanja obavezu prinosa kurbanom.

Rezultat brijanja

Štaviše, osoba u ihramu čija je glava obrijana ne može smatrati osobu koja joj je obrijala glavu odgovornom za ovu kaznu (nadoknadu). Neki učenjaci, međutim, kažu da može smatrati osobu odgovornom za to (nadoknadu), jer je to osoba koja ju je podvrgla ovoj kazni i učinila je dužnom. Ali mi, hanefije, kažemo, da je ovaj dug neophodan za tu osobu zbog značenja udobnosti i ukrasa. Pošto je ovo značenje ispunjeno, ona ne može da se poziva na nekog drugog u ovoj stvari. Slično tome, osoba koja je prevarena u preljubu ne može smatrati nekog drugog odgovornim za ovu kaznu. Jer je kazna data u zamenu za zadovoljstvo koje proizilazi iz seksualnog odnosa.Odgovor na pitanje sečenja noktiju sličan je odgovoru datom na pitanje brijanja.

Čupanje dlaka i stanje opadanja kose

Ako osoba u ihramu iščupa dlaku sa brkova ili kose, ili ako joj dlaka ispadne iz brade dok je miluje, u svim ovim slučajevima je potrebna kazna sadakom jer uklanjanje ove dlake sa tela predstavlja osnovu delikta.

Ali kada je to učinio, delikt nije bio u potpunosti počinjen. Jer, ova osoba nije nameravao da se olakša ili ukrasi. Zato je za njega dovoljna kazna davanjem sadake.

Brijanje jedne trećine glave ili brade

Ako neko obrije jednu trećinu glave ili jednu trećinu brade, potrebna je kazna kurbanom.

Muhammed (r.a.h.) ne precizira odluku o brijanju jedne četvrtine glave u Kitabu'l-Asl. Odgovor u vezi sa jednom četvrtinom je isti. Kao što smo ranije objasnili, baš kao i kod brijanja pri izlasku iz ihrama, jedna se četvrtina glave smatra isto što i cela glava u pitanjima koja se odnose na glavu. To je zato što je brijanje dela glave postalo uobičajeno radi opuštanja i ukrašavanja. Danas Turci briju sredinu glave radi opuštanja i ukrašavanja, dok neki aleviti briju prednji deo glave. Delikt se javlja sa ovom količinom. Za delikt koji se dogodi u potpunosti, obavezna je kazna nadoknadnim kurbanom. Osnovno pravilo u tom pogledu je: Ako neko svesno i namerno obrije deo tela pre izlaska iz ihrama, potrebna je kazna kurbanom.Ako neko nenamerno obrije deo, potrebna je kazna sadakom. Jedan primer nenamernog brijanja je brijanje dlaka na grudima ili nogama. Namera brijanja je obriti glavu ili pazuhe.

[4/74]

Brijati dlake na grudima i nogama

Ako obrije ili čupa dlake sa glave i ispod pazuha, ili ih polira biljem za kupanje, onda je kao kazna potreban žrtva kurbana.

Jer se u oba slučaja brijanje misli u smislu olakšanja. Ističe se da je sunnet (preporučena praksa) u vezi sa brijanjem pazuha čupanje, a ne brijanje. To je zato što je Muhammed (r.a.h.) koristio izraz “ako čupa pazuh ili jedan od njih“, ne pominjući brijanje.

Brijanje glave i pazuha

Brijanje mesta gde se uzima krv

Ako se mesto sa koga je uzeta krv obrije, po mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.), potrebna je kazna kurbanom, dok po mišjenju Imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.)), potrebna je sadaka.

Jer ovo mesto nije posebno mesto koje treba brijati. Ovo mesto se brije samo da bi se mogla pustiti krv. To je kao brijanje dlaka na grudima i nogama. Prema sahi (autentičnom) hadisu:

أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) احْتَجَمَ ، وَهُوَ مُحْرِمٌ

"Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) je vadžena krv dok je u ihramu bio".[163] Hz.Poslanik (s.a.v.s.) sigurno ne bi počinio nešto što se smatra potpunim grehom dok je u ihramu bio.

(163. Buhârî, Cezâu's-Sayd 11; Muslim, Hacc 87; Ibn Mâce, Menâsik 87; Ebû Dâvûd, Menâsik 36; Tirmizî, Hacc 22; Nesâî, Menâsik 92.).

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže da je ovo posebno brijanje. Jer, pravi se cilj može postići samo ovim. Stvar koja se postiže ovim pravim ciljem postaje sam pravi cilj. Dakle, delikt se potpuno ostvaruje. Nije preneto da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) brijao mesto sa kojeg je krv davao. Jedino što je od Njega prenošeno jeste to da je davao krv. Brijanje mesta sa kojeg se daje krv nije neophodan uslov za davanje krvi. Jer, ako je osoba koja uzima krv vešta, može da je izmeri po dužini. Dakle, čak i nema potrebe za brijanjem. Slično je i ako osoba koja uzima krv nema mnogo dlaka na telu. Jer nije preneto da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) imao mnogo dlaka na telu. Dokaz za ovo je taj što je Ebû Hanîfe (r.a.h.), poput uzdržavanja od delikta koji zahteva kurban, uzdržavao se i od delikta koji zahteva sadaku. Prema imamima (Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.).), ovo je delikt koji zahteva sadaku.

Brijanje vrata

Ako se obrije ceo vrat, potrebna je kazna kurbanom jer se to radi radi opuštanja i ukrašavanja. To je zato što aleviti to rade.

Brijanje brkova

Muhammed (r.a.h.) ne precizira situaciju brijanja brkova u Kitabu'-Asl. On navodi da je samo sadaka potrebna kada se brkovi malo skrate. Neki od naših hanefijskih učenjaka kažu: Ako se brkovi obriju, potrebna je kazna kurbana. Jer se radi o brijanju koje se posebno radi, a sufijski učitelji i drugi, briju su na ovaj način.Prema ispravnijem gledištu, kazna kurbanom nije potrebna. Jer su brkovi deo brade. Iako je sunet skratiti brkove i produžiti bradu, brkovi se smatraju organom zajedno sa bradom. Pošto se svi smatraju jednim organom, kaznena kurbanom nije potrebna za stvari koje su manje od četvrtine ovog organa. Brkovi su manji od četvrtine brade. Zato, kada se brkovi obriju, sadaka je dovoljna.

Brijanje za one koji obavljaju Kırân Hadž

U svim ovim stvarima, dva kefâreta su obavezna [vâđib] za osobu koja obavlja Kırân Hadž.

Pošto je ova osoba nameravala da obavi dva ihrama,zato je svaki delikt koji počini kršenje prava oba ihrama. Iz tog razloga, po našem mišlenju, kao što ćemo objasniti u odeljku o kazni za lov, ako Allah Teâlâ da, potrebne su dve kazne.

Brijanje pre određenog vremena

Ako osoba u ihramu ima nešto na glavi što joj izaziva nelagodnost, i obrije se pre prvog dana Kurban-bajrama, može izvršiti bilo koje od tri kefâreta koja želi. Glavni dokaz za ovo je sledeći hadis Kaba b. Udžre (r.a.h.): Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) me je posetio. U to vreme, vaške su nam gmizale po licima. Palio sam vatru ispod svog kotla. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao;

-“Da li ti crvi (insekti) na tvojoj glavi štete?“ upitao je.

Odgovorio sam:

-Da. Tada je Allah Uzvišeni i Slavni, objavio sledeći ajet:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekara, 2/196].

Rekao sam:

“Ja Resûllullah! Koliko traje ovaj post za kefâret?“ upitao sam. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odgovorio:

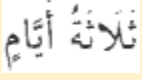

“Tri dana“.

“Koliko košta sadaka za kefâret?“ upitao sam.

Poslanik je odgovorio:

ثلاثةُ آصُعٍ مِنْ حِنْطةٍ عَلَى ستَّةِ مساكِينَ

-“Tri sâ' pšenice za šest siromašnih ljudi“, rekao je. Ovaj sam put upitao;

-“Kakva je to Kurban?“ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao;

شَاةٌ

-“To je ovca“.[164]

[4/75]

Ovaj ajet (el-Bekare, 2/196) je dokaz da osoba u ihramu može birati između ove tri stvari. Jer se ov stvari pominju harfom أَوْ (ili). To čini izbor neophodnim, kao kod kefâreta zaveta. Da nije bilo dokaza od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da je post određen na tri dana, mi bismo ga odredili na šest dana. Jer, ako je određeno da se hrani šest siromašnih ljudi, a jedan dan posta je ekvivalentan hranjenju jednog siromašnog čoveka, onda bi on morao da posti šest dana. Ali jasnom izjavom Resûlullaha (s.a.v.s.), utvrđeno je da post traje tri dana. Dakle, svaki kijas protiv ovoga je eliminisan. Kada osoba koja nije u stanju nužde izvrši čin, kurban je potreban. Odgovor je isti čak i tada kada neko u stanju nužde izvrši taj čin. Ako neko u stanju nužde izvrši taj čin, može izabrati bilo koji od tri kefâreta. Jer ova situacija smatra stvari za koju postoje dokazi u svakom aspektu, i kao presudu koja se zasniva na njoj. Ako izaberu post, mogu postiti gde god žele, bilo u ili van područja Harema. Jer je post čin ibadeta koji se može obaviti bilo gde.

Mogućnost davanja sadake van područja Harema

Ako odluče da hrane siromašne, prema hanefijskoj školi, to je dozvoljeno bilo u ili van područja Harema.

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao da je to dozvoljeno samo u području Harema. Jer je namera da se prema siromašnima Harema postupa sa blagošću i da se osigura da im korist stigne. Ali mi hanefije kažemo da je davanje sadake hranjenjem siromašnih čin ibadeta gde god da se čini. Zato je ovo kao post.

Mesto gde će se izvršiti kazna kurbanom

Ako izaberu kurban, to je jednoglasno specifično za područje Harema. Da, tačno. Jer se prolivanje krvi smatra činom ibadeta samo u određeno vreme, tokom dana Kurban-bajrama, ili na određenom mestu unutar područja Harema. Pošto ovo žrtvovanje nije ograničeno vremenom, da bi se ostvarilo njegovo značenje kao čin ibadeta, mora biti specifično za određeno mesto na području Harema. Dakle, postoji kefâret za njegov čin.

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ

114. I obavljaj *namaz* početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrđava. To je pouka za one koji pouku žele. [Had, 11/114]- [Samir B. Ispravljeno].

Ponovo, u vezi sa kaznom za lov u ihramu, Uzvišeni Allah kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَـٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّـٰرَةٞ طَعَامُ مَسَـٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to *ponovo* uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95]-[Samir B. Ispravljeno].

Ovaj kurban je obavezan [vâđib] kroz kefâret. Činjenica ta da je specifična za područje Harema, postala je glavno pravilo za svaki žrtveni Kurban koji je obavezan [vâđib] kroz kefâret. Jer, nakon pominjanja žrtvenih kurbana, Allah Teâlâ kaže:

لَكُمۡ فِيهَا مَنَـٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

33. Vama one služe do određenog roka, a poslije, njihovo mjesto je kraj Drevnoga hrama.

Namera je ovde područje Harema. Kao što je poznato, namera da se bude specifično za područje Harema, nije stvarno prolivanje krvi. Jer bi to oskrnavilo područje Harema. Glavna namera je da se nakon žrtvovanja, njegovo meso podeli kao milostinja unutar područja Harema. Zato hodočasnik treba da podeli meso ove žrtve kao sadaku. Ovo se odnosi na svaki kurban koji postaje obavezan [vâđib] za hodočasnika u ihramu kao kefâret za bilo kakvu grešku u delima hadža i umre. Klanje ovih kurbana je dozvoljeno samo unutar područja Harema. Nakon klanja Kefâret Kurbana, njeno meso treba podeliti kao sadaku siromašnima u području Harema. Prema hanefijskoj školi, takođe je dozvoljeno dati je kao sadaku drugim siromasima. Jer, svaki čin sadake dat siromašnima, čin je ibadeta.

Krađa zaklanog kurbana

Ako je zaklani Kurban ukraden, ništa nije potrebno.

Jer se čin ibadeta ispunjava klanjem kurbana. Obaveza [vâđib] da se njeno meso podeli kao sadaka, zavisila je od samog kurbana. Gubitkom kurbana, sadaka je propala. Naime, kada imovina za zekat nestane, zekat se oslobađa od osobe koja daje zekat.

Krađa kurbana pre klanja

Mesto i vreme klanja Kefâret Kurbana* i hadža

Status ihsâr kurbana*

Ako se kurban ukrade pre klanja, umesto njega mora se prineti drugi Kurban.

[4/76]

Jer, čin ibadeta još nije ispunjen. Ova je situacija slična situaciji sa obaveznim [vâđib] kurbanima koji se kradu pre klanja. U ovom slučaju, drugi se Kurban mora prineti na isti način. Nema spora da klanje Kefâret Kurbana nije specifično za dan kurbana, dok su Temettu' i Kırân kurbani specifični za dan kurbana. Jer je ova vrsta kurbana čije je meso dozvoljeno jesti, baš kao i normalni kurbani koji se kolju van Mekke. Kada se Kurban izvrši na vreme, poput brijanja, to je jedan od razloga za izlazak iz stanja ihrama.Što se tiče ihsâr kurbana, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ono nije ograničeno na dane kurbana. Međutim, prema dva imama (Ebû Yusûfu i Muhammedu eš-Šejbanija (r.a.h.)), ono je ograničeno na dane kurbana. Jer je ovaj kurban dozvoljen za izlazak iz stanja Ihrama. Zato je u u istoj kategoriji kao Temettu' i Kırân kurbani.Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Ihsâr kurban, za razliku od Temettu' i Kırân kurbana, smatra se Kefâret Kurbanom jer samo siromašni mogu jesti njeno meso. Jedenje od Temattu' i Kırân kurbana je dozvoljeno bogatima. Štaviše, u slučaju Ihsâra, obaveza prinošenja Ihsâr kurbana za izlazak iz stanja Ihrama (svetog stanja) je pre prvobitnog vremena. To je zato što je prvobitno vreme za izlazak iz Ihrama nakon obavljanja obreda Umre ili Hadža. Muhsar osoba izlazi iz Ihrama pre nego što se ovi obredi obave. Dakle, iako je ova situacija dozvoljena zbog valjanog razloga, ona nosi konotaciju sličnu počinjenju delikta. S'hodno tome, kurban koji je obavezan za muhsar osobu, čin kefâreta je, koji nije ograničen na dane kurbana, slično kurbanu za nekoga ko pati od bolesti. Što se tiče Tatavvu (Nâfile) kurbana*, dozvoljeno ih je prineti pre dana kurbana. Međutim, njihovo prinošenje na dan kurbana je vrlije. Jer su nâfile kurbani kurbani hedi. Kod Hedi kurbana, obavezni čin je dostaviti kurban u područje Harema. Kada se ovo ispuni, dozvoljeno je klanje čak i van dana kurbana. Klanje u dane kurbana je vrlije. Jer je značenje ibadeta jasnije u prolivanju krvi ovim danima.

(PS: Samir B: Kefâret Kurban*- Tjs. Kurban Iskuplenje je dobrotvorni prinos kurbana, bilo da se prinosi kao verska obaveza da se iskupi počinjeni delikt, greh, kao što su kršenje zakletve (zaveta), nepost bez valjanog razloga ili kršenje zabrana ihrama (svetog stanja tokom Hadža), ili da se njena vrednost raspodeli siromašnima. Cilj joj je da ispuni kako materijalnu tako i duhovnu odgovornost. Ovo jača pokajanje i pretvara se u čin dobročinstva pomaganjem onima kojima je pomoć potrebna.

Zašto je kefâret (iskuplenje) neophodno?

Kefâret za zakletvu: Namerno polaganje zakletve, a zatim njeno kršenje (na primer, polaganje zakletve u ime Allaha Teâlâ, a zatim njeno kršenje).

Kefâret za prekid posta: Nepost ili prekid posta tokom Ramazana bez valjanog opravdanja (prekid posta bez valjanog opravdanja rezultira postom od 60 dana ili hranjenjem 60 siromašnih ljudi).

Prekršaji hadža i umre: Kršenje zabrana ihrama tokom hadža ili umre (lov, brijanje itd.).

Slučajno ubistvo: Slučajno ubijanje nekoga.

Sadržaj Kefâreta: (alternative Kurban prinosima):

Kefâret se generalno vrši na sledeće načine:

Klanje životinje: Životinja se kolje i deli onima kojima je potrebna (kao što su koza ili ovca).

Hranjenje siromašnih: Obično se hrani 60 siromašnih ljudi ujutru i uveče (hranom, novcem ili ekvivalentom hrane).

Post: Da bi se nadoknadio namerno prekinuti post, posteći dva meseca (60 dana) neprekidno.

Oslobađanje roba: U stara vremena, oslobađanje roba.

Svrha podmirenja: Podmirenje nije samo kazna, već i prilika da osoba iskupi svoje greške, delikte i grehe okrenuvši se Allahu Teâlâ, ispuni svoje društvene odgovornosti i očisti se od svojih grehova. Takođe služi u korist društva tako što uključuje pomoć onima kojima je pomoć potrebna.

PS: Samir B: ihsâr kurbana*- se odnosi na Kurban ili novac koji neko šalje da bude Kurban u području Harema kako bi izašao iz stanja Ihrama, jer nije bio u mogućnosti da izvrši svoje verske dužnosti zbog prepreka kao što su bolest, neprijatelj ili nedostatak novca. Kada se ovaj Kurban obavi, osoba izlazi iz stanja Ihrama; sve propuštene obavezne (farz) ili zahtevane [vâđib] dužnosti se zatim obavljaju odvojeno.

Značenje Ihsâra i IhsârKurbana

Ihsâr: Nemogućnost obavlanja dužnosti kao što su tavaf ili vukuf nakon namere da se obavi hadž ili umra i uđe u ihram, zbog prepreka (bolest, neprijatelj, iscrpljivanje sredstava, itd.).

Ihsâr Kurban (Hedi): Kurban koju osoba prinosi da bi mogla da izađe iz ihrama kada se pojavi situacija ihsâra. To je obično ovca ili koza (ili njen ekvivalent).

Primena

Mesto klanja kurbana: Prema hanefijskoj školi, ovaj Kurban mora biti zaklan unutar područja Harema (Mekka i njena okolina).

Vreme klanja kurbana: Prema imamu Ebû Hanîfi (r.a.h.), nije obavezno klati Kurban na dane Bajrama; to se može učiniti pre ili posle. Međutim, prema imamu Šâfiîi (r.a.h.), takođe je potrebno obrijati ili skratiti dlake.

Namera: Ako je osoba ušla u stanje ihrama za Kırân Hadž, možda će morati da zakolje dva kurbana konja.

Ukratko, Ihsâr Kurban je žrtva koju prinosi osoba koja je iz bilo kog razloga sprečena da obavi hadž ili umru, kako bi mogla da izađe iz stanja ihrama bez završetka hadža.

Autor nepoznat. Hvala).).

Jedenje mesa kurbana tokom Hadža

Dozvoljeno je jesti temettu' i kurban od ramazana. Tatavvu (nâfile zaklani kurban) je kao Ud'hıye (kurban zaklan tokom Kurban-bajrama, osim u hadžu).

Odgovor u vezi sa kurbanom zaklanim van Hadža tokom Kurban-bajrama je jasan. To je: Kod ove vrste kurbana, obavezni [vâđib] čin je prolivanje krvi. Dozvoljeno je osobi koja zakolje ovaj kurban, ili bilo kome, bogatom ili siromašnom, koga želi, da jede njeno meso. Ako osoba koja zakolje ovaj kurban pojede ga celog, ništa se od nje ne traži. Zato je najvrlija stvar podeliti jednu trećinu kao sadaku, a dve trećine pojesti.

Ovo se odnosi i na kurbane zvane "hedi" (Kurban) koji se kolje van hadža tokom Kurban-bajrama.

Zar ne vidite da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) jeo od Hedi kurbana? Čak je naredio da se uzme komad sa svake deve i skuha. Da je obavezno [vâđib] podeliti ga siromašnima, Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ne bi jeo od mesa ovih kurbana. Kao što je dozvoljeno imati koristi od mesa Hedi kurbana, tako je dozvoljeno imati koristi i od njihovih koža. Kože drugih kurbana kefâret se ne koristi. Kao što se meso deli kao sadaka, tako se i ceo Kurban daje kao sadaka. Kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) poslao Nadžiju (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim) u Mekku sa Hedi kurbanima pred sobom, rekao je:

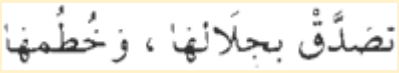

"Podelite ove kurbane kao sadaku, zajedno sa njihovim pokrivačima i ogrtačima, nakon što budu zaklane".[165]

Ovaj hadis je dokaz da je obavezno [vâđib] prvo podeliti njihove kože kao sadaku.

(165. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/112; Buhârî, Hacc 113; Muslim, Hacc 61, Ibn Mâce, Edâhî 14; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/295.).

Plaćanje mesarske naknade od mesa hadž kurbana

Ne može se platiti mesarska naknada od mesa kurbana ili njene kože itd.

Jer, mesar ovo prima kao plaćanje za svoj rad. U suprotnom, to bi se smatralo prodajom kurbana.

Prodaja mesa Hadž kurbana

Takođe nije dozvoljeno prodavati bilo koji deo mesa Hadž kurbana za određenu novčanu cenu.

Jer, ovi kurbani sada pripadaju isključivo Svemogućem Allahu. Zato, bavlenje njihovom trgovinom nije prikladno. Da nije dozvole koju je dao pravi vlasnik (AllahTeâlâ), ne bi bilo dozvoljeno ni jesti njihovo meso. Dozvola za jelo zbog nužnosti ne zahteva dozvolu za trgovinu. Dozvola za jelo je samo za jelo, kao što je navedeno u sledećem ajetu:

لِّيَشۡهَدُواْ مَنَٰفِعَ لَهُمۡ وَيَذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ فِيٓ أَيَّامٖ مَّعۡلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلۡأَنۡعَٰمِۖ فَكُلُواْ مِنۡهَا وَأَطۡعِمُواْ ٱلۡبَآئِسَ ٱلۡفَقِيرَ

28. da bi koristi imali i da bi u određene dane, prilikom klanja kurbana, kojim ih je Allah opskrbio, Njegovo ime spominjali. Jedite meso njihovo, a nahranite i siromaha ubogog! [el-Hadž, 22/28].

[4/77]

Ako neko proda nešto od mesa kurbana za određenu cenu ili plati mesarsku naknadu od mesa kurbana, treba da da njegovu vrednost kao sadaku.

Jer, ovo predstavlja kršenje prava siromašnih na ovu količinu mesa kurbana. Ako vlasnik kurbana koristi vrednost mesa za sebe ili ga sakuplja za svoju korist, mora dati vrednost ovog mesa kurbana kao sadaku, baš kao i neko ko je preuzeo zekat nisab kao dug.

Skračenje noktiju pre šišanja kose

Ako osoba u ihramu nema drugu radnju osim brijanja i počne da skračuje nokte, potreban je kefâret.

Jer se ihram hodočasnika nastavlja sve dok ne obrije glavu ili ne podšiša kosu. U ovom slučaju, skračenje noktiju predstavlja greh ihrama. Prema Šafijinom stavu, od te se osobe ništa ne zahteva. Prema njegovom mišlenju, izlazak iz ihrama je kamenovanjem šejtana (nalet ga bilo). Skračivanje noktiju nakon kamenovanja šejtana (nalet ga bilo), ne smatra se grehom.

Allah Subhanahu ve Teâlâ najbolje zna. Povratak i dolazak su samo Njemu.

KAZNA ZA SKRAČIVANJE NOKTIJU

Ako osoba u ihramu skračuje nokte na rukama i nogama, prema nama hanefijama, potreban je kompenzacioni kurban.

Atâ b. Ebu Rabah (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim) kaže: Ništa se ne zahteva od te osobe. Jer je skračivanje noktiju jedan od prirodnih dela života. Ne postoji sahi (autentičan) hadis koji zabranjuje skračivanje noktiju zbog ihrama. Skračivanje noktiju dok je osoba u ihramu je slično kao obavljanje sunneta. Nema nikakvih smetnji u obavljanju sunneta dok je osoba u ihramu. Isto mu važi i za skračivanje noktiju dok je u ihramu. Naš se hanefijski stav zasniva na rivâjetu od Ibn Abbâsa (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim). Štaviše, skračivanje noktiju je način uklanjanja nečistoće. Pošto skračivanje noktiju, kao i brijanje glave, označava ukras i olakšanje, to znači uklanjanje stvari koje izlaze iz tela. To treba učiniti nakon napuštanja ihrama. Činiti to pre napuštanja ihrama je greh ihrama. Zato to treba nadoknaditi žrtvenim prinosom kurbanom.

Ako neko skrati jedan ili dva nokta, potrebna je kazna od jedne sadake za svaki nokat.

Međutim, ako ova kazna dostigne vrednost prinosa kurbana, on je može smanjiti koliko god želi. Muhammed (r.a.h.) je naveo; da je za svaki nokat potrebna kazna od jedne petine kurbana. Pošto je kazna kurbanom obavezna [vâđib] za svakih od pet noktiju, ovaj se proračun vrši za svaki nokat. Ali mi kažemo da greh ove osobe nije u potpunosti ostvaren. Jer, značenje olakšanja i ukrašavanja nije u potpunosti postignuto skračivanjem jednog ili dva nokta. Činjenje nepotpunog greha dok ste u ihramu zahteva nadoknadu sadaku.

Ako se skratu tri nokta, prema prvom mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.), potrebna je kaznena kurbanom putem istihsana (pravna preferencija razmatranja). Ovo je takođe mišlenje i Zufera (r.a.h.).

[4/78]

Prema drugom mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.), koje je takođe mišljenje i Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.), potrebna je kazna sadake za svaki nokat. Objašnjenje prvog mišlenja je sledeće: Ako se skratu svi nokti jedne ruke, kazna kurbanom je jednoglasno obavezna [vâđib]. Većina se noktiju ove ruke smatra celinom. Tri nokta se takođe smatraju većinom noktiju jedne ruke. Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.) je promenio svoje mišlenje i rekao: Zapravo, kazna kurbanom je obavezna [vâđib] jer se skračuju svi nokti na rukama i nogama. Jedna ruka je jedna četvrtina ovoga. Ovo se smatra kao jedna četvrtina glave pri brijanju. Ovo je minimalna situacija u vezi sa kaznom kurbanom. Ovde nije moguće da većina (3 prsta) zameni celu (1 ruku). Jer, ako ovo prihvatimo, to nas vodi do beskonačne jednačine. Na primer, ako neko skrati dva nokta, skratio je većinu od tri. Ako neko skrati jedan i po nokat, skratio je većinu od dva nokta. Međutim, kaže se da se presuda o manjoj količini ne odnosi na još manju količinu.

Ako neko skrati pet noktiju odvojeno sa obe ruke i stopala, prema Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.), potrebna je sadaka za svaki nokat.

Međutim, Muhammed (r.a.h.) je rekao da je potrebna kazna kurbanom.

Zato što se skračuju pet noktiju. Kao i kod brijanja, nema razlike da li je u pitanju jedan, dva organa ili različiti organi. Zato što nema razlike u obavezi kazne kurbanom između brijanja četvrtine jedne strane glave ili njenih različitih delova. Zaista, što se tiče pitanja ishrane, nema razlike između skračivanja pet noktiju jedne ruke te skračivanjem pet odvojenih noktiju sa obe ruke u obavezi [vâđib] skračivanju noktiju obe ruke. Ovo je pitanje slično. Ebû Hanîfe i Ebû Yusûf (r.a.h.) kažu: Pošto skračivanje nekoliko noktiju sa svakog prsta ne stvara osećaj ukrasa ili olakšanja, greh ihrama nije u potpunosti ispunjen. Jer je skračivanje nekih noktiju, a ostavljanje drugih neoskračenih, spolja je neprijatno, a srce je zbog toga još više uznemireno. U suprotnom, olakšanje na ovaj način nije moguće. Pošto greh ihrama nije u potpunosti ispunjen, potrebna je sadaka za svaki nokat. Dalje, ova su dva imama rekli: Ako se skratu ukupno šesnaest noktiju, četiri sa svakog prsta, kazna hranjenja siromašne osobe je obavezna [vâđib] za svaki nokat. Međutim, ako to dostigne iznos prinosa kurbana, ova se kazna može smanjiti koliko se želi. Brijanje se razlikuje od ovoga. Jer se generalno osećaj olakšanja postiže brijanjem dela glave.

Lomlenje noktiju

Ako osoba u ihramu slomi nokat i deo se odlomi, za ovaj se čin ne zahteva kazna.

To je zato što slomljeni deo nokta nije nešto što novo raste na telu, te njegovo uklanjanje ne predstavlja prekršaj ihrama. Slično tome, ako se drvo u području harema slomi i uvene, a osoba ga podigne, ne zahteva se kazna jer ne predstavlja spontani rast.

[4/79]

Skračivanje noktiju u odvojenim skupovima

Ako osoba skračuje sve svoje nokte u odvojenim skupovima, snosi kaznu za skračivanje noktiju jedne ruke. Ako zatim skrati nokte druge ruke, druga kazna postaje obavezna [vâđib].

To je zato što se prvi prekršaj uklanja kaznom. Drugi čin osobe u ihramu predstavlja novi prekršaj, pa zato zahteva drugu kaznu.Ako skrati sve svoje nokte bez kazne, prema mišlenju Muhammeda (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim), potreban je kurban, baš kao da je skratio sve svoje nokte u jednom skupu. To je zato što se ovi delikti zasnivaju na jednom uzroku te zato zahtevaju samo jednu kaznu. Zaista, što se tiče potpunog brijanja glave, nema razlike između brijanja koje se dešava na jednom okuplanju i na odvojenim okuplanjima. To je zato što je priroda obaveze [vâđiba] zasnovana na principu preklapanja (spajanja, ispreplitanja). U stvarima zasnovanim na principu preklapanja, kao što je kefâret za prekid posta i propisane kazne, različita okupljanja su u istoj situaciji sa jednim okupljanjem. Prema stavovima Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.), sa obzirom da jedan Kurban postaje obavezna [vâđib] zbog brijanja svakog organa na jednom okupljanju, ukupno četiri kurbana postaju obavezni [vâđib]. To je zato što su ove radnje izvršene na različitim mestima. Svaka od njih je potpuni delikt te svaki zahteva kaznu kurbanom. Ova je stvar kao brijanje na jednom okupljanju i skračenje noktiju na drugom. Jer, kod ihram kazne, aspekt ibadeta generalno nadmašuje drugi. U ibadetu se princip preklapanja ne primenjuje. Međutim, ako se ova situacija dogodi na jednom okupljanju, svrha je ista, ali je lokacija drugačija; Mi preferiramo aspekt jedinstva svrhe, jer je okupljanje isto.

Ako su okuplanja različita, razlika u lokaciji preovladava. Zato, prinos kurbana postaje obavezan [vâđib] za svaki počinjeni čin. Na primer, ako neko više puta izgovori ajet- sedždu na jednom okupljanju, sedžda postaje obavezna [vâđib]. Ako izgovori ajet - sedždui u odvojenim seansama, sedžda postaje obavezna[vâđib] za svako izvođenje. Pitanje brijanja se u tom pogledu razlikuje. Jer, u slučaju brijanja, mesto čina je isto, i svrha je takođe ista. Ako osoba u ihramu ima seksualni odnos sa jednom ženom više puta ili sa nekoliko žena jednom, važi ista razlika u mišlenju. Međutim, naši su hanefijski učenjaci rekli sledeće u vezi sa seksualnim odnosom nakon stajanja na Arefatu: Kada se seksualni odnos dogodi prvi put, kazna žrtvovanja deve (Kurban deva) postaje obavezna [vâđib]. Kada se dogodi drugi put, kazna žrtvovanja ovce postaje obavezna [vâđib]. Zato što nedostatak ihrama nastaje zbog prvog prekršaja (delikta). Drugi prekršaj je podrazumevao nepotpuno stanje ihrama. Zato je jedina kazna za drugi prekršaj bila žrtvovanje ovce, situacija analogna seksualnom odnosu tokom stanja ihrama za umru.

Ako osoba u ihramu oseti bilo kakvu nelagodnost u noktima te ih skrati iz tog razloga, prema prethodno objašnjenom pravilu: "Ako je čin koji zahteva kaznu kurbanom učinjen zbog isprike, osoba sa isprikom ima pravo da bira između tri kazne", može izvršiti bilo koju od tri kazne koje želi.

Allah Svemogući najbolje zna. Povratak i odredište su samo Njemu.

KAZNA ZA LOV

Pokazivanje divljači lovcu od strane osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu pokaže divljač drugoj osobi u ihramu ili osobi koja nije u ihramu, i ta osoba ubije divljač, prema nama, putem istihsana (preferencijalnog rezonovanja), kazna je obavezna [vâđib] za osobu koja je pokazala divljač. Prema kijasu (analogiji), kazna nije obavezna za osobu koja je pokazala divljač.

Šâfiîa (r.a.h.) je usvojio ovo poslednje mišlenje i rekao: Zato što je kazna data za ubijanje divljači dok je u ihramu obavezna [vâđib] dokazom. Uzvišeni Allah kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَـٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّـٰرَةٞ طَعَامُ مَسَـٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to ponovo uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95].

PS: Samir B: Primoran sam da ovaj deo ajeta citiram sa prevodom sa turs jezika:

"O vi koji verujete! Ne ubijajte divljač dok ste u ihramu.Ko god od vas svesno ubije divljač (dok je u stanju ihrama), bit će kažnjen kaznom jednakom veličini životinje koju je ubio, iz redova svojih domaćih životinja".

Vođenje ubijanja divljači ne znači njeno ubijanje. Jer, ubijanje divljači je čin onoga ko je ubija, direktno povezan sa divljač koja se ubija. Vođenje ili pokazivanje, međutim, nije direktno povezano sa ovim divljačem.

Nije dozvoljeno uspostavljati presudu koja je dokazana dokazima u nečemu što nije u smislu dokaza.

Dokaz za ovo je sledeći: Kazna je obavezna [vâđib] za onoga ko ubije divljač u Harem području, a da nije u ihramu. Ali, ako onaj ko pokazuje divljač nije u ihramu, onda, po konsenzusu, nijedna kazna nije obavezna [vâđib] zbog značenja koje smo pomenuli.

[4/80]

Evo dokaza za ovo. Zabrana lova za osobe u ihramu nije jača od zabrane da Musliman oduzme imetak ili život bratu muslimanu. Ko god cilja imetak ili život Muslimana, ne snosi nikakvu kaznu zbog tog cilja. Ova stvar je isto takva. Međutim, mi smo na osnovu saglasnosti as'haba odustali od analogije (kijasa) po ovom pitanju. Jer je jedan čovek rekao Umeru (r.a.h.);

“Dok sam bio u ihramu, pokazao sam na gazelu. Moj prijatelj ju je ubio. Šta da radim?“ Na to je Umer (r.a.h.) pitao Abdurahmana b. Avfa (r.a.h.), koji je bio sa njim:

“Po tvom mišlenju, šta se traži od ove osobe“? Abdurahman b. Avf (r.a.h.) je odgovorio:

“Po mom mišlenju, ovca postaje obavezna [vâđib]“. Umer (r.a.h.) je rekao:

“I ja se slažem sa tvojim mišlenjem“.

Jednog dana, Hz.Alija i İbn Abbâs (r.a.h.) su pitali:

-“Ako osoba u ihramu nekome pokaže nojevo jaje, a ta osoba ga uzme i ispeče, kakav je status osobe u ihramu? Ova dva učenjaka su rekla:

- “Osoba koja ga je pokazala treba da bude kažnjena. Analogija (kijas) je napušten po ovom pitanju zbog mišlenja pravnika među as'habima.

Mišlenja koja su preneta od as'haba po ovom pitanju, ista su kao ona koja su preneta od Resûlullaha (s.a.v.s.). Jer se ne pretpostavlja da bi govorili nasumično. Pošto analogija (kijas) ne podržava mišlenje as'haba, ne može se reći da su ovo rekli na osnovu analogije. U ovom slučaju, ostaje samo činjenica ta da su as'habi čuli odluku po ovom pitanju od Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Kako je utvrđeno konsenzusom as'haba, pokazivanje divljači je među zabranama ihrama. Ovo je takođe utvrđeno dokazima. Jer, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je pitao Ebû Katadine as'habe (r.a.h.), koji su bili u ihramu, o divljači koju je Ebû Katade (r.a.h.) ulovio:

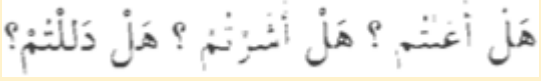

-“Da li ste mu pomogli? Da li ste mu pokazali? Da li ste mu na to ukazali?“[166]

(166. Ahmed b. Hanbel, Musned, V/302; Buhârî, Cezau's-Sayd 5; Muslim, Hacc 61; Nesâî, Menâsik 81; İbn Huzeyme, Sahih, IV/177.).

Ovde je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) smatrao pokazivanje na divljač kao pomoć u lovu. Iz ovoga razumemo da je pokazivanje na divljač među zabranama ihrama i za to se zahteva kazna. Dakle, lov u području Harema je drugačiji. Jer, ono što zahteva zabranu, tamo je lov u brdskom području. Ovo značenje je da je divljač bezbedna zbog svetosti harema. Zato mora biti povezana sa mestom gde je delo izvršeno. Lov unutar harema je delikt jer ugrožava bezbednost. Međutim, zabrana lova van harema povezana je sa samom situacijom počinioca. To je zato što je počinilac u stanju ihrama (obredne čistote), i zato, čak i ako delo nije direktno povezano sa mestom gde je izvršeno, zabrana je i dalje na snazi. Zato je kazna značajnija za lov van harema; dok je u slučaju lova unutar harema, kao što ćemo kasnije objasniti, implikacija nadoknade značajnija zbog mesta gde je delo izvršeno. Štaviše, ulazak u stanje ihrama je poseban ugovor. Osoba u ihramu garantuje da neće prekršiti ovaj ugovor. Ako prekrše ihram prikazivanjem divljači, postupili su suprotno svom obećanju. Ova se situacija osobe u ihramu upoređuje sa poverenikom koji olakšava krađu poverenja. Olakšavanje čina protiv muslimanove imovine i života je drugačije od ovoga. Zato što nije preuzeo konkretan ugovor da ga neće napasti. Štaviše, ono što je obavezno u lovu jeste osiguravanje neagresije divljači. Ovo je povezano sa mestom gde je delikat počinjen. Zato je kazna obavezna [vâđib] za osobu čije je delo povezano sa mestom. Radi izricanja kazne, važno je predznanje koje postoji u slučaju kada osoba kojoj je pokazano lovište (lovac) ne zna lokaciju životinje koju lovi. Ako osoba kojoj je pokazano lovište zna gde se životinja nalazi, osoba koja je pokazala lovište ne snosi nikakvu kaznu. Jer, osoba kojoj je pokazano lovište, nije počela da ubija životinju pod uticajem te osobe. Zato, ako osoba u ihramu nekome da nož u zalog da ubije divljač, a ta osoba nema ništa drugo sa sobom da ubije divljač, osoba koja je dala nož u zalog podleže kazni. Ako ta osoba ima nešto drugo sa sobom da ubije divljač, osoba koja je dala nož u zalog ne snosi nikakvu kaznu. Jer, do pokušaja ubijanja divljači nije došlo jer je on dao nož u zalog. Kazna za osobu koja pokaže divljači dolazi samo ako osoba kojoj je divljač pokazana to potvrdi pod svojim vođstvom. Ako osoba kojoj je divljač pokazana porekne onoga ko je lov pokazao i ne nastavi sa divljači pod svojim vođstvom, ali joj neko drugi pokaže divljač, i osoba kojoj je divljač pokazana to potvrdi i ubije divljač, kazna ne dolazi u obzir prve osobe, već druge osobe koja je pokazala divljač i koji se nalazi u stanju ihrama. Slično, ako osoba u stanju ihrama naredi nekome da uzme divljač, a osoba kojoj je naređeno zatim naredi nekom drugom da učini isto, kazna ne dolazi u obzir prve osobe koja je naredila, već druge osobe koja je naredila. To je zato što prva osoba kojoj je naređeno nije poslušala naređenje prve osobe. Osoba u stanju ihrama je naredila prvoj osobi da uzme divljač, a ne da naredi nekom drugom da je uzme. Ako osoba kojoj je divljač pokazana uzme divljač, a osoba koja ju je pokazala nalazi se u stanju ihrama, kazna pripada samo prvoj osobi koja je pokazala divljač. Ako osoba koja je pokazala divljač napusti svoje stanje ihrama pre nego što je osoba kojoj je divljač pokazana uzme, nema kazne za osobu koja je pokazala divljač. Jer, ovaj čin osobe koja je pokazala divljač predstavlja delikt ihrama samo ako se dokaže posedovanje divljači i ako se značenje bekstva divljači eliminiše. Ako osoba koja je pokazala divljač nije u stanju ihrama u ovom slučaju, neko drugi ko uzima njeno pravo ne može biti efikasniji od osobe koja je sama uzima. Ako osoba sama uzme divljač, ništa nije potrebno. Ako je neko drugi uzme uz njeno vođstvo, to je isto.

[4/81]

Zajedničko ubijanje divljači od strane ljudi u stanju ihrama

Ako grupa ljudi u stanju ihrama zajedno ubiju divljač, prema nama hanefijama, svako od njih podleže punoj kazni. Šâfiîa (r.a.h.) je rekao da svi podležu jednoj kazni. Jer, prema njemu, važi pravilo "Tačka koju treba razmotriti je mesto gde je delikt počinjen". Zato je rekao: Nije potrebna kazna za nekoga ko ubije divljač koja nije povezana sa mestom. Ovde je mesto jedinstveno. Zato je potrebna samo jedna kazna za one koji su učestvovali u činu ubijanja divljači. Šâfiîa (r.a.h.) je ovo uporedio sa lovom u Haremu (svetom području). Jer, ako grupa ljudi koji nisu u ihramu (stanju obredne čistoće) učestvuju u činu ubijanja divljači u Haremu, potrebna je samo jedna kazna za sve njih. Šâfiîa (r.a.h.) je takođe uporedio ovu situaciju sa pravima pojedinaca. Jer, kada je divljač vlasništvo, potrebna je samo jedna kazna za one koji je ubiju, koja se plaća vlasniku. To je slučaj i u stvarima gde su prava Svemogućeg Alaha obavezna [vâđib]. Dokaz hanefijske škole, kao što smo već objasnili, je sledeći: Ono što je obavezno [vâđib] za osobu u ihramu je kazna za delo koje je počinila. Delo koje je počinio svaki od prestupnika je kompletan čin, te ovim činom su potpuno prekršili stanje ihrama. Zato, za svaku od ovih osoba, posebna kazna postaje obavezna [vâđib], baš kao kod kefâreta za ubistvo, kao da niko drugi nije prisutan. Kao odmazda (kisas), koja je obavezna [vâđib] kao kazna za čin ubistva, smatra se da je svaki ubica ubio sam. Ovo se razlikuje od lova u Haremu (svetom području). Jer je obaveza plaćanja za lov divljači u Haremu specifična za Harem. Plaćanje za divljač predstavlja nadoknadu (kada-kaza). Zato, kefâret za post nema mesta u ovoj stvari. Što se tiče dozvoljenosti krvi kurbana, postoje dva rivâjeta. Nadoknada (plaćanje) postaje obavezna [vâđib] kao zamena za ono što je izgubljeno. Ako je izgubljena samo jedna stvar, onda postaje obavezna [vâđib] samo jedna nadoknada, kao plaćanje krvnine. Jer, ako postoji više ubica, ne zahteva se višestruki novac krvarine. Plaćanje za divljač je kefâret koji postaje obavezan [vâđib] kao kazna za čin lova. Čin lova se dešava više puta ako je uključeno više od jedne osobe. Ova situacija razjašnjava razliku. Ovde se razmatra svetost (vrednost) ihrama. Zejdov (r.a.h.) ihram se razlikuje od Amrovog (r.a.h.). Druga razmatrana tačka je svetost područja Harema. Ovo se podjednako odnosi na one koji izvršavaju čin. Što se tiče plaćanja prava drugih, obaveza je kroz nadoknadu. Nadoknada se javlja kada je plaćanje obavezno [vâđib]. Ono što je obavezno radi Allaha Teâlâ ne može se rešiti kroz nadoknadu, jer je Allah Teâlâ slobodan od bilo kakve nesavršenosti.Zato, nadoknada nije moguća za ono što je obavezno [vâđib] za Allaha Teâlâ. Prema ovom pravilu, ako neko ko namerava da obavi Kırân Hadž ubije divljač, prema nama hanefijama, dve su kazne obavezne [vâđib]. Međutim, prema Šâfiîi (r.a.h.), samo je jedna kazna obavezna [vâđib]. Jer, prema njemu, smatra se da je mesto gde je delikt počinjen isto. Prema nama, ovaj delikt je prekršaj stanja ihrama. Ova osoba koja obavlja Kırân Hadž prekršila je dva stanja ihrama.

[4/82]

Osnova ovog pitanja počiva na pravilu koje smo prethodno istakli. Jer, prema Šâfiîi (r.a.h.), ihram umre je uključen u ihram hadža, a ova dva stanja ihrama se smatraju jednim. Zato je Šâfiîa (r.a.h.) rekao da osoba koja namerava da obavi Kırân Hadž obavlja jedan tavaf. Jedan od dva tavafa je uključen u drugi. Prema nama hanefijama, jedan od ova dva tavafa nije uključen u drugi. Jer Kırân ne znači preklapanje, već sabiranje i zajedništvo. Zato, neko ko namerava da obavi Kırân Hadž, ubijanjem divljači, krši dva stanja ihrama te zato zaslužuje dve kazne. Šâfiîa (r.a.h.) kasnije kaže: Ihram umre je podređen ihramu hadža. Zato, jedinstvo između ova dva čina ibadeta nastaje kroz izvršenje (eda). Jer, jedinstvo nije moguće istovremenim obavljanjem dva čina ibadeta, kao što su dva hadža i dve umre. Ako je ihram umre podređen, a ne primaran, on ne nastaje zajedno sa primarnim. Baš kao što svetost harema ne nastaje zajedno sa svetošću ihrama. Jer, kada neko u ihramu ubije divljač u haremu, za tu je osobu potrebna samo jedna kazna. Rečeno je: Svetost harema je podređena svetosti ihrama. Zato, efekat svetosti Harema ne nastaje zajedno sa svetošću ihrama.

Međutim, mi hanefije kažemo: Svaki od ihrama hadža i umre je primaran, baš kao i drugi. Jer, svaki od ova dva stanja ihrama obuhvata sva (sveta) mesta. Zato, jedno nije podređeno drugom. Naprotiv, u smislu obaveze njegovog ispunjenja, svaki se od ova dva stanja ihrama smatra kao da nema drugog pored njega. Na primer, ako postač počini preljubu tokom Ramazana, zabrana posta i zabrana nemanja supružnika (braka) se kombinuju, a pošto je seksualni odnos zabranjen u oba slučaja, i kazna za preljubu i kefâret za prekid posta postaju obavezni [vâđib] za tu osobu. Slično tome, zabrana pijenja alkohola uspostavlja se na osnovu samog alkohola. Kada se neko zakune da neće piti alkohol, ovom se zakletvom uspostavlja druga zabrana. Zatim, ako neko pije alkohol, i kazna za pijenje alkohola i kefâret za kršenje zakletve postaju obavezni [vâđib]. Ova se situacija razlikuje od svetosti harema. Zato što je svetost harema niža od svetosti stanja ihrama. Zar ne vidite da svetost harema ne obuhvata sva mesta? Međutim, ova se svetost apsolutno mora uzeti u obzir za osobu u stanju ihrama. Zato što je osoba u ihramu obavezna da uđe u područje harema. Ova se svetost ne smatra za osobu u ihramu kada je u podređenom statusu. To je zato što nije namenjena u kontekstu obaveze uzdržavanja od napada na divljač. Ova situacija nastaje za osobu u ihramu zbog njenog stanja ihrama; to ne povećava svetost Harema za njih. Međutim, u ovom slučaju, umra izvršena po posebnom sporazumu uključuje uzdržavanje od napada na divljač. Zato je svetost Harema obavezna [vâđib] za osobu koja nije stupila u stanje ihrama za hadž, baš kao što je obavezna za osobu koja je stupila u stanje ihrama za hadž.

Dve osobe bez ihrama ubijaju divljač u Haremu

Ako dve osobe bez ihrama ubiju divljač jednim udarcem u Haremu, svaka od njih je obavezna da plati polovinu pune kazne.

Ovo je drugačije ako je svaka od njih udarila jednom. U ovom slučaju, svaka od njih je obavezna da plati kaznu koja odgovara njihovom udarcu. Zatim, pošto su udarili dva puta, svaka od njih je obavezna da plati polovinu vrednosti životinje kako je pogođena. Jer, da su njihove radnje bile kombinovane, cela bi divljač bila ubijena od oba njihova dejstva. Zato, svako plaća polovinu kazne. Ako su mesta udaraca bila različita, svako je odgovoran za deo ubistva sopstvenim udarcem. Zato je kazna za taj deo obavezna za njih. Ako je preostali deo ubijen delovanjem oboje, plaćanje tog dela je takođe odgovornost oboje. Jasno smo objasnili ovu razliku u knjizi “Šerhu'l-Džâmi“ koju smo štampali.

Naterati osobu u ihram da plati za divljač koju je ubio

Ako osoba u ihramu ubije divljač, a ta divljač je ona koja se kupuje i prodaje na tom mestu, obavezna [vâđib mu je] je da plati vrednost divljači na mestu gde ju je ubio. U suprotnom, prema mišljenju Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.), obavezno [vâđib]je platiti vrednost divljači koja je najbliža mestu gde se kupuje i prodaje, bez obzira da li je to slična divljač ili ne.

[4/83]

Muhammed i Šâfiîa (r.a.h.) su rekli da se kod sličnih divljači gledaju one koje su slične po obliku toj divljači. Ne gleda se njena vrednost. Dakle, ako je lovio noja, plaća kaznu u obliku tela, ako je lovio divljeg magarca, plaća kravu, ako je lovio gazelu, plaća ovcu, ako je lovio zeca, plaća kozu, ako je lovio arapskog zeca. Mora zaklati jare (mlado jare).Šâfiîa (r.a.h.) je rekao da ako se lovi golub, potrebna je ovca kao kazna. Ovo je takođe stav Ibn Ebû Leylâ (r.a.h.). Tvrdio je da postoji sličnost u penjanju i silasku uz ili niz planinu.U slučaju divljači koja nema ekvivalent, uzima se u obzir vrednost divljači.

Kao dokaz su uzeli ajet Svemogućeg Alaha u vezi sa ovim:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَـٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّـٰرَةٞ طَعَامُ مَسَـٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٍ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95]

PS: Samir B: Primoran sam da ovaj deo ajeta citiram sa prevodom sa turs jezika:

"••• Ko god od vas svesno ubije divljač (dok je u stanju ihrama), bit će kažnjen kaznom jednakom veličini životinje koju je ubio, iz redova svojih domaćih životinja".

Doslovno značenje reči „mithlu- مِّثۡلُ" je nešto što podseća na originalnu stvar i po obliku i po značenju. Prelazak sa ovog bukvalnog značenja na metaforičko značenje je dozvoljen samo kada je nemoguće postupati u skladu sa bukvalnim značenjem. Nešto što je slično nečemu drugom znači da je slično toj stvari i po obliku i po značenju. Vrednost (kijam) je nešto što nije sličnost nečega u smislu oblika, već je njegova sličnost samo u smislu značenja. Izraz u ajetu: "mine'n-neâm- مِنَ ٱلنَّعَمِ " jasno kaže da je razmatrana stvar slična sama po obliku – to jest, da je uporediva. As'habi su se jednoglasno složili oko ove tačke. Prema rivâjetu od Hz.Alije, Hz.Umera i Abdullaha b. Mes'ûda (r.a.h.), smatrali su ono što mi nazivamo "kao što je lov" obaveznim [vâđib]. Ebû Hanîfe i Ebû Yusûf (r.a.h.) su usvojili stav Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.), jer je Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.) objasnio koncept "sličnosti" u smislu vrednosti. Sudsko značenje to podržava, jer životinja ne može imati pandan svoje vrste. Zar ne vidite da se u pitanjima ljudskih prava naknada za ulovljenu životinju ne zasniva na njenom ekvivalentu, već na njenoj vrednosti? Isto je i sa pravima Svemogućeg Allaha. Koncept "sličnosti" je jasno definisan ovde u ajetu, a isti je i u pitanjima ljudskih prava.

ٱلشَّهۡرُ ٱلۡحَرَامُ بِٱلشَّهۡرِ ٱلۡحَرَامِ وَٱلۡحُرُمَـٰتُ قِصَاصٞۚ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ عَلَيۡكُمۡ فَٱعۡتَدُواْ عَلَيۡهِ بِمِثۡلِ مَا ٱعۡتَدَىٰ عَلَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلۡمُتَّقِينَ

194. Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazda: onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone. [el-Bekare, 2/194].

Ovo se pitanje bolje objašnjava činjenicom tom da je sličnost (mumâselet) između dve stvari iste vrste rečitija kada su vrste različite. Pošto noj nema pandan drugom noju, kako "bedene" može biti pandan noju? "Asi" je jedna od zajedničkih imenica (jedna reč, ali više značenja). Da bi jedna stvar bila sličnost drugoj, ta stvar takođe mora biti sličnost prvoj. Štaviše, kada se noj ubije, njegovo telo nije sličnost. Pošto nije moguće prihvatiti sličnost u formi, mora se uzeti u obzir sličnost u značenju, odnosno vrednosti. U vezi sa izrazom "mine'n-neâm- مِنَ ٱلنَّعَمِ ", rečeno je da postoji precedent i inverzija u ovom izrazu. (Prema ovom gledištu, mesto izraza "mine'n-neâm" u ajetu je ispred reči "hedjen".)

S'hodno tome, značenje ajeta glasi: "••• Ko god od vas svesno ubije divljač (dok je u stanju ihrama), bit će kažnjen kaznom jednakom veličini životinje koju je ubio, iz redova svojih domaćih životinja, čiju će vrednost proceniti dvojica vaših pravednih ljudi, koja će biti prineta Kabi •••" (el-Ma'ida, 5/95).

Asmaî i Ebû Ubejde (r.a.h.) navode da naziv "neâm" uključuje i domaće i divlje životinje. Značenje ajeta je: "Postoji kazna za plaćanje vrednosti onoga što se ubije od divljih životinja". Ovo je tumačenje poželnije jer je reč "Fe-džezaun- فَجَزَآءٌ " verbalna imenica (masdar). Rečenica koja sledi je modifikator. Ova rečenica može biti samo modifikator reči koja joj prethodi, pod uslovom da je prihvaćena kako smo objasnili. As'habi (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njima) su učinili ove slične stvari obaveznim [vâđib], ne zbog sopstvenog razmatranja, već zbog razmatranja njihove vrednosti. Međutim, as'habi su bili vlasnici životinja. Ova situacija (plaćanje životinje za životinje umesto novca) bila im je lakša nego novac. Ovo je slično onome što je Hz.Ali (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim) rekao o detetu čiji je deo plaćen: "Rob se naseljava sa robom, a robinja sa robinjom". Namera ovde je njihova vrednost. Različita mišlenja po ovom pitanju bit će ispitana u nekoliko odeljaka.

Plaćanje za ulovljenu životinju u naturi

Prvo: Ovo je mišlenje koje smo upravo objasnili.

Drugo: Kada osoba u ihramu konsultuje dva arbitra da bi utvrdila vrednost ulovljene životinje, prema Ebu Hanifi i Ebu Jusufu, osoba u ihramu ima pravo da bira između tri kefâreta: Kurban Hedi, hranjenja siromašnih i posta. Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), pravo izbora između ova tri kefâreta pripada dvojici arbitara. Ako ova dva arbitra odrede jedno od ova tri kefâreta za osobu u ihramu, onda je osoba u ihramu obavezna da izvrši kefâret tim metodom. Razmatranje dve sudije određuje se dokazima, naime sledećim ajetom:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّٰرَةٞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to *ponovo* uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95].

Dok su dva čoveka opreznija u određivanju vrednosti divljači po analogiji (kijasu), jedna osoba je dovoljna. Međutim, zbog dokaza, razmatra se prisustvo dva čoveka.

[4/84]

Objašnjenje ovoga je sledeće u hadisu Umera (r.a.h.). Dva čoveka su došla Umeru (r.a.h.). Jedan od njih je pitao Umera (r.a.h.): "Moj prijatelj je u ihramu bio. Ispustio je strelu na gazelu. Pogodila joj je stomak. Šta se od njega traži?" Na to, Umer (r.a.h.) je tiho razgovarao sa Abdurahmanom b. Avfom /r.a.h.), koji je bio sa njim. Zatim, okrećući se onome ko je postavio pitanje, rekao je: "Tvoj prijatelj treba da prinese ovcu kao kaznu". Ova dva čoveka su ustala sa Umerove (r.a.h.) strane. Obraćajući se svom prijatelju koji je postavio pitanje, rekoše mu:-Fetva zapovednika vernika vam uopšte nije koristila. Zar ne vidiš da on nije znao za ovu stvar te je pitao nekog drugog? Zatim je rekao: "Ja sam mišjenja da bi trebalo da zakoljemo ovu tvoju devu i tako ispoštujemo ono što Allah Teâlâ smatra svetim".

Kad je Umer (r.a.h.) čuo tu reč. Pozvao je tu osobu i podigao svoj štap da ga udari. Nakon toga, ta je osoba tada rekao: "O Zapovedniče vernika! Ne dozvoljavam ti da dodirneš bilo šta što ti je Allah Teâlâ zabranio od mene. Pogledaj sebe!" Tada mu je Umer rekao: "Vidim da imaš lep dijalekat i da vladaš dobrim izražavanjem. Zar nisi čuo da Allah Teâlâ kaže:"... يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ ..." - "...čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi..." [el-Mâide, 5/95]. (Umer (r.a.h.) je nastavio) "Ja sam pravedan čovek, a i Abdurahman je pravedan čovek". Da li je među vama dozvoljeno da nekoga ko sudi po Knjizi Allaha Teâlâ nazivate neukim?!" Ta osoba je zažalila zbog svojih reči. Muhammed (r.a.h.), međutim, uzima jasnu formulaciju ajeta kao dokaz. Jer ajet kaže: "... يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ ..." - "...čiju će vrednost proceniti dvojica vaših pravednih ljudi, koja će biti prineta Kabi ..." [el-Mâide, 5/95].Jer se u ajetu reč "hedjen- هَدۡيَۢا " pominje u višem (mensub) obliku da objasni reč "jahkumu" - يَحۡكُمُ ili kao dopuna reči (Ustunlu mensub) "jahkumu". Ovo jasno ukazuje da odluka pripada sudiji. Činjenica ta da Allah Svemogući naziva postupak ove dve pravedne osobe presudnim, jasan je dokaz da ove dve osobe imaju pravo da nametnu obavezu u svom sudu, ali obaveza da nametnu suštinu obaveze ne pripada njima. Iz ovoga razumemo da pravo da odlučuju pripada ovoj dvojici pravednika. Ebû Hanîfe i Ebû Yusûf (r.a.h.) su rekli: Potreba za ova dva arbitra je da se utvrdi vrednost plena. Kada se ova vrednost utvrdi, ona postaje kefâret koja je obavezna [vâđib] za osobu u ihramu. Zato, kao i i u slučaju kefâreta za zavet, osoba u ihramu ima pravo da odredi vrstu kefâreta jer je ona ta koja će ispuniti obavezu. To je slučaj i sa plaćanjem vrednosti stvari koje su uništene. Jer, određivanje šta će se nadoknaditi ne pripada onima koji određuju vrednost stvari koja se nadoknađuje, već onome ko je uništio tu stvar. Isto je i ovde.

Džeza ihram preferira Kurban

Ako osoba u ihramu odluči da plati kefâret kurban prinosom (hedi), onda, prema ajetu:

"... هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ ..." - "...koja će biti prineta Kabi. ..." [el-Mâide, 5/95]. osoba u ihramu je obavezna da zakolje ovaj Kurban u Haremu i podeli njeno meso kao sadaku siromašnima. Hedi je naziv dat kurbanu koji se daje na određeno mesto.

Džeza ihramlija je odlučio da nahrani siromašne

Ako osoba u ihramu odluči da nahrani siromašne; kupuje pšenicu određene vrednosti te njome hrani siromahe, dajući svakom siromahu pola sâ' pšenice. Ako osoba u ihramu odluči da posti, čak i ako je to manje od obavezne količine za hranjenje siromašne osobe, posti ceo dan umesto da da obrok svakoj siromašnoj osobi. Ili daje obaveznu količinu ili posti ceo dan. Jer post ne može biti kraći od jednog dana. Prema hanefijskoj školi, osobi u ihramu je dozvoljeno da izabere post ako ima sredstva da zakolje kurban (hedi) i nahrani siromašne. Dokaz za ovo je sledeći ajet:

"... أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ ..." - "...ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga..." [el-Mâide, 5/95], gde značenje"ili", označava pravo izbora. Prema Zuferu (r.a.h.), osobi u ihramu nije dozvoljeno da posti ako ima sredstva da plati kaznu svojim bogatstvom. Zufer (r.a.h.) upoređuje ovu situaciju sa kefâretom za zavet, Temattu' i Kırân kurbanom, pa kaže da harf أَوۡ ne negira poštovanje reda u pitanjima obaveza.

Zaista, harf أَوْ u sledećem ajetu Allaha Svemogućeg o kažnjavanju razbojnika je takođe takvo:

إِنَّمَا جَزَٰٓؤُاْ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسۡعَوۡنَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓاْ أَوۡ يُصَلَّبُوٓاْ أَوۡ تُقَطَّعَ أَيۡدِيهِمۡ وَأَرۡجُلُهُم مِّنۡ خِلَٰفٍ أَوۡ يُنفَوۡاْ مِنَ ٱلۡأَرۡضِۚ ذَٰلِكَ لَهُمۡ خِزۡيٞ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

33. Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je poniženje na ovome svijetu, a na onome svijetu čeka ih patnja velika, [el-Mâide, 5/33].

Međutim, ovo nije tačno. Obavezno je pridržavati se istine dok se ne predoče dokazi za metaforu. Nevažeće je upoređivati jedno pitanje za koje postoje dokazi sa drugim pitanjem za koje postoje dokazi. Ako je osoba u ihramu izabrala da hrani siromašne, pitanje koje treba razmotriti je vrednost divljači. Prema hanefijskoj školi, osoba u ihramu kupuje hranu ovom vrednošću. Prema Šâfiîi (r.a.h.), stvar koju treba razmotriti je vrednost ekvivalenta divljači. To je takođe stav Muhammeda (r.a.h.). Jer je osnovno pravilo ova dva imama da je obaveza osobe u ihramu ekvivalent divljači. Međutim, po sopstvenom izboru osobe, ova se kazna menja u hranjenje siromašnih.

[4/85]

Zato se, prema ova dva imama, razmatra vrednost ekvivalenta divljači. Baš kao što, ako neko uništi nešto što ima ekvivalent, a nema ekvivalenta u rukama ljudi, vrednost ekvivalenta postaje obavezna [vâđib]. Prema nama hanefijama, obavezna stvar je vrednost divljači. Glavna poenta, kao što smo ranije objasnili, jeste ta da ako osoba u ihramu odluči da ispuni obaveznu kaznu hranjenjem siromašnih, tada se razmatra vrednost divljači. Jer je to glavna obaveza. Prema nama, ako osoba u ihramu odluči da posti, ona će posti jedan dan za svakih pola sâ'. Prema Šâfiîi (r.a.h.), čovek posti jedan dan umesto da jede određeno vreme. Ova razlika proizilazi iz razlike u mišlenju o količini hrane za kefâret koji se daje svakoj siromašnoj osobi: hanefijska škola to smatra pola sâ'ja, dok šafijska škola to smatra muddom. Šâfiîin (r.a.h.) stav po ovom pitanju prenosi se od İbn Abbâs (r.a.h.).

Čin iznošenja divljači van harema bez nošenja ihrama

Ako neko ko nije u stanju ihrama uzme divljač iz harema napolju, a da je ne ubije, treba da bude kažnjen prema istihsanu (pravnoj preferenciji).

Ako neko ko nije u stanju ihrama pošalje divljač u brdski region, a nije poznato da li se divljač vratila u harem, onda se smatra da je ta osoba ubila divljač, jer je životinja bila bezbedna u haremu i ta bezbednost je izgubljena zbog njenog uklanjanja iz harema. Međutim, ako se zna da se divljač vratila u harem, onda se bezbednost životinje vraća kao što je pre bila. Ova osoba je kao neko u ihramu koji uhvati divljač, a zatim životinja ugine u njegovom posedu. Kazna se zahteva za nekoga u stanju ihrama (obredna čistota tokom hadža). To je zato što je takva osoba ubila divljač u kontekstu lova. Jer, ako lovina pobegne i drži se podalje od ruku, to se smatra lovom.

Gađanje divljači strelama unutar i izvan harema

Ako osoba u brdovitom području koja nije u ihramu ispusti strelu na divljač u Haramu, ili ako osoba u haremskom području koja nije u ihramu ispusti strelu na divljač u brdovitom području, ta osoba podleže kazni.Ovo je preneto od Džabira i Ibn Umera (r.a.h.). Razlog za ovo je sledeći: Ako je divljač u Haremu, ona je bezbedna jer je u Haremu. Ako je osoba koja ispusti strelu na divljač u Haremu, zabranjeno joj je da ispusti strelu na divljač iz Harema gde se nalazi. Uzvišeni Allah kaže:

“ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ ...“ - *“O vi koji verujete*! Ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! ...“ [el-Mâide, 5/95], [Samir B. Ispravljeno].

Kao što se izraz “Ahrame“ koristi kada se sklapa ugovor o ihramu, koristi se i prilikom ulaska u područje Harema. Slično tome, pri ulasku u Damask, to se naziva “Eš'eme“. (Muhrim znači i neko u ihramu i neko u haremu.) Zato, prema oba značenja, ova je osoba prekršila zabranu te je zato podložna kazni.

[4/86]

Međutim, ako se i divljač i osoba koja ispušta strelu nalaze na području brda, i životinja uđe u područje harema i strela je tamo pogodi, onda ta osoba neće biti kažnjena. To je zato što ispuštanjem strele ta osoba nije prekršila zabranu. Međutim, nije dozvoljeno jesti divljač.

Situacija, šta neko kolje u ihramu

Ovo je jedino pitanje koje je izuzetak od glavnog pravila Ebû Hanîfe (r.a.h.) po ovom pitanju. Prema njemu, glavno pravilo je: “Stvar koja se razmatra u slučaju divljači je situacija ispuštanja strele“. Međutim, ovo je poseban izuzetak. Zato što je Ebû Hanîfe (r.a.h.), u svom ihramu, oprezan u pogledu toga da li je dozvoljeno jesti divljač i razmatra stanje divljači u trenutku lova. Životinja postaje dozvoljena samo klanjem. To se može dogoditi samo u trenutku kada se divljač lovi. Ako se divljač lovi u području Harema u vreme lova, nije je dozvoljeno jesti. Slanje lovačkog psa je isto.

Nije dozvoljeno nikome drugom da jede meso divljači koju je zaklao neko u ihramu.

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao: “Nije dozvoljeno nekome u ihramu ko ubije divljač da jede njeno meso. Ali je dozvoljeno drugim ljudima“. Njegov dokaz za ovo je da je čišćenje životinje protokom nečiste krvi i uslov da bi jelo njenog mesa bilo dozvoljeno izgovaranjem Bismile, što je preporučeno ili obavezno [vâđib] zbog razlike između ova dva principa'.[168]

(168. U šafijskoj školi mišlenja, izgovaranje Bismile je sunnet/mustehab (preporučena praksa).).

Ovo legitimno klanje može izvršiti neko u ihramu, kao i neko ko nije u ihramu. Međutim, religija je zabranila jedenje mesa divljači u ihramu kao kaznu, kao odvraćanje za nekoga u ihramu ko ubije divljač. To ne znači da je kome drugom zabranjeno bilo da jede divljač. Zaista, osoba koja je nepravedno ubijena, smatra se živom u odnosu na ubicu i zato ubica ne može naslediti ništa od nje. Međutim, ta osoba koja je nepravedno ubijena smatra se mrtvom u odnosu na druge, što znači da od nje nasleđuju njeni rođaci osim ubice. Dokaz za ovo pitanje za nas hanefije je sledeći ajet Uzvišenog Allaha:

“ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ ...“ - “O vi koji verujete! Ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! ...“ [el-Mâide, 5/95], [Samir B. Ispravljeno].

Čin koji čini zaklanu životinju halalom, religiozno se naziva klanje (zekat). Međutim, pošto se ovde naziva ubijanje (katl) divljači, razumemo da ovaj čin zapravo ne zahteva da je učini halalom. Dokaz za ovo je sledeći: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je pitao Ebû Katadine pratioce (r.a.h.), koji su bili u ihramu, o divljači koju je Ebû Katada (r.a.h.) ulovio:

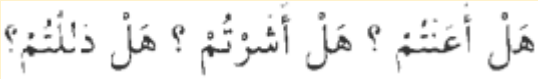

-“Da li ste mu pomogli? Da li ste ga vodili? Da li ste mu pokazali?“ Kada su odgovorili;

-Kada su rekli “Ne“, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) im tada reče:

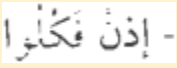

“Jedite ga u tom stanju”.[169]

(169. Ahmed b. Hanbel, Musned, V/302; Buhârî, Cezâu's-Sayd, 5; Muslim, Hacc 61; Nesâî, Menâsik 81; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/177.).

Pošto ovaj hadis utvrđuje da pomaganje osobi u ihramu zahteva zabranu lova, pokušaj ubistva divljači je ovde važniji. Ako se pita: “Prema vama hanefijama, pošto je zabranjeno jesti meso divljači zbog ukazivanja i vođstva osobe u ihramu, kako ovaj dokaz može biti tačan?“, rekli bismo: Postoje dva rivâjeta po ovom pitanju. Već smo objasnili ova dva rivâjeta u “Zijâdâtu“. Pošto je lov nužno zabranjen kada se na njega ukaže, takođe je nužno zabranjeno jesti meso te divljači kada se pokuša da se ubije. Ako se predoče dokazi da se ova presuda ukida kada se na nju ukaže, ovi dokazi ne ukazuju da se ukida kada se pokuša da se ubije. Značenje je ovde sledeće: Ovaj lov je zabranjen zbog svoje verske prirode.[170]

(170. U događaju klanja i lova postoji značaj u smislu religije i ibadeta. Žrtva znači približavanje Allahu Teâlâ. Zato nije spomenuo Zoroastrijance (Obožavaoci vatre.).

Zato je jedenje njegovog mesa zabranjeno za njega. Slično je lovu Zoroastrijanaca. To zahteva da bude zabranjen svima. Slično je tome.

Jedenje divljači od strane osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu ispuni svoju kaznu, a zatim jede (od te divljači); prema Ebû Hanîfinom (r.a.h.) mišlenju, obavezno je da osoba u ihramu plati vrednost mesa divljači koje je pojela. Ako je neko drugi ubio ovu divljač, ništa se od nje ne traži u onome što je pojela. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su rekli da se od nje ne traži ništa osim traženja istigfara. Njihov je dokaz sledeći: Divljač osobe u ihramu je kao meso mrtve životinje ili meso životinje koju je zaklao Zoroastrijanac. Jedenje mesa mrtve životinje ne zahteva ništa osim traženja istigfara. Zar ne vidite da; ako osoba bez ihrama ili druga osoba u ihramu jede od nje, ništa se od nje ne traži osim traženja istigfara. Ako i ona jede od nje, to je isto. Dokaz za ovo je sledeći: Ako osoba bez ihrama zakolje divljač u Haremu, ako neko razbije jaje divljači dok je u ihramu i ispuni kaznu za to, a zatim pojede njeno meso, ništa drugo se od njega ne traži. Na isti način, ako neko u ihramu slomi jaje životinje i ispuni kaznu za to, a potom ga isprži/skuha i pojede, njemu ništa drugo nije potrebno. Prema mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.), ova osoba je pojela nešto što je nekome zabranjeno u ihramu. Zato, kao i za druge zabrane, ova osoba podleže kazni i za ovo.Objašnjenje je sledeće: Ubijanje ove divljači je među zabranama ihrama. Ovde se ne misli na samo ubijanje, već na jedenje mesa divljači. Pošto zabrana ihrama zahteva kaznu, nameravana kazna je prikladnija za nameravano delo. Druge zabranjene stvari nisu takve.

Jedenje mesa ove divljači nije među zabranama ihrama. To se razlikuje od nekoga u stanju ihrama u području Harema. Zato što je obaveza kažnjavanja tamo zbog bezbednosti koju je uspostavilo područje Harema. To je zbog lova, zbog mesa divljači. Obaveza kažnjavanja za jaje divljači je zato što se smatra originalnim delom divljači. Ovo značenje nestaje nakon što se jaje razbije.Zaista, činjenica ta da se neko ko je nepravedno ubije smatra, u jednom smislu, živim u odnosu na osobu koja ga je ubila, podržava ovo tumačenje. Toliko da ubica ne može ništa naslediti od osobe koju je ubio. U drugom smislu, smatra se mrtvim. Toliko da Ummu'l-Veled[171] postaje slobodna ako ubije svog gospodara. U pitanjima gde je situacija zasnovana na oprezu, prihvatili smo je kao da je ubica živ. Kazna za ihram je takva. Zato, jedenje njegovog mesa zahteva drugu kaznu. Međutim, kazna za lov u području Harema nije zasnovana na oprezu u smislu obaveze. Zato smo razmotrili značenje mesa. Zato ovde nije potrebna kazna.

(171. Ummu'l-Veled 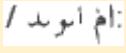 Robinja koja rodi dete od svog gospodara.).

[4/87]

Jedenje mesa divljači koju je ulovio neko ko nije u ihramu van Harema

Ako neko ko nije u ihramu lovi i zakolje divljač u brdskom području, nema štete u tome što osoba u ihramu jede meso ove divljači. Ovo je mišlenje Hz.Uthmana i Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.). Međutim, Hz.Ibn Umer (r.a.h.) je to smatrao neželjenim. Prenosi se da je Hz.Uthman (r.a.h.) pozvao na obrok Hz.Ibn Umera (r.a.h.). Hz.Ibn Umer (r.a.h.) je tada bio u ihramu. Kada je video jarebice na tanjiru, ustao je od stola. Rečeno je Hz.Uthmanu (r.a.h.):

- “Ibn Umer je ustao jer mu se nije dopala tvoja hrana.“

Kada je ova izjava preneta Hz.Ibn Umeru (r.a.h.), on je rekao:

“Nisam bio nezadovoljan njegovom hranom., nego sam bio u ihramu“.

Učenjaci koji su uzeli u obzir Hz.Ibn Umerovu (r.a.h.) izjavu koriste sledeću priču kao dokaz: Čovek je ponudio Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) nogu divljeg magarca (zebre). Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ju je odbio. Čovek je video znak nezadovoljstva na Hz.Poslanikovom (s.a.v.s.) licu. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

“Ne odbijamo tvoj poklon, jer smo u ihramu“.[172]

(172. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/38; Buhârî, Hibe 17; lbn Mâce, Menâsik 92; Tirmizî, Hacc 26; Nesâî, Menâsik 79.).

Dokaz za nas hanefije je sledeći hadis Talhe (r.a.h.): Razgovarali smo među sobom da li je dozvoljeno osobi u ihramu da jede meso divljači. U jednom trenutku, naši glasovi su se podigli. U tom trenutku, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je spavao u svojoj sobi. Došao je do nas i pitao:

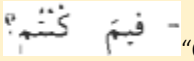 “O čemu ste se svađali?“ Rekli smo mu o čemu smo se svađali. Na to je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao: 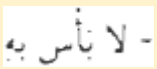 - “U tome nema ništa loše“.[173]

(173. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/141.).

Prema drugom hadisu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je, zajedno sa svojim as'habima, posetio mesto zvano Ravha. Svi su bili u ihramu (stanje obredne čistoće tokom hadža). Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je video ranjenog divljeg magarca sa strelom zabijenom u njega. Njegovi as'habi su hteli da ga uzmu. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

“Ostavite ga dok ne dođe njegov vlasnik“. Tada je stigao čovek iz plemena Behz.

“O Allah-ov Poslaniče! Ova životinja je ranjena strelom koju sam na nju ispustio. Ova divljač pripada tebi“, rekao je. Nakon toga, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio Hz.Ebû Bekru (r.a.h.) da je podeli među svojim as'habima. U hadisu postoji tašif (greška u izrazu) koji kaže da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) odbio divljač dok je u ihramu bio. Tačna verzija je ta da je čovek poklonio divljeg magarca Hz.Poslaniku (s.a.v.s.). Ako je hadis autentičan, reč “ričl“ u ovom hadisu ne odnosi se na komade mesa, već na broj divljih magaraca. Zaista, izraz “ričlu cerad“ (stopala skakavaca), koristi se za grupu ljudi. Mâlik (r.a.h.); Rečeno je da ako osoba koja nije u ihramu lovi divljač za nekoga u ihramu, ta osoba u ihramu nema pravo da jede od nje. Dokaz za to je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.) upućen onima u ihramu:

صَيْدُ الْبَرِّ حَلَالٌ لَكُمْ إِلَّا مَا اصْطَدْتُمُوهُ أَوْ صِيدَ لَكُمْ

-“ Divljač na kopnu vam je dozvoljena, osim one koju vi lovite ili one koja se lovi za vas“.175

(175. Abdurrezzak, Musannef, IV/434; Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/362; Ebû Dâvûd, Menâsik 41; Tirmizî, Hacc 25; Nesâî, Menâsik 81.).

Međutim, mi hanefije kažemo: Ovo je “lâm“ “ل " vlasništva i pripadnosti. Zato, bez obzira da li osoba koja nije u ihramu lovi ovu divljač za sebe ili za nekoga u ihramu, to označava da divljač pripada osobi u ihramu. Ali, u ovom slučaju, ona ne pripada osobi u ihramu. Međutim, ako zakolje ovu divljač i pokloni je osobi u ihramu, ona može postati divljač koja pripada osobi u ihramu. U ovom slučaju, to je meso i nema značenje divljači. Zato je dozvoljeno jesti je.

[4/88]

Razbijanje jajeta divljači od strane osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu razbije jaje divljači, obavezna je da plati njegovu vrednost. Ibn Ebû Leylâ (r.a.h.) je rekao da treba dati dirhem kao sadaku. Ovo je stav hanefijske škole mišlenja, koji prenose Hz.Alija i Hz.İbn Abbâs (r.a.h.). To je zato što se jaje smatra poreklom divljači i sve dotle dok se jaje ne pokvari, spremno je da postane divljač. Zato u pitanju kazne koja se zahteva za osobu u ihramu za kvarnost jajeta, jajetu se takođe daje presuda divljači. Slično tome, voda se u materici smatra detetom u smislu emancipacije i zaveštanja. Jer je ta osoba sprečila da jaje postane životinja. Zato se smatra kao neko ko je uništio divljač nakon što je stvorena. Ova je osoba na nivou nekoga ko plaća vrednost deteta (plaća gurru za pobačaj). Jer je ta osoba sprečila dete da postane rob.

Ubijanje divljači sa potomstvom od strane osobe u ihramu

Ako je jaje divljači razbijeno i sadrži mrtvo pile, počinilac mora da plati vrednost pileta kao da je živo.

Ovo se zasniva na principu istihsana (pravne preferencije). Prema kijasu (analogiji), plaća se samo vrednost jajeta, jer, osoba nije znala da je pile unutra živo pre nego što je jaje razbijeno. Međutim, nakon istihsâna, rečeno je: "Sve dok se jaje ne razbije, spremno je da proizvede živo pile". Osim ako se suprotno ne dokaže drugačije, mora se poštovati ovaj osnovni princip. Jer, ako se jaje prerano razbije, to uzrokuje smrt pileta unutra. Ako smrt nastupi odmah nakon što je jaje razbijeno, onda prirodno nadoknadu snosi onaj ko ga je razbio.

Slično tome, ako bi osoba u ihramu udarila gazelu u stomak, a gazela bi iznela mrtvi fetus, a zatim bi majka gazela uginula, na osnovu određenog saznanja, počinilac bi bio odgovoran za odvojene kazne za oboje.

Jer je udaranje u stomak majke gazele valjan razlog za smrt obe gazele. Smrt je nastupila odmah nakon ovog udarca. Hakim eš-Šehîd Mervezi (r.a.h.), koristeći frazu "**na osnovu određenih informacija**", želeo je da ukaže na razliku između ovog pitanja i pitanja nadoknade štete zbog kršenja prava drugih. Jer, ako neko udari robinju u stomak, a robinja umre ostavljajući za sobom mrtvi fetus, ako nadoknada za vrednost robinje nije obavezna, onda ni nadoknada štete za fetus ne bi bila obavezna. Jer je fetus, u jednom smislu, deo majke, a u drugom smislu, nezavisan život. Nadoknada štete zbog kršenja prava drugih nije zasnovana na predostrožnosti. Zato se presuda ne donosi na osnovu sumnjivih dokaza. Međutim, kazna se za lov u ihramu zasniva na predostrožnosti. Iz tog razloga, aspekt sličnosti sa životom u fetusu je važniji. Zato Hakim eš-Šehid Mervezi (r.a.h.) obavezuje ovu osobu da plati kaznu za oboje – kako za majku tako i za njeno mladunće.

Lov i životinja uhvaćena u šator osobe u ihramu

Ako se divljač uhvati u šator osobe u ihramu ili padne u jamu koju je iskopao za vodu i ugine, ništa se od nje ne traži. Međutim, drugačije je ako osoba u ihramu postavi mrežu ili iskopa jamu za lov.

Jer, u ova poslednja dva slučaja, osoba u ihramu je ta koja je izazvala incident. Međutim, ako je uzrok u obliku prekoračenja ograničenja, kao što je kopanje bunara na putu, onda je potrebna nadoknada. Ako se ne radi o prekoračenju ograničenja, kao što je kopanje bunara na sopstvenom zemljištu, onda nije potrebna nadoknada. Postavlanje mreže je prekoračenje ograničenja jer se radi sa namerom lova. Međutim, postavljanje šatora nije prekoračenje ograničenja ako se ne radi sa namerom lova. Zar ne vidite da ako osoba koja nije u ihramu postavi mrežu i divljač se u nju uhvati, ta divljač postaje njeno vlasništvo? Toliko da ako neko drugi uzme tu divljač, ima pravo da je vrati od te osobe. Međutim, ako postavi šator, nema pravo da to učini. S'hodno tome, ako divljač bude uplašena od strane osobe u ihramu i pobegne i slomi nogu, od nje se ništa ne traži. Ali ako sama uplaši divljač ili je sama pomeri, pošto ima razlog za prekoračenje ograničenja u ovoj stvari, ta osoba mora da plati za to.

Puštanje divljači koju je ulovila jedna osoba u ihramu

Ako jedna osoba u ihramu ulovi divljač, a druga osoba u ihramu je pusti, prva osoba nije odgovorna. To je zato što je divljač inherentno zabranjena prvoj osobi u ihramu. Uzvišeni Allah kaže:

أُحِلَّ لَكُمۡ صَيۡدُ ٱلۡبَحۡرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعٗا لَّكُمۡ وَلِلسَّيَّارَةِۖ وَحُرِّمَ عَلَيۡكُمۡ صَيۡدُ ٱلۡبَرِّ مَا دُمۡتُمۡ حُرُمٗاۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِيٓ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ

96. Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadža obavljate. I bojte se Allaha, pred kojim ćete se sabrati. [el-Mâide, 5/96].

Zato, kao što neko ko kupi vino ne može da ga poseduje jer je samo vino zabranjeno, prva osoba u ihramu ne može da poseduje divljač hvatajući je. Pošto prva osoba u ihramu ne može da poseduje divljač, druga osoba u ihramu koja je uzme i pusti ne nanosi nikakvu štetu. Jer je druga osoba u ihramu ispunila obavezu koja se od nje verski zahteva. Ta osoba je kao neko ko prospe vino koje pripada muslimanu.

Ubijanje divljači koju je ulovila jedna osoba u ihramu

Ako jedna osoba u ihramu ubije divljač u posedu druge osobe u ihramu, obe osobe u ihramu podležu kazni. Osoba koja ubije kažnjava se zato što je počinila delikt u svom ihramu ubivši divljač, a osoba koja je uzela divljač kažnjava se zato što je uništila značenje divljači držeći je, čime je legalno ubila divljač. Zatim, prema hanefijskoj školi, osoba koja je ulovila divljač treba da se obrati osobi koja je ubila divljač i da dobije odštetu od nje.

[4/89]

Zufer (r.a..h.) je rekao: Osoba koja je ulovila divljač ne može ništa zahtevati od osobe koja ju je ubila. Jer osoba u ihramu koja je ulovila divljač nije postala njen vlasnik. Štaviše, nije imala neprikosnoveno pravo vlasništva nad ovom divljači. Obaveza osobe koja je ulovila divljač da dobije odštetu od osobe koja ju je ubila proističe iz razmatranja jednog od ova dva značenja. Pošto ubijanje divljači zahteva kefâret, izdaje se fetva u skladu sa tim, te se osoba oslobađa ovog kefâreta postom. Ako bi osoba u ihramu zahtevala odštetu od osobe koja je ubila divljač, to bi učinila zahtevom za finansijsku isplatu. Ovo bi se zahtevalo od osobe koja je ubila divljač, a ako ne može da plati, bit će uhapšen zbog toga. Međutim, nije dozvoljeno da ta osoba zahteva više nego što joj pripada. Dokazi hanefijske škole su sledeći: Posedovanje divljači se smatra validnim posedom za onoga ko ju je uhvatio, jer ima mogućnost da je vrati i odustane od kazne. Onaj ko je ubio divljač izgubio je ovo vlasništvo i zato, iako osoba koja je uhvatila divljač nije vlasnik, obavezna je da plati njenu vrednost. Na primer: Ako neko zapleni mudebbera (roba koji treba da bude oslobođen nakon smrti svog gospodara) i ovog roba ubije neko drugi dok je u posedu onoga ko ga je zaplenio; Ovaj slučaj ukazuje da je ta osoba obezbedila nastavak stanja ropstva koja je na ivici kolapsa bila. Ovo predstavlja dokazivi razlog za podnošenje tužbe protiv te osobe. Na primer: Povlačenje svedočenja svedoka o razvodu pre konzumiranja braka. Mišlenje nekoga ko kaže: “Fetva se izdaje na osnovu ovoga, te se time čovek oslobađa ovog iskušenja postom“, nije zasnovano na značenju koje se direktno odnosi na samo pravo. Već je zasnovano na značenju onoga ko ima pravo u ovoj stvari. Jer su prava Uzvišenog Allaha nad Njegovim slugama kroz fetve. Izlaz iz ovoga je kroz post, jer Uzvišenom Allahu ne treba bogatstvo Njegovih slugu. Allah Teâlâ samo traži od njih da ukažu poštovanje prema Njegovoj naredbi. Takve razlike ne sprečavaju pravni regres.

Na primer, ako otac otme roba svog sina, a neko drugi otme ovog roba od njega, a zatim sin natera oca da plati za to, otac može da se žali osobi koja je otela roba. Čak i ako otac nije uhapšen zbog roba koga je oteo i da je obavezan da ga vrati svom sinu, on ima pravo da uhapsi osobu koja je otela roba ako ne dobije ono što mu duguje.

Situacija kada neko uđe u ihram dok drži divljač u ruci

Ako neko uđe u ihram dok drži gazelu, mora je pustiti.

Jer je držanje divljači nakon ulaska u ihram ekvivalentno njenom hvatanju od početka. Ovo se držanje nastavlja. Kao što hvatanje i posedovanje divljači eliminiše smisao lova, tako eliminiše i kontinuirano posedovanje.

Ako neko oslobodi divljač koju ima osoba pod ihramom u rukama, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), osoba koja je oslobodila tu divljač treba da plati onome ko je držao tu divljač njenu vrednost.

Ovo je analogija (kijas). Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), putem istihsâna (pravne preferencije), ništa se ne zahteva od te osobe. Ovo pitanje je slično razlici u mišlenju ovih imama u vezi sa nekim ko uništi muzički instrument koji pripada nekom drugom. Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.) su rekli: Njegov čin je čin naređivanja dobra i zabrane zla. Jer je ta osoba religiozno obavezna da pusti divljač. Pošto je ovo jedna od stvari koja se od njega religiozno zahteva, baš kao što neko ko prospe vino koje pripada muslimanu nije obavezan da plati nadoknadu, ako to učini neko drugi, ni nadoknada nije potrebna. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je rekao: Pre ulaska u ihram, divljač je vredna imovina te osobe. Ovo ne postaje nevažeće stupanjem u ihram. Zar ne vidite da ako bi divljač bila u kući osobe u ihramu, ona bi ostala njegova vredna imovina? Osoba koja uzme ovu divljač od njega i pusti je, protraćila je svoju vrednu imovinu. Zato mora platiti nadoknadu. Međutim, prosipanje vina koje pripada muslimanu je drugačije od ovoga. Štaviše, obavezno je da ta osoba pusti divljač. Ako sam pusti divljač, pušta je na takav način da se vlasništvo ne izgubi nakon napuštanja ihrama. Pošto je druga osoba koja pusti divljač eliminisala njeno vlasništvo, ona je dodala dugu te je zato obavezna da plati njenu vrednost.

[4/90]

Ovo je takođe Ebû Hanîfena metoda u vezi sa uništavanjem muzičkih instrumenata. On pravi razliku između ovog pitanja i situacije hvatanja divljači dok je osoba u ihramu. U tom slučaju, hvatanje divljači ne znači sticanje vlasništva. Zato, osoba koja je pusti ne gubi vrednu stvar. Međutim, ovde, kao što smo ranije naveli, vlasništvo nad divljači ne postaje nevažeće jer je osoba u ihramu. Dokaz za razliku je sledeći: Ako osoba u ihramu uzme divljač, a zatim je pusti, i neko drugi je uzme, i kasnije, nakon izlaska iz ihrama, osoba u ihramu pronađe tu divljač u tuđem posedu, ona nema pravo da je vrati od njih. Ako neko uđe u stanje ihrama dok drži divljač u svom posedu, a zatim je pusti, i kasnije, nakon izlaska iz stanja ihrama, pronađe tu životinju u tuđem posedu, ona ima pravo da je povrati. Ovo ukazuje razliku između dve situacije.

Ubijanje grabljivice od strane osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu ubije grabljivicu, a to je životinja koja je prva napala i nanela štetu, nema kazne za tu osobu.

Ukratko, možemo reći ovo:

Hadis:

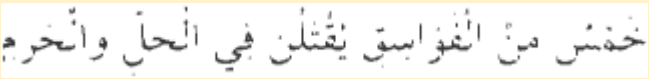

"Postoji pet štetnih životinja koje se mogu ubiti i u brdskom regionu i u regionu Harema"[176] i

Hadis:

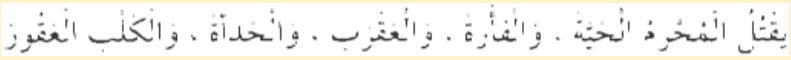

"Osoba u ihramu može ubiti zmiju, miša, škorpiju, pticu grabljivicu i zlobnog (agresivnog) psa".[177] ukazuje na to da nema kazne za osobu u ihramu za ubijanje ovih životinja koje nanose štetu, za šta je Resûlullah (s.a.v.s.) napravio izuzetak.

(176. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/138.).

(177. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/33; Buhârî, Bedeu'l-halk 16; lbn Mâce, Menâsik 91; Tirmizî, Hacc 21; Nesâî, Menâsik 113.).

Takođe nema kazne za osobu koja nije u ihramu, a ubija ove životinje u regionu Harema. Jer je ubijanje ovih životinja apsolutno dozvoljeno. Ova jasna izjava Hz.Poslanika (s.a.v.s.) je kao dodatak ajetu Kur'ana (a.m.). Zato ne zahteva kaznu. Zlobni pas pomenut u hadisu odnosi se na divlju životinju (vuka).

Prema hanefijskoj školi mišlenja, ako osoba u ihramu ubije grabljivicu, osim pet životinja čije meso nije dozvoljeno jesti, pre nego što je životinja napadne, ona je odgovorna za kaznu.

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao: "Od njega se ništa ne traži. Zato što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) napravio izuzetak za pet životinja jer su one po svojoj prirodi štetne. Zato je svaka životinja čija je priroda da nanosi štetu na istom nivou kao i ovih pet životinja te je kao takva isključena iz dokaza koji zabranjuju lov nekome u ihramu. Dakle, kao da je Svemogući Allah rekao: 'Ne ubijajte divljač osim one koja nanosi štetu'". Da je ajet takav, uključivao bi samo divljač čije je meso jestivo i ne nanosi štetu. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) napravio izuzetak za agresivnog psa. Ovaj izraz uključuje i lava. Zar ne vidite da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) prokleo Utbu b.Ebû Leheba;

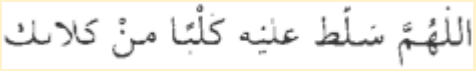

Rekao je: "O Allahu! Pošalji jednog od svojih pasa na njega".[178]

(178. Hâkim, Mustedrek, ll/588; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/211.).

I zbog ovog prokletstva Hz.Poslanika (s.a.v.s.), lav ga je rastrgao na komade.

Štaviše, to je zabrana koja je dokazana dokazima i traje do kraja, odnosno dok ne napusti stanje ihrama.

Uzvišeni Allah kaže:

“ … وَحُرِّمَ عَلَيۡكُمۡ صَيۡدُ ٱلۡبَرِّ مَا دُمۡتُمۡ حُرُمٗاۗ …“ - “ … a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadža obavljate. …"

„Lov vam je zabranjen dok ste u ihramu.“ [el-Mâide, 5/96].

Ovo uključuje životinje čije je meso jestivo. Što se tiče životinja čije meso nije jestivo, apsolutno je zabranjeno jesti ih. Zato ovaj ajet ih ne uključuje.

Dokaz nas hanefija po ovom pitanju je sledeći ajet Uzvišenog Allaha:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّٰرَةٞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ

95. *O vi koji verujete*, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95].

Reč “lov“ obuhvata sve životinje. To je zato što se životinja naziva divljač jer beži od ljudi, divlja je i daleko je od ljudske kontrole. Ovo značenje se nalazi i kod životinja čije se meso ne jede. Dokaz za to je da se reč “lov“ u ovom smislu koristi i za hvatanje ljudi. Jedan pesnik je jednom rekao:

صيد الملوك ثعالب وأرانب وإذا ركبت فصيدي الابطال

“Plen kraljeva su lisice i zečevi.

Ali kada jašem konja, moj plen su ratnici“.

Dalje, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naveo da je samo pet životinja izuzeto iz ajeta. Zato, presuda ajeta u vezi sa životinjama osim ovih pet ostaje nepromenjena. Dokaz za ovo je sledeći: Ako ovo izuzeće posmatramo u smislu nanošenja štete, onda izuzeta stvar nije ograničena na broj pet. Zato ovo objašnjenje postaje objašnjenje koje derogira ajet.

[4/91]

Zatim, životinje osim ovih pet su nižeg stepena od ovih pet u smislu nanošenja štete. Jer je priroda ovih pet životinja da napadaju i nanose štetu. Životinje osim ovih pet ne nanose štetu osim ako nisu uznemirene. Zato one nisu uključene u životinje pomenute u ajetu. Zato je Hâkim eš-Šahîd el-Mervezi (r.a.h.) rekao: “Zabrana je utvrđena ajetom do samog kraja“. Zabrana lova je slična. Jer dokazi dokazuju da je zabranjen sam lov, a ne jedenje mesa ulovljene životinje. U tom pogledu, zabrana lova je utvrđena i za životinje čije je meso jestivo i za životinje čije meso nije jestivo. Dalje, nema neslaganja između nas i Šâfiîe (r.a.h.) u vezi sa obavezom kažnjavanja osobe u ihramu za ubijanje hijene. Jer, prema njemu, hijena je među životinjama čije je meso jestivo; prema nama, ona je među grabljivicama koje nisu uključene u izuzetak.

Postoji hadis Džabira (r.a.h.) po ovom pitanju. Kada je Džabir (r.a.h.) upitan o hijeni:

“Da li je to divljač?“, Džabir je odgovorio:

“Da“.

“Da li postoji kazna za osobu u ihramu u vezi sa ovim?“, odgovorio je:

“Da“.

“Da li si ovo čuo od Resûlullaha?“, odgovorio je:

“Da“.

Ali ako grabljivica prva napadne osobu u ihramu, prema nama hanefijama, ništa se ne traži od njega ako je ubije.

Zufer (r.a.h.)je rekao: Treba ga kazniti. Jer je čin lova šteta.

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: 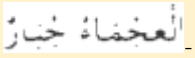 - “Životinja je šteta“.[180]

(180. Buhârî, Zekât 66; Muslim, Hudûd 45; Ebû Dâvûd, Diyât 30; Tirmizî, Zekât 16.).

Ali nije time ukazao na to da životinja treba da bude povređena.

Značenje ovog hadisa je da se povređivanje životinje smatra štetom (ne dovodi do odmazde, krvnine ili nadoknade). Zato, u pogledu obaveze kažnjavanja za ubijanje životinje dok je u ihramu, njeno postojanje je isto što i njeno nepostojanje. Zar ne vidite da, u pogledu plaćanja koje je obavezno za prava drugih, ako je grabljivica nečija imovina, nema razlike da li je prvi napad bio od strane osobe u ihramu ili od same grabljivice? Isto je i u stvarima koje su obavezne za Svemogućeg Allaha.

Naš dokaz po ovom pitanju je hadis Umera (r.a.h.). Umer (r.a.h.) je ubio hijenu dok je u ihramu bio, a zauzvrat je žrtvovao ovna. U vezi sa ovim incidentom, Umer (r.a.h.) je rekao:

“Mi smo bili prvi koji smo je napali“.[181]

(181. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/139.).

Ovo objašnjenje implicira na to da ako je prvi napad od strane grabljivice, ništa nije potrebno. Jer je Zakonodavac napravio izuzetak za pet životinja, jer se od njih generalno očekuje šteta. Pojava štete je izvesnija od mogućnosti štete. Kao što je jasno navedeno u ajetu, religija je zabranila ubijanje divljači od strane osobe u ihramu, ali nije obavezala osobu u ihramu da trpi štetu koju je divljač prouzrokovala. Kada šteta dolazi od divljači, osoba se u ihramu smatra apsolutno dozvoljenim da ublaži njenu štetu. Zato, za ovu radnju osobe u ihramu nije potrebna nadoknada. Dakle, ovo se pitanje razlikuje od nadoknade za prava drugih, jer je nadoknada obavezna u pitanjima prava drugih. Ne postoji apsolutno nikakva dozvola osobe koja ima pravo na divljač da je osoba u ihramu ubije. Jer bi postojanje takve dozvole eliminisalo potrebu za nadoknadom. Ovo pitanje se razlikuje od onog o kome trenutno raspravljamo.

Ubijanje vaški od strane osobe u ihramu

Čin ubijanja vaške od strane osobe u ihramu ne spada pod temu koju smo pomenuli. Jer, iako vaške uzrokuju patnju, osoba u ihramu je odgovorna za njihovo ubijanje. Ako osoba u ihramu ubije vaš koju pronađe na putu, ne podleže nikakvoj kazni jer je vaš štetna životinja. Međutim, ako ubiju vaš na svom telu, podležu kazni jer to uklanja nove izrasline sa njihovog tela, čime se uklanja nečistoća. Ova situacija se razlikuje od slučaja osobe u ihramu koja je primorana da ubije divljač. Zato što dozvola osobe koja ima pravo na divljač nije apsolutna već ograničena. Zato što se dozvola u vezi sa osobom u nevolji nalazi u sledećem ajetu:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekare, 2/196]

[4/92]

Dozvola u slučaju nevolje je apsolutno utvrđena u ajetu koji se odnosi na divljač. Zato ne zahteva plaćanje od osobe u ihramu.

Ubijanje grabljivice pre nego što napadne

Ako prvi napad na grabljivicu izvrši hodočasnik u ihramu, on treba da plati vrednost životinje zbog njenog ubistva.

Prema hanefijskoj školi, njena vrednost ne prelazi vrednost ovce. Prema Zuferu (r.a.h.), po analogiji (kijasu) sa divljačima čije je meso jestivo, obavezno je platiti vrednost životinje, bez obzira na iznos koji dostigne. Naši su hanefijski učenjaci ova neslaganja objasnili na ovaj način. Ibn Šudža (r.a.h.), u svojoj knjizi "Šerhu İhtilâfi Zufer ve Ja'kub", prema Zuferu (r.a.h.) navodi da vrednost kazne kod životinja čije se meso jede ne prelazi vrednost jedne ovce. Ukratko, prema Zuferovom (r.a.h.) mišlenju, naknada koja je obavezna radi prava Allaha Uzvišenog uzima se u obzir u naknadi koja je obavezna radi prava rođaka. Što se tiče prava rođaka, nema razlike između životinja čije se meso jede i onih čije se meso ne jede, i u ovom slučaju takođe nema razlike između njih. Dakle, ili se može reći da vrednost postaje obavezna u oba slučaja bez obzira na to koliko iznosi, ili se kaže da vrednost ne prelazi vrednost jedne ovce u oba slučaja. Naši su dokazi po ovom pitanju sledeći: Obaveza kazne za nejestive životinje ne zasniva se na razmatranju same divljači, već samo na značenju lova. Jer je to životinja čije se meso ne jede. Razmatranjem značenja lova čini se greh ihrama. Zato, za razliku od drugih kazni za kršenje ihrama, nije potrebna kazna koja prelazi jednu ovcu. Obaveza plaćanja nadoknade za jestive divljači zasniva se na činjenici toj da je svojim postupcima oštetio njeno meso. Zato, bez obzira na iznos, nadoknada postaje obavezna [vâđib].

Slično tome, u slučajevima koji se tiču prava drugih, obaveza plaćanja nadoknade se zasniva na vlasništvu nad imovinom. Zato se procenjuje prema vrednosti te imovine. Razlog za to je taj što visoka vrednost leoparda, tigrova i lavova nije zbog njihovog lovačkog značaja, već zato što su se kraljevi hvalili njima. Ovo se ne uzima u obzir za nekoga u ihramu. Zato, ako hodočasnik namerava da obavi Ifrad Hadž ili Umru, nije potrebna kazna koja prelazi jednu ovcu. Ako nameravaju da obave Kırân Hadž, pošto nameravaju oba ihrama zajedno, obavezna kazna ne prelazi dve ovce.

Kao što smo objasnili, ista presuda važi za grabljivice sa očnjacima i ptice grabljivice sa kandžama.

U nekim rivâjetima izuzetnog hadisa, umesto grabljivice, pominje se vrana. Ovo se odnosi na pegavu vranu koja jede lešine, jer ona odmah nanosi štetu. Što se tiče svrake, osoba u ihramu zaslužuje kaznu za njeno ubijanje, jer ona obično nije prva koja napada.

[4/93]

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), osoba u ihramu je odgovorna za ubijanje svinje ili majmuna. Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), kazna nije obavezna. To je zato što se svinja smatra ravnopravnom sa zlobnim psom i po svojoj prirodi je štetna. Religija preporučuje njeno ubijanje. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

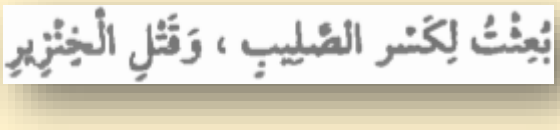

"Poslat sam da razbijem krst i da ubijem svinju".[182]

(182. Pogledajte. Buhârî, Buyû' 102; Muslim, Îmân 242; Ibn Mâce, Fiten 33;Tirmizî, Fiten 54.).

Međutim, Ebû Yusûf (r.a.h.) je mišlenja tog da obično nije prva divlja životinja koja napada. Zato, dokaz zabrane takođe uključuje i nju. Slično, potrebna je kazna ako osoba u ihramu ubije samura ili kunu. Ako je samur takođe divlji, isto važi. Što se tiče miša, on je izuzetak u hadisu te je kao takav isti bez obzira da li je divlji ili domaći. Po rivâjetu Hasan b. Zijada (r.a.h.) od Ebû Hanîfe (r.a.h.) , isto važi i za mačku; ubijanje mačke, bilo domaće ili divlje, ne zahteva kaznu. U rivâjetu Hišama (r.a.h.) od Muhammeda (r.a.h.), divlja mačka koja živi na kopnu smatra se divljom poput divljih životinja, i za njeno ubijanje je ptrebna kazna od strane nekoga u ihramu. Što se tiče hijene, ona nije jedan od pet izuzetaka, niti je životinja koja prva pokreće napad. Zato je kazna obavezna za njeno ubijanje od strane nekoga u ihramu. Vrednost zeca ili arapskog zeca postaje obavezna ako ga neko ubije u ihramu. Ubijanje kopnenih insekata (Hevammu'l-Arz) ne zahteva ništa od osobe u ihramu. Međutim, postoje dva rivâjeta od Ebû Yusûfa (r.a.h.) u vezi sa ježevima. Prema jednom rivâjetu, rekao je da je to vrsta miša; prema drugom, smatrao ga je sličnim zecu. Ako vrednost jedne od životinja koje je neko ulovio u ihramu dostigne nivo jagnjeta ili ovce mlađe od godinu dana, prema Ebû Yusûfovom (r.a.h.) mišlenju, jagnje ili ovca mlađa od godinu dana nisu dovoljni kao kazna kurbanom. Dovoljna kazna kurbana u ovom slučaju treba da bude barem veliki ovan ili dvogodišnji Kurban. Ako je obavezna vrednost ispod ovoga, kazna se ispunjava hranjenjem siromašnih ili kefâret postom. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je ovo uporedio sa normalnim kurbanom – kurbanom koji se prinosi tokom Kurban-bajrama van hadža. Zaista, baš kao što se čin kurbana ne može ispuniti prolivanjem krvi jagnjeta ili ovce koja nije navršila godinu dana, isto važi i ovde. Jer je obavezni Kurban ovde Hedi Kurban, što dokazuje dokaz.

Uzvišeni Allah kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَـٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّـٰرَةٞ طَعَامُ مَسَـٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95]

Ovaj Kurban je na nivou Temettu' i Kırân kurbana. Kao što jagnje ili ovca koja nije navršila godinu dana nije dovoljna za Temettu' i Kırân Kurban, nije dovoljno ni ovde. Međutim, Ebû Yusûf, Muhammed i Ibn Ebû Leylâ (r.a.h.), oni su ovo smatrali dozvoljenim u slučaju kazne za lov zbog gore navedenih dokaza. Jer as'habi; Rečeno je da ako neko lovi zeca (dok je u ihramu), kazna je ovca koja još nije navršila godinu dana, a ako su lovili arapskog zeca, potrebna im je jarebica.Štaviše, osoba može nazvati dirheme i odeću hedi (darom). Zar ne vidite da ako osoba kaže: “Podelit ću ove dirheme kao poklone (hedi) u ime Allaha Teâlâ“, to postaje obavezno za nju da to učini? Bolje je žrtvovati jagnje ili ovcu koja još nije navršila godinu dana u tom pogledu. Nije ispravno upoređivati ovo sa Temettu' kurbanom, jer je to upoređivanje nečega za šta postoje dokazi sa nečim za šta postoje dokazi. Ponovo, Hedi Kurban može biti ovca, tele ili jare koje još nije navršilo godinu dana. Zar ne vidite da ako neko želi da žrtvuje ženku devu kao hedi, i ova deva rodi mladunće, mladunće se takođe žrtvuje kao hedi zajedno sa njom? Ako deva nije pogodna za Kurban hedi, mladunće bi bilo dato kao sadaka pre nego što se žrtvuje na isti način. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je rekao... “Kada kurban rodi, smatram da je njeno potomstvo dozvoljeno kao sekundarni krban (hedi), a ne kao primarna kurban“.

Razbijanje nojevog jajeta od strane nekoga u ihramu

Ako osoba u ihramu pogodi strelom neku divljač i ranjava je, pa bude kažnjena zbog toga, a potom ponovo vidi tu divljač i ubije je; treba da joj se izrekne druga kazna. Jer, nakon prvog ranjavanja, divljač je i dalje bila divljač sama po sebi. Kazna za to ranjavanje je završena. Ubijanje divljači u ovoj situaciji je novi delikt u ihramu. Zato je potrebna nova kazna.

Ako ne plati kaznu za ovo prvi put, to mu neće naštetiti. Ako plati kaznu u ovom drugom incidentu, nije dužan da učini ništa drugo osim da plati smanjenje vrednosti divljači zbog prve povrede.

[4/94]

To znači da ako plati vrednost povređene divljači kao otkup (kefâret), onda se nedostatak vrednosti divljači mora nadoknaditi Ako plati punu vrednost divljači pre povrede kao kaznu, nije dužan da učini ništa drugo. Jer oba dela predstavljaju isti delikt osobe u ihramu u istom stanju ihrama. Zato su istog stepena kao jedno delo. Iz tog razloga, dužan je da plati samo jednu kaznu. Razlog za to je taj što se presuda prvog dela nastavlja pre kazne, a drugo se delo smatra dopunom prvog. Nakon kazne, presuda se prvog dela završava, a drugo delo postaje novozapočeti delikt ihrama.

Ako hodočasnik u ihramu povredi neku divljač, a zatim nadoknadi kaznu pre nego što životinja ugine, i potom životinja ugine; kazna (kefâret) koju je hodočasnik platio dovoljna je za njega.

Jer, razlog zbog kojeg je kazna obavezna za njega leži u tome što je počinio delikt u stanju ihrama povredivši lovinu. Obaveza je izvršena nakon što je razlog za njenu obavezu nastala. Zato, ono što je izvršeno nakon što je nastala obaveza postalo je dozvoljeno. Na primer, kao što je slučaj kada musliman povredi drugog, zatim plati odštetu, a povređeni kasnije umre.

Ako čovek uđe u stanje ihrama dok u kući ima divlje životinje, prema hanefijskoj školi mišljenja, nije obavezan da ih pusti.

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao: Kao što kada je divljač u njegovoj ruci i u njegovom prisustvu, i u ovom slučaju, on mora pustiti divljač. Međutim, mi hanefije koristimo preovlađujući običaj kao dokaz protiv Šâfiîa (r.a.h.). Zato što ljudi ulaze u ihram dok imaju kaveze za golubove i slične stvari u svojim domovima, te se niko ne trudi da pusti te golubove pre nego što uđe u ihram, niti im je naređeno da to urade. Razlog za to je taj što obaveza osobe u ihramu nije da ukloni divljač iz svog poseda, već da je ne povređuje. Povređivanje divljači je dozvoljeno samo kada je u posedu i prisustvu osobe. Ali ako je divljač u kući osobe i daleko od nje, osoba u ihramu nije ometala divljač. Zato nije dužna da je pusti. Zar ne vidite da je, baš kao što je osobi u ihramu zabranjeno da se bavi lovom, zabranjeno mu je i da koristi parfem i nosi šivenu odeću? Međutim, nije dužna da ukloni bilo šta od ovoga iz svog poseda.

Klanje ovaca, pilića i domaćih gusaka od strane osobe u ihramu

Osoba u ihramu može da kolje ovce i piliće.

Zato što to nisu divljači. Divljač se odnosi na životinje koje je teško dobiti i koje su divlje. Životinje koje nije teško dobiti i nisu divlje ne smatraju se divljačima.

Slično tome, domaća guska pronađena u blizini ljudi može biti zaklana.

Ovo se odnosi na vrstu guske koja se nalazi u virovima. To je domaća životinja, poput pilića. Međutim, divlja guska koja leti smatra se divljač, a njeno je ubijanje kažnjivo od strane osobe u ihramu.Golub je prvobitno divljač, i kazna je obavezna za osobu u ihramu za sve vrste goluba. Mâlik (r.a.h.) je rekao da se ništa ne zahteva od osobe u ihramu u vezi sa domaćim (nožnim) golubima, jer oni ne beže od ljudi. Međutim, mi hanefije kažemo: Iako su neke rase goluba domaće, poput nojeva i divljih magaraca, golub je generalno divlja ptica koju je teško dobiti po prirodi. Zato je to divljač.

Ribolov za osobu u ihramu

Među morskim lovom, samo je riba dozvoljena osobi u ihramu.

Lov na morske ptice nije dozvoljen osobi u ihramu. Kazna je obavezna za njihovo ubijanje. Jer je Allah Svemogući, u ajetu:

أُحِلَّ لَكُمۡ صَيۡدُ ٱلۡبَحۡرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعٗا لَّكُمۡ وَلِلسَّيَّارَةِۖ وَحُرِّمَ عَلَيۡكُمۡ صَيۡدُ ٱلۡبَرِّ مَا دُمۡتُمۡ حُرُمٗاۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِيٓ إِلَيۡهِ تُحۡشَرُونَ

96. Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadža obavljate. I bojte se Allaha, pred kojim ćete se sabrati. [el-Mâide, 5/96], učinio lov na more apsolutno dozvoljenim.

Zato u ovoj stvari, osoba u ihramu i osoba koja nije u ihramu, isti su. Zato što ajet zabranjuje ubijanje divljači od strane nekoga u stanju ihrama. Međutim, ubijanje nije dozvoljeno u slučaju lova na moru. To je zato što su morske životinje, poput riba, životinje čije poreklo i život provode u moru. Morske ptice, s druge strane, su ptice čije je poreklo na kopnu, ali čiji život provode u moru. To je zato što se njihovo rođenje odvija na kopnu, a ne u vodi, te se zato smatraju divljači na kopnu. Zar ne vidite da se životinje čije je poreklo u vodi, poput žaba, po prirodi smatraju vodenim životinjama, iako mogu da žive na kopnu? Zato ubijanje takvih životinja ni na koji način ne obavezuje osobu u stanju ihrama. Slično tome, ubijanje divljači čije je poreklo na kopnu nije dozvoljeno osobi u stanju ihrama.

Klanje divljači koju je ulovila osoba u stanju ihrama

Ako osoba u stanju ihrama lovi gazelu, i ova gazela okoti lane pre ili posle napuštanja stanja ihrama, a zatim zakolje gazelu i njeno lane u brdskom regionu ili harem regionu, onda kazna za oboje pripada toj osobi.

[4/95]

Jer, kada je uhvatio ovu gazelu, morao je da je pusti da bi uklonio greh ihrama. Ovo je verska obaveza koju mora da ispuni u brdskom regionu. Zato se ovo odnosi i na lane. Postaje obavezno pustiti i majku gazelu i lane. Obaveza koju neko mora da ispuni, direktno ili indirektno, ne nestaje napuštanjem stanja ihrama. Kada zakolje oboje, gubi svoje versko pravo na oboje. Zato kazna za oboje postaje obavezna za njega. Zar ne vidite da kada je ulovljena životinja vlasništvo drugog, uslov je da se majka gazela i njeno lane vrate vlasniku zbog vlasnikovog prava? Zbog klanja gazela, zahteva se vrednost oba. Ova je stvar slična toj, ili čak i važnija.

Kupovina divljači dok ste u ihramu

Smatram da je za osudu za nekoga ko je u ihramu da kupuje divljač. Smatram da je to zabranjeno za njih.

Jer je divljač inherentno zabranjena za nekoga ko je u ihramu. Zato se ne smatra vrednim (mutekavvim) dobrom poput alkohola. Iz tog razloga, kupovina je apsolutno nedozvoljena. Bez obzira da li kupuju divljač od nekoga ko je u ihramu ili ne, moraju je vratiti. Ova je situacija upravo ovakva: Ako neko nabavi divljač i ona ugine dok je u njihovom posedu, mora platiti kaznu jer je počinio krivično delo kršenja ihrama posedovanjem životinje. Jer, ova situacija negira smisao lova.

Ista se kazna odnosi i na nekoga ko prodaje divljač dok je u stanju ihrama (**obredne čistote**).

Jer je isporukom divljači kupcu počinio krivično delo lova u ihramu, propustio priliku da vrati divljač za koju je dugovao novac, te je zato dužan da plati kaznu.

Smrt divljači u prisustvu osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu lovi divljač, a zatim je zadrži, i životinja ugine, mora platiti kaznu čak i ako je nije sama ubila.

To je zato što je držanjem životinje u svom posedu eliminisao značenje “divljač“ u životinji. Baš kao u slučaju odsecanja jedne od nogu gazeli, čin legalnog ubistva divljači je ekvivalentan stvarnom ubistvu u smislu obaveze plaćanja kazne.

Osoba u ihramu iznosi divljač van Harama

Ako osoba, bilo u ihramu ili ne, izvede divljač van područja harama, naređuje joj se da je vrati u područje harema.

To je zato što je divljač bila bezbedna dok je unutar područja harema bila. Izvlačenjem odatle je uklonio tu bezbednost. Zato mora vratiti bezbednost životinje tako što će je vratiti u područje harema te je pustiti. Jer, osoba u ihramu mora ispraviti svako delo koje je počinila, a koje prelazi granice. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

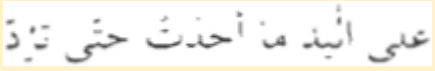

"Ruka je odgovorna dok ne vrati ono što je uzela u pređašnje stanje".[183]

(183. Dârimî, Buyû 56; Ahmed b. Hanbel, Musned, V/8; Ibn Mâce, sadakât 5; Ebû Dâvûd, İcâre 90; Tirmizî, Buyû 39.).

Ispravljanje dela koje je počinila osoba u ihramu moguće je samo vraćanjem divljači u pređašnje stanje.

Ako neko pusti ulovljenu životinju u brdovitom području, bit će kažnjen

Jer, nije vratio divljač u njenu pređašnju bezbednu zonu. Bezbednost divljači zavisi od harem područja. Sve dok divljač ne stigne u harem područje, ova bezbednost se ne vraća, a osoba koja je počinila ihram prekršaj nije oslobođena odgovornosti za svoje delo. Ova je situacija slična nekome ko je nasilno oteo nešto i vratio to nekom drugom umesto osobi od kojeg ga je otela. Međutim, drugačije je ako je svestan da je divljač bezbedno stigla u harem područje. U tom slučaju, on je oslobođen kazne, kao i u slučaju da oduzeta stvar dospe u ruku lica od koje ju je oduzela.

Ubijanje divljači od strane osobe u ihramu

Svaka radnja koju osoba preduzme u ihramu koja rezultira smrću ili uništenjem divljači zahteva kaznu. Međutim, situacija je drugačija ako osoba zna da je divljač izbegla smrt.

U tom slučaju, validnost čina je potpuno poništen. To je kao da nekoga povredite, rana zaceli i ne ostavi traga, ili da mu čupate perje, a na njegovom mestu raste novo perje, ili da mu izvadite zub, a na njegovom mestu raste drugi zub. U ovom slučaju, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), ništa se ne zahteva. Ova su dva imama uporedila ovu situaciju sa plaćanjem koje je obavezno u pitanjima ljudskih prava. Jer, ako na tom mestu ne ostane traga čina, plaćanje se oobustavlja. Isto je i ovde.

[4/96]

Pomaganje osobi u ihramu pri ubijanju divljači

Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao: On je dužan da plati sadaku za patnju koju je naneo divljači. Jer nije sigurno da bol nije dosegnula divljač zbog zarastanja rane. Takođe se prenosi od Ebû Yusûfa (r.a.h.) da se bol uzima u obzir u pitanjima kršenja prava drugih. Toliko da je Ebû Yusûf (r.a.h.) obavezao krivca da plati lek i lekarsku naknadu dok rana ne zaceli. Nije prikladno da osoba koja nije u ihramu pomaže osobi koja je u ihramu u ubijanju divljači. Jer je ovakvo ponašanje osobe u ihramu grešno. Pomaganje u grehu je takođe grešno.

Nije dozvoljeno osobi koja nije u stanju ihrama da pomaže osobi u ihramu u ubijanju divljači.

Jer je ovakvo ponašanje osobe u ihramu grešno. Pomaganje nekome da počini greh je takođe greh. Resûlullah (s.a.v.s.) je nazvao onoga ko pomaže u zadatku "partnerom". Ono što se od te osobe zahteva jeste to da naredi svom pratiocu da čini ono što je dozvoljeno (ma'ruf) i da ga spreči da dodirne divljač. Ako osoba koja nije u ihramu pomaže u ubijanju divljači, ona je učinila upravo suprotno od onoga što se od nje traži te je zato zgrešila u ovoj stvari. Međutim, za nju se ne može ništa učiniti osim traženja oproštaja. Jer, lov nije zabranjen osobi koja nije u ihramu. Ono što joj je zabranjeno jeste pomaganje u grehu. Ovo zahteva kefâret.

Osoba koja nije u ihramu kupuje ono što je osoba u ihramu ulovila

Slično tome, nije dozvoljeno nekome ko nije u ihramu da kupuje divljač koju je ulovio neko u ihramu.

Jer je zabranjeno nekome u ihramu da prodaje divljač. Ako kupac okleva da kupi divljač, to će sprečiti osobu u ihramu da lovi. Ako osoba u ihramu zna da divljač koju će loviti neće biti kupljena od nje, njena želja za lovom će se smanjiti.

Osoba u ihramu puca u divljač

Ako osoba u ihramu (obredna odeća koja se nosi tokom hadža) namerno ili slučajno upuca divljač, prema nama, on/ona treba da bude kažnjen/kažnjena.

Ovo je mišljenje Hz.Umera, Abdurahman b. Avfa i Sad b. Ebû Vakasa (r.a.h.). Hz.İbn Abbâs (r.a.h.), on prihvata jasnu formulaciju ajeta kao dokaz:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّـٰرَةٞ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ

95. *O vi koji verujete*, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to *ponovo* uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95]- [Samir B. Ispravljeno].

(PS: Samir B: I za ovaj deo ajet sam primoran da preuzmem njen prevod sa turskog jezika, jer ovaj prevod koji imamo ne daje nam uvid na ono o čemu nam ova knjigona govori. Hvala).

"...Ko od vas svesno ubije divljač, bit će kažnjen kaznom jednakom broju domaćih životinja koje je ubio...".

On kaže da nema kazne za osobu u ihramu koja slučajno ubije divljač. Uslov "svesno" dodat u ajetu da bi kazna bila obavezna sprečava da kazna bude obavezna za osobu koja je postupila greškom. Ali mi hanefije na ovo kažemo sledeće: Ova kazna je nadoknada, a njena obaveza se zasniva na uništenju imovine. Baš kao i u slučaju nadoknade za imovinu, oni koji postupaju svesno i oni koji postupaju nenamerno, isti su. Ova nadoknada je kefâret koji je obavezan kao kazna za delo. Zato je obavezno za osobu koja napravi grešku, baš kao i kefâret dat u slučaju ubistva muslimana. Jer je Allah Svemogući zabranio osobi u ihramu da ubija divljač.

Činjenje delikta koji je zabranjen zbog ihrama, bilo da je učinjen svesno ili nenamerno, zahteva kaznu. Pominjanje “svesno“ u ajetu nije za samu kaznu, već za pretnju pomenutu na kraju ajeta:

“ لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ ...“

“ ... da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to ponovo uradi – Allah će mu se osvetiti". [el-Mâide, 5/95]- [Samir B. Ispravljeno].

[4/97]

Ova pretnja nije usmerena na osobu koja je počinila pogrešno delo, već na onoga ko je svesno počinio delo. Izraz “svesno“ se ovde koristi da bi se skrenula pažnja. Jer, namerno ubijanje pomenuto u ajetu, zbog zabrane, sprečava da kefâret bude obavezan. Uzvišeni Allah ovo ovde pominje kako bi se znalo da je kefâret obavezno ako je delo učinjeno svesno, te je zato prvenstveno obavezno ako je učinjeno slučajno. Slično tome, ako je ovo ubistvo prva stvar koju je osoba u ihramu udarila, ili ako je pre toga udarila nešto drugo, kazna je potrebna u oba slučaja. Kao da je İbn Abbâs (r.a.h.) rekao: "Ona osoba koja prva počini ovo delo zaslužuje kaznu. Ali onaj koji to ponovi ne zaslužuje kaznu, već će se toj osobi reči:“Idi, Allah će ti se osvetiti“. Jer, Uzvišeni Allah Teâlâ kaže:

“ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ ...“

“ ... Onoga ko to ponovo uradi – Allah će mu se osvetiti". [el-Mâide, 5/95]- [Samir B. Ispravljeno].

Međutim, mi hanefijski učenjaci kažemo sledeće: Nema razlike između ubistva životinje po prvi put i ponovnog ubistva. Kazna za delikt počinjen dok je u ihramu postaje prvenstveno obavezna kada se zločin ponovo počini. To je zato što je zločin drugog prestupnika jasniji (značajniji) od zločina prvog prestupnika. Što se tiče ajeta, njegovo značenje je: „Ko to ponovi nakon što je saznao da je zabranjeno...“ Slično tome, u ajetu o lihvari, Allah Uzvišeni kaže:

ٱلَّذِينَ يَأۡكُلُونَ ٱلرِّبَوٰاْ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِي يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ مِنَ ٱلۡمَسِّۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡبَيۡعُ مِثۡلُ ٱلرِّبَوٰاْۗ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلۡبَيۡعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوۡعِظَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمۡرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِۖ وَمَنۡ عَادَ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ

275. Oni koji se bave lihvarstvom uzdići će se kao što će se uzdići onaj koga je dodir šejtana izludeo, jer su govorili: “Kamata je isto što i trgovina“. A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio lihvarstvo. Onome do koga dopre pouka Gospodara njegovog- pa se pokaje- ono što je ranije stekao, njegovo je, Allah će rešiti njegov slučaj; a oni koji to ponove – bit će stanovnici vatre, u njoj će zauvek ostati. [el-Bekare, 2/275]- [Samir B. Ispravljeno].

što znači: “Ko ponovo učini to nakon što je znao da je zabranjeno...“ Gornji ajet ne znači:

“ Ko ponovo ubije divljač nakon što ju je ubio...“.

Ubijanje divljači u Haramu od strane nekoga ko nije u ihramu

Ako osoba koja nije u ihramu ubije divljač u području Harema, mora da plati njenu vrednost.

Međutim, ovo nije stav Zahirijeve (r.a.h.) škole mišlenja. Njihovo mišlenje je irelevantno jer protivreči Knjizi, Sunetu i konsenzusu. Što se tiče Knjige, sledeći ajet Svemogućeg Allaha je naš dokaz:

“ ... لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ ...“

Po turskom prevodu: “ ... ne ubijajte divljač dok ste u ihramu“.

A po našem prevodu: “ ... ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža!“. [el-Mâide, 5/95]

Baš kao što se reč أشتى - “eštâ“ koristi u rečniku kada dođe zima, reč أحرم -“ahreme“ se takođe koristi u značenju “ušao je u harem“.

Što se tiče sunneta, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

إنّ مكّة حرام حرمها الله تعالى يوم خلق السموات والأرض لا يختلى خلاها ، ولا يعضد شوكها . ولا ينفّر صيدها

“Mekka je sveto područje. Allah Teâlâ ju je učinio svetim područjem na dan kada je stvorio nebesa i zemlju. Trava Mekke se ne sme iščupati, njeno drveće (trnje) se ne sme seći, a njena divljač se ne sme plašiti“.[184]

(184. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/253; Buhârî, Cezâu's-Sayd 9; Muslim, Hacc 445; Nesâî, Menâsik 110.).

Pošto je bezbednost divljači u svetom području osigurana ovim dokazima, osoba koja ubije divljač čini delikt u svetom (zabranjenom) području uništavajući je i zato zaslužuje kaznu. Kazna je isplata vrednosti divljači, kako za one u ihramu, tako i za one koji nisu u ihramu. Međutim, hanefijska škola mišlenja smatra da se kazna za ubijanje divljači u svetom području može ispuniti hranjenjem siromašnih. Ali se ne može ispuniti postom. Što se tiče ispunjenja kazne kurbanom (hedi), postoje dva rivâjeta.Prema Zuferovom (r.a.h.) stavu, kazna se može ispuniti i postom. Prema njegovom mišlenju, baš kao što je obavezno za nekoga u ihramu, kefâret je ovde takođe obavezno. Jer, obaveza je isključivo po pravu Svemogućeg Allaha. Zato je ono što je obavezno kažnjavanje ovog čina kroz kefâret. Ovo je na istom nivou kao i kazna obavezna za nekoga u ihramu. Baš kao što neko u ihramu može ispuniti kaznu postom ako ne može da pronađe sredstva, neko ko nije u ihramu takođe može ispuniti kaznu postom. Prema Šâfiîinom (r.a.h.) mišlenju, značenje plaćanja i nadoknade je istaknutije u oba slučaja zbog svetog područja. Jer, ono što je obavezno, kako ukazuju dokazi, ekvivalent je ulovljene životinje, bilo po obliku ili vrednosti. Ako je nešto ekvivalentno, obavezno je samo u svom izvornom obliku da zameni original. Zato se u oba slučaja uzima u obzir činjenica ta da je delikt počinjen u svetom području. Dokazima je utvrđeno da se kazna obavezna za nekoga u ihramu ispunjava postom. Isto važi i za ulovljenu životinju u svetom području.

(PS: Samir B: Tamo gde sam dosad prestao da navedem u zagradi reč [vâđib] posle reči obavezno to sam namerno učino da ne bih sebe a i vas njome zamarao. Jer, do ovde, reč obavezno je i dalje [vâđib]. Ona neče uvek takvo značenje imati. Jer mogu naiči na reč obavezno kad je ona (farz). Hvala.).

[4/98]

Prema hanefijskoj školi, pitanje koje se razmatra u stvarima koje su obavezne za osobu u ihramu kroz kefâret jeste značenje kazne za delo. Jer, nema zabrane na samoj zemlji. Ono što je čini zabranjenom je onaj ko počini delikt, a to je njegovo stanje ihrama. Zar ne vidite da je dozvoljeno osobi u ihramu da lovi nakon što napusti svoje stanje ihrama, čak i ako se priroda zemlje ne promeni? Kazna za delo postaje obavezna kroz kefâret. Što se tiče obaveze kažnjavanja u lovu u haremskom području, ona se zasniva na utvrđenoj karakteristici (atributu) tog regiona. To je kvalitet bezbednosti života koji je utvrđen za divljač zbog harema. Zar ne vidite da se ova odluka menja jer se priroda zemljišta menja zbog selidbe divljači iz harama u brdski region? Zar ne vidite da kao što je nadoknada za ulovljene životinje obavezna zbog svetilišta, tako je i nadoknada za drveće koje prirodno raste unutar svetilišta obavezna zbog njihove vitalnosti i sigurnosti koju pruža njihovo prisustvo tamo, ako se poseče? Nesumnjivo je da je ono što je obavezno zbog seče drveća ono što je neophodno za zemljište. Slično tome, kazna za ubijanje divljači unutar svetilišta je nadoknada za region. Ova je situacija veoma slična finansijskoj nadoknadi. Iako je finansijska nadoknada obavezna zbog prava Svemogućeg Allaha, kao u slučaju uništavanja imovine zekata i ušra (ušr je zekat na poljoprivredne proizvode sa zemlje.), post nema mesta u finansijskoj nadoknadi. Slično tome, post nema mesta u kazni za lov unutar svetilišta. Dokaz za ovo je sledeći: Kada se bezbednost svetog mesta ukloni zbog prava Allaha Teâlâ, zauzvrat se mora dokazati bezbednost spašavanjem siromašnih od gladi, kao stvar prava Allaha Teâlâ. To se postiže ne postom, već samo hranjenjem siromašnih. Što se tiče lova dok je u ihramu, obavezna je kazna za njega zbog činjenja dela koje je zabranjeno u odnosu na pravo Allaha Teâlâ, pa se ova kazna ispunjava postom, što je delo naređeno u odnosu na pravo Allaha Teâlâ. Postoje dva rivâjeta u vezi sa kurbanom (hedi). Jedno navodi da se obavezna kazna može ispuniti ne prolivanjem krvi, već delenjem mesa kao sadake. Štaviše, propisano je da vrednost mesa nakon žrtvovanja mora biti jednaka vrednosti ulovljene životinje. Ako je vrednost kurbanskog mesa manja od vrednosti ulovljene životinje, obaveza nije ispunjena. Isto važi i ako je kurban ukraden. Jer, nema mesta krvoproliću u pitanjima nadoknade štete. Poenta koja se razmatra po ovom pitanju je prenos vlasništva nad žrtvom na siromašne. To se dešava davanjem kurbanskog mesa kao sadake. Još jedan rivâjet glasi: Obaveza se ispunjava prolivanjem krvi. Toliko da ako se kurban ukrade, osoba koja ju je žrtvovala nije obavezna da bilo šta učini. Uslov je da vrednost kurbana pre klanja bude jednaka vrednosti divljači. Jer je kurban imovina koja je obavezna za Allaha Teâlâ. Prolivanje krvi je pogodan način da se ova imovina posveti isključivo Allahu Teâlâ u obliku sadake. Zar ne vidite da osoba koja žrtvuje životinju na Kurban-bajram takođe je žrtvuje isključivo za Allaha Teâlâ prolivajući njenu krv? Isto je i ovde.

Prema hanefijskoj školi, osoba koja uđe u Harem sa divljači mora je pustiti.

Međutim, šafijska škola navodi da ta osoba nije obavezna da pusti divljač. Jer je bezbednost koja proizilazi iz harema uspostavljena pravom Šerijata. Ovo je ustanovljeno samo u dozvoljenim stvarima, a ne u stvarima koje se stiču kao vlasništvo, kao što je drveće. Jer se svetost harema ne odnosi na drveće koje ljudi gaje u njemu. Šafija je ovo uporedio sa posedovanjem robova. Jer, islam zabranjuje posedovanje robova po pravu šerijata, ali ne ukida ropstvo koje je ustanovljeno pre islama. To je isti način. Međutim, mi hanefije kažemo sledeće: Svetost harema u pogledu divljači je kao svetost ihrama. Kao što se svetost koja proizilazi iz ihrama odnosi na zarobljene divljači time je i njihovo puštanje obavezno, tako važi i svetost koja proizilazi iz harema. Ovo nije slično drveću. Jer drveće koje gaju ljudi, na nivou je domaćih životinja kao što su deve, goveda i ovce koje nikada ne podležu svetosti harema. U slučaju divljači, bilo da je zarobljena ili ne, bezbednost za nju uspostavlja harem.

Prodaja divljači u Haremu

Prodaja divljači nakon unošenja u Harem je nevažeća. Ako divljač ostane netaknuta, mora se vratiti. Ako ne ostane netaknuta, kazna je obavezna.

[4/99]

Jer zabrana Harema u vezi sa divljači, kao i zabrana stanja Ihrama, sprečava prodaju divljači. Ako čovek unese sokola ili jastreba u Harem, obavezan je da ih pusti. Jer su to divljač do koje je teško doći. Zahvaljujući Haremu, uspostavljena je bezbednost ove divljači, zato se moraju pustiti. Zaista, ako on unese ovu pticu grabljivicu u Harem, a zatim je pusti, i ona ubije golubove Harema, ništa se ne zahteva od osobe u Ihramu. Jer, puštanjem nije nameravao da lovi, već samo da ispuni dužnost koja je njegova odgovornost bila, naime da ukloni posed divljači koja je pod njegovom zaštitom bila. Zato on nije odgovoran za ono što divljač radi nakon toga. Zaista, ako neko oslobodi roba kao kefâret, i taj rob počini težak greh nakon što je oslobođen, ništa se od njega ne traži za to. Ovo je slično.

Stanovnici Meke nemaju izbora u davanju dozvole za gazele i jarebice. Ništa se od njih ne može uneti u Harem.

Dokaz za to je sledeći hadis Ibn Umera (r.a.h.): Abdullah b. Amiru (r.a.h.) su u Mekki data nojeva jaja i dve žive gazele kao hediju (poklon). On ih nije prihvatio te im je rekao: "Ove dve stvari dajem kao poklone onima koji su bezbedni". Ovim je mislio da su ove dve bezbedne jer su žive unete u Harem. Jarebice i gazele, međutim, su divljač. Njihova bezbednost se utvrđuje kada se žive unesu u Haram. Zato nije dozvoljeno uzimati bilo šta od njih. Ovo je takođe preneto od Hz.Aiše i Hz.Husejn b, Alije (r.a.h.). Običaj stanovnika Mekke u vezi sa ovom dozvolom protivreči dokazima te se može uzeti u obzir.

Ako se zakolju pre nego što budu uvedeni u Harem, nema štete ako ih jedete u Haremu.

Jer bi se u tom slučaju meso unelo u Harem, a meso nije meso divljači.

Lov divljači sa pola unutar Harama, a pola van njega

Ako neko ispusti strelu na divljač čije su dve noge u brdovitom području, a druge dve u Haremu, kazna za tu osobu postaje obavezna. Jer je kazna za lov divljači u Haremu zasnovana na oprezu. Ako se značenje koje zahteva zabranu i značenje koje zahteva dozvoljenost poklapaju u nečemu, značenje koje zahteva zabranu smatra se višim. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

مَا اجْتَمَعَ الْحَلَالُ وَالْحَرَامُ فِي شَيْءٍ إِلَّا غَلَبَ الْحَرَامُ الْحَلَالَ

"Kada se halal i haram spoje u nečemu, haram nadjačava halal.".[185]

(185. Abdurrezzak, Musannef, Vll/199; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/169; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, IV/372.).

Zato, zbog ovog značenja, jedenje mesa divljači nije halal.

Lovac je u Haramu, a divljač je u brdovitom području

Ako je osoba koja ispušta strelu na divljač u Haremu, a divljač je u brdovitom području; kao što smo ranije objasnili, lov je haram za osobu u Haremu, baš kao što je haram za nekoga u ihramu da lovi. Situacija divljači u Haremu je ista.

Ako se osoba koja ispušta strelu na divljač i sama životinja nalaze u brdskom području, ali se između njih nalazi deo harema i strela prođe kroz to područje, od nje se ništa ne zahteva. Nema štete u jelu. To je zato što u obzir uzimamo osobu koja ispušta strelu. Ta osoba nije u stanju ihrama i koja se nalazi u brdskom području. Ako u obzir uzmemo divljač, to je divljač iz brdskog područja. Prolazak strele kroz vazdušni prostor harema ne utvrđuje svetost harema ni za divljač ni za osobu koja ispušta strelu. Sama strela nije na mestu svetosti harama. Zato ništa nije obavezno za osobu koja ispušta strelu. Nema štete u jelu.

Slučaj ranjene divljači u brdskom području i njena smrt u Haremu od strane nekoga ko nije u ihramu

Ako neko, dok nije u ihramu, rani divljač u brdskom području, i ta životinja uđe u Harem i tamo ugine, ta osoba neće biti kažnjena.

To je zato što je čin ranjavanja bio dozvoljen u to vreme. Posledica je rezultat čina. Pošto prvobitni čin nije zahtevao kaznu, ni njegova posledica ne zahteva kaznu. Slično, ako neko rani otpadnika, a taj otpadnik potom pređe u islam i umre, situacija je ista. Prema analogiji (kijasu), nema štete u jedenju mesa ove divljači. Jer je čin očistio životinju, čineći je dozvoljenom. Čak i ako ugine u brdskom području, i dalje je dozvoljeno jesti je. Međutim, kao što smo ranije objasnili, smatrao je da je za osudu jesti je po istihsânu. Jer je dozvoljenost jedenja odluka utvrđena u trenutku kada duša napusti životinju. U ovom slučaju, ta divljač pripada Haremu.

[4/100]

Zato, uzimajući ovo u obzir, zabranjeno je jesti meso divljači. Ako se uzme u obzir povreda, onda je jedenje mesa divljači dozvoljeno. Aspekt koji zahteva zabranu je poželjniji od aspekta koji zahteva dozvoljenost.

Mesto klanja Hedi kurbana

Ako se Hedi kurban, koja je kazna za lov, zakolje u Kufi i podeli kao sadaka, ona nije validna kao Hedi Kurban.

Jer, prolivanje krvi može biti čin ibadeta samo u određeno vreme ili na određenom mestu, naime u Haremu. Uzvišeni Allah, u vezi s tim, jasno kaže:

“ ... هَدۡيَۢا بَٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ ...“

“ ...Hedi Kurban koji stigne do Kabe...“, [el-Mâide, 5/95] da kurbani moraju biti predati Haremu, kako gore navedena situacija može biti validna?! Međutim, ako je vrednost mesa kurbana nakon klanja jednaka vrednosti divljači, i ako svaka siromašna osoba dobije ekvivalent pola sâ'a (jedinice težine), onda se to može uporediti sa kefâret zavetom koja se kao takva računa kao hranjenje siromašnih. U slučaju kefâret zaveta, ako neko obuče deset siromašnih ljudi po jedan komad odeće, to bi bilo validno kao hranjenje siromašnih ako je vrednost udela svake siromašne osobe pola sâ'a ili više pšenice.

(PS: Samir B: Pažnja! Ovaj gore navedeni mali deo ajeta sure [el-Mâide, 5/95] je preveden sa turskog jezika. On tako bukvalno ne glasi na našem jeziku. Hvala).).

Mesto za izdržavanje kaznenog posta

Ako neko u ihramu želi da posti u Kufi kao kaznu, to mu je dozvoljeno.

Jer je post čin ibadeta gde god se obavljao. Što se tiče lova u Haremu van ihrama, kao što smo ranije objasnili, post nema mesta u ovoj stvari. Međutim, ako neko u ihramu lovi životinju u Haremu, onda se kazna može ispuniti postom. Jer se svetost Harema ne odnosi na nekoga u ihramu. Zato je kazna ono što je obavezno za njih.Zar ne vidite da je kazna nedeljiva? Zato se kazna može izdržavati postom. S'hodno tome, ako osoba u ihramu predvodi lov na divljač u Haremu, kazna postaje obavezna za osobu u ihramu. Međutim, osoba koja nije u ihramu, drugačija je. Ako osoba koja nije u ihramu predvodi lov na divljač u Haremu, ona nije obavezna da plati istu kaznu kao osoba u ihramu. Ova se situacija zasniva na principu da je "obaveza osobe u ihramu kefâret, a kefâret se ispunjava postom". Zato se onaj ko predvodi lov na divljač smatra istim kao i onaj koji ju je lovio. Slično mišlenje kao Zuferovo (r.a.h.) je takođe preneto i od Ebû Yusûfa (r.a.h.) po ovom pitanju.

(PS: Samir B: Mesto za održanje kaznenog posta : Izraz "Mesto izdržavanja kaznenog posta" znači da ne postoji određena fizička lokacija ili mesto gde se ovaj post poštuje; kazneni post se može izdržavati bilo gde, kao što je kod kuće ili u džamiji, ono što je važno je namera, zdravlje i pridržavanje pravila (kao što je uzdržavanje od jela/pića/seksualnog odnosa); ovaj kazneni post (kefâret post) se generalno izdržava tokom Ramazana od strane onih koji su prekinuli post bez valjanog opravdanja, prekršili zavete ili prekršili druge verske zabrane, i to je čin ibadeta koji se obavlja sa namerom traženja oproštaja.

Detaljno objašnjenje:

Kazneni post (kefâret post): U islamu, ovo je vrsta posta koji se izdržava radi kefâreta određenih verskih prestupa (na primer, namerno prekidanje posta tokom Ramazana, kršenje zaveta).

Mesto izdržavanja: Kefâret post nije post koji se izdržava kao oblik zatvora (kao kazna zatvorom). Zato ne postoji određeni zatvor, tamnica ili posebno "mesto kažnjavanja". Osoba može da izdržava ovaj post kod kuće, u džamiji, na poslu – ukratko, bilo gde.

Šta je važno: Da bi post bio prihvaćen, lokacija nije važna; već su ključni namera, zdravstveno stanje, izbegavanje stvari koje prekidaju post i određeno trajanje (obično 61 dan).

Kako se izdržava?: Namera se daje, počinje pre izlaska sunca, a do zalaska sunca se uzdržava od jela, pića i seksualnog odnosa – stvari koje prekidaju post – i dovi.

Ukratko, kada kažemo "mesto izdržavanja kaznenog posta", to se ne odnosi na određenu lokaciju; To je čin bogosluženja koji se može obaviti bilo gde, na sopstvenu odgovornost.

Autor nepoznat. Hvala).

Jedenje Džezâ kurbana (kaznena žrtva) zaklane tokom ihrama

Ako osoba u ihramu jede žrtvu ulovljene životinje, dužna je platiti vrednost onoga što je pojela.

Jer je pravo Allaha Teâlâ pripadalo žrtvi životinje koja je zaklana bila. Kada utroši meso te žrtve za svoje potrebe, mora platiti vrednost toga siromašnima. Na isti način, kada zakolje Džezâ kurban u Mekki, ako je pojede, mora platiti vrednost tog zaklanog kurbana. Situacija je drugačija ako je Kurban ukraden. Jer, ako je Kurban zaklan u Mekki, Kurban je našao svoje mesto. Ostaje samo obaveza da se meso Džezâ kurbana podeli kao sadaka. Ako je Kurban izgubljen iz razloga koji su van njegove kontrole, ništa se ne zahteva od vlasnika. Ako konzumira meso jedući ga, obavezan je da plati vrednost mesa koje je pojeo siromašnima, baš kao i sa zekatom. Ako da ovu vrednost kao sadaku jednoj siromašnoj osobi, ona važi kao sadaka data siromašnima. Međutim, ako izabere put kefâreta hranjenjem siromašnih, to nije validno. Međutim, ako da pola sâ'a svakom siromašnom čoveku, to je validno. Jer je kefâret za svakog siromašnog čoveka određen kao pola sâ'a, baš kao kod kefâreta za zavet.

[4/101]

U slučaju Hedi Kurbana, kurban se ne ispunjava davanjem njenog mesa kao sadake, već prolivanjem krvi kurbana. Nakon toga, delenje mesa tog kurbana kao sadake postaje obavezna jer je Kurban, kao i zekat (obavezna sadaka), sada isključivo za Svemogućeg Allaha. Zato, neko može da izabere da sve da jednom siromahu ili da ga podeli u delovima među siromašnima. Kod kefâreta koji se daje hranjenjem siromašnih, ako ostane jedan mudd nakon što se da jedan sâ' svakom siromahu, on daje taj mudd kao sadaku jednom siromahu. To je kao da ga podeli jednom siromahu ako je to obavezni iznos.

(PS: Samir B: Jedenje sa Džezâ kurbana koju je osoba u ihramu zaklala deo je kefâret obaveze koja se mora ispuniti prilikom kršenja jedne od zabrana ihrama (PS: Samir B: A u ovom našem slučaju: " Ako osoba u ihramu jede kurban ulovljene životinje, dužna je platiti vrednost onoga što je pojela“.). Ova se kazna naziva "dem" ili "cezâ kurbanı" ("kaznena žrtva“).: Ekvivalent ove kazne je klanje životinje (ovce, koze, deve itd.) a njeno se meso deli siromašnima, ili se ponekad koristi post ili prinošenje kurbana, ali osoba u ihramu ne može jesti meso ovog kurbana.

Objašnjenje:

Dem (cezâ kurbanı- "kaznena žrtva“): Ovo je kefâret koji se obavlja tokom hadža i umre kada osoba prekrši zabranu ihrama (kao što je brijanje, skraćenje noktiju, lov ili nošenje parfema).

Obaveza kefâreta: Sledeće opcije su generalno dostupne prilikom ispunjenja ovog kefâreta:

Žrtvena životinja (ovca, koza, jedna sedmina kamile/goveda) određene vrednosti, kolje se kao nadoknada (kefâret) za prekršaj.

Hrana ekvivalentna ovoj vrednosti (iznos Zekatu'l-Fitr) se deli siromašnima.

Ili se postom drži određeni broj dana u zamenu za ovu vrednost.

"Status ishrane“: Ovo znači da osoba u ihramu ne može jesti meso ovog krbana. To je zato što žrtvovana životinja predstavlja kršenje prava drugih ili nadoknadu za zabranu. Meso žrtvovane životinje se deli siromašnima u području Harema (kao sadaka).

Ukratko, kada osoba u ihramu prekrši zabranu, mora to nadoknaditi (u obliku kurbana, posta ili sadake), a ova nadoknada (u obliku mesa) nije direktno dozvoljena za njih; daje se siromašnima. (aut,nepz.Hv).

Osoba u ihramu koja izdržava kefâret (kazneni) post u odvojenim danima

Ako izabere post kao kefâret, izdržava ga ceo dan, uzimajući u obzir mudd sadake, ili hrani siromašne. Jer, post ne može biti kraći od jednog dana. Ova osoba ima pravo da izdržava post odvojenim danima kao kaznu za lov. Jer je post apsolutno naveden u knjizi Allaha Teâlâ. Uzvišeni Allah kaže:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡتُلُواْ ٱلصَّيۡدَ وَأَنتُمۡ حُرُمٞۚ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدٗا فَجَزَآءٞ مِّثۡلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحۡكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدۡلٖ مِّنكُمۡ هَدۡيَۢا بَـٰلِغَ ٱلۡكَعۡبَةِ أَوۡ كَفَّـٰرَةٞ طَعَامُ مَسَـٰكِينَ أَوۡ عَدۡلُ ذَٰلِكَ صِيَامٗا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمۡرِهِۦۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَۚ وَمَنۡ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنۡهُۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٞ ذُو ٱنتِقَامٖ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [el-Mâide, 5/95].

Zato, osoba u ihramu može izdržavati ovaj post uzastopno ili u odvojenim danima.

Ubijanje skakavaca od strane osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu ubije skakavca, mora platiti njegovu vrednost.

Jer su skakavci kopnena divljač. U vezi sa ovim, Umer (r.a.h.) je rekao: “Hurma je bolja od skakavca“. Prenosi se da je rekao: Priča o ovom hadisu je sledeća: Grupa hodočasnika iz Homsa lovila je veliki broj skakavaca dok su bili u ihramu. Davali su dirhem kao kaznu za svakog skakavca. Na to je Umer (r.a.h.) rekao: “O stanovnici Homsa! Vidim da vam je mnogo dirhema. Hurma je bolja od skakavca (hurma je dovoljna za skakavca)“.

Ubijanje muha i insekata tokom ihrama

Ne postoji kazna za osobu u ihramu koja ubija muhe, komarce, mrave i krpelje. Jer to nisu divlje životinje. Jer ne beže od ljudi. Da su divlje životinje, bile bi štetne po prirodi. Zato, nema kazne za osobu u ihramu u tom pogledu. Prenosi se da je Umer (r.a.h.) sklanjao krpelje sa svoje kamile dok je u ihramu bio.

Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao svom robu Ikrimi:

“Ustani i očisti krpelje sa kamile“. Ikrima je odgovorio:

“Ja sam u ihramu“, Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao:

“Da sam ti naredio da zakolješ devu, da li bi je zaklao?“ Kada je Ikrima odgovorio:

“Da“, Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao:

“Koliko krpelja i larvi bi ubio da si zaklao devu?“ upitao je.

Ovom izjavom, Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) je objasnio da osoba u ihramu ne mora biti kažnjena za ubijanje larvi krpelja.

Ubijanje vaški od strane osobe u ihramu

Ubijanje vaški od strane osobe u ihramu je neželjeno (mekruh).

To nije zato što su vaške divljač, već zato što se razvijaju na telu osobe u ihramu. Zato, ubijanje vaški spada u kategoriju uklanjanja nečistoće. Baš kao što je šišanje kose zabranjeno osobi u ihramu, tako je i ovo zabranjeno. Ako neko ubije vaš, sadaka, ma koliko mala bila, bolja je od same vaške. Jer vaška nema nikakvu vrednost. Zaista, Hz.Ali (r.a.h.) je rekao: "Vaška je gubitak koji se nikada neće tražiti". Zato se izbegava obavezna kazna davanjem sadake, ma koliko mala bila.

Pranje od strane osobe u ihramu

Nema štete u tome da osoba u ihramu izvrši gusl (obredno kupanje).

Jer je Umer (r.a.h.) izvršio gusl dok je u ihramu bio. Neki učenjaci su smatrali da je za osudu prolivati vodu jer ubija parazite poput vaški na glavi, a Hakim eš-Šehid el-Mervezi (r.a.h.) je ponudio ovo objašnjenje. Međutim, situacija nije onakva kakva se kaže. Naprotiv, voda povećava nered na glavi.

Prženje jajeta divljači koje je dala osoba koja nije u ihramu

Ako neko ko nije u ihramu dobije jaje divljači i da ga drugoj osobi u ihramu, i ta osoba ga isprži, osoba u ihramu je odgovorna za kaznu.

Jer je jaje originalni deo divljači. Osoba u ihramu ga je pokvarila ovim činom. Zato je potrebna kazna. Međutim, nema štete u njenom jedenju. Međutim, divljač koju je ubila osoba u ihramu je drugačija. Jer životinja, koja mora biti zaklana uz izgovaranje Bismille da bi njeno meso bilo halal, postaje haram zbog čina osobe u ihramu. Međutim, nema potrebe za takvim klanjem da bi jaje bilo halal za jelo. Zar ne vidiš da su po ovom pitanju musliman i onaj koji obožava vatru isti? Isto važi i za one u ihramu i za one koji nisu u ihramu. Obaveza kažnjavanja za nekoga u ihramu ne podrazumeva zabranu jedenja mesa ulovljene životinje. Na primer, ako neko u ihramu pokaže ulovljenu životinju nekome ko nije u ihramu, osoba u ihramu podleže kazni. Međutim, jedenje mesa te životinje nije zabranjeno (PS: Samir B: Ovde se verovatno misli na osobu koja nije u ihramu, da njoj nije zabranjeno da jede meso te životinje).

[4/102]

Lov radi okončanja ihrama

Ako osoba u ihramu lovi mnogo divljači sa namerom da okonča svoj ihram, prema hanefijskom usulu, kurban je potreban za sve njih.

Šafijski usul, međutim, navodi da je za svaku divljač potrebna posebna kazna. To je zato što je osoba prekršila zabranu ihrama ubijanjem svake od ovih životinja. Zato je za svaki slučaj potrebna posebna kazna, baš kao u slučaju kada nije nameravao da ukloni stanje ihrama. Njihova namera je besmislena, jer ubijanje divljači ne okončava njihov ihram. Zato je postojanje ili nepostojanje ove namere isto. Ovaj se stav zasniva na šafijskom principu da pri određivanju obaveze kažnjavanja nije bitno samo delo, već i mesto gde je delo počinjeno. Zato se u obzir ne uzima namera osobe u ihramu da okonča svoj ihram zbog ovog dela.Međutim, mi hanefije kažemo da je ubijanje divljači među zabranama ihrama. Baš kao i kod namaza i posta, kršenje zabrane ibadeta zahteva njegov prekid. Međutim, šerijat je definisao ihram kao oblik ibadeta koji obavezuje pojedinca te iz kojeg se može izaći tek nakon izvršenja ihrama.

Zar ne vidiš da, kada u početku nema obaveze, obavljanje zabrane dovodi do toga da taj ibadet prestane? Na isti način, ako robinja uđe u ihram bez dozvole svog gospodara ili žena uđe u ihram sa namerom najmanjeg hadža bez dozvole muža, to ne stvara nikakvu obavezu za njenog muža, pa muž ima pravo da oslobodi svoju ženu od ihrama tako što će prekršiti jednu od zabrana ihrama (prema svojoj ženi). Zato, u ovom slučaju, namera nije da se počini delikt ihrama ubijanjem divljači pod ihramom, već da se odmah izađe iz ihrama. Ubrzavanje izlaska iz ihrama zahteva samo kurban kao kaznu, kao u slučaju muhsara. Međutim, situacija je drugačija kada ne postoji namera da se okonča stanje ihrama. Jer, okončanje stanja ihrama znači namerno činjenje greha ihrama ubijanjem divljači. Zato je za svaki lov potrebna posebna kazna. Kao što smo ranije objasnili, odluka o kazni za lov dok je u ihramu zasniva se na nameri osobe u ihramu. Tako da onaj koji postavlja šator, za razliku od onog koji postavlja zamku da ulovi divljač, ne plaća kaznu.

Mogućnost davanja Džezâ sadake precima i potomcima

Osoba u ihramu ne može dati sadaku koju je obavezna da da kao kaznu (Džezâ–Sadaka) za lov svojim roditeljima i deci, kao što je slučaj sa zekatom i Sadekatu'l–Fitr.

Jer je ovo imovina koja je obavezna da se da kao sadaka siromašnima zbog prava Allaha Teâlâ. Važi ako se da zimmi (nemuslimanu pod islamskom vladavinom). Prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), nije validna. Jer, prema njemu, svaki je čin sadake obavezan, ali nije dozvoljeno trošiti ga na siromašne zimmije (nemuslimane koji žive pod muslimanskom vlašću). Ova smo pitanja objasnili u odeljku o postu. To je upravo onako kako smo tamo naveli.

Kazna za lov u ihramu koja dostiže vrednost Deve

Ako kazna za lov u ihramu dostigne vrednost deve, po mom mišlenju, žrtvovanje deve je bolje nego kupovina nekoliko ovaca sa njenom vrednošću.

Jer se preporučuje da žrtveni kurbani (hedi) budu velike i dostojanstvene. Uzvišeni Allah kaže:

ذَٰلِكَ ۖ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَـٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ

32. Eto toliko! Pa ko poštiva Allahove propise – znak je čestita srca. [el-Hadž, 22/32]

(187. Ša'ir الشعائر: Naredbe, simboli, znaci i predznaci koji pripadaju Uzvišenom Allahu, a koji se smatraju svetim u religiji i čije je ispunjenje potrebno. Dužnosti koje se obavljaju tokom hadža, obredi hadža. Ovaj se ajet odnosi na žrtvene životinje koje se žrtvuju tokom hadža.).

[4/103]

Kurban koja je bliža dostojanstvu ima veći prioritet. Ako neko kupi nekoliko ovaca, zakolje ih i podeli kao sadaku, ova je sadaka validna, uporediva sa drugim prinosima kurbana kao što su ihsâr* i temettu' hedi. Nije neophodno da neko u ihramu obeležava ili vezuje ogrlice oko vrata deva koje će zaklati kao kaznu za lov. Obeležavanje i vezivanje ogrlica je potrebno za prinose kurbana koji su deo obrede hadža (husuk). Kurban ovde je kazneni kurban (Dzezâ Kurban). Obeležavanje i vezivanje ogrlica oko ove žrtve nije sunnet (preporučena praksa), ali to ne nanosi štetu. Ihsâr i kefâret kurban takođe podležu ovom principu. Značenje ovde je: Prikazivanje prinosa kurbana koji je deo obreda hadža, bolji je, jer podstiče druge da učine isto. Međutim, što se tiče kaznenog kurbana (Dzezâ Kurban), razlog je kršenje zabrane.

Zato je u takvim slučajevima bolje da se osoba sakrije nego da to javno prikazuje. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

"Koga pogodi jedna od ovih nečistoća, treba da je sakrije, kako bi Allah Teâlâ sakrio njegovo stanje".[188]

(188. Muvetta, Hudûd 2; Abdurrezzak, Musannef, Vll/319; Hakim, Mustedrek, IV/272; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vlll/326.).

Ako neko ispusti strelu na divljač dok nije u ihramu, a zatim uđe u ihram, ništa mu se ne zahteva u tom pogledu. Jer je čin ispuštanja strele zapravo apsolutno dozvoljen. Štaviše, greh ihrama nije povezan sa stvarima pre ulaska u ihram, već sa stvarima nakon ulaska u ihram.

(PS: Samir B: İhsâr *,- İhsâr se odnosi na situaciju u kojoj, nakon ulaska u stanje ihrama za hadž ili umru, osoba nije u mogućnosti da završi svoje obrede (tavaf/vukuf) zbog prepreke (bolest, neprijatelj, nedostatak novca itd.); u ovom slučaju, mora se prineti poseban Kurban da bi se izašlo iz stanja ihrama, i tek nakon što se ovaj Kurban izvrši, osoba može izaći iz ihrama. Reč doslovno znači "ograničiti, zatvoriti, umanjiti" te se generalno koristi u ovom specifičnom smislu u islamskoj jurisprudenciji, posebno u vezi sa događajima iz Hudbejskog sporazuma.

Osnovna značenja reči İhsâr

Termin u islamskoj jurisprudenciji: Čin žrtvovanja životinje radi izlaska iz stanja ihrama (svetog stanja) za osobu koja je sprečena da završi svoj hadž ili umru (İhsâr).

Leksičko značenje: zatvoriti, zabraniti, ograničiti, umanjiti, smanjiti.

Status isključenja(İhsâr):

Razlozi: Nemogućnost obavljanja hadža/umre zbog bolesti, neprijateljskih napada, nedostatka bezbednosti na putevima ili iscrpljivanja resursa.

Zaključak: Osoba koja nije u mogućnosti da obavi hadž može napustiti stanje ihrama kada se prepreka ukloni ili žrtvovanjem životinje (Hedije ihsar ili dem) na određenom mestu (obično područje Harema u Mekki).

Primer Hudejbe:

Incident u kojem su politeisti sprečili Resûlullaha (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) i njegove as'habe da izvrše umru je najpoznatiji primer ovog termina i pominje se u odgovarajućim ajetima Kur'ana.

Autor nepoznat. Hvala).

Lov na pticu dok je u ihramu

Ako neko u ihramu ispali strelu na pticu na grani drveta čiji je koren u Haremu ili brdskom području, bez gledanja korena, već samo na lokaciju ptice, nije potrebna kazna ako je grana u brdskom području. Ako je u Haremu, potrebna je kazna.

Jer preživljavanje divljači nije zahvaljujući grani. Uzvišeni Allah kaže:

أَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَى ٱلطَّيۡرِ مُسَخَّرَٰتٖ فِي جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمۡسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ

79. Zar oni ne vide kako ptice u prostranstvu nebeskom bez muke lete, njih samo Allah drži. To su, zaista, dokazi ljudima koji budu vjerovali. [en-Nahl, 16/79]

Ono što treba u obzir uzeti je lokacija plena. Ako se plen nalazi u vazdušnom prostoru harema, onda plen pripada haremu. Ako se nalazi u brdovitom području, onda se plen smatra plenom iz brdovitog područja.Prilikom sečenja grane, ispituje se koren drveta. Ako se koren drveta nalazi u brdskom području, grana se može seći. Ako je u haremu, ne može se seći. Jer život grana zavisi od drveta. Zato se ispituje koren drveta. Vlada korena je takođe vladavina grana. Ako je deo korena u haremu, a deo u brdskom području, ono se i dalje smatra haremskim drvetom. Jer, ovo drvo ima i karakteristike koje zahtevaju zabranu i one koje zahtevaju dozvoljenost. I ono je kao divljač čije su noge delimično u brdskom području, a delimično u haremu, te se kao takve smatraju divljači iz područja harema. Međutim, ako su noge divljači u brdskom području, a glava joj je u haremu, situacija je drugačija. Jer, divljač stoji uspravno nogama, a ne glavom. Međutim, ako divljač spava i glava joj je u haremu dok spava, onda stoji uspravno celim telom. Ako je samo deo u haremu, to je kao divljač harema.

Osnova za zabranu drveća harema je Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hadis:

لا يختلى خلاها . ولا يعضد شوكها

“Trava harema se ne sme iščupati, niti seći njeno trnje“.[189]

(189. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/253; Buhârî, Cezâu's-Sayd, 9; Muslim, Hacc 445; Nesâî, Menâsik 110.).

Hišam (r.a.h.) kaže da je pitao Muhammed (Šejbania) (r.a.h.):

“Šta znači ova izreka?“ Muhamed je odgovorio:

“To je sve što ne stoji uspravno na deblu“.

Prenosi se da je Umer (r.a.h.) posekao drvo u području obilaska koje je izazivalo nelagodnost onima koji su obavljali obilazak, a zatim je dao sadaku jednaku vrednosti drveta.

Status harem drveća

Zabrana drveća harema je kao zabrana lova u haremu. Jer se divljač harema sklanja na drveće u haramu. Pod njima pronalaze hlad. Takođe grade svoja gnezda na granama ovog drveća. Kao što je obavezno da neko ko ubije divljač harema plati odštetu, takođe je obavezno da neko ko poseče drvo plati odštetu za to drvo.Drveće harema nije drveće koje obrađuju ljudi; To su drveća koja rastu prirodno. Ne postoji zabrana harema za drveće koje su posadili ljudi, bez obzira da li je drvo posadio čovek ili je prirodno raslo. Jer, ljudi su gajili i brali u haremu od vremena Hz.Poslanika (s.a.v.s.) do danas, a da se niko nije protivio tome ili to sprečavao. Što se tiče drveća koje ljudi u regionu obično ne sade, ako ga neko posadi, nema kazne za njegovo sečenje. Jer je to drvo vlasništvo te osobe. Ova se radnja smatra ekvivalentnom drveću koje su ljudi po običaju posadili. Međutim, ako rastu same, čak i ako se smatra ljudskom svojinom jer raste na nečijem posedu, postoji zabrana seče unutar Harema (svetih područja). Neki su učenjaci rekli da ako trnoviti grm raste na nečijem posedu te ga osoba poseče, mora platiti vlasniku njegovu vrednost. Štaviše, ako je ubio životinju u privatnom vlasništvu unutar Harema zbog prava verskog vlasnika, takođe mora platiti vrednost te životinje.

[4/104]

Ako dva muškarca poseku drvo od drveća harema, moraju platiti punu vrednost divljači iz harema koju su ubili (PS: Samir B: Ovde se verovatno misli "ubili u toku seće drveća"). **Međutim, za razliku od lova u stanju harema, situacija je ista bez obzira da li su ti muškarci u stanju ihrama ili ne**.

Zato što je zabrana lova za nekoga ko je u stanju ihrama posledica stanja ihrama. Zato, svako od njih mora platiti punu vrednost. Zabrana seče drveča je posledica harema. Zato što biti u stanju ihrama ne sprečava seču drveča. Zato su u ovoj stvari oni koji su u i van ihrama jednaki. Polovina vrednosti postaje obavezna za svakog od njih. Post nije dovoljan u ovoj stvari. U poređenju sa onim što smo objasnili u vezi sa osobom koja nije u stanju ihrama i lovi u haremu, prinosi se samo kurban ili se prihod daje siromašnima.

Ne odobravam da osoba ima koristi od ovog drveta za koje je platila njegovu vrednost.

Jer ako bi im to bilo dozvoljeno, to bi navelo ljude da rade isto, i ne bi ostalo haremsko drvo. To bi rezultiralo gubitkom haremske divljači. Međutim, ako imaju koristi od toga, ništa se ne zahteva. Zar ne vidite da ako neko ubije haremsko drvo, i nakon što plati kaznu, pojede njegovo meso, ništa se od njega ne zahteva zbog jedenja? Ova stvar je slična. Ako neko posadi drvo, i ono raste, ta osoba ima pravo da ga poseče i da sa njim radi šta god želi. Pošto ga je on posadio, ono što je posečeno je njegova svojina. Kao što smo ranije objasnili, zabrana harema se ne odnosi na stvari koje ljudi uzgajaju.

Korišćenje sušenog i oborenog drveta harema

Nema štete u korišćenju grane koja se odlomi, zatim osuši i konačno padne sa drveča harema.

Zato što je zabrana uspostavljena zbog toga što je drvo u haremu i tamo raste. Nema „rasta" u slomljenoj i osušenoj grani. Stoga, nema štete u njenom korišćenju.

Status haremske trave

Osim biljke izhir, trava harema se ne sme iščupati, a ni njeno trnje se ne sme seći. Prema hadisu koji je do nas stigao, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je dozvolio biljku izhir. Hakim eš-Šehid Mervezi (r.a.h.) se poziva na sledeći hadis sa ovom izjavom. Hz.Poslanik (r.a.h.) je rekao:

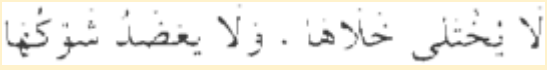

-"Trava Harama ne treba da se iščupa[190], niti da se njeno trnje seće".[191] Kada je Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) rekao:

-"O Allah-ov Poslaniče! Osim izhir biljke. Jer ovu biljku naši ljudi koriste za svoje grobove i kuće, ili za svoje kuće i grobove". Na to je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

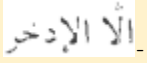 - "Id'hir je isključen iz ovoga".[192]

(190. U nekim rivâjetima je u obliku drveta ( ).).

(191. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/253; Buhârî, Cezâu's-Sayd 9; Muslim, Hacc 445; Nesâî, Menâsik 110.).

(192. Buhârî, Cezâu's-Sayd 9; Muslim, Hacc 445; lbn Mâce, Menâsik 103; Ebû Dâvûd, Menâsik 89; Nesâî, Menâsik 120.).

Tumačenje ovog hadisa je sledeće: Možda je namera Hz.Poslanika (s.a.v.s.) bila da isključi i ovu travu. Međutim, ili je Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) to rekao pre Hz.Poslanika (s.a.v.s.), ili je Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) data dozvola da isključi travu koju je Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) želeo da isključi. Kao što košenje trave u Haremu kosom nije dozvoljeno, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), tako nije dozvoljeno ni ispaša životinja u tom području. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), nema štete u ispaši životinja u tom području. Jer, oni koji ulaze u Harem na hadž ili umru jašu na konje. Nije moguće da ovi ljudi spreče svoje životinje da pasu. Postoji veoma jasna teškoća po ovom pitanju. Dozvoljeno je da se ova teškoća uklone. Prema stavu lbn Ebû Leyle (r.a.h.), nema štete u čupanju trave i ispaši životinja zbog nužnosti ili zato što je to nešto što se dešava svima (belva). Donošenje trave izvan Harema za tovarne životinje ljudi u tom području izaziva teškoće. Međutim, Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) su kao dokaz uzeli Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hadis:

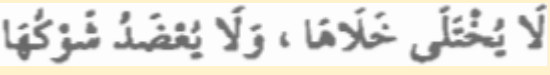

"Trava Harema ne sme se čupati, niti se njegovo drveće sme seći".[193]

(193. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/253; Buhârî, Cezâus-Sayd 9; Muslim, Hacc 445; Nesâî, Menâsik 110.).

[4/105]

Čupanje trave predstavlja kršenje zabrane. Ispaša životinja je ista. Usta životinja su poput kosa. Princip razmatranja šta se dešava svima primenjuje se samo u slučajevima kada nema dokaza o suprotnom. Kada postoje dokazi, zabrana se ne razmatra.

U vezi sa situacijom sakuplanja pečuraka i kamenja u Haremu

Nema štete u sakuplanju pečuraka u području Harema.

Pečurke nisu biljke koje rastu u zemljištu, već hrana koja ostaje za biljke koje rastu u zemljištu.

Slično tome, nema štete u uzimanju kamenja iz Harama.

İbn Abbâs i Ibn Umer (r.a.h.) su ovo smatrali za osudu. Međutim, mi hanefije kao meru uzimamo meru uobičajen običaju među ljudima da iznose lonce, tiganje itd. iz Harema. Dozvoljeno je koristiti kamenje u Haremu. Takođe je dozvoljeno uzeti nešto što je dozvoljeno koristiti van ovog područja.

Da li je Medina Harem ili ne

Dalje, prema nama, svetost Harema je specifična za Mekku. U Medini ne postoji zabrana lova na životinje, drveće i slično unutar područja Harema.

Međutim, Šâfiîa (r.a.h.) smatra da postoji zabrana lova na životinje u ovom području. Čak je izjavio da svako ko ubije životinju u ovom području mora ponuditi Kurban kao kaznu. Njegov dokaz je sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ حَرَّمَ مَكَّةَ ، وَأَنَا أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا يَعْنِي الْمَدِينَةَ

“Ibrahim je učinio Mekku haremom. Ja činim područje između dve crne stene Medine haremom“.194

مَنْ رَأَيْتُمُوهُ يَصْطَادُ فِي الْمَدِينَةِ فَخُذُوا ثِيَابَهُ -“Ako vidite nekoga da lovi u Medini, uzmite mu odeću“.

Dokaz hanefijske škole je sledeći: Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je dao pticu detetu u Medini. Ptica je odletela iz detetove ruke. Dete se rastužilo. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

يَا أَبَا عُمَيْرٍ مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ ؟

“O Ebu Umejre! Šta je uradio Nugejr?“[195]

(195. Buhârî, Edeb 81; Muslim, Adab 30; lbn Mâce, Edeb 24; Ebû Dâvûd, Edeb 77; Tirmizî, Salât 248.).

To je bilo ime ptice. Bila je to mala ptica, poput vrapca. Da je lov u oblasti Harema u Medini zabranjen bio, Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ne bi dao detetu pticu. Medina je mesto gde je dozvoljeno ući bez ihrama. Zato se Medina upoređuje sa drugim mestima. Harem nije takav. Niko nema pravo da tamo uđe bez ihrama.

Situacija osobe u ihramu koja ubija dresiranog sokola u Haremu

Ako osoba u ihramu ubije sokola dresiranog za lov, kazna je potrebna bez obzira na status dresure sokola.

Obaveza kažnjavanja proizilazi iz razmatranja statusa sokola kao divljači. Činjenica ta da je soko dresiran za lov, kvalitet je koji se stiče kasnije, a nije povezan sa njegovim statusom divljači. Njegov status divljači leži u izbegavanju ljudi. Pošto je soko dresiran za lov, njegov se status divljači smanjuje. Kada je soko dresiran, njegova se divljina prema ljudima smanjuje. U ovom slučaju, nije dozvoljeno izricati preteranu kaznu. Međutim, ako je soko lično vlasništvo osobe, onaj ko ga ubije plaća njegovu vrednost, uzimajući u obzir njegov status obučenog lovca.U ovom slučaju, cena se uzima u obzir prilikom određivanja vrednosti. Cena sokola je posledica njegove korisnosti. Ako je obučen, cena će prirodno veća biti. Isto važi i za goluba ako se vrati sa udaljenog mesta. Kada osoba u ihramu plati vrednost goluba, ova se karakteristika ne uzima u obzir. Ova se karakteristika uzima u obzir samo kada vrednost goluba plate drugi. Međutim, ako golub guguće, njegova se vrednost povećava. Postoje dva rivâjeta o tome da li ovo treba uzimati u obzir prilikom izricanja kazne: Prema jednom rivâjetu, karakteristika gugutanja, ne uzima se u obzir jer nije definitivno povezana sa tim da je divljač. Prema drugom rivâjetu, baš kao što je vrat goluba karakteristika koja se po prirodi ne menja, uzima se u obzir i njegovo gugutanje.

Jedenje životinje koju je osoba ubila u ihramu

Ako je osoba u ihramu primorana da ubije divljač, nema štete u njenom ubijanju da bi jela njeno meso, kao što smo prethodno objasnili. Međutim, ona mora da plati kaznu.

[4/106]

Kao što je objašnjeno u knjizi “Neslaganja između Zufera i Jakuba (r.a.h.)“:

Ako je osoba u ihramu primorana da jede meso mrtve životinje ili divljači, prema stavovima Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.), ona jede meso divljači i plaća kaznu.

Međutim, prema Zuferovom (r.a.h.) stavu, u ovom slučaju, on jede meso mrtve životinje. Jer, ako ubije divljač, ta divljač postaje uginula životinja. Ta je osoba i ubila divljač i pojela meso uginule životinje. Međutim, jedući meso uginule životinje, ona je oslobođena jednog od ova dva. Ali mi kažemo da je zabrana jedenja mesa uginule životinje stroža. Zar ne vidite da zabrana lova prestaje izlaskom iz stanja ihrama, ali zabrana jedenja uginulog mesa ne prestaje? Zato treba izbegavati strožu od ove dve zabrane tako što ćete se odlučiti za manju. Iako je ubijanje divljači među zabranama ihrama, lov je dozvoljen u slučajevima nužde, kao što je brijanje glave u slučaju bolesti. Zato se ubija divljač, jede njeno meso i plaća kaznu.

Uzvišeni Allah najbolje zna.

MUHSAR

(Nemogućnost obavljanja hadža ili umre)

Dokaz za ihsâr

Glavni dokaz u vezi sa presudom o ihsâru (nemogućnost osobe u ihramu da obavi hadž ili umru zbog prepreke van njene kontrole) je izjava Svemogućeg Allaha:

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekare, 2/196].

Te ponovo, Uzvišeni Allah kaže;

“ … وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ …“ - “ … a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte …“. [el-Bekare, 2/196]

u skladu sa ovom naredbom, potpuno obrijete glavu.

Specifičnost ihsâr kurbana Haremu

Ako je neko u ihramu sa namerom da obavi hadž, mora poslati novac za Hedi Kurban, ovca mora biti kupljena za njega u Mekki, ova ovca mora biti zaklana u njegovo ime prvog dana Bajrama, a zatim mora napustiti ihram. Stav naših hanefijskih imama je da je ihsâr kurban specifična za harem. Međutim, prema Šâfiîi (r.a.h.), ona nije specifična za harem. Prema njemu, ovaj se kurban obavlja tamo gde je došlo do zaroblavanja. Šâfiîin (r.a.h.) dokaz za ovo je sledeći hadis Ibn Umera (r.a.h.): Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je krenuo sa svojim as'habima da obavi umru, ali su bili opkoljeni na Hudejbi. Nakon toga, zaklao je njihove kurbane i obrijao glavu. Sklopio je dogovor sa stanovnicima Mekke da se vrate sledeće godine i da oni napuste Mekku za njega na tri dana bez oružja, a da on tada nadoknadi ovu umru. Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je zaklao Kurban na mestu gde je čuvana bila. To je zato što ako ju je poslao u Harem (sveto mesto), nije mogao biti siguran da će životinju zaklati osoba koja ju je vodila, i da je mogla usput biti izgubljena. Klanjem tamo gde je bila, mogao je biti siguran da je Kurban stigao na svoje odredište a da je on izašao iz stanja ihrama nakon što je njena krv prolivena. Zato je ovo bolje. Dokaz za ovo među hanefijskom školom mišlenja je ajet iz Kurana:

“ … وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ …“ - “ … a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte …“. [el-Bekare, 2/196]

Mesto kurbana se odnosi na područje Harema. Âyet iz Kur'ana, nakon pominjanja žrtvovanja, dodatno je potvrđen sa:

لَكُمۡ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

33. Vama one služe do određenog roka, a poslije, njihovo mjesto je kraj Drevnoga hrama. [el-Hadž, 22/33].

Štaviše, izlazak iz stanja ihrama prolivanjem krvi je oblik ibadeta. Prolivanje krvi je dozvoljeno samo kao čin ibadeta na određenom mestu, kao što je harem, ili u određeno vreme, kao što su dani kurbana. Prolivanje krvi u bilo koje drugo vreme ili na bilo kom drugom mestu ne smatra se činom ibadeta.

[4/107]

Mi, hanefije, upoređujemo ovaj kurban sa Temettu' kurbanom u smislu njene funkcije izlaska iz stanja ihrama. Temettu' Kurban je specifična za Harem. Ihsâr Kurban je takođe specifična za to područje. Što se tiče prepričanog hadisa, rivâjeti o kurbanima koje je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) prineo kada je u Ihsâru bio, razlikuju se. Prenosi se da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) poslao svoje kurbane u područje Harema preko as'haba po imenu Nadžija (r.a.h.) da budu zaklani tamo. Nadžija (r.a.h.) je čak pitao Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

“Šta da radim ako se neka od ovih žrtvenih životinja povredi na putu?“ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odgovorio:

انحرها واصبغ نعلها بدمها ، واضرب بها صفحة سنامها ، وخل بينها وبين الناس ، ولا تأكل أنت ولا رفقتك منها شيئًا

“Zakolji je, umrljaj joj nokte njenom krvlju i namaži joj grbu krvlju. Pusti ljude da je jedu. Ali ti i tvoji as'habi ne jedite ništa od njenog mesa“.[196]

(196. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/217; Muslim, Hacc 377; Ibn Mâce, Menâsik 101; Ebû Dâvûd, Menâsik 19; Tirmizî, Hacc 71.).

Ovi rivâjeti su najdosledniji sledećem ajetu. Uzvišeni Allah kaže:

هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّوكُمۡ عَنِ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ وَٱلۡهَدۡيَ مَعۡكُوفًا أَن يَبۡلُغَ مَحِلَّهُۥۚ وَلَوۡلَا رِجَالٞ مُّؤۡمِنُونَ وَنِسَآءٞ مُّؤۡمِنَٰتٞ لَّمۡ تَعۡلَمُوهُمۡ أَن تَطَـُٔوهُمۡ فَتُصِيبَكُم مِّنۡهُم مَّعَرَّةُۢ بِغَيۡرِ عِلۡمٖۖ لِّيُدۡخِلَ ٱللَّهُ فِي رَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ لَوۡ تَزَيَّلُواْ لَعَذَّبۡنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا

25. Oni ne vjeruju i brane vam da pristupite Časnom hramu, i da kurbani koje vodite sa sobom do mjesta svojih stignu. I da nije bilo bojazni da ćete pobiti vjernike, muškarce i žene, koje ne poznajete, pa tako, i ne znajući, zbog njih sramotu doživjeti – Mi bismo vam ih prepustili. A nismo ih prepustili ni zato da bi Allah u milost Svoju uveo onoga koga hoće. A da su oni bili odvojeni, doista bismo bolnom kaznom kaznili one među njima koji nisu vjerovali. [el-Fet'h, 48/25].

Što se tiče drugog rivâjeta, ako je sahi (autentičan), kažemo: Deo Hudejbe je unutar Harema. Jer je polovina u brdskom području, a druga polovina je unutar Harema. Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) logor je u brdskom području bio, a mesto gde je klanjao namaz bilo je unutar Harema. Žrtvene životinje (kurbani) su poslate u područje Harema i tamo zaklane. Nema dokaza u korist druge strane po ovom pitanju. Takođe je rečeno da je ova situacija bila specifična za Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Hz.Poslanik (s.a.v.s.) u to vreme nije mogao da pronađe nikoga da pošalje žrtvene životinje sa njim u Haremu.

Brijanje glave nakon klanja žrtvene životinje

Što se tiče Kurbana poslate u područje Harema i zaklane u ime pošiljaoca, kao što smo ranije objasnili, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), za razliku od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ne postoji obaveza brijanja glave ili skraćivanja kose. Šâfiîa (r.a.h.) je, međutim, rekao: Brijanje je čin hadža. Osoba u ihramu mora ga izvršiti. Zatim treba da obavi i hadž i umru. Ovo je preneto od İbn Abbâs i Ibn Umera (r.a.h.).

Muhsar nadoknađiuje propušteni hadž

Što se tiče nadoknađivanja propuštenog hadža; ako je muhsar ušao u ihram sa namerom da obavi obavezni [farz] hadž, dug hadža ostaje na njemu sve dok ga ne obavi. Ako je ušao u ihram sa namerom da obavi dobrovoljni [nâfile] hadž, prema nama hanefijama, mora nadoknaditi ovaj hadž. Jer ga je započeo u dobrom zdravlju, ali je napustio dobrovoljni hadž pre nego što je završio njegovo obavljanje. Prema Šâfiîi (r.a.h.), nadoknađivanje propuštenog hadža nije obavezno [vâđib] za ovu osobu. Ova osoba je kao neko ko je započeo dobrovoljni post, kao što smo objasnili u odeljku o postu, a zatim ga prekine. Što se tiče nadoknađivanja umre; ovo se odnosi na nekoga ko je, nakon što je započeo hadž u dobrom zdravlju, propustio ga bez obavljanja obreda. Ako je neko propustio hadž a nije izvršio obrede umre, mora nadoknaditi umru. Prilikom slanja kurbana, on može da izabere da ostane gde jeste ili da se vrati kući. Jer, ako je sprečen da ide, ima izbor između ostanka i odlaska. Ovo važi ako je opkoljen zbog neprijatelja.

Pravo opkoljene osobe da se vrati kući dok se Kurban ne zakolje

Ako je sprečen zbog bolesti, prema hanefijskoj školi mišlenja, osoba sprečena zbog bolesti i osoba opkoljena zbog neprijatelja, isti su. Izaći će iz stanja ihrama nakon što pošalju Kurban (i ona bude zaklana).

[4/108]

Međutim, prema šâfiîskoj (r.a.h.) školi mišlenja, ako ovo nije uslovio kada je nameravao da uđe u ihram, nema pravo da izađe iz ihrama. Mora biti strpljiv dok se ne oporavi. Ovo je odluka utvrđena jasnim dokazima iz Knjige i Sunneta. Ajet se odnosi na stanje ihsâra zbog neprijatelja. Dokaz za ovo je na kraju ajeta, gde Allah Svemogući kaže:

"... فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ ..." - "... Kada budete slobodni, obavite umru do hadža ..."

Hz.Poslanika (s.a.v.s.) su takođe na isti način opsedali neprijatelji. U slučajevima gde ne postoje konkretni dokazi, mora se poštovati osnovno pravilo. Ovo je pravilo da se ne sme napustiti stanje ihrama dok se ne završe obredi hadža ili umre. Međutim, ako osoba postavi stanje ihsâra (sprečavanje ulaska u ihram) kao uslov kada namerava da uđe u ihram, onda ima pravo da izađe iz stanja ihrama zbog ovog uslova. Šâfiîin dokaz je sledeći: Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) tetka Duba hatum (r.a.h.) je bolesna bila, a Hz.Poslanik (s.a.v.s.) joj je naložio: "Uđi u stanje ihrama sa namerom za hadž i uslovi se da ćeš izaći iz stanja ihrama ako se pojavi bilo kakva prepreka dok činiš nameru".[197]

(197. Buhârî, Nikah 16; Muslim, Hacc 154; lbn Mâce, Menâsik 23; Nesâî, Menâsik 60; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/221.).

Prema Šâfiîi (r.a.h.), da je imala pravo da izađe iz stanja ihrama bez postavljanja uslova, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) joj ne bi naredio da postavi takav uslov. To znači da ono što joj se dogodilo nije nešto što će se rešiti napuštanjem stanja ihrama. Zato osoba u stanju ihrama, poput nekoga ko je zalutao, pomešao broj ljudi ili mu je ukradena hrana, nema pravo da napusti stanje ihrama.

Međutim, drugačije je za nekoga ko je u stanju ihrama zbog neprijatelja. Jer će se u ovom slučaju događaj koji mu se dogodio rešiti napuštanjem stanja ihrama. Jer će se vratiti svojoj porodici i biti spašen od neprijateljskog zla. Dokaz koji mi hanefije imamo po ovom pitanju je ajet od Svemogućeg Allaha u obliku: "... فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ ..." - "... A ako budete spriječeni, ...". [el-Bekare, 2/196]. Stručnjaci za arapski jezik su izjavili da se "Ihsâr" (sprečavanje/izdržljivost) javlja samo u slučajevima bolesti. Glagol "hasâra" (prepreka), koristi se kada je sprečen neprijatelj, a osoba koja je sprečena naziva se "muhsâr". Međutim, glagol "ahsâra" (sprečavanje), koristi se kada je sprečeno zbog bolesti, a osoba koja je u ovom slučaju sprečena takođe se naziva "muhsâr". Ferra (r.a.h.) je izjavio sledeće: Glagol "ahsâra", koristi se i kada je ometan neprijatelj i kada je ometan bolešću. Međutim, glagol "hasâra", koristi se samo kada je ometan neprijatelj. Zato su se učenjaci arapskog jezika jednoglasno složili da reč "Ihsâr" takođe uključuje značenje bolesti. Nema prepreke da se izraz kao što je pomenuto u ajetu; "... فَإِذَآ أَمِنتُمْ ..." - "... Kada budete slobodni, ,,,". [el-Bekare, 2/196], koristi i za bolest. U ovom slučaju, njegovo značenje je; "kada budeš izlečen". Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je u hadisu rekao:

"Prehlada je zaštita od gube. Čirevi su zaštita od kuge".[198]

(198. Beyhakî, Şuabu'l-Îmân, Vl/541.).

Iz ovoga razumemo da se izraz "emn" (biti siguran) koristi i u vezi sa bolešću. Od Hadžadža b. Umera (r.a.h.) se prenosi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

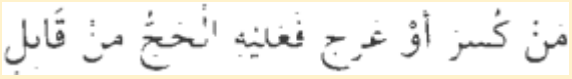

"Ko slomi nogu ili šepa, mora obaviti hadž sledeće godine".[199]

(199. İbn Mâce, Menâsik 85; Ebû Dâvûd, Menâsik 43; Tirmizî, Hacc 96; Nesâî, Menâsik 102; Hâkim, Mustedrek, I/642.).

Kada je ovaj hadis prenet Hz.İbn Abbâsu i Ebû Hurejri (r.a.h.), obojica su rekli: "Hadžadž b. Umer (r.a.h.) je govorio istinu".Esved b. Jezid pripoveda: Krenuli smo iz Basre sa namerom da obavimo umru. Jednog je našeg pratioca ujela zmija. Promenili smo rutu da se raspitamo i pronađemo nekoga ko bi nam mogao pomoći u vezi s tim. I gle čuda, suočili smo se sa karavanom, uključujući i Ibn Mes'ûda (r.a.h.) . Pitali smo Ibn Mes'ûda (r.a.h.) o ovoj situaciji. On je odgovorio:"Neka tvoj drug pošalje Kurban i neka se dogovori sa osobom da je žrtvuje na dan koji ona izabere. Kada se žrtva izvrši u njegovo ime, on može izaći iz stanja ihrama". To znači da je ovde prisutno i pravo izlaska iz stanja ihrama, koje se odnosi na nekoga koga opsedaju neprijatelji. To je zato što je trajanje njegovog ihrama produženo. Nameravao je da ostane u ihramu dok ne obavi obrede hadža. Pošto mu je nemoguće da obavi ove obrede, njegovo vreme u ihramu će biti produženo. U ovom slučaju, osoba u ihramu će doživeti neku vrstu teškoće. Zato religija takvim pojedincima daje pravo da izađu iz stanja ihrama. Ovo značenje je prisutno i ovde. Trajanje ihrama se produžava zbog bolesti. Teškoće koje će ova osoba podneti dok ostaje u ihramu zbog bolesti, još su veće. Zato se prvo utvrđuje njeno pravo da izađe iz stanja ihrama. Dokaz da ovo značenje nije onakvo kakvo je rekao Šâfiîa (r.a.h.) je sledeći: Kada neprijatelj okruži tu osobu sa svih strana ili kada zatvore tu osobu u ihramu na nekom mestu, teška situacija u kojoj se nalazi ne nestaje zato što ona napušta ihram. Pošto nije moguće da se ova osoba vrati svojoj porodici dok je u ihramu, utvrđeno je njeno pravo da napusti ihram.

Iz ovoga razumemo da je značenje ovde onakvo kakvo smo naveli. Što se tiče Šafijeve izjave o nekome ko se izgubi; prema nama hanefijama, ta osoba nije muhsâr (onaj koji je zatvoren). Jer, kada pronađe nekoga preko koga će da pošalje Hedi Kurban sa njim, ta će mu osoba pokazati pravi put. Zato nema potrebe da napušta ihram.

[4/109]

Ako ne može da nađe nekoga ko će poslati Hedi Kurban umesto njega, može izaći iz ihrama zbog nemogućnosti da pošalje Hedi Kurban na pravo mesto. Ako neko pogreši u broju kurbana, propustit će svoj hadž. Osoba koja propusti svoj hadž izlazi iz stanja ihrama obavljanjem dela umre. Što se tiče osobe kojoj je ukradena nafaka; prema onome što je İbn Semâa (r.a.h.) preneo od Muhammeda (r.a.h.), ako ova osoba može da pešači, nema prava da izađe iz ihrama uz hedi kurban. Ako ne može da pešači, tada je ona u statusu muhsâra te izlazi iz ihrama pomoću hedi kurbana. Isto tako je rekao i Ebû Jusûf (r.a.h.). Međutim, prema Ebû Jusûfu (r.a.h.), ako ova osoba zna da može pešačiti sve do Bejtullaha, treba da pešači. U suprotnom, to nije neophodno. Jasno je da, ukoliko na početku nije morala da pešači, nakon što počne da pešači, to postaje obavezno. Kao što, na primer, kada se dobrovoljni hadž na početku ne zahteva, nakon što počne, potrebno je da ga dovrši. Na isti način, kada siromašna osoba nije obavezna da obavi farz hadž, kada počne da ga obavlja, mora ga dovršiti.

Nemogućnost završetka umre

Ako je neko ušao u stanje ihrama sa namerom da izvrši umru, ali je sprečen u tome, može izaći iz stanja ihrama prinošenjem kurbana (hedi).

Međutim, prema Mâlikovom (r.a.h.) mišlenju, odluka o ihsâru (sprečavanju hadža) odnosi se na one koji se plaše da će propustiti ovaj čin ibadeta. Oni koji obavljaju umru, međutim, ne plaše se da će je propustiti. Ali mi hanefije kažemo da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.), kada je opkoljen bio na Hudejbi, bio je u ihramu sa namerom da obavi umru. Ranije smo objasnili hadis Ibn Mes'ûd'a (r.a.h.) u vezi sa osobom u ihramu koju je ujela zmija.

Muhsârov izlazak iz ihrama nakon kurbana

To znači da je period čekanja u ihramu produžen. U tom pogledu, hodočasnik koji obavlja umru je poput hodočasnika koji obavlja hadž. Oni izlaze iz ihrama sa (hedi) kurbanom. Osoba koja šalje hedi kurban dogovara se sa primaocem o određenom danu za Kurban. Pošiljalac može izaći iz ihrama kada se Kurban obavi u njegovo ime, jer nije određeno vreme određeno za činove umre. Isto važi i za hedi Kurban kojim se izlazi iz umre ihrama. Međutim, prema mišlenju Ebû Yusûfa i Muhammeda (dva imama) (r.a.h.), osoba koja je ograničena na stanje hadž ihrama je drugačija. To je zato što je određeno vreme, nazvano vreme hadža, određeno za činove hadža. Slično tome, prvi dan Kurban-bajrama (Jevm'un-Nehr) je određen za Hedi Kurban kojim se izlazi iz ihrama. Ako neko napusti umru ihram, mora da izvrši drugu umru (kada umru) umesto nje, jer je validno započeo originalnu umru.

Muhsar koji nije u stanju da nešto uradi, čini kaza

Za osobu ihsâr koja započinje Kırân Hadž*

Osoba koja namerava da obavi Kırân Hadž u ovom slučaju šalje dva (hedi) kurbana.

Pošto je ova osoba ušla u stanje ihrama sa dva odvojena ihrama, izašla je iz svakog od ova dva ihrama pre nego što je izvršila umru. Zato ona šalje dva kurbana. Nakon izlaska iz ova dva ihrama, mora da obavi dve umre i jedan hadž. Obavlja ih ili uzastopno (kao Kırân Hadž) ili odvojeno (kao Ifrad-i-hadž). Kao što smo ranije objasnili, jedna od ove dve umre bila je neophodna za izlazak iz umre ihrama koji je započela, a druga je neophodna bila za izlazak iz hadž ihrama. Što se tiče ifrad hadža, objasnili smo da ako osoba koja je ušla u ihram sa ovom namerom izlazi iz ihrama sa kurbanom, ona treba da obavi samo jednu umru i jedan hadž.Ako osoba koja namerava da obavi Kırân Hadž pošalje (Hedi) Kurban da bi izašla samo iz jednog od dva stanja ihrama, to neće biti validno. Ona ne može izaći iz stanja ihrama ovim. To je zato što je za osobu koja namerava da obavi Kırân Hadž, vreme za izlazak iz oba stanja ihrama je isto. Kao što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao u hadisu;

“Ne napuštam nijedan od ova dva ihrama“.[200]

(200. Nesâî, Menâsik 102; lbn Hibbân, Sahih, IX/220; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/348.).

Ne može se izaći iz oba stanja ihrama jednim kurbanom. Zato u ovom slučaju, apsolutno nema pravo da se izađe iz stanja ihrama. Ako osoba koja namerava da obavi Kırân Hadž pošalje dva (hedi) kurbana, nije obavezna da posebno navede onu za umru, a onu za hadž. Jer je ova specifikacija besmislena. Zato se uopšte ne uzima u obzir.

(PS: Samir B: Za osobu ihsâr koja započinje Kırân Hadž*- Stanje ihsâra (ihrama) za nekoga ko započinje Kırân Hadž je kada neko namerava da obavi Hadž i Umru istovremeno i ulazi u Hadž sa jednim ihramom; nakon završetka Umre, osoba ne izlazi iz stanja ihrama već obavlja dužnosti Hadža sa istim ihramom te ostaje u stanju ihrama do kraja Hadža. U ovom slučaju, postaje obavezno prineti kurban zahvalnosti (ako neko ne može da prinese ovaj kurban, treba umesto toga postiti).

Objašnjenje:

Kırân Hadž: Ovo je vrsta hadža koji se obavlja u istoj sezoni hadža, sa namerom da se obave i umra i hadž, a počinje sa jednim ihramom (svetom odećom).

Namera (Ihsâr/Ihram): Po dolasku u Mikat (ili pre toga), osoba ulazi u stanje Ihram sa namerom kao što je: “O Allahu, ušao sam u Ihram da obavim Hadž i Umru za Tvoje zadovoljstvo. Učini ih lahkim za mene i prihvati ih“.

Prijava:

Obavljaju se umra tavaf i sa'j.

Ne napušta se stanje ihrama, niti se brije.

Dužnosti hadža se obavljaju u istom stanju ihrama (arafa, muzdelifa, mina, itd.).

Ostaje se u stanju ihrama dok se hadž ne završi.

Kurban i Post: Kao i kod Temettu' hadža, prinošenje kurbana zahvalnosti je obavezno u Kırân Hadžu. Ako se kurban ne može prineti, post se obavlja po povratku sa hadža ili određenim danima (obično 10 dana).

Ukratko, "ihsâr osoba koji započinje Kırân Hadž" znači ovo posebno stanje namere i ihrama koje kombinuje hadž i umru.

Autor nepoznat. Hvala.).

Dan klanja ihsâr kurbana

[4/110]

Prema stavu Ebû Hanîfe (r.a.h.), ihsâr kurban nije kurban koji se može zaklati samo na dan Kurban-bajrama.

1). Dozvoljeno je ako osoba kojoj se kurban šalje pristane da zakolje ovu žrtvu na početku prvih deset dana Dhul-hidžeta. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ovaj se Kurban može zaklati samo prvog dana Kurban-bajrama. Hedi Kurban je Kurban kojim se izlazi iz stanja ihrama za hadž. Zato, kao i Kırân i Temettu' hedi, može se zaklati samo na dan kurbana.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Uzvišeni Allah je u ovom ajetu jasno rekao da postoji posebno mesto za žrtvovanje životinja radi ihsâra***.

" ... وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ ..." - " ... a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte ...". [el-Bekare, 2/196].

Ograničenje ove žrtve na određeno mesto je dodatak onome što je navedeno u ajetu. Ovaj se dodatak ne može utvrditi ličnim mišlenjem. Štaviše, ovaj Kurban je iste kategorije kao i Kazneni Kurban (Cezâ Kurbanı), jer postaje obavezna zbog napuštanja stanja ihrama pre određenog vremena. Zato jedenje sa ovog kurbana nije dozvoljeno. Kazneni kurbani mogu se klati samo u Haremu. Za razliku od Temettu' i Kırân kurbana, ne postoji uslov da se mora klati samo prvog dana Kurban-bajrama, jer su to dela hadža. To je Kurban čije je meso dozvoljeno jesti, baš kao i Kurban koji se kolje na Kurban-Bajramu.

(PS: Samir B: žrtvovanje životinja radi ihsâra***- Ova izjava ukazuje da (hedi) Kurban koju oni koji nameravaju da obave hadž ili umru i uđu u stanje ihrama, ali nisu u mogućnosti da izvrše svoju dužnost zbog prepreka poput bolesti ili neprijateljskih napada (ihsâr), moraju zaklati na određenom mestu unutar područja Harema gde se nalazi Kaba; to je obično blizina Kabe, što znači da je Allah Teâlâ pridao poseban geografski značaj ovom činu ibadeta i naredio da se Kurban izvrši na odgovarajućem mestu.

Značenje:

Ihsar (Ihsâr): Situacija u kojoj se, nakon početka hadža ili umre, dužnost ne može izvršiti zbog prepreke (bolest, blokada puta itd.).

Hedi (Kurban): U slučaju ihsâra, odnosi se na Kurban koji se mora zaklati da bi se izašlo iz stanja ihrama.

Specifično mesto: Mesto gde se ovaj (hedi) Kurban mora zaklati je područje "Harem" oko Kabe u Mekki.

Izraz: Ajet naglašava da Kurban u ovoj posebnoj situaciji ne treba da se obavlja na običnom mestu, već na ovom svetom mestu (Haremu) koji je odredio Allah Teâlâ. Ovo ukazuje važnost potpunog pridržavanja geografskih uslova ibadeta i Alah-ovih Teâlâ naredbi.

Ova je situacija objašnjena u 196. ajetu sure e-Bekare. Ajet naglašava važnost ozbiljnosti, pobožnosti (straha od Allaha Teâlâ) i potpune poslušnosti Njegovim naredbama u obožavanju (ibadeta) Allaha Teâlâ.

Autor nepoznat. Hvala).

Ukidanje zabrane (ihsâra) nakon slanja Hedi kurbana

Znajući ovo, možemo reći sledeće: Ako pošalje svoj Hedi Kurban, a zatim se zabrana (ihsâr) ukine, stvar se može ispitati sa tri stanovišta.-Ako neko može da obavi i hadž i Hedi Kurbana (pre nego što se zakolje), treba da se fokusira na obavljanje hadža. U ovom slučaju, nema pravo da izađe iz stanja ihrama sa kurbanom. To je zato što je Kurban posledica nemogućnosti obavljanja hadža. Zato ona služi kao zamena. Osoba je u stanju bila da izvrši prvobitni čin pre nego što se dogodila nameravana zamena. Zato se sa razmatranja ove zamene odustaje. Ova osoba treba da se fokusira na hadž. Ako stigne da obavi klanje kurbana, može je koristiti kako želi. Jer je ovaj Kurban njegovo vlasništvo. Bila je namenjena za određenu svrhu, ali sada mu više nije potrebna.-Ako neko propusti i hadž i (hedi) Kurban, nije obavezan da obavi hadž. To je zato što, čak i nakon što se stanje ihsâra (sprečavanja hadža) završi, njihova nemogućnost obavljanja obreda hadža se nastavlja. Zato imaju pravo da izađu iz stanja ihrama obavlanjem (hedi) kurbana. Ako odluče da obave umru i izađu iz stanja ihrama, imaju pravo na to jer su propustili hadž. Neko ko propusti hadž izlazi iz stanja ihrama sa umrom. Njihova je namera pri tome da izbegnu potrebu za kompenzacijskom umrom.-Ako neko uspe da ode na hadž, ali propusti Hedi Kurban (pre nego što se zakolje), ova se situacija može razmatrati prema mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.). Ne može se razmatrati prema stavu dva imama (Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.)), jer je prema njima ovaj Kurban specifičan za dan kurbana. Zato je nezamislivo doći na hadž bez kurbana. Štaviše, prema stavu Ebû Hanîfe (r.a.h.), po analogiji (kijasu), ova osoba treba da nastavi sa hadžom. Ova osoba ne može da izađe iz stanja ihrama sa kurbanom. Ovo je takođe stav Zufera (r.a.h.), jer se sa uklanjanjem stanja ihsâra uklanja i nemogućnost izvršenja radnji. Kao što smo ranije objasnili, kada je neko u mogućnosti da izvrši prvobitni čin, razmatranje zamene se odbacuje. Zato treba nastaviti sa izvršenjem prvobitnog čina. Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.), primenjujući istihsân (pravnu preferenciju), izjavio je sledeće: Ova osoba ima pravo da izađe iz stanja ihrama sa (hedi) kurbanom. Jer, ako ode na hadž, njegova imovina (hedi kurban) će biti izgubljena. Kurban je njegova sopstvena imovina. On je stekao ovu životinju u određenu svrhu, a to je da izađe iz stanja ihrama. Ako ne može da dostigne hadž i ne može da izađe iz stanja ihrama sa ovim kurbanom, njegova će imovina biti izgubljena. Svetost imovine je kao svetost života. Kao što je strah od opasnosti po život valjan izgovor za izlazak iz stanja ihrama, tako je i strah od gubitka imovine. Najbolja opcija za tu osobu je da ode na hadž, jer će je to približiti ispunjenju obećanja koje je dala preduzimanjem onoga što je započela.

Situacija odlaska na hadž bez mahrema (muškog staratelja) i status muhsâr žene (onoj kojoj nije dozvoljeno da putuje)

Žena koja uđe u stanje ihrama sa namerom da obavi hadž bez pratnje muža ili mahrama (bliskog muškog rođaka) na putovanju, takođe se smatra muhsârom.

Ova je presuda, prema hanefijskoj školi mišlenja zato što nije dozvoljeno ženi da obavi hadž bez mahrema (muškog rođaka sa kojim je brak zabranjen) ili bez muža.Šâfiîa (r.a.h.), međutim, navodi sledeće: Čak i ako žena ne može da pronađe mahrema (muškog rođaka sa kojim je brak zabranjen) za putovanje, ona može da krene na putovanje ako pronađe žene od poverenja da je prate. On navodi Hz.Poslanikovo (s.a.v.s.) objašnjenje izraza “sposobnost“ u ajetu kao da se odnosi na zalihe i prevoz kao dokaz za to. Zato je uslov “mahrem“ samo dodatak ajetu.

[4/111]

Takav je dodatak, prema nama (hanefijskoj školi), ekvivalentan ukidanju (nash) pravila. Štaviše, hadž je putovanje. Baš kao i na putovanju po hidžri, mahrem (muški staratelj) nije uslov za putovanje na hadž. Jer, muslimanka u Daru'l-Harbu (zemlji rata) može putovati u islamsku zemlju bez mahrema. To je zato što su uslovi za ispunjenje obaveze generalno stvari koje pojedinac može ispuniti. Međutim, žena nema starateljsku vlast nad svojim mahremom. Ne postoji obaveza da je njen mahrem prati na ovom putovanju. Prema konsenzusu učenjaka, žena nije obavezna da se uda samo zbog ovog putovanja. Iz ovoga razumemo da mahrem nije uslov. Međutim, žena mora izbegavati iskušenje (fitnu). Postoji iskušenje u društvu muškaraca. Ona takođe oseća odsutnost kada je sama. Zato, ona preduzima hadž sa pouzdanim ženama sa kojima se oseća blisko, čime eliminiše potrebu da bude sa muškarcima.Dokaz za nas hanefije je sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.) koji je preneo İbn Abbâs (r.a.h.):

لَا يحلُّ لامْرأةٍ تُؤمنُ باللهِ والْيوْمِ الْآخرِ أنْ تُسافر فوْق ثلاثة أيّامٍ ولَيالِيها إلّا ومعها زوْجُها
أوْ ذُو رحمٍ محْرمٍ منْها

"Ženi koja veruje u Allaha Teâlâ i u Sudnji dan nije dozvoljeno da putuje duže od tri dana i tri noći bez pratnje muža ili mahrema (bliskog muškog rođaka)". [201]

(201. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/142; Buhârî, Cezâu's-Sayd 27, Taksîru's-Salât 4; Muslim, Hacc 413, 424; lbn Mâce, Menâsik 7; Ebû Dâvûd, Menâsik 2; Tirmizî, Radâ' 15.).

Jedan od as'haba je ustao i rerkao Hz.Poslanika (s.a.v.s.): "Želim da učestvujem u ovom ratu, ali moja žena želi da obavi hadž. Šta da radim?" Upitao ga je. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odgovorio:

اُخْرُجْ معهَا لَا تُفَارِقْهَا

-"Pođi sa njom. Ne ostavljaj je!"[202]

(202. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/222; Buhârî, Cezâu's-Sayd 27, Muslim, Hacc 424; lbn Huzeyme, Sahih, IV/137; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/424.).

Ovaj hadis je dokaz da su ašabi razumeli putovanje koje je Poslanik pomenuo kao hadž. Zaista, osoba koja je postavila pitanje učinila je to u ovom kontekstu. Poslanikova naredba ovom ašabu da napusti bitku i krene na hadž sa svojom ženom je dokaz da žena ne može putovati bez muža ili mahrema (bliskog muškog rođaka). To znači da žena kreće na ovo putovanje svojom slobodnom voljom. Zato, osim ako nije u pratnji muža ili bliskog rođaka, hadž, kao i druga putovanja, nije joj dozvoljeno. Putovanje seobe (hidžre) je drugačije, jer u hidžri žena ne preduzima putovanje; ona samo traži spas. Zar ne vidite da ako žena stigne do muslimanske vojske u zemlji rata i nađe sigurnost, ona nakon toga ne može putovati bez mahrema (muškog staratelja)? Jer, u zemlji rata, žena je u očajničkoj potrebi zbog pretnje po njen život. Zar ne vidite da žena koja poštuje svoju idu[203] u Daru'l-Harbu (zemlji rata) ne sprečava je da putuje? Međutim, ako žena poštuje svoju idu u Daru'l-Islamu (zemlji islama), ona nema pravo da putuje na hadž. Uticaj odsustva mahrema (muškog staratelja) na sprečavanje putovanja sličan je efektu ide. Pošto se ženska ida smatra preprekom za putovanje na hadž, odsustvo mahrema je takođe prepreka na isti način. Jer, žena može biti izložena iskušenju (fitni). Prisustvo žena zajedno ne eliminiše iskušenje, već ga povećava. Iskušenje može eliminisati samo zaštitnik koji će zaštititi ženu i neće osećati želju prema njoj. Mahram je osoba sa kojom je brak sa ženom večno zabranjen zbog srodstva, hraniteljskog srodstva ili afiniteta. Zar ne vidite; dozvoljeno je bliskom rođaku da bude sam u sobi sa tom ženom.

(203. Ida العدة / : To je period tokom kojeg muškarac ili žena čekaju bez stupanja u brak sa drugom osobom nakon raskida braka. S'hodno tome, ida se deli na dva:

1. Idet-i Ridžâl: Ovo je period čekanja koji poštuju muškarci. Muškarac koji je oženjen sa četiri žene, razvede se od jedne od njih i želi da se oženi drugom, ne može se oženiti drugom ženom dok se ne završi period čekanja razvedene žene. Isto važi i za muškarca koji želi da se oženi sestrom, tetkom po očevoj ili majčinoj liniji svoje razvedene žene.

2. İddet-i Nisâ: Ovo je period čekanja koju poštuju žene. Žena koja poštuje ovaj period čekanja naziva se "mu'tedde". Postoji nekoliko vrsta perioda čekanja za žene.

a. Idet-i Eshur: Tromesečni period čekanja koji poštuju žene koje su se razdvojile od svojih muževa i žene koje nisu imale menstruaciju zbog detinjstva ili starosti.

b. Idet-i Haml: Period čekanja (idda) koji trudnica poštuje dok se ne porodi nakon smrti muža.

c. Period čekanja na hajz: Žena koja je razdvojena od muža razvodom ili poništenjem braka i koja je pod hajzom, mora poštovati period čekanja od tri hajz ciklusa.).).

Celokupni mehr

Osoba kojoj je zabranjeno da se oženi ženom, čak i ako je bliska rođaka, neće osećati želju za njom ako zna da mu je ona večno zabranjena. Slično tome, moći će da putuje sa njom. Nije bitno da li je mahrem (muški čuvar) slobodan ili rob, musliman ili nemusliman. Jer, sledbenici svake religije nastoje da zaštite svog mahrema. Međutim, ako je mahrem zoroastrijanac (poklonik vatre), žena ne može putovati sa njim. To je zato što zoroastrijanac veruje da je žena dozvoljena za njega i da zato njegova želja za njom neće prestati. Iz tog razloga, žena ne sme putovati sa zoroastrijskim mahremom, a još manje bi smela biti sama sa njim u sobi.

[4/112]

Znajući ovo, možemo reći da ako žena uđe u stanje ihrama radi obaveznog [farz] hadža ali ne može da pronađe mahrema (muškog staratelja), ona je religiozno sprečena da putuje. U ovom slučaju, žena se smatra muhsârom (onoj kojoj nije dozvoljeno da putuje). Ona će poslati Hedi (Kurban) i napustiti stanje ihrama.

Muž sprečava ženu da obavi obavezni [farz] hadž iako ima mahrema (bliskog rođaka sa kojim je brak zabranjen)

Ako je žena udata, ali želi da krene na putovanje sa svojim mahremom (muškim rođakom sa kojim je brak zabranjen) radi farz hadža, prema Hanefijskom mišlenju, njen muž nema pravo da je spreči.Šâfiîa (r.a.h.) je rekao sledeće: Muž ima pravo da spreči svoju ženu da obavi farz hadž. To je zato što, kroz bračni ugovor, žena postaje kao muževljeva robinja, te se time uspostavlja muževljevo pravo da ima koristi od nje. Preduzimanjem ovog farz hadža, žena ometa prava svom mužu ili ga primorava da podnosi teškoće radi njene odsutnosti. Zato, baš kao što muž ima pravo da spreči svoju ženu da putuje u posetu bliskim rođacima ili na nâfile hadž, on takođe ima pravo da je spreči da obavi i ovaj farz hadž. Međutim, mi, hanefijski učenjaci, kažemo sledeće: Farz hadž za ženu nastaje samo tada kada su ispunjeni svi uslovi. Ovo je odvojeno od prava muža. Zbog bračnog ugovora, muž nema ovlašćenje da spreči svoju ženu da obavlja svoje farz dužnosti.

Muž sprečava svoju ženu da ispunjava svoje verske obaveze

Zar ne vidite da muž ne može sprečiti svoju ženu da posti tokom Ramazana, niti gospodar može sprečiti svog roba da klanja namaz, jer je to odvojeno od njegovih prava? To je isto. Međutim, situacija je drugačija ako žena ne može da pronađe mahrema (muškog rođaka sa kojim je brak zabranjen). Jer, u ovom slučaju, pošto jedan od uslova za hadž nije ispunjen, hadž nije farz za tu ženu. Ako žena ne mora da putuje jer je udaljenost između njenog mesta stanovanja i Mekke manja od tri dana putovanja, njen muž nema pravo da je spreči u tom putovanju, čak i ako nema mahrema (osobu koja joj mora biti rod). To je zato što se ne nameće mahremski zahtev za putovanje na mesta bliža od ove udaljenosti.

Muž sprečava svoju ženu da obavi dobrovoljni [nâfile] hadž

Što se tiče dobrovoljnog hadža: dobrovoljni [nâfile] hadž žene ne smatra se odvojenim od prava njenog muža. Jer, ovaj hadž nije obavezan [farz] za tu ženu. Kada žena uđe u stanje ihrama sa namerom da obavi dobrovoljni hadž, njen muž ima pravo da je spreči i da je natera da napusti stanje ihrama. Međutim, u ovom slučaju, muževljevo uklanjanje žene iz stanja ihrama ne odlaže se dok se Hedi Kurban ne zakolje. Zato on odmah izvodi svoju ženu iz stanja ihrama. Žena takođe mora da prinese Hedi Kurban jer je odmah skinula svoju ihram odeću. Pošto je žena legitimno započela ovaj dobrovoljni hadž, potrebno je (kasnije) da obavi kompenzacioni hadž i umru.***

(PS: Samir B: Ovaj tekst navodi da je za ženu uslov za obavlanje dobrovoljnog [nâfile] hadždža (neobavezni hadždž) saglasnost muža, jer činjenje nafile hadždža utiče na prava muža nad suprugom; ako žena krene na nafile hadždž i obavi ihram bez saglasnosti muža, muž je može odmah zaustaviti i naložiti joj da prekine ihram, a žena mora da zakolje kurban kao kaznu za prekidanje ihrama, i nakon toga mora sigurno da obavi hadždž ili umru kako bi nadoknadila ovu nafile dužnost.

Objašnjenje:

Dobrovoljni [nâfile] hadž i dozvola muža: Kada je hadž obavezan, ženi nije potrebna dozvola muža. Međutim, ako obavlja hadž dobrovoljno (kao dobrovoljni čin), potrebna je dozvola njenog muža. To je zato što dobrovoljni hadž zahteva od žene da napusti muža i krene na dugo putovanje, što utiče na muževa prava nad ženom (zajednički život, bračne obaveze itd.).

Pravo muža da spreči: Čak i ako žena uđe u stanje ihrama radi dobrovoljnog hadža, njen muž je može sprečiti i zahtevati da napusti stanje ihrama. U ovom slučaju, muž je mora odmah i bez odlaganja ukloniti iz stanja ihrama.

Hedi Kurban i nadoknada: Pošto je žena prekinula svoj dobrovoljni hadž na zahtev muža, obavezna je da prinese Hedi Kurban kao kaznu za nadoknadu ovog kršenja.

Neophodnost nadoknađivanja propuštenog hadža i umre: Pošto žena legitimno započinje dobrovoljni hadž (tj. sa namerom i pripremom) te je primorana da ga prekine, ona mora kasnije izvršiti nadoknadni hadž ili umru kako bi ispunila ovu dobrovoljnu obavezu (ovo je neophodna posledica završetka ibadeta).

Ukratko, iako je dobrovoljni hadž čin ibadeta koji žena obavlja svojom slobodnom voljom, ako se obavlja bez saglasnosti njenog muža, njegova prava imaju prednost, a ova situacija zahteva i žrtvu (Kurban) i nadoknadnu umru.

Autor nepoznat. Hvala).

Međutim, obavezni [farz] hadž je drugačiji. Kada žena uđe u stanje ihrama sa namerom da obavi obavezni hadž, može izaći iz ihrama samo prinošenjem Hedi kurbana. To je zato što muž nema pravo da spreči svoju ženu da obavi obavezni hadž ako ona pronađe mahrema (muškog rođaka sa kojim je brak zabranjen). Međutim, ženi može biti onemogućeno da obavi hadž zbog odsustva mahrema. Zato, u ovom slučaju, ona može izaći iz ihrama samo prinošenjem Hedi Kurbana. Kod dobrovoljnog hadža, ženi je nemoguće da obavi hadž zbog prava svog muža. Žena nema ni pravo da se odrekne prava svog muža niti pravo da ih odloži. Zato muž ima pravo da odmah udalji svoju ženu iz stanja ihrama (svete odeće) ako je u njega stupila sa namerom da obavi dobrovoljni hadž. Muževljevo izvlačenje žene iz ihrama; sprečavanje žene i navođenje žene da tokom ihrama ne radi ono što je njemu tokom ihrama zabranjeno, kao što je sečenje noktiju i slično, u najmanjoj meri. Inače, uklanjanje iz ihrama ne postiže se samo sprečavanjem ili rečima "izveo sam te iz ihrama." Jer, ugovor o ihramu je važeći. Izlazak iz ihrama je moguć samo činjenjem onoga što je zabranjeno tokom ihrama. Ovo se ne postiže samo rečima "izveo sam te iz ihrama". Ova je situacija slična onoj kako se legitimno započeti post može prekinuti samo kršenjem zabrane posta. Na primer, ako muž zabrani svojoj ženi da drži dobrovoljni post, ne smatra se da je ona prekinula post samo zbog muževljeve zabrane (?!!!). Slično tome, rob može nameravati da uđe u stanje ihrama bez dozvole svog gospodara. Gospodar ima pravo da ukloni roba iz stanja ihrama kako bi osigurao pravo roba da mu služi i da bi zaštitio sopstvene interese. U tom pogledu, situacija roba je slična situaciji žene u vezi sa dobrovoljnim hadžom, kao što smo objasnili.

[4/113]

Osoba koja je muhsâr na hadžu, ako pošalje dva hedi kurbana, izlazi iz ihrama sa prvim kurbanom. Jer, za izlazak iz ihrama potreban je samo jedan Kurban. Prvi od ova dva kurbana je određen da ispuni obavezu. Drugi se smatra dobrovoljnom kurbanom. Izlazak iz ihrama nije povezan sa dobrovoljnim kurbanom.

Muhsâr izlazi iz stanja ihrama bez žrtvovanja kurbana

Ako osoba kojoj je zabranjeno da ima odnos sa ženom napusti stanje ihrama pre hedi kurbana, onda je kurban potreban zbog njenog napuštanja stanja ihrama. To je zato što je prerano napustila stanje ihrama. Zaista, Uzvišeni Allah kaže:

" ... وَلَا تَحۡلِقُواْ رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ ..." - " ... a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte ...". [el-Bekare, 2/196].

Ona se vraća u stanje ihrama kao i pre dok se Hedi Kurban ne žrtvuje. To je zato što je žrtvovanje hedi kurbana navedeno kao jedini način da se napusti stanje ihrama. Ne može se napustiti stanje ihrama ni sa čim drugim osim kurbanom, kao što je obavljanje tavaf zijareta (posete). Pošto je Tavaf Zijaret naveden kao jedini način da se napusti stanje ihrama koji sprečava hodočasnika da ima odnos sa ženom, ne može se napustiti stanje ihrama u tu svrhu ni sa čim drugim osim tavaf zijaretom.***

(PS: Samir B: Pošto je Tavaf Zijaret naveden kao jedini način da se napusti stanje ihrama koji sprečava hodočasnika da ima odnos sa ženom, ne može se napustiti stanje ihrama u tu svrhu ni sa čim drugim osim tavaf zijaretom.***

- Ovaj tekst objašnjava da oni koji obavljaju hodočašće "Temettu'" ili "Kiran" moraju žrtvovati Hedi Kurban da bi bili oslobođeni zabrana ihrama (posebno seksualnog odnosa sa supružnikom), i da se tek nakon žrtvovanja ove životinje može u potpunosti izaći iz ihrama. Naglašava da druge radnje, poput tavaf zijarata, same po sebi nisu dovoljne za izlazak iz ihrama; ukratko, navodi se da je žrtvovanje životinje neophodan uslov.

Objašnjenje:

Šta je Ihram? To je posebno duhovno stanje u koje se ulazi na početku hadža ili umre, a koje uključuje određene zabrane (nebrijanje, neseksualni odnos sa supružnikom, nenošenje parfema itd.).

Žrtva Hedi: Ovo je obavezan [vâđib] Kurban za one koji obavljaju Temettu' ili Kırân Hadž. Prinosi se kao čin zahvalnosti za olakšanje koje im je pruženo tokom Hadža.

Temettu' Hadž: Ovo je vrsta hadža gde se obavlja umra, izlazi iz stanja ihrama, a zatim se ponovo ulazi u stanje ihrama radi hadža. Oni koji obavlaju Temettu' Hadž, obavezni su da žrtvuju Hedi Kurban.

Kırân Hadžı: Ovo je vrsta hadža koja kombinuje (spajaju) umru i hadž u istom stanju ihrama. Oni koji obavlaju Kırân Hadžı su takođe obavezni da žrtvuju Hedi Kurban.

Zašto se žrtvuje Hedi Kurban? Oni koji obavljaju Temettu' i Kırân žrtvuju ovaj Kurban zato što kombinuju umru i hadž, ili zato što izlaze iz umre i ponovo ulaze u ihram. Ovo je uslov za njihov izlazak iz ihrama.

Značenje teksta:

“Dok se Hedi Kurban ne izvrši, čovek se vraća u stanje ihrama kao i pre“: Ako obavljate Temettu' ili Kırân, a vaš Kurban još nije obavljen, morate nastaviti da izdržavate zabrane ihrama (posebno zabranu seksualnog odnosa sa supružnikom i obrnuto sa suprugom). Ne smatra se da ste u potpunosti izašli iz stanja ihrama dok se Kurban ne izvrši.

"Izlazak iz ihrama ne može se obaviti ničim drugim osim kurbanom, kao što je tavaf prilikom posete": Čak i ako obavite tavaf zijaret, koji je deo dužnosti hadža, to vas ne oslobađa obaveze žrtvovanja kurbana. Zato, uslov za izlazak iz stanja ihrama je Kurban, a ne tavaf.

"Pošto je određeno da hodočasnik mora da izvrši tavaf zijaret kako bi izašao iz stanja ihrama, što ga sprečava da ima seksualni odnos sa suprugom, ništa osim tavaf zijareta ne predstavlja izlazak iz stanja ihrama u tu svrhu“. Tekst je donekle zbunjujući u ovom trenutku.

U stvari, žrtvovanje kurbana je jedan od glavnih načina za ukidanje ograničenja ihrama (posebno za Temetu'/Kırân). Ako je potrebna kazna kurbanom za izlazak iz stanja ihrama zbog greške (ubistvo, brijanje itd.), ova kazna kurbanom takođe služi kao način za izlazak iz stanja ihrama.

Ukratko: Tokom hadža i umre, žrtvovanje Hedi Kurbana je obavezno za neke pojedince, u zavisnosti od vrste hadža koji se obavlja (Temettu', Kırân). Sve dok se ovo žrtvovanje ne izvrši, osoba ostaje podložna zabranama ihrama, a žrtvovanje jkurbana e osnovni uslov za izlazak iz ihrama.

Autor nepoznat. *Hvala*.).

Osoba bez novca (muhsâr) koja napušta stanje ihrama bez žrtvovanja kurbana

Osoba pod ihramom koja je u finansijskim poteškoćama ne može napustiti stanje ihrama dok ne žrtvuje Kurban

Kao što je propisano da hodočasnik učini tavaf zijaret kako bi mogao da prekine ihram koji mu zabranjuje odnos sa svojom suprugom, tako je ajetom jasno određeno da i muhsâr treba da prinese kurban. Baš kao što nije moguće izaći iz ihrama na neki drugi način osim tavafa posete, isto važi i za ovo. Ata (r.a.h.) je rekao: "Ako neko nije u stanju da obavi Kurban hadža, treba da razmotri vrednost hadža. Sa njegovom vrednošću, treba da kupi hranu i nahrani siromašne, dajući svakom siromašnom pola sâ'a hrane. Ili, za svaku polovinu sâ'a hrane, treba da posti jedan dan. Na ovaj način izlazi iz ihrama, baš kao i sa Kurban hadžom za kaznu lova". Ebû Yusûf (r.a.h.) je u svom delu "Emâlî" rekao: "Po mom mišlenju, ovaj stav je bolji". Šâfiîa (r.a.h.) ima dva mišlenja po ovom pitanju. Prvo je sledeće. Drugo mišlenje je sledeće: Ako neko nije u mogućnosti da prinese Hedi Kurban, onda, po analogiji (kijasu) sa hedi kurbanom (Temettu'), treba postiti deset dana umesto nje. Međutim, mi hanefije kažemo sledeće: Sva ova mišlenja su analogija (kijas) između pitanja za koje postoji ajet i drugog pitanja za koje takođe postoje dokazi. Ovo nije dozvoljeno. Konačna tačka do koje se treba doći u svakom slučaju je pitanje o kome su utvrđeni dokazi. Nije dozvoljeno napustiti ovo i okrenuti se nečemu drugom.

Šta je Muhsâr uradio pre nego što je napustio stanje ihrama

Sve što osoba kojoj je zabranjen ulazak u Mekku (Muhsâr) učini pre nego što izađe iz ihrama, isto je kao kod osobe u ihramu kojoj ulazak u Mekku nije zabranjen.

Slično tome, ako se Hedi Kurban osobe pod ihramom zakolje van Harema u njeno ime, osoba pod ihramom ostaje u istom stanju ihrama dok ne pošalju drugi Hedi Kurban i ne zakolju je u Haremu u njeno ime. Ako su već napustili stanje ihrama pre ovoga, potrebna je kazna kurbanom zbog napuštanja stanja ihrama. Ovo važi bez obzira da li su toga svesni ili ne. Za Hedi Kurban osobe pod ihramom dovoljna je velika ovca ili drugi Kurban koja je navršila dve godine. Dokaz za ovo je İbn Abbâsova (r.a.h.) izjava da se izraz "Kurban koji vam je lahk" u ajetu odnosi na ovcu. Prema Džabirovom (r.a.h.) rivâjetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je, godine Hudejbe, sedam svojih as'haba učinio partnerima u jednoj životinji (kravi ili devi). Iz ovoga se razume da je ovde obavezno koje životinje mogu biti žrtvovane. Životinje koje se mogu žrtvovati su one koje smo naveli. To je slučaj i ovde. Ako je kurban ukraden nakon što je zaklana, ništa se ne zahteva, jer je kurban već stigao na svoje odredište. Ako osoba koja zakolje Kurban pojede njeno meso nakon klanja, mora da plati vrednost mesa koje je pojela. Trebalo bi da ovo podeli kao sadaku u ime muhsâra (onih kojima nije dozvoljeno da putuju). Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao osobi koju je poslao sa svojim kurbanom:

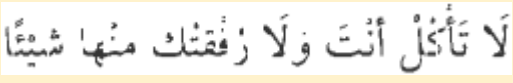

"Ti i tvoji saputnici ne bi trebalo da jedete njeno meso".[204]

(204. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/217; Muslim, Hacc 377; İbn Mâce, Menâsik 101; Ebû Dâvûd, Menâsik 19; Tirmizî, Hacc 71.).

Svo meso mora biti podeljeno kao sadaka u ime muhsâr osobe. Ako ga jede, mora da plati vrednost mesa koje je pojeo. Odluka o vrednosti je ista kao i odluka o stvari za koju se vrednost plaća. Zato on mora da podeli ovu vrednost kao sadaku u ime muhsâr osobe.

Počeo je da obavlja Kırân Hadž te je ostavio mikat pred Arefatom

Ako neko dođe u Mekku sa namerom da obavi Kırân Hadž, obavi tavaf i sâ'j za hadž i umru, a zatim napusti područje mikata pre nego što stane na Arefatu i postane muhsâr (onaj kome je sprečen izlazak iz stanja ihrama), mora poslati žrtveni Kurban (hedi) i pomoću nje izaći iz stanja ihrama. Takva osoba takođe mora obaviti kompenzacioni hadž i umru umesto hadža. Međutim, nije obavezna da obavi kompenzacionu umru umesto svog hadža.

Zato što je ova osoba završila svoju umru obavlanjem tavafa i sâ'ja. Jedini preostali čin umre za ovu osobu je brijanje glave ili skraćivanje kose. Zato ne mora da šalje žrtveni Kurban (hedi) za umru. Slanje žrtvenog kurbana (hedi) je dovoljno da se izađe iz stanja ihrama za hadž.

[4/114]

-Zar ova osoba nije obavila tavaf i sâ'j za svoj hadž? Ako se kaže da su tavaf i sâ'j dovoljni za nekoga ko je propustio hadž i da bi trebalo da budu dovoljni da ova osoba izađe iz stanja ihrama, rekli bismo sledeće:-Obilazak (tavaf) koji je ova osoba obavila nije bio obavezni [vâđib] tavaf. To je samo Kudum Tavaf bio. Nije dozvoljeno da ovo lice izađe iz stanja ihrama sa takvim tavafom. Zato, da bi izašlo iz stanja ihrama za hadž, mora poslati Hedi Kurban. Iz tog razloga, mora izvršiti i nadoknadnu umru. Jer, prema zakonu Ihsâra, prisustvo ovog tavafa i sâ'ja, smatra se kao da nisu bili prisutni. Zato mora izvršiti i hadž i umru, a takođe i prineti Kurban zbog brijanja van Harema. Ova kazna Kurbanom je obavezan samo prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.). To je zato što, za razliku od Ebû Yusûfa (r.a.h.), po mišlenju ova dva imama, šišanje za izlazak iz umre može se obaviti samo unutar harema. To smo ranije objasnili.

Kırân Hadž je ograničen nakon Arefata

Ako neko obavi vukuf na Arefatu, a zatim se nađe u stanju ihsâra, ne smatra se muhsârom.

Jer ajet Allaha Svemogućeg znači:

“ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ " - “ ... A ako budete sprečeni...“ (El-Bekara, 2:196)

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao:

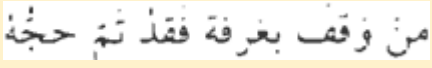

“Ko god je stajao na Arefatu, obavio je potpuni hadž“.[205]

(205. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/226; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/116; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/129.).

Ova osoba je naišla na prepreku nakon završetka hadža. Zato ona ne podleže muhsâru (u sprečenost). Štaviše, odluka o ihsâru (sprečavanju obavlanja hadža ili umre) primenjuje se samo ako postoji strah od propuštanja hadža ili umre. Nakon što obavi stajanje na Arefatu, hodočasnik se više ne plaši toga. Zato se ne smatra muhsârom. Međutim, on ostaje u ihramu dok ne stigne do kuće Allah Teâlâ. Stiže u kuću Allah Teâlâ, obavlja oproštajni tavaf (obilazak Kabe) i obrije glavu ili skrati kosu. Međutim, mora prineti nadoknadni Kurban za napuštanje vukufa (stajanja) na Muzdelifi.Takođe mora prineti nadoknadni Kurban za to što nije bacao kamenćiće na Džemre. Mora prineti nadoknadni Kurban za odlaganje tavafa. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), mora prineti nadoknadni Kurban za odlaganje brijanja. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), nema ništa protiv njega ako odloži brijanje i tavaf. Ova pitanja su prethodno objašnjena:- Zar niste rekli da ako se trajanje njegovog ihrama produži, na njega se primenjuje odluka ihsâra? Međutim, period ihrama je ovde produžen. Ako se pita zašto se presuda ihsâra (oslobađanje od ihrama) ne primenjuje na ovu osobu uprkos tome, rekli bismo:-“To nije slučaj. Zato što je ova osoba dobila mogućnost izlaska iz ihrama, osim zabrane približavanja ženi nakon brijanja. Iako se od ove osobe zahtevaju neki prinosi kurbana, ovde ne postoji valjan izgovor koji bi zahtevao izlazak iz ihrama“.

Opsada (Muhsar) u Mekki tokom obavlanja Kırân Hadža

Ako stigne u Mekku i tamo naiđe na prepreke, ne smatra se da je muhsâr (opkoljen).

Prema Aliji b. Ka'du (r.a.h.), Ebû Yusûf (r.a.h.) je pripovedao: “Pitao sam Ebû Hanîfu (r.a.h.) o situaciji nekoga u ihramu ko je muhsâr (opkoljen) u Haremu. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je odgovorio: 'Nije opkoljen.' Na to sam rekao:'Zar Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije bio opkoljen na Hudejbi? Zar Hudejbija nije unutar Harama?' Imam je odgovorio:'Mekka je u to vreme bila Daru'l-Harb (zemlja rata). Danas je to Daru'l-Islam (zemlja islama). Zato se ihsâr (opsada) ne dešava u Mekki'". Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao: Kao što ste možda primetili, mišlenja sam da se osoba smatra muhsâr (opkoljenom) samo ako neprijatelj pobedi u Mekki i spreči hodočasnika da stigne do Božje kuće (Kabe).

[4/115]

Najtačnije objašnjenje je sledeće: Ako je neko ušao u stanje ihrama sa namerom da obavi hadž, ali je sprečen da obavi i stajanje (vukufu) i obilazak (tavaf) Kabe, onda se smatra muhsârom (onim ko je sprečen da obavi ihram). Ako nijedno nije sprečeno, nije muhsâr. Jer, ako nije sprečen da obavi tavaf, moguće je da sačeka dok se hadž ne završi. Nakon što se hadž završi, može da obavi tavaf i sâ'j te da izađe iz stanja ihrama. Ako nije sprečen da obavi stajanje (vukufu), moguće je da obavi stajanje na Arefatu kako bi završio hadž. Ako je sprečen da uradi bilo koju od ovih stvari, postaje nemoguće da obavi hadž i da izađe iz stanja ihrama sa tavafom. Zato se smatra muhsârom. Situacija ove osobe je slična situaciji nekoga ko je muhsâr u brdskom regionu.

Činjenica ta da su dve osobe koje nameravaju da obave umru zarobljene

Ako čovek istovremeno izgovori Telbiju za dve Umre hadža i krene ka Mekki da obavi oba, ali se usput nađe u opsadnom stanju (muhsâr), on šalje (živu) žrtvenu životinju (Kurban Hedi) samo za jednu od Umru hadža.

Glavno pravilo u ovom pitanju je sledeće: Ako čovek namerava da obavi dve umre ili dva hadža istovremeno, prema mišlenju Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.), obe su namere validne. Muhammed i Šâfiîa (r.a.h.) su rekli da je namera ulaska u ihram validna samo za jedan od ova dva čina ibadeta. To je zato što ihram nije primarna svrha ibadeta; već je samo za obavljanje dela umre ili hadža. Nezamislivo je obaviti dva hadža u istoj sezoni hadža ili dve umre hadža u isto vreme. Ugovor je apsolutno nevažeći ako primarna svrha nije prisutna. Pošto primarna svrha nije prisutna u jednom od dva ugovora, ihram važi samo za jedan od njih. Ova su dva imama uporedila ovu stvar sa namazom i postom. Jer, osoba koja započne dva posta istog dana ili dva namaza istim početnim tekbirom, počinje samo jednu od njih. Ova je situacija sasvim jasna prema Šâfiînom (r.a.h.) pravilu. Jer, prema njemu, ihram je element (temelj). Zato je prema njemu, ulazak u ihram sa namerom hadža validan samo tokom meseci hadža. Prema Muhammedu (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim), iako je ihram uslov, u nekim se propisima smatra stubom (temeljom). Zar ne vidiš da osoba koja propusti hadždž nema pravo da ostane u ihramu dok ne obavi hadždž naredne godine. Da je ihram bio jedan od uslova hadždža, kao što je čistoća (teharet) uslov za namaz, ta osoba bi imala to pravo. Pošto je ihram jedan od stubova (rukn) hadždža, ostala dela spadaju u nivo običnih činova. Kao što se ne može zamisliti istovremeno stajanje na Arefatu za dva hadždža ili obavljanje tavafa za dve umre, tako se ne može zamisliti istovremeno izvršavanje ova dva čina. Jer su Ebû Hanîfi i Ebû Yusûfu (r.a.h.) rekli da nema kontradikcije između ova dva ihram ugovora. Dokaz za to je taj da, iako su oba jednaka, samo jedan je validan. Kao što nije validno venčati se sa dve sestre istovremeno, ako postoji kontradikcija između dva identična ugovora, originalno pravilo je da nijedan nije validan. Ako se dokaže da nema kontradikcije, onda je ihram validan. Štaviše, izvršavanje radnji nije povezano sa ihramom niti sa bilo kakvom kontradikcijom u izvršavanju tih radnji. Pošto same radnje nisu povezane sa stanjem ihrama, to ne sprečava validnost namere da se izvrše ova dva čina ibadeta, za razliku od namaza i posta.Početak namaza i posta se smatra ispunjenjem tog ibadeta. Obavljanje ibadeta je povezano sa ovim početkom. Vreme je primarna mera posta. Dakle, ne može se zamisliti da se dva posta drže istovremeno.Štaviše, ulazak u stanje ihrama je razlog za obavezivanje obavlanja hadža ili umre, čak i bez direktnog odnosa na samo obavlanje hadža. Zato, spada u kategoriju zaveta. Davanje zaveta o istovremenom obavlanju dve umre je validno. Kao što smo ranije objasnili, iako se ihram u krajnjoj liniji smatra stubom hadža, on je u početku među uslovima. Zato je ulazak u ihram za hadž ili umru kao obavlanje abdesta za namaz. Baš kao što je obavlanje abdesta validno za dva namaza, nema kontradikcije po ovom pitanju. Znajući ovo, možemo reći da je, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), osoba koja ulazi u ihram sa ove dve namere odbacila jednu od njih. Jer, kada se stanje ihrama završi, došlo je vreme za obavlanje radnji. Zato, u ovom slučaju, nastaje kontradikcija, te je zato jedna od njih odbačena. Pošto je odbacio jednu nameru, nadoknadni Kurban postaje obavezan za njega. On nastavlja sa drugom namerom. Ako je nameravao da istovremeno obavi dve umre, mora nadoknaditi umru koju je odbacio. Ako neko uđe u stanje ihrama sa namerom da obavi dva hadža istovremeno, odbit će jednu od njih te će zato morati da nadoknadi i umru i hadž.

[4/116]

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.); Sve dok se ne bavi delom drugog nijeta (namere), ne odbacuje ni jednu od ova dva nijeta. Prema očiglednom rivâjetu, osoba odbacuje jednu od ove dve namere u trenutku kada krene ka Mekki da bi izvršio ove radnje. Prema drugom rivâjetu, osoba ne odbacuje jednu od dve namere osim ako ne započne tavaf (obilaženje). To je zato što ta dva stanja ihrama nisu kontradiktorna na početku, niti su kontradiktorna kasnije. U stvari, kasnije su faze lakše od početka. Kontradikcija u radnjama ne zahteva odbacivanje jedne namere osim ako se osoba ne bavi izvršavanjem druge. Korist ove razlike u mišlenju postaje očigledna u pitanju muhsâra (onaj ko nije u stanju ihrama) pre nego što krene ka Mekki. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), osoba šalje dva kurbana da bi izašla iz stanja ihrama jer je nameravao da izvrši dva stanja ihrama. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), osoba šalje jedan Kurban jer je jedno od dva stanja ihrama odbijeno. Međutim, ako je osoba ušla u stanje ihrama samo sa jednim stanjem, onda se smatra muhsârom. Prema Muhammedu (r.a.h.), smatra se da je obavljeno samo jedno stanje ihrama. Zato on šalje samo jedan Hedi Kurban. Ako je krenuo ka Mekki, a zatim bio muhsâr (opkoljen), on šalje samo jedan Hedi Kurban. Jer, kada je počeo da obavlja jedno, odbacio je drugo. Zato je potrebna kazna kurbanom jer je otkazao jedno stanje ihrama, a druga kazna kurbanom je potrebna jer je izašao iz drugog stanja ihrama. Što se tiče nadoknađivanja umre, ako je izgovorio telbiju za dve umre, mora nadoknaditi dve umre. Ako je izgovorio telbiju za dva hadža, mora nadoknaditi dva hadža i dve umre.

Situacija osobe koja ulazi u stanje ihrama sa telbijom, ali ne namerava da obavi hadž ili umru

Ako čovek recituje Telbiju sa bilo čim, bez namere da obavi hadž ili umru, njegov ihram je validan uprkos ovoj dvosmislenosti. Dokaz za to je sledeći hadis: Kada su Hz.Ali i Ebû Musa (r.a.h.) došli iz Jemena, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) im je rekao:

“Sa kojom ste namerom recitovali Telbiju?“,206 upitao je. Odgovorili su:

“Izgovorili smo Telbiju govoreći: 'Kao Telbija Resûlullaha'. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je, uprkos dvosmislenosti njihove namere, smatrao njihov ihram validnim.

(206. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/410; Buhârî, Hacc 32; Muslim, Hacc 154; Tirmizî, Hacc 109; Nesâî, Menâsik 50.).

Kao što smo ranije objasnili, ihram je poput uslova za hadž ili umru. Dvosmislenost namere po ovom pitanju ne sprečava da namera bude validna, baš kao što je tearet uslov za namaz. Kada je ugovor o ihramu dvosmislen, postoje dva načina za izlazak iz ovog ihrama prema islamskom zakonu. Ova dva načina su ili obavljanje obreda hadža ili obavljanje obreda umre. Osoba će u ihramu birati između ova dva te će izaći iz ovog ihrama obavljanjem obreda umre ili obreda hadža. Presuda osobe je kasnije ista kao i njena presuda na početku. Ako postanu muhsâri (oni kome je sprečen ulazak u ihram) pre nego što bilo šta navedu, trebaju samo da pošalju Hedi Kurban. Jer, zato što je ušao u stanje ihrama sa određenom namerom, zato će izaći iz ihrama. Ova osoba treba, putem istihsâna (pravno preferencijalnog rezonovanja), da izvrši umru. Prema kijasu (analogiji), treba da izvrši i hadž i umru. Jer, iako je njegov ihram bio za hadž, treba da izvrši i hadž i umru. Obavezno je biti oprezan prilikom obavljanja tih ibadeta. Međutim, kijas je, prateći pravilo istihsâna, rekao sledeće: Stvar koja je definitivno namenjena postala je dug toj osobi. Stvar koja je definitivno namenjena je umra. Pošto je imao priliku da izađe iz odgovornosti ovog ihrama pre ihsâra obavljanjem umre, takođe ima priliku da izađe iz odgovornosti ihrama posle ihsâra obavljanjem umre.

Osim ako ne postoji muhsâr (vojna blokada), njegova preferencija ostaje važeća sve dok ne izvrši obilazak Kabe. Ako izvrši obilazak Kabe bez ikakve posebne namere, ta se namera smatra umrom.

Zato što je tavaf umre obavezan [vâđib], dok kudum tavaf u hadž nije*. Zato, nema neslaganja između onoga što je obavezno, i onoga što nije. Iz tog razloga, prihvatili smo tavaf koji je ta osoba obavila kao tavaf umre. Time je namera određena.

[4/117]

(PS: Samir B: … dok kudum tavaf u hadž nije*. Znači da Kudum Tavaf, prvi tavaf koji obavljaju hodočasnici po dolasku u Mekku, nije ni obavezan niti zahtevan; to je preporučeni (mustehab) čin ibadeta koji ne povlači za sobom kaznu (dem) ako se izostavi. Ovaj je tavaf posebno namenjen onim koji obavlaju Ifrad hadž; oni koji obavljaju Umru ili Kırân, obavljaju različite tavafe.

Detalji:

Šta je Kudum Tavaf? To je prvi tavaf koji obavljaju oni koji obavljaju ifrad hadž po dolasku u Mekku, kao pozdrav Kabi.

Zašto nije obavezan[vâđib]? Ovo obilaženje (tavaf) koje se obavlja nakon što su obavezni [farz] hadž obredi (kudum tavaf-tavaf posete) i druge dužnosti (kao što su sâ'j i stajanje (vukuf) na Arefatu) završeni, nije obavezna dužnost (fard/vâdžib), već sunet (preporučena praksa) sa velikom nagradom, iako je opciono, a hadž je i dalje validan čak i ako se ne obavi.

Ko ga obavlja? Obično oni koji obavljaju Ifrad Hadž.

Vreme: Može se uraditi do Arefata, ali se preporučuje da se to uradi po dolasku u Mekku.

Ukratko, obavlanje tavafa po dolasku (obilazak Kabe) donosi velike zasluge, ali njegovo neizvršavanje ne poništava hadž, jer nije ni obavezna niti zahtevana dužnost.

Autor nepoznat. Hvala).

Seksualni odnos tokom hadža neodređene vrste

Ako muškarac ima seksualni odnos sa ženom pre nego što odluči koji će hadž obaviti, mora ponuditi Kurban kao kefâret za seksualni odnos, nastaviti sa obredima umre i nadoknaditi propuštenu umru.

Jer, ako ova situacija predstavlja obavezu za tu osobu, onda ta osoba definitivno mora izvršiti nameravano delo. Nameravano delo je umra. Zato se smatra da je namera te osobe za ihram namenjena umri. Jer, ako bi se namera za ihram smatrala namenom za hadž, onda bi, pošto su poništili ovogodišnji hadž seksualnim odnosom, ovogodišnji hadž je izgubio svoju validnost. Ako bi se namera za ihram smatrala namenom za umru, onda ništa nije izgubljeno. Zato se njihov ihram prihvata kao namera za umru.

Ulazak u stanje ihrama sa telbijom, zaboravlanje namere i bivanje muhsârom (osoba koja ulazi u stanje ihrama u stanju obrednog zarobljeništva)

Kao što smo ranije objasnili, ako neko izgovori Telbiju za nešto, imenuje to, zatim zaboravi i biva muhsâr (opkoljen), on šalje Hedi Kurban.

Jer, kao što smo ranije pomenuli, on je ušao u stanje ihrama samo sa jednom odećom ihrama.

Ako osoba napusti stanje ihrama sa svojim hedi kurban ponudom, onda je obavezan i za umra i za hadž.

Pošto je neko možda nameravao da obavi hadž prilikom ulaska u ihram, ovo je mera predostrožnosti. To je prihvatanje onoga što je bezbedno. Ako je neko nameravao da obavi hadž, za razliku od prvog slučaja, mora nadoknaditi i hadž i umru. Jer je u prvom slučaju sigurno da nije nameravao da obavi hadž prilikom ulaska u ihram. Obaveza [vâđib] nadoknađivanja propuštenih namaza se zasniva na nameri hadža. Ako je sigurno da nije nameravao da obavi hadž, naredba o preduzimanju mera predostrožnosti postaje besmislena. Ovde, međutim, namera hadža nije sigurna. Ta je osoba možda nameravala da obavi hadž prilikom ulaska u ihram. Ovo je situacija praćenja mera predostrožnosti. Zato neko sledi meru predostrožnosti i nadoknađuje i hadž i umru. Razlika između neodređivanja namere na početku i njenog određivanja i zaboravljanja je sasvim jasna u pitanjima sudske prakse. Zar ne vidite da osoba koja oslobodi bilo koju od svoje dve robinje nije obavezna da se uzdrži od obe? Međutim, ako ta osoba oslobodi jednu od svoje dve robinje po imenu, a zatim zaboravi koga je oslobodila, mora se uzdržati od obe. Ali se situacija menja ako se seti koga je oslobodila.

Ulazak u stanje ihrama i zaboravlanje namere

Slično tome, ako neko nije sprečen da uđe u Kabu pa stigne do kuće (Kabe) Allaha Teâlâ, treba da obavi i umru i hadž. Od ove će se osobe zahtevati da učini ono što je potrebno za nekoga ko namerava da obavi Kırân Hadži, jer je moguće da je nameravala da uđe u stanje ihrama radi hadža ili radi umre. Zato, opreznim pristupom u ibadetu, oni kombinuju (spajaju) umru i hadž (obavljanjem Kırân Hadža).

Nemojte imati seksualne odnose pre nego što ne stignete do Kabe

Zar ne vidite da ako neko zaboravi namaz, bilo da je noćni ili dnevni, i ne zna koji je namaz, potrebno je da nadoknadi te dnevne i noćne namaze, prema istihsânu (pravna preferencija rasuđivanja). Isto je i ovde.

Ako muškarac ima seksualni odnos sa svojom ženom pre nego što stigne do Božje kuće (Kabe), kao rezultat tog odnosa je potreban Kurban.

Jer je sigurno da je ova osoba nameravala da obavi ihram jednim činom ibadeta. Međutim, mora da završi hadž i umru. Ako ga prekrši, završava se razmatranjem šta je validno. Baš kao što je trebalo da obavi umru i hadž pre prekida hadža, trebalo bi da nastavi sa umrom i hadžom nakon što ga prekrši. On ne napušta stanje ihrama prekidanjem hadža pre obavljanja radnji. Jer, ono što je prekršeno smatra se validnim. Ova osoba nije obavezna da prinese Kırân Kurban. Kırân Kurban je potrebna samo ako su oba čina ibadeta validna.

Seksualni odnos nakon namere za Kırân Hadž

Ako osoba u ihramu stupi u seksualni odnos nakon što je nameravala da obavi hadž ili umru (Kiran hadž) pa izgovori telbiju za oboje, onda su potrebna dva kurbana.

Jer, nakon izgovora Telbije za ovo dvoje, potvrđuje se da se u stanje Ihrama ulazi sa dva Ihrama dodavanjem jedan drugom. Zato se od ove osobe zahteva da nadoknadi dva kurbana zbog seksualnog odnosa. Kao što smo ranije objasnili, odluka u vezi sa nadoknađivanjem ovoga je ista kao i za prvi slučaj.

Namera da se izvršava Kırân i zaboravljanje istog te potom biti u muhsâr stanju

Za dve stvari (hadž i umru) izgovara telbiju, a zatim oboje zaboravi, pa ako postane muhsâr, šalje dva kurbana.

Jer je sigurno da je ušao u stanje ihrama sa dva ihrama. Ako izađe iz stanja ihrama sa dva kurbana, onda je, putem istihsâna (pravna preferencija), dužan da obavi dve umre i jedan hadž. Međutim, prema analogij (kijasu)i, bio bi dužan da obavi dva hadža i dve umre.

[4/118]

Prema analogiji (kijasu), ta je osoba trebalo da obavi dva hadža i dve umre. Jer je dozvoljeno da je imala nameru da obavi dva hadža prilikom ulaska u ihram. Zato treba da nadoknadi dve umre i dva hadža kao meru predostrožnosti. Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.), sledeći princip istihsâna (pravne preferencije), rekao je: Delovanje muslimana se tumači na najvalidniji i najbolji mogući način. Ako ga nije moguće smatrati validnim, tada se kaže da je nevažeće.Ako ihram ove osobe smatramo validnim i najboljim, tumačili bismo njegovu nameru kao validnu i najbolju kao Kırân Hadžı. Ako njegov ihram smatramo validnim za “dva hadža“, tumačili bismo njegovu nameru kao nevažeću, jer je obavlanje dva hadža zajedno nemoguće. Zato smo smatrali da je ta osoba ušla u ihram za “hadž i umru“. Kada ova osoba izađe iz ihrama žrtvujući dva kurbana, treba da nadoknadi dve umre i jedan hadž, baš kao neko ko je nameravao da obavi Kırân Hadžı. Ako se ne zaglavi na putu i stigne do kuće (Kabe) Allaha Teâlâ, odgovor je da, putem istihsâna (pravne preferencije), njegov ihram (stanje obredne čistoće) treba smatrati “hadžom i umrom“, baš kao i neko ko obavlja Kırân Hadžı. Međutim, prema analogiji (kijasu), trebalo je da završi svoj hadž i umru zajedno sa ostalim hodočasnicima, prinese Kırân Kurban, a takođe prinese i nadoknadni Kurban, i nadoknadi hadž i umru. To je zato što je ušao u ihram sa namerom “hadža i umre“, a pošto je napustio jedno od njih, može biti obavezan da prinese Kırân Kurban. Zato kažemo da ova osoba treba da postupa oprezno u svakom pogledu i da završi svoj hadž i umru zajedno sa ostalim hodočasnicima. Zbog mogućnosti da je nameravala oba, trebalo bi da prinese Kırân Kurban. Štaviše, ova osoba treba da prinese i nadoknadni kurban zbog mogućnosti da je nameravala drugu, trebalo bi da nadoknadi umru i hadž. Ako je ušao u ihram sa namerom dve umre, trebalo bi da izvrši radnje jedne i nadoknadi drugu umru zajedno sa propuštenim hadžom. Zato bi definitivno izašao iz okvira svoje situacije. Ovo je analogija. Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.), sledeći put istihsâna (pravne preferencije), prihvatio je nameru ove osobe kao validnu, smatrajući je da je imala nameru za Kırân i da je učinila ono što su drugi hodočasnici činili. Zatim, ono što ova osoba mora da uradi jeste to da prinese nadoknadni Kurban da bi nadoknadio hadž i umru. Situacija ostaje ista ako se upusti u seksualni odnos tokom bilo kog od ova dva čina. Ako se ova osoba upusti u seksualni odnos, prema dokazima istihsâna, smatra se da je imala nameru za Kırân. Jer, pogrešna namera postaje validna zbog validnog čina.

Allah Teâlâ zna najbolje.

Upuštanje u seksualni odnos tokom ihrama

Za Ihram, to znači imati seksualni odnos pre nego što se stigne do Arefata.

Ako muškarac ima seksualni odnos sa ženom pre nego što obavi hadž na Arefatu, dok su i on i njegova žena u stanju ihrama za hadž, oboje moraju žrtvovati ovcu kao kaznu. Oboje završavaju ovaj hadž, ali to moraju nadoknaditi sledeće godine.

Kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) upitan o situaciji osobe u ihramu koja je imala seksualni odnos sa svojom ženom dok su oboje bili u ihramu za hadž, on je odgovorio:

يُرِيقَانِ دَمًا وَيَنْضِيَانِ فِي حَجَّتِهِمَا وَعَلَيْهِمَا الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ

“Oboje da zakolju ovcu. Zatim završe taj hadž. Međutim, moraju nadoknaditi taj hadž sledeće godine“.[207]

(207. lbn Ebû Şeybe, Musannet, lll/361; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/172; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/128.).

Ovo je takođe preneto od as'haba Hz.Umera, Hz.Alije i Ibn Mes'ûda (r.a.h.). Međutim, oni su rekli da kada se vrate u Mekku da nadoknade hadž, oni se razdvajaju jedan od drugog. To znači da svako od njih ide drugačijim putem od drugog. Mâlik (r.a.h.) je svatio doslovno značenje ove izjave i rekao da treba da se razdvoje jedan od drugog čim napuste svoje domove. Međutim, ovaj je stav daleko od razumevanja jurisprudencije. Jer, ovaj muž i žena mogu imati seksualne odnose sve dok nisu u ihramu. Njihovo razdvajanje je radi zaštite od seksualnog odnosa. Nema smisla da se razdvajaju kada je seksualni odnos dozvoljen između njih.

[4/119]

Zufer (r.a.h.) je rekao: Oni se razdvajaju jedan od drugog od vremena ihrama. Jer je razdvajanje supružnika tokom ihrama, prema mišlenju gore pomenutih as'haba, čin hadža. Vreme za činjenje nečega što nije deo hadža je posle ihrama.Ovaj stav nije jak. Jer se razdvajanje supružnika dok su u ihramu ne smatra činom hadža tokom obavlanja hadža. Takođe se ne smatra činom hadža u trenutku nadoknađivanja propuštenog hadža. Jer se nadoknađivanje propuštenog hadža obavlja na isti način kao i obavljanje samog hadža.Šâfiîa (r.a.h.) je, međutim, rekao: Ako se muž i žena približe mestu gde su imali seksualni odnos, oni se razdvajaju jedno od drugog. Jer ne mogu biti sigurni da se njihova požuda neće pojačati i da neće imati seksualni odnos kada stignu na to mesto. Oni se razdvajaju da bi izbegli ovu situaciju. Ovo mišlenje je takođe pogrešno. Jer je muž imao seksualni odnos sa svojom ženom u prvoj godini braka. Ako bi razdvajanje bilo obavezno, onda bi i razvod braka bio obavezan. Međutim, niko to nije naredio. Štaviše, oni razmatraju nevolju sa kojom će se suočiti kada stignu na to mesto zbog jednostavnog zadovoljstva. Njihova nevoljnost da se upuste u seksualni odnos i njihovo žaljenje se povećavaju, tako da se ono što im se dogodilo prvi put ne ponovi. Mi, hanefijski učenjaci, kažemo sledeće: Namera gore pomenutih as'haba je sledeća: Ako se muž i žena plaše da će pasti u iskušenje (fitna), mogu se razdvojiti ne kao obavezu [vâđib], već kao preporučeni čin (mendub). Baš kao što mladić, ako ne može da se kontroliše da ide dalje, treba da se uzdrži od ljubljenja svoje žene dok posti, i to je preporučeni čin (mendub).

Za Kırân, seksualni odnos osobe u ihramu pre Arefata

Ako muž i žena imaju seksualni odnos dok nameravaju da obave Kırân Hadži, i oboje uđu u dva stanja ihrama (obredne čistote), onda se svako od njih kažnjava žrtvovanjem dve ovce.

Ako nisu obavili Tavaf (obilazak) Kabe (za umru) pre nego što su imali seksualni odnos, oboje moraju nadoknaditi i hadž i umru. Iako oboje moraju da obave Kırân Hadž, obaveza prinošenja Kırân kurbana za ovaj hadž se odriče jer su njihovi obredi hadža nevažeći. Ovaj Kurban je za obrede hadža i obavezna je samo za nekoga ko obavi i hadž i umru sa istim važećim ihramom. Ako su obavili obilazak Kabe (za umru) pre nego što su imali seksualni odnos, odgovor je i dalje da su dva kurbana obavezne. To je zato što obavlanje tavafa ne poništava umru, niti ihram osim ako se neko ne obrije. Međutim, u ovom slučaju, ne moraju da nadoknade umru, jer su imali seksualni odnos nakon obavljanja umre. Pošto je stub umre tavaf, njihova se umra ne poništava; samo je njihov hadž nevažeći. Moraju nadoknaditi hadž. Pošto je jedan od dva hadž obreda nevažeći, obaveza prinošenja Kırân kurbana se za tu osobu oslobađa. Ako neko stupi u seksualni odnos nakon što je obavio stajanje (vukuf) na Arefatu, prema hanefijskoj školi mišlenja, nijedan od dva hadž obreda ne postaje nevažeći. Ovo smo već objasnili. Međutim, pošto se seksualni odnos dogodio dok je osoba bila u stanju ihrama za hadž nakon vukufa, kazna je žrtvovanje deve, a pošto je prekršaj počinjen u stanju ihrama za umru, kazna je žrtvovanje ovce. Štaviše, pošto su oba hadž obreda obavljena validno, kazna je prinošenje Kırân kurbana.

Seksualni odnos osobe u ihramu nakon stajanja (vukufa)

Ako hodočasnik stupi u seksualni odnos nakon što je obavio vukuf na Arefatu i kao kaznu žrtvuje devu, te ako nakon toga ponovo stupi u seksualni odnos, žrtvuje ovcu.

Pošto je prvi polni odnos izazvao nedostatak u stanju ihrama, a drugi se polni odnos poklopio sa nepotpunim stanjem ihrama, žrtvovanje ovce bi bilo dovoljno kao kazna, za razliku od prvog slučaja. Međutim, prvi se polni odnos poklopio sa potpunim stanjem ihrama. Zato je u tom slučaju žrtvovanje deve bilo potrebno kao kazna.

Osoba u ihramu može imati seksualni odnos nakon brijanja i završetka tavafa oko Kabe četiri kruga.

Ako muškarac obrije glavu ili skrati kosu, obavi četiri kruga tavafa oko Kabe, a zatim ima seksualni odnos, od njega se ništa ne zahteva.

Jer se većina krugova tavafa smatra ekvivalentnim celokupnim tavafom, u smislu potpunog izlaska iz stanja ihrama.

[4/120]

Kada žena završi tavaf (obilazak Kabe), smatra se da je potpuno izašla iz stanja ihrama, baš kao što je to slučaj kada završi većinu tavaf krugova. Prema Ibn Semâa'i (r.a.h.), koji je preneo od Muhammeda (r.a.h.), ako neko obavi tavaf dok je u stanju dženabe (obredne nečistoće), a zatim se upusti u seksualni odnos pre nego što obavi drugi tavaf, ništa nije potrebno prema analogiji. Ista odluka važi ako neko obavi tavaf bez abdesta, jer tavaf osobe u stanju dženabe rezultira potpunim izlaskom iz ihrama. Međutim, prema istihsânu (pravnoj preferenciji), potreban je prinos kurbana. Zato je neophodno razumeti razliku između ova dva.

Razlika, kao što smo upravo objasnili, jeste u tome što je obilazak (tavaf) nekoga u stanju obredne nečistoće (dženabe) validan samo ako je potpuno izašao iz stanja Ihrama. Zato, ako bi ponovili tavaf obavljen dok su u stanju dženabe, prema pouzdanijem od dva rivâjeta, prvi tavaf bi bio poništen zbog drugog tavafa, te bi se smatralo da su imali seksualni odnos pre tavafa. U ovom slučaju, obavlanje većine tavaf krugova je apsolutno validno.Objašnjenje je sledeće: U ovoj situaciji, prinos kurbana zamenjuje preostale krugove. Ovo je slično nedostatku u tavafu nekoga bez abdesta (vudu). Ako neko obavi tavaf bez abdesta, a zatim ima seksualni odnos, ništa se od njega ne zahteva. Obavlanje tavafa dok su u stanju dženabe, drugačije je. Jer obavezna kazna (Kurbanom) za tavaf obavljen u stanju dženabe, tj. žrtvovanja životinje, nije obavezna zauzvrat za prvobitni tavaf ako se on ne izvrši. Za tu osobu, stupanje u seksualni odnos u ovom stanju je kao stupanje u seksualni odnos pre tavafa. Ako se neko nije obrijao pre obavlanja tavafa i stupa u seksualni odnos nakon što je završio četiri kruga, prekršio je zabranu ihrama i zato je dužan da ponudi kaznu kurbanom. To je zato što se potpuni izlazak iz ihrama kroz tavaf ne postiže bez brijanja.

Status požudnog ponašanja van seksualnog odnosa

Dodirivanje ženskog tela, strastveno lublenje ili seksualni kontakt van genitalija, bez obzira na to da li je došlo do ejakulacije ili ne, ne poništava stanje ihrama.

Prema Šafiji, ako dođe do ejakulacije tokom ove vrste seksualnog odnosa, stanje ihrama postaje nevažeće, po analogiji sa prekidom posta ejakulacijom tokom ljubljenja. Međutim, mi hanefiti kažemo: Poništenje ihrama je direktno povezano sa seksualnim odnosom. Zar ne vidite da činjenje drugih ihram zabrana ne poništava ihram? Kazna za seksualni odnos, kao i kazna Had, ne daje se za seksualni kontakt van genitalija. Štaviše, telesna kazna potrebna za seksualni odnos je jasnije shvaćena od kazne potrebne za seksualni kontakt van genitalija, odnosno kazna nadoknađivanja propuštenog posta. Ova situacija se može uporediti sa iskupljenjem za post. Seksualni kontakt van genitalija ne zahteva iskupljenje za postioca. Slično tome, ova situacija tokom ihrama hadža ne zahteva nadoknađivanje hadža, već samo kompenzacionu žrtvu. Ako dođe do ejakulacije, situacija nije komplikovana. Po našem mišljenju, situacija je ista čak i ako do ejakulacije ne dođe. Prema Šâfiîîinom (r.a.h.) mišlenju, ako ne dođe do ejakulacije, ništa nije potrebno, po analogiji za post. Jer, pod uslovom da ne dođe do ejakulacije, ništa se ne zahteva od osobe koja posti za samo lublenje. Zato je slično i u hadžu.Mi hanefije kažemo: Seksualni odnos van genitalija spada u kategoriju silovanja (seksualni odnos). Zato je zabranjen zbog ihrama. Čineći to, osoba u ihramu krši zabranu ihrama te je zato potreban prinos kurbana. Trebalo bi da bude isto i o postu. Međutim, religija je dala dozvolu u vezi sa postom. Ono što je zabranjeno u postu je zadovoljavanje pohote. To nije moguće sa lublenjem bez ejakulacije. U ihramu je zabranjen seksualni odnos kao i ponašanja koje vode do seksualnog odnosa. Lublenje je takođe jedna od stvari koje vode do seksualnog odnosa. Zar ne vidite da je nanošenje parfema zabranjeno osobi u ihramu, ali ne i osobi koja posti?

Iako gledanje u žensko telo može izazvati ejakulaciju, to ne zahteva ništa od osobe u ihramu.

Jer gledanje, osim ako nije praćeno dodirivanjem, računa se kao razmišlanje o seksualnom odnosu. Ako razmišlanje o tome vodi do ejakulacije, ništa drugo nije potrebno. Gledanje je isto.

Seksualni odnos osobe u ihramu

Odredba o seksualnom odnosu tokom hadža i umre, bez obzira da li je učinjen namerno, nenamerno, dok spava, dobrovoljno ili pod prinudom, ista je. Međutim, postoji razlika u tome da li predstavlja greh.

Međutim, prema hanefijskoj školi mišlenja, hadž i umra za nekoga ko nenamerno stupi u seksualni odnos jednoglasno se poništavaju. Potrebna je ista kazna kao i za nekoga ko namerno stupi u seksualni odnos. Međutim, zbog izgovora zaboravnosti, osoba se ne smatra grešnom. Prema šafijskoj školi mišlenja, hadž se ne poništava po analogiji sa postom zbog seksualnog odnosa izazvanog zaboravom.

[4/121]

Međutim, mi hanefijski učenjaci kažemo sledeće: Ova je odluka direktno povezana sa polnim odnosom. Čak i ako se dogodi zbog zaboravnosti, sam polni odnos ne može se zanemariti. Razlog za to je taj što je ova situacija ispripletena sa stanjem koje podseća na zabranu seksualnog odnosa, a to je biti u stanju ihrama. Kao što se neko ne može opravdati za nenamerno jedenje ili pijenje tokom namaza, tako se ne može opravdati ni za nenamerno bavlenje seksualnim odnosom dok je u ihramu. Post je suprotan. Jer, tokom posta, ne postoji stanje koje podseća na zabranu jedenja ili pijenja. Zaboravnost, suprotno analogiji, prihvata se kao izgovor za neprekidanje posta.

Prema našem mišlenju, ako je žena seksualno napadnuta ili primorana na to, njeno hadž je nevažeći, (jer je oskrnavljen).

Prema Šâfiîi (r.a.h.), hadž ove žene nije poništen. Prema njegovom osnovnom pravilu, prisila, ako čini čin dozvoljenim, negira suštinu čina iz perspektive prinuđene osobe. San negira suštinu čina osobe koja spava. Zato je Šâfiîa (r.a.h.) rekao: Post se ne poništava prisilom ili snom. Isto važi i za ihram. Prema hanefijskoj školi, efekat prisile ili sna nije u smislu negiranja suštine čina, već u smislu negiranja greha. Zar ne vidite da ova osoba treba da obavi gusl (obredno kupanje), i to stvara afinitet (srodstvo po tazbini). Poništenje hadža je slično povezano sa činom. Nema razlike da li je muž u ihramu ili ne, punoletan ili maloletan, zdrav ili mentalno bolestan, ili da li je žena mentalno bolesna ili maloletna. Jer je poništavanje hadža direktno povezano sa samim seksualnim odnosom. Seksualni odnos; Slični slučajevi koji uključuju mladiča, ne mogu se odbaciti zbog njegove mladosti ili mentalne bolesti. Međutim, naveli smo da je ovo direktno povezano sa samim činom seksualnog odnosa. Jer, ono što je zabranjeno tokom ihrama je silovanje, a silovanje je termin za seksualni odnos.

Ako neko izgovori telbiju (izgovori nameru) za umru pa ima seksualni odnos tokom te umre, a zatim, bez izlaska iz stanja ihrama umre koju je započeo, izgovori nameru za drugu umru kao nadoknadu za prvu, ta je umra i dalje ista umra.

Iako je umra poništena seksualnim odnosom, osoba mora nastaviti sa poništenom umrom. Ne može se izaći iz stanja ihrama dok se obredi umre ne završe. Besmisleno je izgovarati telbiju a imati drugu nameru dok je u ihramu. Namera je da se nešto što već postoji dogodi. Isto važi i za nameru nadoknađivanja propuštene umre. I izvođenje umre i nadoknađivanje propuštene umre ne mogu se uklopiti u jedno stanje ihrama. Za tu osobu je potrebna nadoknadni Kurban zbog seksualnog odnosa. Ta se umra završava te je potrebna nadoknadna umra. Odluka bi bila ista čak i ako je neko izgovorio telbiju sa namerom da obavi hadž. Ako neko ima seksualni odnos pre nego što obavi tavaf tokom umre, a zatim doda hadž, mora nadoknaditi i hadž i umru. To je zato što je dodavanje hadža validnoj umri dozvoljeno, a dodavanje hadža nevažećoj umri je prvenstveno dozvoljeno. Kırân Kurban nije potreban za poništenje bilo kog od dva obreda hadža.

Ako je umru prekinuo nakon ulaska u ihram, ta osoba je takođe obavezna da prinese Kurban zbog napuštanja mikata. To znači da ako prođe mikat bez ihrama, a zatim uđe u ihram za hadž ili umru; potreban je Kurban zato što je napustio ulazak u ihram na mikatu. Ako prekine ovu umru zbog seksualnog odnosa, tada je oslobođen tog kurbana. Jer je za njega obavezno da nadoknadi obred umre. Vraća se i ulazi u ihram sa mikata. Jer mu je zbog napuštanja ihrama na mikatu potreban Kurban. Obred umre će izvršiti u ovom ihramu. Ako prekine ihram, tada umru ne obavlja u tom ihramu. Zato je potrebna nadoknada.

[4/122]

Ako osoba koja je stupila u stanje ihrama za umru ima seksualni odnos sa svojom ženom, a zatim smatra svoj ihram ništavnim i ako boravi bez ihrama, te se bavi aktivnostima kao što su parfimerija, lov itd., kao da nije u ihramu, mora se vratiti u svoje stanje ihrama kao i pre.

Jer, poništenje ihrama ne znači da je osoba napustila stanje ihrama bez izvršenja ihrama. Isto važi i za ignorisanje ihrama i kršenje njegovih zabrana. Smatra se da je ta osoba u stanju ihrama u svom trenutnom stanju. Međutim, od njih se zahteva da ponude kaznu kurbanom za sva svoja dela.Kao što smo ranije objasnili, kršenje ihram zabrana se zasniva na jednoj nameri: da brzo napuste stanje ihrama. Zato je kazna kurbanom dovoljna. Štaviše, moraju izvršiti drugu umru umesto ove nevažeće, jer je ovo postalo obavezno po započinjanju umre. Nepravilno izvršena umra ne zamenjuje pravilno izvršenu umru. Moraju nadoknaditi ovu nevažeću umru.

Allah Subhanahu ve Teala najbolje zna.

NANOŠENJE ULJA I MIRISA TOKOM BIVANJA U IHRAMU

Parfemisanje ihrama

Zabranjeno je osobi u ihramu da koristi ulje ili parfem. Dokaz za to je sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

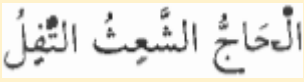

“Hadž je za one čija je kosa i brada raščupana i prljava“.[208]

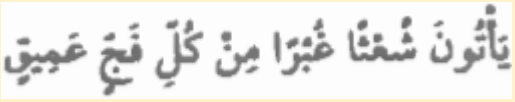

“Hodočasnici dolaze iz svih udaljenih kutaka, sa raščupanom kosom i bradama, prekriveni prašinom i prljavštinom“.[209]

(208. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/432; Dârimî, Menâsik 8; Ibn Mâce, Menâsik 6; Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân 3; Dârekutnî, Sunen ll/217; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, lll/497.).

(209. Abdurrezzak, Musannef, V/16; Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/224; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/263; Ibn Hibbân, Sahih, IX/164; Hâkim, Mustedrek, l/639.).

Upotreba ulja i mirisa umanjuje ovu osobinu. Za osudu je umanjivati nešto što čini suštinu ibadeta. Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.) je izjavio, na očigledan način (Zâhiru'r-Rivâye), da ako se parfem koristi na određenom organu, potreban je Kurban kao kazna. Hišâm (r.a.h.) prenosi da je Muhammed (r.a.h.) protumačio ovaj izraz na sledeći način: Butina, potkolenica i slični delovi su kompletni organi. Ako se koristi bilo šta ispod ovoga, onda je milostinja potrebna kao kazna. Prema rivâjetu Muhammeda (r.a.h.), iznos koji se duguje od kurbana daje se kao kazna. Ša'bî (r.a.h.) je rekao: Bez obzira da li je količina parfema mala ili velika, obaveza žrtvovanja je ista. Jer, bez obzira da li se koristi malo ili mnogo, miris se doživljava na isti način. Međutim, mi hanefije kažemo: Kazna postaje obavezna prema prirodi prekršaja. Prekršaj ihrama se razvija i dešava u meri u kojoj je namenjen uklanjanju nereda i nečistoće. Uobičajena praksa je upotreba parfema na celom organu. Zato se prekršaj ihrama time završava. Ako je manji od toga, postoji nedostatak u prekršaju ihrama. U ovom slučaju, sadaka je dovoljna kao kazna. Muhammed (r.a.h.), kao i u svom izvornom principu, meri deo prema celini, čineći obaveznim da se zaštiti žrtvovanjem (kurbana). Kao što je pomenuto u Munteka'i; ako se nanese parfem na brkove ili na manje od četvrtine brade, sadaka je potrebna kao kazna. Ako se nanese parfem na četvrtinu glave, potrebna je kazna žrtvovanja. Isto važi i za četvrtinu drugog dela organa. Četvrtina organa se smatra kompletnim organom po analogiji sa brijanjem. Ako je ulje mirisno, poput ulja sirka, ljubičice ili ljiljana, onda se ovo ulje smatra mirisom. Njegova upotreba zahteva žrtveni prinos kao kaznu. Kazna je ista ako je ulje prokuvano pre upotrebe. Ako se ulje koristi za pomazivanje maslinovim uljem ili nekuvanim sirćetom, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), prinos kurbana je potreban kao kazna. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su rekli da je sadaka potrebna.

[4/123]

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao da ako se ulje koristi na kosi, potreban je Kurban kao kazna, ali ako se koristi negde drugde, ništa nije potrebno. To je zato što upotreba ulja na kosi uklanja raščupano stanje kose. Zato to znači “uklanjanje nečistoće“. Van kose, ovo značenje i upotreba mirisa su odsutni. Ulje je nešto što se jede, a ne miris.

Treba ga uporediti sa životinjskom i repnom masnoćom. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su ovo prihvatili kao dokaz i rekli: Upotreba ulja ubija insekte. Zato se čini neka vrsta greha protiv ihrama. Stoga je potrebna sadaka. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je rekao: Ulje je izvor mirisa. Zato što se mirisi dodaju ulju. Tako miris postaje potpuni miris. Kazna koja je obavezna zbog upotrebe mirisa takođe je obavezna zbog upotrebe originalnog mirisa. Kao što je kazna obavezna zbog ubistva divljači, kazna je obavezna i ako osoba u ihramu razbije jaje divljači.

Kada namaže pukotine na stopalima maslinovim uljem, lojom i svinjskom mašću, ništa drugo nije potrebno.

Svrha ovoga za nekoga u ihramu je lečenje. Primanje lečenja dok je u ihramu nije zabranjeno. Jer, pošto konzumiranje ovih ulja ne zahteva ništa, njihovo nanošenje na ispucala stopala uopšte ne zahteva ništa.

Osoba u ihramu oseća miris

Nepoželjno je da osoba u ihramu miriše parfemom ili šafranom.

Ovo je preneto od Umera i Džabira (r.a.h.). Međutim, İbn Abbâs (r.a.h.) nije video ništa loše u tome. Jer, ono što je zabranjeno osobi u ihramu jeste nošenje parfema. Međutim, čak i ako oseti miris, ne smatra se da je nosio parfem. Slično tome, nije nepoželjno da neko ko prolazi kroz pijacu parfema oseti miris, čak i ako je u ihramu. Slično tome, mirisni cvet bosiljka, smatra se biljkom a ne mirisom. Miris bosiljka je kao miris jabuke, lubenice itd. Međutim, mi hanefije usvajamo mišlenje İbn Abbâs (r.a.h.). Jer, značenje prijatnog mirisa jeste taj da se namiriše. Korišćenje samog mirisa nije primarna svrha. Glavna svrha prijatnog mirisa je taj da se oseti njegov efekat. Nepoželjno je da osoba u ihramu miriše bilo šta čiji se miris oseti. Jer to podrazumeva “uklanjanje nečistoće“. Ovo mišlenje je preneto od Ebû Yusûfa (r.a.h.) u vezi sa mirisom jabuke. Učenjaci koji razlikuju ova dva pitanja rekli su: U slučaju ulja, primarna svrha je ta da se jede. U slučaju bosiljke, nema druge svrhe osim njenog mirisa. Zato, mirisanje bosiljke dok je u ihramu, ne smatra se prikladnim, ali se iz tog razloga od osobe u ihramu ništa ne zahteva. Jer, samo opažanje mirisa ne rezultira uživanjem u njemu. Ovo je slično sedenju pored parfimera. Prema Humranovom (r.a.h.) rivâjetu od Ebana (r.a.h.), koji je preneo od Hz.Uthmana (Hz.Osmana) (r.a.h.): Upitali su Hz.Uthmana (r.a.h.):

- Može li osoba u ihramu ući u svoju baštu? Hz.Uthman (r.a.h.) je odgovorio:

„Da, on čak može osetiti miris cveta bosiljke“.

Ova je izjava dokaz koji podržava učenjake koji su usvojili stav İbn Abbâs (r.a.h.).

Parfimiranje i uljenje pre ulaska u ihram

Ako se neko namiriše i namaže uljem pre ulaska u ihram, a miris tog parfema je i dalje primetan nakon ulaska u ihram, to ne šteti osobi u ihramu. Slično tome, ako neko namiriše svoju odeću ihrama pre ulaska u ihram, a zatim obuče namirisanu odeću nakon što je izrazio nameru da uđe u ihram, ništa nije potrebno.

Prema Hišamovom (r.a.h.) rivâjetu od Muhammeda (r.a.h.), ako osoba u ihramu uđe u kuću u kojoj se pali tamjan, pa ostane tamo dugo vremena, pa čak i ako miris tamjana prožima njegovu odeću ihrama, od njega se ništa ne zahteva. Međutim, ako zapali tamjan na svojoj odeći nakon što je nameravao da uđu u ihram, potrebna mu je kazna (kurbanom). To je zato što ako se tamjan pali kod kuće, sam miris ne prožima njegovu odeću ili telo; on samo oseća prijatan miris. Situacija je drugačija ako pali tamjan na svojoj odeći, jer je u tom slučaju miris tamjana prožeo njegovu odeću.Ako se tamjan zapali pre namere da se uđe u ihram, onda čak ni sam čin korišćenja mirisa, nije zabranjen. Samo efekat mirisa ostaje na osobi u ihramu. Zato se od njega ništa ne zahteva.

Jedenje mirisane hrane tokom ihrama

Nema štete u tome da osoba u ihramu jede hranu koja sadrži šafran ili supstancu mirisa.

[4/124]

Prenosi se da je Abdullah b. Umer (r.a.h.) jeo sekbač (čorbu) sa ukusom šafrana dok je u ihramu bio. To je zato bilo što mu namera nije bila da doda miris, već da se nahrani. Ako neko u ihramu jede šafran, a da ga nema u hrani, i ako je količina konzumiranog šafrana velika, potreban je nadoknadni kurban. To je zato što šafran nije hrana; može se samo dodati hrani. Osoba koja jede šafran je kao neko ko se smeje do smrti (?!!!). Ova je osoba namirisala usta šafranom kroz hranu. Usta su takođe organ: Zato je potrebna nadoknadna žrtva. Ako se šafran doda hrani koja je izmenjena vatrom, smatra se konzumiranom. Ako se doda hrani koja nije izmenjena vatrom, kao što je so, nema štete u tome, jer je u ovom slučaju u maloj količini te se kao takva konzumira. Mala se količina supstance smatra konzumiranom. Međutim, ako je količina šafrana veća od količine soli, onda je to isto kao i običan šafran.

Nanošenje parfema na ruke osobe u ihramu

Ako osoba u ihramu nanese parfem, a parfem se zalepi samo za ruke, onda je potreban dobrotvorni prilog (sadaka). Međutim, ako se velika količina parfema zalepi za ruke, onda je potreban kompenzacioni Kurban. Prethodno smo objasnili ograničenje za ono što se smatra velikom količinom parfema. Ako se ništa ne zalepi za ruke, tada ništa nije potrebno. Ovo je slično osobi u ihramu koja prolazi kroz pijacu parfema.

Lublenje ili dodirivanje namirisanog Crnog kamena (Hadžeru'l-Esved)

Ako, prilikom pozdravljanja Crnog kamena, prekomerni miris dotakne usta ili ruke, potreban je Kurban kao kazna. Ako je miris blag, potrebna je sadaka. Nema razlike da li miris dolazi sa Crnog kamena ili sa nekog drugog mesta.

Upotreba surme* od strane osobe u ihramu

(PS: Samir B: Reč "surma" se generalno odnosi na tradicionalnu kozmetičku supstancu (šminka za oči) crne boje koja se koristi za naglašavanje i ulepšavanje očiju; takođe se koristi za čin nanošenja ove supstance i posudu koja se koristi u tu svrhu (od olovke za oči). U različitim kontekstima, može značiti i mast za zavrtanje koji se koristi za osiguravanje predmeta kao što su brave na vratima ili čin obavljanja nekog zadatka.

Autor nepoznat. Hvala).

Nema ništa loše u tome da osoba u ihramu koristi surmu koji nema prijatan miris. Ako surma sadrži prijatan miris, onda je potrebna dobrotvorna sadaka. Međutim, ako surma ima prejak miris, onda je potreban prinos kurbana.

Pošto surma nije miris, nema prepreke za njegovu upotrebu. Međutim, ako surma sadrži prijatan miris, delikt ihramu varira u zavisnosti od toga da li se koristi u malim ili velikim količinama, baš kao i kod drugih delova tela. Ako je ovaj parfem primenjen zbog bolesti, onda, kao što smo ranije objasnili, ta osoba može izabrati jedno od tri kefâreta. Ako je zabrana ihrama, koja čini kaznu kurbanom obaveznom za osobu u ihramu kada nema opravdanja, prekršena zbog opravdanja ili nužnosti, onda osoba u ihramu može izabrati jedno od tri kefâreta.

Osoba u ihramu koristi lek

Ako neko u ihramu leči sebe mirisnim lekom, nanoseći ga na ranu ili pijući takav sirup, važi isto. To je zato što je lečenje posledica nužnosti. Ako neko leči čir mirisnim lekom, nanoseći ga na ranu, a zatim se pojavi drugi čir dok je prvi još uvek u istom stanju, te leči oba istovremeno, potreban mu je samo jedan kefâret. Ako prva rana ne zaceli, smatra se kao da ih je sve lečio odjednom, jer su delikti počinjeni dok su u ihramu zasnovani na jednom uzroku.

Osoba u ihramu se podvrgava operaciji te mu se stavlja zavoj

Osoba u ihramu može: otvoriti čir; previti slomljeni ud; staviti zavoj; izvaditi bolni zub; vaditi krv; obaviti gusl (**obredno kupanje**); **te ući u hamam** (**tursko kupatilo**).

Jer, sve je ovo terapeutske prirode. U tom pogledu, isto je i za one u ihramu i za one koji nisu. Zar ne vidite, Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) je vadena krv u el-Kâha'u dok je u ihramu bio i postio. Dok je Umer (r.a.h.) ušao u kupatilo u Džuhfe dok je u ihramu bio.

Pranje glave osobe u ihramu mirisnim hıtmijem*

(PS: Samir B: **hıtmi** - "**Beži slez**" (ili cvet belog sleza) je lekovita biljka iz porodice slezova, poznata i pod imenima kao što su ružin slez i šipak, koja se obično koristi za lečenje tegoba poput kašlja i prehlade; takođe se koristi u umetnosti kao simbol milosti, strpljenja i ozdravljenja, a često se konzumira i kao čaj.

Autor nepoznat. Hvala).

Ako osoba u ihramu pere glavu i bradu mirisnom biljkom hıtmi, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), potreban je kompenzacioni Kurban.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), kazna davanjem sadake je neophodna jer, hıtmi nije miris. Umesto toga, to je biljka slična sapunici koja se zove ašman, koja se koristi za pranje glave. Međutim, hitmi ubija insekte. Zato je kazna davanjem sadake neophodna.

[4/125]

Prema drugom rivâjetu, Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao da se ništa ne zahteva od osobe koja koristi biljku hitmi. Kasnije su hanefijski pravnici rekli da je tumačenje ovog rivâjeta sledeće: Ovo važi ako opere glavu biljkom hitmi nakon što kamenuje šejtana (nalet ga bilo) na dan kurbana. Ako se to desi pre toga, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), potrebna je kazna sadakom. Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže sledeće: Hitmi je među prijatnim mirisima. Iako ima miris, nije baš prijatan. Štaviše, miris ove biljke izaziva smrt insekata. Zato je, u oba smisla, počinjen potpuni delikt ihramskog stanja. Za ovo je potreban prinos kurbana.

Žena u ihramu nanosi kanu

Ako žena u ihramu nanese kanu na ruke dok je u ihramu, dužna je da kao kaznu ponudi Kurban.

Dokaz za to je da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) zabranio ženama koje izdržavaju period čekanja da nanose kanu, i o tome to je izjavio:

اَلْحِنَّاءُ طِيبٌ

“Kana ima prelep miris“.[210]

Zato što kana ima prijatan, mada ne baš dobar, miris.

Nanošenje mirisa vesme* na glavu osobe u ihramu

(PS: Samir B: Parfem Vesme*- nije standardni turski termin; najverovatnije je pogrešno napisana reč “vaginalni miris“, “miris sperme“ ili neka druga telesna tečnost ili regionalni miris. Vaginalni miris je obično prirodno blago kiseo i podseća na fermentisanu hranu, ali pogoršanje može biti znak infekcije. Sa druge strane, miris sperme se upoređuje sa amonijakom, hlorom ili ponekad ribom te se može promeniti sa ishranom.

Autor nepoznat. Hvala).

Ako žena ili muškarac u ihramu nanose parfem vesme na glavu, nije potreban kompenzacioni Kurban. Jer, vesme nije miris već samo supstanca koja menja boju kose. Međutim, prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ako neko u ihramu nanese vesmu na glavu, potreban je prinos kurbana, ne zato što je naneo miris, već zato što je polio glavu vesmeom. Ovo je ispravan stav.

Čovek u ihramu nanosi miris vasme na bradu.

Ako čovek u ihramu nanese parfem vesme na bradu, nije dužan da prinese nadoknadni Kurban. Međutim, ako se plaši da je to pretnja smrću insektima, trebalo bi da da nešto kao sadaku.

Jer, u ovom pogledu, to podrazumeva činjenje greha dok ste u ihramu. Ali ovaj greh nije potpuni greh. Zato je potrebna samo sadaka.

Allah Teâlâ najbolje zna. I On Teâlâ je taj kome ćemo se na kraju vratiti.

ODEĆA KOJU OSOBA U IHRAMU MOŽE NOSITI

Osoba u ihramu koja nosi kaftan*

Prema hanefijskoj školi mišlenja, nema ništa loše u tome da osoba u ihramu nosi kaftan, a ruke drži napolju, a oba ramena uvlači unutra.

(PS: Samir B: kaftan*- Kaftan je perzijskog porekla, imao važnu ulogu u osmanskoj i turskoj kulturi, obično je rađena od skupocenih tkanina, duga, ukrašena, bez postave, otvorena spreda, može da se proteže od kolena do poda; simbol je ranga i elegancije. Danas označava svečanu odeću koja se nosi povodom posebnih prilika, poput devojačkih večeri (Kana večer), ali njegov historijski koren seže do korišćenja u nagrađivanju državnih službenika.

Autor nepoznat. Hvala).

Zufer (r.a.h.) je rekao: “On nema pravo da to radi. Jer je kaftan šivena odeća. Ako uvuče ramena u njega, nosi šivenu odeću. Jer se kaftani uglavnom tako nose“.

[4/126]

Međutim, kažemo da se čin nošenja kaftana vrši stavljanjem ruku u rukave odeće. Ako se to ne uradi, ne smatra se nošenim, već samo prebačenim preko ramena. To je zato što je isto kao i nošenje ride (gornjeg dela ihram odeće koji se nosi preko ramena). Baš kao i sa ridom, ako se neko bavi bilo kakvom aktivnošću, bit će teško držati je na ramenima. Ali, ako se stave ruke u rukave, neće biti teško držati je na ramenima dok se bavi bilo kojom aktivnošću. Zato će se smatrati nošenjem šivene odeće. Slično, ako se kaftan zakopča, on se i dalje smatra nošenim. Jer, nakon zakopčavanja neće biti teško držati ga na ramenima. Ako se nosi dan ili duže, potrebna je kazna kurbanom. Ovo se prenosi od Ebû Yusûfa (r.a.h.). Prema Šafijinom (r.a.h.) stavu, čak i ako se nosi šivena odeća sat vremena, potrebna je kazna. Jer nošenje šivene odeće je zabrana ihrama. Zato je osoba prekršila zabranu ihrama. Čak i nošenje parfema tokom sat vremena zahteva kaznu prinošenjem kurbana. Međutim, mi hanefije kažemo: Ako je to u svrhu oblačenja, smatra se potpunim kršenjem ihrama. Prema običaju među ljudima, posebno oblačenje za ceo dan je dovoljno. Jer, osoba oblači odeću ujutru i ne skida je do noći. Ako nosi odeću ceo dan, kršenje ihrama je u potpunosti počinjeno zbog korišćenja normalne odeće. Ako je manje od toga, kršenje ihrama nije u potpunosti počinjeno jer nema korišćenja normalne odeće. Zato je dovoljna samo kazna sadakom. Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.) je ranije rekao: Osoba može skinuti odeću koju nosi kada izlazi iz kuće pre nego što noć padne. U tom slučaju, dolazi do situacije da uglavnom koristi obično odelo koje nosi većinu dana. Veći se deo dana smatra kao cela celina.

Osoba u ihramu može nositi svilene tkanine i prsluke, sve dok nisu prošiveni, baš kao što bi to činila kada nije u ihramu. Međutim, ne sme nositi kaftan obojen šafranom, šafranom ili alačakrom (Vrsta žute boje).

Prema rivâjetu od Ibn Umera (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je zabranio nošenje odeće natopljene šafranom ili versom (alačerom) dok je u ihramu. Prema nama hanefijama, odeća natopljena aspirom* je na isti način zabranjena. ((Od arapskog "uṣfur") Dvokotiledona biljka, koja raste divlje ili se gaji u mediteranskom regionu, sa žutim, narandžastim ili crvenim cvetovima.). Međutim, prema šafijskoj školi, nema štete u nošenju odeće obojene šafranom. Njihov dokaz je sledeći: Hz.Uthman (r.a.h.) je video Abdullaha b. Džafara (r.a.h.) kako nosi odeću obojenu šafranom dok je u ihramu bio te je smatrao da je neprihvatljiva. Na to je Hz.Ali (r.a.h.) rekao: "Ne vidim ovde nikoga ko nas može naučiti Sunnetu". Štaviše, šafran nije prijatnog mirisa. Ovo se upoređuje sa odećom iz Herata*.

(PS: Samir B: Herat*- (perzijski: هرات, Herat, staroturski: Heri je glavni grad provincije Herat u zapadnom Avganistanu. Herat je drugi najveći grad u Avganistanu po broju stanovnika. Nalazi se u plodnoj dolini reke Hari. Povezan je sa Kandehar i Mezar-ı Šerifom, državnim putem br. 1 ili spoljnim kružnim putem. Grad je povezan sa Mešhedom u Iranu preko pograničnog grada Islam Kala.).

Zato nema štete u tome da osoba u ihramu nosi ovu odeću. Mi hanefije, međutim, uzimamo hadis Hz.Aiše (r.a.h.) kao dokaz. Hz.Aiša (r.a.h.) je smatrala da je nošenje odeće obojene šafranom dok ste u ihramu neprihvatljivo (mekruh). Umer b. Hatab (r.a.h.) je takođe smatrao da je Talhina (r.a.h.) odeća obojena šafranom neprihvatljiva, nakon čega je Talha (r.a.h.) rekao: "Ne žuri, o zapovedniče vernika! Jer je ovaj miris prožeo odeću". Štaviše, šafran zaista ima miris, mada ne baš prijatan. Zato je sličan šafranu i sumporu. Tumačenje hadisa Abdullaha b. Džafera (r.a.h.) je sledeće: Abdullah b. Džafer (r.a.h.) je oprao odeću i bilo je kao da na nju nije nanesen parfem. Abdullah b. Džafer (r.a.h.) je to znao, ali ne i Hz.Uthaman. Ili je na Abdullahovu b. Džaferovu (r.a.h.) odeću ihrama nanošen šafranov meder (vrsta gline). Hz.Ali (r.a.h.) je razumeo da je šafranov meder nanošen na ihram, ali ne i Hz.Uthman. Zato je Hz.Uthman (r.a.h.) dao ovu izjavu. Što se tiče odeće ihrama obojene u boji kože, ona nije imala miris. Zato se upoređuje sa prečišćenom odećom koja, nakon pranja, više ne zadržava svoj miris. Kao što smo ranije objasnili, od nje se ništa ne zahteva. Ovo je slično tome. Dalje, procena da li je obavezno da Kurban nosi parfemisanu odeću, ista je kao i ona koju smo objasnili u vezi sa nošenjem kaftana.

Osoba u ihramu nosi košulju, pantalone i turban

Ako osoba u ihramu nosi košulju, pantalone ili turban ceo dan do sumraka, potreban mu je kompenzacioni Kurban. Ako je to manje od jednog dana, kao što smo ranije objasnili, potrebna mu je samo sadaka. Ovo se odnosi na nošenje normalne odeće. Ako osoba u ihramu nosi pantalone poput izara (donje odeće) ili košulju poput ride (ogrtač), ili omotava košulju oko glave, ništa nije potrebno. To je zato što bi joj teško bilo da je održi na ovaj način dok se bavi bilo kojom aktivnošću. Zato se ne smatra nošenjem šivene odeće.

[4/127]

Što se tiče nošenja turbana ili kape, postoji kazna za pokrivanje glave njima. To je zato što, kao što smo ranije objasnili, osoba u ihramu ne može da pokrije glavu. Prema Hišamovom (r.a.h.) rivâjetu od Muhammeda (r.a.h.), ako osoba u ihramu ne može da pronađe izar (donja tkanina ihrama), već umesto nje pocepa pantalone (isključujući pojas), to se smatra izarom te nema štete u njegovom nošenju. Ovo je slično hadisu o osobi u ihramu koja, ne mogući da pronađe sandale, seče svoje mestve sa članaka te ih koristi kao sandale.

Hišam (r.a.h.) prenosi da je Muhammed (r.a.h.) objasnio ovu situaciju na sledeći način: Na ovom mestu, peta je zglob gde se pertle sandale vezuju na sredini stopala. S'hodno tome, kasniji hanefijski učenjaci su rekli: Nema štete u tome da osoba u ihramu nosi nanule, jer su one po prirodi slične sandalama i ne pokrivaju petu. Nošenje košulje, turbana, kaftana i pantalona tokom celog dana do sumraka, kažnjivo je žrtvovanjem kurbana. To je zato što su priroda i svrha delikta nošenja ihrama iste: Cilj je imati koristi od nošenja šivene obuće (mestvi). Kazna za ovo je žrtvovanje kurbana, čak i ako se obrije cela glava.

Upotreba kese za novac, pojasa i kaiša od strane osobe u ihramu

Nema ništa loše u nošenju kaiša ili pojasa oko struka ako neko ima novca za to.

Prenosi se da je Hz.Aiša (r.a.h.) upitana:

“Može li osoba u ihramu nositi kesu za novac?“ Hz.Aiša (r.a.h.) je odgovorila:

“Veži novac koji ćeš potrošiti kako god želiš.“

Prema Abdullahu b. Abbâs (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

أَنَّهُ لَمْ يَرَ لِلْمُحْرِمِ بَأْسًا بِأَنْ يَعْقِدَ الْهِمْيَانَ عَلَى وَسَطِهِ وَفِيهِ نَفَقَتُهُ

“Nije video ništa loše u tome da osoba u ihramu veže kesu za novac oko struka, u kojoj čuva novac koji će potrošiti“.[211]

(211. Abdurrezzak, Musannef, lll/410; Dârekutnî, Sunen, ll/233;Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, X/327; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/69; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, lll/523.).

Mâlik (r.a.h.) je rekao: Ako je novac u kesi sopstveni novac osobe, nema lošeg u tome. Ali ako sadrži novac za nekog drugog, nije poželjno. Jer nema potrebe nositi tuđi novac.Međutim, mi hanefije kažemo: Dozvoljenost torbice i pojasa je zbog toga što ne znači nošenje šivenih odeća. U ovom pitanju, da li nosi svoj ili tuđ novac, isto je.

Osoba u ihramu baca odeću oko vrata

Ebû Yusûf (r.a.h.) međutim, smatra da je za osudu za osobu u ihramu da nosi pojas od svile. Prema nekima, ovo se odnosi na prošivenu odeću. Prema drugima, ovaj stav proizilazi iz Ebû Yusûfovog (r.a.h.) fundamentalnog svatanja da je svilena odeća, bilo u malim ili velikim količinama, tahrimen mekruh (za osudu vredan čin koji se graniči sa haramom) za muškarce.

Vezivanje izara osobe u ihramu

Osoba u ihramu može staviti odeću oko vrata, ali je ne može vezati oko vrata.

Jer, kada ga veže oko vrata, neće imati poteškoća da ga čvrsto drži, pa će to biti u smislu nošenja prošivene odeće. Isto važi i kada odeću koristi kao izar (donji veš). Ne mora da veže svoj izar (ihramsku odeću koju obavija oko struka) konopcem ili nečim sličnim.

Prema rivâjetu; Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je video čoveka koji je vezivao užad oko svog pojasa, te mu je tim povodom rekao;

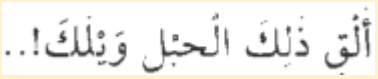

-“Baci to uže jer je šteta za tebe“.[212]

(212. Şâfiî, Musned, I/119; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/51.).

Slično tome, smatra se pokuđenim (mekruh) da on zakopča svoj ogrtač.

Zakopčavanje ogrtača osobe u ihramu

Jer u tom slučaju neće biti teško da sačuva svoju odoru. Međutim, ako to uradi, ništa nije potrebno. Jer ono što je zabranjeno onome ko je u ihramu jeste koristiti odeću sa šavovima. Ovde takvo značenje ne postoji.

Umotavanje glave osobe u ihram

Takođe je nedopustivo da osoba u ihramu uvija glavu. Ako mu je uvijena glava ceo dan do sumraka, dužna je da daje sadaku.

[4/128]

Zato što je pokrio deo glave zavojem. Međutim, pokrivanje glave je zabranjeno. Ali, ako pokrije samo mali deo glave, greh ihrama nije u potpunosti počinjen te je kazna sadakom dovoljna. Ako previje deo tela, bilo zbog bolesti ili ne, ništa nije potrebno. Zato što nije zabranjeno osobi u ihramu da pokriva druge delove tela osim glave i lica. Međutim, kao što smo ranije objasnili, baš kao što je neželjeno da osoba u ihramu nosi izar ili rida, takođe je neželjeno to činiti bez ikakve bolesti.

Osoba u ihramu mora pokriti glavu ili četvrtinu lica jedan dan

Ako muškarac u ihramu pokrije četvrtinu glave ili lica tokom jednog dana, potrebna je nadoknadni Kurban. Ako je pokrije u kraćem period, potreban je dobrotvorni prilog (sadaka).

Prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ako čovek u ihramu pokrije veći deo glave, potreban je Kurban kao kazna. Ako pokrije samo deo glave, potrebna je sadaka. To je zato što pokrivanje samo dela glave ne predstavlja potpuno kršenje ihrama. Stepen pokrivanja se određuje poređenjem (Kijasom). Ovo je glavno pravilo Ebû Yusûfa (r.a.h.) u njegovom delu *Mesâil'*. U delu *Zâhiru'r-Rivâye*, navodi se: Što se tiče kršenja ihrama u vezi sa glavom, kao u slučaju brijanja, presuda koja se tiče četvrtine glave je ista kao i presuda koja se tiče cele glave. To je zato što je pokrivanje samo dela glave posebna praksa koju generalno koriste Turci i drugi narodi; smatra se ekvivalentnim brijanju dela glave.

Žensko stanje ihrama

Žena u ihramu pokriva celo telo osim lica. Može da nosi bilo koju vrstu odeće, sašivenu ili nesašivenu, osim parfimisane (مصبوغ) haljine.

Jer je žena u ihramu kao muškarac u ihramu u stvarima gde ne mora ništa da nosi. Međutim, u stvarima gde treba da se nosi i pokriva, njena situacija se razlikuje od muškarca, kao što smo ranije objasnili.

Žena u ihramu nosi rukavice, nakit i svilu

Nema ništa loše u tome da žena nosi rukavice dok je u ihramu.

Priča se da su kćeri Sad b. Ebû Vekasa (r.a.h.) nosile rukavice dok su bile u ihramu (stanje obredne čistoće tokom hadža).

Žena u ihramu može nositi svilene haljine i nakit

Ata (r.a.h.) je smatrao da je za žene neprihvatljivo da nose nakit dok su u ihramu. Međutim, istina u tome je da nema ništa loše. Žene Abdullah b. Umera (r.a.h.) nisu nosile nakit dok su bile u ihramu.

Jer:

ورأى رَسُولُ الله صلّى الله عليْه وسلّم امرأتيْن تَطُوفَانِ بالْبَيْت وعَليْهما سوارَانِ منْ ذَهَب

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je video dve žene koje su nosile zlatne narukvice dok su obilazile Kabu".[213]

Ovaj hadis je dokaz da u tome nema ništa loše.

(213. Tirmizî, Zekât 12; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, ll/167.).

Žena u ihramu koja nosi veo ili mahramu na glavi

Sa izuzetkom parfemisane odeće, sve vrste odeće koje su dozvoljene ženi da nosi kada nije u ihramu, takođe su dozvoljene i tada kada je u ihramu, kao što smo ranije objasnili.

Nema ništa loše u tome da žena u ihramu pusti da joj mahrama pada preko lica na način da je ne dodiruje.

Citirali smo ovo od Hz.Aiše (r.a.h.). Zato što se pokrivanje lica ne vrši nečim što ne dodiruje lice, već nečim što dodiruje lice. Pokrivalo koje ne dodiruje lice znači da žena u ihramu ulazi pod krov. Nepoželjno je (mekruh) da žena u ihramu nosi veo.

Osoba u ihramu koja nosi zabranjenu odeću iz opravdanog razloga

Jer veo dodiruje lice. Ako čovek u ihramu nosi odeću ili čarape koje mu nisu dozvoljene zbog nužnosti jedan dan ili duže, može izabrati bilo koje od tri kefâreta. Kao što smo ranije objasnili, situacija koja zahteva Kurban je nošenje šivene odeće van stanja nužnosti. Ako nosi šivenu odeću zbog nužnosti, može izabrati bilo koje od tri kefâreta. Prema Muhammedovom (r.a.h.) rivâjetu u knjizi Rakkiyyât, ako je čovek u ihramu primoran da nosi košulju i nosi dve košulje, može izabrati bilo koja od tri kefâreta. Ako je primoran da nosi jednu košulju i nosi turban ili kapu uz nju, potreban je Kurban za nošenje kape. Može izabrati jedno od tri kefâreta u vezi sa nošenjem košulje. To je zato što prvi deo uključuje višak zbog nužnosti. Zato ova situacija ne predstavlja novopokrenuti delikt ihrama. Zapravo, isto važi i ako je primoran da nosi košulju, ali umesto toga nosi ogrtač. Drugi deo podrazumeva preteranost van stanja nužde. Zato se čini novi delikt ihrama, a taj novi delikt zahteva novu kaznu.

Ako čovek u ihramu nosi šiveni odevni predmet nekoliko dana iz nužde, a skida ga noću ne zato što mu nije potreban, već isključivo da bi spavao, to predstavlja samo jedan prekršaj u ihramu.

Međutim, ako je nužnost prošla i osoba skine sašivenu odeću, ali je zatim ponovo mora obući, u drugom slučaju je potrebno drugi kefâret. To je zato što se presuda o prvoj nužnosti završava iscelenjem. Ova je situacija slična slučaju nekoga ko više puta leči ranu mirisnim lekom, kao što je ranije opisano. Potreban mu je samo jedan kefâret sve dok rana ne zaceli. Ako zaceli, a zatim se pojavi drugi čir i osoba ga leči mirisnim lekom, to se smatra drugim deliktom ihrama.

Stanje osobe u ihramu koja ima groznicu

Ako neko u ihramu dobije groznicu i nosi odeću na dan groznice, ali ne i drugim danima, smatra se da je počinio samo jedan delikt ihrama svih tih dana, te mu je zato obavezan samo jedan kefâret. To je zato što bolest koja zahteva odeću još uvek traje. Zar ne vidite, ako neko u ihramu sedi na suncu i ne treba mu odeća, ali mu je potrebna nakon zalaska sunca i ponovo je obuče, da li bi se ovo drugo nošenje smatralo prekršajem ihrama? Ne, sve dok bolest traje, sve to predstavlja jedan prekršaj ihrama. Zato može izabrati bilo koji od tri kefâreta. Ako izabere kefâret hranjenjem siromašnih, i pozove siromašne te ih hrani ručkom i večerom, prema Ebû Yusûfovom (r.a.h.) mišlenju, to je dovoljno. Prema Muhammedovom (r.a.h.) mišlenju, to nije dovoljno. Ebû Yusûf (r.a.h.), razmatrajući šta je ispravno, rekao je: Ovaj obrok je kefâret obrok kao i drugi kefâreti, koji se ispunjavaju služenjem ručka i večere.

[4/129]

Muhammed (r.a.h.) je, međutim, kao dokaz uzeo eksplicitno navedenu stvar i rekao: Eksplicitno navedena stvar u vezi sa ovim jeste sadaka. Ajet Svemogućeg Alaha;

“ … فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ …“ - “ … neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. …“ [el-Bekare, 2/196], je dokaz za ovo. Zato, prema Muhammedu (r.a.h.), stvari eksplicitno opisane rečju “sadaka“, kao što su zekat i fitr, ne mogu se ispuniti samo hranjenjem ljudi, što je dozvoljeno.

Situacija u vezi sa načinima na koje osoba u ihramu nosi zabranjenu odeću

Čak i ako osoba u ihramu nosi košulju, ali je ne zakopča, i dalje je potrebna kazna.

Zato što nošenje košulje omogućava osobi da u potpunosti iskoristi odeću skrojenu po meri. Čak i ako ne zakopča košulju, neće imati problema da je zaštiti.

Nošenje čarapa i kožnih čarapa (mestve) od strane osobe u ihramu

Nema ništa loše u tome da osoba u ihramu nosi šal.

Zato što je to vrsta ogrtača. Međutim, zakopčavanje je neželjeno (mekruh). Ovo je mišlenje Abdullaha b. Umera (r.a.h.). İbn Abbâs (r.a.h.), međutim, kaže da u tome nema štete, jer šal nije prošiven. Mi hanefije usvajamo mišlenje Ibn Umera (r.a.h.), jer zakopčavanjem se neće imati poteškoća u zaštiti, te će zato biti kao da se nosi prošivena odeća.

Muškarac u ihramu ne može nositi čarape, kao što nit može nositi kožne čarape (mestve).

Ovo smo već objasnili.

Postavljanje šatora za nekoga u ihramu

Prema hanefijskoj školi mišlenja, nema ništa loše u tome da osoba u ihramu postavi šator radi hlada.

Mâlik (r.a.h.) smatra da je ovo za osudu. Ovaj je stav takođe prenet od Abdullaha b. Abbâs (r.a.h.). Međutim, mi hanefije prihvatamo sledeće: Hz.Uthman bi postavio šator dok je u ihramu bio. Ammar b. Jasir (r.a.h.), kada bi mu bilo neprijatno od vrućine, prebacio bi svoju odeću preko drveta i tražio hlad ispod njega. Štaviše, nema ništa loše u tome da osoba u ihramu traži hlad ispod krova kuće, jer to ne dodiruje njeno telo. Šator je sličan ovome.

[4/130]

Osoba u ihramu ulazi pod okrilje Kabe

Ako osoba u ihramu uđe ispod pokrivača Kabe, pa čak ga i navuče preko sebe; ako ovaj pokrivač dodiruje njenu glavu i lice, zbog pokrivanja glave i lica to se smatra nepoželjnim (mekruh). Ako ne dodiruje glavu i lice, nema štete. Ništa drugo nije potrebno.

Jer se pokrivanje glave postiže nečim što dodiruje telo. Zato, ako neko u ihramu nosi nešto na glavi što nije vrsta odeće za pokrivanje glave, kao što je lavor ili kada, ništa nije potrebno. To je zato što su samo nosili, a ne koristili, nešto što se ne koristi za pokrivanje glave. Zar ne vidite da poverenik, ako nosi nešto što pripada nekom drugom, a ne koristi se za pokrivanje glave, ne mora da plati kaznu? Međutim, ako ono što nose na glavi je vrsta odeće za pokrivanje glave, onda je potrebna kazna.

Glava osobe u ihramu mora biti pokrivena dok spava

Ako osoba u ihramu spava, a druga osoba mu pokrije lice i glavu tokom jednog dana, potreban je Kurban kao kazna. Što se tiče kazne, ono što druga osoba uradi osobi u ihramu je isto kao i ono što uradi prva osoba. Međutim, što se tiče greha koji je u pitanju, situacija ove dve osobe je drugačija.

Već smo objasnili pitanja brijanja glave i stupanja u seksualni odnos tokom ihrama. Izgovor pospanosti ne sprečava da kazna bude obavezna za osobu koja spava. Isto važi i ako osoba u ihramu naleti na divljač i ubije je dok spava.

Ako otac uđe u stanje ihrama u ime deteta i spreči dete da radi stvari koje osoba u ihramu treba da izbegava, ali dete nosi prošivenu odeću, koristi parfem ili lovi, prema hanefijskoj školi mišlenja, ništa nije obavezno.

Šâfiîa (r.a.h.), sa druge strane, smatra da je, prema osnovnom principu da je zekat obavezan za dete, finansijski kefâret je takođe obavezan za dete, baš kao što je obavezno za odraslu osobu koja je dostigla punoletstvo, i da staratelj mora platiti ovaj kefâret iz imovine deteta.Prema hanefijskoj školi, nema razlike između finansijskog i fizičkog kefâreta u smislu da li je obavezno ili ne, jer obaveza zavisi od toga da li je dete obavezno Božanskom naredbom. Dete nije obavezno Božanskom naredbom.Štaviše, ulazak deteta u ihram je u disciplinske svrhe. Zato dete ne čini greh ihrama zbog takvih postupaka. Jer otac nema ovlašćenje da dete zaduži u stvarima koje bi mu naškodile. Ako kažemo da očev ulazak u ihram čini dete zaduženim u pogledu izbegavanja zabrana ihrama i čini kefâret obaveznim za njega, očeva upotreba u ihramu nije u svrhu brige o detetu i njegove zaštite. Zato smo ovu situaciju prihvatili kao disciplinsku meru koja ne zadužuje dete. Zato dete ne treba da bude kažnjeno zbog zabrane ihrama. Međutim, otac zabranjuje svom detetu da počini ovaj prekršaj ihrama radi discipline i stvaranja navike.

ZAVETUJTE SE NA IZVRŠENJE HADŽA I UMRE

Hadž peške

Ako se neko zavetuje da će obaviti hadž pešačenjem do kuće (Kabe) Allaha Teâlâ, a zatim povuče taj zavet, prema principu istihsana (pravne preferencije), obavezan je da obavi hadž ili umru. Međutim, prema analogiji (kijasu), ništa nije obavezno.

Jer, obaveza ispunjenja zaveta važi samo u slučajevima kada postoji verski obavezni čin ibadeta iste vrste. Ne postoji verski obavezni čin ibadeta iste vrste kao što je obavljanje hadža peške do kuće Allaha Teâlâ. Zato, obaveza ispunjenja ovog zaveta nije validna. Objašnjenje je sledeće: Obaveza se daje usmeno. Ako ga izjava koju je dao da će ga izvršiti peške, neće ga obavezivati ako se dogovorom ne postigne obaveza: Izjava koju je izgovorio da će obaviti hadž ili umru, prvenstveno ga neće obavezivati. Međutim, mi hanefije smo napustili analogiju (kijas) zbog Hz.Alijinog (r.a.h.) hadisa, koji kaže da je onaj ko se zavetuje da će izvršiti hadž peške do kuće Allaha Teâlâ biti obavezan da izvrši hadž ili umru. Prema običaju koji je u narodu široko rasprostranjen; ljudi se pozivaju na ovu reč te time imaju nameru da preuzmu obavezu kurbana. Ako je izjava metaforički izraz koji zamenjuje nešto drugo, njeno se doslovno značenje ne uzima u obzir.

[4/131]

Kao da je ova metaforička izjava zamenjena stvarnošću. Jer ta osoba ne može stići do kuće Allaha Teâlâ bez ihrama. Kao da je ovom izjavom preuzela obavezu da uđe u ihram. Ihram je za obavljanje jednog od dva čina ibadeta, kao što su hadž ili umra. Kao da je ovom izjavom dete preuzelo obavezu nečega što će ga udaljiti od ihrama. Zato se od njega zahteva hadž ili umra. Kako je preuzeo obavezu, on peške ide do kuće Allaha Teâlâ.Ako neko ko se zavetuje da će peške obaviti hadž, odluči da jaše konja, treba da prinese Kurban prema hadisu Ukbe b. Amira (r.a.h.). Ukba (r.a.h.) je rekao: “Ja Resûlullah! Moja se sestra zavetovala da će peške ići na hadž.“ Na ovo je Hz.Poslanik(s.a.v.s.) rekao:

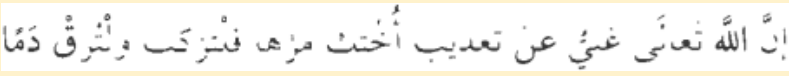

“Allah Svemogući nema potrebe da muči tvoju sestru. Naredi joj da jaše konja i prinese Kurban“.[214]

Štaviše, obavlanje hadža peške je vrlinije.

(214. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/252; Dârimî, Nuzûr ve'l-Eymân 2; Buhârî, Eymân ve'n-Nuzûr 31; Ebû Dâvûd, Eymân 19; Tirmizî, Nuzûr ve'l-Eymân 10.).

Jer, Allah Svemogući, u jednom ajetu, pominje one koji obavlaju hadž peške pre onih koji ga obavlaju na konju, rekavši:

وَأَذِّن فِي ٱلنَّاسِ بِٱلۡحَجِّ يَأۡتُوكَ رِجَالٗا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٖ يَأۡتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٖ

27. i oglasi ljudima hadž!" – dolaziće ti pješke i na *devama* iznurenim; dolaziće iz mjêstā dalekih, [el-Hadž, 22/27]. [Samir B. Ispravljeno].

Zato je Hz.İbn Abbâs (r.a.h.) zažalio što nije obavio hadž peške kada je izgubio vid. Hz.Hasan b. Ali (r.a.h.), unuk Hz.Poslanika (s.a.v.s.), išao je na hadž peške dok su pored njega terali kamile. Hz.Hasan (r.a.h.) je upitan:

- Zar nećeš jahati na konju? Hz.Hasan (r.a.h.) je odgovorio:

-Čuo sam Resûlullaha kako kaže:

مَنْ مَشَى فِي طَرِيقِ الْحَجِّ كَتَبَ اللهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً مِنْ حَسَنَاتِ الْحَرَمِ

“Ko god krene putem hadža, Allah Teâlâ će mu za svaki korak upisati dobro delo iz dobrih dela Harema“.[215]

(215. Ibn Huzeyme, Sahih, II/244; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XII/105; Hakim, Mustedrek, I/631; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, X/78; Heysemî, Mecmâu 'z-Zevaid, III/480.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je upitan:

-Koja su dobra dela Harema?

الْوَاحِدَةُ بِسَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ

-“Jedno dobro delo u Haremu vredi sedamsto puta veću nagradu“, rekao je.[216]

(216. Ibn Huzeyme, Sahih, II/244; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XII/105; Hakim, Mustedrek, I/631; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, X/78; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, III/480.).

Pošto je obavlanje hadža peške vrlinije, mi hanefije kažemo: Ako hodočasnik koji se zavetovao da će obavljati hadž peške popne na brdo, ispunio je manju obavezu od one koju je preuzeo. Zato bi trebalo da bude kažnjen (kurbanom) zbog ovoga.

- Ako se neko pita: “Kako ovo može biti tačno, pošto je Ebû Hanîfe (r.a.h.) smatrao da je hodanje putem hadža za osudu?“, rekli bi smo:

-Nije tako. Ebû Hanîfe (r.a.h.) je samo smatrao da je neprikladno obavljati hadž peške dok se posti. Rekao je: “Ako hadžija obavlja hadž i posti te ide peške, njegov se karakter može pogoršati te se može posvađati sa svojim saputnikom“. Ipak,svađa je zabranjena dok je u ihramu. Ako hadžija odluči da obavi hadž peške, prema ispravnom svatanju njegove pravne škole, treba da krene peške od svog doma. Neki hanefijski učenjaci, međutim, rekli su da mora obaviti hadž peške počevši od mikata.

Jer je ta osoba preuzela obavezu obavlanja ibadeta hodanjem. On je doneo ovu odluku u trenutku kada je ušao u ihram na mikatu. Međutim, prema uobičajenom običaju, ljudi misle da će peške krenuti od svojih domova ovom izjavom.

Hz.Ali i Ibn Mes'ûda (r.a.h.) su rekli u vezi sa ajetom "... وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ " - "Hadž i umru radi Allaha izvršavajte!...". [el-Bekare, 2/196]

"Završetak hadža i umre znači da ulaziš u ihram sa namerom hadža i umre od kuće svoje porodice.".

S'hodno tome, glavni mikat (tačka ulaska u ihram) za hadžiju je njegov dom. Međutim, dozvoljeno je odložiti ulazak u ihram do mikata. Ako uđu u ihram kod kuće, nema problema sa obavlanjem hadža peške od svog doma.Ako odloži ulazak u ihram do mikata, obavlja hadž peške od svog doma na isti način kao kada je prvi put ušao u stanje ihrama. Osoba koja obavlja hadž peške ne penje se na vozilo dok ne završi Zijaret Tavaf. Jer, potpuni se izlazak iz ihrama dešava sa zijaret tavafom. Potpuni izlazak iz ihrama u vezi sa seksualnim odnosima sa ženama je moguć tek nakon obavlanja zijaret tavafa. Ako osoba koja peške ide u Mekku odluči da obavi umru, dužnosti umre obavlja peške dok se ne obrije. Ako kombinuje (povezuje) ovu umru sa obaveznim [farz] hadžom te obavi Kırân Hadžı, ovo je takođe validno. Jer, osoba koja namerava da obavi Kırân Hadžı, treba da ispuni i hadž i umru potpuno. Hadž, sa druge strane, je hadž koji mu je farz. Na taj način, on je izvršio oba obreda potpuno i savršeno. Dakle, mora žrtvovati Kırân Kurban. Ako je jahao konja, pored Kırân Hadža potrebna mu je posebna kazna kurbanom za jahanje konja.

Zajedničko klanje kurbana za hadž

U pitanjima hadža i umre, dozvoljeno je osobi koja je obavezna da prinese Kurban da ga podeli sa šest drugih osoba koje su takođe obavezne da prinesu Kurban, ako je Kurban krava ili deva.

Zar ne vidite da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.), godine Hudejbe, dozvolio sedmorici svojih as'haba da učestvuju u žrtvovanju velike životinje? Dozvoljenost ovoga se ne razlikuje bez obzira da li je vrsta krubana koji je obavezan za ove pojedince isti ili različit.

[4/132]

Dakle, ako neki žrtvuju radi završetka temettu' hadža, drugi radi završetka hadža ili umre (ihsâr), a neki radi kefâreta za lov dok su u Ihramu bili, onda je to dozvoljeno. Međutim, ako neki žrtvuju radi dobijanja mesa, onda to nije dozvoljeno.

Može li biti kurbana bez krvoprolića?

Obavezni čin je prolivanje krvi u smislu približavanja Bogu [dž.š.]. Prolivanje krvi u smislu približavanja Bogu [dž.š.] je nedeljivo. Ako neki od sedam ljudi koji dele istu žrtvu nameravaju samo da prime meso, onda žrtva nema isključivi cilj približavanja Bogu [dž.š.]. Što se tiče razlike u načinima približavanja Bogu [dž.š.], svaki od ovih sedam ljudi koji dele isti Kurban nameravaju samo da se približe Bogu [dž.š.]. Zato je u ovom slučaju obavezni [vâđib] čin ispunjen.

Da se posveti hodanju do bilo koje džamije

Ako je namera svake od sedam osoba da se približe Bogu [dž.š.] iste vrste, onda je to bolje za mene. Jer, kurbani koje se prinose sa namerom približavanja Bogu [dž.š.] su različite; neki kurbani, poput kefâret kurbana, nisu dozvoljene bogatima za jelo, dok su druge dozvoljene bogatima. Ako je namera u kurbanu iste vrste, onda je značenje približavanja Bogu [dž.š.] krozkurban isto. Zato je bliže tome da bude dozvoljeno.

Ako se neko u ihramu zavetovao da će obaviti hadž pešačenjem do kuće Allah Teâlâ, ali namerava da umesto toga ode u Hz.Poslanikovoj (s.a.v.s.) džamiju, Jerusalim ili neku drugu džamiju, onda se od njega ništa ne zahteva iz tog razloga.

To je zato što je namera osobe validna i u skladu sa njenim rečima. Jer, sve džamije su kuće Allaha Teâlâ. Uzvišeni Allah kaže:

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرۡفَعَ وَيُذۡكَرَ فِيهَا ٱسۡمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ

36. U džamijama koje se Allahovom voljom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime – hvale Njega, ujutro i navečer, [en-Nûr 24/36].

Ako to učini sa namerom, to je kao namera izražena u ovim rečima. Zato se od te osobe ništa ne traži. Jer je dozvoljeno ulaziti u druge džamije bez ihrama. Zato nije obavezan da uđe u ihram. S'hodno tome, ako kaže: “Idem u kuću Allaha Teâlâ“, i to namerava kao obećanje, od te se osobe ništa ne traži. Jer obećanja ne povlače za sobom obavezu. Međutim, preporučuje se ispunjenje obećanja. Ako je nameravao da se zavetuje ovom izjavom, to postaje zavet. Ako nema nameru, to se takođe smatra zavetom. Ako neko ne namerava da ide ni u jednu od džamija, smatra se da je ta namera usmerena ka Kabi, zbog uobičajenog običaja. To je zato što kada ljudi koriste ovaj izraz apsolutno, misle na Kabu. S'hodno tome, izraz “Moja je dužnost da pešačim do Mekke ili Kabe“ je isti kao izraz “Moja je dužnost da pešačim do Jerusalima“.

[4/133]

Posvetiti se hodanju do Harema ili Mesdžidu'l-Harama

Ako neko kaže: “Moja je obaveza da peške odem do područja Harema ili Mesdžidu'l -Harama“, prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), od te se osobe po analogiji ništa ne zahteva.

Jer, za razliku od prethodne tri izjave, ljudi uglavnom ne koriste ovaj izraz sa namerom da hadž i umra budu obavezni. Štaviše, džamija al-Haram je dvorište Kabe, dok je područje Harama dvorište Meke. Stoga se pominjanje dvorišta ne tumači kao pominjanje stvarnog mesta. Umesto toga, ovaj izraz se smatra kao da kažeš: „Moja je dužnost da idem u Safu ili Mervu ili Mekam Ibrahim radi Alaha.“ Stoga se od ovoga ništa ne zahteva. Međutim, Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su izjavili da idu putem opreza ili istihsana u oba ova odeljka. Jer se do Harema ili Mesdžidu'l-Harama može doći samo u ihramu. Zato osoba postaje obavezna da uđe u ihram namerom da učini ove dve stvari.

Da se posveti odlasku u Mekku

Ako neko kaže: "Moja je dužnost da putujem u Mekku, da idem u Mekku, da dođem u Mekku, da putujem u Mekku brdom", onda se od te osobe ništa ne zahteva.

Analogija je ista u svim ovim izjavama. Međutim, u pitanjima gde su ljudi prihvatili obavezu hadža ili umre kao običaj, mi smo napustili analogiju zbog ovog običaja; u pitanjima gde to nije običaj, prihvatili smo analogiju.

Reći: "Neka mi hadž bude dug onog dana kada budem razgovarao sa tim i tim".

Ako neko kaže: "Ako razgovaram sa tim i tim, neka je na meni obaveza obavljanja hadža radi Alaha Teâlâ na dan kada razgovaram sa njima", i ovom izjavom nameravaj da mu hadž postane obavezan na dan kada bude razgovarao sa tom osobom, onda mu hadž postaje obavezan da ga obavi kad god poželi. Međutim, osim ako ne uđu u stanje ihrama i ne dadne nameru, ova izjava ne predstavlja nameru za hadž. Ova izjava je ekvivalentna izjavi: "Neka mi danas bude obaveza obavljanje hadža", koja mu postaje obaveza da obavi hadž, njemu i svakom drugom koji se tako bude izjasnio. Međutim, on može ući u stanje ihrama i dati nameru za hadž kad god poželi, jer je ta osoba već preuzela obavezu da obavi hadž. Početak obavljanja hadža ili umre nije povezan sa preuzimanjem obaveza, kao što je slučaj sa drugim činovima ibadeta. Na primer, ako neko kaže: "Neka mi danas bude obaveza post radi Allaha Teâlâ", ovaj ga zavet ne čini da posti. Namera za ulazak u stanje ihrama je početak obavljanja hadža ili umre. Zato se obaveza ovim ne uspostavlja.Dalje, zavet koji je osoba sama sebi učinila obaveznim smatra se na isti način kao i ono što joj je Allah Svemogući učinio obaveznim. Osoba za koju je hadž obavezan zbog posedovanja neophodnih namirnica i prevoza ne smatra se da je ušla u stanje ihrama samo na osnovu ove obaveze. Slično tome, ona ne ulazi u stanje ihrama samo na osnovu zaveta.

Odmah rekavši "inšalah"

Ako neko koristi izraz "inšalah" (ako Bog [dž.š.] da) zajedno sa svojim zavetom, onda toj osobi neće biti potrebno ništa.

Zato što izraz "inšallah- ako Bog [dž.š.] da" uklanja element odlučnosti iz izjave. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

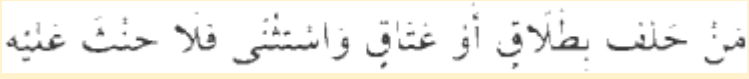

"Ko se zakune o razvodu ili oslobađanju roba i kaže 'Inšallah' (ako Bog [dž.š.] da), njegova zakletva neće biti prekršena".[217]

(217. Dârimî, Nuzûr ve'l-Eymân 7; Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/2; Ibn Mâce, kefâret 6; Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nuzûr ll; Tirmizî, Nuzûr ve'l-Eymân 7; Nesâî, Eymân ve'n-Nuzûr 18.).

Prepuštanje čina obavljanja hadža nekom drugom

Ako jedna osoba kaže drugoj: "Ako želiš, obavezan sam da obavim hadž", a druga osoba odgovori: "I ja to želim", onda hadž postaje obavezan za tu osobu.

Jer, zavet je validan samo ako je uslovljen. Ako je stavljen pod zavisnost od nečije volje, i ta osoba želi da ga ispuni, kao da je obećala da će ispuniti zavet. Zato, kao i razvod i oslobađanje roba, zavet postaje obavezan za tu osobu.

Da kažem "Neka dug hadža bude na meni"

Kada neko kaže: "Dugujem hadž", to je kao da kaže: "Dugujem hadž radi Allaha Teâlâ".

Jer se hadž obavlja isključivo za Uzvišenog Allaha. Ova obaveza proizilazi iz njegovih reči: "Neka mi to bude dug".

To znači "Ako ovo uradim, ući ću u stanje ihrama".

Ako neko kaže: "Ako ovo uradim, ući ću u stanje ihrama", i ova izjava podrazumeva obećanje (zalog), onda se od te osobe ništa ne traži. Međutim, ako ova izjava označava da se ovaj čin ibadeta učini obaveznim [vâđib] za sebe – to jest, ispunjavanje zaveta – onda se prilikom obavljanja tog čina mora ući u stanje ihrama sa namerom da se obavi hadž ili umra. Ako ta osoba nema takvu nameru u tom trenutku, onda se po analogiji od te osobe ništa ne traži.

Na prvi pogled, izraz podrazumeva obećanje (zalog). Prema istihsânu (pravnoj preferenciji), postaje neophodno izvršiti jedan od ta dva čina ibadeta stupanjem u stanje ihrama. To je zato što, u uobičajenoj upotrebi, takvi izrazi podrazumevaju trenutno ispunjenje.Zar ne vidite kako mujezin kaže: "Svedočim da nema boga osim Alaha"? Dok svedok na sudu kaže: "Svedočim" pred sudijom. Ovaj izraz ne znači obećanje, već da je istinit. Kada neko kaže: "Žrtvovat ću Kurban", to je isto kao i kada kaže: " Ući ću u stanje ihrama".

Govoreći "Ako ovo uradim, obavit ću hadž sa ovom osobom"

Ako neko kaže: "Ako ovo uradim, obavit ću hadž sa ovom osobom", a zatim povuče svoju zakletvu, ali i dalje namerava da obavi hadž sa tom osobom, onda je uslov da druga osoba obavi hadž. Međutim, obavljanje hadža sa tom osobom nije uslov. Ako ovom izjavom nameravaju da ta osoba obavi hadž, onda to postaje uslov da ta osoba obavi hadž na način na koji su nameravali.

Jer harf "biti" ب u ovom izrazu znači "**sa, zajedno sa**". U ovom izrazu, on je pomenuo tu osobu zajedno sa svojim hadžem. Ovaj izraz ima dva značenja:

Prvo: To znači da će taj i taj biti sa njim na putu i da će zajedno obaviti hadž.

Drugo značenje: To znači dati tom i tom novac za obavljanje hadža.

Prema prvom značenju, nije validno niti ispravno smatrati osobu obaveznom na zavet. Međutim, prema drugom značenju, ispravno je preuzeti obavezu. Jer, kada nema nade da će se hadž fizički obaviti, hadž se obavlja imetkom. Ova se situacija smatra zamenom (hadž po punomoćju). Presuda zamenika (Bedela) je ista kao i odluka originala*. Zato, baš kao što je preuzimanje ove obaveze sa originalom validno, tako je validno i preuzimanje obaveze sa zamenikom (bedelom). Ako je to nameravao u prvom smislu, njegova namera je validna zbog mogućnosti da se njegove reči protumače na ovaj način. Međutim, namera nije ispravna da se on obaveže na zavet. Zato se od njega ništa ne zahteva. Međutim, on postaje dužan da sam obavi hadž. Ako je ta osoba nameravala drugo značenje ove izjave

– to jest, da neko drugi obavi hadž sa njim

– onda je nameravala da ispuni obavezu zaveta. Tada je dužnost te osobe da to učini. Kada se pojavi ova obaveza, ona mora ili dati toj osobi iznos novca da obavi hadž za njega ili da ta osoba obavi hadž sa njom kako bi ispunila svoj zavet.

(PS: Samir B: Presuda zamenika (Bedela) je ista kao i odluka originala*.- Ova izreka opisuje metod analogije (kijas) u islamskoj jurisprudenciji (usulu'l-fikh): To znači primenu presude na novo pitanje (fer') za koje ne postoji jasna presuda, zasnovana na sličnom pitanju (asil) za koje već postoji presuda:. "Presuda zamene je kao presuda originala" što znači da: Presuda će, pronađena za novo pitanje, biti ista kao i presuda u originalnom pitanju koje se upoređuje, jer je zajednički uzrok (illet) između njih isti.

Detalnije objašnjenje:

Primarno (Muğayes): Fundamentalno pitanje čiji je stav utvrđen Kuranom, Sunetom, konsenzusom i jasnim dokazima (npr. vino je zabranjeno).

Sekundarno (Muğayesun bih): Novo i slično pitanje za koje ne postoji stav (npr. drugo opojno piće poput votke).

Uzrok (Illa): Zajednički razlog ili karakteristika između primarnog i sekundarnog pitanja (npr. razlog zašto je vino zabranjeno je njegova opojna priroda).

Stavka (Hukm): Verska odluka data o primarnom pitanju (haram, farz, mubah, itd.).

Primer:

Princip: Vino je zabranjeno (jer je opojno- uzrok).

Sekundarno: Još jedno opojno piće poput votke.

Analogija (Kijas): Pošto je opojna priroda votke ista kao i uzrok (opojna priroda) vina, stav za votku je takođe haram, kao i za vino.

Drugim rečima, rečenica "Presuda o zameni (presuda o derivatu) je kao presuda o originalu" znači da će se, na osnovu sličnosti, ista presuda primeniti na novo pitanje.

Autor nepoznat. Hvala.).

[4/134]

Ako neko kaže: "Postaje mi obaveza da taj i taj obavi hadž", onda je ova izjava definitivna, a ne verovatna.To je zato što je njegova izjava o tom i tom izjava verovatnoće. Obaveza ibadeta nije utvrđena izjavom verovatnoće.Međutim, ako neko kaže: "Postaje mi obaveza da taj i taj obavi hadž", ova izjava je čvrsta i definitivna izjava, a ne stvar verovatnoće.

Posvetiti se tome da neko drugi obavi hadž

Zato što ova izjava eksplicitno izražava obavezu da taj i taj obavi hadž. Ovo je validno kroz zavet.

Posvetiti Kurban nekom drugome*

(PS: Samir B: Ne možemo dalje poći ako nam je naslov nejasan. Dakle: Posvetiti Kurban nekome drugom u suštini znači dati obećanje Bogu [dž. š.] za ispunjenje sopstvene želje; to je verska obaveza koju neko daje sebi da će žrtvovati Kurban ako mu se želja ispuni. Ovaj se zavet obično daje siromašnima ili se žrtvuje Kurban, ali to je čin ibadeta koji se izvodi sa sopstvenom namerom, a ne u ime nekog drugog.

Ukratko, "Posvetit ću Kurban tebi" znači: "Ako mi se želja ispuni, žrtvovat ću / donirat ću Kurban za tebe (kao znak zahvalnosti Bogu [dž. š.])".

Šta znači dati zavet?:

Definicija: To je čin kojim osoba sebi daje obavezu da izvrši čin ibadet (kao što je žrtvovanje životinje (Kurban)) kako bi stekla Božju naklonost, iako nije religiozno obavezna da to učini, ako se želja ispuni (kao što je polaganje ispita ili povratak zdravlja).

Sadržaj: Ovo se obično radi da bi se zamolilo Boga [dž. š.] za pomoć kada se suoče sa teškoćama.

Obaveza: Kada se ovo obećanje ispuni, osoba postaje obavezna da zakolje žrtvenu životinju (Kurban).

Značenje izraza "Prineti kurban nekom drugome":

Ovaj se izraz generalno odnosi na osobu koja daje zavet u svoje ime za želju te deli mesokurbana onima kojima je to potrebno.

Zaveti se ne mogu davati u ime druge osobe; zaveti se uvek daju za Boga [dž. š.] i sa sopstvenom namerom. Izraz "zavetovati se drugom" znači da će meso kurbana biti podeljeno drugima (siromašnima).

Kako to uraditi?

Izražavanje namere (nijeta): Izražava se iskrena namera, kao što je: "Ako se ovo pitanje reši, žrtvovat ću Kurban u ime Allaha Teâlâ".

Ispunjavanje želje: Kada se želja ispuni, kupuje se žrtvena životinja, kolje se, a njeno se meso obično u potpunosti deli siromašnima; Osoba koja je dala zavet, on i njegova porodica ne smiju jesti meso tog kurbana.

Donacija: Donacija kurbana preko vekîla*, preko udruženja ili fondacije, takođe je validan metod.

Vekîl- الوكيل - Jedno od imena Allaha Teâlâ (esmâ-i husnâ).

Ipak: Osoba koja ima ovlašćenje da govori, deluje ili obavlja transakcije u ime drugog lica, naziva se vekil.

Izuzev o Vekilu, sve gore navedeno je preuzeto od nepoznatog autora. Znaćenje vekila smo preuzeli iz Turske enciklopedije islama (Türk Islam Ansiklopedisi). Hvala.).

Sada, odavde nastavljamo sa gornjim naslovom ove naše knjige...

Ako neko kaže: "Ako ovo uradim, žrtvovat ću životinju za tog i tog", i onda to učini, ta osoba neće morati ništa da uradi zauzvrat.

Zato što zavet kurbanom važi samo za nešto što ta osoba sama poseduje. Međutim, ako se ta osoba zavetuje da će žrtvovati nešto što još uvek ne poseduje i što se ne smatra njenim vlasništvom, onda je njen zavet prazan izraz. Zato što nema ovlašćenje da žrtvuje Kurban u ime te osobe. Međutim, ako je ta osoba njihovo dete, onda je ovaj čin ibadeta validan prema analogiji (kijasu) i pravnoj preferenciji (istihsânu) u vezi sa zavetovanjem kurbana deteta.

Posvetiti nešto u dobrotvorne svrhe

Ako neko kaže: "Ako uradim ovo, poklonićuono" i navede naziv predmeta iz svoje imovine, onda je obavezan da pokloni taj predmet.

Zato što se obavezao da pokloni nešto što poseduje. Žrtvovanje je čin ibadeta koji približava čoveka Bogu. Važi preuzeti obavezu približavanja Bogu [dž.š.] u vezi sa nečim što poseduje. Slično tome, ako se zavetuje da će dati Kurban kao sadaku, to je takođe validno.Slanje Hedi kurbana se vrši sa jednog mesta na drugo. Čak i ako to mesto nije izjava osobe, u običaju se zna da je to Mekka.

Jer, Allah Svemogući kaže o kurbanima:

لَكُمۡ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ

33. Vama one služe do određenog roka, a poslije, njihovo mjesto je kraj Drevnoga hrama. [el-Hadž, 22/33].

U tom smislu, kada se mesto odredi; ako je stvar koja se donira jedno od dela ibadeta koji približava čoveka Bogu [dž.š.] kroz prolivanje krvi, onda ta osoba mora da je zakolje u Mekki. Ako stvar koja se donira nije nešto što približava čoveka Bogu [dž.š.] kroz prolivanje krvi, već samo približava čoveka Bogu [dž.š.] kroz sadaku, onda je on deli kao sadaku siromašnima Meke. Ako je donacija za nešto što se ne može lično pokloniti

– nekretnine, kao što su kuća ili placevi

– onda treba donirati vrednost te imovine. Jer se ibadet koji približava Bogu [dž.š.] ponekad postiže davanjem same imovine, a ponekad davanjem njene vrednosti.

Ako se sama imovina ne može premestiti sa jednog mesta na drugo, razumemo da osoba namerava da da njenu vrednost kao sadaku. Zato ta osoba treba da donira njenu vrednost. Ovo treba podeliti kao sadaku siromašnima u Mekki. Takođe je dozvoljeno dati je službenicima Božjeg doma, pod uslovom da su siromašni, jer su kao i drugi siromašni ljudi.

Govoreći: "Ova moja odeča je pokrivač kuče Allaha Teâlâ".

Slično tome, ako neko kaže: "Ova moja odeća je pokrivač kuče Allaha Teâlâ" ili "Ovaj ću pokrivač baciti na podu pred kućom Allaha Teâlâ", prema istihsânu (pravnoj preferenciji), treba da mu se oprosti. Prema kijasu (analogiji), od te se osobe ništa ne zahteva*.

Jer, stvar koju je ta osoba eksplicitno navela ne nameće joj obavezu. Jer, ova stvar nije čin ibadeta. Zato je mnogo prirodnije da ne obavezuje nikoga drugog.

(PS:SamirB: Ovaj izraz objašnjava razliku između istihsâna (pravne preferencije) i kıyasa (analogije / upoređivanja) u fikh-u te da istihsân ponekad nudi fleksibilnije rešenje: Prema kıyasu, osoba treba biti kažnjena zbog onoga što je rekla, dok se u duhu istihsâna, uzimajući u obzir poštovanje ili neophodnost u nameri govora (poštovanje prema Kabi), toj se osobi treba oprostiti, tj. kazna se ne primenjuje.

Objašnjenje:

Analogija (Kijas): Ovo je čin upoređivanja događaja sa drugim događajem za koji se smatra da ima slične karakteristike i primena iste presude. U ovom slučaju, ako neko kaže: "Ova odeća je pokrivač Kabe", onda bi se, prema logici analogije, ova odeća smatrala svetom poput pokrivača Kabe. Zato bi se radnje poput bacanja na zemlju ili skrnavlenja smatrale grešnim i kažnjivim prema analogiji.

Preferencijalno odobrenje (Istihsan): Ovo je čin izbora jače, pravednije ili korisnije presude za društvo umesto presude koju zahteva analogija. Ponekad se to radi razmatranjem namere i nužnosti.

Primer slučaja:

Iz perspektive analogije: Ako osoba smatra da je njena odeća pokrivač Kabe i baci je na zemlju (podu), ova se radnja smatra nepoštovanjem prema pokrivaču Kabe i, prema analogiji, osoba treba da bude kažnjena.

Iz perspektive Istihsana (oproštaja): Međutim, kada mudžtehid (pravni učenjak) proceni situaciju, on razume da namera čoveka nije bila loša, da je to rekao iz ljubavi prema Kabi i da je njegova želja da baci odeću na nešto sveto poput "hatima" (udaranja ispod Kabe) proistekla iz poštovanja. Ovde se napušta strog propis analogije, te zbog nužnosti ili poštovanja, osoba se ne kažnjava niti joj se daje blago upozorenje, jer, primarna namera nije nepoštovanje, već izražavanje poštovanja. Ova se situacija u jurisprudenciji objašnjava konceptima kao što su "istihsanu'z-Zarûre" (prednost zbog nužnosti) ili "hafi kijas" (suptilna analogija).

Ukratko: Analogija je propisiva, dok istihsan može promeniti presudu na osnovu fleksibilnijih i humanijih osnova kao što su dobra namera, nužnost ili korist za društvo.

Autor nepoznat. Hvala).

Značenje "Neka moje stvari budu donirane"

Prema istihsânu (pravnoj preferenciji), ovaj izraz znači davanje kao poklon (Hedi). Zato je ovaj izraz metaforički (mecâzi-figurativni) izraz sa drugim značenjem. Kao da je on preuzeo obavezu da ga pokloni. Jer, ako je izjava metaforički izraz koji zamenjuje nešto drugo, onda se izjava ne može smatrati doslovnim značenjem.

Ako neko kaže: "Poklanjam svu svoju imovinu", mora pokloniti svu svoju imovinu.

Ovo se pitanje pominje u Kitabu'l-Hiba pod naslovom "Situacija nekoga ko kaže: 'Moja je imovina sadaka'" i navodi se na sledeći način: Prema analogiji, ova se izjava odnosi na svu njegovu imovinu. Ovo je takođe stav Zufera (r.a.h.). Prema istihsanu, to se posebno odnosi na imovinu zekata.Međutim, ako kaže: "Sva imovina koju posedujem...", ova izjava je drugačija. Neki su hanefijski učenjaci rekli da je stvar koja se ovde pominje odgovor analogije. Jer je davanje donacije u bilo kojoj imovini kao davanje sadake u bilo kojoj imovini.

[4/135]

Prema ispravnom stavu, ovo dvoje treba razmatrati odvojeno, a reč sadaka treba svatiti na sledeći način: Reč sadaka se svata posebno kao imovina zekata, uzimajući u obzir da je on sebi učinio obaveznim ono što je Allah Svemogući učinio obaveznim. Ono što je Allah Svemogući učinio obaveznim osobi kao sadaku u vezi sa njenim bogatstvom je specifično za bogatstvo zekata. Slično tome, ono što osoba sebi čini obaveznim je takođe ovako. Ovde je on sam sebi učinio davanje sadake obaveznim. Sadaka koju je Allah Svemogući učinio obaveznom nije ograničena samo na zekat. Isto važi i za ono što osoba sama sebi čini obaveznom. Zato smo u ovom kontekstu razmotrili pravo značenje reči sadaka. Međutim, osoba treba da zadrži iznos neophodan za svoje izdržavanje i ne treba da poklanja svo svoje bogatstvo. Jer su njene sopstvene potrebe ispred potreba drugih.

Posvetiti imovinu

Kada neko ko se zavetuje pominje bilo koju imovinu, mora dati sadaku jednaku količini imovine koju poseduje, jer se ona odnosi na prava siromašnih. Slično tome, ako neko kaže: "Sva je moja imovina sadaka za siromašne", prema Ibrahimovom (r.a.h.) mišlenju, to je slično prvoj izjavi. Ova referenca podržava našu početnu tvrdnju da je sporno pitanje odgovor na analogiju (kijas). Jer su analogija i istihsan (pravna preferencija) jasno navedeni u kontekstu sadake u Kitabu'l-Hiba.

Ako neko kaže: "Ako ovo uradim, ovaj rob je slobodan", a zatim proda roba i to učini nakon prodaje, onda se od te osobe ništa neće tražiti.

Jer rob nije više vlasništvo te osobe. Isto važi i kada postoji uslov. Ako neko položi zakletvu kada rob nije njegovo vlasništvo, zatim kupi roba, a zatim izvrši transakciju, to je i dalje isto. Jer, zakletva sa određenom lokacijom nije validna. Međutim, ako se u obzir uzme vlasništvo ili veza sa vlasništvom, onda je validna. Jer, vreme zakletve nije povezano sa lokacijom ili vlasništvom. Zato, zakletva ove osobe nikada nije validna.

Ako neko kaže: "Ako razgovaram sa tim i tim, ovom će robu biti oprošteno", a zatim kupi roba, zakletva je validna jer podrazumeva vlasništvo i uslov – to jest, razgovor je prisutan.

Kao da je zavet bio vezan za ovaj uslov. Međutim, ovaj uslov nije povezan sa prethodnom kupovinom, već sa naknadnom kupovinom.

Posvećivanje određene životinje Kabi

Ako neko kaže: "Neka se ova ovca pokloni kući Allaha Teâlâ, ili Mekki, ili Kabi", i vlasnik ove ovce to kaže, onda on mora pokloniti tu ovcu.

Jer, ako upotrebi izraz "obaveza doniranja", zavet će biti validan s obzirom na lokaciju. Bilo bi prikladnije da je to eksplicitno naveo.

Posvetiti određeni kurban Haremu

Ako neko kaže: "Ova je ovca je prinos kurbana za Harem ili za Mesdžidu'l-Haram", prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ne mora je tamo donirati. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), mora je tamo donirati.

Ovo je pitanje slično pitanju zavetovanja da će se hadž obavljati peške, gde obaveza pešačenja do Mekke nastaje kada se pomene Mekka, a slično tome, obaveza da se hadž obavlja peške nastaje kada se pomene Harem ili Mesdžidu'l-Haram. Međutim, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ovo nije prihvaćeno. Ovo je pitanje isto kao i prethodno.

[4/136]

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), on bi trebalo da pokloni i ovce. Jer, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), pominjanje Harema i Mesdžidu'l-Harama od strane te osobe nije obavezujuće. Kao da ih uopšte nije ni pomenuo, već je samo rekao: "Ova je ovca poklon". Zato, za razliku od pitanja zaveta da će se hadž obavljati peške, on bi trebalo da pokloni ovcu. Jer ako se kaže da ako je rekao: "Neka mi hodanje bude obaveza", ništa se od njega ne bi tražilo, rekli bismo: Ovo nije tačno. Jer, ako kaže: "Ova je ovca prinos kurbana za Harem ili za Mesdžidu'l-Haram", onda, sa obzirom na činjenicu tu da je Meka već pomenuta u rečenici implicirajući običaj, trebalo bi da toj osobi pokloni ovcu. Ako eksplicitno navede: "Ova je ovca prinos kurbana za Harem ili Mesdžidu'l-Haram", onda nije moguće da Mekka bude uključena u njegovu izjavu. Zato, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ništa se ne zahteva.

Mora prodati sve što duguje, uključujući imovinu i robove, i dati sve to kao sadaku siromašnima u Mekki. Ovo važi i ako daje sadaku u Kufi.

Prema Šâfiîinom (r.a.h.) mišlenju, ova situacija nije validna. Jer je ova osoba preduzela donaciju, a donacija se može dati samo na određenom mestu. Zato, zbog nužnosti onoga što je on eksplicitno naveo, bilo bi neophodno navesti siromašne u Mekki kako bi mogli da prime sadaku.Ali mi, hanefijski učenjaci, kažemo: Ovom izjavom, ta je osoba preduzela čin ibadeta na ovom konkretnom mestu. Čin ibadeta na ovom mestu je davanje sadake. Kao da se ta osoba posvetila davanju sadaki. Davanje sadake siromašnima Kufe je kao davanje sadake siromašnima Mekke. Jer se značenje ibadeta u sadaki ostvaruje brigom o onima kojima je potrebna. U tom pogledu, siromašni Meke i siromašni Kufe su isti.[PS: Samir B.]

(PS: Samir B: Ja se ovde kao hanefija ne slazem sa autorom. Jer smatram da ovde nije u pitanju status siromašnih u Mekki a još manje ni status siromašnih u Kufi, jer, oni i jesu isti. Ja ovde vidim veliku razliku svetosti područja Mekke, a da ne govorim o samoj svetosti područja harema Mekke ili o samoj svetosti područja Mesdžidu'l-Harama naspram područja Kufe, znate. Vrednost davanje sadake na tako svetim mestima je neuporediva sa vrednošću davanjem sadake na području Kufe, uz svu ljubav koju imam prema gradu Kufe. Ne znam. Allah Teâlâ najbolje zna. Hvala.).

Mesto i vreme gde će se izvršiti Kurban zavetovanog miraza

Mora žrtvovati Kurban koje je obavezao da žrtvuje, kao što su deve, goveda i ovce, u Mekki.

Jer se u ovom kontekstu ibadet vrši kroz stvarno prolivanje krvi. Prolivanje krvi, međutim, može se smatrati ibadetom samo na određenom mestu, naime u području Harema, ili u određeno vreme, naime na dan kurbana. Iako vreme ibadeta nije navedeno u izjavi te osobe, mesto ibadeta je delimično naznačeno. Zato ta osoba treba da zakolje Kurban u Mekki. Nakon što se žrtvovanje izvrši, Kurban je isključivo za Svemogućeg Allaha. Način da se to uradi jeste da se njeno meso da kao sadaka. Bolje je dati meso ovg kurbana kao sadaku siromašnima u Mekki. Ako ga da kao sadaku drugima, kao što je objašnjeno u prvom odeljku, to je validno prema hanefijskoj školi mišlenja.

Zavetovati se da će zaklati Kurban na dane kurbana

Ako se neko zavetuje da će žrtvovati Hedi Kurban, treba da ga zakolje u Mini tokom dana kurbana, kao što je Sunnet za kurbane. Van dana kurbana, treba da je zakolje u Mekki.Ovo je lepši način da se to objasni. Što se tiče dozvoljenog pravila, dozvoljeno je i klanje ovog kurbana u Haremu. Zaista, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

"Mina je mesto kurbana. Svi prolazi u Mekki su mesta kurbana".[218]

(218. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/326; Dârimî, Menâsik 50; lbn Mâce, Menâsik 73; Ebû Dâvûd, Menâsik 65; lbn Huzeyme, Sahih, IV/242; lbn Hibbân, Sahih, IX/166; Hâkim, Mustedrek, l/631;).

Ako dobijem posao, prinet ću Hedi Kurban

Ako neko kaže: "Ako ovo učinim, dugujem Kurban", pa to i učini, mora žrtvovati ovcu koja je najlakša za klanje.

Zato što termin "hedi" generalno obuhvata deve, goveda i ovce kada se eksplicitno koristi. To je zato što je prolivanje krvi ovih životinja način približavanja Bogu [dž.š.], odnosno obavlanja čina ibadeta. Međutim, kada se koristi apsolutno, reč "Kurban" implicira da osoba mora zaklati ovcu, što je specifična vrsta kurbana. Ako su, ovim izrazom, nameravali da zakolju devu ili kravu, onda su obavezni da ispune svoju nameru. To je zato što su svojom namerom suzili obim kurbana na svoju štetu, nameravajući da dobiju veću nagradu za Hedi Kurban koju su preduzeli. Zato moraju ispuniti svoju nameru. Zbog eksplicitnog izraza "Hedi Kurban", ovaj će se Kurban obavljati samo u Mekki.

Žrtvovati veliku životinju

Ako neko kaže čoveku:"Obavezan sam da žrtvujem veliku životinju", i namerava da žrtvuje određenu vrstu velike životinje, onda mora žrtvovati životinju koju je nameravao. Jer, ako je nameravana životinja jedno od implicitnih značenja u njegovoj izjavi, onda je tada kao da je izjava eksplicitno data. Ako, kada kaže "bedâne", nema nameru da žrtvuje određenu životinju, onda treba da žrtvuje kravu ili devu. Zato što reč "bedâne" potiče od infinitiva "bedene", što znači imati telo ili biti veliki. Ovaj izraz uključuje samo značenje krava i deva, a ne ovaca. Ovo je preneto od Hz.Alije i Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.). Od Abdullaha b. Mes'ûd i Abdullah b. Umera (r.a.h.) je preneto da reč "bedene" uključuje samo značenje deve.

[4/137]

Neko je rekao Abdullahu b. Mes'ûdu (r.a.h.):

"Jedan naš prijatelj je sebi naložio da žrtvuje veliku životinju (bedene)". Umesto toga, upitao je: "Da li bi bilo dozvoljeno zaklati kravu?" Abdullah b. Mes'ûdu (r.a.h.) je upitao:

"Ko je tvoj drug?" Onaj koji je pitao je odgovorio:

"On je od sinova Rabe." Abdullah b. Mes'ûdu (r.a.h.) je zatim upitao:

"Kada su sinovi Rabe ikada posedovali stoku? Imaju samo deve".

Namerava da žrtvuje svoj Hedi Kurban u Mekki

Ako neko namerava da zakolje svoj Hedi Kurban u Mekki, može je zaklati u Mekki samo kako je predviđeno. To je zato što je namera ista kao i ono što je eksplicitno navedeno. Ako takva namera ne postoji, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), mogu zaklati životinju gde god žele. Ebû Yusûf (r.a.h.) je, međutim, izjavio da to nije validno osim ako se ne zakolje u Mekki.Objašnjenje Ebû Yusûfovog (r.a.h.) stava je sledeće: Ova osoba je preuzela obavezu ibadeta kroz prolivanje krvi. Prolivanje krvi može biti čin ibadeta samo na određenom mestu i u određeno vreme. Iako se ovde ne pominje određeno vreme, navedeno je određeno mesto, naime Harem. Zaista, oni su ovo mesto učinili obaveznim za sebe izrazom "Hedi Kurban". Ebû Hanîfa i Muhammed (r.a.h.) su, međutim, izjavili da ovaj Kurban nije ograničen na bilo koje određeno vreme. To je zato što u izjavi osobe nema reči koja ukazuje na određeno vreme. Slično tome, nije ograničena ni na jedno određeno mesto. Jer, za razliku od izraza "hedi" (vrsta kurbana), izraz "bedene" (druga vrsta kurbana) ne sadrži ništa što ukazuje na određeno mesto ili vreme. Ako izjava osobe ne navodi mesto ili vreme, razumemo da je njihova namera da se približe Bogu [dž.š.] i da ispune svoju obavezu da podele meso kurbana kao sadaku. To se može učiniti bilo gde gde se kolje životinja. To je analogno izjavi: "Moja je dužnost da zakoljem devu za Boga [dž.š.]". U ovom slučaju, oni imaju pravo da zakolju devu gde god žele. Međutim, Ebû Yusûf (r.a.h.) pravi razliku između "bedene" (velike životinje žrtvovane kao "hedi") i "hedi", navodeći da ne postoji običaj da se reč "džuzur"- (Deva) koristi u značenju "Hedi Kurban". On tvrdi da se reč "bedene" koristi samo da se odnosi na Kurban devu kao "Hedi Kurban". Kao što je poznato, reč "bedene", za razliku od "džuzura-deve", koristi se samo za životinje pripremljene u svrhu približavanja Bogu [dž.š.], baš kao i reč "Hedi Kurban". Zbog njenog značenja kao kurbana, u tekstu knjige smo koristili reč "bedene", a ne reči "Goveda" ili "Deva". To je zato što se i goveda i deve mogu zaklati u ime sedam ljudi, kako kao "Hedi Kurban", tako i kao redovni Kurban. Iz ovoga razumemo da se značenje približavanja Bogu [dž.š.] kroz prolivanje krvi razmatra i u reči "hedi" kao i u "bedene". Zato je Kurban "bedene" specifičan za Harem (sveto područje).

Stavljena je narukvicu oko vrata hedi kurbana

Ova će tema biti ispitana u nekoliko delova.

Prvo: Sunet je stavljati ogrlicu oko vrata hedi kurbana i to je utvrđeno ajetom Svemogućeg Allaha:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُحِلُّواْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ وَلَا ٱلشَّهۡرَ ٱلۡحَرَامَ وَلَا ٱلۡهَدۡيَ وَلَا ٱلۡقَلَٰٓئِدَ وَلَآ ءَآمِّينَ ٱلۡبَيۡتَ ٱلۡحَرَامَ يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّن رَّبِّهِمۡ وَرِضۡوَٰنٗاۚ وَإِذَا حَلَلۡتُمۡ فَٱصۡطَادُواْۚ وَلَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شَنَـَٔانُ قَوۡمٍ أَن صَدُّوكُمۡ عَنِ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ أَن تَعۡتَدُواْۘ وَتَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡبِرِّ وَٱلتَّقۡوَىٰۖ وَلَا تَعَاوَنُواْ عَلَى ٱلۡإِثۡمِ وَٱلۡعُدۡوَٰنِۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ

2. O vjernici, ne omalovažavajte Allahove odredbe hadža, ni sveti mjesec, ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene, ni one ljude koji su krenuli ka Časnome hramu želeći nagradu i naklonost Gospodara svoga. A kad obrede hadža obavite, onda loviti možete. I neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite, zato što su vam spriječili pristup Časnome hramu, nikako ne navede da ih napadnete! Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Allah strašno kažnjava. [el-Maide, 5/2].

PS: Samir B: Pošto u gore navedenom ajetu, prevedenom na naš jezik nema reči “ ٱلۡهَدۡيَ – hedi“, primoran sam da deo gore navedenog ajeta prevedem sa turskog jezika i da ga ovde navedem:

“ … Ne nepoštujte hedi kurbane niti kurbane ukrašene ogrlicama…“. [el-Maide, 5/2].

Prema sahi (autentičnim) rivâjetima, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je stavljao ogrlice oko vrata kurbana tokom svog oproštajnog hadža. Oblik ogrlice je pričvršćivanje nalune, komada kože ili dodatne vezice oko vrata kurbana. Kaže se da je namera iza ovoga da se ljudima objavi da se ovaj Kurban prinosi kao Nâfile Kurban prolivanjem krvi, tako da će njena koža uskoro biti poput komada kože okačene oko vrata. Svrha ovoga je da se prikaže Kurban. Kao što smo ranije objasnili, čin prikazivanja se vrši samo sa onim kurbanima koji su deo obreda (hadža). U slučaju kazne kurbanom, nema javnog prikazivanja javnog identiteta. Zato se ogrlica može staviti oko vrata ovog kurbana samo u slučajevima “Temattu'“, “Kırân“ ili “nâfile (hedi) kurbana“.Svrha stavljanja ogrlice je da se ukaže da je Kurban “hedi“ i da se spreči da joj se daje voda ili hrana. Naravno, ovo važi ako je Kurban, poput krave ili deve, odvojena od svog vlasnika tokom čuvanja stada. Međutim, to nije slučaj sa ovcama. Jer ovca može da propadne ako njen vlasnik nije sa njom. Zato se ogrlica ne stavlja na ovcu. Ovo gledište pripada hanefijskoj školi. Prema Mâliku (r.a.h.), ogrlice se mogu stavljati i na ovce. Jer je stavljanje ogrlica na “hedi kurbane“ sunnet. Ovce se takođe smatraju među “hedi kurbane“.

[4/138]

O ovoj se temi prenosi i jedan hadis. Međutim, ovaj hadis je šâz (suprotno kazivanju pouzdanijih prenosilaca). Zato ga nismo uključili. Štaviše, dok je stavlanje ogrlica na deve i goveda tradicionalni običaj, stavljanje ogrlica na hedi kurbane ovaca nije tradicionalni običaj među ljudima.

Postavlanje pokrivača preko kurbana

Čin stavljanja tkanine preko kurbana kao obeležja je dobra praksa.

Zato što su Hz.Poslanikovi (s.a.v.s.) kurbani bile obeležene ogrlicama i prekrivene tkaninama. U to vreme, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao Hz.Aliji (r.a.h.):

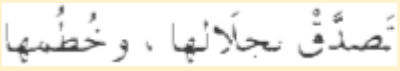

„Podeli ove kurbane, zajedno sa njihovim pokrivačima i ogrlicama, kao sadaku“.[219]

(219. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl 23; Dârimî, Menâsik 89; Buhari, Hacc 121; Muslim, Hacc 348, 349; Ibn Mâce, Menâsik 97; Ebû Dâvûd, Menâsik 20 ; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/295.).

Ako se na kurbanu ne stavi pokrivač kao obeležje, to joj ne šteti. Po mom mišlenju, stavlanje ogrlice kao obeležje je bolje nego stavljanje tkanine. Zato što, dok se nošenje ogrlice pominje u knjizi Allaha Teâlâ, stavlanje pokrivača kao obeležja se ne pominje.

Obeležavanje kože kurbana

Oblik obeležavanja (išar) je sledeći: Desna ili leva strana grbe životinje se seče makazama dok ne poteče krv, a zatim se ta krv razmaže po grbi. Ovo se naziva išar jer je to znak hedi kurbana. Išar znači obeležiti ili potpisati. Ibn Ebû Leylâ (r.a.h.) je rekao da se išar radi na levoj strani grbe. Prema sahi (autentičnom) hadisu:

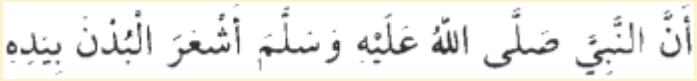

sam Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je svojim rukama obeležavao deve koje su trebale biti žrtvovane.[220]

(220. Pogledajte. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/323; Buhârî, Hacc 106; Muslim, Hacc 205; Ibn Mâce, Menâsik 96; Ebû Dâvûd, Menâsik 14; Tirmizî, Hacc 67; Nesâî, Menâsik 62.).

Ova vrsta obeležavanja je takođe preneta od as'haba (r.a.h.). Tahavi (r.a..h.) je rekao: Ebû Hanîfa (r.a.h.) zapravo nije smatrao da je činjenje išara (obeležavanje krvlju) za osudu. Jer, pošto postoje poznati hadisi na ovu temu, kako bi to mogao smatrati za osudu? Međutim, smatrao je da je išar koji su vršili hadžije u Ebû Hanîfino (r.a.h.) vreme za osudu. Zato što je video da hadžije, posebno u vrućini Hidžaza, kako čine znak kurbana na način koji je dovoljno opasan bio da izazove bolest i smrt. Zato je zaključio da je ispravno zatvoriti ova vrata za širu javnost, jer nisu poštovali njena ograničenja. Međutim, za one koji su potpuno upoznati sa ovom materijom i zato čine znak kurbana sekući samo kožu bez sečenja mesa, u tome nema štete. Dokazi na koje se oslanjaju Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su iz perspektive značenja znaka kurbana. Jer je svrha obeležavanja krvlju i stavlanja ogrlice da se osigura da se Kurban prepozna kao Hedi Kurban, te zato, ako se izgubi, može se vratiti, i ne može se sprečiti da pije vodu ili da se hrani. Međutim, ova se svrha ne postiže u potpunosti stavlanjem ogrlice, jer postoji mogućnost da se ogrlica otkopča ili spane. Dok znak kurbana potpuno sprečava ovu situaciju. Jer znak obeležen krvlju ne odvaja je od kurbana. Zato se obeležavanje krvlju smatra dobrim postupkom. Ebû Hanîfe (r.a.h.) navodi sledeće: Nošenje ogrlice označava da je kurban Hedi Kurban. Nošenje ogrlice podrazumeva poštovanje prema telu. Međutim, obeležavanje krvlju ne podrazumeva poštovanje; u stvari, nanosi štetu telu.

Štaviše, preporučuje se stavljanje tkanine preko Hedi Kurbana kao obeležavanja (mendub). To je zato što sprečava muhe da uznemiravaju telo.Obeležavanje krvlju, međutim, privlači komarce. Zato je Ebû Hanîfe (r.a.h.) smatrao obeležavanje krvlju za osudu (mekruh).

Da li obeležavanje hedi kurbana predstavlja ulazak u stanje ihrama (obredne čistote), a zatim umiranje?

Hadžija ne ulazi u stanje ihrama obeležavanjem kurbana krvlju ili stavljanjem tkanine preko njega. Međutim, on ulazi u stanje ihrama nošenjem ogrlice.

Suština ovoga je: Prema hanefijskoj školi, sama namera za ulazak u ihram ne predstavlja ulazak u njega.Međutim, prema jednom od dva mišlenja šafiijske škole, sama namera za ulazak u ihram predstavlja ulazak u njega. Šâfiîîa (r.a.h.) je uporedio ulazak u ihram, što znači preuzimanje obaveze uzdržavanja od činjenja zabranjenih dela, sa postom. Započinjanje takvog čina ibadeta, kao i post, dešava se isključivo kroz nameru (nijet). Prema hanefijskoj školi, ulazak u ihram se upoređuje sa namazom. Jer, ulazak u ihram je za obavljanje hadža ili umre. Ovo, kao i namaz, uključuje različite stubove. Kao što se namaz ne može započeti samo sa namerom bez početnog tekbira, ulazak u ihram je isti.Međutim, post je drugačiji. Jer post ima samo jedan stub: uzdržavanje od jela, pića i sličnih stvari. To se poznaje po vremenu.

[4/139]

Zato se vreme smatra merom za post. Zato se sama namera za post u bilo kom trenutku smatra validnom. Nakon što postoji namera i dođe vreme za post, nema potrebe da se čin direktno izvrši. Dakle, osoba počinje postiti jednostavno namerom. U slučaju hadža, vreme nije mera. Zato je izvršenje dobrovoljnog [nâfile] čina istovremeno sa izvršenjem obaveznog [farz] čina validno. Međutim, njegovo izvršenje je kroz dela. Sama namera za post ne predstavlja početak čina. Slično tome, ne smatra se da je čin započet. Međutim, prema hanefijskoj školi, ako nečiji kurban nosi ogrlicu sa namerom da uđe u ihram, ili ako mu je naređeno da njegov kurban nosi ogrlicu sa namerom da on uđe u ihram i ogrlica se nosi, onda se smatra da je neko ušao u ihram. Prema šafijiskoj školi, sama namera da se uđe u ihram nije dovoljna; osoba ne ulazi u ihram osim ako ne izgovori telbiju. Šafijin dokaz za ovo je da, kao i u namazu, nijedna radnja ne zamenjuje sećanje (zikr) na početku ibadeta. Zaista, pošto namaz počinje početnim tekbirom (Allahu Ekber), nijedna radnja ne može zameniti ovaj tekbir. Čak i ako neko izvrši poklon (ru'ku) ili sedždu sa namerom da započne namaz, to se ne računa kao početak namaza. Nema razlike između ova dva čina ibadeta (namaza i hadža). Jer, baš kao što su ru'ku i sedžda u namazu činovi ibadeta, Hedi Kurban (vrsta kurbana) je takođe čin ibadeta za hadž. Objašnjenje je sledeće: Stavlanje ogrlice na Hedi Kurban nije jača od prolivanja njene krvi. Prolivanje krvi Hedi Kurbana ne predstavlja ulazak u stanje ihrama. Isto važi i za stavljanje ogrlice na nju. Dokaz hanefijske škole po ovom pitanju je ajet iz Kur'ana:

"... وَلَا ٱلۡهَدۡيَ وَلَا ٱلۡقَلَـٰٓئِدَ ..." - "... ne omalovažavajte Allahove odredbe hadža, ni sveti mjesec, ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene,...". [el-Maide, 5/2]

Ovaj ajet ne pominje ulazak u stanje ihrama.Pri kraju ajeta;"... وَإِذَا حَلَلۡتُمۡ فَٱصۡطَادُواْ ...". - "... A kad obrede hadža obavite, onda loviti možete. ...",[el-Maide, 5/2], ajet ukazuje da stavljanje ogrlice na Hedi Kurban predstavlja ulazak u stanje ihrama. Ovaj stav prenosu as'habi Umer, Ibn Mes'ûd i İbn Abbâs (r.a.h.).Prema rivâjetu od Kajsa b. Sa'da (r.a.h.), Kajs je prao glavu (pre ulaska u ihram). Nakon što je oprao jednu stranu glave, osvrnuo se.

Kada je video da se ogrlice stavljaju na hedi kurbane, ustao je, nije oprao drugu stranu glave i rekao: “Kada stavim ogrlicu na hedi kurbanu, ulazim u stanje ihrama“.[221]

(221. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/103; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, lll/513.).

To znači da hadž u jednom pogledu podseća na namaz, a u drugom na post. Hadž podseća na post po tome što ne sadrži obavezno [farz] sećanje (zikr); te podseća na namaz po tome što uključuje različite stubove (rukun-e). Zato deli propise oba slična čina ibadeta. Pošto hadž podseća na namaz, sama namera da se obavi hadž nije dovoljna. Međutim, pošto hadž podseća na post, čak i bez obavljanja ikakvog zikra (sećanja na Boga [dž.š.]), sama namera da se obavi hadž je dovoljna. Ako se izvrši neka radnja, ta se radnja računa kao zikr. To je zato što je svrha telbije (recitovanja dove) da izrazi želju da se namaz prihvati. Slično tome, stavljanje ogrlice na Hedi Kurban izražava želju da se Kurban prihvati. Hakim eš-Šehid el-Mervezi (r.a.h.), pozivajući se na čin pokrivanja kurbana i stavljanja ogrlice na nju kao indikaciju da je hedi, izjavio je:Čak i sa namerom ulaska u ihram (stanje obredne čistoće), samo pokrivanje kurbana (tadžlil) ne predstavlja ulazak u ihram. Pokrivanje kurbana nije isključivo za kurbane zaklane radi ibadeta. Pokrivač se može staviti na telo u svrhe koje nisu samo ibadet. Zato stavljanje pokrivača na kurbanu, kao što smo opisali, ne predstavlja dokaz želje da se ibadet prihvati. Međutim, stavljanje ogrlice na nju nije tako. Jer se nošenje ogrlice vrši samo sa namerom ibadeta. Nošenjem ogrlice izražava se samo želja za prihvatanjem ibadeta. Slično tome, činjenje znaka krvlju ne predstavlja ulazak u ihram. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ovde nema kontradikcije. Jer, prema njemu, činjenje znaka je neželjeno (mekruh). Kako se može ući u ihram sa nečim što se ne voli?

[4/140]

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), činjenje znaka krvlju je kao činjenje znaka stavljanjem tkanine na kurbanu.Jer, činjenje znaka znači uzimanje komadića krvi sa tela. Ovo nije specifično samo za ibadet. Zato, to nije dokaz za prihvatanje ibadeta. Iz tog razloga, ne smatra se da je neko ušao u ihram. Ako neko namerava da obavi hadž ili umru dok nosi ogrlicu, ta osoba je na putu te namere. Jer, nošenje ogrlice je kao recitovanje Lebbejka. Ako neko nema nameru da obavi hadž ili umru, već samo namerava da uđe u ihram, smatra se kao da je apsolutno učinio nameru za ihram. Može da računa ovaj ihram kao hadž ili umru, kako god želi. Ako neko stavi ogrlicu ovci sa namerom da uđe u ihram, prema pravilu koje smo ranije objasnili, “Stavljanje ogrlica ovcama nema značenje ibadeta“, to ne predstavlja ulazak u ihram. Ako neko stavi ogrlicu hedi kurbanu i pošalje je bez namere da uđe u ihram, pa zatim krene za njom, ne smatra se da je u ihramu. Ako sustigne kurban koji je poslao i hoda pored nje, onda se smatra da je ušao u ihram. Glavna poenta po ovom pitanju je sledeći hadis Hz.Aiše (r.a.h.):

كُنْتُ أَفْتِلُ قَلَائِدَ هَدْيِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ فَقَلَّدَهَا وَبَعَثَ بِهَا وَأَقَامَ بِأَهْلِهِ حَلَالًا لَا يَحْرُمُ بِهِ مَا يَحْرُمُ عَلَى الْمُحْرِمِ

“Ja sam svojim rukama pripremala ogrlice za kurbane Poslanika. Resûlullah bi ih stavljao na vratove kurbana i slao ih. Uprkos tome, on bi neko vreme ostajao bez ihrama sa svojim ženama, ne smatrajući stvari zabranjene onima u ihramu zabranjenim, a onda bi ušao u ihram“.[222]

(222. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/82; Buhârî, Hacc 107; Muslim, Hacc 359; lbn Mâce, Menâsik 94; Ebû Dâvûd, Menâsik 16; Nesâî, Menâsik 65.).

Iz ovoga saznajemo da samo stavlanje ogrlice ne znači da se smatra da je neko ušao u ihram. As'habi su se razlikovali po ovom pitanju te su izneli tri različita mišlenja. Neki su rekli da hadžija ulazi u ihram kada stavi ogrlicu na Kurban. Neki su rekli da ulazi u ihram ako prati svoj kurban na koji je stavio ogrlicu. A neki su rekli da ulazi u ihram ako sustigne svoj kurban na putu te nastavi put iza nje. Hanefijska škola mišlenja je usvojila najdefinitivnije mišlenje oko kojeg su se složili as'habi, navodeći da ako neko sustigne svoj kurban kojoj je prikačio ogrlicu i nastavi put, smatra se da je u stanju ihrama. Međutim, situacija je drugačija za Temattu' Kurban. Jer se ne smatra da je neko u stanju ihrama osim ako ne prati svoj Kurban kojem je prikačio ogrlicu. U ovom slučaju, čak i ako je ne sustigne, prema principu istihsana (pravne preferencije), smatra se da su u stanju ihrama. Međutim, prema analogiji, baš kao i u slučaju nâfile kurbana, ni u slučaju Temettu' Kurbana, ne smatra se da je neko u stanju ihrama osim ako ne sustigne svoj Kurban kojem je prikačio ogrlicu i nastavi put.

Poseban status u Temettu' hadžu

Hakim eš-Šehid el-Mervezi (r.a.h.), sledeći princip istihsana (pravne preferencije), izjavio je: "Temettu' Kurban ima poseban status jer stanje ihrama traje dok se životinja (kao Kurban) ne zakolje. Zato što osoba koja namerava da obavi Temettu' Hadž ne može da izađe iz stanja ihrama za hadž ili umru dok se životinja (Kao kurban) ne zakolje, čak i ako je poslala Hedi Kurban. Međutim, ako nije poslala Hedi Kurban, ona izlazi iz stanja ihrama nakon završetka umre. Baš kao što slanje Temettu' životinje (kao kurbana) ima poseban status jer kontinuirano drži hadžiju u stanju ihrama, ona takođe ima poseban status u smislu njenog početka. U slučaju Temettu' Kurbana, čak i ako hadžija ne stigne sa kurbanom koji je poslao, on ostaje u stanju ihrama tako što nakon toga kreće na put. To nije slučaj sa nâfile kurbanom".

Ako grupa ljudi učestvuje u žrtvovanju Temettu' životinje (kao kurbanu) okrenute ka Kabi, a jedan od njih, na naredbu svojih prijatelja, stavi ogrlicu na kurbanu, onda svi postaju u stanju ihrama.

Jer se čin koji izvrši na nalog svojih saputnika smatra istim kao i čin koji su oni sami izvršili. Ako stavi ogrlicu na kurbanu bez naloga svojih saputnika, samo se on smatra da je ušao u ihram, iako se njegovi saputnici ne smatraju ušlim u ihram. Jer se čin koji izvrši bez naloga svojih saputnika smatra njihovim sopstvenim činom. Oni ne mogu ući u ihram bez čina koji potiče od njih samih. Kao što je poznato, ako stranac stavi ogrlicu na ove kurbane bez njihovog naloga, one ne ulaze u ihram. Ako jedan od njih stavi ogrlicu bez naloga saputnika, samo ta osoba ulazi u ihram. Ali njegovi saputnici ne ulaze u ihram.

Zbog Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) obraćanja Hz.Aliji (r.a.h.):

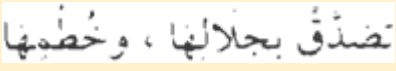

"Podeli ove kurbane, zajedno sa njihovim pokrivačima i ogrtačima, kao sadaku",[223]

Hadžija deli pokrivače kurbana koje kolje kao sadaku.

(223. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/123; Dârimî, Menâsik 89; Buhârî, Hacc 121; Muslim, Hacc 348, 349; lbn Mâce, Menâsik 97; Ebû Dâvûd, Menâsik 20 ;lbn Huzeyme, Sahih, IV/295.).

Davanje kurbana za naknadu

Ne sme se dati nijedan deo kurbana – ni njegova koža, ni meso, ni njegov pokrivač – kao plaćanje mesaru.

Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao Hz.Aliji (r.a.h.):

وَلَا تُعْطِ الْجَزَّارَ مِنْهَا شَيْئًا

“Ne daj ništa od kurbana mesaru“.[224]

(224. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/123; Dârimî, Menâsik 89; Buhârî, Hacc 120; Muslim, Hacc 348, 349; lbn Mâce, Menâsik 97; Ebû Dâvûd, Menâsik 20; lbn Huzeyme, Sahih, IV/295.).

[4/141]

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao u drugom hadisu:

من باعَ جلْدَ أُضحيتِه فلا أُضحيّةَ له

“Ko proda kožu svog kurbana, njegov Kurban je nevažeći“.[225]

(225. Hâkim, Mustedrek, ll/422; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IX/294; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, IV/287.).

Jedenje mesa hadž kurbana

Preporučljivo je jesti meso Temettu'a, Kirana ili nâfile kurbana.

Jer Allah Svemogući naređuje ovo u sledećem ajetu:

وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

36. A *deve* smo vam učinili jednim od Allahovih obreda hadža, i vi od njih imate koristi; zato spominjite Allahovo ime kada budu u redove poredane; a kad padnu na zemlju, jedite ih, a nahranite i onoga koji ne prosi, a i onoga koji prosi; tako smo vam ih potčinili da biste zahvalni bili. [el-Hadž, 22/36]. [Samir B. Ispravljeno].

“... i jedite od njih kada padnu na bok...“. [el-Hadž, 22/36]⟶ (Prev, sa turs.).

Pravilo je da ono što je ustanovljeno naredbom treba bar preporučiti. Zato se bar preporučuje osobi koja kolje životinju (kao kurban) da jede od njenog mesa. Nije prikladno podeliti manje od jedne trećine kao sadaku. Od Abdulaha b. Mes'ûda (r.a.h.) se prenosi da je poslao Kurban sa Alkamom (r.a.h.), naređujući mu da jednu trećinu podeli kao sadaku, jednu trećinu sam pojede, a preostalu trećinu da pošalje porodici Abdulaha b. Mes'ûda (r.a.h.).

Slanje tela u Mekku

Ako neko pošalje telo u Mekku bez namere da ga prinese kao Hedi Kurban, onda se to telo smatra Hedi kurbanom.

Ovaj izraz znači "ako ona stavi ogrlicu i pošalje je". Jer se ogrlice obično daju samo Hedi kurbanima. Slanje nakon što je hedi znak stavljen na telo je kao izražavanje rečima.

Karakteristike normalnog kurbana i Hedi kurbana

Dozvoljeno je žrtvovati ovcu koja izgleda kao da ima godinu dana, ili dvogodišnju kozu ili kravu, ili petogodišnju devu, kao za hedi kurban ili kao redovni kurban.

Dokaz za to je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

ضحُّوا بالثَّنِيانِ ولَا تُضحُّوا بِالْجذْعانِ

"Žrtvujte dvogodišnje životinje kao kurbane. Ne žrtvujte jednogodišnje kurbane".[226]

(226. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/312; Muslim, Edâhî 13; lbn Mâce, Edâhî 7; Nesâî, Dahâyâ 13; lbn Huzeyme, Sahih, IV/294; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/229.).

Međutim, ovca koja je navršila godinu dana može biti zaklana samo ako se predstavi kao da ima godinu dana.

Priča se da je jedan čovek doveo ovcu u Minu koja je izgledala kao da je navršila godinu dana. Ovca je ostala kod njega u Mini. Ebû Hurejre (r.a.h.), videvši to, rekao je: Čuo sam Hz.Poslanika (s.a.v.s.) kako kaže:

نِعْمتْ الْأُضْحِيَةُ الْجَذَعُ مِنْ الضَّأْنِ فَانْتهِزُوها

"Kako je lepa ovca koja izgleda kao da je navršila godinu dana kao Kurban jagnje! Iskoristi to".[227]

(227. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/444; Tirmizî, Edâhî 17; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IX/271.).

Ponovo, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je u svojoj hutbi na dan kurbana rekao:

مَنْ ضحَّى قبْلَ الصَّلَاة فَلْيُعِدْ

-"Ko zakolje životinju (kao kurban) pre Bajram namaza, trebalo bi da zakolje drugi Kurban".[228]

(228. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/341; Dârimî, Edâhî 7; Muslim, Edâhî 10; lbn Mâce, Edâhî 12; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, IV/23.).

Na to je Ebû Burda b. Nijar (r.a.h.) rekao: -"Zaklao sam ovcu (kao kurban) pre Bajram namaza kako bih što pre mogao da nahranim svoju porodicu i komšije". Resûlullaha (s.a.v.s.) mu je rekao:

تِلْك شاةُ لحْمٍ فأعِدْ نُسُكَك

-"To je ovca koja se klala samo zbog mesa. Zakolji drugi Kurban".[229]

(229. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/45; Buhârî, Edâhî 8; Muslim, Edâhî 4; Ebû Dâvûd, Dahâyâ 5; Nesâî, Salâtu'l-Iydeyn 23.).

Ebu Burda je zatim rekao: "Imam veliku kozu, staru godinu dana, koja je vrednija od dve ovce". Na to je Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) rekao:

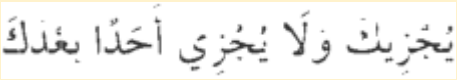

-"Ovo se odnosi na tebe, ali se to više neće odnositi ni na kog drugog posle tebe".[230]

(230. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/45; Buhârî, Edâhî 8; Muslim, Edâhî 4; Ebû Dâvûd, Dahâyâ 5; Nesâî, Salâtu'l-Iydeyn 23.).

Ovaj hadis je dokaz da koza mlađa od godinu dana nije dozvoljena kao Kurban. Ovca koja se smatra dozvoljenom za Kurban, prema islamskim učenjacima, je ona koja je navršila sedam meseci starosti, dok je prema učenjacima arapskog jezika to ona koja je navršila šest meseci. Ovca koja se zaista kvalifikuje kao Kurban (senijj) je, prema islamskim učenjacima, ona koja je navršila jednu godinu i ušla u drugu godinu, dok je prema učenjacima arapskog jezika to ona koja je navršila dve godine. Dozvoljena životinja (kao kurban) (senijj) među kozama i govedima je ona koja je navršila dve godine i ušla u treću godinu. Dozvoljena životinja (kao kurban) (câiz) za deve je ona koja je navršila četiri godine. Deva koja se zaista kvalifikuje kao Kurban (seniji) je ona koja je navršila pet godina.

Životinja (za kurban) je neispravna

Životinja koja ima razroke oči, ili odsečen rep ili uho, nije dozvoljena kao Hedi Kurban, bez obzira da li je kupljena u takvom stanju ili ako se takav nedostatak pojavi nakon kupovine.

Dokaz za to je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.), koji prenosi Džabir (r.a.h.):

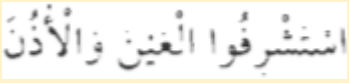

"Obratite pažnju na oči i uši životinje (za kurban)".[231]

(231. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/ 108; Dârimî, Edâhî 3; Tirmizî, Edâhî 6; Nesâî, Edâhî 8; Hâkim, Mustedrek, IV/249.).

Resûlullah (s.a.v.s.) je zabranio životinje (za kurban) koje su bile vidljive razrokog pogleda, preslaba da stoje ili su imala osakaćenu nogu koja im je sprečavala da hodaju do mesta klanja. Životinja koja razvija ove mane nakon kupovine, smatra se u smislu svoje nedozvoljenosti (kao kurban), kao životinja koja je imala ove mane u vreme kupovine.[232]

(232. Ebû Dâvûd, Dahâyâ 5; Tirmizî, Edâhî 5.).

Životinja je neispravna tokom klanja

[4/142]

Ako se takav problem javi kada se životinja predaje na klanje (kao kurban), onda je, prema analogiji, i ova životinja nevažeća. Međutim, prema istihsanu (pravnoj preferenciji), ova situacija ne sprečava da bude dozvoljena. To je zato što životinja ima grčeve u trenutku klanja. Takav se problem javlja kod životinje u tom trenutku, te time nije moguće zaštititi je od toga u tom trenutku. Zato je ova situacija oproštena. Jer je ta osoba već predala životinju sa namerom da je potpuno uništi, odnosno zakolje (kao kurban). Činjenica ta da su neki organi životinje uništeni tokom klanja to ne sprečava da bude dozvoljena (kao kurban). Međutim, situacija pre klanja je drugačija.

Ako je životinja izgubila deo oka, uha ili repa, i ako je gubitak značajan, Životinja (za kurban) se smatra nevažećom.

Jer, kako je prepričano, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je zabranio životinju (kao kurban) čije je uho bilo odsečeno po dužini ili širini, ili čiji je prednji ili zadnji deo uha bio izgubljen. Međutim, generalno, nije moguće izbeći čak ni mali gubitak organa. Granica između malog i velikog gubitka, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.) u pouzdanim rivâjetima škole, jeste da li je izgubljena količina manja ili veća od jedne trećine organa. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

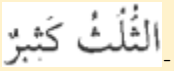
- "Jedna je trećina previše".[233]

(233. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/168; Buhârî, Vasâyâ 2; Muslim, Vasiyet 8; lbn Mâce, Vasâyâ 5; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 2; Tirmizî, Vasâyâ l; Nesâî, Vasâyâ 3.).

Međutim, dok Ebû Hanîfa (r.a.h.) prihvata jednu trećinu koja je dozvoljena u testamentu, on je ne prihvata u drugim stvarima. Iz ovoga razumemo da se presuda o gubitku koji prelazi jednu trećinu organa razlikuje od presude o gubitku jedne trećine ili manje organa. Prema onome što je Ibn Šudža (r.a.h.) preneo od Ebû Hanîfe (r.a.h.), ako je izgubljeni deo organa kurbana jedna četvrtina organa; U skladu sa prethodno pomenutim jurisprudencijalnim pitanjima, kao što su mes'h glave i brijanje nakon izlaska iz stanja ihrama, i u skladu sa pravilom da se "jedna četvrtina organa smatra kompletnim organom", gubitak jedne četvrtine organa sprečava da žrtvovanje životinje (kao kurbana) bude dozvoljeno. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ako je izgubljeni deo veći od preostalog dela, žrtvovanje životinje (kao kurbana) nije dozvoljeno. Ako je preostali deo veći od izgubljenog dela, ono je dozvoljeno. To je zato što su "malo" i "obilno" zajedničke imenice, a ova situacija postaje očigledna tek tokom poređenja. Ako su izgubljeni i preostali delovi organa životinje jednaki, prema Ebû Yusûfovom (r.a.h.) mišlenju, to nije dozvoljeno. Jer, kada je ono što sprečava da nešto bude dozvoljeno jednako onome što to čini dozvoljenim, stvar koja to sprečava je poželjnija.

Žrtvovanje kastrirane životinje (kao kurban) sa slomljenim rogom

U vezi sa ovim pitanjem, Ebû Yusûf (r.a.h.) kaže: "Obavestio sam Ebû Hanîfu (r.a.h.) o ovom mišlenju, a on je rekao: "Moje mišlenje je isto kao i tvoje" ili "Moje mišlenje je kao tvoje". Prema jednom mišlenju, ova izjava je Ebû Hanîfino pomirenje sa Ebû Yusûfovim (r.a.h.) mišlenjem. Prema drugom mišlenju, ova izjava ukazuje na razliku koja je ranije postojala između mišlenja dva imama.

Kao Hedi kurban, dozvoljena je i životinja kojoj su uklonjeni testisi i životinja sa slomljenim rogom.

Pošto je kurban bez rogova dozvoljen, dozvoljen je i kurban sa slomljenim rogovima. Jer, od rogova siromašni nemaju nikakvu korist. Razlog zašto je dozvoljeno žrtvovati životinju (kao kurban) nakon uklanjanja testisa je taj što meso postaje ukusnije. Ša'bi (r.a.h.) kaže da je ukus koji se dodaje mesu uklanjanjem testisa bolji za siromašne nego li da su testisi na mesu.

Glavni hadis na ovu temu je:

أَنَّ النَّبِيَّ صلَّى اللهُ عليْه وسلَّم ضحَّى بكَبْشَيْن أَمْلحيْن مَوْجُوأَيْن يَنْظُرانِ في سَوادٍ ويمْشيان في سَوادٍ ويأْكُلان في سَوادٍ أحدِهِما عَنْ نَفْسه والآخر عَنْ أُمَّته

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je žrtvovao dva debela ovna sa uklonjenim testisima; jednog za sebe, a drugog za svoj ummet".[234]

(234. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/211; Buhârî, Edâhî 13; Muslim, Edâhî 17; lbn Mâce, Edâhî 1; Ebû Dâvûd, Dahâyâ 3; Tirmizî, Edâhî 2; Nesâî, Edâhî 14.).

Iako je za nestalog kurbana pronađena zamena, pronađena je i stara

Ako neko kupi životinju (za hedi kurban) – (vrstu prinosa kurbana), a zatim se ta životinja izgubi, pa on kupi drugu umesto nje i stavi joj ogrlicu oko vrata, čime se obavezuje da će je zaklati (kao kurban), a zatim ako pronađe prvu životinju i zakolje obe (kao kurbane), učinit će najvrliji čin.

Zato što je ta osoba ispunila više nego što je obavezno za nju. Zato što je ta osoba obećala da će zaklati obe ove životinje (kao kurbane). A ispunjenje obećanja se preporučuje (mendub).

Dozvoljeno je zaklati prvu životinju (kao kurban), a drugu prodati.

Jer druga životinja nije obavezna sama po sebi (kao kurban), već kao zamena za prvu životinju (kao kurban). Ako se pronađe prvobitni Kurban, životinja kupljena umesto nje, ne uzima se u obzir.

(PS: Samir B: Ova izjava znači da Kurban koji osoba dobrovoljno preduzima više nije prvobitna obaveza, već zamena za prvobitni Kurban; to jest, baš kao što je siromašna osoba obavezna da pribavi drugi Kurban ako izgubi svoj prvobitni, kada se obaveza jednom preuzme, ona se smatra dugom koji se mora ispuniti.

Objašnjenje:

Prvobitna obaveza: Ovo je opšti Kurban koju bogati musliman sa dovoljnim finansijskim sredstvima mora da izvrši tokom Kurban-bajrama.

Obavezna zamena (za siromašne): Čak i ako siromašna osoba nije obavezna da izvrši žrtvu, ako kupi životinju sa namerom da je zakolje, postaje mu obavezno da to učini.

Šta znači ova izjava? Kao što rečenica ukazuje, za ovu siromašnu osobu situacija je sledeća:

Kupovinom te životinje, on je zapravo delovao sa namerom da ispune opštu obavezu kurbana.

Ako se prva životinja koju je kupio za kurban izgubi ili postane neupotrebljiva iz bilo kog razloga, postaje mu obavezno kupiti drugu životinju kako bi se popunila praznina koju je ostavila prva.

Drugim rečima, druga životinja u početku nije obavezna dužnost, već dug ili obaveza koja zamenjuje početnu nameru i kupljenu životinju.

Ukratko, ova situacija znači da je odgovornost koju je osoba sebi nametnula postala neizbežna dužnost (obavezna obaveza) koja se mora ispuniti. *Autor nepoznat. Hvala*).

Ako neko proda prvu životinju, a zakolje drugu (kao kurban), dozvoljeno je ako je vrednost obe jednaka ili ako je vrednost druge životinje veća od prve.

Drugi kurban je ili sličan prvom ili je superiorniji od njega. Ako je prvi kurban vrednija od drugog, višak treba dati kao sadaku, jer je prvi određen kao primarni kurban. Druga kurban može zameniti prvi samo ako nije manji od prvog. Ako je manji od prvog, iznos nedostatka treba dati kao sadaku, jer, osoba namerava da ne odbije ništa što je Allah Teâlâ odredio. Ona nema pravo na to. Zato, da bi se ovaj finansijski iznos u potpunosti ponudio Allahu Teâlâ, višak se raspodeljuje kao sadaka. U tom smislu, Temettu' i Nâfile kurbani su isti, jer su oba kurbani ako se označe kao Hedi iz obe perspektive, za Allaha Teâlâ.

[4/143]

Hedy kurban je određžen kao Temeettu' kurban

Ako je Hedi kurban određžen kao "Temettu' " kurban, to je dobra stvar.

Jer se životinja (kao kurban) u okviru temettu' hadža smatra činom hadža te njeno stanje mora biti jasno prikazano. Ako se ne prikaže jasno, ne nanosi štetu. Jer, ono što je obavezno jeste da se ibadet ostvari prolivanjem krvi. To da se životinja jasno označi kao temettu' kurban na bilo koji način, nije obavezno [vâđib].

Žrtvovati dva kurbana za temettu'

Ako osoba ima dva kurbana u svrhu temettua', ona izlazi iz stanja ihrama kada zakolje jednog od njih.

Jer, ono što je više od kurbana smatra se nâfileom dok pravilo izlaska iz ihrama ne zavisi od njega.

Ako nâfile hedi kurban dospe u Haremu, ali je oštećen, dozvoljeno je zaklati ga i podeliti njegovo meso kao sadaku.

Temettu' Kurban je drugačiji. Zato što je Temettu' Kurban specifičan za dane kurbana. Zato nije dozvoljeno klanje pre dana kurbana. Sa druge strane, nâfile kurban nije specifičan za dan kurbana. Međutim, da bi se ovaj kurban zaklao u Haremu, mora biti prevezen na svoju prvobitnu lokaciju (područje Harema). Ova je osoba to već učinila.

Uključivanje kurbana u podeli sa drugima

Ako neko kupi životinju da bi je žrtvovao kao Temettu' Kurban, i nakon što je učini obaveznom samo za sebe, šest ljudi učestvuje u ovom kurbanu, to nije dozvoljeno.

Kada neko učini ovaj kurban obaveznim za sebe, ceo kurban postaje dug prema sebi. Ona (osoba) je već bila obavezna za deo kurbana koji je važeći bio za Temettu' kurban. Sve preko toga postalo je obavezno samo zato što je neko to učinio obaveznim za sebe. Nakon ovoga, uključivanje drugih na ovaj kurban predstavlja povlačenje dela kurbana koji je neko već učinio obaveznim za sebe. Kao što nije dozvoljeno povući nameru za ceo kurban, takođe nije dozvoljeno povući nameru ni za deo kurbana. Jer, uključivanje drugih na ovaj kurban znači prodaju dela kurbana. Međutim, ta osoba nema pravo da proda deo kurbana kojeg je učinila obaveznim za sebe kao hedi (vrstu kurbana). Ako to učini, mora raspodeliti prihod kao sadaku.

Ako, u trenutku kupovine životinje, neko namerava da šest ljudi učestvuje u njenom žrtvovanju, to je dozvoljeno.

Jer, kupovina ove životinje (za kurban) ne čini ceo kurban obaveznim za sebe. Zato je ovaj kurban isti kao kurban koji je kupilo sedam ljudi. Dozvoljeno je ako neko nema nameru da žrtvuje u trenutku kupovine životinje, ali ne smatra kurban obaveznim za sebe dok još šest ljudi ne postanu partneri u njoj. Međutim, vrlinije je da životinju (za kurban) kupi sedam ljudi na samom početku ili jedan od sedam ljudi na predlog njihovih prijatelja. Tako se partnerstvo ovih pojedinaca uspostavlja od samog početka.

Životinja (za kurban) koja rađa

Ako kupi životinju koju namerava da žrtvuje kao Hedi kurban, a zatim životinja rodi svoje mladunće, zaklat će i životinju i njeno mladunće.

Jer se ova životinja žrtvuje isključivo za Allaha Svemogućeg. Njeno potomstvo je deo ovog kurbana. Ako se potomstvo odbije od vimeta nakon što je ućinjena namera da se životinja žrtvuje za Allaha Teâlâ, onda Allah-ovo Teâlâ pravo takođe prelazi na potomstvo. Zato životinja mora biti žrtvovana zajedno sa svojim potomstvom.

Ako neko proda potomstvo životinje (predvidžene kao kurban), mora da plati njenu vrednost, vodeći računa o principu “deo se smatra jednakim celini“.

[4/144]

Ako neko kupi životinju (predvidženu kao Hedi kurban) ove vrednosti, to je dobro. Ako je podeli kao sadaku, to je takođe dobro jer se uzima u obzir vrednost potomstva u njoj. Jer je vrlinije da se potomstvo zakolje zajedno sa majkom. Ako se podeli kao sadaka, to je dozvoljeno. Davanje njene vrednosti je takođe isto.

Smrt jednog od ljudi koji dele kurban

Ako jedan od partnera u zajedničkom prinosu životinje (predvidžene kao kurban), bilo da se radi o beden* ili normalnom kurbanu umre, a njegov naslednik pristane da zakolje životinju (kao kurban) u ime umrlog zajedno sa ostalim partnerima, onda je to dozvoljeno. Prema istihsanu (pravnoj preferenciji), ovo je presuda. Međutim, prema kijasu (analogičnom rezonovanju), to nije dozvoljeno.

(PS: Samir B: Beden kurban*- Termin koji se koristi za žrtvene životinje (Kao kurbani), poput ovaca i koza, koje kolju hodočasnici koji obavljaju hadž i umru unutar granica Harema.).

Jer, ako rahmetlija nije zaveštao da se u njegovo ime prinese kurban, obaveza ibadeta koja mu se duguje, poništava se. Ovaj deo kurbana postaje nasledstvo za naslednika. Pošto će naslednik žrtvovati kurban u svoje ime, neće delovati sa namerom ibadeta. Zato ovaj deo kurbana prestaje da bude čin ibadeta. To je zato što je ibadet koji se vrši klanjem čin ibadeta koji se vrši uništavanjem nečega. Ovo se ne može učiniti u ime rahmetlije bez njegove dozvole, baš kao i u slučaju oslobađanja roba. Međutim, prema principu istihsana (pravne preferencije), to je dozvoljeno. Jer je primarna namera ibadeta. Čak i ako rahmetlija nije zaveštao, naslednik može da izvrši čin ibadeta davanjem sadake u ime rahmetlije. Slično tome, dozvoljeno je nasledniku da izvrši čin ibadeta prolivanjem krvi kako bi ispunio nameru rahmetlije u vezi sa svojim delom kurbana. Zato je davanje kao sadake dozvoljeno.

Ako je jedan od učesnika u kurbanu nevernik ili učestvuje sa namerom da jede samo meso

Ako je jedan od učesnika nevernik, ili musliman koji namerava da jede samo meso umesto kurbana, onda ovaj kurban nije dozvoljen nijednom od njih.

Kada je jedan od učesnika nevernik, smisao ibadeta se više ne ostvaruje sa takvim kurbanom. Jer, ako kod životinje (predvidžene kao kurban) koegzistira situacija suprotna značenju ibadeta i situacija koja je u skladu sa njim, uzima se u obzir kontradiktorna situacija. Ako je namera jednog od njih samo da jede meso, prema hanefijskoj školi, žrtvovanje životinje (predvidžene kao kurban) kod ostalih takođe nije dozvoljeno. Šafiijska škola je rekla da je njihovo žrtvovanje životinje (predvidžene kao kurban) validno. Jer se ovde ne ostvaruje aspekt suprotan značenju ibadeta. Udeo svakog od učesnika u žrtvovanju životinje (predvidžene kao kurban) je u prirodi nezavisne žrtvene životinje (predvidžene kao kurban), a namera svakog od njih je validna. Međutim, mi hanefije kažemo: Osoba koja namerava samo da jede meso odbacila je smisao ibadeta u svom udelu. Zar ne vidite šta je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao o kurbanu koju je Ebû Burda prineo pre bajram namaza?

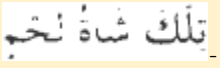
- "Ta je ovca zaklana za meso",[235] rekao je.

(235. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/45; Buhârî, Edâhî 8; Muslim, Edâhî 4; Ebû Dâvûd, Dahâyâ 5; Nesâî, Salâtu'l-Iydeyn 23.).

Iz ovoga razumemo da je ovo nešto što nije čin ibadeta. Čin prolivanja krvi ne može se podeliti na nešto što je nedozvoljeno. Ako nešto što sprečava dozvoljenost i nešto što je dozvoljava postoje zajedno, prepreka je poželjnija.Ako je jedan od njih nevernik, prema Zuferovom (r.a.h.) mišlenju, to nije dozvoljeno jer su im namere različite kada nameravaju da izvrše čin ibadeta. Jer se čin prolivanja krvi ne može podeliti. Zato ne mogu biti različite namere u ovom kurbanu. Međutim, kažemo: Svi partneri imaju nameru ibadeta. Zato je prolivanje krvi samo radi Allaha Teâlâ.

Nakon ovoga, razlika u namerama se ne uzima u obzir. Kao što je poznato, ako je nekoliko kurbana obavezno za osobu iz različitih perspektiva, i ona namerava da zakolje samo jednu životinju za sve njih i zakolje je, ova situacija je validna. Partneri su takvi.

Korišćenje životinje (predviđene kao kurban) u svrhu, sticanje koristi od nje

Nakon što je sebi učinio obaveznim da žrtvuje devu koju je odredio kao kurban, ne može je jahati.

Zato što je ovu devu odredio isključivo za Allaha Svemogućeg. Nije prikladno da je koristi, ili bilo šta što može imati koristi od nje, za sebe dok kurban ne stigne na svoje odredište. Međutim, ako mu je potrebno da jaše kamilu, onda nema štete u jahanju. Jer, kako se prenosi, Resûlullah (s.a.v.s.) je video čoveka kako ide za kurbanom te mu je rekao:

- "Jaši je." Čovek je rekao:

-Ovo je kurban,Ja Resûlullah! Tada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

- "Teško tebi, jaši je?!"[236]

(236. Muvetta, Hacc 842; Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/312; Buhârî, Hacc 103; Muslim, Hacc 371; Ebû Dâvûd, Menâsik 17; Tirmizî, Hacc 72; Nesâî, Menâsik 74.).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mu je naredio da to učini jer je video tu osobu kao bespomoćnu i da joj je potrebna deva.

Ako jaše devu i nešto izgubi zbog jahanja, mora da nadoknadi izgubljeno.

Jer je u ovom slučaju koristio deo tela deve za svoje potrebe.

Slično tome, ne može da muze devu.

[4/145]

Jer mleko dolazi od nje. Zato je ne može koristiti za svoje potrebe. Međutim, treba da trlja devino vime hladnom vodom i da isprazni njeno mleko. To je slučaj ako je vreme za klanje blizu. Ako je vreme za klanje daleko, muzanje deve drugi ili treći put će joj naštetiti. Zato treba da je pomuze i da mleko podeli kao sadaku. Ako mleko koje je pomuzao koristi za svoje potrebe, treba da da ekvivalent ili njegovu vrednost kao sadaku.

Klanje kurbana od strane jednog od partnera

Ako jedan od partnera zakolje životinju na dan kurbana, to je svima dozvoljeno.

To je zato što svaki od partnera može zatražiti pomoć od ostalih u klanju životinje u odgovarajuće vreme. Ovo se smatra kao da su jedan drugom izričito dali naređenje.

Klanje kurbana pre vremena

Ako se kurban po imenu Hedi povredi na putu, njen vlasnik će je zaklati. Ako je ovo obavezna [vâđib] žrtva, ona pripada njenom vlasniku, koji je može koristiti kako želi.

To je zato što on namerava da ispuni obavezu koju je preuzeo. Ako se pojavi situacija koja ne poništava obavezu, obaveza ostaje pod njegovom odgovornošću kao i ranije. Ovaj kurban je njegovo vlasništvo i on može sa njom raditi šta god želi.

Ako je kurban nâfile, on će je zaklati. On će joj pomazati noge njenom krvlju. Zatim će nanet ovu krv na bok životinje. Neće jesti ništa od nje. Umesto toga, on će je podeliti kao sadaku.

Ovo je vrlije nego prepustiti taj kurban grabljivicama. Ovo je takođe prenošeno od Hz.Aiše (r.a.h.). Glavna priča o ovoj stvari je sledeća: U godini Hudejbe, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je poslao kurbane u Mekku preko Nâdžije b. Džundub el-Esleme (r.a.h.). Naredio mu je da uđe u sve planinske prevoje i doline dok ne stigne do Mine sa kurbanima. Nâdžija (r.a.h.) je pitao: "Šta da radim ako se neka od ovih kurbana povredi dok je u mom posedu?" Resûlullah (s.a.v.s.) je odgovorio:

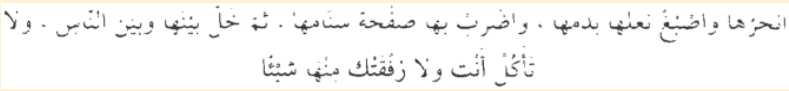

-"Zakolji je. Oboj joj nogu njenom krvlju. Udari grbu deve tom krvlju. Zatim je pustite među ljude. Ni ti niti bilo koji od tvojih saputnika ne smete jesti njeno meso".

Ovde se reč „Na'l" odnosi na stvar okačenu oko vrata životinje. Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) je namera bila da stavi znak na telo deve kako bi se mogla prepoznati kao Hedi kurban. Dakle, samo siromašni mogu jesti meso Hedi kurbana; bogati ne mogu.Razlog zašto je bogatima zabranjeno jesti meso ovog kurbana je taj što su bogati zajedno sa svojim drugovima.Osoba koja pošalje Hedi kurban kao nâfile prinos može jesti sa nje samo uz dozvolu osobe koja ima pravo na to.

Dozvola je uslovljena time da Hedi kurban stigne na svoje predviđeno odredište (područje Harema). Uzvišeni Allah kaže:

"... فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُواْ مِنْهَا ...." - "... i jedite od njih kada padnu na bok...". [el-Hadž, 22/36] (Prev, sa turs.).

Ako kurban ne stigne na svoje predviđeno odredište, nije dozvoljeno jesti njeno meso ili ga davati bogatoj osobi. Umesto toga, treba ga podeliti kao sadaku siromašnima, jer je to zamišljeno kao čin ibadeta. Pošto se čin ibadeta ne može ispuniti prolivanjem krvi, može se ispuniti davanjem sadake. Ova sadaka treba da se daje samo siromašnima, a ne bogatima. Ako se da bogatoj osobi, mora se platiti njena vrednost. Pokrivači i ogrtači kurbana takođe se dele kao sadaka. Zapravo, to se radi i tada kada životinja stigne na svoje predviđeno odredište.

Dva prijatelja slučajno zakolju međusobno životinje (Predviđene za kurbane)

Ako dva prijatelja slučajno zakolju međusobno životinju (Predviđenu za kurban) ili kurban u svoje ime, to je dozvoljeno putem istihsana (pravne preferencije). Međutim, nije dozvoljeno po analogiji (kijasu). To je zato što nijedan od njih nije vladao radnjama drugog u vezi sa životinjom (Predviđenu za kurban). Zato bi prekršili granice drugog te bi odgovorni bili za nadoknadu štete. Međutim, uzimajući u obzir dokaze istihsana, navodi se da je svakom od njih implicitno dozvoljeno da postupa u radnji svog prijatelja. To je zato što vlasnik životinje (Predviđenu za kurban) ili kurbana može implicitno zatražiti od bilo koga da deluje kao njegov predstavnik u pitanju klanja životinje u odgovarajuće vreme. Dozvola koja se traži je kao dozvola koja se eksplicitno traži, kao što je blizina posude za vodu.

[4/146]

Svaki od ova dva prijatelja uzima životinju (Predviđenu za kurban) svog prijatelja i radi sa njom šta god želi. Dakle, to izgleda kao da ga je uzeo po naredbi svog prijatelja. Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), svaka od ove dve osobe ima pravo da izabere jednu od dve opcije. Ili dobija svoju životinju (Predviđenu za kurban) od prijatelja i postupa sa njom kako želi, kao da ju je sam zaklao. Ili plaća vrednost svoje životinje (Predviđenu za kurban) i koristi je da kupi drugu, koju zatim zakolje tokom dana kurbana. Ako se to desi nakon dana kurbana, on njenu vrednost raspodeljuje kao sadaku.

Klanje životinje (Predviđenu za kurban) stojeći ili ležeći

Dobro je klati životinju (Predviđenu za kurban) stojeći ili ležeći.

Prema onome što je do nas došlo, as'habi Hz.Poslanika (s.a.v.s.) su klali svoje životinje (Predviđene za kurbane) stojeći, sa vezanom levom prednjom nogom., ajet Allaha Teâlâ ukazuje da nema štete u klanju životinje (Predviđenu za kurban) stojeći.

"... فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُواْ مِنْهَا ...." - "... i jedite od njih kada padnu na bok...". [el-Hadž, 22/36] (Prev, sa turs.). Jer izraz u ajetu "... kada padnu na bok...". znači padanje sa nogu. Prema rivâjetu:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحَرَ خَمْسَ هَدَايَا أَوْ سِتًّا فَطَفِقْنَ يَزْدَلِفْنَ إِلَيْهِ

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je zaklao pet ili šest životinja (Predviđene za kurbane), a nakon što ih je zaklao, počeo ih je polagati na zemlju". 238

(238. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/350; Ebû Dâvûd, Menâsik 18; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/294; Hâkim, Mustedrek, IV/246; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/237.).

Ovo je dokaz da je Resûlullah (s.a.v.s.) klao svoje životinje (Predviđene za kurbane) stojeći (dok su stajale).U vezi sa ovim, prepričava se da je Ebû Hanîfe (r.a.h.) rekao: "Životinja (Predviđena za kurban) koja je stajala uspravno hteo sam je zaklati rukama. Životinja mi je pobegla iz ruku. Zamalo sam ubio grupu ljudi. Nakon toga, svatio sam da treba da žrtvujem samo životinju koja je bila vezana i klečala, ili da treba da potražim pomoć od nekoga jačeg od mene".

Pominjanje samo imena Allaha Teâlâ prilikom klanja

Ne odobravam pominjanje imena bilo koga drugog uz ime Allaha Teâlâ, kao što je "O Allahu! Primi ovo od toga i toga", prilikom klanja životinje (Predviđenu za kurban).

Dokaz za to je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

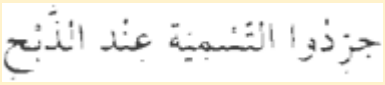

"Kada se kolje životinja (Predviđenu za kurban), reci samo Bismila"[239]- to jest, pomeni samo ime Allaha Teâlâ. Ovde je dovoljno da osoba koja kolje životinju ućini nijet u svom srcu, ili da pomene ovu nameru pre nego što izgovori Bismilu, a zatim kaže "Bismila Vallahu Ekber" (U ime Allaha Teâlâ, Allah Teâlâ je najveći) i zakolje.

(239. Abdurrezzak, Musannef, IV/479; Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/211; lbn Mâce, Zebaih 4; Ebû Dâvûd, Dahâyâ 3; Tirmizî, Edâhî 2; lbn Huzeyme, Sahih, IV/285.).

Klanje goveda i ovaca stojeći

Goveda i ovce se ne kolju stojeći.

Preporučeni način klanja za sve vrste kurbana je najlakši način da se životinja zakolje. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

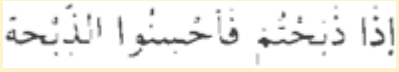

"**Kada koljete životinju (Predviđenu za kurban), koljite je na pravilan način**".240

(240. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/123; Dârimî, Edâhî 10; Muslim, Sayd ve'z-Zebâih 57; lbn Mâce, Zebâih 3; Ebû Dâvûd, Dahâyâ 12; Tirmizî, Diyât 14; Nesâî, Dahâyâ 22.).

Klanje životinje (Predviđenu za kurban) od strane njenog vlasnika

Preporučuje se da vlasnik životinje (Predviđenu za kurban) zakolje životinju, bilo da je to hedi ili obična životinja, svojim rukama.

Prenosi se da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) poslao stotinu životinja tokom oproštajnog hadža, sam ih zaklao oko šezdeset, a Hz.Aliju (r.a.h.) je zadužio da zakolje preostale. Ovaj hadis je dokaz da je najvrliji čin da je vlasnik životinje (Predviđenu za kurban) sam zakolje.

Ako vlasnik životinje (Predviđenu za kurban) nije u mogućnosti da to učini ili ne može da pronađe sredstva, dozvoljeno mu je da zatraži pomoć od nekog drugog.

Jer je čin koji je neko drugi izvršio na njegovu naredbu kao čin koji je on sam izvršio. Ne odobravam da Jevrejin ili hrišćanin zakolje životinju (Predviđenu za kurban).

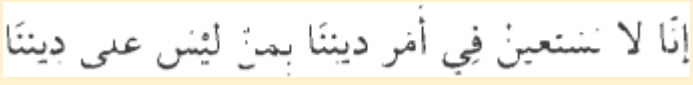

"Ne tražimo pomoć od onih koji nisu naše vere u pitanjima koja se tiču naše vere".[241]

(241. Pogledajte. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/454; Dârimî, Cihad 142; lbn Hibbân, Sahih, Xl/28; Hâkim, Mustedrek, ll/133.).

Vreme klanja kurbana

Dozvoljeno je klanje životinje (kao hedi kurban) nakon zore na dan kurbana.

Ako je Temettu' kurban, nije dozvoljeno klanje kurbana pre zore na jutro Bajrama. Jer je vreme za ovaj kurban određen kao dan kurbana. Dan kurbana počinje posle zore.

Ako je odredio svoju odeću kao hedi, validno je da pokloni njenu vrednost.

[4/147]

Zato što je to učinio za Svemogućeg Allaha. U stvarima koje se čine za Svemogućeg Allaha, kao u slučaju zekata, dozvoljeno je dati samu stvar ili njenu vrednost. Slično tome, ako on odredi jednu od svojih ovaca kao kurban (hedi), takođe mu je dozvoljeno da donira njenu vrednost. Prema rivâjetu Ebû Hafsa (r.a.h.), dovoljno je donirati njen ekvivalent. Zar ne vidite da je dozvoljeno dati vrednost ovce u slučaju zekata? Prema el-Džamiju'l-Kabiru, nije dozvoljeno žrtvovati devu umesto dve ovce, čak i ako neko kaže: “Dugujem Allahu Teâlâ da žrtvujem dve obične ovce kao hedi kurban“, kada je vrednost deve jednaka vrednosti dve ovce. Zekat se razlikuje od ovoga. Zato što je ova osoba preuzela odgovornost prolivanja krvi dva kurbana. Prolivanje krvi jednog kurbana ne može zameniti prolivanje krvi dva. Rivâjet ne pominje da je davanje ekvivalentne vrednosti kao sadake nevažeće. Jer je ova osoba preuzela odgovornost obavljanja čina ibadeta prolivanjem krvi (klanjem životinje- predviđenu za kurban). Zato, davanje ekvivalentne vrednosti kao sadake ne može to zameniti. Čak je rečeno da postoje dva rivâjeta o ovoj stvari. Prema onome što je ovde pomenuto, trebalo bi da bude dozvoljeno i tamo. Ako neko kaže: “Dugujem Allahu Teâlâ da žrtvujem jednu ovcu kao hedi kurban“, i umesto toga žrtvuje devu, to je dozvoljeno, i on je dobro postupio u ovoj stvari, ispunivši svoju obavezu u potpunosti. Deva je jednaka sedam ovaca. Važi umesto, pa čak i u ime, sedam ljudi. Ovde je obaveza ispunjena u velikoj meri. Ova stvar je objašnjena da bi se pojasnilo da ako neko žrtvuje nešto slično ili vrlije od onoga što je navedeno u zavetu, ili donira njegovu vrednost, onda je to validno.

Alah Subhanahu ve Teala najbolje zna. Konačni povratak i odredište su samo Njemu Teâlâ.

OBAVLANJE HADŽA U IME PREMINULE OSOBE ILI NEKOG DRUGOG

Slanje predstavnika (vekila) umesto umrlog

Ako neko da novac predstavniku u ime preminule osobe za obavlanje hadža, a novac preminulog nije dovoljan da pokrije troškove hodočasnika, a predstavnik troši i iz svojih i iz sredstava preminulog, to je dozvoljeno ako je većina troškova hadža pokrivena novcem preminulog i ako su njegova sopstvena sredstva dovoljna da pokriju taj iznos ili većinu troškova. U suprotnom, mora vratiti novac i obaviti hadž iz raspoloživih sredstava.

Zato što se prilikom obavlanja hadža u ime drugog razmatra trošenje njihove imovine na hadžu. Presuda za veliki iznos je ista kao i odluka za puni iznos. Izbegavanje malog iznosa nije moguće. Zato što neko može ugostiti osobu koja deluje kao njegov predstavnik na jedan dan. U tom slučaju, možda neće trošiti iz imovine preminulog. Možda će nositi namirnice ili odeću iz svoje imovine. Možda će platiti vodu i dati nešto iz svoje imovine osobi koja prodaje vodu. Stvari koje se ne mogu izbeći takođe podležu oproštaju. Razmotrili smo većinu troškova. Rekli smo da većina troškova hadža dolazi od novca preninulog. U ovom slučaju, kao da su svi troškovi potrošeni od novca preminulog.

Ako je većina troškova hadža plaćena iz sopstvenog novca preminulog, smatra se da je celokupni trošak pokriven njegovim sopstvenim sredstvima. Zato se hadž smatra obavljenim u njegovo ime. On vraća iznos koji je potrošio od novca preminulog.

Jer bi u ovom slučaju neko postupao protiv naloga preminulog. Ta je osoba naredila da se troškovi hadža ne snose u njeno ime, već u ime preminulog. Ovo pitanje ukazuje da je preovlađujući stav u školi mišlenja u vezi sa nekim ko obavlja hadž u ime drugog da je suština hadža za osobu u čije se ime obavlja, i baš kao što osoba u čije se ime obavlja hadž treba da troši iz sopstvenog bogatstva. Ako je u mogućnosti da sama obavi hadž, troškovi hodočasnika treba da budu pokriveni iz bogatstva osobe u čije se ime obavlja hadž.

[4/148]

Sunnet o ovoj temi je prenošen na sledeći način. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao ženi koja je postavila pitanje;

حُجِّي عَنْ أَبِيكِ وَاعْتَمِرِي

-“Obavlajte hadž i umru u ime svog oca“.[242]

(242. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/359; Dârimî, Menâsik 23; Ibn Mâce, Menâsik 10; Tirmizî, Hacc 87; Nesâî, Menâsiku'l-hacc 10.). Čovek je upitao;

إِنَّ أَبِي مَاتَ وَلَمْ يَحُجَّ أَفَيُجْزِئُنِي أَنْ أَحُجَّ عَنْهُ

-“ Ja Resûlullaha! Moj otac je preminuo pre nego što je obavio hadž. Da li bi bilo validno da ja obavim hadž u njegovo ime“?

Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) je odgovorio:

- “ Da ".[243]

(243. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/379; Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/429; Dârimî, Menâsik 24; lbn Mâce, Menâsik 9; Nesâî, Menâsiku'l-hacc ll, lbn Huzeyme, Sahih, IV/343.).

Hadis žene iz Hasama na ovu temu je također poznat. Ova žena je pitala;

“Ja Resûlullaha! Obaveza [farz] hadža, koju je Allah Teâlâ propisao, stigla je mog oca kada je bio prestar da stoji (vukuf) na brdu (Arefat). Da li bi bilo validno da ja obavim hadž u njegovo ime“?

Tada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) odgovorio propitanjem:

أرأيت لو كان على أبيك دَيْنٌ فقضيته أكان يقبل منك ؟

-“Ako bi tvoj otac imao dug i ti bi ga platila, da li bi to bilo prihvatljivo za tebe, šta kažeš?“

Kada je žena rekla “ Da ", tada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

فالله أحقُّ أنْ يقبل:

“Allah je dostojniji prihvatanja duga“.[244]

(244. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/212; Buhârî, Cezâu's-Sayd 23; Muslim, Hacc 408; lbn Mâce, Menâsik 10; Ebû Dâvûd, Menâsik 25; Tirmizî, Hacc 85; Nesâî, Menâsiku'l-hacc 11.).

Ovaj hadis je dokaz da je hadž validan za osobu u čije se ime obavlja. Prenosi se da je Muhammed (r.a.h.) rekao: Osoba u čije se ime obavlja hadž dobija nagradu za troškove hadža koje je platila. Hadž se smatra obavljenim samo u ime onoga ko ga obavlja. Zato što je hadž fizički čin ibadeta. Delegiranje se ne odnosi na obavlanje fizičkih činova ibadeta. Jer, ono što je obavezno toj osobi jeste to da potroši svoje bogatstvo na putovanje hadža i obavi hadž. Pošto nije u mogućnosti da obavi hadž, na njemu ostaje samo obaveza da potroši svoje bogatstvo na putovanje hadža. Zato mora dati osobi koja deluje kao njegov predstavnik potreban iznos da potroši na putovanje hadža. Međutim, prvo mišlenje je ispravnije. Jer se na ovaj način obavezni hadž ne uklanja od hadžije. I ovo je pitanje slično. Ako je većina troškova iz njegovog sopstvenog novca i zato se hadž obavljen u njegovo ime računa, on vraća iznos koji je potrošio od novca preminulog. Ako se nagrada za troškove hadža računa samo za preminulog, onda predstavnik ne plaća ništa. Jer se ovaj hadž smatra obavljenim u ime preminulog. Prema rečima Hakima eš-Šehid el-Mervezija (r.a.h.), u ovom slučaju, predstavnik vraća novac preminulog i obavlja hadž sa mesta gde je iznos primljen u ime preminulog dovoljan; Zato razumemo da je ovaj hadž obavljen u ime preminulog.

Ako je punomoćnik koji je plaćen obavezan da obavi hadž koristeći novac preminulog, ali troši novac iz sopstvenih sredstava, i ako je već primio uplatu, može nadoknaditi troškove iz sredstava preminulog, a hadž će biti validan u ime preminulog.

Jer, ako novac preminulog nije kod predstavnika, ili ako je teško pronaći novac, predstavnik će možda morati da potroši svoj novac na hadžu. Za preminulog nema razlike između trošenja novca preminulog i trošenja svog novca od strane predstavnika, a zatim nadoknađivanja od novca preminulog.

Ova je situacija slična situaciji staratelja ili predstavnika koji prvo kupuje svojim novcem za siroče, a zatim nadoknađuje novac od novca siročeta.

Boravak u Mekki 15 dana nakon hadža za nekoga ko ga obavlja kao zastupnik (vekil)

Ako neko ko obavlja hadž u ime drugog namerava da ostane u Mekki petnaest dana nakon dana Mine, trošenje iz imovine preminulog postaje nevažeće.

Jer, sa ovom namerom, on postaje stanovnik Mekke. Njegov boravak u Mekki je za njegove sopstvene potrebe, a ne za potrebe preminulog. Zato, u ovom slučaju, on nema pravo da troši od novca preminulog. Njegovo pravo na novac preminulog je samo za povratno putovanje hadža, jer on preduzima ovaj hadž za preminuloga. Ako ostane u Meki manje od petnaest dana, smatra se putnikom. U ovom slučaju, njegovi troškovi se pokrivaju iz novca preminulog. Međutim, neki raniji hanefijski učenjaci su rekli sledeće: Ako ostane u Mekki tri dana nakon dana Mine, troškovi agenta se pokrivaju iz novca preminulog. Jer agent mora ostati toliko dugo da se odmori. Ako ostane duže od toga, troškovi agenta su njegova sopstvena odgovornost. Ali ovaj odgovor je specifičan za vreme tih pojedinaca. Jer, u tim vremenima, predstavnik je mogao da napusti Mekku kad god je poželeo. U našem vremenu, međutim, on može da napusti Mekku samo sa ostalim hadžijama. Ako je predstavnikov boravak u Mekki zbog čekanja na odlazak njegovog karavana, onda je isto ostao u Mekki petnaest dana, više ili manje, svejedno. Jer u ovom slučaju, on može da napusti Mekku samo sa svojim karavanom. Zato se ne smatra da je boravio u Mekki zbog sopstvenih potreba.

[4/149]

Ako ostane tamo nakon što je njegov karavan napustio Mekku, onda troši od svog novca. Ako se, nakon boravka tamo, pojavi želja za povratkom, predstavnikovi troškovi su od novca preminulog. Jer ima pravo da primi troškove povratka od novca preminulog. Međutim, zbog kašnjenja u povratku, on troši od svog novca do tog dana. Kada dođe vreme za povratak, troškovi povratka su od novca preminulog.Ova je situacija slična ženi koja ima pravo na izdržavanje ako se vrati u kuću svog muža. U sporazumu o partnerstvu sa podeljenom dobiti (Mudareba), isto važi bez obzira da li bilo koja strana boravi u svom ili drugom gradu. Ako nameravaju da ostanu petnaest dana zbog sopstvenih potreba, ne snose troškove iz sredstava sporazuma. Ako zatim putuju, njihovi se putni troškovi pokrivaju iz sredstava partnerstva. Prenosi se da je Ebû Yusûf (r.a.h.) rekao: “U ovom slučaju, troškovi agenta nisu pokriveni iz sredstava preminulog. Jer, prema analogiji, troškovi povratka nisu obavezni iz sredstava preminulog. To je zato što se povratak smatra radnjom za agenta, a ne za preminuloga. Međutim, ostavljajući sve ovo po strani, kažemo: Prvobitno putovanje agenta bilo je zbog zadatka koji je pripadao preminulom. Sve dok ovo putovanje traje, troškovi se agenta nastavlaju pokrivati iz sredstava preminulog. Kada stignu na prvobitno mesto gde su počeli da obavljaju ovaj zadatak, ovo se putovanje završava. Ako zatim agent krene na novo putovanje zbog sopstvenih potreba, to je njegov povratak u domovinu. Ovo putovanje ne zahteva troškove iz sredstava preminulog. U Kitabu'l-Asl, Muhammed (r.a.h.) se nije osvrnuo na situaciju u vezi sa troškovima predstavnika ako je stigao u Mekku neko vreme pre sezone hadža. Prema onome što je preneto u Nevadiru od Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.), ako stigne u Mekku u prvih deset dana Zul-Hidžeta, troškovi su predstavnika iz sredstava preminuloga. Ako predstavnik stigne u Mekku ranije, troši iz svojih sredstava do početka Zul-Hidžeta. Nakon toga, njegovi su troškovi iz sredstava preminuloga. Uobičajeno je da neki karavani stignu u Mekku ranije, a drugi kasnije. Međutim, ta je osoba sledila tradicionalni običaj u roku od tih deset dana. Dolazak u Mekku pre desetog dana Zul-Hidžeta je suprotan tradicionalnom običaju. Tokom ovog boravka, predstavnik ne obavlja nikakve dužnosti za preminuloga. Zato su njegovi troškovi iz njegovih sopstvenih sredstava.

Ako neko zavešta veliku sumu novca za hadž u svoje ime,

Ako neko zavešta hiljadu dirhema za hadž koji će biti obavljen u njegovo ime, i taj novac pokriva troškove nekoliko hadžija, osoba kojoj je zaveštanje dato ima izbor. Može, ili platiti za jedan hadž svake godine ili zamoliti nekoliko ljudi da obave hadž u njegovo ime u roku od godinu dana. Ovo je vrlija opcija.

Jer je zavet za hadž ućinjen sa određenom količinom bogatstva kao zavet za sadaku ućinjeno sa određenom količinom bogatstva. U ovoj stvari, osoba kojoj je zavet dat ima pravo da izabere da li će ga izvršiti prvo ili kasnije. Brzo delovanje je vrlinije. Jer, brzo delovanje približava zaveštaoca ispunjenju njegove namere i oslobađa ga straha da se njegova namera ne ispuni zbog mogućnosti gubitka zaveštaočeve imovine.

Hadž roba

Ako rob obavi hadž uz dozvolu svog gospodara, hadž koji obavi rob ne važi kao zamena za obavezni [farz] hadž. Dokaz za to je sledeći hadis:

أيُّما عَبْدٍ حجَّ وَلَوْ عَشْرَ حِجَجٍ فعليْهِ حَجَّةُ الْإِسْلَامِ إِذَا عَتَقَ وأيُّما صَبِيٍّ حجَّ وَلَوْ عشْرَ حِجَجٍ فعليْهِ حَجَّةُ الْإِسْلَامِ إِذَا بَلَغَ وأيُّما أَعْرَابِيٍّ حجَّ ولوْ عَشْرَ حجَجٍ فعليْهِ حَجَّةُ الْإِسْلَامِ إِذَا هَاجَرَ.

“Ako rob obavi hadž, čak i ako ga je obavio deset puta, dužan je da obavi obavezni [farz] hadž kada se oslobodi. Ako dete obavi hadž, čak i ako ga je obavilo deset puta, dužno je da obavi obavezni [farz] hadž kada dostigne pubertet. Ako beduin obavi hadž, čak i ako ga je obavio deset puta, dužan je da obavi obavezni [farz] hadž kada se seli“.[245]

(245. Tayâlisî, Musned, l/243; lbn Huzeyme, Sahih, IV/329; Hâkim, Mustedrek, l/655; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/325; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, lll/473.).

[4/150]

Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) je ovo rekao kada je seoba (hidžra) postala obavezna [farz]. To znači da je sloboda jedan od uslova za hadž. Obaveza [farz] se ne ispunjava bez ispunjenja uslova. Zato se sve što se uradi pre nego što se uslov ispuni smatra dobrovoljnim [nâfile] činom. Ne računa se kao obavezni [farz] čin. Ova se situacija razlikuje od slučaja siromašne osobe koja obavlja hadž, a zatim se obogati. U tom slučaju, ono što radi umesto obaveze [farz] je dozvoljeno. Jer, posedovanje bogatstva nije uslov da hadž bude obavezan [farz]. Uslov da hadž bude obavezan [farz] jeste imati sredstva da se stigne do mesta gde treba da se obavi. Zar ne vidite da se bogatstvo Mekanca u Mekki, mestu obavljanja, ne uzima u obzir? Što se tiče onih van “Âfâki“ (granice koja se ne može preći bez ihrama), bogatstvo se ne procenjuje prema nisabu (minimalnom pragu za zekat). Umesto toga, ova situacija varira u zavisnosti od blizine ili udaljenosti “âfâki“ od mesta obavlanja (Mekke). Iz ovoga razumemo da je uslov za obavezno [farz] obavlanje mogućnost dostizanja mesta obavljanja.Bez obzira na to kako siromašna osoba stigne do ovog mesta, za nju postaje obavezno [farz] da ga izvrši. Izvršavanje “âfâki“ se dešava nakon što je obaveza [farz] utvrđena. Zato, postaje obavezno [farz]. Što se tiče uslova “slobode“ da bi hadž bio obavezan [farz]; rob u Mekki nije obavezan da obavi hadž. Hadž obavljen pre sticanja slobode ne smatra se obaveznim [farz] hadžom.Objašnjenje je sledeće: Siromašna osoba obavlja hadž za svoju korist. Korist siromašne osobe je njegovo pravo. Ako obavi hadž sa onim što mu po pravu pripada, onda to postaje obaveza [farz] za njega.Korist roba pripada njegovom gospodaru.

Pošto gospodar to dozvoljava, korist roba se ne smatra van gospodareve imovine. Zato rob obavlja svoje hadž koristeći tuđu (gospodarevu) imovinu. Međutim, korišćenje tuđe imovine ne oslobađa ga obaveze [farza] obavlanja hadža, što je dužnost koja se dešava jednom u životu. Hadž koji obavlja rob razlikuje se od obavlanja namaza petkom uz dozvolu svog gospodara. To je zato što se namaz petkom obavlja u podne, a koristi od obavlanja podnevnog namaza su isključene iz prava gospodara. Dakle, rob obavlja namaz petkom sa koristima koje mu pripadaju, što je dozvoljeno. Pitanje koje trenutno ispitujemo je drugačije. To je zato što pitanje obavljanja hadža od strane roba nije izuzet od prava gospodara. Zato se obavezni [farz] hadž ne može obaviti sa takvim robom.

Rob koji obavlja hadž čini greh tokom hadža

Ako rob koji obavlja hadž lovi divljač, kao kaznu mora postiti.

Jer, ubijanje divljači predstavlja prekršaj (delikt) protiv stanja ihrama. Rob nije među onima koji treba da budu kažnjeni prolivanjem krvi (kurbanom) ili hranjenjem siromašnih. Zato se on iskupluje (kefâret) postom. Kao što je dužan da se iskupi (kefâret) postom ako prekrši zakletvu, on takođe iskupluje ovaj prekršaj postom.

Ako rob stupi u seksualni odnos, mora nastaviti svoj hadž i završiti obrede. To je zato što čak i ako njegov hadž postaje nevažeći, on mora nastaviti sa ovim nevažećim hadžom.

Stanje ihrama roba (sveto stanje tokom hadža) se nastavlja. Bez obzira da li je njegov hadž validan ili ne, ne može izaći iz ihrama bez obavlanja hadž obreda. Ako je rob oslobođen zbog prevremenog izlaska iz ihrama zbog seksualnog odnosa, mora prineti životinju kao Hedi kurban. Post ne može zameniti ovaj kurban. Opšte pravilo za svaki kurban koji ne može zameniti post je da se kurban odloži dok se rob ne oslobodi. Sve što može zameniti post mora se obaviti postom.

Rob mora da izvrši novi hadž, nameravajući da ispuni obavezni [farz] hadž umesto nevažećeg.

Jer, pošto je ispravno započeo hadž, ovo je poništilo njegov hadž. Čak i ako nije imao seksualni odnos, mora nadoknaditi ovaj hadž. Međutim, izgubio je svoj hadž. On izlazi iz stanja ihrama brijanjem nakon tavafa i sa'ja. Rob koji je valjano započeo hadž izlazi iz stanja ihrama na isti način kao i slobodna osoba. Slobodna osoba izlazi iz stanja ihrama obavlanjem dela umre nakon što hadž postane nevažeći. Isto važi i za roba. Kada stekne slobodu, mora obaviti hadž osim obaveznog, jer je hadž koji je započeo postao nevažeći. Ako njegov gospodar nahrani siromašne u njegovo ime ili žrtvuje potrebne životinje kao kurban u njegovo ime, to nije valjano. Jer rob nije posedovao hranu koja se koristi za kefâret, niti kurbani čija je krv prolivena. Jer ropstvo sprečava vlasništvo nad imovinom. Osloboditelj ne može platiti kefâret u ime roba za stvari čije vlasništvo nema.

[4/151]

Međutim, posebno u slučaju ihsâra (sprečavanja ulaska u ihram), gospodar mora poslati hedi kurban u ime roba, omogućavajući mu tako da izađe iz ihrama. To je zato što je gospodar taj koji je roba obavezao. Bez gospodareve dozvole, rob bi izašao iz ihrama bez hedi kurbana. Pošto je rob ušao u ihram uz gospodarevu dozvolu, gospodar je razlog za obavezu [vâđib] ovog kurbana. Zato gospodar mora omogućiti robu da izađe iz ihrama. Baš kao što je zekatu'l-fitr (sadaka data na kraju Ramazana) obavezna [vâđib] za gospodara u ime njegovog roba, nije nemoguće da gospodar ima bilo koje drugo pravo prema svom robu. Zatim, kada rob povrati svoju slobodu, mora obaviti hadž i umru.

Ista presuda važi kada je rob slobodan, ali zatim postaje muhsar (neko kome je sprečeno uči u ihram). Kada rob izađe iz ihrama, on to čini uz hedi kurban.

Kvalifikacije za osobu koja može da deluje kao zastupnik (vekil) za hadž

Ako neko želi da pošalje drugu osobu da obavi hadž u njegovo ime, poželjno je da pošalje nekoga ko je već obavio hadž u njegovo ime.

Pošto je ova situacija daleko od neslaganja učenjaka, neka im se Allah Teâlâ smiluje. Jer će ova osoba, poznajući obrede hadža, postupati ispravnije u njihovom obavljanju. Ako zamoli nekoga da obavi hadž u njegovo ime, a ko ranije nije obavio hadž, prema nama hanefijama, i to je dozvoljeno.Prema šafijskom stavu, to nije dozvoljeno. Hadž osobe koja je sarura (Hadž osobe koja je podložna naredbi) je u njeno ime, a ne u ime osobe koja ga je naredila. Dokaz za ovo je sledeći hadis: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je video čoveka kako uči telbiju u ime Šubrume.

Upitao je: مَنْ شُبْرُمَةَ ؟ - “Ko je Šubruma?“ Čovek je odgovorio:

“On je moj brat ili moj prijatelj“. Resûlullah (s.a.v.s.) je tada rekao tom čoveku:

حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ ، ثُمَّ عَنْ شُبْرُمَةَ

“Prvo obavi hadž u svoje ime, a zatim obavi hadž u ime Šubrume“.246

(246. lbn Mâce, Menâsik 9; Ebû Dâvûd, Menâsik 25; lbn Huzeyme, Sahih, IV/345; lbn Hibbân, Sahih, IX/299; Dârekutnî, Sunen, ll/268; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/336.).

Dokaz za nas hanefije po ovom pitanju je hadis žene iz Has'ama*. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je dozvolio ženi da obavi hadž u ime svog oca, ali nije pitao da li je ranije obavila hadž u svoje ime.Poslednji hadis deluje kontradiktorno. Prenosi se da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) video čoveka kako izgovara Talbiju (Onaj ko namerava da uđe u stanje ihrama recitovanjem dove Lebejk) u ime Nubejše,

Upitao je: مَنْ نُبَيْشَةَ ؟ - “Ko je Nubejša?“ Čovek je odgovorio:

“On je moj prijatelj“. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mu je tada rekao:

إِذَا حَجَجْتَ عَنْ نُبَيْشَةَ فَحُجَّ عَنْ نَفْسِكَ

“Ako si obavio hadž u ime Nubejše, onda prvo obavi hadž u svoje ime“.247

(247. Dârekutnî, Sunen, ll/268; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/337; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/153.).

(PS: Samir B: žene iz Has'ama*- Hadis o “ženi iz Has'ama“, koji je preneo İbn Abbâs (r.a.h.), važan je hadis o ženi iz plemena Has'am koja je pitala Hz.Pejgambera (s.a.v.s.) da li može da obavi hadž u ime svog ostarelog oca. On služi kao opšti primer u vezi sa odgovornostima i verskim dužnostima koje žene mogu da ispune; ovi hadisi naglašavaju marljivost i legitimitet žena u obavljanju njihovih verskih dužnosti.

Rezime hadisa:

Pitanje: Žena iz plemena Has'am došla je kod Resûlullaha (s.a.v.s.) i pitala ga da li može da obavi hadž u ime svog oca, koji je star bio i koji nije mogao da se popne na brdo.İbn Abbâs (r.a.h.) prenosi: Žena iz plemena Has'am upitala je Resûlullaha (s.a.v.s.): "Naredba o hadžu, koju je Allah Teâlâ učinio obaveznom [farz] za Svoje sluge, došla je kada je moj otac star bio i koji nije mogao da stoji na brdu (Arefatu). Mogu li da obavim hadž u njegovo ime?" Resûlullaha (s.a.v.s.) je odgovorio: "Da, obavi hadž u ime svog oca", i tako je žena obavila hadž u ime svog oca.

Značenje: Ovaj hadis služi kao važan primer odgovornosti žene, njene spremnosti da ispuni Božje [dž.š.] zapovesti i kako se to može učiniti legitimnim sredstvima.

Opšti kontekst: Često se navodi kao primer fleksibilnosti i tolerancije u islamu u vezi sa ispunjavanjem verskih obaveza žena, pa čak i preuzimanjem tih dužnosti u ime drugih (kao što su njihovi očevi).

Autor nepoznat. Hvala).

Tumačenje poslednjeg hadisa je sledeće: Ovaj čovek još nije ušao u ihram. Međutim, bio je u situaciji kada je trebalo da nauči kako da obavi ihram u ime nekog drugog. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mu je naredio da prvo obavi hadž u svoje ime. Ovo uzimamo kao dokaz i kažemo da je vrlinije prvo obaviti hadž u svoje ime. Ova je razlika u mišlenju slična razlici u mišlenju o slanju nekoga ko ranije nije obavio hadž kao zastupnik (vekil). Prema hanefijskoj školi, ako neko obavi hadž sa namerom dobrovoljnog [nâfile] hadža, njegov hadž postaje dobrovoljni hadž. Prema šafijskoj školi, hadž ove osobe zamenjuje obavezni [farz] hadž. Šafijin (r.a.h.) dokaz za ovo je da je njihova namera za dobrovoljni hadž samo prazan razgovor, jer je to nepotreban dodatak. Nezamislivo je da se to može učiniti pre samog hadža. Pošto je namera za dobrovoljni hadž prazan razgovor, ostaje samo namera za apsolutni hadž. Obavezni hadž se može obaviti čak i sa apsolutnom namerom. Prema Šafiji (r.a.h.), dokaz za ovo je taj da je neka vrsta ludosti da neko namerava da obavi dobrovoljni hadž pre nego što obavi obavezni hadž. Takvi su podložni da budu stavljeni pod (ograničenje) obavljanja hadža. Dakle, namera takve osobe za nafilu hadž postaje prazna reč sa značenjem ograničenja. Apsolutna namera ostaje nepromenjena. Obavezni hadž se također može obaviti bez namere. Zaista, kao što je dozvoljeno prijateljima da nameravaju da uđu u stanje ihrama u ime nekoga ko se onesvestio, takođe je dozvoljeno toj osobi da namerava da obavi dobrovoljno hadž. Dokazi hanefijske škole mišljenja po ovom pitanju su sledeći: Tokom vremena obaveznog hadža, može se izvršiti i dobrovoljni čin ibadeta. Baš kao i kod namaza, obavezni čin se ne može izvršiti sa namerom dobrovoljnog čina. Prema nama, post je drugačiji. Dobrovoljni post se ne može izvršavati tokom vremena ramazanskog posta. Hadž je čin ibadeta poznat po svojim radnjama, a ne po vremenu. Vreme nije mera za hadž, već samo posuda.

[4/152]

U takvom slučaju, obavezni se čin može razlikovati od dobrovoljnog čina samo preciznošću. Što se tiče Šafijevog stava da se "obavezni čin može izvršiti sa apsolutnom namerom", kažemo da se, prema hanefijskoj školi, obavezni čin vrši samo preciznošću. Međutim, preciznost se ponekad utvrđuje dokazima, a ponekad implicitno. U hadžu, preciznost se dešava implicitno običajem. Sasvim je jasno da osoba, iako ima obavezu da obavi obavezni hadž, ne bi podnela velike teškoće da obavi i dobrovoljni hadž. Određivanje na osnovu običaja je slično određivanju na osnovu dokaza. Na primer, kada čovek kupi nešto koristeći izraz "apsolutni dirhemi", podrazumeva se da se odnosi na valutu te zemlje putem običaja. Osim ako ne postoji kontradiktorna izjava, običaj se uzima u obzir. Međutim, ako ova osoba eksplicitno izrazi nameru da obavi dobrovoljni hadž, običaj se zanemaruje. Zato se njegov hadž odnosi na ono što je nameravao.

Prema pravilu o postu, ono što je rekao je nevažeće. Jer, razmatranje namere dobrovoljnog hadža ga ne poništava; već se razmatra njegova namera u kontekstu odustajanja od obaveznog hadža. Sa druge strane, nesvesna osoba je implicitno dala dozvolu svojim sabraći hadžijama da uđu u stanje ihrama. Zato se smatra kao da je eksplicitno dala dozvolu. Dakle, smatra se da je hadž nesvesne osobe obavljeno sa namerom.

Kada neko želi da odredi čoveka da obavi hadž u njegovo ime, koristeći svoje bogatstvo, ta osoba koja nije obavila hadž ima prednost nad nekim ko je već obavio hadž.***

PS: Samir B:*** : Ova izjava ukazuje na to da je prilikom imenovanja nekoga da obavi hadž u njegovo ime, vrliji izbor nekoga ko nikada ranije nije obavio hadž nego izbor nekoga ko jeste, jer osoba koja nije obavila hadž može biti spremnija i dati prioritet ispunjenju ove dužnosti kako bi se oslobodila obaveze, što je više u skladu sa namerom imenovanog.

Objašnjenje:

Hadž preko punomoćnika: Dozvoljeno je nekome ko ima sredstva da obavi hadž u svoje ime, ali nije u mogućnosti da to učini, da pošalje nekog drugog umesto sebe (kao zamenu/agenta).

Redosled prioriteta: Postoji sudska preferencija u pogledu toga koga treba poslati na ovaj zadatak:

Prvi prioritet (preferirani): Osoba koja još nije obavezna da obavi hadž, što znači neko ko nikada ranije nije obavio hadž. Pošto ova osoba ispunjava svoju obavezu delujući kao zastupnik, ona tu dužnost svata ozbilnije i obavlja je u skladu sa tim.

Drugi prioritet (dozvoljen): Osoba koja je već obavila obavezni hadž (bilo bogata ili siromašna). Ova osoba može biti poslata kao zastupnik, jer se hadž koji je obavio zastupnik, ako je prethodno bio obavezan za nega, smatra ispunjenjem sopstvene obaveze; u suprotnom, smatra se dobrovoljnim [nâfile] činom.

Kako neko ko nije obavio hadž može imati prednost? Osoba koja nije obavila hadž teži da ispuni ovu obavezu tako što je obavi, čime se oslobađa te dužnosti. Ova situacija bolje odgovara nameri zastupnika (pravog hadžije). Ovo nije obaveza, već pitanje izbora i vrline.

Ukratko: Osoba koja šalje nekoga umesto sebe obično preferira nekoga ko još nije ispunio svoju obavezu (tj. nije obavio hadž), jer se veruje da će takva osoba biti entuzijastičnija i bolje sposobna da izvrši prvobitnu nameru hadžije.

Autor nepoznat. Hvala.).

Odavde nastavljamo sa našom knjigom pod gornjim naslovom. Hvala. …

Zato što neko ko ranije nije obavio hadž pokušava da obavi obavezni hadž svojim novcem. Međutim, neko ko je jednom obavio hadž pokušava da obavi dobrovoljni hadž. Baš kao što je obavljanje obaveznog hadža viši status, još je važnije dobiti sredstva za obavljanje hadža putem finansijske pomoći.***

(PS: Samir B: ***: Ova izreka implicira da nakon što se obavi obavezni hadž jednom, dobrovoljni hadž dobija na značaju, i da je pomaganje nekome ko nema sredstva za obavljanje hadža superiornije od samostalnog obavljanja dobrovoljnog hadža; drugim rečima, prioritet je ispunjenje obavezne dužnosti, a zatim pomaganje drugima, dok je višestruko obavljanje dobrovoljnog hadža sopstvenim sredstvima sekundarno.

Objašnjenje:

Obavezni [farz] hadž naspram dobrovoljnog [nâfile] hadža:

Obavlanje hadža, koji je obavezan za svakog muslimana jednom u životu ako ispunjava uslove, je prioritet.

Čak i ako neko želi ponovo da obavi hadž nakon što je ispunio ovu obaveznu dužnost, to će tada postati dobrovoljni čin (nâfile).

Superiornost pomaganja:

Ako postoji siromašni musliman koji nema sredstava da obavi hadž, pomaganje njemu da ga obavi sopstvenim novcem (ili slanje kao predstavnika) je vrednije i zaslužnije nego da ta osoba sama obavi dobrovoljni hadž.

Redosled prioriteta:

Najvažnije: Obaviti obavezni hadž (jednom).

Sledeće važno: Pružiti finansijsku pomoć nekome ko ne može sebi da priušti obavlanje hadža, omogućavajući mu da obavi svoj obavezni ili dobrovoljni hadž.

Kasnije: Da obavi dobrovoljni hadž kada ima priliku.

Ukratko: Ova izreka naglašava da je prvo ispunjavanje obaveznih dužnosti, a zatim činjenje dobrih dela koja će zaslužiti blagoslove drugih, vrlinije od dobrovoljnih (neobaveznih) činova ibadeta izvršenih iz lične želje.

Autor nepoznat. Hvala).

Da li je dozvoljeno obaviti dobrovoljni hadž u ime zdrave osobe?

Dozvoljeno je obaviti dobrovoljni hadž u ime zdrave osobe.

Hakim eš-Šehid el-Mervezi (r.a.h.) želi da kaže da ako fizički zdrava osoba želi da neko u njeno ime obavi hadž kao dobrovoljni čin ibadeta koristići njen sopstveni novac, to je dozvoljeno. Jer je to trošenje novca na putu hadža. Ako ga sam obavi, to postaje veliki čin poslušnosti (ibadet koji zaslužuje Božje [dž.š.] zadovoljstvo). Slično tome, ako zamole nekog drugog da ga obavi u njihovo ime, to je takođe dozvoljeno. Čak i ako ih zdravlje sprečava da obave obavezni hadž slanjem predstavnika, to ih ne sprečava da obave dobrovoljni hadž na ovaj način. Jer je obim širi kod dobrovoljnog hadža. Zar ne vidite da, iako nije dozvoljeno u obaveznim namazima, dozvoljeno je klanjati namaz sedeći u dobrovoljnim namazima čak i ako je neko u stanju da stoji? Isto važi i ovde kod obaveznog hadža. Ukratko, svrha finansijskih činova ibadeta je da se bogatstvo potroši kako bi se zadovoljile potrebe onih kojima je potrebno. Zato je kod finansijskih činova ibadeta zastupanje dozvoljeno u slučajevima preferencije i nužnosti. U čisto fizičkim činovima ibadeta, svrha je ili pokazati poštovanje spolašnjim organima, kao u namazu, ili umoriti niže ja (nafsu'l-emmâre) dok se traži Božje [dž.š.] zadovoljstvo. To se nikada ne može postići putem zastupnika koji obavlja hadž. Zastupništvo nije primenljivo u ovoj stvari. Hadž ima dva značenja (fizički i finansijski ibadet). Značenje poštovanja blagoslovljene zemlje ostvaruje se kroz predstavnika. Međutim, značenje podnošenja teškoća radi obavljanja hadža ne ostvaruje se kroz predstavnika. Ako je neko u mogućnosti da lično obavi hadž, onda njegovo obavljanje preko predstavnika nije validno jer jedno od ta dva značenja nije prisutno. Međutim, ako je jedno od dva značenja prisutno, a neko nije u mogućnosti da ga obavi fizički, onda je predstavnik validan.

Ako je situacija nekoga za koga je hadž obavezan privremena, kao što je bolest ili zatvor, te se hadž obavlja preko punomoćnika, okolnost se ispituju. Ako ovaj izgovor traje do smrti, onda se gubi nada u fizičko obavlanje hadža te je zato hadž obavljen preko punomoćnika dozvoljen. Ako se od ove bolesti izleči, gubi se nemogućnost da se hadž obavi lično.Zato se obavezni hadž mora obaviti. Hadž koji je prethodno obavljen postaje dobrovoljni hadž. Nakon što se potvrdi obaveza hadža, posedovanje sredstava za njegovo fizičko obavlanje zamenjeno je zahtevom za mogućnošću da se on fizički obavi.

Da li je hadž obavezan zbog bogatstva?

Učenjaci se razlikuju po pitanju da li je obaveza hadža utvrđena zbog bogatstva. Hanefijski stav je taj da hadž nije obavezan za nekoga ko je hrom, bogalj ili paralizovan, čak i ako poseduje dovoljno bogatstva. Međutim, prema šafiijskom stavu, obavezan je za takve osobe. Rivâjet Hasan b Zijada od Ebû Hanîfe (r.a.h.) takođe podržava ovo mišlenje. Šafijin dokaz za ovo je hadis žene iz Has'ama. Žena je rekla: “Ja Resûlullaha! Obaveza hadža je stigla mog oca kada je prestar bio da stoji na brdu (Arefatu)“. Ženin izraz “kada je ostarao“ je gramatički ispravan, što znači da je hadž postao obavezan za njega u tom stanju. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije smatrao ovo čudnim“.[248]

(248. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/212; Buhârî, Cezâu's-Sayd 23; Muslim, Hacc 408; lbn Mâce, Menâsik 10; Ebû Dâvûd, Menâsik 25; Tirmizî, Hacc 85; Nesâî, Menâsiku'l-Hacc 11.).

Ovaj je hadis dokaz da je hadž obavezan za one koji su hromi ili bogalji i ne mogu da hodaju. Uslov da hadž bude obavezan jeste mogućnost ta da se ova obaveza izvrši sa bogatstvom. Pošto je dozvoljeno izvršiti ovu obavezu sa bogatstvom u slučaju fizičke nemogućnosti obavljanja hadža, uslov da hadž bude obavezan je ispunjen sa bogatstvom. Ako je obaveza i dalje validna nakon što se pojavi nada da će se hadž fizički izvršiti, dozvoljeno je izvršiti ovu obavezu sa bogatstvom. Kao što je post obavezan [farz] za veoma stare (šejh-i fâni) u smislu nadoknade, tj. otkupa, obaveza [vâđib] hadža se prvobitno fizički uspostavlja ovom karakteristikom.

Dokaz za nas hanefije po ovom pitanju je ajet Uzvišenog Allaha:

فِيهِ ءَايَـٰتُۢ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ

97.U njemu su znamenja očevidna – mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba biti siguran. Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome. [Ali Imran, 3/97].

Uzvišeni Allah je učinio hadž obaveznim [farz] samo za one koji su u mogućnosti da stignu do kuće Allaha Teâlâ. Osakaćena ili bolesna osoba ne može stići do kuće Allaha Teâlâ. Zato ovo obraćanje ih ne uključuje. Zatim je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

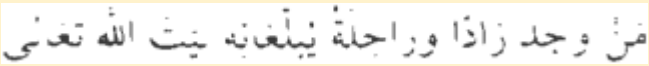

“Ko nađe namirnice i prevoz koji će ga odvesti do kuće Allaha Teâlâ ...“[249]

(249. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/432; Ibn Mâce, Menâsik 6; Nesâî, Hacc 3; Hâkim, Mustedrek, l/609; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/330.).

On (a.s.) je precizirao stanje kao “bogatstvo koje će ga odvesti do kuće Allaha Teâlâ“.

Namirnice i prevoz paralizovane osobe ne mogu je odvesti do kuće Allaha Teâlâ. Zato je njeno postojanje kao njeno nepostojanje. Jer je svrha ovog ibadeta poseta svetom mestu i iskazivanje potrebnog poštovanja. Bogatstvo je uslov za postizanje ove svrhe. Stvar o kojoj se govori ne odnosi se na paralizovanu osobu. Postojanje uslova se takođe zanemaruje. Jer, uslov je ono što je zavisno. Čak i ako se zavisna stvar razmatra i utvrđuje, a presuda se nastavlja, ona ne zamenjuje originalnu kada je presuda prvobitno doneta. Jer, ako osoba osiromaši nakon što joj je nametnuta obaveza hadža zbog gubitka imovine, obaveza hadža ostaje na njoj***. Štaviše, hadž nije prvobitno obavezan za siromašne. Ova situacija nije slična otkupu za veoma staru osobu. Jer, otkup je zamena za prvobitni post, utvrđen dokazima. Dozvoljeno je da prvobitni post bude obavezan samim tim što je zamena. Međutim, u slučaju hadža, imovina nije zamena za prvobitni hadž.

(PS: Samir B:***- Ova rečenica naglašava važnost blagovremenog obavljanja hadža kao finansijske obaveze. Kada hadž postane obavezan (kada je neko bogat), on njome stvara sebi dug; ovaj dug se ne briše niti uklanja iz nečije evidencije čak i ako kasnije osiromaši. Ako neko umre pre obavljanja hadža, zamena mora biti poslata iz njegovog nasledstva ili putem testamenta.

Mora se obaviti na vreme: Osoba koja ne obavi hadž kada ima sredstva (kada poseduje minimalnu količinu potrebnog bogatstva) i kasnije osiromaši, ne može biti oslobođena ove obaveze.

Obaveza hadža ostaje trajna: Gubitak imovine (npr. bankrot) ne negira obavezu (fard) prema Bogu [dž.š.].

Uslov za ispunjenje: Čak i ako neko osiromaši, ako su uslovi ispunjeni (ako neko otplati dugove i pronađe sredstva), mora lično obaviti ovaj hadž ili poslati predstavnika.

Ukratko, osiromašenje nakon što je nastala obaveza hadža ne sprečava poništenje ovog duga; on ostaje "Amanet"*.

(PS: Samir B: Reč Amanet označava dragocenu stvar, zavet, poruku ili obavezu koju jedna osoba poverava drugoj na čuvanje i ispunjenje. To je izraz dubokog poverenja, amanet se često odnosi na poslednju želju preminule osobe ili vredno nasleđe koje se prenosi budućim generacijama, a potiče od turske reči emanet.

Evo detaljnijeg značenja:

Zavet i poverenje: Amanet je obaveza koju neko preuzima da nešto čuva ili izvrši, što se smatra svetinjom.

Nasleđe: Može se odnositi na materijalno (novac, imovina) ili nematerijalno (priče, tradicija) dobro koje se prenosi.

Poslednja volja: Često predstavlja poslednju želju umirućeg koju potomci moraju ispuniti.

Sigurnost: Potiče od arapske reči aman, što znači sigurnost, zaštita ili bezbednost.

Pozdrav/Oproštaj: U nekim kulturama, izraz "Bogu [dž.š.] na amanet" (Allahemanet) koristi se kao pozdrav pri rastanku, što znači poveravanje nekoga čuvanju.

Ukratko, Amanet je nešto što se čuva i poštuje kao najveća svetinja i odgovornost.

Autor nepoznat. Hvala.).

[4/154]

Zar ne vidite da se hadž ne obavlja imovinom? Ispunjava se tako što predstavnik lično preduzima hadž u ime te osobe. Pošto imovina nije zamena za prvobitni hadž, obaveza hadža se ne utvrđuje razmatranjem imovine***. Rivâjet o ženi iz Has'ama se razlikuje. U jednom rivâjetu, žena je rekla: "On je starac". Ova izjava objašnjava da je njen otac bio u ovom stanju u ovom svojstvu, ali ne ukazuje da je posedovao ovo svojstvo u vreme kada je hadž postao obavezan. Štaviše, namera žene je ta da li se obaveza hadža ukida od njenog oca zbog njegove starosti, a ne da li je hadž obavezan za njega.

(PS: Samir B:***- Ove izjave, posebno u hanefijskoj jurisprudenciji, naglašavaju da je osnova hadža "fizički", a ne "finansijski" čin ibadeta. Hadž se obavlja sopstvenim telom osobe, a ne putem posrednika (zamene) koji uključuje bogatstvo. Bogatstvo je samo sredstvo. Rivâjet žene iz plemena Has'am bavi se pitanjem nekog drugog ko obavlja hadž u ime starijih/bolesnih osoba koje nisu u mogućnosti da ga same obave.

Detaljno značenje izraza:

"Hadž se ne obavlja sa bogatstvom": Hadž je čin ibadeta koji treba da obavljaju ne samo oni koji imaju novac, već i oni koji su u dobrom fizičkom zdravlju. Oni koji su bogati, ali ne mogu sebi da priušte odlazak, ne smatraju se da su obavili hadž.

“Hadž obavljen od strane punomoćnika (Vekil)“: Kada se šalje punomoćnik, taj punomoćnik mora lično obaviti hadž, sa namerom da to učini “u ime te osobe“.

“Obaveza hadža ne utvrđuje se samo razmatranjem bogatstva“: Samo posedovanje novca nije dovoljno da bi hadž odmah postao obavezan; osoba takođe mora biti fizički sposobna da bi obavila hadž.

“Rivâjet o ženi iz Has'ama“: To su priče u kojima je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao ženi iz plemena Has'am da može obaviti hadž u ime svog oca, čiji je otac bio prestar da bi obavio hadž.

Ukratko, hadž je u suštini fizički čin ibadeta koji se obavlja lično, ali je dozvoljeno poslati punomoćnika (zamenu) za one čije zdravlje im ne dozvoljava da ga obave lično.

Autor nepoznat. Hvala.).

Na osnovu jasne formulacije hadisa, Šafiija (r.a.h.) je rekao: Ako paralizovana osoba koja nema bogatstva zamoli sina da posluša svog oca da obavi hadž u njegovo ime, onda hadž postaje obavezan za tu osobu. Hadž nije obavezan za nju zbog poslušnosti bilo koga osim njegovih rođaka. Jer, kada je žena iz Has'ama ponudila da posluša svog oca, on (a.s.) je rekao:

- “dug Allaha Teâlâ je dostojniji da se plati“,[250] čime je prihvatio hadž kao dug prema ocu. Nije pitao da li je otac bogat ili siromašan.

(250. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/224; Buhârî, Savm 42; Muslim, Sıyâm 154; Ebû Dâvûd, Eymân ve'n-Nuzûr 26; Nesâî, Menâsik ll; lbn Huzeyme, Sahih, lll/223.).

Ovaj hadis je dokaz da detetova ponuda da posluša oca čini hadž obaveznim za oca. Jer je dete očeva egzistencija. Zato se dete smatra očevim vlasništvom. Prema Šafiiji (r.a.h.), posedovanje sredstava za delovanje na sopstvenoj imovini je dovoljno za obavezu, kao i posedovanje sredstava zbog sinovljevog bogatstva, što se smatra sopstvenom zaradom. To je zato što se, za razliku od drugih rođaka, otac ne oseća dužnim detetu u smislu poslušnosti. Poslušnost drugih rođaka ne može biti oslobođena obaveze. Dokazi hanefijske škole po ovom pitanju su sledeći: Nudeći ovu poslušnost, dete daje dobrotvorni prilog kao i drugi. Nije dozvoljeno da dobrotvorni prilog deteta učini hadž obaveznim za oca. Zar ne vidite da ako dete ponudi imovinu svom ocu, nije uslov da je otac prihvati? Hadž nije obavezan zbog ovog prinosa. Slično tome, hadž nije obavezan zbog detetovog prinosa poslušnosti. Međutim, prikladno je i odgovarajuće jer, kada dete ima koristi od imovine, otac ima sredstva da nagradi dete, a dete nema pravo da to povuče. Međutim, u slučaju hadža, dete ima pravo da povuče poslušnost koju je ponudilo. Pošto hadž nije obavezan za oca zbog detetovog prinosa imovine, važnije je da hadž nije obavezan zbog prinosa poslušnosti. Prema pravilu koje smo izrazili,“ Razmatra se fizička i finansijska sredstva da se stigne do kuće Allaha Teâlâ“, pitanje postaje jasnije u ovom pitanju. Prema ovom pravilu, Ebû Hanîfe (r.a.h.) je rekao da hadž nije obavezan za slepu osobu, čak i ako pronađe sredstva i vodiča. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), obavlanje hadža je obavezno [farz] za slepu osobu. Ovo je takođe drugi rivâjet koju je preneo Hasan b. Hasan b. Zijed (r.a.h.) od Ebû Hanîfe (r.a.h.). Dokaz Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.) je sledeći: Slepa osoba je neko ko je fizički sposoban da obavi hadž, ali mu je potreban vodič da ga tamo odvede. Zato je slepa osoba kao neko ko je izgubio put. Osoba koja je izgubila put mora da obavi hadž kada pronađe nekoga da je predvodi. Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Slepa osoba je neko ko nije u stanju da sam stigne do kuće (Kabe) Allaha Teâlâ. Zato je kao bogalji. Razlog za to je taj što se posedovanje bogatstva smatra samo ako im omogućava da stignu do kuće Allah Teâlâ. Ovde im bogatstvo ne omogućava da stignu do kuće Allaha Teâlâ. Poslušnost vodiča se ne uzima u obzir. Prisustvo vodiča je isto što i njegovo odsustvo. Zato hadž nije obavezan za slepu osobu.

Opredeljenje osobe da se hadž obavi umesto nje pre smrti

Ako čovek umre i pre smrti zavetuje da se u njegovo ime obavi hadž, lice koje je određeno u njegovom testamentu mora obaviti hadž koristeći njegovu imovinu.

[4/155]

Jer, nakon smrti, preminuli postaje fizički nesposoban da obavi hadž. Određena osoba zauzima njegovo mesto. Baš kao što se hadž obavlja njegovom imovinom u vremenima očaja dok je živ bio, određena osoba zauzima njegovo mesto nakon njegove smrti.Osnovni zahtev je da osoba pošalje muškog predstavnika, određenog u testamentu, da obavi hadž sa imovinom preminuloga. Iako je slanje žene kao zastupnika dozvoljeno, smatra se za osudu. To je zato što je hadž žene nepotpun u poređenju sa hadžom muškarca zbog toga što ne obavlja Ramelu tokom Tavafa, ne trči sredinom doline između Safe i Merve, ne podiže glas dok recitira Telbiju i ne brije se. Zato je slanje muškarca kao zastupnika u ime preminulog bolje nego slanje žene.

Seksualni odnos preko punomoćnika pre nego što je stao na Arafatu

Ako neko pošalje muškarca kao punomoćnika za hadž koristeći svoj novac, i taj muškarac se upusti u seksualni odnos dok je u stanju ihrama pre nego što je stao na Arafatu, hadž postaje nevažeći. Punomoćnik mora da plati troškove hadža.

To je zato što je punomoćniku naređeno da potroši novac na putovanje koje će mu omogućiti da obavi validan hadž. Poništavanjem hadža, punomoćnik je postupio suprotno ovoj naredbi. Zato mora da pokrije troškove iz sopstvenih sredstava.

Zastupnik mora nastaviti sa ovim nevažećim hadžom, prineti nadoknadni kurbanu i nadoknaditi to sledeće godine.

Muhammed (r.a.h.) je naveo princip da suština hadža pripada osobi koja ga obavlja. Dakle, ako hadž postane nevažeći, odgovornost za njegovo obavlanje leži na osobi koja ga obavlja (agentu), a ne na osobi za koju je hadž obavljen. Prema najtačnijem stavu koji se preferira u hanefijskoj školi, ako agent postupa u skladu sa uputstvima osobe za koju je obavio hadž, smatra se da je hadž obavljen za osobu za koju je obavljen. Zar ne vidite da agent mora imati nameru da obavi hadž u ime osobe za koju je obavljen? Ako agent postupa suprotno uputstvima osobe za koju je obavio hadž, on ne postupa prema uputstvima osobe za koju je obavio hadž. Zato on obavlja hadž u svoje ime.Slično tome, osoba koja deluje kao agent za transakciju, ako postupa u skladu sa uputstvima svog nalogodavca, ona obavlja transakciju za njih; ako postupa suprotno uputstvima svog nalogodavca, ona obavlja transakciju za sebe.

Predstavnik koji obavlja umru zajedno sa hadžom

Ako predstavnik obavlja umru zajedno sa hadžom, on postupa protiv želje svog predstavnika. Prema rečima Ebû Hanîfe (r.a.h.), predstavnik mora sam da plati umru.

Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), agent ne postupa suprotno nalogu nalogodavca putem istihsana (preferencijalnog rezonovanja). Jer je agent ispunio ono što je naređeno i dodao nešto iste vrste. Zato je on kao kupac koji kupuje više nego što je navedeno. Agent ne postupa suprotno nalogu nalogodavca na ovaj način. Objašnjenje je sledeće: Kırân Hadžı je vrliji od Ifrad hadža. Obavlanjem Kırân Hadžı, agent je povećao dobra dela preminuloga. Zato on ne postupa suprotno nalogu nalogodavca. Ebû Hanîfe (r.a.h.), međutim, kaže: Agentu je naređeno da potroši primljeni iznos isključivo za hadž tokom ovog putovanja. Međutim, on je preduzeo ovo putovanje ne samo za hadž, već i za hadž i za umru. Zato je postupio suprotno nalogu nalogodavca. Zaista, ako agent obavi "Temettu' hadž", dodatna umra koju obavi neće se smatrati izvršenom u ime preminuloga. To je zato što mu preminuli nije dao uputstva da to učini. Agent nema ovlašćenje da obavi bilo koji obred hadža u ime preminuloga na način koji se razlikuje od iznosa koji je preminuli naložio. Kao što je poznato, ako nalogodavac nije naložio agentu, agentu ne bi bilo dozvoljeno da obavi hadž u ime nalogodavca. Slično tome, ako nalogodavac nije naložio agentu da obavi umru, umra koju je agent obavio ne bi bila u ime preminuloga, te bi bilo kao da je nameravao da obavi umru u svoje ime. U ovom slučaju, agent bi delovao suprotno uputstvima nalogodavca. Ovo je isto.Međutim, prema Ibn Samâ'ainom (r.a.h.) rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ako agent namerava da obavi umru u svoje ime, on ne postupa protiv naloga nalogodavca. Međutim, mora nadoknaditi preminulom deo troškova hadža ekvivalentan umri koju je obavio u svoje ime. Ebû Yusûf (r.a.h.) je mišlenja tog da je agent obavezan da potroši sve troškove za hadž preminuloga. Ako se tome doda umra obavljena u njegovo ime, hadž preminulog se završava sa delom troškova. U ovom slučaju, ne smatra se da je on postupio protiv naloga nalogodavca. Slično je slučaju čoveka imenovanog kao agenta da kupi roba za hiljadu dirhema, ali koji na kraju kupi roba za petsto dirhema. Ne smatra se da je agent postupio protiv naloga nalogodavca u ovoj stvari. Međutim, ovo nije značajna stvar, jer je agentu naređeno samo da preduzme ovo putovanje za preminuloga. Ako obavi umru za sebe, on ne preduzima ovo putovanje samo za preminuloga; Nagrada za iznos koji je platio takođe pripada preminulom. Što se više od ovog iznosa odbije, manja je zasluga. Ova je razlika duhovni gubitak koji ne donosi nikakvu korist preminulom.

[4/156]

Štaviše, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.),Kırân kurban je iz imovine agenta. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ova se odluka primenjuje ako je preminuli naložio agentu da obavi Kırân Hadžı. U ovom slučaju, agent ne bi delovao protiv naloga klijenta. Jer je Kırân kurban čin hadža, a obavlanje svih činova hadža je odgovornost agenta. Isto važi i ovde. Ovaj kurban ima cenu, a to je post. Ako je agent u finansijskim poteškoćama, sasvim je jasno da je post koji treba izdržavati umesto kurbana odgovornost agenta, a ne klijenta. Hedi kurban je takođe odgovornost agenta na isti način.

Obavlanje hadža od strane punomoćnika za umru

Slično tome, ako je punomoćniku naređeno da obavi umru u ime preminuloga, a punomoćnik takođe obavi hadž zajedno sa umrom, razlika u mišlenju je kao što smo ranije pomenuli.

Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), troškovi preostalih obreda hadža nakon završetka umre pripadaju punomoćniku. To je zato što punomoćnik obavlja ove obrede u svoje ime, a ne u ime preminuloga. Zato nema pravo ni na kakvu sumu iz imovine preminuloga. Ovo objašnjenje razjašnjava stav Ebû Hanîfe (r.a.h.).

Ako je povereniku naređeno da obavi hadž u ime pokojnika, i on stupi u stanje ihrama i obavi umru tokom meseci hadža, a zatim stupi u stanje ihrama za hadž u Meki; prema stavovima i Ebu Hanife i Ebu Jusufa i Muhameda, on je postupio suprotno nalogu nalogodavca.

Zato što je punomoćniku naređeno da obavi hadž u ime preminulog ulaskom u stanje ihrama iz mikata. Osoba koja obavlja “Temettu' “ hadž ulazi u stanje ihrama gde god da se nalazi u Mekki. Ovaj hadž nije hadž koji mu je naređen. Zato što je punomoćniku naređeno da snosi troškove putovanja koje preduzima u ime preminulog. Međutim, u ovom slučaju, snosili su troškove putovanja koje su preduzeli za sebe. Zato što je putovanje punomoćnika samo za umru. Obavili su ovu umru za sebe.

Punomoćnik će kupiti sve potrebne životinje za kurban svojim novcem, osim kurbana za ihsâr (žrtva za izlazak iz stanja ihrama u slučaju sprečenosti da obavi hadž).

Jer, ako je ovaj kurban kurban hadža, onda odgovornost za obavlanje obreda hadža leži na predstavniku. Ako je ovaj kurban kurban kefâret, onda je prekršaj koji zahteva kefâret počinio predstavnik. Ako je ovaj kurban kao kazna koja se prinosi za zanemarivanje jedne od obaveza hadža, onda je sam predstavnik taj koji je zanemario obavezu. Zato, svi ovi kurbani pripadaju predstavniku.

Kurban prinošen zbog ihsâra je izuzetak od ovoga.

Jer, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), to pripada imovini klijenta, dok je Ebû Yusûf (r.a.h.) rekao da to pripada agentu. To je zato što je obaveza ihsâr kurbana zbog žurbe pri izlasku iz stanja ihrama. Zato je analogni kurban obaveznan zbog seksualnog odnosa u ihramu. Štaviše, ovaj se kurban smatra Kırân kurbanom u smislu njene legitimnosti za izlazak iz ihrama. Međutim, Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) su izrazili svoje dokaze na sledeći način: Ihsâr kurban je za izlazak iz ihrama. Agent je delovao u ime preminulog ulaskom u ihram. Zato, osoba koja ga je legalno dovela u ovo stanje ihrama je osoba za koju se obavlja hadž, tj. preminuli. Zato, baš kao što je odgovornost gospodara da ukloni roba koji je ušao u ihram uz njegovu dozvolu, a zatim postao muhsâr, odgovornost je osobe za koju se obavlja hadž da ukloni agenta iz ihrama. Objašnjenje je sledeće: Žrtva prinošen u Ihsâru je kao troškovi povratka zastupnika sa hadža. Ovi troškovi povratka pokrivaju se novcem preminulog, a zastupnik je taj koji od toga ima koristi.

Status Ihsâr kurbana

Ihsâr kurban se snosi iz imovine preminulog, iako osoba koja će od toga imati koristi bude njegov zastupnik. Zatim se preostali iznos vraća nasledniku preminulog. Naslednik postavlja zastupnika iz sredstava odakle će novac biti dovoljan i šalje ga na hadž.

Muhsar zastupnik ne mora da nadoknadi nastale troškove. Jer, on nije postupio protiv uputstava preminulog čineći te troškove. Zar ne vidiš, ako bi zastupnik umro na putu, ne bi mogao da vrati nastale troškove na hadž putovanju. Situacija kada je muhsar, ista je.

(PS: Samir B: Iako smo u ovoj knjizi dali podrobno objašnjenje o terminu Muhsar, ovde ćemo dati samo njenu skraćenu verziju znaćenja, da bi se na nju podsetili: U islamskoj jurisprudenciji, muhsar se odnosi na osobu koja je, nakon ulaska u stanje ihrama za hadž ili umru, primorana da se vrati bez završetka hadža zbog opravdanih prepreka kao što su bolest, neprijateljstvo ili zaseda na putu. Takve se osobe oslobađaju ovog stanja i izlaskom iz stanja ihrama žrtvovanjem Ihsâr kurbana.. Hvala).

Izraz “Naslednik imenuje nekoga iz mesta gde je preostali novac dovoljan da pošalje predstavnika na hadž“ znači da ako je preostali iznos toliko nizak da se predstavnik ne može poslati iz kuće preminulog, predstavnik se šalje iz mesta gde je to moguće. Ovo je upravo slično situaciji kada imovina preminulog u početku nije dostizala jednu trećinu. U tom se slučaju, predstavnik šalje iz mesta gde je to moguće sa tim iznosom. Suština stvari je sledeća: Da bi neko ko se zavetao da jednom trećinom svoje imovine pošalje predstavnika na hadž, predstavnik se šalje iz mesta gde se nalazi njegova kuća. Jer, ako bi ta osoba krenula na hadž, krenula bi iz svoje kuće.

[4/157]

Slično tome, nakon smrti, predstavnik se šalje sa mesta gde se nalazi njegova kuća. Ako jedna trećina imovine preminulog nije dovoljna za slanje predstavnika sa mesta gde se nalazi kuća preminuloga, onda se, putem istihsana (preferencijalnog rezonovanja), predstavnik može poslati odakle god je moguće sa tim iznosom. Međutim, prema analogiji, ovaj zavet je nevažeći. Pošto osoba kojoj je zavet dat, nije u mogućnosti da izvrši naredbu preminuloga, naime, da pošalje predstavnika sa mesta gde se nalazi kuća preminuloga. Zato je ovo kao zavet nekoga ko zavetuje da mu se rob kupi za hiljadu dirhema i oslobodi, ali čije je nasledstvo manje od jedne trećine hiljadu dirhema; ovaj zavet je nevažeći. Objašnjenje istihsana je sledeće: Svrha hadža je traženje zadovoljstva i postizanje nagrade od Allaha Teâlâ. Dakle, to je kao zavet da se u nečije ime daje sadaka. Ovo se primenjuje prema mogućnostima. Međutim, zavet oslobađanja roba je drugačiji. Jer, ako je rob određeni rob, zavet važi za njega. Slično, ako nema određenog roba; na primer, ako neko zavetuje da se oslobodi rob vredan hiljadu dirhema, ne bi bilo dozvoljeno ispuniti ovaj zavet oslobađanjem roba vrednog petsto dirhema.

Ako mogu pronaći nekoga da obavi hadž peške u ime preminulog sa mesta preminulog sa tim novcem, slanje predstavnika sa mesta preminulog nije dozvoljen. Međutim, dozvoljeno je obaviti hadž na konju sa mesta gde je iznos novca dovoljan.

Zaista, Muhammed (r.a.h.) je u Navadiru izjavio da je onaj ko jaše devu vrliji od onoga ko jaše magarca. To je zato što, čak i ako osoba ima dovoljno sredstava, nije obavezna da pošalje predstavnika da obavi hadž peške. Slično tome, predstavnik se ne šalje da obavi hadž peške u ime preminuloga. To je zato što, kao što smo ranije objasnili, ono što će preminuli dobiti je nagrada za troškove hadža.

Prema rivajetu Hasan b. Hasana b. Zijeda (r.a.h.) od Ebû Hanîfe (r.a.h.):

Izbor pripada osobi (staratelju, izvršiocu testamenta) određenoj testamentom. Ako želi, može poslati nekoga na konju kao svog predstavnika da obavi hadž, pod uslovom da količina novca dozvoljava. Ili može poslati nekoga peške sa mesta gde se preminuli nalazi. To je zato što jedna opcija podrazumeva veću udaljenost i manju količinu novca, dok druga podrazumeva veću količinu i manju udaljenost. U oba slučaja postoji mogućnost dobijanja nagrade. Osoba određena testamentom može izabrati koju god od ove dve opcije želi.***

(PS: Samir B:***- Ova izjava ukazuje da u slučaju hadža koji se obavlja u ime preminule osobe, izvršilac (staratelj) ima fleksibilnost u pogledu budžeta i udaljenosti. Cilj je osigurati da se hadž obavi na najprikladniji moguči način sa dodeljenim sredstvima.

Detaljno objašnjenje:

Opcija 1 (Na konju/Udaljeno): Staratelj može poslati predstavnika na konju/komfornijeg sa udaljene lokacije (npr. iz svog rodnog grada) ako budžet dozvoljava. Udaljenost je velika, ali budžet dozvoljava.

Opcija 2 (peške/u blizini): Radi ekonomičnog upravljanja sredstvima, izvršilac testamenta može poslati predstavnika (agenta) da obavi hadž peške ili pod skromnijim okolnostima sa mesta bližeg lokaciji preminulog (kao što je Mekka).

Zaključak: U oba slučaja, hadž (hadž preko punomoćnika. staratelja) je validan. Staratelj je slobodan da odluči koja je od dve opcije povolnija, uzimajući u obzir budžet (iznos) i kvalifikacije predstavnika koji ide na hadž.

Ukratko, izvršilac testamenta izračunava iznos novca koji se zaveštava i udaljenost koju će predstavnik preći, osiguravajući da se hadž završi na način koji najviše odgovara duši preminulog.

Autor nepoznat. *Hvala*).

Što se tiče osobe koja postaje muhsar (onaj ko je ograničen na stanje ihrama) nakon izlaska iz stanja ihrama, ona mora da izvrši i hadž i umru. Ova je situacija slična situaciji nekoga ko je ušao u stanje ihrama u svoje ime, žrtvovao hedi kurban, a zatim izašao iz stanja ihrama. Ova je situacija dokaz u korist Muhammeda (r.a.h.). Jer, osoba koja je sprečena da obavi obred nije postupila protiv naredbi. Ipak, dužna je da nadoknadi hadž i umru. To takođe ukazuje na to da, iako nagrada za troškove hadža koje je zastupnik podneo, pripada preminulom, suština hadža je za njegovu sopstvenu korist.

Punomoćnik koji obavlja hadž za dve osobe

Ako neko naredi punomoćniku da obavi hadž za dve osobe, a punomoćnik progovori telbiju i zanijeti za hadž za oboje, dužan je da vrati dati iznos obema osobama.

Zato što je svaka od ove dve osobe naredila da se iznos koji daju predstavniku koristi samo za hadž koji će sami obaviti za sebe i da, u vreme stupanja u ihram, predstavnik treba da ima nameru da obavi hadž u svoje ime. Ako to ne učini, postupit će suprotno datoj naredbi. On ne obavlja hadž ni za jednu od ove dve osobe. Zato što je svaka od ove dve osobe učinila predstavnika obaveznim u svoje ime. Razlog je sledeći: Kada predstavnik namerava da obavi hadž u svoje ime, to ne može biti validno za ove dve osobe. Zato što se hadž ne može obaviti u ime dve osobe. Nijedna od ove dve osobe nema prednost nad drugom. Zato je namera za obe zajedno nevažeća. Suština namere u ihramu ostaje ista. Dakle, on stupa u ihram u svoje ime. On ne može kasnije promeniti ovu nameru u drugu nameru.

Ova se situacija razlikuje od situacije osobe koja ulazi u ihram u ime svoje majke ili oca. Ta osoba računa hadž za onu od svojih roditelja za koju želi. Jer je ta osoba uključena u donaciju. To je stanje između njega i Allaha Teâlâ. U početku ne postoji nikakav spor u vezi sa odabirom jednog od roditelja. Naprotiv, kao što može odabrati u početku, može to učiniti i kasnije. Ovde, za razliku od toga, poverenik nije osoba koja učestvuje u ovom dobrotvornom činu. Ova je situacija odnos između njega i robova. Zato, zbog prvobitne presude ("...Zato što se hadž ne može obaviti u ime dve osobe..."), u suprotnom, postupio bi protivno naredbi ("...Zato što je svaka od ove dve osobe naredila da se iznos koji daju predstavniku koristi samo za hadž koji će sami obaviti za sebe i da, u vreme stupanja u ihram, predstavnik treba da ima nameru da obavi hadž u svoje ime. ...").***

(PS: Samir B:*** Sve gore navedeno u zagradama je moja intervencija. Jer, bez toga, nisam dugo mogao pohvatati poentu, smisao samog teksta. Hvala.).

[4/158]

Ako osoba imenovan kao punomoćnik (za zastupanje) naredi da jedan od njih dvojice obavi hadž, a drugi da obavi umru, ali ne naredi da se obavi Kırân Hadžı, a predstavnik takođe obavi Kırân Hadžı, on i dalje postupa suprotno naredbi (zastupnika).

U ovom slučaju, pošto punomoćnik nije sam preduzeo ni od jedne od ove dve osobe posebno putovanje, zato nema pravo da naplaćuje troškove hadža iz imovine bilo kojeg od njih.

Dozvoljeno je da dve osobe nalože svom predstavniku da obavi hadž i umru odvojeno tokom jednog putovanja.

Svaka se od ove dve osobe jasno izrazila da njihov cilj nije lično putovanje, već samo određena aktivnost hadža. Cilj svake od ove dve osobe je ispunjen. Punomoćnik ne mora da vrati bilo kakav iznos koji je potrošio iz svojee imovine. Međutim, Temettu' kurban pripada punomoćniku.***

(PS: Samir B: Ova izjava ukazuje da je dozvoljeno prema islamskom pravu (posebno hanefijskoj jurisprudenciji) da dve različite osobe imenuju istu osobu (agenta) da obavi hadž i umru u njihovo ime u jednom putovanju. Agent može obaviti hadž jedne osobe i umru druge osobe odvojeno, sa jednim troškom i putovanjem; ovo je prihvatljivo.

Detalji:

Dve različite osobe: Osobe A i B ovlašćuju punomoćnika C da obavi hadž u njihovo ime i umru u ime druge osobe.

Jedno putovanje: Punomoćnik putuje u Meku samo jednom.

Odvojene namere i ibadet: Punomoćnik ispunjava obavezu osobe za koju je nameravao da obavi hadž ili umru prilikom ulaska u ihram ili obavlanja ibadeta.

Presuda: Ova se praksa smatra validnom u okviru pravila hadža i umre preko punomoćnika (hadž u ime drugog). Autor nepoznat.).

Isto važi i ako čovek naredi svom predstavniku da obavi Kırân Hadžı.

Hedi kurban je čin Kırân hadža. Svi činovi hadža su odgovornost predstavnika. Ovaj hedi kurban, koji je čin hadža, nije izuzetak.

Angažovanje predstavnika za hadž

Ako neko angažuje drugu osobu da obavi hadž u njegovo ime, prema hanefijskoj školi mišlenja, nije dozvoljeno angažovati takvu osobu za hadž.***

(PS: Samir B:***- Prema hanefijskoj školi mišljenja, nije dozvoljeno da neko ko je u stanju da obavi hadž (zdrav je i imućan) pošalje nekog drugog u svoje ime uz naknadu. Ovo pravilo proizilazi iz činjenice te da je hadž prvenstveno fizički i finansijski čin ibadeta koji se mora obaviti lično.

Osnovno pravilo: Hadž mora lično obaviti osoba ako je živa i u dobrom zdravlju.

Zabrana zapošljavanja za platu: Ako zdrava osoba plati nekome da obavi hadž u njeno ime, ovo ovlašćenje je nevažeće i hadž se ne smatra važećim u njeno ime.

Izuzetak (Zamenski (Bedel) hadž): Samo u slučajevima kao što su smrt, ekstremna starost ili neizlečiva bolest, ili po testamentu, ili dok je osoba živa, neko drugi može biti poslat da obavi hadž (zamenski hadž).

Ukratko, hanefijska škola mišlenja dozvoljava praksu “zamene – (bedela)“ samo u slučajevima “izgovora“ kao što su smrt ili bolest, a ne “agencije“ hadža.

Autor nepoznat. Hvala).

Šâfiiîa (r.a.h.) je, međutim, rekao da je to dozvoljeno. Suština stvari je sledeća: Prema hanefijskoj školi, angažovanje nekoga uz naknadu za obavljanje dela ibadeta i poslušnosti koja nisu dozvoljena nemuslimanima nije dozvoljeno. Prema Šâfiiîa (r.a.h.), pošto je agencija validna u svemu što nije obavezno, angažovanje nekoga uz naknadu je takođe dozvoljeno.

Da li je dozvoljeno naplaćivati recitovanje Kur'ana?

Šâfiiîa (r.a.h.) je kao dokaz naveo hadis Ebu Said el-Hudrija (r.a.h.), koji je proučio Fatihu za nekoga koga je ujela zmija i dobio stado ovaca kao nagradu. Ebu Said el-Hudri (r.a.h.) je pitao Hz.Poslanika (s.a.v.s.) o tome, a Resûlullaha (s.a.v.s.) je rekao:

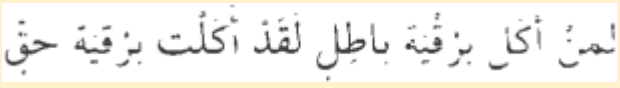

“Ko jede ono što mu je dato zbog recitovanja i puhanja, to je nevažeće. Ali ti si jeo ono što ti je dato zauzvrat zbog pravilnog i tačnog recitovanja“.[251]

251. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, V/48; Ahmed b. Hanbel, Musned, V/210; Ebû Dâvûd, Tıb 19; Ibn Hibbân, Sahih, XIII/474; Dârekutnî, Sunen, IV/296; Hâkim, Mustedrek, I/747.).

Prema Šâfiiîa (r.a.h.), ovo znači da je punomoćje validno pri obavlanju hadža. Njegovo obavlanje nije obaveza za osobu koja je za to angažovana. Zato, baš kao što je dozvoljeno angažovati nekoga uz naknadu u izgradnji pansiona (ribata) i džamija, takođe je dozvoljeno angažovati nekoga uz naknadu u ovoj stvari. Zbog ove karakteristike, podrazumeva se da se posao koji obavlja angažovana osoba obavlja za osobu koja ju je angažovala. Dokaz za ovo je da, prema hanefijskoj školi, ta osoba ima pravo da joj se izdržavanje obezbeđuje iz imovine osobe koja ju je angažovala. Međutim, izdržavanje obezbeđuje samo osoba za koju se posao obavlja. Dokaz za ovo je taj da ako angažovana osoba postupa protivno naredbama osobe koja ju je angažovala, ona nema pravo na ovo izdržavanje. Ako se smatra da je posao obavljen za osobu koja ju je angažovala, onda naknada dospeva od te osobe.

Dokaz za ovo je da ako angažovana osoba deluje protiv naredbe osobe koja ju je angažovala, ona nema pravo na ovo izdržavanje. Ako se posao koji obavlja smatra poslom za osobu koja ju je angažovala, onda plata pripada toj osobi.Međutim, situacija nekoga ko je angažovan da predvodi namaz je drugačija. Jer, njegovo predvođenje ljudi u namazu važi ne samo za druge već i za njega samog. Slično tome, situacija nekoga ko je angažovan da obavlja džihad je ista. Jer mudžahid obavlja obavezu džihada za sebe. Zato se ovaj posao ne smatra poslom za druge.

Dokaz hanefijske škole po ovom pitanju je rivâjet Hz.Poslanika (s.a.v.s.), koju je preneo Mirdas el-Sulemî (r.a.h.):

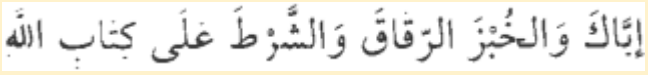

“Čuvajte se postavljanja uslova za mrvice hleba (u zamenu) za čitanje knjige Allaha Teâlâ“.[252]

(252. lbn Hacer, el-İsâbe fî temyizi's-Sahâbe, Vl/76; Şevkanî, el-Fevâidu'l-Mecmûa, l/277.).

Hadis Ubejj b. Ka'ba glasi:

Kada je Ubejj b. Ka'b nekome naučio suru iz Kur'ana, dat mu je luk. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je pitao Ubejju:

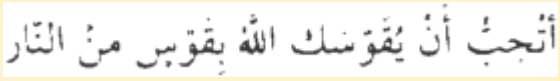

-“Da li želiš da te Allah Teâlâ savije kao vatreni luk“? Ubejj b. Ka'b je rekao:

-“Ne.“

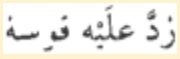

- “Vrati ovaj luk onome ko ti ga je dao“.[253]

(253. lbn Ebû Şeybe, Musannef, IV/341; Ahmed b. Hanbel, Musned, V/315; lbn Mâce, Ticârât 8; Ebû Dâvûd, Buyû 36; Hâkim, Mustedrek, ll/48; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vl/125.).

U hadisu koji prenosi Uthman b. Ebû el-Âs (r.a.h.), (r.a.h.) Hz.Poslanik (s.a.v.s.) kaže:

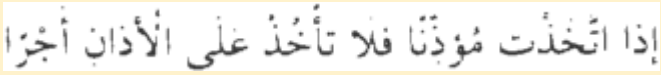

“Ako budeš imenovan za mujezina, ne primaj novac za učenje ezana“.[254]

(254. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/21; lbn Mâce, Ezân 3; Ebû Dâvûd, Salât 39; Tirmizî, Salât 41; Nesâî, Ezân 32; lbn Hibbân, Sahih, l/221; Hâkim, Mustedrek, l/314.).

Da li verski službenici primaju platu?

Rad nekoga ko obavlja dela ibadeta i poslušnosti je isključivo za Svemogućeg Allaha. Zato, rad koji obavlja ova osoba ne pripada osobi koja ju je angažovala za naknadu. Za razliku od izgradnje ribata (gostionice) ili džamije, ova osoba ne zahteva plaćanje za ovaj rad. Činjenica ta da rad na ribatu i izgradnji džamije može da obavi nemusliman prihvata se kao dokaz; zato se ovaj građevinski rad ne smatra isključivo činom ibadeta.

Dokaz za ovo je sledeći: Mujezin i imam koji predvodi namaz su naslednici Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Međutim, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije primao nikakvu naknadu za svoje dužnosti. Zaista, Svemogući Allah kaže:

ذَٰلِكَ ٱلَّذِي يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِۗ قُل لَّآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ أَجۡرًا إِلَّا ٱلۡمَوَدَّةَ فِي ٱلۡقُرۡبَىٰۗ وَمَن يَقۡتَرِفۡ حَسَنَةٗ نَّزِدۡ لَهُۥ فِيهَا حُسۡنًاۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ شَكُورٞ

23. Na ovaj način Allah šalje radosne vijesti robovima Svojim, onima koji su vjerovali i dobra djela činili. Reci: "Ne tražim za ovo nikakvu drugu nagradu od vas, osim da Mu se dobrim djelima približite." A umnogostručićemo nagradu onome ko učini dobro djelo, jer Allah, zaista, mnogo prašta i blagodaran je. [eš-Šura, 42/23].

Isto važi i za naslednika. Što se tiče hadisa o rukji (kiraeta i puhanju), kažemo: Ova imovina je uzeta kao ratni plen od zaraćene strane. Kao što je poznato, iako ova imovina nije bila eksplicitno propisana kao uslov za kiraet Kur'ana, Resûlullaha (s.a.v.s.) je rekao:

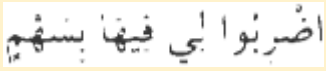

“Odvoji i meni deo ovoga“.255

(255. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/83; Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân 9; Muslim, Selam 65; Ebû Dâvûd, Buyû 37; Tirmizi, Tıb 20; lbn Hibbân, Sahih, Xlll/476; Hâkim, Mustedrek, l/746.).

[4/159]

Prema hanefijskoj školi, dozvoljeno je uzeti nešto za šta nije propisan nikakav uslov kao uslov za kiraet. Pošto je utvrđeno da angažovanje nekoga za hadž nije dozvoljeno, možemo reći: Postojanje ugovora koji nije dozvoljen ni na koji način je kao njegovo nepostojanje. Pošto ugovor o angažovanju nekoga za hadž nije validan, pitanje da li je ovoj osobi naređeno da obavi hadž, ostaje validno. Zato ova osoba ima pravo da dobije sličnu podršku od osobe koja joj je naložila da obavi hadž. Agent ima pravo na ovu podršku iz imovine nalogodavca kao nadoknadu za hadž samo kroz zasluge.Ova situacija je slična situaciji kada sudija ima pravo na dovoljan iznos iz javne blagajne, sakupljač zekata ima pravo na dovoljan iznos iz zekat fondova ili žena ima pravo na dovoljan iznos iz imovine svog muža.

Hadž obavljen u ime zatvorenika

Ako zatvorenik umre pre nego što bude pušten iz zatvora, obavlanje obaveznog hadža u njegovo ime je dozvoljeno.

Jer, više nema nade da će zatvorenik biti u stanju da fizički obavi ovaj hadž.

Namera punomoćnika za hadž

Punomoćnik može dati nameru govoreći „Lebbejk“ u ime tog i tog, ili može dati nameru kao da obavlja hadž u svoje ime.

Osoba može da izabere da eksplicitno izjavi svoju nameru za obavljanje hadža prilikom ulaska u stanje ihrama, ili jednostavno da izrazi nameru i bude zadovoljna time.

Testament preminulog u vezi sa Kırân Hadžom

Ako je preminuli želeo da se Kırân Hadž obavi u njegovo ime, predstavnik treba da krene ka kući (Kabi) Allaha Teâlâ i, stavljanjem ogrlice na Hedi kurbanu, uđe u stanje ihrama sa namerom da obavi hadž i umru.

Čin ulaska punomoćnika u ihram u ime drugog smatra se validnim kao da ulazi u ihram u svoje ime. Kao što smo ranije objasnili, namera u sopstveno ime se utvrđuje recitovanjem talbije ili slanjem hedi kurbana. Ulazak u ihram u ime drugog je isti. Ako ovaj hedi nije za Kırân Hadž, već zbog zaveta, ili kazne za lov, ili kazne zbog seksualnog odnos dok je u ihramu bio ili prethodnog ihsâra (stanja sprečenosti da se završi hadž), ili ako punomoćnik preuzima proteranu životinju kao hedi kurban i na nju stavi ogrlicu, onda se smatra da je ta osoba ušla u ihram po analogiji sa činom namere da uđe u ihram u svoje ime. To je zato što je čin pričvršćivanja ogrlice na hedi kurbanu i njeno preuzimanja sa sobom predstavlja ulazak u ihram. Isto važi i kada se namerava ući u ihram u ime drugog, jer je trošak ovih hedi kurbana uvek odgovornost punomoćnika.

Naređivanje punomoćniku da obavi hadž u ime dve osobe

Ako dve osobe narede punomoćniku da obavi hadž u njihovo ime, a punomoćnik izgovori talbiju sa namerom da obavi hadž u ime jedne od njih, ali ne i u ime druge, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), punomoćnik ima pravo da usmeri svoju nameru ka kojoj god od te dve osobe želi.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) je rekao: “Mislim da će se ovaj ihram računati samo u ime agenta. Agent će vratiti iznos koji su oboje dali“. Ebû Yusûfov (r.a.h.) dokaz po ovom pitanju je sledeći: Agentu je naređeno da učini određenu nameru za svakog od njih. Time što to nije učinio, postupio je suprotno naredbi. Isto važi i ako ima nameru u ime oboje odjednom. Međutim, situacija je drugačija za nekoga ko deluje kao agent u ime svojih roditelja. Jer, ovom agentu nisu naredili roditelji. Zar ne vidite da je namera agenta u ime svojih roditelja validna? Čak i ako ima nameru rekavši: “Jedan od mojih roditelja“, bez preciziranja bilo kog od njih, to je isto. Jer je namera kao stub u ibadetu. Jer je vrednost dela određena namerom.

[4/160]

Nejasnoća u nameri pri ulasku u ihram

Ako punomoćnik ne precizira nameru, on postupa suprotno nameri bilo koje strane.

Ebû Hanîfe i Muhammed (r.a.h.) su rekli: Neodređenost na početku namere ne sprečava valjano zaključenje ihrama. Kasnije utvrđivanje namere je kao početno utvrđivanje. Zar ne vidite da ako neko uđe u ihram bez eksplicitne namere da obavi hadž ili umru, ima pravo da ga kasnije utvrdi? Ovo se utvrđivanje smatra istim kao i početno utvrđivanje. Jer je ihram uslov za obavljanje čina hadža. Zar ne vidite da je to validno čak i van vremena ihrama? To nema veze sa samim činom. Činjenica ta da ova osoba nije utvrdila svoju nameru ne čini je da postupa suprotno naredbi.

Ako utvrde svoju nameru pre nego što se upuste u čin, kao da su je utvrdili na početku. Međutim, ako se upuste u tavaf pre nego što utvrde svoju nameru, nemaju pravo da kasnije utvrde bilo šta od ovoga. Jer, kada se upuste u čin, namera da se uđe u ihram je validna za njih same. Jer sa neizvesnošću čina hadža, čin se ne može izvršiti. Pošto nijedno nema prednost nad drugim, ihram je važeći za njih same. Nakon toga, nemaju pravo da smatraju da ovaj ihram pripada nekom drugom.

Situacija nekoga ko izgovara Telbiju u ime sebe i svog malog deteta:

Ako čovek izgovara Telbiju u ime sebe i svog malog deteta, a zatim lovi dok je u ihramu, treba da prinese samo jedan kurban kao kaznu.

Nije obavezno ništa zato što izgovara telbije u ime deteta. Jer izraz za izgovaranje telbije u ime deteta je kao izraz samog deteta. Ako je dete sposobno da uđe u ihram, to je kao da je u ihramu sa svojim izrazom. U tom slučaju otac ne ulazi u ihram u njegovo ime. Ostaje ihram koji pripada ocu. Dakle, potrebna je neka kazna kurbanom. Međutim, osoba koja namerava da obavi Hadž kao Kırân Hadžı, ulazi u ihram sa dva ihrama u svoje ime, pa su mu zato potrebne dve kazne.

Situacija osobe koja se onesvesti dok se kreće ka Kabi

Ako čovek ide ka kući (Kabi) Allaha Teâlâ i usput se onesvesti pre nego što je učinio svoju nameru, njegovi saputnici treba da učine Telbiju u njegovo ime, odvedu ga do mesta gde stoji i obave sve obrede hadža za njega. Prema mišlenju Ebû Hanîfe (r.a.h.), hadž ove osobe će se smatrati validnim obaveznim [farz] hadžom.

Ebû Yusûf i Muhammedi (r.a.h.) su, međutim, rekli da to nije validno. Analogija je stav ova dva imama. Zato što njegovim saputnicima nije naređeno da učine nameru za ihram u njegovo ime. Njegovi saputnici takođe nemaju pravo starateljstva nad njim. Zato on ne ulazi u ihram tako što njegovi saputnici učine nameru u njegovo ime. Zato što je ugovor o ihramu ugovor o obavezi. Obaveza se može osnovati samo prema drugoj osobi putem starateljstva. Štaviše, ihram se može zaključiti samo namerom. Osoba koja je nesvesna nema nameru, niti stvarno niti pravno. Namera koju je neko drugi učinio u njegovo ime bez njegove naredbe ne zamenjuje njegovu nameru. Dokaz za ovo je: Nijedan se čin hadža ne izvršava postupcima njegovih saputnika u ime nesvesne osobe. Ihram je takav. Dokaz za stav Ebû Hanîfe (r.a.h.) je sledeći: Kada hadžija sklopi ugovor o prijateljstvu sa svojim saputnicima, to je kao da traži pomoć od svojih saputnika u stvarima koje sam ne može da izvrši. Dozvola data implicitno je kao i dozvola data eksplicitno. Baš kao i sa vodom za navodnjavanje. Na primer, ako neko stavi meso u lonac, stavi ga iznad vatre i zapali plamen ispod, a druga osoba dođe i skuha to meso, nije obavezna da plati za to jer je to implicitno dozvoljeno. Pošto je dozvola uspostavljena, namera prijatelja zauzima mesto namere nesvesne osobe. To je kao da im je on izričito naredio da to učine. Što se tiče drugih činova hadža, prema najtačnijem mišlenju, validno je da prijatelji čine namere u ime nesvesne osobe dok ih obavlaju.

Međutim, prikladnije je odvesti nesvesnu osobu na mesto gde stoji i zamoliti je da obavi tavaf kako bi bila bliža delu koji se izvodi kada se osvesti. Ako to urade u njeno ime, i to je dozvoljeno.

Međutim, neki su hanefijski učenjaci ova dva pitanja razmatrali drugačije, rekavši: Ulazak u ihram je uslov. Iako delegiranje nije validno u radnjama, validno je u uslovima. Zar ne vidite da ako neko pere udove osobe bez abdesta, iako delegiranje nije validno u radnjama namaza, validno je u uslovima ibadeta, tako da ta osoba može da klanja namaz sa tim abdestom.

[4/161]

Objašnjenje je sledeće: Delegiranje je validno kada je stanje nesposobnosti potvrđeno. Potvrđeno je da je ova osoba nesposobna da uđe u ihram zbog nesvestice. Zato će njeni saputnici ući u ihram u njeno ime kao zamenici. Što se tiče obavljanja radnji hadža; nesposobnost nije potvrđena. Jer, kada ga odvedu na mesta stajanja (vukuf), onaj koji stoji, sama je nesvesna osoba. Kada ga nateraju da obavi tavaf, onaj koji ga obavlja je ponovo sama nesvesna osoba. U ovom slučaju, nesvesna osoba je kao neko ko obavlja tavaf na konju iz nekog izgovora.

Ako neko ko izgovara Telbiju u ime nesvesne osobe lovi divljač, a ta osoba je u stanju ihrama, onda je potreban prinos jer je izgovarao Telbiju u svoje ime. Međutim, ne zahteva se kazna za osobu koja je izgovarala Telbiju u ime nesvesne osobe, a zatim lovila divljač.

Kao što je prethodno objašnjeno, nesvesna osoba ulazi u stanje ihrama kao da je eksplicitno naredila svom prijatelju da izgovara Telbiju u njeno ime. Osoba koja je izgovarala Telbiju ne ulazi u stanje ihrama. Zato se ne zahteva kazna za nesvesnog prijatelja koji ulazi u stanje ihrama.

Obavljanje hadža u ime preminulog bez testamenta

Ako neko obavi obavezni [farz] hadž u ime svog preminulog oca ili majke bez njihove volje, ako Bog [dž.š.] da, ovaj hadž je validan.

Prema onome što je do nas stiglo, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao ženi iz Has'ama:

أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أَبِيكِ دَيْنٌ فَقَضَيْتِيهِ أَ كَانَ يُقْبَلُ مِنْكِ ؟

„Ako bi tvoj otac imao dug i ti bi ga platila, da li bi ti bilo prihvaćeno, šta kažeš“? Žena je odgovorila:

“Da.“ Tada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

دَيْنَ اللهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْبَلَ

“ dug Allahu Teâlâ je dostojniji prihvatanja“.[256]

(256. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/212; Buhârî, Cezâu's-Sayd, 23; Muslim, Hacc 408; lbn Mâce, Menâsik, 10; Ebû Dâvûd, Menâsik, 25; Tirmizî, Hacc 85; Nesâî, Menâsiku'l-hacc 11.).

U drugom hadisu, ženi koja je pitala o obavljanju hadža u ime svog oca, Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

حُجِّي وَاعْتَمِرِي

“Obavi hadž i umru“.[257]

(257. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/359; Dârimî, Menâsik 23; lbn Mâce, Menâsik 10; Tirmizî, Hacc 87; Nesâî, Menâsiku'l-hacc 10.).

Saad b. Ebû Vakkas (r.a.h.) je pitao Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

يا رسولَ اللهِ إنَّ أُمّي قدْ تُوُفِّيتْ وَأنّها كانَتْ تَجبُّ الصَّدَقةَ أَفَأتَصدَّقُ عنْها ، فقالَ نَعَمْ

“Ja Resûlullah! Moja majka je preminula. Volela je da daje sadaku. Mogu li ja da dajem sadaku u njeno ime?“

Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

“Da“,[258]

(258. Ahmed b. Hanbel, Musned, 1/370; Buhârî, Vasâyâ 15; lbn Mâce, Vasâyâ 8; Ebû Dâvûd, Feraiz 15; Tirmizî, Zekât 33; Nesâî, Vasâyâ 8.).

“Svi su ovi hadisi dokaz da naslednik može dati donaciju preminulog kroz takve činove pobožnosti“. Ako se pita zašto je ograničio odgovor na reč “inšaAllah“ nakon što su hadisi na ovu temu sahi (autentični), kažemo: Zato što hadis sa jednim pripovedaćem ne prenosi određeno znanje...“. Ako se kaže da Hakim eš-Šehid el-Mervezi (r.a.h.) daje apsolutan odgovor u mnogim presudama koje je utvrdio hadis sa jednim pripovedaćem, kažemo: Hadis sa jednim pripovedaćem zahteva delovanje. On je dao apsolutan odgovor u pitanjima koja se odnose na činjenje. Međutim, pitanje obaveze hadža koji se uklanja sa preminulog zbog toga što su ga naslednici izvršili, povezano je sa znanjem. Jer je to stvar između te osobe i njenog Gospodara Teâlâ. Zato je u svom odgovoru koristio reč „inšaAlah“.

Predstavnik donosi novac za hadž

Ako čovek zavešta da se u njegovo ime obavi hadž, a zaveštalac pošalje nekoga kao predstavnika da obavi hadž, a predstavnik izgubi novac dat za troškove hadža, predstavnik treba da obavi još jedan hadž u njegovo ime koristeći jednu trećinu preostale imovine. Ovo je stav Ebû Hanîfe (r.a.h.).

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ako od jedne trećine (1/3) imovine peminulog ostane dovoljno novca za obavljanje hadža, predstavnik treba da obavi hadž drugi put. U suprotnom, testament postaje nevažeći. Prema Muhammedu (r.a.h.), testament je nevažeći jer lice određeno u testamentu zauzima mesto zaveštaoca u određivanju iznosa. Ako zaveštalac odredi iznos, a zatim se taj iznos izgubi, testament postaje nevažeći. Isto važi i ako lice određeno u testamentu to odredi.

[4/162]

Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao: Važeći deo testamenta je jedna trećina nasleđene imovine. Određivanje jedne trećine od strane lica određenog u testamentu je validno. Jer se ovim izdvaja jedna trećina nasleđene imovine za testament. Nije validno navoditi bilo šta od te jedne trećine, jer je cela jedna trećina za testament. Nakon toga, ne ostaje ništa na čemu se testament može izvršiti.

Ako je imovina testatora nedovoljna za jednu trećinu testamenta u vezi sa hadžom i oslobađanjem roba, situacija je sledeća:

Ako neko zavešta da se hadž obavi u njegovo ime i da se rob oslobodi, a jedna trećina njegovog nasledstva je nedovoljna za to, ispunjava se prva stvar koju je testator prvobitno naveo u testamentu.

Stvar navedena na početku testamenta ukazuje na ono čemu se daje veći značaj. Dakle, utvrđuje se da se prva stvar mora ispuniti pre druge. Ova se situacija ne menja pominjanjem druge stvari. Jer, na kraju testamenta, ne postoji izjava koja menja prvu stvar. Međutim, ako je zaveštani hadž obavezni [farz] hadž, čak i ako ga testator kasnije pomene, obavezni hadž se ispunjava prvi. Jer ako su dve situacije jednake po snazi, stvar koja je prva navedena na početku je poželjnija. Međutim, ne postoji jednakost po snazi između obaveznih i dobrovoljnih činova ibadeta. Čini se da, iako zaveštalac to kasnije pominje, namerava da da prednost obavezujućem činu prilikom njegovog izvršenja. Jer je poželjnije osloboditi se obaveze nego pokloniti nešto što se ne duguje.

Hadž za nekoga ko zavešta trećinu (1/3) svoje imovine za hadž

Ako neko zavešta trećinu svog nasledstva da se hadž obavi u njegovo ime, bez preciziranja "neka se obavi hadž", onda se cela trećina nasledstva koristi za obavljanje hadža u njegovo ime.

U ovom slučaju, preminuli je namenio jednu trećinu svog nasledstva ovoj vrsti ibadeta. Baš kao i u slučaju zaveštanja jedne trećine nasledstva za drugi ibadet, želja preminuloga za hadžom mora biti ispunjena trošenjem cele trećine svog nasledstva.

Povećanje iznosa novca datog zastupniku

Ako neko zavešta hadž da se obavi u njegovo ime, a naslednici pošalju tu osobu kao zastupnika, i po povratku zastupnika, deo odeće i novca koji su mu dati ostane, on ih daje naslednicima preminulog.

Zastupnik nije pravi vlasnik imovine koja mu je data. Jer, vlasništvo nad ovom imovinom je putem zakupa. Zakup je nevažeći za ibadet. Ranije smo naveli da zastupnik, posvećujući se obavljanju zadatka za zaveštaoca, ima pravo da primi dovoljna sredstva za hadž, te zato mu je trošenje iznosa koji mu je dat iz imovine zaveštaoca dozvoljen. Svaki preostali iznos u posedu zastupnika nakon hadža postaje imovina preminuloga i vraća se naslednicima.

Određivanje određene osobe za hadž

Ako neko sastavi testament u kojem se određuje određena osoba, rekavši: "Imenovati tog i tog kao zastupnika za obavljanje hadža", a ne kaže: "Imenovati ga u moje ime", i ne odredi iznos koji treba dati zastupniku, onda se zastupniku daje iznos dovoljan za hadž. Ova osoba ima pravo da ne obavi hadž i da ga koristi za drugu potrebu.

U ovom slučaju, testator nije naredio toj osobi da obavi hadž u njegovo ime. Preminuli je odredio hadž kao meru za određivanje iznosa koji će se dati određenoj osobi iz nasledstva. Zatim je naznačio da zastupnik treba da obavi hadž u njegovo ime sa ovom imovinom. Zato se ovaj testament izvršava davanjem određenoj osobi navedeni iznos. Potreban je važeći testament. Nije uslov da se zastupnik konsultuje sa naslednicima u vezi sa ovim hadžom. Zastupnik može obaviti hadž sa ovim iznosom ako želi, ili može da odluči da ga ne obavi.

Ako neko zavešta da određena osoba, ili bilo ko, bez navođenja imena, obavi hadž u njegovo ime, a takođe zaveštava nekim pojedincima više od jedne trećine njihovog nasledstva, onda se jedna trećina nasledstva deli među tim pojedincima. U tom smislu, minimalni iznos dovoljan za obavljanje hadža izdvaja se kao deo hadža.

Zaveštani hadž nužno mora biti obavljen iz imovine zaveštaoca. Ostala zaveštanja takođe moraju biti izvršena kao pravo zaveštaoca nad naslednicima. U slučaju spora oko prava, rešava se pitanje podele jedne trećine nasledstva među zaveštanim pojedincima, vodeći računa o tome da se uzme u obzir udeo svakog zakonitog naslednika. Međutim, slučaj o kome smo prethodno razgovarali, gde preminuli zaveštava i obavlanje hadža u svoje ime i oslobađanje roba, drugačije je. Jer je u ovom slučaju izvršenje oba zaveštanja pravo zaveštaoca. Zato naslednik daje prednost zaveštanju koje je prvobitno učinio preminuli. U ovom slučaju, hadž se obavlja koristeći jednu trećinu nasledstva dodeljenog za hadž, u meri u kojoj taj iznos dozvoljava. Jer je to deo želje testatora koji se može ispuniti. Ako je preminuli želeo da se u njegovo ime obavi hadž, a nasledstvo je samo jedna trećina tog iznosa bila, onda bi se hadž obavio odakle je taj iznos bio dovoljan.

[4/163]

Ako naslednici pošalju nekoga kao posrednika da obavi hadž odakle god, i ovaj se posrednik vrati sa viškom zaliha i odeće, podrazumeva se da su oni koji su ga poslali napravili grešku. U ovom slučaju, osoba kojoj je testament sastavljen plaća troškove koje je posrednik imao. Preostale zalihe i odeća se dodaju ovom trošku. Sa ovim iznosom, on šalje posrednika da obavi hadž u ime preminulog odakle je taj iznos dovoljan.

Međutim, ako je višak mali, onda je, prema analogiji, prvi slučaj isti. Ali, prema istihsanu (pravnoj preferenciji), ovaj hadž obavljen u ime preminuloga je validan, a osoba kojoj je testament sastavljen ne plaća ove troškove. Jer je nemoguće izbeći jednostavnu razliku. Agent će neizbežno imati nešto hrane, starih čarapa ili stare odeće koja je ostala od hadža. Zato se ovaj višak oprašta. Preostali iznos i imovina treba da se vrate nasledniku ili, ako postoji osoba kojoj je zaveštana jedna trećina nasledstva, tom licu.

U vezi sa tim da li muž može sprečiti svoju ženu da obavi obavezni [farz]hadž:

Ako žena recituje Telbiju sa namerom da obavi obavezni [farz]hadž, a mahrem (muški rođak sa kojim je brak zabranjen) je prisutan sa njom, njen muž nema pravo da je spreči. Ako mahram nije prisutan, njen muž ima pravo da je spreči.

U ovoj situaciji, žena je kao slobodna žena koja je sprečena da obavi hadž. Kao što smo ranije objasnili, prema hanefijskoj školi, jedan od uslova da hadž bude obavezan za ženu jeste prisustvo mahrema. Štaviše, uslov je da žena poseduje dovoljno bogatstva da pokrije troškove svog mahrema. Jer, ako mahrem prati ženu na putovanju hadža, troškovi mahrema su odgovornost žene. Međutim, prema Muhammedovom (r.a.h.) rivâjetu, troškovi mahrema su njegova sopstvena odgovornost, jer mahrem nije obavezan da je prati na putovanju hadža. Ako mahrem (muški staratelj) prihvati ovo kao donaciju, on nema pravo da naplaćuje troškove hadža od te žene zbog ove donacije. Međutim, prema najtačnijem gledištu hanefitske škole mišlenja, žena može obaviti hadž ne samo pokrivajući sopstvene troškove, već i tako što će njen mahram (muški rođak sa kojim obavlja hadž) pokriti svoje troškove. Da bi hadž bio obavezan za ženu, uslov je da poseduje potrebna prevozna sredstva i namirnice; ovaj uslov se odnosi ne samo na nju već i na njenog mahrema koji je prati na hadžu.

Ranije smo objasnili uslove da hadž bude obavezan [farz]. U to vreme, pitanje bezbednosti u saobraćaju uopšte nije bilo razmatrano. Naši su se hanefijski učenjaci razišli oko toga da li je bezbednost u saobraćaju uslov da hadž bude obavezan [farz] ili samo uslov za njegovo obavljanje.

Bezbednost na putevima za hadž

Ibn Ebû Šudža (r.a.h.)kaže da je bezbednost na putevima uslov za obavezu hadža. Jer, bez bezbednosti na putevima, dolazak do kuće Allaha Teâlâ je moguć samo uz velike poteškoće. Zato je bezbednost na putevima, kao i konja i zaliha, uslov za obavezu hadža.

Ebû Hazm kaže: Bezbednost na putevima je uslov za obavljanje hadža. Jer, kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) upitan o "mogućnosti obavljanja hadža", on je to objasnio kao:

الزَّادُ وَالرَّاحِلَة

"Imati zalihe i konja". [259]

(259. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/432; Ibn Mâce, Menâsik 6; Tirmizî, Nesâî, Hacc 3; Hâkim, Mustedrek, l/609; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/330.).

Nije dozvoljeno dodavati bilo šta uslovima za obavezu ibadeta na osnovu ličnog mišlenja. Ruta hadža nikada nije bila opasnija nego što je u vreme Hz.Poslanika (s.a.v.s.) bila, zbog dominacije mnogobošaca na ruti hadža. Uprkos tome, Resûlullah (s.a.v.s.) nije učinio bezbednost na putevima uslovom. Ovo je dokaz da bezbednost na putevima nije jedan od uslova za obavezu hadža.

Uslovi za obavezu hadža

Uslovi za obavezu hadža su: posedovanje prevoznog sredstva i zaliha za put tamo i nazad, te posedovanje dovoljnih sredstava za izdržavanje porodice, kao što su supruga i mala deca, tokom hadža.

Ebû Yusûf (r.a.h.) je takođe pomenuo posedovanje dovoljnih zaliha za jednomesečnu izdržljivost. Izgleda da hadžija može da izdržava svoju porodicu tek nakon određenog vremenskog perioda nakon povratka. Zato je Ebû Yusûf (r.a.h.) objasnio, kroz istihsan (pravnu preferenciju), da je uslov imati dovoljne zalihe za jednomesečnu izdržljivost nakon povratka hadžije.

Da li je hadž obavezan odmah ili nakon određenog vremenskog perioda, kada se ispune uslovi?

Dalje, hadž postaje obavezan odmah nakon ispunjenja uslova za njegovu obaveznost.

Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), hadžija je grešan ako odlaže hadž. Ovo je od njega preneo Bišr b. Muala (r.a.h.). [4/164]

Ibn Šudža (r.a.h.) takođe prenosi od Ebû Hanîfe (r.a.h.) na isti način. Ebû Hanîfa (r.a.h.) je upitan:

-Da li osoba koja ima bogatstvo treba prvo da obavi hadž sa njim ili da se oženi? Ebû Hanîfe (r.a.h.) je odgovorio:

-Trebalo bi da obavi hadž. Ova izjava je dokaz da je, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), hadž odmah obavezan.

Status onoga ko odlaže hadž

Prema Muhammedu (r.a.h.), hadž se može odložiti, pod uslovom da dug nije otplaćen zbog smrti. Ako neko odloži hadž i umre, smatrat će se grešnim zbog ovog odlaganja. Prema Šâfiîi (r.a.h.), neće se smatrati grešnim zbog odlaganja.

Muhammed (r.a.h.) je kao dokaz naveo Hz.Poslanikovo (s.a.v.s.) odlaganje hadža sve dok nisu objavljeni ajeti o obavezi hadža. Ajeti o obavezi hadža objavljeni su u šestoj godini hidžre, dok je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) obavio hadž u jedanaestoj godini hidžre. To znači da je hadž obaveza nečijeg života. Čitav život je vreme za obavljanje hadža. Obavljanje hadža ne obuhvata ceo život. Zato je celokupno vreme za hadž kao celokupno vreme za namaz. Moguće je odložiti namaz, pod uslovom da se ne propusti njeno određeno vreme. Dokaz za ovu izjavu je da ako osoba odloži namaz, pod uslovom da ne propusti njeno određeno vreme, ona je obavlja, a ne nadoknađuje. Ovo je dokaz da je ceo nečiji život vreme za obavljanje hadža.

Ebû Hanîfe i Ebû Yusûf (r.a.h.) su kao dokaz uzeli Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hadis:

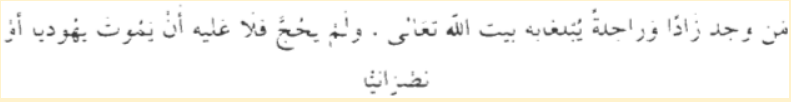

“Ko nađe namirnice i prevoz da ga odnese do kuće Allaha Teâlâ, a ne obavi hadž, neka umre kao Jevrejin ili hrišćanin“.[260]

(260.Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/432; Ibn Mâce, Menâsik 6; Tirmizî, Nesâî, Hacc 3; Hâkim, Mustedrek, l/609; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IV/330; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, IV/484.).

Umer (r.a.h.) je rekao: “Gledajući one koji imaju namirnice i prevoz, ali ne obavljaju hadž, poželeo sam da ih spalim zajedno sa njihovim kućama. Ne smatram ih muslimanima“, i to je ponovio tri puta.To znači: Nakon što su materijalna sredstva dovoljna, prva godina, sa dolaskom sezone hadža, smatra se definitivnim vremenom za obavljanje hadža. Odlaganje hadža za sledeću godinu smatra se zanemarivanjem, kao i odlaganje posta do posle Ramazana ili odlaganje namaza do posle njenog pravog vremena.Objašnjenje je: Sa prolaskom ovog vremena, osoba postaje apsolutno nesposobna da obavlja ovaj čin ibadeta. Da li će neko moći da obavi hadž kada dođu meseci hadža u drugoj godini, sumnjivo je. Možda neko neće doživeti do tada. Osoba se ne smatra moćnom kroz pretpostavku. Zato vreme za hadž prolazi sa prolaskom ovog perioda. Objašnjenje je sledeće: Vreme za obavljanje hadža tokom meseci hadža je deo nečijeg života, a ne celog sveta. Zato je hadž obaveza za njega u prvoj godini. To je zato što je njegova neizvesnost posledica razmatranja suprotne situacije. Suprotna se situacija dešava samo ako je definitivno živ u drugoj godini. Međutim, niko nema mogućnost da to zna. Zato, prema hanefijskoj školi, ako odloži hadž, obavit će ga u drugoj godini. Jer, ako se odloži do druge godine, dešava se ova suprotna situacija. S'hodno tome, obaveza hadža u prvoj godini, definitivno se uklanja. Ako dođe do druge godine, ova godina je za njega kao prva godina. Što se tiče Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) odlaganja hadža; Neki hanefijski učenjaci nisu ovo prihvatili i rekli su: Obaveza hadža se zasniva na odredbi Svemogućeg Allaha;

Ovo je utvrđeno ajetom:

فِيهِ ءَايَـٰتُۢ بَيِّنَـٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ

97. U njemu su znamenja očevidna – mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba biti siguran. Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje – pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome. [Ali Imran, 3:97].

Ovaj ajet je objavljen desete godine po Hidžri. Ajet objavljen u šestoj godini hidžre je ajet Allaha Svemogućeg:

وَأَتِمُّوا۟ ٱلْحَجَّ وَٱلْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا۟ رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْهَدْىُ مَحِلَّهُۥ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِۦٓ أَذًى مِّن رَّأْسِهِۦ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ ۚ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلْعُمْرَةِ إِلَى ٱلْحَجِّ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۚ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَـٰثَةِ أَيَّامٍ فِى ٱلْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ ۗ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُۥ حَاضِرِى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ

196. Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onaj među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, i sedam dana po povratku – to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava. [el-Bekare, 2/196]

Ovaj ajet naređuje onima koji započinju hadž da ga završe. Zato, prva obaveza hadža nije utvrđena ovim ajetom.Odlaganje hadža je problematično samo u slučaju propuštanja vremena. Međutim, Resûlullah (s.a.v.s.) je siguran bio u ovo. Jer je poslat da obavesti ljude o verskim propisima.

[4/165]

Hadž je jedan od glavnih stubova religije. Zato je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) bio siguran da neće umreti pre nego što ljudima objasni hadž kroz sopstvena dela. Štaviše, Allah-ovo Teâlâ odlaganje hadža, bilo je zasnovano na izgovoru. Ovaj je izgovor bio da su mnogobošci obilazili Kabu goli i recitovali Telbiju, koja je sadržala mnogoboštvo. To nije moguće bilo promeniti u tom trenutku. Kada je određeno vreme isteklo, poslao je Hz.Aliju (r.a.h.). Hz.Ali (r.a.h.) je mnogobošcima pročitao suru Berâe (et-Tevbe). Proglasio je: “Od ove godine pa nadalje, nijedan mnogobošac ili gola osoba ne sme više da obilazi ovu kuću“. Zatim je sam obavio hadž. Štaviše, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije mogao sam da obavi hadž. Trebali su mu pratioci. U to vreme nije bilo moguće obezbediti dovoljne troškove za svakog od njih da ga prate na putovanju hadža. Zato je odložio hadž. Ili ga je odložio za ovu godinu da bi obavio hadž u svoje vreme, jer je preislamsko društvo odlagalo sezonu hadža. Sve smo ove razloge objasnili u odeljku o halifatu.

Da li muž može sprečiti svoju ženu da obavi hadž osim obaveznog [farz]hadža?

Ako žena prouči Telbiju sa namerom da obavi hadž osim obaveznog [farz]hadža, bez obzira da li je mahrem (bliski rođak) ili ne, njen muž ima pravo da je spreči da obavi putovanje hadža.

Jer, žena ne može obavljati dobrovoljne obrede ibadeta bez dozvole svog muža. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao ženi;

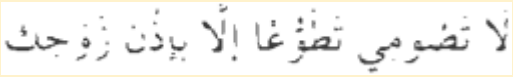

“Ne posti dobrovoljno bez dozvole svog muža“.[261]

(261. Ebû Ya'la, Musned, ll/308; Dârimî, Savm 20; Ebû Dâvûd, Sıyam 74; Mecmau'z-Zevâid, l/232.).

Štaviše, ako ženi pružimo ovu priliku, ona će potpuno zanemariti pravo svog muža. Jer, iako žena nema pravo da se odrekne prava svog muža kada krene na obavezni [farz] hadž, ona ga takođe napušta. Zato njen muž ima pravo da je spreči da ide. U ovom slučaju, žena je kao muhsâr (osoba sprečena da ide na hadž). Međutim, njen muž ima pravo da je ukloni iz stanja ihrama pre nego što pošalje kurban kako bi mogla da dobije svoje puno pravo. Međutim, situacija je drugačija ako žena ne može da pronađe mahrema (muškog staratelja) za obavezni hadž. Ovo smo već objasnili.

Rob traži dozvolu od svog gospodara za obavljanje hadža

Isto važi i ako rob recituje Talbiju bez dozvole svog gospodara. Ako je gospodar dao dozvolu svom robu ili robinji da uđe u ihram, ne odobravam da je kasnije spreči u tome. Ako gospodar ukloni roba iz ihrama, to je dozvoljeno. Međutim, nije dozvoljeno da muž ukloni svoju ženu iz ihrama. Razlika između ova dva je ranije objašnjena. Ponavlja se zbog razlike. Jer, ako gospodar proda svog roba nakon što je dao dozvolu, po našem mišlenju, kupac ima pravo da ukloni roba iz ihrama, a da se to ne smatra osudnim. To je zato što je osudnost za prodavca zbog značenja kršenja obećanja. Za kupca nema takvog značenja. Prema Zuferu (r.a.h.), kupac nema pravo da ukloni roba iz ihrama. On ima samo pravo da vrati roba zbog nedostatka “boravka u ihramu“. Zufer (r.a.h.) je ovo smatrao brakom. Ako gospodar uda svoju robinju, a zatim je proda, kupac nema pravo da poništi brak. To je zato što je gospodar bio prethodni vlasnik roba. Međutim, ako kupac nije bio svestan toga, ima pravo da vrati robinju. To je ovde slučaj. Međutim, kažemo sledeće: Kupac je u položaju prodavca u pogledu vlasništva nad robom. Prodavac nema pravo da poništi važeći brak. Zato, ni kupac nema takvo pravo. Prodavac ima pravo da ukloni robinju iz stanja ihrama pre nego što je proda. Zato, i kupac ima takvo pravo. Pošto kupac ima pravo da je ukloni iz ihrama, ovo se ne smatra nedostatkom koji se ne može odvojiti od roba. Objašnjenje je sledeće: Brak je pitanje ljudskih prava. Zato je suprotan pravima kupca. Iz tog razloga, gospodar ima pravo prioriteta. Međutim, biti u stanju ihrama nije pitanje ljudskih prava. Ljudska prava imaju prednost nad pravima Svemogućeg Allaha. Zato kupac ima pravo da ukloni roba iz ihrama.

[4/166]

Zbog ove razlike, ako žena uđe u ihram, a zatim se uda; prema hanefijskoj školi, ako uđe u ihram sa namerom koja nije obavezni hadž, njen muž ima pravo da je ukloni iz ihrama. Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), on nema takvo pravo.Ako žena uđe u ihram sa namerom da obavi dobrovoljni hadž bez dozvole svog muža, a njen muž je ukloni iz ihrama, a zatim ima seksualni odnos sa njom, a kasnije odluči da joj da dozvolu da obavi hadž te godine; žena mora da obavi hadž u novom stanju ihrama.

Žena takođe mora da prinese nadoknadni kurban. Jer je žena izašla iz prvog stanja ihrama zbog toga što ju je muž uklonio pre nego što je obavila obrede hadža. Zato je obavezna da prinese kurban i da izvrši hadž. Prema nama, ne postoji obaveza da se izvrši umra. Zufer (r.a.h.) je, međutim, rekao: Ova je situacija slična slučaju kada muž daje ženi dozvolu nakon što je prošlo godinu dana. Jer, baš kao i kod presude koja se tiče osobe koja je "muhsâr" (onaj koji nije u mogućnosti da obavi hadž ili umru), postalo je obavezno [vâđib] da žena nadoknadi hadž i umru zbog svog izlaska iz prvog stanja ihrama. To je postao dug na njoj. Zato nema razlike između muža koji daje ženi dozvolu ove i sledeće godine. Naš dokaz po ovom pitanju je taj da je obaveza [vâđib] umre za osobu koja je "muhsâr" posledica činjenice te da obavljanje hadža te godine više nije moguće. Ova je situacija analogna nekome ko potpuno propusti hadž. Jer, neko ko potpuno propusti hadž takođe mora da obavi umru. Ako muž da ženi dozvolu i ona obavi hadž te godine, razlog za obavezu umre za nju ne nastaje. Međutim, nakon što prođe godina dana, javlja se razlog za obavezu umre za nju, naime nemogućnost obavljanja hadža u prvoj godini. Zato smo to dvoje razmotrili odvojeno.

Allah Teâlâ najbolje zna.

MIKÂT

Mesta za ulazak u ihram za hadž

Prema onome što nam je stiglo od Hz.Poslanika (s.a.v.s.), Resûlullah (s.a.v.s.) je odredio Zul-Hulejfu za stanovnike Medine, Džuhufu za stanovnike Damaska, Karn za stanovnike Nedžda, Jelemlem za stanovnike Jemena i Zat-irk za stanovnike Iraka kao mikate. Ovaj se hadis prenosi od Hz.Aiše (r.a.h.).[262]

(262. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/336; Buhârî, l'tisâm 16; Muslim, Hacc 18; Ebû Dâvûd, Menâsik 8; Nesâî, Menâsik 19; lbn Huzeyme, Sahih, IV/159.).

İbn Abbâs (r.a.h.), prenoseći isti hadis, pomenuo je četiri mikata, ali nije pomenuo Zat-irk, koji je mikat za stanovnike Iraka.[263] Ibn Umer, prenoseći isti hadis, pomenuo je tri mikata, ali nije pomenuo Zat-irk i Jelemlem.[264]

(263. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/238; Buhârî, Hacc 7; Muslim, Hacc 11; Nesâî, Menâsik 20.).

(264. Buhârî, Hacc 8; Muslim, Hacc 13; lbn Mâce, Menâsik 13; Ebû Dâvûd, Menâsik 8; Tirmizî, Hacc 17; Nesâî, Menâsik 18.).

Mogu li oni koji dolaze u Meku spolja ući u mikate bez ulaska u ihram?

Ova kazivanja su dokaz da svako ko stigne do ovih mikata sa namerom da uđe u Mekku mora ući u ihram. Jer, Hz.Poslanikovo (s.a.v.s.) određivanje ovih mikata nije bez koristi. Određivanje ovih mikata je korisno jer sprečava odlaganje ulaska u ihram dok se ne dostignu. Jer je ulazak u ihram pre ovih mikata jednoglasno dozvoljen. Šâfiiîa (r.a.h.), uzimajući formulaciju ovog hadisa kao dokaz, kaže: Vrlije je stupiti u ihram na mikatu.

[4/167]

Naši hanefijski učenjaci, međutim, rekli su: Određivanje mikata je da se pojasni da nije dozvoljeno odlagati ulazak u ihram dok se ne dostigne mikat. Vrlo je stupiti u ihram pre nego što se dostignu ovi mikati.

Dokaz za ovo je hadis Um Saleme: Poslanik je rekao:

مَنْ أَحْرَمَ مِنَ الْمَسْجِدِ الأَقْصَى إِلَى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ ، وَإِنْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ زَبَدِ الْبَحْرِ ووجبت له الْجَنَّةُ.

“Ko god dođe iz Mesdžidu'l-Aksa u Mesdžidu'l-Haram u ihramu, čak i ako su mu gresi brojniji od morske pene, bit će mu oprošteno i Džennet će mu biti obavezan“.[265]

(265. Ebû Ya'la, Musned, Xll/359; Ebû Dâvûd, Menâsik, 8; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/30.).

Hz.Ali i Ibn Mes'ûda (r.a.h.) objašnjavajući ajet:

“ ... وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ...“ - “ ... Hadž i umru radi Allaha izvršavajte! ...“. [el-Bekare, 2/196], rekli su: Obavlanje hadža i umre u potpunosti znači ulazak u ihram iz kuće u kojoj je nečija porodica“. Prema onome što je do nas došlo, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

مَنْ وَقَّتْنَا لَهُ وَقْتًا فَهُوَ لَهُ وَقْتٌ وَلِمَنْ مَرَّ بِهِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِ مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ

“Kome god da smo odredili mikat, to je mikat za njega i za one koji kroz njega prolaze sa namerom da obave hadž ili umru“.[266]

(266. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/238; Buhârî, Hacc 10; Muslim, Hacc 11; Nesâî, Menâsik 20; lbn Huzeyme, Sahih, IV/138.).

Ovaj hadis je dokaz da je svako ko stigne u mikat sa namerom da uđe u Mekku, bilo da je iz tog mikata ili ne, obavezan da uđe u ihram u tom mikatu.Zar ne vidite da kada neko izvan Mekke uđe u Mekku bez ihrama te poželi da uđe u ihram radi hadža, mikat za njega da uđe u ihram je mikat stanovnika Mekke? Isto je i ovde. Šâfiiîa (r.a.h.), uzimajući formulaciju ovog hadisa kao dokaz, rekao je: “Ulazak u ihram iz mikata je obavezan samo za onoga ko želi da uđe u Mekku radi hadža ili umre. Nema apsolutno nikakve obaveze da se neko ko uđe u Mekku bori da uđe u ihram. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ušao u Mekku bez ihrama na Dan osvajanja“ Ako neko uđe u Mekku radi trgovine ili naplate duga, Šâfiiîa (r.a.h.) ima dva mišlenja po ovom pitanju: Prema Šâfiiînom (r.a.h.) prvom mišlenju, nije potrebno ući u ihram. To je zato što ulazak u ihram nije sama svrha, već samo radi obavlanja hadža ili umre. Ova osoba ne namerava da obavi hadž ili umru. Zato je za ovu osobu Harem kao i svako drugo mesto. S'hodno tome, ona ima pravo da uđe bez ihrama. Prema hanefijskoj školi, ako neko stigne do mikata i želi da uđe u Mekku, bilo zbog hadža, rata ili trgovine, nema pravo da prođe mikat bez ihrama. Dokaz za ovo je hadis Ibn Šurejha el-Huzaija (r.a.h.). Prema ovom hadisu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao u svojoj hutbi na Dan osvajanja:

إِنَّ مَكَّةَ حَرَامٌ حَرَّمَهَا اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَا لِأَحَدٍ بَعْدِي ، وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ، ثُمَّ هِيَ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

“Tada to nije bilo dozvoljeno nikome. Meni je dozvoljeno bilo samo jedan sat u jednom danu“. Od tada je to bilo zabranjeno do Sudnjeg dana“.267

(267. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/259; Buhârî, Cenâiz 76; Muslim, Hacc 445; lbn Mâce, Menâsik 103. Nesâî, Menâsik 120; lbn Hibbân, Sahih, IX/28.).

Samo je Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) data posebna dozvola za rat. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

“Meni je dozvoljeno samo jedan sat dnevno“.[268]

(268. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/259; Buhârî, Cenâiz 76; Muslim, Hacc 445; Nesâî, Menâsik 120; Ibn Hibbân, Sahih, IX/28.).

Zato, nikome posle njega (a.s.) nije dozvoljeno. Iz ovoga se razume da je ulazak u Mekku bez ihrama radi rata karakteristika jedinstvena za Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Ova karakteristika se razume iz činjenice te da niko drugi nema pravo da se ponaša kao on (a.s.). Čovek je došao kod İbn Abbâs (r.a.h.) i rekao:

-Položio sam mikat bez ihrama. İbn Abbâs (r.a.h.) je rekao čoveku:

-Vrati se u mikat i izgovori telbiju. U suprotnom, tvoj hadž neće biti validan. Jer sam čuo Hz.Poslanika (s.a.v.s.) kako kaže:

“Niko ne bi trebalo da prođe mikat bez ihrama“.[269]

(269. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, XI/435; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, III/411; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, III/13.).

Takođe, obaveza onih koji žele da obave hadž ili umru da budu u stanju ihrama pri ulasku u Meku jeste da bi se istakla svetost ovog mesta. U tom smislu, oni koji žele da obave hadž i umru su isti kao i oni koji to ne čine. Stoga, niko ko želi da uđe u Meku nema pravo da prođe mikat, a da nije u stanju ihrama.

Može li neko ko živi u Hilu ući u Mekku bez ihrama?

Prema nama hanefitima, osoba koja živi između Mekke i mikata može ući u Mekku bez ihrama zbog potreba.

[4/168]

Međutim, prema jednom od dva Šâfiiîna (r.a.h.) mišlenja, može li takva osoba ući u Mekku bez ihrama? Ona nema pravo da uđe. Jer, po ovom mišlenju, on ne pravi razliku između ljudi koji žive između mikata i Mekke i onih koji žive van mikata (afaki) u pogledu obaveze ulaska u Mekku sa ihramima. Naš hanefijski dokaz po ovom pitanju je hadis İbn Abbâs (r.a.h.):

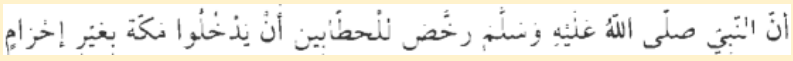

“Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je dozvolio drvosečama da uđu u Mekku bez ihrama“.[270]

(270. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, III/209; Ibn Hacer, Telhîsu'l-Habîr, II/243.).

Razume se da drvoseče ne prelaze mikat. Ovo je dokaz da oni unutar mikata imaju pravo da uđu u Mekku bez ihrama.Ibn Umer (r.a.h.) je krenuo iz Mekke da ide u Medinu. Po dolasku u Kudejd, primio je vest da su u Medini izbili nemiri. Zato se vratio u Mekku i ušao bez ihrama (obredne čistote).

To znači da su oni unutar mikata (granice između Kabe i Hz.Poslanika (s.a.v.s.)) poput stanovnika Mekke. Jer, oni uvek osećaju potrebu da uđu u Mekku. Štaviše, njihove su potrebe povezane sa potrebama stanovnika Mekke i obrnuto. Kao što je dozvoljeno stanovnicima Mekke da napuste Mekku zbog svojih potreba i vrate se bez ihrama, isto važi i za one koji žive između Mekke i mikata. Jer, ako bismo od njih zahtevali da svaki put uđu u ihrame, to bi im stvorilo jasnu poteškoću. Možda bi čak morali da ulaze u Mekku svaki dan. Zato smo smatrali da je dozvoljeno da uđu u Mekku bez ihrama. Međutim, ako žele da obave hadž ili umru, ovi činovi ibadeta ne mogu se obavljati bez ihrama. Čovek ne namerava da obavlja umru svaki put kada uđe u Mekku.

Mikat nekoga čija porodica živi u mikatu i između mikata i Mekke

Ako neko čija porodica živi u mikatu ili između mikata i Mekke želi da uđe u ihram, njegov mikat je mesto gde živi njegova porodica. Dozvoljeno je čak i ako uđe u ihram u Haremu. Ništa drugo nije potrebno.

Jer se za tu osobu celo područje van Harema smatra istim. Kao što je mikat granica za nekoga izvan Harema, tako je i Harem granica za njih. Kao što je mikat za nekoga izvan Harema njihov dom, te imaju pravo da odlože ulazak u ihram dok ne stignu do mikata, tako i neko ko živi između mikata i Mekke može odložiti ulazak u ihram dok ne stignu do granice Harema. Međutim, uslov je da ne pređu mikat bez ulaska u ihram. Slično tome, uslov je i ovde da ne uđu u Harem bez ulaska u ihram. Jer se poštovanje prema Haremu pokazuje ulaskom u njega u Ihramu.

Situacija osobe koja prođe mikat bez ihrama

Ako neko uđe u Mekku bez ihrama, a zatim tamo uđe u ihram, mora napustiti Harem te izgovoriti telbiju. Ako to ne učini i obavi tavaf oko Kabe, potrebna je kazna kurbanom.

To je zato što je napustio mikat koji mu je određen za ulazak u ihram. Ova je osoba poput afakije (nekoga ko dolazi izvan granica mikata) koji prođe mikat bez ihrama, a zatim uđe u ihram nakon što je prošao mikat. Ako se afaki ne vrati, potrebna mu je kazna kurbanom jer je odložio ulazak u ihram sa svoje prvobitne lokacije. Slično, ako se ne vrati na brdo (područje van Harema, ali unutar granica mikata), potrebna mu je kaznena kurbanom. Ako se vrati na brdo i ponovo uđu u ihram, kao što ćemo kasnije objasniti neslaganje (razlike)- (اختلاف) po ovom pitanju, slično je neslaganju (اختلاف) i u vezi sa Afakijem koji prođe mikat bez ihrama, zatim uđe u ihram, a zatim se vrati u mikat i ponovo uđe u ihram.

Situacija nekoga ko prolazi kroz mikat iz druge svrhe, a ne zbog ulaska u Mekku:

Ako osoba iz Kufe želi da ode u "Vrt sinova Amira"* zbog određene potrebe, ima pravo da prođe kroz mikat bez nošenja ihrama.**

Obaveza nošenja ihrama na mikatu se odnosi samo na nekoga ko želi da uđe u Mekku. Međutim, ta osoba ne želi da uđe u Mekku, već da ode u vrt. Ovaj vrt ne poseduje nikakve karakteristike koje bi opravdale poštovanje. Zato nisu obavezni da nose ihram.

(PS: Samir B: Bašta sinova Amira je vinograd u kome se sklonio islamski Poslanik Muhammed (s.a.v.s.) tokom svog putovanja u Taifi 620. godine. U vlasništvu braće Utbe i Šajbe iz Taife, ova bašta je poznata kao mesto gde se Hz.Pejgamber (s.a.v.s.) odmarao nakon što je pobegao od napada kamenom mnogoboštaca, i gde mu je rob po imenu Adas ponudio grožđe.

Detalji o lokaciji gde se ovaj istorijski događaj odigrao su sledeći:

Lokacija: Veruje se da se nalazi u gradu Taifa, blizu današnje džamije Addas.

Značaj: To je mesto gde je Hz.Pejgmaber (s.a.v.s.), nakon što je pozvao narod Taife u islam i bio kamenovan zbog odbijanja, očajnički je tražio utočište i dovio.

Priča o Addasu: Adas, rob vlasnika bašte, doneo je grožđe Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) i kao rezultat njihovog razgovora, on je prešao u islam iz hrišćanstva.

Ovo područje, koje se danas nalazi u Taifi, posećuje se zbog svog historijskog značaja.

Autor nepoznat. Hvala.).

Ako odu u Baštu sinova Amira, a zatim im je potrebno da uđu u Mekku iz bilo kog razloga, mogu ući u Mekku bez nošenja ihrama.

To je zato što je osoba koja je u Baštici sinova Amira bez nošenja ihrama poput stanovnika te bašte. Stanovnici te bašte imaju pravo da uđu u Mekku bez nošenja ihrama za svoje potrebe. Ova je osoba u istoj situaciji. Ovo rešenje je za nekoga ko je izvan Mekke i želi da uđe u Mekku bez ihrama.

[4/169]

Međutim, prema rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ako namerava da ostane u bašti Benu Amira petnaest dana, onda ima pravo da uđe u Mekku bez ihrama. Ako namerava da ostane u bašti manje od petnaest dana, nema pravo da uđe u Mekku bez ihrama. Jer, namerom da ostane petnaest dana, smatra se da se nastanio u bašti. Zato se smatra poput ljudi iz bašte. Ako namerava da ostane u bašti manje od petnaest dana, ta osoba nastavlja svoje putovanje. Zato nema pravo da uđe u Mekku bez ihrama. Prema očiglednom rivâjetu, ova se osoba nastanila u gore pomenutoj bašti bez namere da uđe u Mekku. Namera da uđe u Mekku je nastala nakon što se nastanila u bašti. Zato je njegova situacija slična situaciji stanovnika bašte.

Može li neko ko živi na Mikatu ili između Mikata i Mekke obaviti samo Ifrad hadž?

Neko ko živi na granici Mikata ili između Mikata i Mekke nema pravo da obavi Kırân ili Temettu' hadž. Oni su kao stanovnici Mekke u tom pogledu. A stanovnici Mekke nemaju pravo da obave Temettu' hadž zbog jasnih dokaza. Uzvišeni Allah kaže:

"... لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ ..." - "... To je za onoga koji nije iz Mekke. ...". [el-Bekare, 2/196]

Učenjaci se razlikuju oko značenja "... To je za onoga koji nije iz Mekke. ...". Mâlik (r.a.h.) je rekao je rekao da su to, konkretno, stanovnici Mekke: Šâfiiîa (r.a.h.) je sa druge strane, rekao: "To su stanovnici Mekke i oni čiji su domovi toliko blizu Mekke da ne mogu da obave namaz u skraćenom obliku". Mi, hanefijski učenjaci, kažemo: Oni koji žive u mikatu i oni koji žive između mikata i Mekke smatraju se onima "u Mesdžidu'l-Haramu" i da su i oni poput stanovnika Mekke. Dokaz za to je taj da ove osobe ulaze u Mekku bez ihrama. Zato nemaju pravo da obave temettu' hadž. Kao što oni u Mesdžu'l-Haramu nemaju pravo da obave temettu' hadž, tako nemaju ni pravo da obave kırân Hadži. Prema Šâfiîi (r.a.h.), osoba može da obavi kırân Hadži. Prema njegovom mišlenju, osoba koja obavlja kırân Hadži može olakšati svoj teret kombinovanjem (spajanjem) radnji jednog hadža sa drugim. Ovo se naziva Tereffuh. Bez obzira da li je neko iz Mekke ili ne, is'hod se u ovom pogledu ne menja.

Prema nama hanefijskim učenjacima, značenje obavljanja kırâna i temettu'a sa tereffuhom, povezano je sa obavlanjem dve hadž radnje na istom putovanju, a ne sa kombinovanjem jedne hadž radnje sa drugom. Osoba koja se nalazi u Mesdžidu'l-Haramu ne mora da preduzima posebno putovanje da bi obavila hadž. Niti doživljava velike teškoće tokom svog putovanja. Prema hanefijskoj školi mišlenja, takva osoba nema pravo da obavi temettu' hadž, niti ima pravo da obavi kırân hadž.

Povratak Mekkanca iz inostranstva sa namerom za hadž

Međutim, ako je Mekkanac otišao u Kufu i po povratku u Mekku, u vreme dolaska u mikat, namerava da obavi i hadž i umru zajedno, i uđe u stanje ihrama za oba, njegov povratak je validan. Ova je osoba dužna da prinese kırân kurban.

To je zato što je karakteristika osobe koja obavlja kırân hadž da se njen hadž i umra obavlaju zajedno, i da istovremeno ulazi u stanje ihrama za oba čina ibadeta. Ovo se odnosi i na Mekkanca.

Ako ovaj Mekanac, koji je otišao u Kufu, obavi umru tokom hadž meseci, a zatim obavi hadž iste godine, neće obaviti Temettu' hadž.

To je zato što “afaki“ (onaj koji putuje van Mekke) može nameravati da obavi temettu' hadž ako ne obavi ilmam (povratak svojoj porodici ili zemlji) između dva čina ibadeta (umre i hadža). U ovom slučaju, ako Mekkanac nije poslao hedi kurban, on se sastaje sa članovima svoje porodice, a da nije bio u ihramu između dva čina ibadeta (umre i hadža).

[4/170]

Ovaj Mekkanac ne može obaviti Temettu' hadž čak i ako pošalje hedi kurban. Međutim, afaki (onaj izvan Meke) može obaviti temetu' hadž čak i ako pošalje kurban, a zatim se sastane sa svojom porodicom u ihramu. Jer, ima pravo da se tamo vrati svojoj porodici. Zato ova situacija sprečava validnost njegovog susreta sa porodicom. Ovde, međutim, čak i ako pošalje kurban, nema pravo da se vrati. Zato je njegov susret sa porodicom validan susret. S'hodno tome, nije obavio Temettu' hadž. Prema Hišamovom (r.a.h.) rivâjetu od Ebû Yusûfa (r.a.h.), ako Mekkanac ode u Kufu i umre, a ostavio zavet da neko iz njegove porodice bude poslat kao njegov predstavnik za hadž, on je kao afakija koji krene na put i zavetuje se da neko iz njegove porodice bude poslat kao njegov predstavnik za hadž. Ako ovaj Mekkanac zavetuje da neko iz Kufe bude poslat kao njegov predstavnik da obavi hadž, a pošto se kırân hadž ne može obaviti iz Mekke, iz ovoga razumemo da je njegova želja da se hadž obavi odakle se on nalazi.

Stanje ihrama u Mekki

Kada osoba iz Mekke napusti Mekku zbog posla, ima pravo da uđe u Mekku bez ihrama (stanje obredne čistoće za hadž) sve dok nije prešla mikat (određena granica za ulazak u stanje ihrama). Ako je prešao mikat, nema pravo da uđe u Mekku bez ihrama.

Dokaz za ovo je sledeći hadis: Kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) naredio svojim as'habima da skinu ihram za hadž i uđu u ihram za umru, oni su obavili umru i skinuli ihram. Na Dan Tervije (8. Zul-hidžeta), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio svojim as'habima da uđu u ihram za hadž gde god da se nalaze u Mekki.

Situacije prolaska mikata bez ihrama

Za stanovnike Mekke, mikat za ulazak u ihram za umru je Ten'im ili bilo koje mesto u brdskom regionu. To je zato što je mesto ulaska u ihram odvojeno od mesta gde se obavlja ibadeti. Hadž se obavlja stojući (vukuf). Vukufa se obavlja u brdskom području. Zato se ulazak u ihram za hadž odvija u području Harema. Umra se obavlja tavafom (obilaženjem). Tavaf se obavlja u području Harema. Zato, ulazak u stanje ihrama za umru treba da bude u brdskom području.

Ako osoba iz Kufe prođe mikat bez ulaska u stanje ihrama dok ide u Mekku, a zatim uđe u stanje ihrama za hadž i obavi stajanje na Arefatu, njen hadž je validan, ali je dužna da prinese nadoknadni kurban jer je propustila da uđe u stanje ihrama na mikatu.

Jer, kada je stigla do mikata, postalo je obavezno da uđe u stanje ihrama za hadž. Dokaz za ovo je sledeći hadis koji prenosi İbn Abbâs (r.a.h.):

لا يُجاوِزُ الْمِيقاتَ أحَدٌ إلّا مُحْرِمًا

"Neka niko ne prođe mikat, a da ne uđe u stanje ihrama".[271]

(271. lbn Ebû Şeybe, Musannef, Xl/435; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, lll/411; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/13.).

Ako prođe mikat, a da ne uđe u stanje ihrama, počinio je zabranjeno delo. Odložio je ulazak u stanje ihrama do posle mikata. Tako se javlja nedostatak u njegovom hadžu. Ovaj nedostatak u hadžu se nadoknađuje kompenzacionom žrtvom.

Ako se vrati u mikat i izgovori telbiju, a ako se vrati pre ulaska u ihram, a zatim uđe u ihram za hadž iz mikata, onda se od njega, po konsenzusu, ništa ne traži.

Jer je ovo nadoknada za nešto što je zanemareno u normalno vreme i na uobičajenom mestu. Zato u presudi biva kao da nikada nije prošao mikat bez ihrama. Ono što je obavezno za tu osobu jeste to da obavi hadž sa ihramom koji nikada nije skinuo sa mikata. On je ovim ispunio ovu obavezu.

Ako je ušao u ihram nakon što je prošao mikat, a zatim se vratio u mikat; prema Ebû Hanîfinom (r.a.h.) mišlenju, ako je izgovorio telbiju na mikatu, kazna kurbanom se sa njega obustavlja. Ako nije izgovorio telbiju, ne oslobađa se kazne kurbanom.

[4/171]

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), kazne kurbanom se oslobađa u oba slučaja. Prema Zuferu (r.a.h.), kazne kurbanom se ne oslobađa ni u jednom slučaju. To je zato što je obavezno [vâđib] da započne ihram hadža iz mikata. Ako uđe u ihram nakon što prođe mikat, zanemario je ono što mu je obavezno. Zato je dužan da kao kaznu prinese kurban, baš kao što bi učinio da se nije vratio na mikat. To je zato što je obavezno da izgovori telbiju na mikatu. Obavezna telbija je telbija u trenutku namere, a ne nakon namere. Ako izgovori telbiju nakon mikata, izgovorio je telbiju koja nije obavezna. Ovo ne nadoknađuje ono što je zanemario. To je zato što se ova situacija razlikuje od povratka na mikat i ulaska u ihram odatle. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su rekli: Ono što je obavezno [vâđib] za ovu osobu jeste to da uđe u ihram iz mikata. To nije da bi učinio novu nameru na mikatu.

Zar ne vidite, ako uđe u ihram pre nego što stigne do mikata, a zatim prođe kroz mikat u ihramu i ne izgovori telbiju na mikatu, ništa se od njega ne traži. Slično tome, ako se vrati u mikat nakon ulaska u ihram i ne izgovori telbiju, ispunio je ono što mu je obavezno [vâđib], naime da bude u ihramu na mikatu. Međutim, Ebû Hanîfa (r.a.h.) je kao dokaz uzeo reči İbn Abbâsa (r.a.h.) upućene tom čoveku: "Vrati se u mikat. U suprotnom, tvoj hadž je nevažeći". To znači da ako neko stigne u mikat bez ihrama, obavezno mu je da izgovori telbiju i uđe u ihram na mikatu. Ako ovo zanemari, prođe mikat bez ihrama, uđe u ihram nakon što prođe mikat, zatim se vrati u mikat i izgovori telbiju, ispunit će sve svoje obaveze. Zato mu se kurban obustavlja. Ako ne izgovori telbiju, neće ispuniti sve svoje obaveze. Ova se situacija razlikuje od situacije nekoga ko je ušao u ihram pre nego što je stigao do mikata. Jer je njegov mikat mesto gde je ušao u ihram. Tamo je takođe izgovorio telbiju. Određeni mikat više nije neophodan mikat da bi on ušao u ihram. Zato njegovo neizgovaranje telbije na mikatu ne nanosi mu štetu. Međutim, stvar o kojoj sada raspravljamo je drugačija od ove.

Ako ova osoba iz Kufe, nakon što je prošla mikat bez ihrama, namerava da obavi kırân hadžı i tamo uđe u ihram i za hadž i za umru, i ne vrati se na mikat, prema nama, potreban mu je jedan kurban.

Prema Zuferu (r.a.h.), potrebni su mu dva kurbana. Jer je odložio oba ihrama do posle mikata.Zato mu je potreban jedna kurban za svaki ihram. Zar ne vidite da kada neko ko obavlja kırân hadžı počini druge prekršaje u vezi sa ihramom, dvostruka kazna je obavezna za njega kao za nekoga ko obavlja ifrad hadž? Kazna za ulazak u ihram nakon mikata je ista. Drugi hanefijski učenjaci su rekli: Obaveza te osobe na mikatu je da uđe samo u jedan ihram. Kao što je poznato, ako bi ušla u ihram za umru na mikatu, a zatim na hadž nakon što je položila mikat, to bi bilo dozvoljeno i ništa se ne bi zahtevalo. Iz ovoga razumemo da je ihram koji nam je obavezan na mikatu jedan ihram. Za razliku od drugih zabrana ihrama, prinos kurbana je potreban za odlaganje ovog ihrama. Jer, činjenjem jednog od drugih prekršaja ihrama, osoba je prekršila dve zabrane ihrama, te mu je zato potreban prinos dva kurbana.

Slično, ako neko izgovori telbiju za umru nakon što je prošao mikat bez ihrama, a zatim izgovori telbiju za hadž u Mekki, potreban mu je prinos kurbana jer je odložio ihram za umru do posle mikata.

Jer, kada je ušao u Mekku sa ihramom za umru, njegov mikat za hadž je postao Harem. Ova osoba je ušla u ihram za hadž iz Harema.

Slično tome, ako neko izgovori telbiju za hadž nakon što je prošao mikat bez ihrama, a zatim izgovori telbiju za umru u Mekki, potreban mu je prinos dva kurbana.

Ova osoba je odložila ulazak u stanje ihrama za hadž do posle mikata (određene granice za ulazak u stanje ihrama za umru). Zato je kurban obavezan za ovu osobu. Međutim, kada ulazi u Mekku u stanju ihrama za hadž, ona je ostavila mikat ihrama za umru. Iz tog razloga, od ove osobe je potreban drugi kurban.

Ako neko izvan Mekke uđe u Mekku poslovno, da li treba da obavi umru?

Ako neko iz Kufe uđe u Mekku poslovno bez ihrama, mora da obavi hadž ili umru. Može da bira šta god želi.

Jer je ulazak u Mekku razlog za obavezu ihrama. Ispunjavanje ovog razloga je kao obaveza ihrama koja proizilazi iz zaveta o ulasku u ihram. U slučaju zaveta o ulasku u ihram, potreban je ili hadž ili umra.

[4/172]

Isto važi i ako je ihram potreban zbog ulaska u Mekku. Ako se vrati u mikat i izgovori telbiju za hadž, prema nama hanefijama, ovaj hadž je validan, putem istihsana (pravne preferencije), i kao zamena za obavezni [farz] hadž i i kao ihram potreban zbog ulaska u Mekku, po preporuci. Prema kijasu (analogiji), ovaj čin ulaska u ihram nije validan kao zamena za ihram potreban zbog ulaska u Mekku. Ovaj stav je takođe stav Zufera (r.a.h.). Jer, ako ova osoba uđe u Mekku bez ihrama, onda hadž ili umra postaju obavezni [vâđib] za njega. To ujedno postaje i dug za njega. A hadž ne zamenjuje nešto što je već obaveza za njega. Zar ne vidite, ako prođe jedna godina, a zatim u drugoj godini uđe u ihram iz mikata za hadž; ovaj ihram ne zamenjuje ihram potreban za njen ulazak u Mekku. Međutim, naši hanefijski učenjaci, sledeći istihsan (pravnu preferenciju), rekli su sledeće: Ako je prvobitno ušao u ihram sa namerom hadža, koji je obavezan [farz] , kada je stigao u mikat; ovaj ihram zamenjuje ihram potreban za njen ulazak u Meku. Jer, ono što je obavezno za njega jeste da bude u ihramu pri ulasku u Mekku; a ne da je njegov ihram bio svrha za ulazak u Mekku. Baš kao što je post nekoga ko obavlja i'tikâf u Ramazanu validan. Jer ono što je obavezno za tu osobu jeste da posti tokom perioda i'tikâfa. Ili, u suprotnom, nije u svrhu i'tikâfa (duhovnog povlačenja).

Znajući ovo, možemo reći: Ako je prvobitno stupio u ihram u mikatu, obavio bi obavezni hadž te godine sa tim ihramom. Kada bi se vratio u mikat, to bi i učinio, stupio bi u ihram sa namerom da obavi obavezni hadž i time bi nadoknadio ono što je propustio. Dakle, obaveza ihrama potrebna zbog ulaska u Mekku je skinuta sa njega. Međutim, nakon što prođe godina, nije nadoknadio ono što je propustio. Jer, ako je stupio u ihram za hadž u prvoj godini, ne bi mogao da obavi hadž u drugoj godini sa tim ihramom. Iz ovoga razumemo da nije nadoknadio ono što je propustio.***

(PS: Samir B:***- Ovaj tekst objašnjava, iz hanefijske (islamske jurisprudencije) perspektive, situaciju osobe koja uđe u Mekku ne poštujući zabrane ihrama tokom hadža (prelaskom granica mikata dok je u ihramu), a zatim se vrati u mikat da ispravi (iskupi) svoju grešku ponovnim ulaskom u stanje ihrama.

Šta ovo ukratko znači?

1). U istoj godini: Ako osoba uđe u Mekku bez ulaska u ihram na određenom mestu (mikatu) za hadž, zanemarila je obavezni [vâđib] čin. Ako se odmah vrati u mikat i uđe u ihram sa namerom za hadž, oslobođena je kazne i njen ibadet je validan jer je ispunila “ono što je trebalo učiniti na vreme“ povratkom.

2). Nakon što je prošla godina: Ako neko pokuša da nadoknadi propušteni hadž nakon što je prošla sezona hadža, ne može nadoknaditi hadž te godine ovim novim ihramom jer je propustio sezonu hadža. To je zato što je hadž vremenski ograničeni čin ibadeta (baš kao što danas nije moguće obaviti namaz od pre godinu dana).

Zaključak: Ako ihram (sveta odeća) nije nošen na vreme za hadž, njegovo kasnije uzimanje ne računa se kao “nadoknada“ za isti hadž. Ovo je povezano sa uslovom obavljanja ibadeta na vreme. Autor nepoznat. Hvala).

Ako se ova osoba vrati u mikat, stupi u ihram sa namerom da obavi zavetovanu umru i uđe u Mekku sa njom, ništa se od nje ne traži. Zatim, ako se kaže da nije nadoknadio ono što je obavezno bilo sa ovim; Rekli bismo: Ovo je van okvira pitanja koje smo pomenuli. Jer, čak i ako umra nije privremena, njeno obavlanje u roku od pet dana u godini smatra se mekruhom (nepoželjnim). Ako je neko prvobitno stupio u stanje ihrama sa ovom namerom, nema pravo da to odloži do neželjenog vremena. Zato, povratak u mikat i ulazak u stanje ihrama radi umre ne nadoknađuje ono što je napušteno.

Ako neko prođe mikat bez ihrama, a zatim uđe u ihram sa namerom da obavi hadž, ali propusti hadž; prema hanefijskoj školi, kazna kurbanom koja je trebalo da bude prinošena zbog prolaska mikata bez ihrama, oslobađa se za ovu osobu.

Prema Zuferu (r.a.h.), on se ne oslobađa. Jer je kazna kurbanom zbog prolaska mikata bez ihrama obavezna za tu osobu. Zato, kaznom kurbana ne oslobađa se propuštanjem hadža. Baš kao što bi kazna kurbanom bila obavezna za njega zbog nanošenja parfema ili nošenja šivene odeće dok je u ihramu, ovom se kaznom kurbanom ne oslobađa propuštanjem hadža.

Ali mi kažemo ovako: Kada se hadž propusti, postaje obavezno nadoknaditi ga. Ta osoba ulazi u ihram za nadoknadu hadža u odgovarajuće vreme. To znači da nema potrebu za kaznu kurbanom zbog toga, tj. nema značenje da se hadž obavlja ulaskom u ihram nakon što je prošlo vreme za ihram.

Ali mi kažemo ovo: Kada se propusti hadž, nadoknađivanje propuštenog hadža postaje obavezno [vâđib]. Ta osoba ulazi u stanje ihrama iz mikata da bi nadoknadila propušteni hadž. Ovo ne negira značenje koje čini nadoknadni kurban obaveznim, naime, obavlanje hadža ulaskom u ihram nakon što se prođe mikat bez ihrama. Međutim, drugi kurbani su drugačija. Jer, obaveza ove kazne je posledica kršenja zabrana ihrama. Ovo značenje se ne negira odsustvom hadža.***

(PS: Samir B:***- Ovaj tekst objašnjava razliku između kazne za nadoknađivanje propuštenog hadža ka'da) i kazne za prelazak granice mikata bez ihrama (obaveznog kurbana) prema hanefijskoj praksi. Ulazak u stanje ihrama na mikatu za kada' hadž uklanja kaznu za prelazak mikata bez ihrama; međutim, kazna za kršenje zabrana ihrama ostaje, čak i ako se kada' hadž obavi, jer te zabrane ostaju na snazi.

Detaljno objašnjenje:

Nadoknada (ka'da) hadža i status mikata: Kada osoba koja je propustila hadž namerava da ga nadoknadi sledeće godine, mora preći granicu mikata u stanju ihrama (obredne čistote). Ako neko uđe u stanje ihrama na mikatu za propušteni hadž, kazna kurbanom (dem) nastala zbog prelaska mikata bez ihrama u prvoj godini se obustavlja, jer je “neizvršenje na vreme“ otklonjeno nadoknađivanjem.

Razlika u kurbanima: Osoba koja prekrši zabrane ihrama (npr. nošenje odeće, nanošenje parfema) obavezna je da prinese nadoknadni kurban. Tekst naglašava da obavezni [vâđib] kurban koji proizilazi iz ovog kršenja ne prestaje da bude obavezan obavlanjem nadoknadnog hadža.

Značenje nije izgubljeno: Dok je polaganje mikata bez ihrama proceduralna kazna, kršenje zabrana (brijanje, nošenje parfema itd.) je samo po sebi prekršaj. Čak i ako se hadž obavi kao kompenzacioni hadž, greh/kazna tih zabrana počinjenih u prvoj godini ostaje, pa se zato obaveza prinošenja kurbana nastavlja.

Ukratko: Osoba koja propusti hadž i odloži ga, može ispraviti proceduralnu grešku (kazna se ukida) ponovnim ulaskom u stanje ihrama iz mikata, ali je i dalje obavezna da prinese kurban za sve prestupe počinjene dok je u stanju ihrama bila. *Autor nepoznat.Hvala*.).

[4/173]

S'hodno tome, ako neko ima seksualni odnos pre mikata (određenog mesta za hadž) i njegov hadž postane nevažeći kao rezultat toga; prema hanefijskoj školi, kazna kurbanom koja je obavezna za ovu osobu za prolazak mikata bez ihrama se ukida. Jer je obavezno da ta osoba nadoknadi svoj hadž. Ako se vrati da nadoknadi svoj hadž, ulazi u ihram iz mikata. Zato se smatra da je značenje koje zahteva kaznu kurbanom izgubljeno.

Situacija nekoga ko prođe mikat bez ihrama, a zatim se vrati u drugi mikat i tamo uđe u ihram

Takođe je dozvoljeno nekome ko prođe mikat bez ihrama, a zatim ode u drugi mikat i tamo uđe u ihram, od njega se ništa ne traži.

Jer, prema pravilu koje smo ranije pomenuli, "Ko god stigne u mikat, bilo da je među ljudima tog mikata koji su obavezni da uđu u ihram iz tog mikata ili ne, njegov ulazak u ihram je iz tog mikata". To je slučaj kada neko ode u drugi mikat, vrati se u prvobitni mikat i tamo uđe u ihram. To znači da je ušao u ihram za hadž iz svog mikata. Zato nije dužan da prinese kurban kao kaznu.

Ako rob uđe u Mekku sa svojim gospodarem bez ihrama, a zatim mu gospodar da dozvolu za hadž, i rob uđe u ihram za hadž; ovaj rob je dužan da prinese kurban kao kaznu za napuštanje mikata.

Jer, prema pravilu koje smo ranije pomenuli, "Ko god stigne u mikat, bilo da je među ljudima tog mikata koji su obavezni da uđu u ihram iz tog mikata ili ne, njihov ulazak u ihram je iz tog mikata", ovo je slučaj kada neko ode u drugi mikat, vrati se u prvobitni mikat i tamo uđe u ihram. To znači da su ušli u ihram za hadž iz svog mikata. Zato nisu obavezni da prinesu kurban kao kaznu. Ako rob uđe u Mekku sa svojim gospodarem bez stanja ihrama (obredne čistote), a zatim mu gospodar da dozvolu za hadž, i rob uđe u stanje ihrama za hadž; ovaj rob je dužan da prinese kurban kao kaznu za napuštanje mikata (određene granice za ulazak u stanje ihrama).To je zato što je rob podložan verskim naredbama. Razlog koji zahteva kurban kao kaznu za roba je odlaganje ihrama za hadž do posle mikata. Međutim, ako ovaj rob nema novac, potrebni kurban kao kazna može se odložiti dok se ne oslobodi. Ova se situacija razlikuje od situacije hrišćanina koji uđe u Mekku, pređe u islam, a zatim uđe u stanje ihrama iz Mekke; ili od situacije deteta koje uđe u Mekku bez stanja ihrama, dostigne pubertet, a zatim tamo uđe u stanje ihrama za hadž. Jer, u ovom slučaju, hrišćanin nije obavezan da bilo šta učini zbog napuštanja mikata (određene granice za ulazak u stanje ihrama). Hrišćanin nije bio obavezan na ihram hadža po dostizanju mikata. Obaveza ihrama može biti usmerena samo prema nekome čiji je ulazak u ihram validan. Isto važi i za dete. Odlaganje ihrama za ovo dvoje nije validno. To je zato što je njihov ulazak u ihram postao neophodan tek kada je jedan postao musliman, a drugi dostigao pubertet. Međutim, obojica su u to vreme bili u Mekki. Za nekoga u Mekki, mikat za ihram hadža je Harem. Za razliku od roba koga smo gore opisali, obojica su već stupili u ihram u Haremu. Prema knjizi „Neslaganja Zufera i Ebû Yusûfa (r.a.h.)", ako hrišćanin postane musliman ili dete dostigne pubertet, a zatim umre pre nego što dostigne mikat, i svaki se od njih zavetuje da se hadž obavi u njegovo ime, prema Zuferu (r.a.h.), njihovi zaveti su nevažeći. Jer hadž nije obavezan za ovu dvojicu pre nego što se stigne do mikata. Nezamislivo je da se obavi pre nego što se stigne do mikata. Zato testament koji su ućinili nije validan. Međutim, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), ovaj testament je validan. Jer je razlog za njegovu obavezu definitivno utvrđen za ovu dvojicu. Mikat je uslov za njegovo izvršenje. Odsustvo uslova za izvršenje ne sprečava ispunjenje razloga za njegovu obavezu. Zato je testament ove dvojice validan obavlanjem hadža iz prvobitnog mikata.

Dete koje dostiže pubertet tokom hadža

Ako dete izgovori telbiju za hadž pre nego što dostigne pubertet, a zatim dostigne pubertet pre nego što obavi tavaf oko Kabe ili pre nego što stane na Arafatu; prema nama hanefijama, to nije validno kao zamena za obavezni [farz] hadž.

Prema Šâfiiînom (r.a.h.) stavu, ovaj hadž je validan. Ovaj stav se zasniva na onome što smo objasnili u odeljku "Namaz"; To je zbog pravila da "Ako dete obavi namaz na početku vremena za namaz i dostigne pubertet na kraju tog vremena, prema Šâfiîi (r.a.h.), ovaj namaz je validan umesto obaveznog namaza". Šâfiîa (r.a.h.) smatra kao da je ovo dete dostiglo pubertet pre nego što je obavilo namaz. Slično tome, on smatra kao da je ovo dete dostiglo pubertet pre nego što je ušlo u ihram, i smatra ovaj hadž validnim kao obavezni [farz] hadž. Šâfiîa (r.a.h.) kaže: Ova je situacija jasnija prema vašem hanefijskom pravilu. Jer, prema vama, ihram je uslov, a ne stub. Zato se ulazak u ihram za hadž pre početka meseci hadža smatra validnim.

[4/174]

Međutim, mi kažemo: Kada je ušao u ihram, nije imao sposobnost da obavi obavezni namaz. Zato je njegov ihram bio u svrhu obavljanja dobrovoljnog namaza. Obavljanje obaveznog namaza nije validno uz ovo. Ova osoba je kao sarura (neko ko nikada ranije nije obavio hadž) koji ulazi u ihram sa namerom da obavi dobrovoljno hadž. Prema hanefijskoj školi, obavljanje obaveznog [farz] hadža sa ovim ihramom nije validno. Međutim, prema šafijskoj školi, ihram je validan čak i za obavezni hadž. Iako je ihram jedan od uslova prema nama, u nekim propisima on je stub. Obavezni čin utvrđen sa sigurnošću nije poništen sumnjom. Zato, osim ako se ihram ne obnovi pre stajanja na Arefatu, obavezni hadž nije validan sa ovim ihramom. Ako se ihram obnovi pre stajanja na Arefatu, onda obavezni hadž postaje validan. Jer ovaj ihram, koji je nošen dok je dete još bilo malo, bio je samo u obrazovne svrhe te nije obaveza za dete. Zato, obnavljanje ihramom, dete ima priliku da ukloni prethodni ihram.Ova se situacija razlikuje od situacije roba. Jer, ako rob uđe u stanje ihrama, a zatim ga gospodar oslobodi, i naknadno obnovi svoj ihram, njegovo hadž u ovom stanju ihrama neće biti validan kao fard hadž. To je zato što je ulazak u stanje ihrama obaveza za roba, podložna verskim propisima. Zato ne postoji mogućnost uklanjanja ovog ihrama nakon što je oslobođen. Jedini izlaz iz ovog stanja ihrama je obavljanje činova hadža. Bez obzira da li obnavljaju telbiju ili ne, oni ostaju u ovom stanju ihrama. Zato, kao što smo ranije pomenuli, za razliku od hadža koji obavlja dete, ovaj hadž koji obavlja rob nije validan kao fard hadž.

Međutim, ako je rob oslobođen pre ulaska u stanje ihrama, a zatim uđe u stanje ihrama radi fard hadža, ovo je validno.

Jer, oslobođenje ispunjava uslov obaveze za njih. zato je njihov hadž validan kao fard hadž. Ako neko uđe u Mekku bez ihrama, i hadž ili umra postanu obavezni [vâđib] za njega, a zatim godinu dana kasnije, izgovori telbiju na mikatu blizu svog prvobitnog mikata, njegov će hadž biti validan i ništa se drugo neće zahtevati od njega. To je zato što ako su ušli u ihram iz tog mikata prve godine, ihram koji se od njih zahteva pri ulasku u Mekku bio bi validan. Hakim eš-Šehid (r.a.h.) je ovo smatrao povratkom u prvobitni mikat. Isto važi i ako stignu u taj mikat druge godine. Jer je presuda za nekoga ko stigne u mikat ista kao i za stanovnike tog mikata; to jest, kao neko ko je obavezan da uđe u ihram iz tog mikata.

Allah Teâlâ najbolje zna. Povratak i odredište su samo Njegovi.

PROPUŠTANJE HADŽA

Propuštanje hadža nakon recitovanja telbije

Ako neko izgovori telbiju za hadž, ali potom propusti hadž, treba da obavi umru, a zatim da izađe iz stanja ihrama. Takođe treba da nadoknadi svoj hadž sledeće godine.

Ovo nam je dospelo kroz hadise od Hz.Poslanika (s.a.v.s.), Umera i Zejd b. Sabita (r.a.h.). Merfu hadis se odnosi na hadis koji su preneli İbn Abbâs i Ibn Umer (r.a.h.), u kojem je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

مَنْ أَدْرَكَ عَرَفَةَ بِلَيْلٍ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ وَمَنْ فَاتَهُ عَرَفَةَ بِلَيْلٍ فَقَدْ فَاتَهُ الْحَجُّ وَلْيَتَحَلَّلْ بِالْعُمْرَةِ وَعَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ.

“Ko stigne do Arefata noću, dostigao je hadž. Ko ne može da stigne do Arefata čak ni noću, propustio je hadž. Treba da obavi umru, a zatim izađe iz stanja ihrama, i da nadoknadi svoj hadž sledeće godine“.[272]

(272. lbn Ebû Şeybe, Musannef, 3/225; Tirmizî, Hacc 57; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/202.).

Ovo je hadis koji prenosi Esved (r.a.h.), a prenose ga Umer i Zejd b. Sabit (r.a.h.): Esved (r.a.h.) je preneo da je Umer (r.a.h.) rekao;

مَنْ فَاتَهُ الْحَجُّ تَحَلَّلَ بِعُمْرَةٍ وَعَلَيْهِ الْحَجُّ مِنْ قَابِلٍ ، ثُمَّ لَقِيتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ بَعْدَ ذَلِكَ بِثَلاثِينَ سَنَةً فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ مِثْلَ ذَلِكَ

Čuo sam ga kako kaže: “Ko propusti hadž treba da obavi umru da bi izašao iz stanja ihrama. Trebalo bi da obavi hadž sledeće godine“. Trideset godina kasnije, sreo sam Zejda b. Sabita i čuo sam ga kako isto govori“.[273]

(273. Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/175; Dârekutnî, Sunen, ll/241.). [4/175]

To znači da nakon što se ihram valjano nosi, način da se izađe iz stanja ihrama jeste da se obavi ili hadž ili umra, baš kao što bi to učinio onaj ko ulazi u ihram sa namerom da obavi jedan od ova dva čina ibadeta. Ovde nije moguće da hadžija izađe iz stanja ihrama radi hadža jer je hadž propušten. Zato, osoba koja propusti hadž mora da obavi umru da bi izašla iz stanja ihrama. Prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), prvobitno stanje ihrama ove osobe ostaje ihram hadža. Ova će osoba izaći iz ihrama obavljanjem umre.Prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), njegov ihram postaje ihram umre. Prema Zuferu (r.a.h.), tavaf i saj koje ova osoba obavlja, preostala dela hadža su. Jer ulaskom u ihram za hadž, ona se obavezala da izvrši neka dela hadža koja su propuštena zbog protoka vremena. Međutim, nije propustila neka dela hadža. Deo propušten zbog protoka vremena se od njega odbacuje. Od njega se zahteva da izvrši samo dela koja nisu propuštena. Ebû Hanîfa i Muhammed (r.a.h.) su rekli: Tavaf i sa'j pripadaju hadžu. Iz ihrama se izlazi tavafom i sa'jem nakon stajanja (vukufa) na Arefatu. Ne može se izaći iz ihrama pre nego što se ustane. Potreba da ova osoba izađe iz ihrama ovde je pre nego što ustane. Ova osoba obavlja samo tavaf i sa'j kojim će izaći iz stanja ihrama. Ovaj tavaf je tavaf umre. Zato je Ebû Yusûf (r.a.h.) rekao: Prvobitni se ihram nužno smatra umrom. Jer je izlazak iz stanja ihrama sa tavafom umre moguć samo sa ihramom umre. Ebû Hanîfa i Muhammed (r.a.h.) su rekli: Da bi ihram ove osobe bio prihvaćen za umru, to je moguće samo ukidanjem ihrama hadža koji je započela. Mi nemamo mogućnost da to uradimo. Dokaz za ovo je: Kada osoba iz Mekke propusti hadž, ona izlazi iz stanja ihrama obavlanjem umre bez napuštanja Harema.

Ako bi se njen ihram pretvorio u umru, morala bi napustiti područje Harema. Jer je mikat za ihram umre za osobu iz Mekke van Harema (brda).

Ulazak u Mekku sa namerom da obavi hadž ili umru, ali propusti hadž

Ako je neko ušao u Meku sa namerom da obavi hadž ili umru, recitujući telbiju, ali propusti hadž, treba da obavi tavaf oko Kabe. Treba da obavi sa'j između Safe i Merve. Treba da izađe iz stanja ihrama. Štaviše, mora da nadoknadi hadž sledeće godine. Tavaf i sa'j obavljeni pre propuštanja hadža nisu dovoljni za izlazak iz stanja ihrama za hadž.

To je zato što je tavaf pre dolaska sunet (preporučena praksa). Zato, to ne predstavlja izlazak iz stanja ihrama. Ako su obavili tavaf i sa'j za umru, treba da obave oba. Ako nisu obavili tavaf za umru, treba da ga obave sada, jer umra nije vezana za određeno vreme te se zato ne može propustiti. Nakon toga, treba da obave tavaf i sa'j za hadž. Zatim bi trebalo da izađu iz stanja ihrama. Ovo je dokaz u korist Ebû Hanîfe i Muhammeda (r.a.h.) da se prvobitni ihram hadžije ne može pretvoriti u ihram umre. Jer, ako bi se ovaj ihram pretvorio u ihram umre, to bi značilo kombinovanje (spajanje) dva ihrama umre odjednom te istovremeno obavljanje obe umre. Ovo nije dozvoljeno. Štaviše, po analogiji sa muhsarom (onim ko nije u stanju (koji je sprećen) da obavi hadž), kazna kurbanom nije obavezna za ovu osobu. Ovo je nevažeće jer je muhsaru dozvoljeno da izađe iz ihrama obavljanjem tavafa i sa'ja. Onaj ko je propustio hadž može isto tako to učiniti.

Onaj ko je propustio hadž prestaje da izgovara telbiju u trenutku pozdravljanja Crnog kamena tokom tavafa.

[4/176]

Kao što smo ranije objasnili, ovaj tavaf je čin umre. Vreme za prestanak izgovaranja telbije za ovaj tavaf nije isti kao vreme za prestanak izgovaranja telbije za umru hadžije. Ako neko namerava da obavi Kırân Hadžı, prestaje sa izgovaranjem telbije u trenutku kada započne drugi tavaf. To je zato što se umra ne propušta. Kao da je obavio tavaf za umru pre nego što je hadž propušten. On ne prestaje sa izgovaranjem telbije u tom trenutku. On prestaje sa izgovaranjem telbije u trenutku kada izađe iz stanja ihrama za hadž i započne tavaf.

Situacija osobe koja ostaje u Mekki nakon što je propustila hadž

Ako neko propusti hadž, a zatim čeka godinu dana u ihramu, i konačno, kada počnu meseci hadža sledeće godine, izađe iz ihrama sa ihramom umre, a zatim obavi hadž u istoj godini, ta osoba nije obavila temattu' hadž.

Ovo je dokaz da se njegov ihram ne transformiše u ihram umre. Jer, ako se njegov ihram transformiše u ihram umre, onda, baš kao neko ko uđe u ihram u Ramazanu za umru i obavi tavaf za umru u mesecu Ševalu, ta osoba bi obavila temettu' hadž. Međutim, ta osoba izlazi iz ihrama obavljanjem umre u mesecu Ševalu. To nije stav nekoga ko obavlja “temettu“ hadž.

Seksualni odnos pre dolaska u Mekku dok je u ihramu

Ako neko izgovori Telbiju sa namerom za hadž te ima seksualni odnos sa svojom ženom tokom hadža, a zatim stigne u Mekku, dužan je za kaznu da ponudi kurban za seksualni odnos jer mu je hadž poništen. Izlazi iz ihrama obavlanjem tavafa i sa'ja.

Zato što se nevažeći čin ibadeta završava kao i validan čin ibadeta. Baš kao što se izlazak iz validnog ihrama nakon propuštanja hadža obavlja tavafom i sa'jem, tako se vrši i izlazak iz nevažećeg ihrama. Ako lovi tokom ovog propuštenog hadža, dužan je da plati kefâret. Zato što se njegov ihram nastavlja čak i nakon stanja nevažećeg. Kazna koja se zahteva za kršenje zabrane ihrama tokom validnog ihrama je takođe obavezna za kršenje zabrane ihrama tokom ovog nevažećeg ihrama. Ova osoba, čiji je hadž poništen, prestaje da izgovara Telbiju u trenutku kada započne tavaf nakon propuštanja hadža. Zar ne vidiš, da ova osoba nije propustila svoj hadž, vreme da prestane da recituje Telbiju bi bio trenutak kada je bacao kamenćiće na Džemreu'l-Akabu (velikog šejtana), smatrajući svoje hadž validnim. Isto je čak i nakon što je propustio svoj hadž.

Ako neko recituje Telbiju sa namerom da obavi hadž, dođe u Mekku, čeka u ihramu uprkos propuštanju hadža i konačno obavi hadž sledeće godine sa drugim hadžijama u istom ovom ihramu, ovaj hadž postaje validan umesto hadža koji je dugovao.

Ebû Yusûf (r.a.h.) je ovo koristio kao dokaz da je njihov ihram bio za umru, pošto obavljanje hadža u ovom stanju nije bilo dozvoljeno.Međutim, mi kažemo:Njegov pravi ihram nastavlja da traje kao hadždž ihram. Međutim, njegovo izlazak iz ihrama putem umre postaje siguran. Ova potvrđena situacija ne postaje nevažeća prolaskom godine, iako je ihram bio sklopljen za obavljanje hadža u prvoj godini. Ako bi bilo važeće obaviti hadž sa ovim ihramom u drugoj godini, njegova dela bi promenila suštinu tog ugovora. Međutim, menjanje uslova ihram ugovora kasnije nije pravo koje pripada onome koji je u ihramu.

U vezi sa nekim ko je propustio hadž u Mekki i koji je izgovorio telbiju za drugi hadž

Ako neko dođe u Mekku i, uprkos tome što je propustio hadž, izgovori telbiju sa namerom da obavi drugi hadž, treba da obavi tavaf i sa'j za propušteni hadž. On se odriče hadža za koji je izgovorio telbiju. Njegova je odgovornost u ovoj stvari ista kao i odgovornost osobe koja je propustila hadž. Ova osoba takođe mora nadoknaditi propušteni hadž.

Jer, nakon propuštanja hadža, njegov se prvobitni ihram smatra ihramom hadža. Izgovaranjem telbije sa namerom da se obavi drugi hadž, on spaja dva hadža. Zato se on odriče hadža za koji je recitovao telbiju. Tavaf (obilaženje) i sa'j (trčanjem između Safe i Merve) potvrđuju njegov izlazak iz ihrama prvog hadža. Ova se situacija ne može promeniti njegovim postupcima.***

(PS: Samir B:***- Ova izjava objašnjava pravilo presude u vezi sa situacijom osobe koja propusti hadž tako što nije u mogućnosti da dostigne položaj Arefata (fâit). Pošto je prvobitni ihram osobe konačno utvrđen za hadž, čak i ako drugi put izgovori telbiju za hadž, tehnički ne može da spaja dva hadža; posvećenost prvom hadžu je neophodna, a iz ovog ihrama se može izaći samo kroz tavaf/saj (umru'l-kaza- kompenzaciona umra koja se obavlja sledeće godine za umru koja nije obavljena na vreme.).

Detaljno objašnjenje:

“Jer, nakon propuštanja hadža... prvobitni ihram se potvrđuje kao ihram hadža“: Osoba koja propusti vreme provedeno na Arefatu ne može napustiti stanje ihrama za hadž. Čak i ako propusti hadž, smatra se da se stanje ihrama i dalje nastavlja (fâit).

“Izgovaranjem telbije sa namerom da se obavi drugi hadž, on spaja dva hadža“: Čak i ako osoba ponovo izgovori Telbiju, govoreći “Započeo sam novi hadž“ da bi nadoknadio propušteni hadž, ovo je nevažeće prema islamskoj jurisprudenciji, jer se “dva hadža ne mogu obaviti jednim ihramom“.

“Zato se on odriče hadža za koji je recitovao telbiju.“: Pošto je ova nova namera nevažeća, drugo planirani hadž se napušta.

“Tavaf (obilaženje) i sa'j (trčanjem između Safe i Merve) potvrđuju njegov izlazak iz ihrama prvog hadža“: Da bi se nadoknadio propušteni hadž, osoba obavlja umru (tavaf i saj) i tako izlazi iz stanja ihrama.

“Ova se situacija ne može promeniti njegovim postupcima“: Osoba koja kaže “Upravo sam započeo novi hadž“ ili recituje drugu telbiju ne menja situaciju; ta osoba je i dalje pod ihramom prvog (propuštenog) hadža te mora da završi taj ihram umrom.

Autor nepoznat. Hvala).

Ako neko izgovori Telbiju sa namerom da obavi propušteni hadž, to je ista stvar. To jest, ništa se od njega ne traži zbog ove Telbije.

Zato što namerava da ostvari nešto što već postoji. Stanje Ihrama u koji je ušao radi hadža nastavlja se čak i nakon što je hadž propušten. Namera da ostvari nešto što već postoji je besmisleno. Zato će izaći iz stanja Ihrama sa Tavafom i Sa'jem.

[4/177]

Štaviše, za razliku od prvog slučaja, on će nadoknaditi propušteni hadž. To je zato što je u prvom slučaju, recitovanjem Telbije, nameravao da obavi drugi hadž osim onog koji je obavljao. Čak i ako recituje Telbiju sa namerom da obavi umru nakon što je propustio hadž, on će to propustiti i završiti propušteni hadž.To je zato što kada postane neophodno da se izađe iz prvog stanja Ihrama činom umre, on u suštini spaja dve umre u smislu delovanja. To nije dozvoljeno. Zato se on odriče hadža za koji je recitovao Telbiju. Njegov izlazak iz prvog stanja Ihrama obavlanjem Tavafa i Sa'ja je potvrđen. Ova se situacija ne menja njegovim delima.

Situacija osobe koja je došla u Mekku sa namerom da obavi dva hadža, ali ih je propustila

Ako neko dođe u Mekku sa namerom da obavi dva hadža, recitujući telbiju, ali propusti hadž, izlazi iz stanja ihrama obavlanjem tavafa i sa'ja. Ova osoba mora da obavi jednu umru i dva hadža, i da prinese nadoknadni kurban.

To je zato što je napustila jednu od dva hadža. Zato mora da prinese nadoknadni kurban i da tako njome nadoknadi hadž i umru. Zatim, pošto je propustio drugi hadž, izlazi iz stanja ihrama obavlanjem tavafa i sa'ja. Takođe mora da nadoknadi ovaj hadž. Ova osoba nema pravo da izađe iz stanja ihrama za oba hadža obavlanjem dve umre. Jer se dva hadža ne mogu obaviti istovremeno. U trenutku kada započne jednu, napustit će drugu. Zato je potreban nadoknadni kurban.

Čin nekoga ko namerava da obavi Kırân Hadži i šalje hedi kurban koji nedostaje na hadžu u Mekki.

Ako neko pošalje hedi kurban za Kırân Hadži i stigne u Mekku, ali propusti hadž, može sa tim kurbanom učiniti šta god želi.

To je zato što je kurban njegovo vlasništvo. Pripremio je za određenu svrhu. Ako se ta svrha izgubi, može sa njom da postupa kako želi. Ovo važi i ako ne propusti hadž, već se upusti u seksualni odnos. Jer, seksualni odnos poništava namenjeni hadž i obustavlja se obavlanje kırân Hadža. Pošto je namenjena svrha kırân Hadža izgubljena, može da postupa sa tim kurbanom kako želi.

Ako kurban rodi na putu, a zatim propusti hadž, ili se upusti u seksualni odnos, ili postane hadžija (muhsar), i dalje može da postupa kako želi sa potomstvom tog kurbana.

Potomstvo je deo svoje majke (kurbana). Kao što može da postupa kako želi sa majkom (kurbanom), tako može i sa potomstvom (kurbana) da postupa kako želi. Ako nijedan od ovih uslova nije ispunjen, i majka i njeno potomstvo moraju biti žrtvovani.

Ako žrtvuje kurban (majku), a zatim donira ili proda njeno potomstvo, mora da plati vrednost potomstva. Ako to potomstvo potom rodi drugo potomstvo, on takođe mora da plati vrednost tog potomstva.

Pravo utvrđeno u vezi sa prvobitnom životinjom takođe prelazi na potomstvo, koji je njen deo. Ako, nakon doniranja ili prodaje potomstva, to potomstvo rodi drugo potomstvo, on nije dužna da plati ništa za to novo potomstvo. To je zato što je pravo Allaha Teâlâ u vezi sa potomstvom ispunjeno zbog plaćanja kefâreta (otkupnine). Zato on nije dužna da plati ništa za bilo kakvo potomstvo koje bi ovo potomstvo moglo kasnije roditi. Međutim, situacija pre kefâreta je drugačija. Jer, pre kefâreta, pravo Svemogućeg Allaha u vezi sa potomstvom je obavezno, i ovo pravo takođe prelazi na potomstvo koje će se od njega roditi. Ova je situacija slična situaciji nekoga ko uzme gazelu iz Harema, plati kefâret za nju, a zatim, ako gazela ima potomstvo koje ugine, nije dužan da plati ništa ni za gazelu ni za njeno potomstvo. Da ova osoba nije platila kefâret za gazelu, morala bi da plati kefâret i za gazelu i za njeno potomstvo.

Ako neko uđe u stanje ihrama za hadž, stigne u Mekku, obavi tavaf oko Kabe, zatim ode u Rabazu (ili neko drugo mesto) i tamo bude opkoljen, a zatim se vrati u Mekku nakon što je hadž propušten, mora da izađe iz ihrama obavljanjem umre. Prvi tavaf nije dovoljan za ovu osobu.

Jer je ovaj prvi tavaf kudun tavaf (tavaf dolaska). Kudum tavaf nema uticaja na izlazak iz ihrama. Štaviše, izlazak iz ihrama obavljanjem tavafa dešava se na dankurbana ili kasnije. Ovaj tavaf je obavljen pre dana kurbana. Zato se ne smatra izlaskom iz ihrama.

[4/178]

Ako je hadžija krenuo na Rabazu nakon vremena stajanja (vukufe), nije propustio hadž. Dokaz za to je sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

مَنْ أَدْرَكَ عَرَفَةَ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ

"Ko stigne do Arefata, dostigao je hadž".[274]

Objašnjenje obaveznih kurbana za ovu osobu zbog napuštanja ili kašnjenja dato je ranije.

(274. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/225; Tirmizî, Tefsîr 2; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/202; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/174.).

Situacija osobe koja je nameravala da obavi umru tokom sezone hadža, ali je propustila hadž i umesto toga došla u Mekku.

Ako je neko recitovao Telbiju sa namerom da obavi umru tokom hadža, a zatim došao u Mekku nakon Dana kurbana, mora nadoknaditi svoju umru. Ništa se od njega ne zahteva.

Jer ne postoji određeno vreme za umru. Prolazak Dana kurbana ne znači da je čin umre propušten. Zato se od njega ništa ne zahteva.

Ukratko; Prema hanefijskom mehadžilu, cela godina je vreme za umru. Međutim, obavljanje umre tokom ovih pet dana je nepoželjno (mekruh): Dan Arafe, Dan kurbana i Dani Tešrika. Od Hz.Aiše (r.a.h.) se prenosi da se obavljanje umre tokom ovih pet dana smatra nepoželjnim. Štaviše, Uzvišeni Allah je ove dane nazvao danima hadža. Zato ovi dani treba da budu rezervisani samo za obavezni hadž (Hadžu'l-Ekber). S'hodno tome, bavlenje bilo čim drugim tokom ovih dana, nije dozvoljeno. Prema šafijskom mehadžilu, obavljanje umre tokom ovih pet dana nije nepoželjno (mekruh). Takođe se od Ebû Yusûfa (r.a.h.) prenosi da obavljanje umre pre podneva na Dan Arafe nije nepoželjno (mekruh). To je zato što vreme za stajanje hadža (vukuf) počinje posle podneva, a ne pre. Međutim, čak i sa ovom nepoželjnošću, obavljanje umre tokom ovih dana je validno. Stanje ihrama za umru ostaje validno tokom ovih dana. Ova je situacija slična zabrani namaza nakon što je počelo nepoželjno vreme.

Situacija nekoga ko namerava da obavi drugi hadž ujutru Kurban-bajrama

Ako hadžija izgovori telbiju ujutru Kurban-bajrama sa namerom da obavi drugi hadž, ovaj hadž postaje obaveza za njega. On takođe završava preostale radnje prvog hadža. On ostaje u ihramu sa ovim stanjem dok ne obavi hadž sledeće godine.***

To je zato što je ova osoba stupila u ihram nakon što je prošlo vreme hadža prethodne godine. Zato je njen ihram validan za obavljanje hadža sledeće godine.

(PS: Samir B:***- Prema hanefijskoj pravnoj praksi, ova izjava ukazuje da obavljanje drugog hadža (čak i dobrovoljnog) postaje obavezno za osobu kada uđe u stanje ihrama (telbije), i ne može napustiti stanje ihrama dok se ovaj novi hadž ne završi.

Obaveza: Ako osoba, ujutro Kurban-bajrama (10. Zul-hidžeta), pre nego što završi ruknove prvog hadža (tavaf ez-zijara, brijanje), namerava da obavi drugi hadž pa izgovori telbiju, onda taj drugi hadž postaje obavezan [vâđib] za njega.

Završetak: Osoba obavlja preostale ruknove prvog hadža (tavaf, sa'j, itd.), ali ne može da izađe iz stanja ihrama zbog namere koju je ućinila za drugi hadž.

Ostajanje u ihramu: Ovaj novi hadž, koji je započela, može se odnositi na dug period koji će trajati do sledeće godine (prema islamskoj jurisprudenciji). Tokom ovog vremena, pojedinac je obavezan da poštuje zabrane ihrama.***

Ukratko, novi period ulaska u stanje ihrama, koji počinje sa namerom obavljanja hadža, pokreće obavezu hadža koja zahteva od pojedinca da ostane u stanju ihrama dok ponovo ne obavi hadž.

Ostajanje u ihramu: ***- Ostajanje u ihramu se odnosi na period uzdržavanja od zabranjenih radnji (kao što su sečenje noktiju, nošenje parfema, seksualni odnos ili nošenje šivene odeće) sa namerom obavljanja hadža ili umre. Ovaj dugi period simbolizuje trud da se kontinuirano živi duh hadža, pročišćavajući se od grehova i održavajući stanje "ihram svesti" (duhovni ihram) do sledeće sezone hadža.

Detalji ovog koncepta su sledeći:

Duhovno/jurisprudencijalno tumačenje: Ihram nije samo nošenje bele odeće, već i uzdržavanje od zabranjenih dela. Nakon hadža, preporučuje se da osoba održava "svest o služenju Bogu [dž.š.]" i stanje uzdržavanja od grehova tokom cele godine, odnosno da živi duhovno kao u ihramu (kloneći se zla).

Stvarni period ihrama: Ovo je vreme između trenutka kada se neko izrazi namerom za hadž ili umru i početka ograničenja, i trenutka kada se obrije i izđe iz stanja ihrama.

Zabrane ihrama: To su discipline koje osoba pokazuje prema sopstvenim željama. Ove zabrane predstavljaju izbegavanje razmetanja i promociju jednakosti.

Ukratko, ovaj izraz označava volju da se pročišćenje koje donosi hadž učini trajnim i da se živi "kao u ihramu" (poštujući zabrane) do sledećeg hadža.

Autor nepoznat. Hvala.).

Ova je osoba dužna da prinese nadoknadni kurban za spajanje ihrama za dva hadža.

Status ihrama ove osobe za hadž je i dalje važeći dok se ne obrije, obavi obavezni [farz] tavaf i ne izađe iz stanja ihrama. Spajanje ihrama za dva hadža je zabranjeno. Ako to učini, mora prineti nadoknadni kurban zbog zabranjenog spajanja. Ova se situacija razlikuje od recitovanja telbije sa namerom obavlanja dva hadža. U tom slučaju, nadoknadni kurban je potreban jer je jedno izostavljeno. Ako ispuni jedno od njih, spajanje se ne dešava. U ovom slučaju, spajanje se dešava. On ispunjava preostale radnje prvog hadža bez izostavljanja drugog. Zato je nadoknadni kurban potreban zbog spajanja ova dva hadža.

Situacija nekoga ko stigne samo do Muzdelife

Ako hadžija stigne u Mekku i zatim stigne do Muzdelife, još nije završio hadž. Dokaz za to je sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

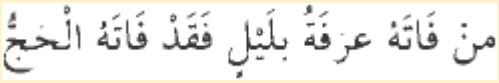

“Ko ne stigne do Arefata noću, propušta hadž“.[275]

(275. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/226; Tirmizî, Hacc 57; es-Sunenu'l-Kubrâ, V/174; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/99.).

Hakim eš-Šehid (r.a.h.) je kasnije pojasnio propis o izgovaranju Telbije sa namerom za dva hadža ili dve umre. Ovo smo već objasnili.U ovom slučaju, isto je da li se izgovara Telbija sa namerom za oba zajedno, ili sa namerom jednog, a zatim sa namerom drugog; to se ne menja. Jer, u oba slučaja, neko je spojio dva ihrama. Ako neko izostavi jednu od ove dve umre hadža, a zatim je ponovo obavi sledeće godine zajedno sa hadžom, onda je obavio Kırân Hadžı. Jer se Kırân Hadžı obavlja spajanjem hadža i umre. Imati neizvršenu obavezu hadža ne sprečava nekoga da obavi Kırân Hadžı, baš kao što imati obavezu umre ne sprečava nekoga da obavi umru. Ako neko obavi umru tokom meseci hdžı, a zatim obavi hadž u istoj godini, i ne vrati se u svoju zemlju bez ihrama između umre i hadža, onda je obavio Tamettu' Hadž.

[4/179]

Ako se vrati u svoju zemlju bez ihrama između umre i hadža, nije obavio temettu' hadž. Ovo nam je mišlenje stiglo od Ibn Umera i Said b. el-Musejabe (r.a.h.). Ova se situacija razlikuje od situacije hadžije koji namerava da obavi Kırân nakon što obavi umru i vrati se svojoj porodici. Jer, ako se vrati svojoj porodici dok je u ihramu, njegov susret sa porodicom nije potpun susret (sahih ilmam). Zato on nastavlja sa namerom Kırâna. Takođe smo objasnili razliku između hadžije koji šalje hediju i onog koji to ne čini, u vezi sa propisom o potpunom susretu sa porodicom. Takođe smo objasnili razliku u propisu za Mekkanca koji ide u Kufu. Takođe smo posebno objasnili “Kırân i Temetu'“hadž. Prema Ibn Semâ'au (r.a.h.) (prenosi Muhammed (r.a.h.)), ako osoba iz Mekke stigne u Kufu i napusti mikat pre meseci hadža, dozvoljeno mu je da obavi Kırân Hadžı. Ako meseci hadža počnu pre nego što napusti mikat, onda Kırân i Temettu' hadž postaju zabranjeni (haram) za ovu osobu iz Mekke. Ova zabrana ne prestaje nakon napuštanja mikata.

Žena koja je pod hajzom stiže u Mekku sa namerom da obavi hadž

Ako žena stigne u Mekku u stanju ihrama za hadž, ali dok je pod hajzom, treba da ostane u ihramu dok se ne očisti, bez obavljanja tavafa Kabe.

Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao Hz.Aiši (r.a.h.):

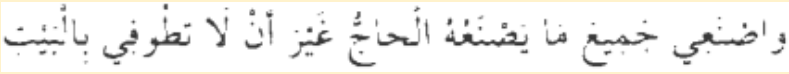
واصنعي جميع ما يصنعُهُ الحاجُّ غيرَ أنْ لا تطوفي بالبيت

"Radi sve što rade hadžije, osim tavafa Kabe".276

(276. Ahmed b. Hanbel, Musned, VI/39; Dârimî, Menâsik 31; Buhârî, Hacc 81; Muslim, Hacc 120; Ebû Dâvûd, Menâsik 23; Nesâî, Hayz ve'l-İstihâza 1.).

Nakon što prođu dani kurbana i ona se očisti, treba da obavi obavezni [farz] Zijaret Tavaf. Ona će to činiti. Ne treba joj ništa zbog ovog kašnjenja.

Jer je ovo kašnjenje zbog izgovora hajza. Ova žena mora da obavi vedâ tavaf (oproštajni tavaf). Jer je sada očišćena. Ako je žena pod hajzom nakon što obavi zijaret tavaf na dan kurbana, nije obavezna da obavi vedâ tavaf u ovom slučaju zbog izuzeća datog ženi koja je pod hajzom, kao što je ranije objašnjeno.

Da li stanovnici Mekke i Hilla obavljaju vedâ tavaf?

Stanovnici Mekke i oni koji žive između mikata i Mekke nisu obavezni da obavljaju vedâ tavaf.

Vedâ tavaf je specifičan samo za Âfâki hadžije koji napuštaju kuću Allaha Teâlâ jer se vraćaju svojoj kući. Ako Âfâki namerava da živi u Mekki i da je učini svojim domom, i ta namera je pre prvog odlaska iz Mine, onda se vedâ tavaf za tu osobu obustavlja. Jer je vreme za vedâ nakon prvog odlaska iz Mine. Vreme za vedâ je došlo nakon što je ta osoba postala stanovnik Mekke. Stogo ova osoba nije obavezna da obavi vedâ tavaf. Ako je namera da se ostane u Mekki nakon prvog odlaska, prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), ova osoba mora da obavi vedâ tavaf. To je zato što je vreme za vedâ došlo pre namere da se ostane u Mekki, što čini vedâ tavaf obaveznim za ovu osobu. Njegova naknadna namera ga ne oslobađa vedâ tavafa. Ovo je slično ženi koja je pod hajzom nakon što je prošlo vreme za namaz, a ovaj namaz joj ne propada. Ebû Yusûf (r.a.h.) je rekao: Ako je nameravao da ostane u Mekki pre nego što je počeo vedâ tavaf, onda mu se oduzima vedâ tavaf. Jer, kada mu dođe vreme, vedâ tavaf ne postaje obaveza za njega. Isto je da li je nameravao da ostane u Mekki pre ili posle njegovog vremena. Ovo je slično ženi koja je pod hajzom nakon što je prošlo vreme za namaz, a ovaj namaz joj nije obavezna.

[4/180]

Međutim, ako neko namerava da ostane u Mekki nakon što je započeo vedâ tavaf, mora ga obaviti. Jer, njegovo započinjanje zahteva njegov završetak. Zato se vedâ tavafom ne odustaje od namere da se nakon toga ostane u Mekki. Ako neko namerava da ostane u Mekki nekoliko dana, a potom ode, ili namerava da ostane u Mekki godinu dana ili duže, takva osoba nije obavezna da obavi vedâ tavaf. Jer se ta osoba svojim namerama ne smatra kao stanovnik Mekke. Stanovnik Mekke nije planirao da ode iz Mekke nakon određenog vremena. Međutim, ova osoba planira da ode iz Mekke nakon nekog vremena. Dakle, oproštajni tavaf, na taj način i dalje ostaje na snazi.

Da li postoji vedâ tavaf za nekoga ko je propustio hadž?

Osoba koja propusti hadž nije obavezna da obavi vedâ tavaf.

Jer, povratak radi nadoknađivanja (kaza ili ka'da, svejedno) propuštenog hadža daje mu pravo na njega. To je zato što je svojim postupcima, poput stalnog hadžije koji obavlja umru. Međutim, hadžija koji obavlja umru nije obavezan da obavi vedâ tavaf.

Situacija nekoga ko uđe u Mekku bez ihrama, propusti hadž, a zatim namerava da obavi umru

Ako neko krene u Mekku na hadž, uđe u Mekku bez ihrama i nalazi se u Mekki na dan kurbana, a zatim uđe u ihram za umru dok je propustio hadž i obavi umru, ova umra je validna. Međutim, pošto je napustio mikat (granicu), potrebna mu je kazna kurbanom.

Jer, ako uđe u ihram nakon što napusti mikat i obavi propušteni hadž, bio bi obavezan da plati kaznu kurbanom za napuštanje mikata (neulazak u ihram na mikatu). Ista odluka važi ako uđe u ihram na mikatu sa namerom da obavi umru, a zatim obavi propuštenu umru. Jer, svako ko dostigne mikat, bilo da obavlja hadž ili umru, obavezan je da uđe u stanje ihrama. Čak i ako ne uđe u ihram sa namerom da obavi umru, već sa namerom da obavi hadž, ostaje u stanju ihrama dok ne obavi hadž sa hadžijama sledeće godine. Ranije smo objasnili propis o ihramu van meseci hadža. Međutim, da bi se kazneni kurban izuzeo, ova se osoba mora vratiti u mikat i odatle izgovoriti telbiju. Ako se ne vrati u mikat, potrebna mu je kazna kurbanom za odlaganje ihrama.

Kako neko ko je propustio hadž izlazi iz stanja ihrama?

Nije dozvoljeno da neko ko je propustio hadž ostane u stanju ihrama kod kuće bez valjanog opravdanja. Ova osoba treba da pošalje hedi kurban. Ako pošalje hedi kurban, ne izlazi iz stanja ihrama sa hedi kurbanom.

Izlazak iz stanja ihrama žrtvovanjem hedi kurbana je dozvoljen muhsaru (osobi koja je sprečena da obavi hadž). Ova osoba nije muhsar; već je neko ko je propustio hadž. Islamskim je zakonom (šerijatom) definitivno utvrđeno da osoba izlazi iz stanja ihrama putem tavafa i sa'ja. Zato, ne može izaći iz ihrama ničim drugim.

Allah Teâlâ najbolje zna šta je ispravno. Povratak i odredište su samo prema Njemu Teâlâ.

SPAJANJE DVA IHRAMA

Ako se umra doda hadžu ili hadž umri, da li je potreban hedi kurban?

Umra se ne može dodati hadžu. Hadž se može dodati umri i pre i posle obavlanja nečega što je vezano za umru.

Ovo se prenosi od İbn Abbâsa (r.a.h.). Razlog za ovo je ajet:

“ ... فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ ...“ - “ ... obavite umru do hadža ...“. [el-Bekare, 2/196].

U ovom ajet, Allah Teâlâ je učinio umru početkom, a hadž krajem.

Ko god spoji hadž sa umrom, njegov je postupak u skladu sa ovim ajetom u Kur'anu. Ko god spoji umru sa hadžom, njegov je postupak suprotan ovom ajetu u Kur'anu. U tom pogledu, on je postupio pogrešno. Međutim, ta je osoba obavila kırân hadžı. Jer, ko god namerava da obavi kırân hadžı spaja umru i hadž. On spaja oboje u svakom slučaju. Međutim, ako prvo izgovori telbiju sa namerom umre, a zatim sa namerom hadža, on je spojio oboje, sledio sunnet i tako dobro postupio. Ako neko prvo izgovori telbiju sa namerom hadža, a zatim sa namerom umre, on je spojio oboje, ali je postupio suprotno sunnetu. Zato, u oba slučaja, ta je osoba podložna obavezama koje je Allah Svemogući učinio obaveznim za nekoga ko obavlja temettu' hadž obavlanjem oba čina ibadeta zajedno na jednom putovanju. Kao što Allah Svemogući kaže:

“ ... فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ ...“ - “ ... Kada budete slobodni, obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći. ...“. [el-Bekare, 2/196].

[4/181]

Pomenuti kurban u ajetu, prema Hz.Aliji, Hz.İbn Abbâsu i Ibn Mes'ûdu (r.a.h.), je ovca. Međutim, prema Ibn Umeru i Hz.Aiši (r.a.h.), to je velika životinja.

Mi smo hanefije usvojili prvo mišlenje zbog hadisa od Džabira (r.a.h.). Džabir (r.a.h.) je rekao:

تمتّعنا بالعُمرة إلى الحجّ مع رسول الله صلّى الله عليه وسلّم فاشتركنا في البَدَنة عن سبعة

“Obavili smo Temetu' hadž sa Hz.Poslanikom (s.a.v.s.). Sedmoro nas je žrtvovalo jednu veliku životinju“.[277]

(277. Ahmed b. Hanbel, Musnea, lll/293; Dârimî, Edâhî 5; Muslim, Hacc 350; lbn Mâce, Edâhî 5; Ebû Dâvûd, Dahâyâ 6; Tirmizî, Hacc 66; lbn Huzeyme, Sahih, IV/288.).

Ako neko ko obavlja hadž ne može da pronađe hedi kurban, da li treba da posti?

Ako ne mogu da pronađu hedi kurban, moraju da poste tri dana tokom hadža (dok su u stanju ihrama).

Vrlinije je postiti dan pre Dana Tervije, na sam Dan Tervije i na Dan Arafe (7., 8. i 9. Zul-Hidžeta). To je zato što se post koji se primenjuje ovim danima zamenjuje hedi kurbanom. Još je prikladnije sačekati do poslednjeg mogućeg trenutka, nadajući se da ćete pronaći kurban, pre nego što propustite priliku zbog prolaznih dana.

Ako neko posti tri dana nakon ulaska u stanje ihrama za umru, ali pre ulaska u stanje ihrama za hadž, to je dozvoljeno po našem mišlenju.

Prema Šâfiîi (r.a.h.), ovo nije dozvoljeno. Šâfiîin (r.a.h.) dokaz je jasno značenje ajeta. Uzvišeni Allah kaže:

“ … فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ …“. - “ … A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža, …“. [el-Bekare, 2/196].

Ako neko posti pre ulaska u stanje ihrama za hadž, ovaj post se ne smatra postom za hadž.

Dokaz nas hanefije je sledeći: Šâfiiîa (r.a.h.) je učinio hadž mestom za post. Međutim, sam čin hadža ne može biti mesto za post. Iz ovoga razumemo da se misli na vreme. Kao što Uzvišeni Allah kaže:

ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ

197. Hadž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima hadž obavljati nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni![el-Bekare, 2/197].

Ova je osoba postila nakon što je razlog posta (“Temattu'“) bio ispunjen tokom meseci hadža. Jer, značenje Temettu'a je obavljanje umre tokom meseci hadža (pre hadža) dok si na hadžu. Ovo je značenje prisutno i ovde. Obavljanje telesnog čina ibadeta nakon što je razlog za njegovu obavezu ispunjen, dozvoljeno je, baš kao i post putnika koji posti tokom Ramazana.

Da li obaveza kurbana postaje obavezujuće ako se ne posti do dana kurbana?

Prema hanefijskoj školi mišlenja, ako se ne posti do dana kurbana, obaveza kurbana postaje definitivna.

Ovaj stav je takođe stav Umera (r.a.h.). Jer, kada je neko došao Umeru (r.a.h.) na dan kurbana i rekao:

“Nameravam da obavim 'Temattu' hadž“, Umer (r.a.h.) je rekao:

“Zakolji ovcu“. Ta je osoba zatim rekla:

“Nemam novca“. Umer (r.a.h.) je tada rekao:

“Pitaj svoje rođake.“ Ta osoba je rekla:

“Niko od mojih rođaka nije ovde.“

Tada je Umer (r.a.h.) rekao svom robu:

“O Mugise, daj mu novac za ovcu“.

Jer je čin ibadeta koji zamenjuje kurbanom (post) čin ibadeta čije je vreme određeno dokazima. Post nakon ovog vremena ne zamenjuje kurban. Zato je obaveza klanja kurbana potvrđena.

Šâfiiîa (r.a.h.) je, međutim, rekao: U početku, treba postiti tokom dana Tešrika. Ovaj stav je takođe prenet od Ibn Umera i Hz.Aiše (r.a.h.). Međutim, ovaj stav je nevažeći. U sahi (autentičnim) hadisima se navodi da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) zabranio post ovim danima. Zato nije dozvoljeno obavljati obavezni [vâđib] čin u ovim danima.

Ako, nakon što je postio dva od ta tri dana, pronađe životinju za hedi kurban, mora je prineti kao kurban.

Zato što je hadžija, obavljanjem zamene (posta), mogao da obavi glavni čin ibadeta pre nego što je svrha izlaska iz stanja ihrama ispunjena. Situacija je drugačija ako je u mogućnosti da kupi životinju nakon što je došao dan kurbana. Zato što je glavna svrha izlazak iz stanja ihrama. U ovom slučaju, hadžija postaje sposoban da obavi glavni čin ibadeta nakon što je svrha izlaska iz stanja ihrama kroz zamenu (post) ispunjena. Ova je situacija kao kada neko obavi tejmum (suho pranje), završi namaz obavljen tejmumom, a zatim pronađe vodu.

Što se tiče sedmodnevnog posta; ovaj post nije zamena za ispunjenje svrhe (izlaska iz stanja ihrama). Zar ne vidite da je vreme za ovaj sedmodnevni post nakon izlaska iz stanja ihrama? Obaveza kurbana ne sprečava njegovo obavljanje. Povratak pomenut u Allah-ovom Teâlâ ajetu:

“ … وَسَبۡعَةٍ إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ …“ - “ … i sedam dana po povratku – …“. [el-Bekare, 2/196].

odnosi se na prolazak dana tešrika.

[4/182]

Zato, ako neko posti sedam dana nakon što su prošli dani tešrika, pre nego što se vrati svojoj porodici, to je dozvoljeno prema hanefijskoj školi. Prema šafijskoj školi, to nije dozvoljeno. Međutim, ako namerava da ostane u Mekki, onda mu ovaj post postaje dozvoljen.

Situacije u vezi sa namerom obavljanja hadža ili umre, a zatim i iznošenjem namere tokom tavafa (obilaženja Kabe):

Ako neko izvan regiona hadža (Âfâki) izgovori telbiju sa namerom da obavi hadž, završi jedan tavaf, zatim izgovori telbiju sa namerom da obavi umru, a zatim napusti ovu umru; mora nadoknaditi ovu umru i ponuditi kompenzacioni kurban za napuštanje.

Njegov ihram za hadž je ojačan obilaskom (tavafom) koje je izvršio. Jer, obilaženje (tavaf) je jedno od dela hadža. Da je njegov ihram bio za umru, on bi zasnovao čin umre na delima hadža. To nije dozvoljeno. Zato on napušta umru.

Ako neko prvo izgovori telbiju sa namerom da obavi umru, zatim izvrši jedan obilazak (tavaf) za umru, a zatim izgovori telbiju sa namerom da obavi hadž, nastavlja sa umrom.

To je zato što takva osoba gradi dela hadža na temeljima umre. Ovo je validno.

Međutim, ako je neko obavio manje od četiri obilaska (tavafa) za umru, smatra se da je imao nameru za Kırân Hadžı. Ako obavi većinu obilaska umre, a zatim izgovori telbiju sa namerom za hadž, smatra se da je obavio temetu' hadž.

Osoba koja namerava temetu' hadž je neko ko, nakon što obavi umru i izađe iz ihrama, ponovo uđe u ihram sa namerom za hadž. Pravilo za veći deo obilaska je isto kao i pravilo za ceo obilazak. Osoba koja obavlja Kırân Hadžı je neko ko spaja hadž i umru (u istom ihramu). Kada uđu u ihram sa namerom za hadž, spaja umru i hadž. Veći deo obilaska umre ostaje kod ove osobe. Ranije smo objasnili da osoba iz Mekke ne može spajati hadž i umru da bi obavila Kırân Hadžı, niti može dodati jedno drugom.

Ako se spajaju ova dva čina ibadeta, mora se odreći umre i nastaviti sa hadžom.

Zabranjeno je nekome ko namerava da obavi Kırân Hadžı da spaja ta dva. Mora se odreći jednog od njih. U ovom slučaju, lakše je odreći se umre, jer je umra slabija od hadža po snazi. Štaviše, moguće je nadoknaditi umru u bilo kom trenutku.

Ako se uđe u ihram sa namerom da se prvo obavi umra, a zatim sa namerom da se obavi hadž, mora se odreći umre.

Izbor koji se pravi na početku, moguć je tek nakon što su oba čina ibadeta jednaka po snazi. Ovde nema jednakosti. Zato, u svakom slučaju, mora se odreći umre.

Ako neko nastavi sa ova dva čina ibadeta i nadoknadi ih oba, to je validno.

Zabrana ne sprečava čin izvršenja onoga što je zabranjeno. Ova se situacija razlikuje od slučaja nekoga ko spaja dva hadža i dve umre hadža. Jer u praksi, nije moguće istovremeno izvršiti ova dva čina ibadeta. U slučaju negativnosti, ne dolazi se do izvršenja oba čina ibadeta zajedno. zato se u svakom slučaju smatra da je neko napustio jedan od ova dva čina ibadeta. Ovde je zabrana protiv Mekkanaca spajanje hadža i umre. Ova zabrana dozvoljava da se spajanje dogodi.

Zato je potrebna kompenzacioni kurban jer je on spajao ova dva čina ibadeta.

Međutim, ovj kurban kao kazna (kompenzacioni kurban) nije slična kurbanu koji prinosi stranac (âfakin) koji obavlja kırân hadž. To je zato što je kırân kurban koju prinosi stranac dozvoljeni čin ibadeta, dok ovaj kurban kao kazna nije dozvoljeno jesti ga. Obaveza ovog kurbana kao kazna proizilazi iz činjenja zabranjenog čina. Zato je obavezna kao način nadoknađivanja nedostatka. Iz tog razloga, jedenje mesa ovog kurbana nije dozvoljeno.

Ako neko obavi jedan ili tri obilaska (tavafa) za umru, a zatim uđe u ihram sa namerom da obavi hadž, prema Ebû Hanîfinom (r.a.h.) mišlenju, on se odrekao hadža.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), on napušta hadž umru.

Ova je osoba recitovala telbiju sa namerom za hadž. Većina obreda umre je i dalje obavezna za njega/nju. Presuda većine je presuda celine. Kao da je ova osoba recitovala telbiju sa namerom za hadž pre nego što izvrši bilo koji od obreda umre. Zato on/ona napušta hadž umru. Međutim, Ebû Hanîfa (r.a.h.) kaže: Ihram umre je ojačan tavafom umre koji je izvršio/izvršila. Međutim, ihram hadža nije ojačan nijednim njegovim/njenim delom.

Čin ibadeta ojačan radnjom je jači od čina koji nije ojačan. Zato on/ona napušta hadž. Dokaz da jedan obilazak Kabe pojačava taj ibadet je stvar koju smo prethodno objasnili: Ako neko izvrši jedan obilazak za hadž, a zatim izvrši drugi obilazak za umru, treba da se odrekne ove umre jer je ojačao svoje stanje ihrama za hadž svojim radnjama pre nego što je izgovorio telbiju sa namerom umre. Ova se situacija razlikuje od recitovanja telbije sa namerom da se izvrši umra pre nego što se bilo šta drugo uradi tokom hadž tavafa.

[4/183]

Može li Mekanac izvršiti Temettu' i Kırân Hadžı?

Ako Mekanac izvrši četiri obilaska za umru, a zatim uđe u stanje ihrama sa namerom hadža, kažemo: Ova osoba je ušla u stanje ihrama sa namerom hadža nakon što je završila veći deo obilaska za umru. Presuda većine je presuda celine. Dakle, kao da je ova osoba ušla u stanje ihrama sa namerom da obavi hadž nakon što je završila umru. Zato se on ničega ne odriče. Međutim, on završava svoju umru i hadž. On takođe prinosi nadoknadni kurban. Jer je ova osoba kao neko ko obavlja "Temettu" hadž. Međutim, Mekaninu je zabranjeno da obavi "Temettu" hadž. Takođe mu nije dozvoljeno da jede meso ovog kurbana. Jer, kao što smo ranije objasnili, ovaj kurban je kurban kao kazna. Ako bi se ovo obilaženje van meseci hadža smatralo obilaženjem umrom, i dalje bi bila obavezna da kao kaznu prinese kurban. Jer je ova osoba ušla u stanje ihrama sa namerom da obavi hadž pre nego što završi umru. Međutim, Mekanin nema pravo da spaja hadž i umru u istoj sezoni. Ako kombinuje ova dva čina ibadeta, obaveza mu je da kao kaznu prinese kurban. Ako bi ova osoba bila "Âfâki", ne bi bila obavezna da kao kaznu prinese kurban. Jer nije zabranjeno da "Âfâki" spaja ova dva čina ibadeta.U svojoj knjizi el-Asl, Muhammed (r.a.h.) navodi da osoba koja napusti mikat (granicu) tokom ihrama umre takođe mora da kao kaznu prinese kurban. Muhammed (r.a.h.) je mislio na ulazak u stanje ihrama u području Harema za umru. Jer je mikat za umru naroda Mekke brdsko područje.

Ako osoba iz Kufe izgovori telbiju sa namerom za hadž i obavi tavaf (obilazak) za hadž, a zatim izgovori telbiju sa namerom za umru, gubi svoju umru.

Jer, da nije napustio ovu umru, uradio bi umru na hadžu. Ovo važi ako izgovori telbiju sa namerom za umru na Arefatu. Ako izgovori telbiju sa namerom umre na dan kurbana pre izlaska iz stanja ihrama za hadž, ili nakon izlaska iz stanja ihrama za hadž, ali pre nego što izvrši obavezni tavaf, bit će mu naređeno da i ovu umru izgubi. Ako ne izgubi ovu umru i nastavi, ova umra ostaje važeća. Međutim, ako je osoba izgovorila telbiju pre izlaska iz stanja ihrama za hadž, onda mu je potreban nadoknadni kurban. Ako je osoba izgovorila telbiju nakon izlaska iz stanja ihrama za hadž a nije napustila mikat tokom ove umre, onda ništa nije potrebno. Ako je osoba ušla u stanje ihrama za ovu umru nakon što je potpuno izašla iz stanja ihrama za hadž, onda joj nije naređeno da napusti ovu umru. Jer, iako mu je zabranjeno da uđe u drugo stanje ihrama nakon ulaska u prvo, postaje mu obavezno da izvrši ovu umru nakon ulaska u prvo stanje. On ne može spajati ovo drugo stanje ihrama sa prvim. Umra je validna samo ako je obavi. Ova se situacija se razlikuje od slučaja osobe koja recituje Telbiju sa Arefata. Jer, u tom slučaju, kao što je ranije pomenuto, dolazi do situacije koja to čini neprihvatljivim, te je on napustio umru. Štaviše, ako je ušao u stanje ihrama sa namerom da obavi umru pre nego što izađe iz stanja ihrama za hadž, spojio je dva stanja ihrama na zabranjen način. Zato je potreban kompenzacioni kurban.Ulazak u stanje ihrama sa namerom da se obavi umra, a zatim izlazak iz stanja ihrama za hadž, ne predstavlja spajanje dva stanja ihrama. Zato se od njega ništa ne zahteva.

Mekanin koji namerava da obavi hadž, a zatim, nakon što završi jedan obilazak (tavaf), namerava da obavi umru

Ako Mekanin izgovori telbiju za hadž i obavi jedan obilazak za hadž, a zatim izgovori telbiju sa namerom da obavi umru; on napušta umru.

Zato što je njegov ihram za hadž ojačan. Naređeno mu je da napusti ovaj ihram. Naredba da se napusti umra nakon ojačavanja ovog ihrama ima prednost. Ako ne napusti ovu umru i obavi tavaf i sa'j za umru; zabrana ne sprečava validnost zabranjenog čina. Prema pravilu koje smo ranije objasnili, ova umra je validna. Međutim, pošto je izgovorio telbiju sa namerom da obavi umru pre nego što završi svoj hadž, potrebna mu je kao kazna kurban. U ovom slučaju, hadžija je spojio dva stanja ihrama, iako je njihovo spajanje bilo i je zabranjeno.

Situacija onoga ko se upušta u seksualni odnos dok namerava da obavi umru

Ako osoba koja je ušla u stanje ihrama sa namerom da obavi umru, stupi u seksualni odnos sa svojom ženom, a zatim doda još jednu umru ovoj umri, mora da se odrekne druge umre. Mora da nastavi sa prvom umrom, koja je nevažeća.

To je zato što se nevažeća umra smatra jednako važećom kao i važeća umra u smislu njene obaveze da se izvrši. Ako bi prva umra bila važeća, morao bi da nastavi sa njom i da se odrekne druge. Isto važi i ako je prva umra nevažeća.

[4/184]

Situacija je ista ako se nije upustio u seksualni odnos tokom prve umre. Međutim, ako je izvršio jedno obilaženje (tavaf) za ovu umru, a zatim je ušao u stanje ihrama sa namerom da obavi drugu umru, mora da se odrekne druge umre. To je zato što je obavljanjem jednog obilaženja za prvu umru ojačao tu umru. Zato se druga umra sada smatra definitivno nevažećom jer je propuštena. Isto važi i za spajanje dva hadž ihrama.

Seksualni odnos dve osobe koje su nameravale da obave hadž

Ako neko recituje Telbiju sa namerom da dva puta obavi hadž, a zatim se upusti u seksualni odnos pre nego što krene na put, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), potrebna su dva kurbana kao kazna zbog seksualnog odnosa.

To je zato što, prema osnovnom principu Ebû Hanîfe (r.a.h.), osoba ne napušta jedan od dva čina ibadeta osim ako nije započela drugi.

Međutim, prema Ebû Yusûfu (r.a.h.), potreban je samo jedan kurban kao kazna zbog seksualnog odnosa.

To je zato što izlaskom iz stanja ihrama, jedan od činova ibadeta se napušta. Zato je seksualni odnos prekršaj ihrama.

Ako se ovaj seksualni odnos dogodio nakon polaska na put u Mekku, potreban je samo jedan kurban kao kazna.

Zato što stupanje u seksualni odnos na putu za Mekku predstavlja prekršaj protiv stanja ihrama. Štaviše, prethodno smo objasnili obaveze koje su na njemu, kao što su napuštanje hadža, nadoknađivanje štete i prinošenje kurbana kao kaznu.

Situacija nekoga ko obuče ihram bez ikakve namere, a zatim učini nameru za umru tokom tavafa:

Ako neko obuče ihram bez ikakve namere i izvrši tri tavafa, a zatim izgovori talbiju sa namerom za umru, odustaje od druge umre.

Jer, prema pravilu koje smo ranije objasnili, "Neizvesnost u nameri nestaje po početku. Naprotiv, ono što je sigurno jeste da se ihram umre nastavlja", prvi ihram se potvrđuje kao ihram umre po početku tavafa. Izgovaranjem telbije za drugu umru spaja dve umre. Zato odustaje od druge umre.

Situacija posedovanja kuće i u Mekki i u spoljašnjem svetu:

Ako hadžija iz Kufe ima ženu u Kufi, a drugu u Mekki, i ostaje sa jednom ženom u Kufi godinu dana, a sa drugom ženom u Mekki godinu dana; Ako neko obavi umru tokom meseci hadža, a zatim obavi hadž iste godine, nije obavio temettu' hadž.

Jer se u potpunosti sastao sa svojom porodicom između dva čina ibadeta.

Ako njegova žena nije u Mekki, a on dođe iz Kufe tokom meseci hadža da obavi umru, a zatim ode u Egipat gde mu nije porodica, i obavi hadž iste godine; sve dok ne ode u grad gde mu je porodica, obavio je tematu' hadž. Ovo nam je mišlenje stiglo od Abdullah b. Umera, Said b. el-Musejaba i od Ibrahim el-Nehaija (r.a.h.).

[4/185]

Kao što smo ranije objasnili, Tahavi u ovom odeljku pominje da postoji razlika u mišlenju između Ebû Hanîfe (r.a.h.) i dvojice njegovih učenika. Prema ispravnom mišlenju koji se prenosi od Ebû Hanîfe (r.a.h.), ova je osoba obavila Temetu' hadž. U hadisu Zejda es-Sakafija (r.a.h.); Zejd es-Sakafi (r.a.h.) je rekao İbn Abbâsu (r.a.h.):

-Došao smo u Mekku sa namerom da obavim umru."Obavio sam umru. Zatim sam posetio mezar Hz.Poslanika (s.a.v.s.). Nakon toga sam obavio hadž", İbn Abbâs (r.a.h.) mu je tada rekao:

"Obavio si Tematu' hadž".

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), glavno pravilo je da se, sve dok osoba ne stigne do svoje porodice, smatra da je obavila Tematu' hadž, baš kao i neko ko nije prešao mikat (određenu granicu za ulazak u stanje ihrama). Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), osoba koja pređe mikat smatra se da je obavila Tematu' hadž, baš kao i neko ko je naknadno stigao do svoje porodice. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ako osoba ima ženu u Kufi ai drugu u Basri, i nakon što obavi umru, ode kod žene u Basri, a zatim obavi hadž iste godine, ne smatra se da je obavila Tematu' hadž. To je zato što bi se sastala sa svojom porodicom a da nije bila u ihramu između dva čina ibadeta.

Prema Muhammedu (r.a.h.), ako se neko vrati svojoj porodici nakon što je završio veći deo obilaska Kabe tokom umre, ne smatra se da je obavio Temetu' hadž. Muhammedov (r.a.h.) dokaz je taj da se ta osoba potpuno ponovo sjedinila sa svojom porodicom između dva čina ibadeta. Nema pravo da se vrate svojoj porodici. Čak i ako pošalje životinju hedi na klanje kao hedi kurban i ne obavi hadž, to je dozvoljeno. Ova je osoba kao Mekanin koji je otišao iz Kufe da obavi umru i poslao životinju kao kurban za Temetu', ali se u tom slučaju ne smatra da je obavio Temetu' hadž. Isto važi i ovde. Ebû Hanîfa i Ebû Yusûf (r.a.h.) su rekli: Susret ove osobe sa njenom porodicom nije potpun susret (sahih ilmam). Jer je ova osoba u ihramu dok se ne prinese kurban u njeno ime. Zato ima pravo da se vrati svojoj porodici. Njegov boravak u ihramu sprečava da se njegov susret sa porodicom smatra potpunim susretom (sahih ilmam). Ovaj hadžija je kao neko ko obavlja umru, zatim se vraća svojoj porodici, a zatim se vraća u Mekku u istoj sezoni hadža da obavi hadž, čime obavlja kırân hadžı. Susret ovog hadžije sa njegovom porodicom dok je u ihramu nije potpun susret (sahih ilmam). Isto važi i ovde. Ova situacija se razlikuje od situacije nekoga ko nema kurban sa sobom, obavi umru, zatim izlazi iz stanja ihrama u Mekki, a zatim se sastaje sa svojom porodicom bez ihrama. Jer je u tom slučaju njegov susret sa porodicom potpun susret (sahih ilmam).

Ako neko recituje Telbiju sa namerom da obavi umru tokom meseci hadža i donese životinju kao hedi kurban za Temettu' hadž, a zatim odluči da napusti stanje ihrama, zakolje životinju, vrati se svojoj porodici i ne obavi hadž tokom tog perioda hadža; to je njegovo pravo.

Jer, sama namera da se obavi hadž bez ulaska u stanje ihrama ne obavezuje nekoga da obavi hadž ove godine. Ako neko postupi u skladu sa tim i obavi hadž u istoj sezoni hadža, ništa mu se ne zahteva. To je zato što bi se sastao sa svojom porodicom između dva čina ibadeta, a da nije u stanju ihrama. Zato se više ne bi smatralo da je obavio temettu' hadž.

Ako neko želi da zakolje životinju kao hedi kurban, izađe iz stanja ihrama i ne vrati se svojoj porodici, već da obavi hadž u istoj sezoni hadža, nema pravo na to.

Jer, ako ta osoba ne namerava da se vrati svojoj porodici, to znači da je nameravala da obavi Tamettu' hadž. Zato ova životinja postaje Temettu' hedi kurban. Pošto se Temettu' hedi kurban može zaklati samo na dan kurbana, nema pravo da je zakolje pre dana kurbana. Ako ta osoba donese životinju sa sobom nakon što je odlučila da obavi Temettu' hadž, dužna je da ostane u ihramu dok ne završi hadž. Ova osoba nema pravo da žuri da napusti ihram pre određenog vremena. Ako to učini, pa se vrati svojoj porodici, a zatim obavi hadž u istoj sezoni hadža, ništa se od nje ne zahteva.

Ako neko završi umru, napusti stanje ihrama i zakolje svoju životinju, a zatim ostane u Mekki dok ne obavi hadž u istoj sezoni hadža, mora zaklati dve životinje za temettu' hadž.

To je zato što takva osoba obavlja dva čina ibadeta u jednom putovanju, čime obavlja temettu' hadž. Kurban zaklan pre dana kurbana ne računa se kao temettu' kurban. Zato takva osoba mora prineti i temettu' kurban i kurban kao kaznu za prevremeni izlazak iz ihrama. Jer, ako neko namerava da obavi hadžu'l-temettu i donese životinju kao hedi kurban, nema pravo da izađe iz stanja ihrama pre dana kurbana. Međutim, ova je osoba izašla iz stanja ihrama za umru pre dana kurbana. Zato, pošto je požurila da izađe iz stanja ihrama, mora prineti kompenzacioni kurban.

Ako neko izgovori telbiju sa namerom da obavi umru tokom hadž meseci, a zatim poništi svoju umru zbog seksualnog odnosa sa suprugom; i nakon što završi ovu umru, izgovori telbiju sa namerom da je nadoknadi, a zatim obavi hadž u istoj sezoni hadža; to ne predstavlja hadžu'l-Temettu.

Što se tiče prve umre; ova umra je poništena zbog seksualnog odnosa. Temettu' hadž se ne može obaviti sa nevažećom umrom. Što se tiče druge umre; ova umra je obavljena van mikata. Za tamatu' hadž, umra se mora obaviti ulaskom u ihram na mikatu, a hadž ulaskom u ihram u Mekki. Pošto je ova osoba ušla u Mekku sa nevažećim ihramom, smatra se kao stanovnik Meke.

[4/186]

Ako, nakon što je završio nevažeću umru, napusti Mekku i izađe van mikata, zatim izgovori telbiju sa namerom da obavi umru tokom hadž meseci i obavi hadž u istoj sezoni hadža; ako je izašao van mikata pre hadž meseci, on obavlja temettu' hadž.

Jer se ova osoba smatra kao neko ko nikada nije ušao u Mekku izlaskom van mikata. Ako obavi umru tokom hadž meseci i obavi hadž u istoj sezoni hadža, smatra se da je njegova umra obavljena ulaskom u ihram u mikatu, a njegov hadž se smatra obavljenim ulaskom u ihram u Mekki. Zato on obavlja temettu' hadž.

Ako neko samo napusti mikat (određenu granicu za ulazak u Meku) tokom meseci hadža, nije obavio temettu' hadž.

Jer, ako se neko nalazi u mikatu kada počnu meseci hadža, zabranjeno mu je da obavi temetu' hadž, baš kao što je zabranjeno stanovnicima Mekke da ga obave. Ova zabrana ne prestaje kada Mekanac napusti mikat (tokom meseci hadža).

Ako je neko prvi put ušao u mikat tokom meseci hadža obavljanjem umre, a kasnije je poništio ovu umru, ali je ipak završio, zatim se vratio svojoj porodici, a potom se vratio u Mekku da nadoknadi umru, a zatim obavio hadž u istoj sezoni hadža; onda je obavio temettu' hadž.

Jer, njegov povratak porodici završava njegovo prvo putovanje, kao da se nikada nije ni dogodio. U ovom slučaju, drugo putovanje je validno. Na ovom drugom putovanju, oba čina ibadeta su validno obavljena. Zato je obavio temettu' hadž. Ako neko napusti Mekku i ode u drugi grad u svojoj zemlji, zatim se vrati u Mekku i obavi umru kao propušteni hadž, a zatim obavi hadž u istoj sezoni hadža, prema osnovnom principu Ebû Hanîfe (r.a.h.) da “Sve dok se osoba ne vrati u svoju domovinu, kao da nikada nije ni napustila Mekku“, onda, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ta osoba ne bi obavila temettu' hadž.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ova je osoba obavila Temettu' hadž. Jer, prema njihovom osnovnom pravilu, presuda o Temettu' hadžu se završava kada ova osoba napusti Mikat (određenu granicu za ulazak u Kabu). Ova je osoba baš kao neko ko se vraća u svoj grad. Zato, ako se neko vrati u Mekku sa namerom da obavi umru, a zatim obavi hadž u istoj sezoni hadža, obavio je Temettu' hadž jer je oba čina ibadeta validno obavio na istom putovanju.

Ako neko uđe u Mekku tokom meseci hadža sa nevažećom umrom, obavi ovu umru, zatim napusti Mikat, a zatim namerava da obavi i hadž i umru sa istim ihramom, obavio je "Kırân Hadžı".

Jer, generalno, kada neko stigne u Mekku sa nevažećom umrom, njegova situacija je slična situaciji Mekanca. Kao što smo ranije objasnili, ako Mekanin napusti Mikat i namerava da obavi i Hadž i Umru sa istim Ihramom, obavio je "Kırân Hadžı". Ovo je slično.

Ako nadoknadi svoju nevažeću Umru, a zatim u Mekki izgovori Telbiju sa namerom da obavi i Umru i Hadž, on se odriče svoje umre.

To je zato što se, po dolasku u Mekku sa nevažećom umrom, smatra Mekancem koji ulazi u stanje ihrama sa namerom da obavi umru i hadž. Kao što smo ranije objasnili, ako Mekanec uđe u stanje ihrama sa namerom da obavi umru i hadž, odriče se svoje umre. Isto važi i ovde.

Ako tokom meseci Hadža izgovori Telbiju sa namerom da obavi Umru i obavi jedan obilazak (Tavaf) za tu Umru, a zatim ponovo izgovori Telbiju sa namerom da obavi Hadž; Razlika u mišlenju među našim imamima u vezi sa stanovnikom Mekke ostaje ista. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), pošto je ihram za umru ojačan tavafom, on odustaje od hadža. Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), kao što je ranije pomenuto, on odustaje od umre.

Prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ako ne obavi četiri obilaska za umru, kao da nije obavio nijedan tavaf.

Ako osoba iz Mekke ili Kufe napusti mikat (granicu za ulazak u ihram) zbog umre, obavi jedan obilazak (tavaf) za tu umru, a zatim želi da se vrati u mikat i odatle izgovori telbiju, to joj neće koristiti. Obaveza prinošenja kurbana kao iskup takođe neće biti poništen za takvu osobu.

Jer je njegovo stanje ihrama, u koje je ušao bez poštovanja mikata, potvrđeno tavafom. Čak i ako se ova osoba vrati u mikat i izgovori telbiju, ne može nadoknaditi ono što je izgubio na mikatu. Zato se obaveza prinošenja nadoknadnog kurbana ne odnosi na ovu osobu.

[4/187]

Zar ne vidite da ako se ova osoba vrati, nije moguće da se smatra nekim ko je tek stupio u ihram? Zato što se broji njen prethodni tavaf. Kako se može smatrati nekim ko je tek stupio u ihram kada se broji njen prethodni tavaf?Zato se obaveza prinošenja nadoknadnog kurbana ne odnosi na ovu osobu.

Allah Teâlâ najbolje zna.

Telbija

Oblik Telbije

Prenosi se da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) recitovao Telbiju na sledeći način:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لا شَرِيكَ لَكَ

“Lebbeyk Allahümme lebbeyk. Lebbeyke lâ Şerike leke lebbeyk. İnne'i-hamde ve'n-ni'mete leke ve'i-mülk. Lâ şerike lek”. “Ja sam na službi tvojoj, o Allahu, ja sam na službi tvojoj. Ti nemaš partnera. Ja sam na službi tvojoj.“ Nesumnjivo, sva hvala, blagoslovi i vlast pripadaju samo Tebi; “Nemaš partnera“.[278]

(278. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/302; Buhârî, Hacc 26; Muslim, Hacc 19; Ibn Mâce, Menâsik 15; Ebû Dâvûd, Menâsik 26; Tirmizî, Hacc 13; Nesâî, Menâsik 53.).

Oni koji su prepričali Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) hadž složili su se oko ovog izraza kada su recitovali njegovu telbiju. Dobro je ako osoba u ihramu bude zadovoljna ovim izrazom. Prema nama hanefijama, dobro je i ako mu dodaju. Međutim, neki su šafiijski učenjaci rekli da je dozvoljeno osobi u ihramu da mu doda. Većina šafiijskih učenjaka je mišlenja tog da je to neželjeno zbog hadisa Sad b. Ebû Vakasa (r.a.h.). Sad b. Ebû Vakkas (r.a.h.) je rekao da kada osoba u ihramu recituje telbiju:

لَبَّيْكَ ذِي الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ - -Lebbeyke Dhil-Meâridž Lebbeyk, - “O Allahu, Posedniku najviših nebesa“. Čuo ga je kako kaže: “Spreman sam da poslušam tvoju naredbu“, te mu je rekao:“Dosta! Nismo ovako izgovarali Telbiju u vreme Poslanika“.[279] Štaviše, dova Telbija je strukturirani oblik sećanja. Kao i ezan i namaz tešehud, ništa joj se ne može dodati.

(279. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, III/204; Ahmed b. Hanbel, Musned, I/171; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, III/507.).

Hanefijski dokaz za ovo je hadis Ebû Hurejre (r.a.h.), u kojem je Hz.Poslanik (s.a.v.s.), kada je izgovarao Telbiju, rekao:

لَبَّيْكَ إِلَهَ الْحَقِّ لَبَّيْكَ - “Lebbeyke İlâhe'-Hakk Lebbeyk”.[280]

(280. Ahmed b. Hanbel, Musned, II/341; Ibn Mâce, Menâsik 15; Nesâî, Menâsik 54; Ibn Huzeyme, Sahih, IV/172; Ibn Hibbân, Sahih, IX/109; Hâkim, Mustedrek, I/618.).

Od Ibn Mes'ûda (r.a.h.) se prenosi da je izašao iz džamije Hajfe izgovarajući Tekbir. Neko mu je rekao:

“Ovde se ne izgovara Telbija“. Na ovo je Ibn Mes'ûda (r.a.h.) rekao:

“Zar ljudi ne znaju, ili je prošlo mnogo vremena“?[281]

لَبَّيْكَ عَدَدَ التُّرَابِ لَبَّيْكَ - Lebejk onoliko puta koliko ima zemalja...“.

(281. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, III/375; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/121.).

Od Ibn Umera (r.a.h.) se prenosi da je kada je Ibn Umer (r.a.h.) recitovao Telbiju, rekao:

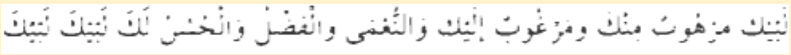

“Lebbeyke Merhubun minke ve mergübun ileyk. Ve'n-Na'mâ ve'-Fadlu vel-Husnu lek. Lebbeyk Lebbeyk”; (Na usluzi sam ti, o Allahu. Bojim se Tebe i želim Te. Blagoslovi, milost i lepota pripadaju Tebi. Na usluzi sam ti. Na usluzi sam ti).[282]

(282. lbn Ebû Şeybe, Musannef, lll/204.).

Što se tiče tumačenja hadisa Sa'da b. Ebû Vekasa (r.a.h.): Osoba pomenuta u njegovom hadisu je izostavila dobro poznatu telbiju i zadovoljila se ovim izrazom. Zato je Sa'd (r.a.h.) to smatrao čudnim. Takođe kažemo: “Ako osoba u ihramu izostavi dobro poznatu telbiju, ona je nemila (mekruh)“. Ali ako recituje dobro poznatu telbiju i dodaje joj, to je dobro. Jer je svrha hvaliti Svemogućeg Allaha i izražavati ropstvo. Duga telbija je prepričana preko Ehlu'l-bejta. U ovoj telbiji: Prisutna je fraza: “Vel-Džâriyâtu fi'-Felek ala medžari men selek”- (planete koje kruže u određenoj orbiti).

Da li se prestaje sa izgovaranjem Telbije kada se bacaju kamenćići na velikog šejtana tokom Ifrada i Kırân hadža?

Oni koji nameravaju da obave Ifrada i Kırân Hadžı, podležu istom pravilu u vezi sa zaustavljanjem Telbije.

Jer se u Ifradu i Kırân Hadžu ne može napustiti stanje Ihrama pre Dana kurbana.

Vreme za zaustavljanje Telbije je takođe vreme za bacanje kamenćića na Džemru'l–Akabu.

Prethodno smo objasnili vreme za zaustavljanje Telbije za one koji su propustili hadž, one čiji je hadž sprečen iz razloga van njihove kontrole i one koji su propustili hadž.

Da li se namera za ulazak u Ihram može izraziti kroz Telbiju?

Ako osoba namerava da uđe u Ihram, izgovaranje Telbije predstavlja ulazak u Ihram.

Ako nemaju takvu nameru, baš kao što se izgovaranje Tekbira ne računa kao početak namaza osim ako nemaju nameru, čak i ako izgovaraju Telbiju, ne ulaze u ihram.***

(PS: Samir B:***- Ova rečenica naglašava da je namera (iskrena volja) osnovni uslov za validnost činova ibadeta. Baš kao što se namaz ne počinje pukim izgovaranjem “Allahu Ekber“ bez namere, tako se u hadžu/umri, samo izgovaranje “Lebbejk“ (Telbija) bez namere (ili namere u spajanju sa Telbijom) ne računa kao ulazak u stanje Ihrama; drugim rečima, čin je nevažeći bez namere.

Autor nepoznat. Hvala.).

Kao što se na početku namaza, izgovaranje tehlila “La ilahe ilallah“ (Nema boga osim Allaha) i tesbiha “Subhanallah“ (Slava neka je Allahu) sa namerom ulaska u ihram, smatra oblikom telbije.

Prethodno smo objasnili razliku između ovoga i namaaza prema Ebû Yusûfovom (r.a.h.) stavu.

[4/188]

Ulazak u ihram za nijeme

Ako nema osoba obavi abdest, obuče ihramsku odeću, klanja dva rekata, zatim namerava da uđe u ihram srcem i pokreće jezik, smatra se da je ušla u ihram.

Nema osoba je ispunila ono što je u njenoj moći. Ne treba da čini više od toga. Zaista, početak namaza neme osobe uz nameru pomeranjem jezika, validan je.

Telbija za žene

Žena je kao muškarac u izgovaranju telbije. Međutim, ona ne podiže glas.

Više puta smo pomenuli da njen glas može izazvati fitnu (pobunu/iskušenje).

Dovoljan broj telbija

Osoba koja namerava da obavi hadžu'l-ifrad, temettu' ili kırân čini pogrešan čin ako izgovori telbiju samo jednom. Međutim, ništa drugo se od nje ne zahteva.

Jer, kao što je validan početak namaza sa tekbirom (Allahu Ekber), tako je i početak ihrama sa telbijom. Ako osoba koja obavlja namaz izgovori samo početni tekbir, njegov namaz je validan, ali je počinila pogrešan čin. Međutim, ako takva osoba u ihramu izgovori telbiju samo jednom, to je dozvoljeno. Jer je ispunila obavezni čin, ali je izostavila čin sunneta. Zato je počinio pogrešno delo.***

(PS: Samir B:***- Ova rečenica objašnjava procedure presude koje treba poštovati pri započinjanju hadža ili umre (ihram) i pri započinjanju namaza (iftitah tekbira – početni tekbir), kao i sunnet/vadžib aspekte ovih pravila. Značenje teksta je sledeće:

Ihram i Telbija: Kao što je izgovaranje “Allahu Ekber“ (Tekbir) osnovni uslov za namaz, izgovaranje “Lebbejk...“ (Telbija) je uslov za nameru obavlanja hadža ili umre i ulaska u ihram.

Minimum i sunnet: Izgovaranje talbije samo jednom je dovoljno da bi ihram bio validan [vâđib]. Međutim, sunnet je ponavljati ovu telbiju više puta.

“Loša stvar“ (Isaet): Ovde se “loša stvar“ ne odnosi na nešto zabranjeno (haram), već na nešto što se ne voli (mekruh) ili zanemarivanje sunneta (preporučene prakse). Zanemarivanje sunneta dovodi do gubitka nagrade ili nepristojnog ponašanja zbog nečinjenja najvrlinijeg dela.

Rezime: U ihramu ili namazu, zanemarivanje sunneta uz poštovanje samo minimalnih zahteva ne poništava ibadet, ali umanjuje njegovu vrednost.

Drugim rečima, tekst navodi da je jedno izgovaranje talbije validno, ali je potrebno činiti ih više u skladu sa sunetom.

Autor nepoznat. Hvala).

Allah Teâlâ najbolje zna šta je ispravno. Povratak i cilj su samo Njemu Teâlâ.

LOV U HAREMU

Gađanje strelom divljač unutar i izvan Harema

Ako neko u brdskom području spustii strelu u divljač u brdskom području i strela pogodi životinju u području Harema, ta osoba je kazneno odgovorna.

Jer se ovo dogodilo kao rezultat delikta koji je počinio. Koliko ja znam, ovo je stav Ebû Hanîfe (r.a.h.). Značenje ove izjave je: Strela koja je pogodila divljač, posledica je moći strelca. On je taj koji je zapravo izvršio ovaj čin. Dakle, ako neko namerno puca u muslimana i ubije ga, onda se ta osoba mora suočiti sa odmazdom (kisas). Ova strela je pogodila životinju nakon što je postala zabranjena divljač. Zato, onaj ko je ispustio strelu je onaj koji je ubio zabranjenu divljač svojim postupkom. Zato on zaslužuje kaznu.

Slanje psa u lov

Ako neko pošalje svog psa u lov u brdskom regionu, a pas juri plen i ubije ga u Haramu, ovo je drugačija situacija. U ovom slučaju, ta osoba ne mora da plati odštetu.

Jer, ovo nije prekršaj ihrama. To znači da je jurenje psa za plenom delo koje je izazvao pas. Zato osoba koja ga je poslala ne čini prekršaj ihrama. Osoba koja ispustii strelu lovi stvar koju strela pogodi. Nema razlike između prekoračenja i neprekoračenja ograničenja u smislu kazne koja se zahteva ako je delo počinjeno lično.

Zar ne vidite, ako neko ispusti strelu sa svog imanja, i ova strela pogodi imovinu ili život, plaća odštetu. Konačna stvar ovde je da se ispuštanje strele zapravo ne smatra prekoračenjem bilo kakvog ograničenja. Ako to sam uradi, to ne sprečava da kazna bude obavezna za njega. Međutim, osoba koja je pustila psa navela je psa da ubije životinju koju je ulovio. Nije to sam uradio. Zato se od ove osobe ne zahteva nikakva odmazda. Ako je osoba koja je to prouzrokovala prekoračila granicu u ovom činu prouzrokovanja, onda plaća nadoknadu. Ako nije prekoračila granicu, ne plaća kaznu. Ova osoba je kao neko ko kopa bunar na svom posedu. U ovom slučaju, ova osoba nije prekoračila granicu slanjem svog psa na divljač u području Brda. Zato ne treba da bude kažnjena.

Ako, nakon ulaska u Harem, spreči psa, i pas ode, i ta osoba uzme divljač, onda je, prema istihsanu, kazna njegova. Prema kijasu, ništa se ne zahteva.

[4/189]

Jer je nemoguće uzeti divljač iz ruke psa koji je pušten prema divljači bez ikakve prepreke. Zar ne vidite, ako musliman pošalje svog psa za divljači, a magijan (poklonik vatre) to spreči, i pas ne ide prema divljači, i konačno lovac uzme divljač, dozvoljeno mu je da je jede. Ovde,slanje psa zapravo nije greh ihrama. Postojanje naknadne prepreke je kao i njeno odsustvo. Istihsan je da je magijan, u ovoj prepreci, prouzrokovao hvatanje divljači. On je prekoračio granicu u ovom prouzrokovanju. Ovde, slanje psa nije predstavljalo prekršaj. Ova je situacija u suštini irelevantna u presudi u vezi sa činom sprečavanja lova. Ovo je slično analogiji. Prema istihsanu (pravnoj preferenciji) pomenutom u vezi sa divljačima, ako dresirani pas juri divljač bez posla od strane lovca, a vlasnik ga spreči, a pas zatim prestane da juri divljač, i vlasnik na kraju uhvati divljač, onda je prema istihsanu dozvoljeno jesti njegovo meso. Međutim, ako zoroastrijanac pošalje psa, a zatim ga musliman spreči, situacija je drugačija. Jer je u tom slučaju čin slanja psa bio validan. Zato se presuda daje prema osobi koja šalje psa da juri divljač, a ne prema osobi koja ga sprečava.

Ako neko pošalje psa za vukom u području Harema, i pas uhvati divljač u Haremu, od te se osobe ništa ne zahteva jer nije prekršila granice činom izazivanja.

Jer je slanje psa za vukom dozvoljeno. Zato, čak i ako pas uhvati divljač, od te se osobe ne zahteva nikakva nadoknada. Međutim, ako neko ispusti strelu na vuka, i ta strela pogodi divljač, situacija je drugačija. Jer je u ovom slučaju lično počinio delo. U ovoj stvari, značenje prekršaja granica se ne razmatra. Međutim, slučajno ubijanje divljači u Haremu zahteva nadoknadu, baš kao da je namerno ubijena.

Slično, ako neko ko nije u ihramu pošalje psa za divljači u brdovitom području, i pas krene za divljač u Haremu i ubije je, od te se osobe ne zahteva nikakva kazna.

Isto važi i ako divljač koju je pas poslao uđe u Harem i pas je tamo ubije.

Ako zoroastrijanac pošalje psa za divljači u Haremu, a musliman u ihramu to spreči, ne progoni psa ili divljač, i zoroastrijanac ubije divljač, onda je musliman u ihramu kazneno odgovoran.

To je zato što se intervencija muslimana ne dešava bez prikazivanja divljači. Musliman u ihramu plaća vrednost divljači zbog prekršaja prikazivanja. Ovo je prvenstveno neophodno ako do intervencije dođe.

Meso ove divljači nije jestivo.

To nije zbog intervencije muslimana. Jer se zabrana divljači uspostavlja i njenim prikazivanjem i sprečavanjem. Međutim, pošto hvatanje divljači zavisi od slanja psa i osobe koja je šalje da bude zoroastrijanac, meso ove divljači nije jestivo.

Hvatanje divljači mrežom od strane muslimana u ihramu

Ako musliman u ihramu postavi mrežu za divljač i divljač se u nju uhvati, on je kazneno odogovoran.

To je zato što je prekoračio granicu uzrokujući ovo. Ako neko postavi mrežu za vuka ili grabljivicu koja izaziva nevolju, i divljač upadne u nju, ništa se ne zahteva od osobe koja je postavila mrežu. Jer, ovo nije prekoračenje granice u smislu uzroka. Ova se situacija upoređuje sa slučajem osobe u ihramu koja postavlja šator, što je ranije pomenuto.

Pokazivanje divljači drugoj osobi u ihramu

Ako osoba u ihramu pokaže divljač drugoj osobi u ihramu i naredi joj da je ubije, a osoba kojoj je naređeno naredi trećoj osobi da je ubije, i ta osoba je ubije, onda je svako od njih podložan punoj kazni.

Jer je svako od njih počinio krivično delo ubistva divljači. Osoba koja ubije divljač kriva je za direktno ubijanje, druga osoba koja je naredila, kriva je za pokazivanje divljači onome ko je ubije, prva osoba koja je naredila kriva je za obaveštavanje druge osobe o lokaciji divljači, i konačno, druga osoba koja je naredila, kriva je za naređivanje nekom drugom. Zato, svi plaćaju kaznu. Jer je postupak druge osobe kojoj je naređeno isti kao i postupak onog koji mu je naredio. Ako druga osoba koja je naredila lov ubije divljač, prva osoba koja mu je naredila podleže kazni. Isto važi i ako naredi nekom drugom da ubije divljač.

Ako više ljudi u ihramu lovi istu divljač, kazna za lov se ne deli.

Zato, svaka od te tri osobe podleže punoj kazni.

Lov na divljač od strane više osoba u ihramu

Ako jedna osoba u ihramu obavesti drugu o divljači, ali druga osoba u ihramu je ne vidi, i konačno je obavesti treća osoba u ihramu, i prva osoba to niti potvrdi niti porekne, već želi da lovi i ubije divljač, onda je svako od njih kazneno odgovoran.

Jer je svako od njih počinio prekršaj u ihramu svojim postupcima. Ova se situacija razlikuje od slučaja kada prva osoba u ihramu to poriče, jer se u tom slučaju presuda o otkrivanju divljači poništava zbog poricanja. Zato, ubijanje divljači nakon toga ne zavisi od toga da li će je prva osoba u ihramu pokazati, već od toga da li će je druga osoba u ihramu pokazati. Da li će prva osoba u ihramu to potvrditi ili poreći, ne poništava presudu o ukazivanju na to.

Ako jedna osoba u ihramu pošalje drugu osobu u ihramu kod njega i kaže: "Taj i taj kaže da ima divljači na ovom mestu", i ta osoba ode i ubije divljač; Osoba koja šalje životinju, glasnik i onaj koji je ubije, svi oni zaslužuju kaznu.

Jer je svako od njih otišao u krajnosti u svojim postupcima. Osoba u ihramu koja ubije životinju imala je priliku da je ubije zbog slanja pošiljaoca i objave glasnika. Zato će svako od njih plaćati kaznu.

Ako osoba u ihramu pokaže drugoj osobi životinju koju druga osoba poznaje i videla je, i ta osoba je ubije, osoba koja je ukazala na nju ne zaslužuje nikakvu kaznu. ***

(PS: Samir B:***- Ova izjava je pravilo u islamskoj jurisprudenciji u vezi sa zabranama ihrama (zabrana lova tokom hadža/umre). Ako neko u ihramu ukaže drugoj osobi na divljač koju je već video, samo osoba koja je ubila divljač plaća kaznu (dem), čak i ako je ta osoba takođe u ihramu; osoba koja je ukazala na to ne snosi nikakvu krivičnu odgovornost jer nije sama ubila divljač, već ju je samo pokazala nekome ko je već znao njenu lokaciju.

Detalji su sledeći:

Istaknuti plen: Ako je lovcu već poznat ili ga je video, smatra se da njegovo pokazivanje nema direktan efekat (indikaciju) na ubijanje plena.

Odgovornost: Osoba koja zapravo ubije životinju (ako je u stanju ihrama) kazneno je odgovorna.

Izuzetak: Ako lovac nije svestan naznačene divljači i prepozna je i ubija je samo na osnovu signala osobe u ihramu (obredna odeća koja se nosi tokom hadža), onda osoba u ihramu koja ju je ukazala takođe može biti kažnjena.

Ukratko, izraz "šta je znalo i videlo" naglašava da pokazivanje nije bilo "smernica" koja je dovela do smrti plena.

Autor nepoznat. Hvala).

Jer, osoba koja je ubila životinju nije je ubila zbog toga što ju je onaj u ihramu pokazao. Ta osoba je imala priliku da ubije životinju čak i pre nego što joj je pokazana.

Ako jedna osoba u ihramu da drugoj osobi u ihramu nož da zakolje životinju

Ako osoba u ihramu zamoli svog saputnika u ihramu za nož kao pozajmicu da zakolje životinju, i on mu da nož, i ta osoba zakolje životinju njime, vlasnik noža ne zaslužuje nikakvu kaznu. Međutim, ovo se smatra za osudu (mekruh).

Razlog zašto se smatra za osudu je taj što osoba koja je dala nož pomaže u grehu koristeći dati alat. Što se tiče kazne, većina hanefijskih pravnika je navela sledeće: Tumačenje ove stvari je sledeće: Ako osoba u ihramu koja ubije divljač ima oružje i ubije divljač tim oružjem, onda osoba koja je dala nož nije odgovorna za kaznu. Jer, čak i da joj nije dala nož, osoba koja je ubila divljač je i dalje imala priliku da je ubije. Baš kao što osoba koja je pokazala divljač nije odgovorna za kaznu ako je znala lokaciju divljači, ni ovde, pošto osoba koja je ubila divljač nije imala priliku da je ubije nožem koji je dala osoba u ihramu, osoba koja je dala nož nije odgovorna za kaznu. Međutim, ako osoba u ihramu koja ubije divljač nema čime bi je ubila, onda kazna treba da se izrekne osobi koja je dala nož. Jer je prilika da se ubije divljač dobijena davanjem noža. Muhammed (r.a.h.) na to ukazuje u delu "es-Siyeru'l-Kebir".Po mom mišlenju, ispravnije je da osoba koja je dala nož ne bude odgovorna za kaznu ni u jednoj od ove dve situacije.

Prvo: Divljač je već ulovljena od strane ove osobe pre nego što je primila nož. Čin hvatanja plena i čin njegovog stvarnog ubistva efikasno eliminiše značenje lova. Međutim, nuđenje noža ne eliminiše značenje lova, ni efikasno ni praktično. Čin otkrivanja plena je, međutim, drugačije; on eliminiše značenje lova na način kada plen otkriva svoju lokaciju nekome ko ne može da mu pobegne. To je zato što plen beži iz njegovog stiska koristeći krila. Kada ne može da pobegne, krije se od ruke. Otkrivanjem lokacije plena toj osobi, značenje lova se efikasno eliminiše.

Drugo: Čin poveravanja ovde se odnosi na nož, a ne na divljač. Ovaj čin poveravanja je validan čak i ako nema divljači. Nož se može koristiti u druge svrhe osim ubijanja divljači. Ne postoji obaveza korišćenja noža za divljač.

[4/191]

Međutim, pokazivanje divljači nije ovakvo. Jer je ova situacija direktno povezana sa divljači. Pokazivanje divljači nema nikakvu korist osim hvatanja i ubijanja. Ova se situacija javlja samo ako je divljač prisutna. U ovom slučaju, kazna postaje obavezna. Muhammed (r.a.h.) nije u svojoj knjizi el-Asl-u pomenuo pitanje "braka osobe u ihramu". Ovo je poznato pitanje spora. Prema hanefijskoj školi, osoba u ihramu može da se uda. Može da uda devojku pod svojim starateljstvom. Prema šafijskoj školi, osoba u ihramu nema pravo da se ženi ili sklapa brakove. Ako to učini, brak je nevažeći. Dokaz za ovo je hadis koji je preneo Hz.Uthman (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim): Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

- "Osoba u ihramu ne može se udati, niti se može oženiti drugom".[283]

(283. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/64; Dârimî, Nikâh 17; Muslim, Nikâh 41; Ibn Mâce, Nikâh 45; Ebû Dâvûd, Menâsik 38; Tirmizî, Hacc 23; Nesâî, Menâsik 91.).

Dalje, svrha braka je polni odnos. Zbog ihrama, polni odnos, zajedno sa svim što do njega vodi, zabranjen je za ovu osobu. Zato je i bračni ugovor bez ove svrhe zabranjen. Ovo se razlikuje od kupovine robinje. Jer, pri kupovini robinje nema namere za seksualni odnos. Robinja se kupuje samo za trgovinu. Međutim, nije zabranjeno osobi u ihramu da se bavi trgovinom. Zar ne vidite da musliman ne može da se oženi zoroastrijankom ili svojom hraniteljkom? Pošto je seksualni odnos sa njima zabranjen, zabranjen je i bračni ugovor sa njima. Pa ipak, on ima pravo da ih kupi.

Dokaz hanefijske škole (Da: "...osoba u ihramu može da se uda. Može da uda devojku pod svojim starateljstvom.") je hadis İbn Abbâsa (r.a.h.):

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَزَوَّجَ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، وَهُوَ مُحْرِمٌ

"Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se oženio Mejmunom dok je u ihramu bio".[284]

(284. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/201; Buhârî, Cezâu's-Sayd 12; Muslim, Nikâh 46; Ebû Dâvûd, Menâsik 38; Tirmizî, Hacc 24; Nesâî, Menâsik 90; Hâkim, Mustedrek, IV/33.).

Tako je preneto i od Hz.Aiše (r.a.h.). Međutim, u hadisu Ebu Rafije (r.a.h.) postoje različiti rivâjeti . U nekim rivâjetima se kaže: "Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se oženio dok nije bio u ihramu"[285], dok se u drugim kaže: "Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se oženio dok je u ihramu bio. Konzumirao je brak nakon što je napustio ihram". Navodi se: „Ja sam Poslanik između njih bio".[286]

(285. Muslim, Nikâh 48; lbn Hibbân, Sahih, IX/443.).

(286. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/392; Dârimî, Menâsik 21; Tirmizî, Hacc 121; lbn Hibbân, Sahih, IX/438; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, lll/288.).

Ako Bog [dž.š.] da, kao što ćemo objasniti u odeljku "Brak", iako se reč "brak" koristi metaforički u smislu ugovora, razume se da namera Hz.Uthmanovog (r.a.h.) hadisa nije bračni ugovor već polni odnos. Izraz je u ovom pitanju sasvim jasan u pogledu značenja. Jer je brak recipročni ugovor o razmeni. Nije zabranjeno osobi u ihramu da se bavi recipročnim ugovorima o razmeni, kao što su kupovina i prodaja. Ako bi se bračni ugovor koristio u smislu stvarne namere, tj. seksualnog odnosa, to ne bi uticalo na nevaženje braka, već na obavezu kažnjavanja ili potpuno poništenje ihrama.

Objašnjenje je sledeće: Brak između osobe u ihramu i njene supruge nastavlja se valjano nakon što se ihram završi. Ako bi ihram ugovor bio prvobitno suprotan braku, žena je zoroastrijanka i zabrana zbog hraniteljskog srodstva bi sprečila nastavak ihrama. Ako ne sprečava nastavak braka, onda je validan i od početka. Sa ovom razlikom, predmet braka je vezan za lov na životinje. Ovo se razlikuje od pitanja kupovine imovine. Jer, ihram sprečava nastavak vlasništva nad divljači. Zato, za razliku od braka, sprečava početno uspostavljanje vlasništva.***

(PS: Samir B: Ovaj tekst objašnjava presudu šafijske škole pravne prakse u vezi sa pomirenjem (rikatom) ili obnavljanjem braka sa razvedenim supružnikom dok je u ihramu, i očiglednu kontradikciju između ovog stava i pitanja „zihara" (izgovaranje reči koje zabranjuju brak). Ukratko: Osoba u ihramu može se pomiriti sa/ponovo udati za svog supružnika, jer ova radnja vodi do zakonitog seksualnog odnosa (braka), dok je zihar situacija koja zabranjuje brak.

Detaljno objašnjenje teksta je sledeće:

Povratak razvedenom supružniku dok je u ihramu: Prema šafijskoj školi mišljenja, ako se neko vrati svom prethodno razvedenom supružniku dok je u ihramu (pod zabranama hadža ili umre), ovaj čin je validan. Ne postoje zabrane braka ili pomirenja dok je u ihramu.

Želja za povratkom i seksualnost: Prema šafijitskoj školi mišlenja, namera i proces povratka razvedenoj ženi (ridžat) predstavljaju legitiman razlog za seksualni odnos. Drugim rečima, obnavlanje bračnog ugovora ili povratak ženi dok je osoba u ihramu ne krši zabrane ihrama.

Protivrečnost sa Ziharom: U slučaju „zihara“ (kada muškarac kaže svojoj ženi: „Neka mi budeš kao leđa moje majke“), polni odnos i sve što vodi do njega postaje zabranjeno. Tekst napominje da Šafijina izjava “smatranje pomirenja legitimnim“ protivreči činjenici toj da je polni odnos između osobe koja je učinila zihar i njene žene zabranjen (u početku deluje kao kontradikcija).

Dokaz za ovo je sledeći: Ako se neko vrati svojoj ženi od koje se prethodno razveo dok je u ihramu bio, to je jednoglasno validno. Prema Šafijinom pravilu, želja za povratkom ženi nakon razvoda je razlog koji dozvoljava seksualni odnos. Štaviše, nije zabranjeno nekome u ihramu da se vrati razvedenoj ženi. Brak je sličan. Poreklo Šafijeve izjave protivreči pitanju zihara. Jer zihar zabranjuje seksualni odnos i sve što vodi do njega. Prvobitno davanje zihar zaveta ženi, zatim razdvajanje od nje, a zatim ponovni brak sa njom ne sprečava bračni ugovor.

Zaključak: Međutim, prema Šâfiîi (r.a.h.), osoba koja je izrekla zihar (oblik razvoda u islamu) rastajući se od svog supružnika ili obnavljajući bračni ugovor nakon zihara (procesa dozvoljavanja seksualnih odnosa) ne poništava ovaj bračni ugovor. Obnavlanje i novi brak uklanjaju zabranu koju nameće zihar i legitimišu vezu.

Ukratko, dozvoljeno je osobi u ihramu da se vrati svom supružniku/supruzi, a pošto obnavljanje bračnog ugovora nakon zihara ponovo dozvoljava seksualni odnos, ove dve situacije imaju različite pravne posledice.

Autor nepoznat. Hvala.).

[4/192]

Dalje, Šâfiiîa (r.a.h.) ne prihvata da osoba u ihramu uda svoju ćerku, kojoj je on staratelj. Međutim, ne postoji mogućnost da osoba u ihramu smatra seksualni odnos dozvoljenim. Iz ovoga razumemo da je Šafijina izjava veoma slaba po značenju. Allah Teâlâ najbolje zna.

Imam es-Sarahsi, neka mu se Allah Teâlâ smiluje i oprosti, je rekao: Ovde smo došli do kraja teme “Ibadeta“, koju smo objasnili na najjasnijim značenjima i na najsažetijim izrazima. On je diktirao ove izraze, on, koji je sprečen bio od namaza petkom i zajedničkom (džemaâtile) namazu, slao je blagoslove na Efendiju, Hz.Muhammeda Mustafau (s.a.v.s.), koji je poslat sa Božanskom objavom i na njegovu porodicu, vernike i vernice.

Ovde je tema “Hadž“ završena. Sva zahvalnost pripada samo Allahu Teâlâ. Beskrajna, neprekidna hvala i obožavanje, čije trajanje i broj su neiscrpni, pripadaju samo Njemu Teâlâ

KITAB (KNJIGA) O BRAKU

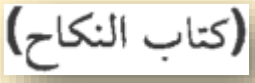

Značenje braka

Pionir islama, sunce imama, asketa, visoko cenjeni, veliki imam Ebû Bekr Muhammed b. Ebû Sehl el-Serahsî (r.a.h.), pismeno je izvestio da: U leksikonu, brak znači imati polni odnos. Arapi kažu: "Udala se gola", što znači "Rodila je". Ponovo kažu: "Oženili smo se goli, pa ćemo videti kakvo je delo koje smo zajedno učinili i kakav će rezultat proizaći iz toga". Pravno značenje braka je spajanje jedne stvari sa drugom. S'hodno tome, "dojilja je spojila dete koje je dojila sa sobom", što znači "smatrala je neophodnim da se brine o njemu", i ponovo, "drži se strplenja", što znači "budi strpljiv neprestano". Neko drugi je rekao:

"Mezari (Grobovi) udaju neudate, udovice i siročad žene za sebe".[287] To jest, spajaju ih sa sobom. Tokom seksualnog odnosa, pošto se jedna strana spaja sa drugom, njihov se čin naziva brak (nikah). Jedna osoba je rekla: "Kao mlada devojka koja uživa u seksualnom odnosu". U ovom izrazu, reč "nikah" znači "polni odnos".

"Oni koji napuste svoje žene te imaju polni odnos sa kravama sa obe strane Tigra".[288]

([287] إنّ القُبور تنكِحُ الأيامى والنّسوة الأراملَ اليتامى).

([288] التّاركين على طُهر نسائهم والنّاكحين بشطي دجلة البُقرا).

Reč "nikah" se takođe koristi metaforički za "ugovor". Njena upotreba za ugovor je ili zato što postoji legitiman razlog koji vodi do seksualnog odnosa, ili zato što ima i značenje "dodavanja" u smislu ugovora. Jer, sklapanjem ugovora, jedna strana se pridružuje drugoj. Tako, dve ugovorne strane postaju kao da su jedna osoba u obavljanju svojih poslova. Šâfiiîa (r.a.h.) veruje da naziv "nikah" u religiji znači samo "ugovor". To nije slučaj. Uzvišeni Allah kaže:

وَٱبۡتَلُواْ ٱلۡيَتَٰمَىٰ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُواْ ٱلنِّكَاحَ فَإِنۡ ءَانَسۡتُم مِّنۡهُمۡ رُشۡدٗا فَٱدۡفَعُوٓاْ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡۖ وَلَا تَأۡكُلُوهَآ إِسۡرَافٗا وَبِدَارًا أَن يَكۡبَرُواْۚ وَمَن كَانَ غَنِيّٗا فَلۡيَسۡتَعۡفِفۡۖ وَمَن كَانَ فَقِيرٗا فَلۡيَأۡكُلۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِذَا دَفَعۡتُمۡ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡ فَأَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِمۡۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبٗا

6. I provjeravajte siročad dok ne stasaju za brak; pa ako ocijenite da su zreli, uručite im imetke njihove. I ne žurite da ih rasipnički potrošite dok oni ne odrastu. Ko je imućan – neka se uzdrži, a ko je siromašan – neka onoliko koliko mu je, prema običaju, neophodno troši. A imetke im uručujte u prisustvu svjedoka. A dosta je to što će se pred Allahom račun polagati. [en-Nisa, 4/6]

Reč “brak“ u ovom ajetu odnosi se na “noćnu ejakulaciju“, što je pokazatelj zrelosti i odraslog doba. Jer osoba koja doživi noćnu ejakulaciju vidi oblik seksualnog odnosa u snu. Uzvišeni Allah takođe kaže:

ٱلزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوۡ مُشۡرِكَةٗ وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوۡ مُشۡرِكٞۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ

3. Bludnik se ne treba ženiti osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba biti poželjna osim bludniku ili mnogobošcu, to je zabranjeno vjernicima. [en-Nur, 24/3].

Reč “brak“ ovde takođe znači „polni odnos“. Upotreba reči “brak“ u smislu “ugovora“ je u potpunosti posledica činjenice te da se pominje zajedno sa osobom koja sklapa ugovor, ili se obraća starateljima, ili je uslov da je potrebna dozvola ljudi. Upotreba u ajetu je ovakva:

وَأَنكِحُواْ ٱلۡأَيَـٰمَىٰ مِنكُمۡ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنۡ عِبَادِكُمۡ وَإِمَآئِكُمۡۚ إِن يَكُونُواْ فُقَرَآءَ يُغۡنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ

32. Udavajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati. Allah je neizmjerno dobar i sve zna. [en-Nur, 24/32].

I ovaj ajet je takođe takav.:

وَمَن لَّمۡ يَسۡتَطِعۡ مِنكُمۡ طَوۡلًا أَن يَنكِحَ ٱلۡمُحۡصَنَـٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَـٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتۡ أَيۡمَـٰنُكُم مِّن فَتَيَـٰتِكُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَـٰتِۚ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِإِيمَـٰنِكُمۚ بَعۡضُكُم مِّنۢ بَعۡضٖۚ فَٱنكِحُوهُنَّ بِإِذۡنِ أَهۡلِهِنَّ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِ مُحۡصَنَـٰتٍ غَيۡرَ مُسَـٰفِحَـٰتٖ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخۡدَانٖۚ فَإِذَآ أُحۡصِنَّ فَإِنۡ أَتَيۡنَ بِفَـٰحِشَةٖ فَعَلَيۡهِنَّ نِصۡفُ مَا عَلَى ٱلۡمُحۡصَنَـٰتِ مِنَ ٱلۡعَذَابِۚ ذَٰلِكَ لِمَنۡ خَشِيَ ٱلۡعَنَتَ مِنكُمۡۚ وَأَن تَصۡبِرُواْ خَيۡرٞ لَّكُمۡۗ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ

25. A onome među vama koji nije dovoljno imućan da se oženi slobodnom vjernicom – eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice – a Allah najbolje zna kakvo je vjerovanje vaše – ta jedne ste vjere. I ženite se njima, s dopuštenjem vlasnika njihovih, i podajte im vjenčane darove njihove, kako je uobičajeno, kada su čedne i kada javno ne čine blud i kada tajno ne žive s ljubavnicima. – A kada one kao udate počine blud, neka se kazne polovinom kazne propisane za slobodne žene. – To je za onoga od vas koji se boji bluda; – a bolje vam je da se uzdržite! Allah prašta i samilostan je. [en-Nisa, 4/25].

Pravilo i koristi bračnog ugovora

Postoje mnoge verske i svetovne koristi povezane sa bračnim ugovorom. Pitanja kao što su zaštita žena, upravljanje njihovim svetovnim poslovima i obezbeđivanje njihove izdržavanja direktno su povezana sa bračnim ugovorom, kao i zaštita duše od preljube. Štaviše, povećanje broja Allahovih slugu i Poslanikove zajednice, kao i Poslanikov ponos na svoju veliku zajednicu, takođe su povezani sa bračnim ugovorom. Resûlullaha (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) je rekao:

تَنَاكَحُوا تَنَاسَلُوا تَكْثُرُوا فَإِنِّي مُبَاهٍ بِكُمُ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Udajte se i množite se. Jer ću biti ponosan na veliki broj svoje zajednice na Dan proživlenja“.[289]

(289. Ahmed b. Hanbel, Musned. lll/158; lbn Mâce, Nikâh 1; Ebû Dâvûd, Nikâh 3; Nesâî, Nikâh; 11; lbn Hibbân, Sahih, IX/338; Hâkim, Mustedrek, ll/176.).

[4/193]

Razlog za brak je “osiguranje nastavka braka tokom celog unapred određenog životnog veka, do trenutka smrti“. Jer, Allah Svemogući je odredio da će ovaj univerzum ostati do Sudnjeg dana. To se postiže kroz rađanje. Rađanje se generalno dešava između muškaraca i žena, i to se može dogoditi samo putem seksualnog odnosa. Šerijat (zakon islama) je odredio brak kao sredstvo ovog seksualnog odnosa. Jer, prisila (otmica ili silovanje) vodi anarhiji, a seksualni odnos bez bračnog ugovora vodi mešanju loza. To znači uništenje i kvarenje loze. Štaviše, žene su slabije od muškaraca u opskrbljivanju svoje dece i njihovom izdržavanju. Zato je bračni ugovor takođe odredio ovo i obavezao je roditelja da izdržava dete kako loza ne bi izumrla. Ovo vlasništvo (posedovanje nad imovinom), koje se zasniva na fundamentalnom stanju čovečanstva u smislu slobode, ne može se uspostaviti ni na koji drugi način osim brakom. To je isto kao i izjava koju smo pomenuli: “Brak se nastavlja tokom celog unapred određenog životnog veka, do trenutka smrti“. Prema većini učenjaka, bračni ugovor je sunet i preporučeni čin. Zahirije su, međutim, svoje mišlenje zasnovali na jasnom značenju naredbi u Kur'anu i sunnetu i zato veruju da je brak obavezan [farz]. Zahirije su svoje mišlenje takođe zasnovali na jasnom značenju sledećeg hadisa: Prema rivâjetu, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je pitao Ukafa b. Halida:

أَلَكَ امْرَأَةٌ ، فَقَالَ لا ، فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَزَوَّجْ فَإِنَّكَ مِنْ إِخْوَانِ الشَّيَاطِينِ

“Imaš li ženu?“ Ukaf je odgovorio: “Ne, nemam.“ Na to je Resûlullah (s.a.v.s.) rekao: “Oženi se! Jer (ako se ne oženiš) bit ćeš iz grupe šejtana“.[290]

(290. Abdurrezzak, Musannef, Vl/171; Ahmed b. Hanbel, Musned, V/163; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XVlll/85; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, IV/459.).

U drugom rivâjetu ovog hadisa, prenosi se da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao Ukafu:

إِنْ كُنْتَ مِنْ رُهْبَانِ النَّصَارَى فَالْحَقْ بِهِمْ وَإِنْ كُنْتَ مِنَّا فَتَزَوَّجْ فَإِنَّ الْمُهَاجِرِ مِنْ أُمَّتِي مَنْ مَاتَ وَلَهُ زَوْجَةٌ أَوْ زَوْجَتَانِ أَوْ ثَلَاثُ زَوْجَاتٍ

“Ako si od hrišćanskih sveštenika, pridruži im se; ali ako si od nas, oženiš se. Jer su muhâdžeri mog ummeta bili oni koji su imali jednu, dve ili tri žene kada su umrli“.[291]

(291. Abdurrezzak, Musannef, Vl/171; Ahmed b. Hanbel, Musned, V/163; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, XVlll/85; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, IV/459.).

Prema Zahirijima, zaštita od preljube je obavezna [farz]. Zaštita od nje je moguća samo kroz brak. Ono što se može postići samo kroz nešto što je obavezno [farz] je takođe obavezno [farz]. Hanefijski dokaz da je brak sunet je sledeći: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naveo obavezne [farz] dužnosti religije i objasnio one neophodne [vâđib]. Međutim, nije uvrstio brak među njih. Bilo je onih među as'habima koji se nisu ženili. Resûlullah (s.a.v.s.) to nije osudio.As'habi Hz.Poslanika (s.a.v.s.) su osvojili razne zemlje i obavestili ljude tih zemalja o obaveznim [farz] aspektima islama do najsitnijih detalja. Međutim, među njima nisu pomenuli brak. Kao što se neko može zaštititi od preljube kroz brak, tako se može zaštititi i postom. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ عَلَيْكُمْ بِالْبَاءَةِ فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ

“O mladići! Ženite se. Ako među vama ima onih koji ne mogu sebi priuštiti da se ožene, onda postite. Jer, post je vrsta zaštite (štiti)“.[292]

(292. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/378; Dârimî, Nikâh 2; Buhârî, Nikâh 2; Muslim, Nikâh 1; lbn Mâce, Nikâh 1; Ebû Dâvûd, Nikâh 1; Tirmizî, Nikâh 1; Nesâî, Nikâh 3.).

Tumačenje hadisa koji su gore preneli Zahirije je sledeće: Ovaj hadis se odnosi na one koji se ne mogu zaštititi pokazujući strpljenje prema ženama. Ako je to slučaj, takođe kažemo: U tom slučaju, ne bi bilo ispravno da ta osoba napusti brak. Ako to nije slučaj, onda je brak sunet za tu osobu. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

“Tri stvari su među sunetima Poslanika : brak, nošenje parfema i dobar moral“,[293]

(293. lbn Ebû Şeybe, Musannef, l/156; Ahmed b. Hanbel, Musned, V/421; Tirmizî, Nikâh 1; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, IV/183.).

U drugom hadisu je rekao:

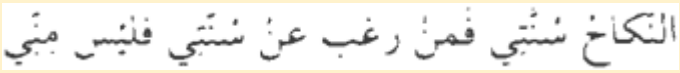

“Brak je moj Sunet. Ko god se okrene od mog Suneta, nije od mene“.[294]

(294. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/285; Dârimî, Nikâh 3; Buhârî, Nikâh 1; Muslim, Nikâh 5; lbn Mâce, Nikâh 1; Nesaî, Nikâh 4; lbn Hibbân, Sahih, ll/20.).

Izraz 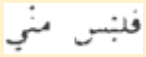

“nije od mene“ u ovom hadisu znači 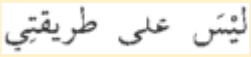

“nije na putu kojim ja idem“. Zato su naši hanefijski učenjaci rekli:Brak je vrliji od povlačenja u osami posvećivanjem dobrovoljnih činova ibadeta.

[4/194]

Šâfiîa (r.a.h.) je, sa druge strane, rekao: “Bolje je za osobu da se povuče iz svih poslova i posveti se isključivo ibadetu Allahu Teâlâ. Međutim, ovo isključuje situaciju u kojoj se osoba ne može zaštititi od žena i ne može pokazati strpljenje u posvećivanju ibadetu Allaha Teâlâ“. Kao dokaz za ovaj stav, Šâfiîa (r.a.h.) navodi da se 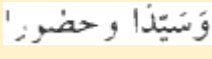

hvali zbog toga što je “nežan i čedan“. Izraz 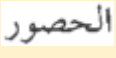

ovde znači “osoba koja, uprkos moći i sposobnostima, ne prilazi ženama i zna kako da se zaštiti od njih“. Ovo ukazuje da je ova situacija vrlija.Štaviše, brak je vrsta međuljudskog odnosa (Muamelat). Može se dogoditi između muslimana i nemuslimana. Svrha je ovde da se ugasi pohota. To je nešto čemu ljudska priroda teži, i ispunjavanjem ovoga, osoba direktno čini nešto za sebe. Međutim, posvećenost osobe ibadetu Alahu Teâlâ znači otpor željama svog ega. U ovom slučaju, osoba se bavi Alah-ovim Teâlâ stvaranjima radi Svemogućeg Alaha. Svemogući Alah kaže:

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

56. Džine i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju, [ez-Zarijat, 51/56].

Prema ovom ajetu, posvećenost osobe ibadetu Allaha Teâlâ je vrlinija. Međutim, ovo isključuje nemogućnost osobe da zaštiti svoj ego od žena. U ovom slučaju, značenje zaštite svoje religije i svog ega od preljube nalazi se u braku. Jer je Umer (r.a.h.) rekao: "Ko se oženi, štiti dve trećine svoje religije. Da bi zaštitio preostalu trećinu, neka se boji Allaha Teâlâ“. Zato je brak vrliniji za ovu osobu.

Dokaz za nas hanefije po ovom pitanju je hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.):

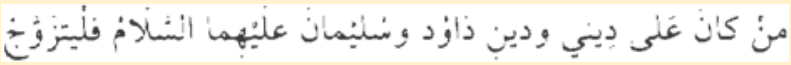

"Neka se oženi/uda oni koji su moje religije, religije Davuda i Sulejmana“.[295]

(295. Ali el-Muttakî, Kenzu'l-Ummal, XVl/285.).

Sam Resûllullah (s.a.v.s.) se oženio brojnim ženama koje su mu bile dozvoljene u okviru legitimnih granica. Ne može se reći da se Resûllullah (s.a.v.s.) oženio ovim ženama zato što nije mogao da kontroliše svoje želje. Jer, želja sopstva za ženama nestaje sa samo jednom ženom. Zato, to što Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije zadovoljan samo jednom ženom ukazuje da je brak vrliji. Korišćenje situacije Resûllullaha (s.a.v.s.) kao dokaza je važnije od korišćenja Jahjine situacije kao dokaza. Štaviše, u Jahjinoj religiji, život u samoći (izolacija) bio je vrliji od života među ljudima (izolacija). Međutim, u našoj religiji i zakonu, kao što pokazuje Poslanikov hadis:

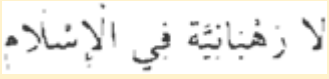

"U islamu nema uzdržavanja od braka“296, "druženje“ je vrlija od "izolacije“.

(296. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/82).

Gore smo pomenuli da brak obuhvata niz koristi. Kao što preferiraju Pravoverne halife, brak je bolji od bavlenja dobrovoljnih činova ibadeta. Svrha bračnog ugovora nije da eliminiše pohotu. Umesto toga, njegova svrha je da obuhvati razloge za koristi objašnjene gore. Međutim, Svemogući Allah je takođe povezao eliminisanje pohote sa brakom kako bi podstakao i one koji posluju i one koji ne posluju. On Teâlâ podstiče poslušne iz verskih razloga i svrha, a neposlušne da zadovolje svoju pohotu. Ovo je slično vođstvu, gde se želja za položajem i moći eliminiše. Zaista, ego želi da vlada upotrebom sile i vođenjem vojske više nego što želi brak. Međutim, svrha vođstva nije da eliminiše želju za položajem i moći. Umesto toga, to je da demonstrira upravlanje zasnovano na istini i pravdi. Međutim, iako je korist od ibadeta za obožavaoca ograničena, a korist od braka nije ograničena samo na osobu koja se venčava već se proteže na druge koliko je to moguće, Svemogući Allah je spojio vođstvo sa željom za autoritetom kako bi i neposlušne i poslušne doveo pod Svoju komandu i ohrabrio i poslušne i neposlušne da to čine.

[4/195]

Korist od ibadeta pripada samo onome ko ga obavlja. Međutim, korist od braka nije isključiva za onoga ko se ženi. Ona dopire i do drugih. Što je korisniji, to je vrliji. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

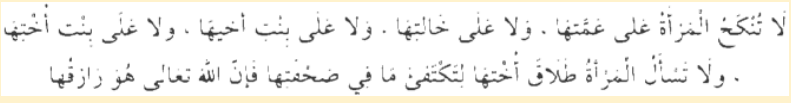

"Čovek se ne može ženiti sa svojom halom (oćeva sestra), tetku, ćerku svog brata ili ćerku svoje sestre. Žena ne može tražiti od muža svoje sestre da se razvede od nje kako bi ispraznila domaćinstvo svoje sestre (koja bi postala njegova druga žena ako bi se udala za njega) (tako da izdržavanje ostane na njoj). Zaista, Allah Teâlâ daje njoj opskrbu.“.[298]

(298. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/489; Buhârî, Nikâh, 28; Muslim, Nikâh, 37, 51; Nesâî, Buyû' 19; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/345.).

Brak sa bliskim rođakom

Ovaj hadis su preneli as'habi Hz.İbn Abbâs i Džabir. (r.a.h.) Ovaj se rivâjet smatra dobro poznatim (meshur) hadisom. Učenjaci su ga prihvatili i primenili kao takvog. Prema hanefijskoj školi, ovaj i slični hadisi su dokazi kojim je dozvoljeno dodavati prsude knjizi Allaha Teâlâ na osnovu njih. Štaviše, prema ovom hadisu, zabranjeno je čoveku da se ženi svojom halom ili tetkom. To je zato što je zabrana data u deklarativnom raspoloženju. Ovo je najjasniji oblik zabrane, baš kao što se imperativni izrazi daju u deklarativnom raspoloženju. ajeti Allaha Teâlâ su:

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

228. Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar. [el-Bekara, 2/228].

i

وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ ۚ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ ۚ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

233. Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine onima koji žele da dojenje potpuno bude. Otac djeteta ih je dužan prema svojoj mogućnosti hraniti i odijevati. Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih: majka ne smije trpiti štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta. I nasljednik je dužan sve to. A ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče dijete odbiti, to nije grijeh. A ako zaželite da djeci svojoj dojilje nađete – pa, nije grijeh kada od srca ono što ste naumili dadete. Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite. [el-Bekara, 2/233].

Zabrana u hadisu zahteva da bude haram (zabranjeno). Zatim se navodi da ova zabrana ima dva aspekta. S'hodno tome, zabrana je ili preterano naglašena izjava u objašnjavanju harama, ili je usmerena na otklanjanje zabune u razumevanju značenja. Ovde se može (pogrešno) protumačiti na sledeći način: Nije dozvoljeno robu da se ženi sa slobodnom ženom, ali je dozvoljeno slobodnoj ženi da se uda za roba; slično ovome, nije dozvoljeno bratovoj ćerki (nećakinji) da se uda za amidžom, ali je dozvoljeno amidži da se uda za bratovu ćerku da bi se pokazala superijornost amidže. Resûllullah (s.a.v.s.) je izjavio da je to haram u oba aspekta.

Izraz u gore pomenutom hadisu وَلَا تَسْأَلِ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا " ... Žena ne može tražiti od muža svoje sestre da se razvede ...“[299] je takođe zabrana u obliku izveštaja. Postoje dva tumačenja ovoga. Prema prvom tumačenju, namera ovog izraza je sestra u veri (verska sestra). To jest, osoba može imati dve žene koje izdržava i obezbeđuje. Jedan primer je kada žena dođe svom mužu i kaže: "Razvedi se od moje supružnice da bi njen deo nasledstva prešao na mene“. Ovo je zabranjeno jer izaziva međusobnu zavist i mržnju. Resûllullah (s.a.v.s.) je rekao:

لا تحاسدوا ، ولا تباغضوا وكونوا عباد الله إخوانًا

"Ne zavidite jedni drugima i ne mrzite jedni druge! O Allah-ove sluge, budite braća“.[300]

(299. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/489; Buhârî, Nikâh, 28; Muslim, Nikâh, 37, 51; Nesâî, Buyû‘ 19; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, V/345.).

(300. Ahmed b. Hanbel, Musned, lll/225; Buhârî, Adâb 62; Muslim, Birr ve's-Sila 28; lbn Mâce, Dua 5; Ebû Dâvûd, Adab 47; Tirmizî, Birr ve's-Sila 24.).

Prema drugom tumačenju, ovo se odnosi na braću i sestre po krvi i poreklu. To je slučaj kada jedna od sestara dođe mužu svoje sestre (deveru) i kaže: "Razvedi se od moje sestre i oženi se samnom, jer sam ja pogodnija za tebe“. Ovo je takođe zabranjeno jer prekida srodničke veze između dve sestre. Prekid porodičnih veza je među stvarima koje su proklete. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je aludirao na ovo u nekim svojim hadisima i rekao:

إنكم إذا فعلتم ذلك قطعتم أرحامهن

"Ako to uradite, prekinut ćete srodničke veze“.[301]

(301. Abdurrezzak, Musannef, Vl/263; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, Xl/337.).

Izraz لتكتفئ ما في صحفتها "isprazniti sestrino domaćinstvo“ u hadisu znači "biti u stanju da uzmeš ono što pripada sestri i daš sebi“. Ovaj se izraz takođe pojavljuje kao لتكفئ . Oba oblika se koriste sa leksičke perspektive. S'hodno tome, kaže se كفأت القدر "Ispraznio sam posudu“, što ima isto značenje kao أكفأتها koje se koristi kada se posuda naginje da bi se ispraznilo ili ispraznio njen sadržaj. U nekim rivâjetima hadisa, to je zapisano kao لتكفت ما في صحفتها .

To takođe znači "biti zadovoljan onim što ti je Allah Teâlâ dao“. Jer je Allah Teâlâ onaj koji obezbeđuje izdržavanje te žene. Reč الصحفة u ovom izrazu takođe znači udeo i deo. S'hodno tome, hadis obuhvata i definitivnu presudu i značenje koje uključuje savet i preporuku. Izraz "Svemogući Allah obezbeđuje svoju opskrbu“ je opomena i savet. Izraz لا تسأل sadrži preporučeno (mustehab) delo. Jer, ako žena to uradi, postaje dozvoljeno.

Međutim, ona to ne bi trebalo da uradi. Izjava لا تنكح المرأة على عمتها "Čovek se ne može oženiti sa svojom tetkom“ sadrži definitivnu presudu. S'hodno tome, ako to učini, brak nije dozvoljen prema hanefijskoj školi mišlenja.

[4/196]

Uthman el-Bati (r.a.h.) je izjavio da je ovo dozvoljeno ženama koje nisu sestre. Jer, ono što je zabranjeno dokazima jeste istovremeni brak dve sestre sa istim muškarcem. Prema njemu, ovo takođe ukida presudu ajeta Allaha Teâlâ:

وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۖ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمۡ أَن تَبۡتَغُواْ بِأَمۡوَٰلِكُم ۞ مُّحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَۚ فَمَا ٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِهِۦ مِنۡهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةٗۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا تَرَٰضَيۡتُم بِهِۦ مِنۢ بَعۡدِ ٱلۡفَرِيضَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا

24. i udate žene, osim onih koje zarobite; to su vam Allahovi propisi – a ostale su vam dozvoljene, ako želite da im vjenčane darove date i da se njima oženite, a ne da blud činite. A ženama vašim s kojima ste imali bračne odnose podajte vjenčane darove njihove kao što je propisano. I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite. Allah zaista sve zna i mudar je. [en-Nisa, 4:24].

Međutim, nije dozvoljeno ukinuti presudu Knjige (Kur'ana) jednim hadisom. Zato mi hanefiti kažemo da je ovaj hadis autentičan i prihvatljiv; treba ga se pridržavati. Uzimajući u obzir dobro poznatu prirodu hadisa, kažemo da je, prema nama hanefijama, dozvoljeno ukinuti presudu Knjige njime. Ili kažemo: Ovaj hadis razjašnjava presudu u Knjizi, a ne ukida njenu presudu. Jer je dozvoljenost u Knjizi ograničena implicitnim uslovom. To je izraz koji se pominje u nastavku ajeta:

" ... أَن تَبۡتَغُواْ بِأَمۡوَٰلِكُم مُّحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَۚ ..." - " ... ako želite da im vjenčane darove date i da se njima oženite, a ne da blud činite. ...". [en-Nisa, 4:24]. Shodno tome, uslov koji se ovde postavlja je nejasan. Dotični hadis je izgovoren da bi se otklonila ova dvosmislenost u Knjizi. Jer, kao što se kaže u ajetu:

بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ

44. jasne dokaze i knjige. A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili. [en-Nahl, 16/44].

Resûllullah (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) je poslat kao Poslanik koji objašnjava. Ili možemo reći da ovaj hadis potvrđuje zabranu pomenutu u Knjizi. Uzvišeni Allah je takođe pomenuo zabranu zajedničkog braka sa dve sestre među onima sa kojima je brak zabranjen.Jer, postoji srodnička veza između dve sestre koju je obavezno održavati, a zabranjeno prekidati, a prekidanje ove veze je zabranjeno. Kod zajedničkog braka sa dve sestre, baš kao i u slučaju supružnika, međusobne mržnje i odbojnosti između njih, uključen je prekid ove veze. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) kaže da je svako srodstvo koje je obavezno održavati srodstvo koje zabranjuje sestrama da budu pod jednim bračnim ugovorom. Nastavak srodničke veze između amidže i ćerke brata je takođe obavezan. Čak i ako je jedan muškarac, a drugi žena, nije dozvoljeno da se muškarac oženi ženom kako bi sačuvao srodničku vezu. Čak i ako je poseduje kao robinju, mora je osloboditi kako bi sprečio prekid srodničke veze. Zato se ne kaže da hadis negira zabranu pomenutu u Kur'anu, već da je pojačava i razjašnjava.

Pitanje dopuštenja i ravnopravnosti pri udaji neudate devojke

Od Umera (r.a.h.) se prenosi da je rekao:

لَأَمْنَعَنَّ النِّسَاءَ فُرُوجَهُنَّ إِلَّا مِنَ الْأَكْفَاءِ

"Sprečit ću ženama da se udaju osim onih koje su joj ravne".[302]

(302. Abdurrezzak, Musannef, Vl/152; lbn Ebû Şeybe, Musannef, IV/52; Dârekutnî, Sunen, lll/298; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/133.).

Ovaj nam hadis ukazuje da šef države ima autoritet u braku. Jer je Umer (r.a.h.) ovde povezao zabranu sa sobom. To je moguće samo kroz autoritet šefa države. Ovaj hadis je takođe dokaz da je jednakost u braku nešto što treba uzeti u obzir. Jer, žena se ne može sprečiti da se uda za nekoga ko joj je ravan. Bračni ugovor je zaključen kada žena želi i prihvati ga. Od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) se prenosi da je rekao:

الْبِكْرُ تُسْتَأْمَرُ فِي نَفْسِهَا وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا وَالثَّيِّبُ تُشَاوَر

"Traži se dozvola device (u pitanjima braka). Njena ćutnja je njena dozvola. Udovica se takođe konsultuje po ovom pitanju".[303]

(303. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/362; Buhârî, Nikâh 42; Muslim, Nikâh 64; Ibn Mâce, Nikâh 11; Ebû Dâvûd, Nikâh 23; Tirmizî, Nikâh 18; Nesâî, Nikâh 33.).

Izraz تُسْتَأْمَرُ فِي نَفْسِهَا "traži se njena dozvola" u ovom hadisu znači "traži se njena dozvola u vezi sa njenim sopstvenim brakom". Hadis je takođe dokaz da nijedan od staratelja devojke, bilo da je to njen otac ili bilo ko drugi, nema pravo da je uda bez njene dozvole. Značenje izraza u hadisu je taj da devojčin osećaj stida ne bi trebalo da je spreči da da negativan odgovor i da ne bi trebalo da izgubi podršku svojih staratelja kada izrazi da ne želi ovaj brak odbijanjem ponude. Takođe je rečeno da se ova dozvola traži od devojke kada je sama, a ne pred ljudima. وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا - "Njeno odobrenje je njena tišina"

ili "njena tišina je dozvola", u nekim rivâjetima سُكُوتُهَا رِضَاهَا "njena tišina je njen pristanak", pokazujući da je devojčin pristanak uslov u braku i da njena tišina znači da ona pristaje na brak. Prema jednom predanju,

Hz.Aiša (r.a.h.) je rekla;

يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّهَا تَسْتَحْيِي فَتَسْكُتُ ، فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُكُوتُهَا رِضَاهَا

"O Allah-ov Poslaniče! "Ona (devojka) je stidljiva i ćuti iz stidljivosti", na šta je Allah-ov Poslanik (s.a.v.s.) rekao: "Njeno ćutnje je njen pristanak".[304]

(304. Ahmed b. Hanbel, Musned, II/229; Buhârî, Nikâh 42; Muslim, Nikâh 65; Ibn Mâce, Nikâh 11; Nesâî, Nikâh 34; Ibn Hibbân, Sahih, IX/394.).

Značenje ovog izraza je: Ova devojka se stidi da otvoreno kaže da želi muškarca (da želi da se uda za njega). Ako se traži njena dozvola, ona može odgovoriti na dva načina: da ili ne. U ovom slučaju, njeno ćutanje označava da je njen osećaj skromnosti sprečava da da odgovor, čime ukazuje na njen pristanak.

Ćutanje devojke nije isto što i njeno odbijanje da se uda ili okretanje, jer okretanje الْإِبَاءُ, znači da se stidi da izrazi da ne želi muškarce. S druge strane, ćutanje devojke je kao ćutanje komšije koji ima pravo preče kupovine i ćuti nakon što je prodaja kuće završena. Ona je pristala na prodaju. Ćutanje devojke je takođe dokaz da ona pristaje na brak. Slično, isto je kada gospodar, nakon što je svedočio pravnoj transakciji svog roba, ne zabrani mu to, već ćuti.

Udovičina ponovna udaja

Izraz وَالثَّيِّبُ تُشَاوَرُ "Traži se mišlenje udovice u vezi sa njenim brakom“ dokaz je da sama ćutnja udovice nije dovoljna. Jer, konsultacije su u obliku "mufâala“. Čin traženja mišenja, može se odvijati samo kroz razgovor između obe strane.

[4/197]

Šâfiîa (r.a.h.), uzimajući jasnu formulaciju ovog hadisa kao dokaz, izjavio je da niko ne može udati devojku koja je ostala udovica u mladosti dok ne dostigne zrelost, i da treba tražiti njeno mišlenje u vezi sa njenim brakom.

Mi, hanefijski učenjaci, kažemo: Reč وَالثَّيِّبُ تُشَاوَرُ u hadisu se odnosi na udovicu koja je sposobna da bude konsultovana. S'hodno tome, žena koja je postala udovica u mladosti nije sposobna da bude konsultovana (PS: Samir B: Ovde se verovatno misli na sposobnost "dok ne dostigne zrelost“.) i da se presuda hadisa ne odnosi na nju.Prema Ibrahimu el-Nahaiju, on je rekao: "Dozvola se mora tražiti od device za brak, jer može imati manu ili bolest za koju samo ona zna“. Mana ili bolest na koju se ovde odnosi je nešto poput sraslih genitalija (vagine) ili ciste, čira ili druge abdominalne bolesti. Navodi se da samo sama devojka može znati za ovo. Ako se žena uda bez svog pristanka, svrha braka nije ispunjena. Njena čast i ugled su povređeni. Takođe je moguće da žena ne želi muškarce zbog nedostatka amnionske tečnosti u materici itd. Ako se žena uda bez svog pristanka u takvoj situaciji, neće moći da uspostavi dobar odnos i intimnost sa svojim mužem. Takođe se kaže da možda ženino srce pripada nekom drugom, i u takvom slučaju, ako se uda bez svog pristanka, neće moći da uspostavi dobar emocionalni odnos sa svojim mužem. U ovom slučaju, pošto je njeno srce naklonjeno nekom drugom, postoji mogućnost nevolje. Ko može pružiti više iscelenja za ljubavnu bolest? Od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) se prenosi da je rekao:

لَا تُنْكَحُ الْأَمَةُ عَلَى الْحُرَّةِ وَتُنْكَحُ الْحُرَّةُ عَلَى الْأَمَةِ

"Rob se ne može ženiti sa slobodnom ženom. Slobodna žena može se udati za roba“.[305] Ovaj hadis je dokaz da se rob ne može ženiti sa slobodnom ženom. Ova je zabrana utvrđena šerijatom bez obzira da li slobodna žena pristaje ili ne. Ovo je stav hanefijske škole.

Pitanje braka između slobodne žene i roba

Mâlik (r.a.h.) je rekao: "Dozvoljeno je ako slobodna žena pristane“, objašnjavajući razlog za ovaj stav na sledeći način:"Jer je zabrana ovog braka pravo slobodne žene, a ne svih“. Prema Mâliku (r.a.h.), ako muškarac može da se oženi robinjom pre nego što ona stekne slobodu, onda je jedina preostala opcija da je oženi nakon što ona stekne slobodu. U oba slučaja, ugovor je validan. Zaključak je da je zabrana ovde pravo slobodne žene. Muž može biti zabrinut da bi mogla nastati situacija koja bi mogla dovesti do nedostatka u poreklu njegove slobodne žene. Saglasnost slobodne žene eliminiše ovu zabrinutost. Međutim, mi hanefije kažemo sledeće po ovom pitanju: Zabrana ovde nije pravo slobodne žene. Jer robinja nije među zakonitim ženama koje se mogu smatrati slobodnim ženama; ona ima poseban status od njih. Zbog ropstva robinje, dozvoljenost ovde, kao što će biti objašnjeno kasnije, je samo polovina dozvoljenosti slobodne osobe, baš kao što je i za muške robove. Zato, ako neko oženi robinju pored svoje slobodne žene, to je situacija koju je dodao slobodnim ženama. Ta se robinja ne može smatrati dozvoljenom.

Ovo značenje se ne može otkloniti time što slobodna žena pristane da se njen muž oženi robinjom pored nje. Zato, bračni ugovor takođe nije dozvoljen. Zato što hadis ukida presudu u Knjizi, ili, kako je objašnjeno u prvom hadisu, pojašnjava opštu presudu u Knjizi ograničavajući je. Štaviše, formulacija hadisa je takođe preneta od Hz.Alije (r.a.h.). On je ovim rečima dodao: "Slobodna žena ima dve trećine udela (u nasledstvu); robinja ima jednu trećinu udela". Ovo je stav koji mi pravno prihvatamo. Zato što "udeo" ovde ukazuje na dozvoljenost. Brak je, u stvari, zasnovan na ovom temelju dozvoljenosti. Udeo robinje ovde je polovina udela slobodne žene.Neki su učenjaci rekli da, baš kao što se jednakost potrebe i imovine uzima u obzir u pitanjima izdržavanja, tako bi trebalo da budu jednaki i udeli između slobodne žene i robinje. Međutim, mi hanefijski učenjaci kažemo: Nema jednakosti među njima u pogledu izdržavanja. Jer, slobodna žena ima pravo na svoje izdržavanje kao i na izdržavanje svog sluge. Nasuprot tome, robinja ima pravo samo na kuću koju je njen gospodar pripremio za nju i njenog muža kao izvor izdržavanja.

Situacija ženidbe sa maćehom

Od Hz.İbn Abbâsa (r.a.h.) se prenosi da je rekao: Tokom predislamskog doba, neki Arapi su smatrali da je dozvoljeno oženiti se ženom svog oca. Kada bi otac umro, pravo da se oženi njegovom ženom nasleđivao je sin. Nakon toga, Uzvišeni Allah je rekao:

وَلَا تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَمَقۡتٗا وَسَآءَ سَبِيلًا

22. I ne ženite se ženama kojima su se ženili očevi vaši – a što je bilo, bit će oprošteno; to bi, uistinu, bio razvrat, gnusoba i ružan put. [en-Nisa, 4/22].

i sledeći ajet:

On Teâlâ je objavio presudu

حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمۡ أُمَّهَٰتُكُمۡ وَبَنَاتُكُمۡ وَأَخَوَٰتُكُمۡ وَعَمَّٰتُكُمۡ وَخَٰلَٰتُكُمۡ وَبَنَاتُ ٱلۡأَخِ وَبَنَاتُ ٱلۡأُخۡتِ وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِيٓ أَرۡضَعۡنَكُمۡ وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ وَأُمَّهَٰتُ نِسَآئِكُمۡ وَرَبَٰٓئِبُكُمُ ٱلَّٰتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِي دَخَلۡتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمۡ تَكُونُواْ دَخَلۡتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ وَحَلَٰٓئِلُ أَبۡنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ مِنۡ أَصۡلَٰبِكُمۡ وَأَن تَجۡمَعُواْ بَيۡنَ ٱلۡأُخۡتَيۡنِ إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا

23. Zabranjuju vam se: matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše, i sestre očeva vaših, i sestre matera vaših, i bratične vaše, i sestrične vaše, i pomajke vaše koje su vas dojile, i sestre vaše po mlijeku, i majke žena vaših, i pastorke vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose – ali ako vi s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh – i žene vaših rođenih sinova, i da sastavite dvije sestre – što je bilo, bilo je, Allah zaista prašta i samilostan je – [en-Nisa, 4/23].

[4/198]

Tokom predislamskog doba, Arapi su bili podeljeni u dve grupe po ovom pitanju. Jedna grupa je verovala da se očeva žena može ostaviti kao nasleđe, govoreći: Osoba ostavlja svom detetu, koje nije od njegove trenutne žene, pravo da se oženi njegovom ženom posle njega, baš kao što ostavlja svoju imovinu. To dete može imati seksualne odnose sa svojom maćehom, očevom ženom, bez potrebe za novim ugovorom, bez obzira da li ona pristaje ili ne.

U vezi sa ovim pitanjem, objavljen je ajet:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ كَرۡهٗاۖ وَلَا تَعۡضُلُوهُنَّ لِتَذۡهَبُواْ بِبَعۡضِ مَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ مُّبَيِّنَةٖۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِن كَرِهۡتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا وَيَجۡعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيۡرٗا كَثِيرٗا

19. O vjernici, zabranjuje vam se da žene kao stvari nasljeđujete, preko volje njihove, i da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onoga što ste im darovali prisvojite, osim ako budu očito zgriješile. S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao. [en-Nisa, 4/19].

Druga grupa Arapa je verovala da će očeva žena postati zakonita za očevog deteta kroz novi bračni ugovor i da dete ima više prava i ovlašćenja od drugih da je uzme kad god poželi. I u vezi sa ovim pitanjem je objavljen ajet:

وَلَا تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَمَقۡتٗا وَسَآءَ سَبِيلًا

22. " I ne ženite se ženama kojima su se ženili očevi vaši – a što je bilo, bit će oprošteno; ...". [en-Nisa, 4/22].

U predislamskom dobu, dete koje bi se oženilo ženom svog oca nakon njegove smrti nazivalo se "makt". Uzvišeni Allah, u nastavku gornjeg ajeta, ukazuje na ovo ajetom:

"... إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَمَقۡتٗا وَسَآءَ سَبِيلًا ..." - " ... to bi, uistinu, bio razvrat, gnusoba i ružan put. ...". [en-Nisa, 4/22].

Značenje Allah-ovih Teâlâ reči u ajetu (إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۚ) je: "Ako pustiš one koje si oženio/oženila nakon što si znao/znala da je to zabranjeno, nećeš biti odgovoran/odgovorna za ono što si uradio/činila u predislamskom dobu". Dalje je rečeno da ovaj ajet:

وَلَا تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَمَقۡتٗا وَسَآءَ سَبِيلًا

22. " I ne ženite se ženama kojima su se ženili očevi vaši – a što je bilo, bit će oprošteno;". [en-Nisa, 4/22].

znači: "Takođe si odgovoran/odgovorna za ono što si uradio/činila u prošlosti." Jer, prema ovome, reč: إِلَّا u ajetu:

وَمِنۡ حَيۡثُ خَرَجۡتَ فَوَلِّ وَجۡهَكَ شَطۡرَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۖ وَحَيۡثُ مَا كُنتُمۡ فَوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ شَطۡرَهُۥ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيۡكُمۡ حُجَّةٌ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنۡهُمۡ فَلَا تَخۡشَوۡهُمۡ وَٱخۡشَوۡنِي وَلِأُتِمَّ نِعۡمَتِي عَلَيۡكُمۡ وَلَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ

150. I iz svakoga mjesta u koje dođeš, ti lice svoje Svetom hramu okreni, i gdje god se nalazili, vi lica svoja prema toj strani okrenite, da vam ljudi ne bi imali šta prigovoriti, osim inadžija između njih – njih se ne bojte, Mene se bojte! – da bih blagodat Svoju prema vama upotpunio i da biste na Pravome putu bili. [el-Bekare, 2/150],

ponekad znači "**lâ-ne**", a u ovom slučaju, značenje je sledeće: "Nakon što se u ajetu navede da je to zabranjeno, početak ugovora sklopljenog unapred nije dozvoljen. Ponovo, nakon što se u ajetu navede da je to zabranjeno, zabrana ovde zabranjuje takvu stvar na početku braka. U suprotnom, nije dozvoljeno zadržati ženu koja je ranije bila udavata, tako da čovek ne bi imao/imala pomisao na nastavak braka sa onima koji su ranije bili u braku".

One koje se ne mogu udati (Muharremât)

U vezi sa ajetom:

" حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَـٰتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ ...“ - " Zabranjuju vam se: matere vaše, i kćeri vaše, ...“ [en-Nisa, 4/23], ovaj ajet pojašnjava žene sa kojima je brak zabranjen. S'hodno tome, postoji četrnaest žena sa kojima je brak zabranjen. Sedam od njih je zabranjeno zbog porekla, a ostalih sedam je zabranjeno iz određenih razloga.

Oni sa kojima je brak zabranjen zbog porekla

1). Oni kojima je zabranjeno poreklo.[306]

Majke

a). Majke, prema ajetu: " حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَـٰتُكُمْ ...“ - " Zabranjuju vam se: matere vaše, ...“ [en-Nisa, 4/23],- Osobi je zabranjena majka. Slično tome, prema onima koji kažu da je "dozvoljeno na dva različita mesta, jednom rečju, podrazumevati i doslovno i metaforičko značenje“, bake po ocu ili bake po majci su takođe zabranjene. Jer, kažu da su bake po ocu ili majci takođe zabranjene ajetom; izraz "majke“ metaforički uključuje i izraz "deda/baka po majci“.

b). Druga grupa onih sa kojima je osobi brak zabranjen u ajetu su njegove ćerke. Ovde, baš kao i kod majki, zabrana braka sa ćerkama, sinovima i tako dalje, nadole, utvrđena je ajetom. Jer imenica u ajetu: " بَنَاتُكُمْ “ - "vaše ćerke“, metaforički obuhvata sve nadole, kao što su ćerke. Prema drugom gledištu, zabrana braka sa ćerkama i onima nižim po rođenju zasniva se na konsenzusu, kao što smo ranije objasnili.

(306. Reč النسب je pogrešno napisana kao السبب u štampanoj verziji, ali se u rukopisu ispravno pojavljuje kao انسب .).

Može li čovek da oženi svoje ćerke?

Međutim, prema onima koji kažu "reč ne može biti i bukvalno i figurativno namenjena“, i na osnovu konsenzusa, bake po ocu i majci su takođe zabranjene. Jer su majke primarni srodnici, i one su te čije je značenje bukvalno naznačeno ovim imenom. Ovo obuhvata sve majke. Međutim, ime "ummehât“ ovde, prema popularnoj upotrebi, ne odnosi se na druge, već na najbliže majke (ummu-edna). S'hodno tome, ajet bukvalno uključuje i bake po ocu i majci.

b). Druga grupa onih kojima je zabranjeno da se udaju u ajetu su ćerke. Ovde, baš kao i kod majki, zabrana braka sa ćerkama ćerki, ćerkama sinova i tako dalje je takođe utvrđena ajetom.

Jer imenica " بَنَاتُكُمْ “ - "vaše ćerke“ u ajetu, metaforički, uključuje sve nadole, poput ćerki ćerki. Prema drugom gledištu, zabrana braka sa ćerkama ćerki i onima nižeg porekla, zasnovana je na konsenzusu, kao što smo prethodno objasnili.

Brak sa sestrama

c). Treća grupa onih sa kojima je brak zabranjen su sestre. Zabranu njihovog braka navodi Uzvišeni Allah u ajetu:

"... وَأَخَوَٰتُكُمْ ..." - "... i vaše sestre su vam zabranjene".

Sestre su podeljene u tri grupe: sestre (od oba roditelja) sestre (po majci), i setre (po ocu), a sve su zabranjene ajetom. Sestrinstvo se definiše kao bliskost (zajedništvo) u materici ili u muškim slabinama. Zato je ajet: أَخَوَٰتُ pravo značenje. Ove tri grupe takođe uključuju sestre.

[4/199]

Da li je dozvoljeno oženiti se hallama (očeve sestre)?

d). One su halle po očevoj strani. Zabrana njihovog braka je utvrđena u ajetu izrazom "tvoje tetke po očevoj strani". Ovaj izraz وَعَمَّٰتُكُمْ u ajetu uključuje očeve sestre po očevoj i majčinoj strani, očeve sestre po očevoj strani i očeve sestre po majčinoj strani.

Da li je dozvoljeno oženiti se svojim tetkama?

e) One su tetke. Njihova zabrana se izražava izrazom وَخَٰلَٰتُكُمْ - "vaše tetke". Ovaj koncept obuhvata majčine sestre (i po ocu i po majci), polusestra sa očeve strane i također polusestre sa majčine strane.

Da li je brak sa nećakama dozvoljen?

f) Ćerke brata (nećake). Zabrana je utvrđena u stihu izrazom وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ - "kćeri brata". Ovo uključuje ćerke braće (po oba roditelja), polubraće (po ocu) i polubraće (po majci).

Oni koji se iz nekog razloga ne mogu ženiti/udavati: Dojilje, hraniteljska braća i sestre.

g) Kćeri sestara; zabrana u ajetu je utvrđena izrazom وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ "kćeri sestara". Ova zabrana uključuje kćeri punih sestara, kćeri polusestara i polusestre.

2) One sa kojima je brak zabranjen zbog određenog razloga su sedam kategorija:

a) Majke hraniteljice

b) Sestre hraniteljice. Zabrana njihovog braka pominje se u ajetu izrazom:

"... وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ ...". - "... bratične vaše, i sestrične vaše, i pomajke vaše koje su vas dojile, ...", [en-Nisa, 4/23].

Ukratko, onima kojima je zabranjeno poreklo, zabranjeno je i dojenje. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ

"Onima kojima je zabranjeno poreklo, zabranjeno je i dojenje".[307]

(307. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/131; Buhârî, Nikâh 21; Muslim, Rada' 12; Ibn Mâce, Nikâh 34; Ebû Dâvûd, Nikâh 6; Tirmizî, Rada' 1; Nesâî, Nikâh 49.).

c) Majka sopstvene žene (svekrva). Ko se oženi ženom, majka njegove žene postaje mu zabranjena. Ovo je zabranjeno u ajetu: "... أُمَّهَـٰتُ نِسَآئِكُمْ ...“ - "... majke žena vaših, ...“, [en-Nisa, 4/23].

Prema nama hanefijama, ova se zabrana primenjuje samo putem bračnog ugovora. Bišr el-Murejsî i Ibn Šudža (neka im se Allah Teâlâ smiluje) kažu da se brak ne uspostavlja bez seksualnog odnosa.Ovo je takođe jedan od stavova šafiijske škole. Stav koji preferira hanefijska škola je takođe stav as'haba Umera i Hz.İbn Abbâs (r.a.h.). Ibn Mes'ûd (r.a.h.) je takođe usvojio ovaj stav kada je razgovarao o tome sa Umerom (r.a.h.).Stav koji preferira šafijska škola je stav as'haba Hz.Alije i Zejda b. Thabita (r.a.h.). Oni su ovaj stav potkrepili ajetom: "... أُمَّهَـٰتُ نِسَآئِكُمْ ...“ - "... majke žena vaših, ...“, [en-Nisa, 4/23]. Ako se uslov ili izuzetak u izjavi ponavlja uzastopnim, pravilnim rečima i pripisuje jedan drugom, to se odnosi na sve one koji su ranije pomenuti (u ajetu).Mi hanefije, međutim, navodimo hadis Abdullaha b. Umera (r.a.h.) kao dokaz po ovom pitanju. Prema ovome, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: On naređuje:

مَنْ تزوَّجَ امرأةً حُرِّمتْ عليْه أُمُّهَا دخلَ بها أوْ لَمْ يدخُلْ وحُرِّمتْ عليْه ابْنتُهَا إنْ دَخَلَ بها

"Ko god se oženi ženom, bez obzira da li je imao polni odnos sa njom ili ne, njena majka mu je zabranjena. Ako je imao polni odnos, onda mu je zabranjena i njena ćerka“.[308]

(308. İbn Ebû Şeybe, Musannef, IV/54; Tirmizî, Nikâh 26; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/160.).

İbn Abbâs (r.a.h.) kaže da je izraz أُمُّ المَرْأة - "majka žene kojom se ženi“ dvosmislen i otvoren za tumačenje. Prema tome, šafiije su izraz koji je Allah Teâlâ učinio dvosmislenim učinile još dvosmislenijim. Međutim, gore pomenuti uslov se tumači kao الرَّبائب - "pastorke supružnika“, a ne الأمهات - "vaše majke“. To je ono što je jasno sa lingvističke tačke gledišta. Reč u izrazu Allaha Teâlâ: ﴿أُمَّهَٰتُ نِسَائِكُمْ﴾ - "majke žena koje si oženio“ je napravljena sa kesrom (kratkim samoglasnikom) putem نِسَائِكُمْ posesivne konstrukcije (izafet). Izraz مِنْ نِسَائِكُمْ koji sledi u ajetu takođe se gradi sa kesrom pomoću predloga مِنْ (harf-i džeri). Reči koje su napravljene sa kesrom zbog dve različite čestice ne kvalifikuju se istim kvalitetom. Zar ne vidite, gramatički gledano, da je netačno reći: مَرَرْتُ بِزَيْدٍ إِلَى عَمْرٍو الظَّرِيفَيْنِ - "Posetio sam Zejda, koji dobro govori, i Amra“. Osnovni princip u jeziku je da proizvod (onaj na koji utiče) ne bi trebalo da pripada dvama agentima (onima koji utiču). Ako u ajetu pomenemo izraz: رَبَائِبُكُمْ -"tvoje pastorke od tvoje udate žene“, izraz مِنْ نِسَائِكُمْ -"tvoje žene“ bi imao i samoglasnik مِنْ i posesivnu konstrukciju sa kesrom (samoglasnikom). Ovo nije dozvoljeno. Dakle, izraz وَرَبَائِبُكُمْ - "tvoje pastorke od tvoje udate žene“ u ajetu počinj hrfom وَ. Kao što je rekao Hz.İbn Abbâs (r.a.h.), izraz أُمَّهَاتُ النِّسَاءِ - "majke vaših žena“ je dvosmislen.

[4/200]

Situacija sa pastorkama

d) Pastorke: Zabrana braka sa ćerkama žene udate za drugog muškarca (čovekove pastorke) utvrđena je ajetom:"... مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِي دَخَلۡتُم بِهِنَّ ...“ - "... od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose – ...“, [en-Nisa, 4/23].Prema ovom ajetu, zabrana nije uspostavljena za majku bez seksualnog odnosa. Jer, izraz رَّبَٰٓئِبُ "pastorke od udate žene“ ne znači أُمَّهَٰت "majke“. Ono što se jasno razume iz ovog izraza je: Majka žene udate za drugog muškarca može se pojaviti pred svojim zetom pre seksualnog odnosa. Međutim, ćerka žene iz prethodnog braka ne može se pojaviti pred svojim očuhom pre seksualnog odnosa sa svojom majkom. As'habi su se razlikovali oko toga da li se uslov da pastorka bude u kući svoje majke može smatrati uslovom da joj se zabrani da se uda za sinom svoje majke. Ali je rečeno da prema ajetu,"... مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِي دَخَلۡتُم بِهِنَّ ...“ - "... od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose – ...“, [en-Nisa, 4/23]. i hadisu, kada je Zejneb bint Ummu Seleme (r.a.h.) predstavljena Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) za brak,

لو لم تكن ربيبتي في حجري ما كانت تحل لي أرضعتني وأباها ثويبة

"Čak i da moja pastorka nije ostala u mojoj kući, ona mi i dalje ne bi bila dozvoljena jer je Suvejba dojila mene i njenog oca (Ebu Selemu (r.a.h.).)“,[309],- boravak u istoj kući je uslov. Međutim, Umer i Ibn Mes'ûd (r.a.h.) kažu da boravak u kući istog očuha nije uslov da pastorka bude zabranjena mužu njene majke.

(309. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/309; Buhârî, Nikâh 27; Muslim, Rada' 16; Ibn Mâce, Nikâh 34; Ebû Dâvûd, Nikâh 6; Nesâî, Nikâh 44.).

Uzimajući u obzir gore pomenuti hadis i tumačenje reči " حُجُورِ - el-hudžr“, naši su se hanefijski učenjaci takođe složili sa ovim stavom. Prema ovome, kada pastorka uđe u kuću muža svoje majke sa svojom majkom, to se smatra njenim ulaskom u kuću i pod zaštitu svog očuha. Ako devojka ostane sa svojim biološkim ocem, ne smatra se da je pod zaštitom svog očuha, za koga se njena majka kasnije udala. Jer, izraz " حُجُورِ “ - kuća, soba- pomenut u ajetu nije uslov, već izraz opšte prisutne situacije. Jer, ćerka udate žene od drugog muža obično je u kući muža svoje majke. Sličan primer je:

وَلۡيَسۡتَعۡفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغۡنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦۗ وَٱلَّذِينَ يَبۡتَغُونَ ٱلۡكِتَٰبَ مِمَّا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡ فَكَاتِبُوهُمۡ إِنۡ عَلِمۡتُمۡ فِيهِمۡ خَيۡرٗاۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِيٓ ءَاتَىٰكُمۡۚ وَلَا تُكۡرِهُواْ فَتَيَٰتِكُمۡ عَلَى ٱلۡبِغَآءِ إِنۡ أَرَدۡنَ تَحَصُّنٗا لِّتَبۡتَغُواْ عَرَضَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَاۚ وَمَن يُكۡرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعۡدِ إِكۡرَٰهِهِنَّ غَفُورٞ رَّحِيمٞ

33. I neka se suzdrže oni koji se nemaju mogućnosti oženiti, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne! A s onima u posjedu vašem koji se žele otkupiti, ako su u stanju to učiniti, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao. I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave – a one žele biti čestite – da biste stekli prolazna dobra ovoga svijeta; a ako ih neko na to prisili, Allah će im, zato što su bile primorane, oprostiti i prema njima samilostan biti. [en-Nur, 24/33]

I ovde nije uslov, već izraz nečega što se opšte prisutno dešava. Zar ne vidite da Allah Svemogući kaže:

" ... فَإِن لَّمۡ تَكُونُواْ دَخَلۡتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ ...“ - " ... – ali ako vi s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh – ...“, [en-Nisa, 4/23].

PS: Samir B: Da bi nam ovaj deo ajeta bio malo jasniji, moram navesti prevod sa turs., jezika:

"Ako još niste sklopili brak sa njima, onda vam nema štete da uzmete njihove kćeri". [en-Nisa, 4/23]. navodi se da, da bi devojka bila dozvoljena svom mužu, ne sme biti seksualnog odnosa sa njenom majkom. Zato, nakon što muž ima seksualni odnos sa majkom svoje pastorke, bilo u svom domu ili ne, devojka više nije dozvoljena svom očuhu. Čak i ako nema seksualnog odnosa sa majkom, muž ne može spojiti majku i ćerku svojim bračnim ugovorom. To je zato što je bliskost između majke i ćerke jača od bliskosti između žene i njene tetke. Kao što je gore objašnjeno, nije dozvoljeno da žena i njena tetka budu pod bračnim ugovorom istog muškarca. Zato je prvenstveno nedopustivo da majka i ćerka budu spojene pod bračnim ugovorom istog muškarca. Međutim, ako se muž razvede od majke pre seksualnog odnosa, ili ako žena umre, onda je dozvoljeno da muž oženi svoju pastorku. U tom pogledu, Zejd (r.a.h.) se razlikuje u svom mišlenju u vezi sa razvodom i smrću. On navodi da ako umesto razvoda nastupi smrt, miraz se u potpunosti ostvaruje, a brak se smatra potpunim, dostižući nivo seksualnog odnosa. Mi, hanefijski učenjaci, kažemo sledeće: Zabrana ovde je religiozno vezana za uslov seksualnog odnosa. Zamena smrću se vrši isključivo putem razuma Kao što nije dozvoljeno postaviti uslov razumom, takođe nije valjano zameniti jedan uslov drugim razumom.

Da li je sinovljeva žena zabranjena njegovom ocu?

e) Sinova žena je zabranjena ocu. Pošto ajet kaže وَحَلَـٰٓئِلُ أَبۡنَآئِكُمۡ - " ...i žene vaših rođenih sinova,...", žena sina je zabranjena ocu, bez obzira da li je došlo do seksualnog odnosa ili ne. Reč حَلَـٰٓئِلُ se ovde koristi za žene sinova, jer je ta žena dozvoljena sinu. Ili, ova reč je izvedena iz reči što znači da je dozvoljeno ženi da uđe u sinovljev krevet ili sinu da uđe u ženin krevet. Prema hanefijskom mišlenju, supruga sina po krvi je ocu haram, isto kao što je supruga sina dojenog iz majčinog mleka takođe haram ocu. Šafijsko mišlenje, međutim, usvaja princip da očinstvo usvojeno kod sina dojenog iz majčinog mleka ne čini brak zabranjenim te zato navodi da žena usvojenog sina nije zabranjena ocu. On koristi ograničenje pomenuto u ajetu مِنۡ أَصۡلَـٰبِكُمۡ - " ... pod vašim okriljem ...", kao dokaz za ovo. Mi hanefije verujemo i kao dokaz navodimo hadis;

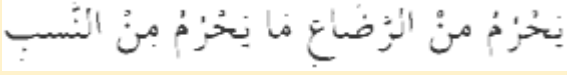

"Ono što je zabranjeno poreklom, zabranjeno je i dojenjem".[310]

(310. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/131; Buhârî, Nikâh 21; Muslim, Rada' 12; Ibn Mâce, Nikâh 34; Ebû Dâvûd, Nikâh 6; Tirmizî, Rada' 1; Nesâî, Nikâh, 49.).

Namera Allaha Svemogućeg: مِنۡ أَصۡلَـٰبِكُمۡ - " ... pod vašim okriljem ...", je da razjasni da je žena sina stečenog usvajanjem (tebeni) dozvoljena ocu. Jer je usvajanje (tebennî) ukinuto ajetom 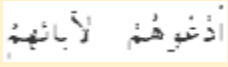 .

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je usvojio Zejd b. Harisa (r.a.h.), a zatim, kada se Zejd razveo od svoje žene Zejneb, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se oženio njome. Mnogobošci su kritikovali Hz.Poslanika (s.a.v.s.) govoreći: "Oženio se ženom svog sina." Nakon toga je objavljen ajet:

مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَـٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا

40. Muhammed nije roditelj nijednom od vaših ljudi, nego je Allah-ov poslanik i posljednji vjerovjesnik – a Allah sve dobro zna. [el-Ahzab, 33/40].Ograničenje je ovde da se spreči mnogobošce da ga kritikuju.

[4/201]

Kao što je žena sina zabranjena ocu, tako su zabranjene i žene unuka i svih potomaka. Jer imenica الإبن "sin“ metaforički obuhvata sve potomke. Ako se postavi prigovor: "Unuk nije iz očevih okrilja; zato, uprkos izrazu ajeta: مِنْ أَصْلَـٰبِكُمْ - " ... pod vašim okriljem ...“, kako se ova zabrana može odnositi i na njega?“, rekli bismo: Takve se reči koriste u smislu da je poreklo iz okrilja te osobe, kao u ajetu:

هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ مِنۡ عَلَقَةٖ ثُمَّ يُخۡرِجُكُمۡ طِفۡلٗا ثُمَّ لِتَبۡلُغُوٓاْ أَشُدَّكُمۡ ثُمَّ لِتَكُونُواْ شُيُوخٗاۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبۡلُ وَلِتَبۡلُغُوٓاْ أَجَلٗا مُّسَمّٗى وَلَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ

67. On vas stvara od zemlje, zatim od kapi sjemena, zatim od ugruška, zatim čini da se kao dojenčad rađate, i da do muževnog doba stignete, i da starci postanete – a neki od vas umiru prije – i da do suđenoga časa poživite kako biste mogli shvatiti. [Gafir-el-Mu'min, 40/67]. Jer, ovde, onaj koji je stvoren od zemlje je u prvobitnom stanju. Slično, bez obzira da li postoji polni odnos ili ne, Prema ajetu:

وَلَا تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَمَقۡتٗا وَسَآءَ سَبِيلًا

22. I ne ženite se ženama kojima su se ženili očevi vaši – a što je bilo, biće oprošteno; to bi, uistinu, bio razvrat, gnusoba i ružan put. [en-Nisa, 4/22], žene koje su pod očevim bračnim ugovorom zabranjene su njegovom sinu. Baš kao što su očeve žene zabranjene sinu, ove žene su takođe zabranjene svim unucima, i biološkim i pastorčadima, i sa očeve i sa majčine strane. Jer imenica " الأب - otac“ metaforički obuhvata sve njih.

f) Dve sestre ne mogu biti pod bračnim ugovorom istog muškarca u isto vreme. Deo ajeta:

" ... وَأَن تَجۡمَعُواْ بَيۡنَ ٱلۡأُخۡتَيۡنِ ...“ - " ... i da sastavite dvije sestre – ...“. [en-Nisa, 4/23], odnosi se na početak ajeta. S'hodno tome, zabranjeno je oženiti se sa dve sestre u isto vreme. Slično tome, da bi se izbeglo delenje istog kreveta sa dve robinje, takođe je zabranjeno muškarcu da deli krevet i da ima seksualne odnose sa obema u isto vreme. Ovo je stav koji preferiraju Hz.Ali, Ibn Mes'ûd i Ammar b. Yâsir (r.a.h.). Sve stvari koje je Allah Svemogući zabranio u vezi sa slobodnim ženama odnose se i na robinje. Međutim, vlasništvo nad robinjama od strane nekoga, i posedovanje robinja pored njegove četiri žene, posebna je situacija.Hz.Uthman (r.a.h.) je naveo da jedan ajet zabranjuje da dve sestre budu pod bračnim ugovorom istog muškarca, dok drugi ajet dozvoljava da dve sestre budu pod bračnim ugovorom istog muškarca. Pod ajetom tahlil (dozvola), mislio je na ajet Svemogućeg Allaha:

﴿ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ ﴾ "ili robinje koje posedujete (kao ratne zarobljenice)“, a pod ajetom tahrim (zabrana), mislio je ﴿ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ ﴾ "i zabranjeno vam je da se oženite sa dve sestre odjednom“, on (Hz.Uthman (r.a.h.)) nije izrazio svoje mišlenje po ovom pitanju. Međutim, mi hanefije smatramo da u slučajevima suprotstavljenih presuda treba dati prednost zabranjenoj strani. Zaista hadis ovo pojačava;

لا يحلُّ لِرجُلٍ يؤمِنُ باللهِ واليومِ الآخرِ أنْ يجمَعَ ماءَهُ في رَحِمِ أُختَيْنِ

"Tako mi Allaha i budućeg sveta...“: Nije dozvoljeno osobi koja veruje u Sudnji dan da sakuplja svoju spermu u matericama dve sestre“,[311]

(311. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/172. Vidite također. Ahmed b. Hanbel, Musned, Vl/291; Buhârî, Nikâh 26; Muslim, Rada' 16; lbn Mâce, Nikâh 34; Ebû Dâvûd, Nikâh 6.).

Jer, ono što se podrazumeva pod ajetom jeste imati dve sestre zajedno tako što ćete imati seks sa njima. Baš kao što ajet: 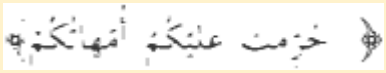 -"Vaše majke su vam zabranjene“, zabranjuje seks sa njima, bez obzira na razlog. Delenje kreveta sa dve sestre je takođe kao seks sa sestrama robinjama kao oblik vlasništva nad robovima. Zato je zabranjeno da se osoba oženi sa dve sestre istovremeno. Ako se ta osoba oženi bračnim ugovorom, brak obe je nevažeći. Jer, odsustvo jedne od njih kao predmeta ugovora znači da je i brak nevažeći. Jer je brak prenos vlasništva. Ne uspostavlja se u slučaju nekoga ko nije poznat na početku. To je slučaj čak i ako je jedna od njih prisutna kao predmet ugovora. Nijedna od njih nije nadređena drugoj. U ovom slučaju, nije moguće smatrati brak oboje validnim. Jer je istovremeni brak sa oboje zabranjen ajetom, čime se otkriva nevažećost braka. Ako se ova osoba oženi jednom od dve sestre pre druge, brak prve je važeći. Time se ne smatra da je spojio dve sestre. U ovom slučaju, brak druge je nevažeći. Jer je ovim drugim ugovorom spojio brakove dve sestre. Time se otkriva nevaženje ovog poslednjeg braka te se time one razdvajaju. Međutim, ako nije bilo seksualnog odnosa, muškarac nije obavezan da bilo šta učini zbog ovog braka. Međutim, ako je došlo do seksualnog odnosa, devojka mora poštovati period čekanja (ida) i dobiti miraz koji joj je obećan u budućnosti, zajedno sa uobičajenim mirazom (mehr-i misli). Jer se seksualni odnos dogodio na način sličan braku. Zato se kazna za preljubu ukida. Potrebni su miraz i period čekanja. To je baš kao kada oženjeni muškarac ima odnos sa ženom koja nije njegova supruga***. Ova se presuda prenosi od Hz.Alije (r.a.h.). To je učinjeno.

PS: Samir B: Ovaj izraz opisuje krivične i pravne sankcije koje se primenjuju u islamskom pravu (fikhu) u slučajevima sumnjivih okolnosti ili seksualnog odnosa koji izgleda kao brak (vatij bi'š-šubhe).

Rezime:

Kazna za preljubu se ukida (Had se ukida): Ako muškarac ima seksualni odnos sa ženom za koju veruje da je udata za njim ili koju legalno smatra svojom ženom (zbog sumnje), to se ne smatra "preljubom“ i kazna had (kamenovanje/bičevanje) se ne primenjuje.

Miraz je obavezan: Žena dobija miraz na koji ima pravo kao rezultat ove veze.

Potreban period čekanja: Žena poštuje period čekanja (iddu) kako bi se osiguralo da je prekid veze svaćen i da bi zaštitila svoje poreklo.

Primer (Oženjeni muškarac ima odnos sa drugom ženom): Ovo se smatra sumnjivim brakom/vezom, kao što je slučaj kada muškarac pogrešno ima odnos sa nekim drugim verujući da je to njegova žena.

Rivâjet od strane Hz.Alije (r.a.h.): Ova presuda je zasnovana na Hz.Alijevoj (r.a.h.) sudskoj presudi u vezi sa takvim situacijama.

Ukratko, ako ne postoji jasna namera za počinjenje preljube, ali postoji sumnja na brak, propisana kazna se ukida, ali miraz i period čekanja (idda) ostaju zakonski obavezni. *Autor nepoznat. Hvala*.).

[4/202]

Međutim, stav nas hanefija je da je obavezno dati minimalni iznos miraza (mehr-i misil), čiji iznos određuju strane (musemmâ) čiji se iznos prepušta običaju.

Zufer (r.a.h.), po ovom pitanju, smatra da je potreban samo najviši iznos uobičajenog miraza (mehr-i misil). Jer, prema njemu, obaveza u trenutku raskida ugovora je samo nadoknada za ono što je izgubljeno. Jer se u slučaju gubitka dobara stečenih kroz nepravilnu transakciju, najveći iznos njihove vrednosti uzima kao cena robe. Situacija nekoga ko stupi u nepravilan brak je slična. Međutim, mi po ovom pitanju kažemo sledeće: Spolni odnos kroz brak nije imovina. Ovde se procenjuje imovinom čiji je iznos odredila strana. Međutim, ako je ovaj određeni iznos miraza veći od uobičajenog miraza (mehr-i misil), višak iznosa ne mora biti plaćen jer je njihov sporazum nevažeći. Ako je manji, pošto nije izričito naveden i postojala je potpuna saglasnost strana u vezi sa utvrđenim mirazom, iznos koji prelazi utvrđeni miraz i dalje nije obavezan. Ovo nije kao prodata roba i šteta koja je na njoj načinjena. Jer, roba sama po sebi dobija vrednost. Vrednost se može odrediti za njen ekvivalent. U ovom slučaju, ako je dogovor o iznosu validan, iznos koji treba dati postaje određeni iznos. Međutim, ako je dogovor u nečemu nevažeći zbog nedostatka ugovora, onda se njegova vrednost isplaćuje. Muškarac, bez obzira da li je imao seksualni odnos sa svojom prvom ženom ili ne, mora se držati podalje od nje do kraja perioda čekanja. To je zato što je materica žene koja poštuje period čekanja zauzeta spermom njenog muža, od koga je ona zakonski razvedena. Ako ova osoba ima seksualni odnos sa svojom drugom ženom dok je u ovom stanju, sakupiće svoju spermu u matericama dve sestre. Ovo je verski zabranjeno. Međutim, ovo ne poništava prvobitni brak prve žene. Jer je zauzetost materice druge žene spermom muža privremena situacija i nestaće nakon nekog vremena. Zato ova situacija ne poništava prvobitni brak. To je baš kao i seksualni odnos sa udatom ženom na sumnjiv način. U takvom slučaju, ta žena mora poštovati svoj period čekanja. Takođe nije dozvoljeno mužu da ima seksualne odnose sa svojom ženom dok se ne završi njen period čekanja (idda). Međutim, bračni ugovor ne postaje ništavan. Muškarac ne može da se oženi sestrom žene od koje se razveo zbog nepravilnog braka[312], ili sa važećim, ali neopozivim razvodom, ili sa neopozivim razvodom, tokom perioda čekanja razvedene žene. Prema Šâfiîa (r.a.h.), ako sestra poštuje period čekanja kao rezultat opozivnog razvoda od svog muža, muž ne može da se oženi sestrom svoje razvedene žene. Međutim, u slučaju trostrukog opozivnog razvoda ili hule (oblik razvoda), brak muža sa sestrom njegove žene tokom perioda čekanja je važeći.

(312. Bain Talak: Razvod koji se ne može poništiti bez novog ugovora i miraza.).

Prema Šâfiîinom (r.a.h.) mišlenju, ako sestra žene poštuje idu (period čekanja) nakon razvoda od muža putem ric'î talaka*, u tom slučaju muž ne može da se oženi sestrom svoje bivše žene Međutim, u slučaju tri ric'î talaka ili hulle (oblik privremenog braka),dozvoljeno je mužu da se oženi sestrom svoje bivše žene tokom perioda ide.

PS: Samir B: ric'î talak*- je vrsta opozivnog razvoda u islamskom pravu gde se muž razvodi od svoje žene prvi ili drugi put, ali može da joj se vrati u roku čekanja (otprilike 3 meseca) bez potrebe da se ponovo ženi. Tokom ovog procesa, bračna veza se pravno nastavlja, supružnici mogu nasleđivati jedno od drugog, a muž može da opozove svoju odluku čak i bez saglasnosti žene.

Karakteristike: Javlja se samo tokom prvog ili drugog razvoda.

Povratak (Ridžat): Usmeni ili fizički povratak (ponovni brak) je dozvoljen pre kraja perioda čekanja (iddet).

Pravna posledica: Ako se period čekanja (iddet) završi, opozivni razvod (ridž'î talak) se transformiše u neopozivi razvod (bâin talâk).

Alimentacija/Nasleđivanje: Pošto se žena i dalje smatra supružnikom tokom perioda opozivnog razvoda, njeno pravo na alimentaciju se nastavlja, a ako jedan supružnik umre, drugi postaje naslednik. TDV-Islam Ansiklopedisi (Turska enciklopedija islama.

Sada sledi redovno objašnjenje ric'î talaka ove naše knjige pod rednim br. 313- Opoziv razvod: Ovo je razvod koji se dešava nakon seksualnog odnosa sa ženom i ne uključuje eksplicitno ili implicitno tri razvoda ili nadoknadu, niti ga karakteriše kvalitet koji bi podrazumevao neopoziv razvod, niti se upoređuje sa bilo čim. Može se dogoditi eksplicitnim (sarih) rečima ili figurativnim (kinâje) rečima. Kod ove vrste razvoda nije potreban novi brak te postoji mogućnost pomirenja u roku čekanja (idda). Kod opozivnog razvoda, miraz određen kao odložen (muadžel) ne postaje neposredni (muadžel), ali stupaju na snagu zakoni o nasleđivanju.). Isto Šâfiîino (r.a.h.) mišlenje je preneto i od Zejda b. Sabita (r.a.h.). Međutim, Ebû Yusûf (r.a.h.) navodi u svojoj knjizi el-Emâlî' da je Zejd (r.a.h.) kasnije povukao ovo svoje mišlenje. Tahavi (r.a.h.), sa druge strane, pominje drugo Zejdovo mišlenje. Prema ovom, nije dozvoljeno mužu u ovoj situaciji da se oženi sestrom svoje žene tokom njene ide (perioda čekanja). Prenosi se da se Mervana (r.a.h.) konsultovao sa as'habima po ovom pitanju i da su se oni jednoglasno složili da treba da se razdvoje. Međutim, samo im se Zejd suprotstavio po ovom pitanju, ali je kasnije i Zejd usvojio njihovo mišlenje. Ubeyde es-Selmâni (r.a.h.) je rekao: As'habi Resûllullaha (s.a.v.s.) nisu dozvoljavali mužu da se oženi drugom sestrom tokom ide sestre. Postigli su konsenzus o skoro svemu, kao i o zabrani ženidbe sa bratom ili sestrom i o nastavku četiri rekata sunet-namaza pre podnevnog namaza. Selmân b. Baššar (r.a.h.) prenosi da su as'habi Hz.Ali, Ibn Mes'ûd i İbn Abbâs (r.a.h.) takođe izrazili mišlenje da je zabranjeno devojci koja je razvedena sa nepovratnim razvodom ili sa tri povratna razvoda da se uda za muža druge sestre koji se razveo od nje tokom njenog perioda čekanja. Hasan el-Basri (r.a.h.) navodi da ako je sestra koja poštuje period čekanja (iddu) trudna, mužu nije dozvoljeno da se oženi drugom sestrom svoje razvedene žene; međutim, ako ona nije trudna (tj. neplodna), mužu je dozvoljeno da je oženi.Šâfiîin (r.a.h.) dokaz po ovom pitanju je da su sve bračne veze između razvedenog para prekinute. Baš kao i na kraju perioda čekanja, u ovom slučaju, brak muža sa sestrom njegove razvedene žene je validan. Još jedan dokaz koji Šâfiîa (r.a.h.) navodi jeste kvalifikacija; ako muž ima seksualne odnose sa sestrom svoje razvedene žene tokom perioda čekanja i kaže joj: "Znam da mi je ona zabranjena“, onda podleže kazni za preljubu. Ako žena rodi dete nakon dve godine, poreklo deteta se ne utvrđuje dok se ne utvrdi da je dete začeto tokom perioda čekanja. Ako između njih ostanu bilo kakve bračne veze, onda se kazna za preljubu ukida, a poreklo se deteta utvrđuje.

[4/203]

Obavezni period čekanja (idda) je period tokom kojeg se mogu utvrditi tragovi sperme. Jer je ida jedno od prava stečenih brakom, i ako polni odnos nije zamisliv, ida nije obavezna. To je zato što se ono što se dešava tokom ide smatra delom braka. Za razliku od ide u slučaju smrti, mogućnost seksualnog odnosa se ne razmatra. Ako se utvrdi karakteristika, ta karakteristika takođe utiče na ujedinjenje dve sestre kroz brak. Zato, u ovom slučaju, dok ne postoji bračni odnos između muža i njegove prve žene, ova osoba ne može da ujedini dve sestre. Ova zabrana ima za cilj da zaštiti matericu od otuđenja i prekida odnosa zbog neslaganja tokom podele nasledstva. To se može postići samo nakon hule i tri talaka razvoda.

Prema hanefijskoj školi, baš kao i u slučaju žene razvedene opozivnim talakom, ova žena mora apsolutno poštovati idu. U ovom slučaju, ne bi bilo ispravno da se sestra uda za svog muža. Jer je period čekanja (idda) jedno od prava koja proizilaze iz bračnog ugovora. Zar ne vidite da ida nije potrebna u slučajevima kada nema braka ili gde postoji sumnja na brak? Zato je besmisleno reći da je neophodnost ide povezana sa spermom koja ulazi u matericu kao rezultat seksualnog odnosa. Ako se sperma uzima kao mera, ova tečnost je prisutna i kod žene koja čini preljubu. Međutim, nema ide u slučaju preljube. Ako se sperma uzima kao mera, njena validnost je zbog bračnog ugovora. Dokaz za ovaj stav je taj da se ida razlikuje u slučaju slobode i ropstva. Međutim, prisustvo sperme u materici ne menja se u slučaju slobode ili ropstva.

Razlika je ovde u dozvoljenosti koja proizilazi iz bračnog ugovora, zbog razlike između strana u ugovoru, i promeni prava raspolaganja koja su data brakom. Dakle, razumeli smo da je ida jedno od prava braka. Međutim, nakon raskida braka, pravo na brak ostaje samo ako je brak potvrđen. Njegova potvrda je kroz smrt ili polni odnos. Zato, razvedena žena pre polnog odnosa ne mora da izdržava period čekanja (idu). Pošto je utvrđeno da je period čekanja jedno od prava vezanih za brak, ovo pravo deluje kao stvarni čin u smislu zabrane. Baš kao što pravo na posedovanje robinje po sporazumu ima efekat na sprečavanje braka sa slobodnom ženom. Slično tome, izjednačavanje dojenja sa poreklom u smislu zabrane je takođe takvo. Jer, biti deo (komponenta) je na nivou stvarnog prava. Dokaz za to je taj da u ovom slučaju, žena ima stvarni efekat u sprečavanju sebe da se uda. Isto važi i za muža. Mi hanefije prihvatamo da je u takvom slučaju pravo raspolaganja brakom potpuno eliminisano u svim njegovim aspektima. Međutim, navodimo da pravo ovde postoji. Prema nama hanefijama, ova je presuda validna čak i bez prava raspolaganja brakom. Jer, osnova prava raspolaganja brakom nije uspostavljena u neispravnom braku. Dakle, mužu je zabranjeno da se oženi sestrom svoje žene. Ako ima seksualne odnose sa njom, podleže kazni za preljubu, a ako mu sestra pruži priliku za seksualne odnose, i ona podleže istoj kazni. Ovo ne uklanja zabranu sa strane žene, niti je uklanja sa strane muža. Kao što nije dozvoljeno mužu da se oženi sestrom svoje žene tokom njenog perioda čekanja (ide), slično tome, ne može se oženiti nijednom od žena sa kojima je brak zabranjen (na primer,sestrom po ocu ili majci). Jer su one kao dve sestre u zabrani njihovog sjedinjavanja u braku. Takođe, nije ispravno da muž, dok je njegova bivša žena u periodu iddeta, oženi četiri žene pored nje. Jer, imati pet žena pod jednim bračnim ugovorom je kao sjedinjavati dve sestre pod jednim bračnim ugovorom.

[4/204]

Nije dozvoljeno muškarcu da ima dve žene pod svojim bračnim ugovorom koje su jedna drugoj mahrem, bilo po krvi ili dojenjem. Jer, u pitanjima zabrane, dojenje je kao poreklo. Dakle, razume se da se u stvarima za koje postoje dokazi, značenje ne razmatra. Ono što treba u obzir uzeti jeste to da zabrana spajanja dve sestre po mleku sprečava prekid srodničkih veza. Jer, ne postoji srodnička veza između dve sestre po mleku koja prevazilazi mlečni odnos i uspostavlja kontinuitet. Ako muž oženi sestru po mleku svoje žene, situacija je kao što smo objasnili u vezi sa dve sestre po liniji. Ovde je Hakim eš-Šehid dodao detalje: Ako neko oženi dve sestre u jednom ugovoru te ima seksualne odnose sa obema, moraju biti razdvojene, a obe žene moraju izdržavati svoju idu (period čekanja). Prema hanefijskoj školi, svaka žena počinje svoju idu od trenutka razdvajanja. Zufer (r.a.h.), međutim, kaže da period ide počinje nakon poslednjeg seksualnog odnosa. Prema njemu, situacija je ista u svim nevažećim brakovima. Jer, potreba za idom proizilazi iz seksualnog odnosa. Zato, poslednji seksualni odnos ovde treba smatrati validnim. Međutim, kažemo da ono što ovde zahteva period čekanja jeste sumnja u brak. Ova sumnja nestaje sa razdvajanjem. Zar ne vidite da ako je muž imao seksualni odnos sa njom pre razdvajanja, on ne podleže kazni za preljubu? Međutim, ako ima seksualni odnos sa njom nakon razdvajanja, podleže kazni za preljubu. Zato se ne smatra da je žena započela svoj period čekanja sve dok sumnja u brak nije otklonjena. Sumnja u brak se otklanja razdvajanjem dve sestre. Dokaz za to je sumnja koja se ovde smatra validnom. To je zato što ako muž više puta ima seksualni odnos sa ženom, on treba da plati samo jedan miraz, pošto se zasniva na jednoj sumnji. Utvrdivši ovo, kažemo: Nakon što se dve sestre koje su se udale za istog muža razdvoje, muž ne može da se oženi nijednom od njih dok se ne završi period čekanja druge. Jer, druga žena čeka da se završi njen period čekanja. Period čekanja jedne sestre takođe sprečava brak druge sestre. Ako se period čekanja kod obe završi, muž može da se oženi kojom god želi. Ako jedna od njih završi svoj period čekanja (iddu), nije dozvoljeno mužu da se oženi onom čija je ida završena, jer druga još uvek izdržava svoju idu. Međutim, dozvoljeno je mužu da se oženi onom koja izdržava svoju idu, jer je ida druge završena. Ida druge ne sprečava brak žene koja izdržava idu, ali je sprečava da se uda za bilo koga osim za dotičnog muža.

Slično, ako muž ima seksualne odnose sa jednom od njih, a kasnije se razdvoje, žena sa kojom je imao seksualne odnose mora izdržavati njenu idu. U ovom slučaju, muž može da se oženi ženom koja izdržava idu. Međutim, kao što smo ranije objasnili, ne može se oženiti drugom dok žena koja izdržava idu ne završi svoju idu.

Zabrana seksualnih odnosa van braka.

Ako muškarac ima seksualni odnos sa ženom, bilo da je uzme kao robinju, ženi se njome ili je oženio silom, onda mu njena majka i ćerka postaju zabranjene. Žena sa kojom je imao prisilni seksualni odnos takođe postaje zabranjena njegovom ocu i deci.

Šâfiîa (r.a.h.) je rekao: Ako se ova vrsta seksualnog odnosa dogodi zbog braka ili vlasništva nad robom, odgovor je kao gore. Ako se odnos dogodi preljubom, onda se zabrana ne uspostavlja samo time. Šâfiîa (r.a.h.) navodi sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.) kao dokaz:

الحرام لا يحرم الحلال - "Zabranjeno ne čini dozvoljeno zabranjenim“.[314]

(314. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, III/491; Ibn Mâce, Nikâh 63; Dârekutnî, Sunen, III/268; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, VII/168.).

Slično tome, prenosi se od İbn Abbâs (r.a.h.). Prema Ebû Hurejri (r.a.h.), Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je upitan o čoveku koji je prisilio ženu na preljubu, a zatim je želeo da se oženi njenom ćerkom. Rekao je: "U tome nema ništa loše. Jer, zabranjeno ne čini dozvoljeno zabranjenim“.[315]

(315. Abdurrezzak, Musannef, VII/198; Ibn Mâce, Nikâh 63; Dârekutnî, Sunen, III/268; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, VII/168.).

Hz.Aiša (r.a.h.) je takođe rekla: Allah-ov Poslanik je upitan o čoveku koji je dobio ženu na nezakonit način, a zatim se oženio njenom ćerkom. Rekao je:

يجوز لا يحرم الحرام الحلال ، وإنما يحرم ما كان من قبل النكاح

"Ovo je dozvoljeno. Nezakonito ne čini zakonito nezakonitim. Međutim, čini vezu pre braka nezakonitim“.[316]

(316. Dârekutnî, Sunen, III/268; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, VII/183; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, VII/169; Heysemi, Mecmau'z-Zevâid, IV/493.).

[4/205]

Šâfiîa (r.a.h.) je u Kitabu'l-Umm objasnio ovo rekavši: "Brak je hvale vredan čin kada se izvrši. Preljuba je, sa druge strane, čin koji se osuđuje i kažnjava kamenovanjem. Pa kako se ovo dvoje može smatrati jednakim?“ Značenje ovoga je da se uspostavljanje srodstva (musahareta) zbog braka, odnosno zabrana, vrši kroz blagoslov i rodoslovlje. Jer je Allah Svemogući rekao:

وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ مِنَ ٱلۡمَآءِ بَشَرٗا فَجَعَلَهُۥ نَسَبٗا وَصِهۡرٗاۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرٗا

54. On od vode stvara ljude i čini da su rod po krvi i po tazbini. Gospodar tvoj je kadar sve. [el-Furkan, 25/54]

Ovaj ajet ukazuje da je Allah Teâlâ podario brak kao blagoslov Svojim slugama i učinio ga neophodnim za nastavak roda i bračnog srodstva.

Ovo je razumno, jer su majke i ćerke žene kojom se neko udaje poput majki i ćerki muža u smislu da budu same sa njima (halvet) i da putuju sa njima. To se čini kroz vrednost i plemenitost. Čista preljuba, međutim, je razlog za kaznu; nije pogodna kao razlog za vrednost i intimnost. Zar ne vidite da se poreklo i period čekanja (ida) ne uspostavljaju preljubom? Slično tome, bračno srodstvo koje proizilazi iz braka, ne uspostavlja se.Dokaz hanefijske škole po ovom pitanju je ajet Uzvišenog Allaha:

وَلَا تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَمَقۡتٗا وَسَآءَ سَبِيلًا

22. I ne ženite se ženama kojima su se ženili očevi vaši – a što je bilo, *bit će* oprošteno; to bi, uistinu, bio razvrat, gnusoba i ružan put. [en-Nisa, 4/22]. [Samir B. Ispravljeno].

Kao što smo ranije objasnili, brak je zapravo radi seksualnog odnosa.Zato je ovaj ajet dokaz da je sinu zabranjeno da se oženi ženom sa kojom je njegov otac imao seksualne odnose. Ograničenje koje kaže da su seksualni odnosi dozvoljeni je suvišno. Ova se suvišnost ne može utvrditi jednim hadisom ili analogijom. Dokaz koji dokazuje da je žena sa kojom je otac imao seksualne odnose zbog braka zabranjena sinu te osobe, ovaj ajet. Ovo ukazuje da namera iza braka nije sam ugovor, već seksualni odnos. Slični stavovi ovom hanefijskom mišljenju su takođe preneti, sa različitim formulacijama, od Ibn Mes'ûda, Hz.İbn Abbâsa, Ubeja b. Kaba i Imrana b. Husejna (r.a.h.). Značenje ovde je sledeće:Ova osoba je dodirnula genitalije žene. Ova situacija zahteva zabranu, baš kao što to čini i seksualni odnos sa zakonitim supružnikom ili konkubinom. Karakteristika se tumači na sledeći način: Seks sa dotičnim genitalijama je zabranjen jer dokazuje zabranu. Jer je seksualni odnos sa genitalijama vrsta sadnje. Sadnja daje rezultate (plodonosti) samo ako se pravilno izvrši. Plodonosnost (davanje rezultata) ovog organa ne menja se bez obzira da li je u braku ili ne. Njen efekat je uspostavljanje, postojanje, zabrane izazvane ovim seksualnim odnosom u stvari koja se poseduje. To ne dolazi od same stvari, već od njenog dela. Jer, dete koje je rezultat sperme obe strane, deo je obe strane. S'hodno tome, ovde se sumnja u pripadnost stranama proteže na majke i ćerke žene koja je rodila dete, kao i na očeve i decu oca deteta. Sumnja se tretira kao činjenica u vezi sa pojavom zabrane. Ovo se značenje ne menja u zavisnosti od toga da li žena ima legitimnu imovinu ili ne. Jer je razlog za pripadnost nekome čulni (opažan čulima). Činjenica ta da je dete deo svojih roditelja zahteva zabranu seksualnog odnosa sa ženom. Biti deo nečega po dekretu proizvodi posledice toga da je deo toga u stvarnosti. Biti deo nečega u stvarnosti zahteva presudu o zabrani osim u slučajevima nužnosti. Ne zahteva je u slučajevima nužnosti. Zar ne vidite da je Hz.Hava (r.a.h.) stvorena od Hz.Adema (a.s.)? Ona je zaista deo Hz.Adema (a.s.). Ovaj deo (Hava) je dozvoljen Hz.Ademu (a.s.). Slično tome, sumnja da je dete deo zahteva zabranu seksualnog odnosa tamo gde nema nužnosti. Međutim, ovo postaje nužnost za ženu sa kojom je obavljen seksualni odnos. To je zato što verski razlozi nisu stvari koje nešto zahtevaju, već indikacije. Zato, tamo gde šerijat smatra nešto razlogom, presudu se utvrđuje njime. Religija:

وَمَا لَكُمۡ أَلَّا تَأۡكُلُواْ مِمَّا ذُكِرَ ٱسۡمُ ٱللَّهِ عَلَيۡهِ وَقَدۡ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيۡكُمۡ إِلَّا مَا ٱضۡطُرِرۡتُمۡ إِلَيۡهِۗ وَإِنَّ كَثِيرٗا لَّيُضِلُّونَ بِأَهۡوَآئِهِم بِغَيۡرِ عِلۡمٍۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعۡلَمُ بِٱلۡمُعۡتَدِينَ

119. A zašto da ne jedete ono pri čijem klanju je spomenuto Allahovo ime kad vam je On objasnio šta vam je zabranio – osim kad ste u nevolji; mnogi, prema prohtjevima svojim, nemajući za to nikakva dokaza, zavode druge u zabludu. A Gospodar tvoj dobro zna one koji u zlu prelaze svaku mjeru. [el-En'am, 6/119]

Ovom izjavom je ućinjena razlika između neophodnih situacija i stvari i zabrane određenih stvari.

Status porekla u slučajevima preljube

Što se tiče porekla, prema hanefijskoj školi mišlenja, poreklo se utvrđuje u slučajevima preljube. Međutim, kome pripada, preci (poreklo/porodično poreklo), ne utvrđuju se. To je zato što je poreklo nešto kroz šta se stiče čast i dostojanstvo. Čovek ne stiče čast time što je povezan ili pripada nekome ko počini preljubu.

Da li žena koja počini preljubu treba da poštuje period čekanja (idu)?

Žena koja počini preljubu ne mora da poštuje idu (period čekanja). To je zato što potreba za idom zapravo proizilazi iz braka ili seksualnog odnosa koji uključuje deljenje kreveta. Postoji oštra suprotnost između braka i života u preljubi. Stoga, odsustvo situacije koja uključuje brak ili seksualni odnos koji uključuje deljenje kreveta eliminiše razlog koji zahteva idu.

[4/206]

Neki od naših hanefijskih učenjaka kažu: Ovde zabrana postoji kroz kaznu, poput lišavanja nasledstva za nekoga ko ubije svog naslednika. Osnova za ovo je ajet Svemogući Allaha:

فَبِظُلۡمٖ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُواْ حَرَّمۡنَا عَلَيۡهِمۡ طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتۡ لَهُمۡ وَبِصَدِّهِمۡ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرٗا

160. I zbog teškog nasilja jevreja Mi smo im neka lijepa jela zabranili koja su im bila dozvoljena, i zbog toga što su mnoge od Allahova puta odvraćali, [en-Nisa, 4/160].

Prema tome, oni kažu da zabrana braka (mahrem) sa ženom nije uspostavljena osim ako nije dozvoljeno osamljivanje (boravlenje nasamo) sa njom ili putovanje sa njom. Međutim, takvo tumačenje je nevažeće. Jer, tumačenje ovde nije za dokazivanje druge presude pored one koja je utvrđena dokazima, već za prenošenje presude dokaza na drugu. Jer nije dozvoljeno utvrđivati presudu tumačenjem od samog početka. Ono što je utvrđeno samim dokazima je zabrana utvrđena kroz čast i plemenitost (Božanska čast).Tumačenje je dozvoljeno da bi se ova zabrana prenela na sekundarne detalje. Nije dozvoljeno utvrđivati drugu presudu (dokazivati presudu) pored one koja je utvrđena dokazima. Tačno je reći da je ovaj čin preljuba. Kao što je rekao Hakim eš-Šahid (r.a.h.), to zahteva kaznu (had). Međutim, to je takođe oblik negovanja deteta. Pošto je to oblik negovanja, prikladno je da postoji razlog za utvrđivanje plemenitosti i zabrane. Zar ne vidite; sa stanovišta žene, ovaj čin je preljuba i ona se kamenuje. Ako žena zatrudni od ovog čina preljube, dete koje će se roditi ima dostojanstvo baš kao i drugi ljudi, to je ljudsko biće. Utvrđuje se poreklo deteta od majke. Zabrana između majke i deteta se odnosi i na dete. Sve se ovo dešava kroz put bivanja čovekom (čudo). Jer je to negovanje (znanja). Samo dete ne čini preljubu direktno, već je sredstvo. Situacija je ovde ista. Dakle, postalo je jasno da je korišćenje hadisa kao dokaza od strane šafiijske škole pogrešno. Jer mi, hanefije, ovde ne radimo ništa što bi nešto dozvoljeno učinilo zabranjenim. Mi samo kažemo da je ovaj čin sredstvo kojim se dete rađa, i tako se ostvaruje čast i poštovanje ljudskog bića i posedovanje ljudskih prava. Zabrana ovog čina je posledica toga što je preljuba. Dotični se hadis ne može procenjivati prema njegovom očiglednom značenju. Jer, baš kao što kap vina koja padne u vodu čini je zabranjenom, mnoga zabranjena dela čine dozvoljeno zabranjenim. To je slučaj sa stvarima kao što su stupanje u seksualni odnos sa sumnjom, seksualni odnos sa zajedničkom robinjom i otac koji ima seksualni odnos sa robinjom svog sina. S'hodno tome, sve su ove situacije zabranjena dela koja čine dozvoljeno zabranjenim. To nije zato što su inherentno zabranjena, već zbog značenja koje smo gore naveli.Jedan od detalja ovog pitanja je pitanje muškarca koji čini preljubu sa devicom i drži je dok ne rodi devojčicu. Prema hanefijskoj školi mišlenja, zabranjeno je tom muškarcu da se oženi novorođenom devojčicom.

Šafijski pravac, međutim, kaže da to nije zabranjeno. "Čovek ima pravo da proklinje devojku sa ćijom majkom nije imao seksualne odnose u braku“. Šâfiîa (r.a.h.) je izjavio da postoje dva mišlenja i predstavio dokaze, rekavši:

Dokaz za njegovu zabranu je izraz Allaha Teâlâ u ajetu: 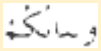 - " i Vaše kćeri“. Jer se ovaj izraz odnosi na ćerku koja se legalno smatra pripadajućom toj osobi. Ćerka rođena preljubom se legalno ne smatra pripadajućom njemu. Zabranjeno je da se ćerka legalno smatra pripadajućom toj osobi. Ako prihvatimo zabranu u ovom pogledu, ovo takođe otkriva zabranu ćerke rođene preljubom. Ovo takođe otkriva razliku žene. Jer se sin rođen preljubom legalno smatra pripadajućim svojoj majci. Stoga, prema ajetu:

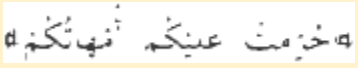 -"Vaše majke su vam zabranjene“ (en-Nisa, 4/23), ova je majka zabranjena detetu rođenom preljubom. Predstavlanjem ove razlike, ova zabrana, koja je verski utvrđena, ponovo se zasniva na verskom uspostavljanju porekla. Zasnovana je na principu da dete pripada muškarcu koji je počinio preljubu. Situacija je ovde ista. Šâfiîa (r.a.h.), u jednom od svojih mišlenja u vezi sa devojčicom optuženom da je rođena od žene optužene za preljubu, kaže ovo. U svom drugom mišlenju po ovom pitanju, on razmatra ovo dvoje odvojeno i kaže: Tamo se poreklo uspostavlja delenjem istog kreveta i seksualnim odnosom. Međutim, zbog optužbe za preljubu protiv njegove žene, poreklo deteta se prekida zbog lijana (zaveta uzdržavanja od braka). Dete ostaje suspendovano dok samo ne porekne ovo poreklo. Poreklo deteta se uspostavlja od njega, a ne od bilo koga drugog. Ako povuče zakletvu, zabrana ostaje važeća. Ovde, pošto nije bilo delenja istog kreveta i seksualnog odnosa, poreklo nije prvobitno utvrđeno, a otac nije proglasio dete svojim.

[4/207]

Prema hanefijskoj školi mišlenja, dete rođeno iz preljube (veled-i zina) je, baš kao i zakonita deca, deo oca na osnovu sperme. Smatra se mahremom (zabranjenim ocu). Ovaj rastanak (ba'zijet) ne menja da li je veza legitimna ili ne. Beba rođena iz sjedinjenja dve tečnosti (ženske i muške sperme) je deo svake od njih. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao o Fatimi:

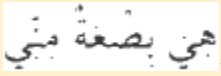 -"Ona je deo mene“.317

(317. Buhârî, Fadailu'l-ashâb 12; Muslim, Fadailu's-Sahâbe 94; lbn Mâce, Nikâh, 56; Tirmizî, Menâkib 60; lbn Hibbân, Sahih, XV/535; Hâkim, Mustedrek, lll/173.).

Biti deo nečega je valjan i dovoljan razlog (ilet) za postojanje zabrane. Jer, osoba ne može imati koristi od celog ili od dela sebe. Međutim, činjenica ta da nije deo nečega ne znači da se ovde ne uspostavlja poreklo. Naprotiv, kod preljube dolazi do zabune (ištiba) porekla. Jer, mnogi ljudi čine preljubu sa ženom koja čini preljubu. Ako bismo rekli da je poreklo deteta rođenog iz preljube utvrđeno, to bi moglo dovesti do pripisivanja deteta nekome ko nije otac. To je zabranjeno dokazima. Ako postoji posredna indicija koja ne dovodi do zabune u vezi sa poreklom deteta, onda je poreklo utvrđeno. To je zato što je versko prekidanje porekla namenjeno odvraćanju pojedinaca od preljube. Jer, ako otac zna da će njegovo potomstvo biti izgubljeno zbog preljube, uzdržat će se od činjenja greha. Ovo zahteva dokaz zabrane. Jer se značenje odvraćanja od preljube može ostvariti (samo) na ovaj način. Ako neko zna da jednim činjenjem zabranjenog dela propušta mnoge dozvoljene stvari, uzdržat će se od činjenja zabranjenog dela. Zato, čak i ako poreklo ovde nije utvrđeno, dokazali smo zabranu (izjavili smo da postoji mahrem- odnos srodstva).

Strastveni poljubci i dodiri su kao seksualni odnos

Svativši ovo, mi hanefijski učenjaci kažemo sledeće: Kao što polni odnos uspostavlja srodnost kroz brak (hurmet-i musâhere).[318], prema nama hanefijama, požudno lubljenje i dodirivanje takođe uspostavlja srodnost. Ovo važi bez obzira da li je legitimno ili nelegitimno.Prema Šâfiîi (r.a.h.), lubljenje i dodirivanje sa požudnom namerom ne uspostavljaju inherentno mahrem (zabranjeno u braku). Na primer, ako neko poljubi svoju robinju, a zatim želi da se oženi njenom ćerkom, to je dozvoljeno prema njemu. Slično, ako se neko oženi ženom i poljubi je sa požudnom namerom, a ona umre u njegovom prisustvu, čovek ima pravo da se oženi njenom ćerkom. Prema Šafijinom pravilu, srodnost kroz brak (hurmet-i musahara) uspostavlja se onim što je efikasno u uspostavljanju porekla i perioda čekanja (idda). Požudno lubljenje i dodirivanje nemaju uticaja na postojanje porekla i perioda čekanja. Isto važi i za uspostavljanje mahrema. Šâfiîa (r.a.h.) je ovo uporedio sa neispravnim (âfsid) bračnim ugovorom. Jer se u neispravnom bračnom ugovoru, lubljenje i dodirivanje ne smatraju ekvivalentnim seksualnom odnosu sa ženom u smislu obaveznog miraza i perioda čekanja (ide). Takođe se ne smatraju ekvivalentom seksualnih odnosa u smislu da je žena dozvoljena njenom mužu koji se od nje razveo tri puta. Odluka je ovde ista. Međutim, mi hanefije prihvatamo rivâjete od as'haba kao dokaz: Prenosi se da je Abdullah b. Umer rekao: "Ako muškarac ima seksualni odnos sa ženom, poljubi je sa požudom, dodirne je sa požudom ili pogleda njene genitalije sa požudom, žena postaje zabranjena njegovom sinu i ocu. A majka i ćerka te žene postaju zabranjene njemu".Takođe se prenosi od Masruka (r.a.h.) da je rekao: "Prodajte ovu moju robinju. Znajte da nisam imao nikakve koristi od ove robinje na način koji bi je učinio zabranjenom mom detetu, kao što je dodirivanje ili ljubljenje".

(318. hurmet-i musâhere - حرمة المصاهرة: Brak sklopljen iz srodstva (brak, konzumacija) je zabranjen. To je prepreka za punovažnost braka.

[4/208]

Lublenje i dodirivanje su uzroci koji dovode do seksualnog odnosa. Jer su lublenje i dodirivanje ponašanja koja prethode seksualnom odnosu i pripremaju teren za njega. Zato se smatraju polnim odnosom prilikom dokazivanja njegove zabrane. Zaista, bračni ugovor, koji je uzrok seksualnog odnosa, takođe se smatra polnim odnosom prilikom uspostavlanja njegove zabrane.Međutim, pastorka, za koju religija pravi izuzetak, van ovog je pravila. Jer je osnova zabrane oprez. Zato se ponašanja koja mogu dovesti do seksualnog odnosa – čak i ako druge odluke nisu utvrđene takvim ponašanjima – smatraju polnim odnosom u pitanjima braka kao mera predostrožnosti. Zaista, sumnja da je deo žene zbog dojenja, iako ne u drugim pravilima, smatra se kao da je ona zapravo deo žene prilikom uspostavlanja njegove zabrane.

Da li se gledanje u ženske genitalije računa kao seksualni odnos?

Prema hanefijskoj školi, ako neko gleda ženske genitalije sa požudom, to se smatra haramom (zabranjeno) putem istihsana (pravne preferencije). Međutim, to se ne smatra haramom po analogiji (kijas). Ibn Ebû leylâ i Šâfiîa (r.a.h.) takođe zastupaju ovaj stav. To je zato što, pošto se tela muškarca i žene ne dodiruju, gledanje (genitalija) je kao razmišlanje. Zar ne vidite da čak i ako se sperma ejakulira nakon toga, gledanje žene ne poništava post? Ako bi gledanje ženskih genitalija bilo situacija koja zahteva haram, ne bi bilo razlike između gledanja njenih genitalija i gledanja drugih delova njenog tela, baš kao što nema razlike između dodirivanja sa požudom.

Međutim, mi hanefije smo napustili analogiju (kijas) zbog sledećeg hadisa koji je prenela Ummu Hani: Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

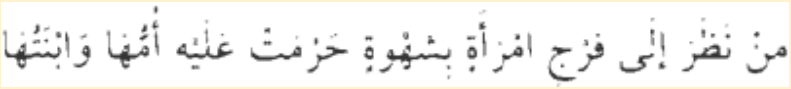

"Ko sa požudom pogleda ženski genital, njena majka i ćerka postaju mu haram“.[319]

(319. Abdurrezzak, Musannef, Vl/278.).

Postoji i rivâjet od Umera (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim) da je svukao jednu od svojih robinja i pogledao je. Zatim, kada ga je jedan od njegovih sinova zamolio da mu da ovu robinju, rekao je:

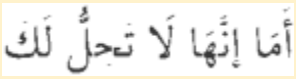

"Ova robinja nije dozvoljena za tebe“.[320]

(320. Abdurrezzak, Musannef, Vl/278.).

U drugom se hadisu navodi:

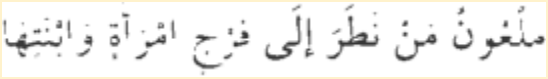

"Ko gleda intimne delove žene ili njene ćerke, proklet je“.[321]

(321. Abdurrezzak, Musannef, Vll/194.).

Gledanje intimnih delova žene sa požudom je vrsta seksualne eksploatacije. Jer, gledanje mesta je ili zato što je to mesto lepo, ili je u svrhu eksploatacije. Pošto nema lepote u ženskim intimnim delovima, gledanje u njih ne može biti zbog lepote. Iz ovoga razumemo da gledanje u intimne delove – poput dodirivanja žene – ima za cilj eksploataciju. Gledanje u druge organe nije ovakvo. Sa druge strane, gledanje u intimne delove, poput dodirivanja žene, dozvoljeno je samo u slučaju braka (mulka). Gledanje u druge organe nije ovakvo.

Znak požude u dodirivanju i gledanju

Znak požude u dodirivanju i gledanju je erekcija ili povećana čvrstina muških genitalija. Puka želja probuđena u srcu ne može biti mera požude. Zar ne vidite, čak je i ovolika požuda prisutna kod starijih muškaraca koji su izgubili seksualnu želju?

Način na koji gledanje genitalija uzrokuje zabranu

Zabrana proizilazi iz gledanja ne spoljašnjih genitalija, već unutrašnjih genitalija (unutrašnjosti ženskih genitalija). Ovaj pogled je dozvoljen samo kada je žena naslonjena unazad. Gledanje dok žena sedi ili stoji uspravno ne uspostavlja zabranu.Iz ovih razloga, zabrana srodstva (hurmat-i musâhere) proteže se na roditelje i decu muškarca, kao i na babe i dede i unuke žene. Kao što smo ranije objasnili, u stvarima koje uzrokuju zabranu, babe i dede, kao roditelji su, a unuci su kao biološka deca. Sve se ovo prenosi od Ibrahima en-Nehala (r.a.h.).

Situacija nekoga ko ima seksualne odnose sa majkom svoje žene, poljubi je požudno ili je dodirne.

S'hodno tome, ako muškarac ima odnose sa majkom svoje žene, njegova žena mu postaje zabranjena. Ovo se prenosi od Ubeja b. Kaba (r.a.h.). To znači da je zabrana zbog srodstva ista kao i zabrana zbog dojenja i porekla. Ova situacija, iako u početku sprečava brak, takođe sprečava nastavak braka. S'hodno tome, seksualni odnosi sa majkom svoje žene sprečavaju brak, kao i nastavak braka.

Ako se muškarac sa četiri žene razvede od jedne od njih sa tri talaka ili jednim bain (neopozivim) talakom nakon što je imao seksualni odnos sa njom, ili izvrši muhalu (međusobni razvod)322, ne može se oženiti četvrtom ženom dok traje ida (period čekanja) razvedene žene.

(322. Muhala / المخالعة: To je prestanak bračnog vlasništva na osnovu prihvatanja žene. To je razvod koji se vrši uz saglasnost stranaka u zamenu za isplatu koju žena treba da da mužu ili za odricanje žene od miraza.).

Jer je zabrana ženidbe sa više od četiri žene slična zabrani ženidbe sa dve sestre. Baš kao što period čekanja (ida) sprečava brak (ako muškarac koji se razvede od žene želi da se oženi njenom sestrom), on takođe sprečava muškarca sa četiri žene da se oženi četvrtom ženom nakon što se razvede sa jednom od njih.***

Ps: Samir B:***- Ova rečenica objašnjava logičku sličnost u islamskom pravu (fikhu) između zabrane istovremene ženidbe sa više od četiri žene i zabrane istovremene ženidbe sa dve sestre, kao i prepreku za ženidbu tokom perioda čekanja (ide). Ako muškarac ima četiri žene i razvede se od jedne, ne može se oženiti novom ženom jer se ta žena i dalje legalno smatra njegovom ženom tokom perioda čekanja (ide).

Detaljno objašnjenje:

Primer sa sestrom: Kada se muškarac razvede od svoje žene, ne može se oženiti njenom sestrom (svojom snajom) dok je ona u periodu čekanja (ida). To je zato što bračna veza sa bivšom ženom legalno traje (čak i ako ne u potpunosti) tokom perioda čekanja.

Primer sa četiri žene: Kada se čovek koji ima četiri žene razvede od jedne od njih, ta žena se zakonski i dalje smatra njegovom "četvrtom ženom“ dok ne završi period čekanja (idu).

Zaključak: Muškarac ne može stupiti u peti brak ženidbom dok njegova četvrta žena poštuje period čekanja (idu). Može se oženiti petom osobom tek nakon što se završi period čekanja razvedene žene.

Ovo pravilo koristi period čekanja (iddu) kao prepreku za održavanje zabrane istovremene ženidbe sa više od četiri žena.

Autor nepoznat. Hvala.

[4/209]

Ako ova osoba kaže (misleći na ženu od koje se razveo): "Obavestila me je da joj je period čekanja završen“, onda se ni izjava muškarca ni izjava žene (ako je dala takvu informaciju) ne prihvata ako je ova izjava data tokom kratkog perioda kada je malo verovatno da će period čekanja biti završen. Međutim, ako žena objasni ovu informaciju pozivajući se na nešto što je moguće, kao što je pobačaj sa vidljivim genitalijama, onda se ova informacija prihvata.

Ako muškarac ovo kaže nakon perioda tokom kojeg bi period čekanja mogao da se završi, onda se muškarac može oženiti četvrtom ženom ili njenom sestrom ako želi, u zavisnosti od toga da li žena potvrdi njegovu izjavu, ćuti ili je nestala. Prema hanefijskim pravnicima, ista odluka važi ako žena protivreči muškarcu u ovoj izjavi. Od Zufera (r.a.h.) se prenosi da muškarac nema takvo pravo. Pošto je žena pouzdana u izveštavanju o tome šta je u njenoj utrobi, njen period čekanja se nastavlja. Ovde je žena izjavila da se njen period čekanja nastavlja. Muž je dao informacije o njoj u vezi sa stvari koju je žena porekla. Zato se muškarčeva izjava ne prihvata. Ovo je kao da prvi svedok protivreči drugim svedocima ili da prvi pripovedać protivreči drugim pripovedaćima. Dokaz za ovo je taj da se u takvom slučaju pravo žene na izdržavanje i sklonište nastavlja, iako je rodila pre dve godine, utvrđuje se poreklo deteta.Kada presudimo da je poreklo ovog deteta utvrđeno, jednoglasno se smatra nevažećim da se ta osoba oženi sestrom žene od koje se razvela. Ista odluka važi kada određujemo izdržavanje žene. Dokazi hanefijske škole mišlenja po ovom pitanju su sledeći: Ova je osoba izvestila nešto između sebe i svog Gospodara Teâlâ. Ako postoji mogućnost da je ovaj izveštaj istinit, osoba se smatra pouzdanim. Izveštaj koji daje, prihvata se. Ova je osoba kao neko ko kaže: “Klanjala sam namaz, postila sam“. Objašnjenje je sledeće: Ova osoba je izjavila da joj je dozvoljeno da se oženi sestrom žene od koje se razvela. Međutim, razvedena žena nema autoritet u ovoj stvari. Autoritet u pogledu toga šta je dozvoljeno, a šta zabranjeno pripada samo Bogu [dž.š]. Prava ljudi u ovim stvarima su samo u meri u kojoj za njih proizilazi pravo, u njegovom odgovarajućem kontekstu. Ova žena nema nikakvo pravo u vezi sa brakom svoje sestre. Zato njeno poricanje nema pravnu vrednost. Dokaz da čovek koji se razveo od žene može da se oženi njenom sestrom, isključivo na osnovu informacija koje je dao čovek, je sledeći: Zar ne vidite da ako žena nestane, njen muž može da se oženi njenom sestrom nakon što prođe propisani vremenski period i dobije sudski nalog? Ako bi ovo pravo postalo nevažeće, bilo bi nevažeće zbog poricanja žene. Iako poricanje žene može imati pravnu vrednost u dokazivanju njenog sopstvenog prava, ono nema vrednost u poništavanju utvrđenog prava njenog bivšeg muža. Izdržavanje i smeštaj se nastavljaju jer su to prava žene. Bivši muž nema pravo da se oženi njenom sestrom. Zato što se tiče perioda čekanja (idda), njeno poricanje od muža koji se razvodi, ne uzima se u obzir. Jer, presuda mora biti zasnovana na dokazima koji treba da se utvrde. Isto važi i za utvrđivanje očinstva žene i deteta. Jer se na ovaj način sa žene uklanja sumnja na preljubu. Dete takođe stiče čast. Sa druge strane, kao neophodna posledica presude da je očinstvo utvrđeno, presuđuje se da je početak trudnoće bio pre razvoda. Kada se ovo presudi, vest da je period čekanja završen pre rođenja, smatra se osudnom. Zato bračni ugovor sa sestrom postaje nevažeći. Ova se situacija ne odnosi na presudu o alimentaciji. Jer je alimentacija ograničena na taj trenutak (nema retroaktivno dejstvo). Zato, presuda o alimentaciji nije situacija koja zahteva presudu da se period čekanja nastavlja. Jer postoji mnogo razloga koji zahtevaju imovinu. Objašnjenje je sledeće: Neophodna posledica presude o očinstvu je i presuda da je osoba spavala sa ženom. Zato se otkriva da je ova osoba u krevetu spojila dve sestre. Ovde, najviše, postoji situacija u kojoj je izdržavanje dve sestre spojeno u ovoj osobi. To je dozvoljeno, baš kao u slučaju robinje.

Ako muškarac umre, žena od koje se prethodno razveo nema pravo na nasledstvo. Ovo pravo pripada njegovoj sledećoj ženi.

[4/210]

Ovde se to pominje na ovaj način. U "Knjizi o razvodu“ navodi se: "Nasledstvo ide prvoj ženi, a ne drugoj“. Međutim, problem se tamo tiče muža koji je, dok je bolestan bio, rekao (misleći na ženu od koje se razveo): "Ona me je obavestila da je njen period čekanja završen“. Razlika u rivâjetima u vezi sa presudama o nasleđivanju javlja se samo kada je razvod opoziv (ridž'î).

Ako je razvod neopoziv (bain) ili uključuje tri razvoda, a muž koji se razvodi je zdrav, onda prva žena nema pravo nasleđivanja, bez obzira da li je izjavila kraj perioda čekanja (iddah). U "Knjizi o razvodu“ navodi se da se pitanje nasleđivanja ne prihvata ako je muž koji se razvodi bolestan u vreme razvoda, a razvedena žena ima pravo na muževljevu imovinu, čime se eliminiše pravo žene. Slično tome, presuda je ista u vezi sa alimentacijom. Ovde se pitanje nasleđivanja odnosi na muža koji se razvede od svoje žene dok je zdrav, iako ovaj muškarac umre dok žena poštuje period čekanja, prirodno je da žena nema pravo na njegovu imovinu. U ovom slučaju, izjava muža u vezi sa razvodom je prihvatljiva. Objašnjenje je sledeće: Ako ova osoba izjavi da je razvod neopoziv (bain), smatra se da se razveo od svoje žene neopozivim razvodom dok je zdrav bio. Zato žena nema pravo nasleđivanja. Međutim, ako bi se razveo od nje dok je bolestan bio, žena bi imala pravo nasledstva. Rečeno je da je to stav Ebû Hanîfe i Ebû Yusûfa (r.a.h.). Jer, prema njima, muž ima pravo da promeni opozivni (ridž'î) razvod u neopozivni (bain) razvod. Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), muž nema takvo pravo. Kada pravo nasledstva pripada prvoj ženi, druga žena nema pravo nasledstva. To je zato što postoji kontradikcija u tome što su obe sestre naslednice iste osobe zbog braka. Ako prva žena nije naslednica, onda druga žena postaje naslednica.

Smrt ili otpadništvo žene tokom perioda čekanja

Ako žena umre ili odstupi od vere i ode u zemlju rata (daru'l-harb) tokom perioda čekanja, muškarcu je dozvoljeno da se oženi njenom sestrom.

Jer, žena koja traži utočište u Daru'l-Harbu (zemlji rata) kao otpadnik od vere je, u izvesnom smislu, ravna njenoj smrti. A nakon smrti, ida (period čekanja), ne nastavlja se. Ako njen muž, od koga je poštovala idu, pređe u islam i vrati se pre nego što se uda za njenu sestru, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ta osoba može da se oženi sestrom svoje žene. To je zato što ida, kada se jednom završi, zahteva obnovljeni razlog za njeno nastavlanje. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ta osoba ne može da se oženi sestrom svoje žene. To je zato što kada žena pređe u islam i vrati se u svoju zemlju, njen odlazak u Daru'l-Harb se smatra stanjem odsustva (gaib). Zaista, njena se imovina vraća njoj. Zato se smatra da se vratila u svoju zemlju i u svom prethodnom stanju, a ne u svom trenutnom stanju.

Ako se bivši muž žene oženio njenom sestrom pre nego što se ona vratila, a žena se kasnije vratila, postoje dva rivâjeta od Ebû Yusûfa (r.a.h.) po ovom pitanju: Prema jednom rivâjetu, sestrin bračni ugovor postaje nevažeći. Prema drugom rivâjetu, on nije nevažeći. Oba se rivâjeta pominju u delu pod nazivom “Emâlî”, za koje se kaže da pripada Ebû Yusûfu (r.a.h.).

Može li musliman oženiti ženu iz naroda Knjige?

Nema primedbi na to da se musliman oženi slobodnom ženom iz naroda Knjige.

Jer Allah Svemogući kaže:

ٱلۡيَوۡمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ حِلّٞ لَّكُمۡ وَطَعَامُكُمۡ حِلّٞ لَّهُمۡۖ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ إِذَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِيٓ أَخۡدَانٖۗ وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ

5. Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su njima dozvoljena; i čestite vjernice su vam dozvoljene, i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas, kad im vjenčane darove njihove dadete s namjerom da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za priležnice uzimate. A onaj ko otpadne od prave vjere – uzalud će mu biti djela njegova i on će, na onome svijetu, nastradati. [el-Maida, 5/5].

Abdullah b. Umer (r.a.h.) je rekao da takav brak nije dozvoljen. Njegov dokaz je sledeći: Žena iz naroda Knjige je idoloobožavalac. A Allah Svemogući kaže:

وَلَا تَنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤۡمِنَّۚ وَلَأَمَةٞ مُّؤۡمِنَةٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكَةٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَتۡكُمۡۗ وَلَا تُنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤۡمِنُواْۚ وَلَعَبۡدٞ مُّؤۡمِنٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكُمۡۗ أُوْلَٰٓئِكَ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلنَّارِۖ وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱلۡجَنَّةِ وَٱلۡمَغۡفِرَةِ بِإِذۡنِهِۦۖ وَيُبَيِّنُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ

221. Ne ženite se mnogoboškinjama dok ne postanu vjernice; uistinu je robinja-vjernica bolja od mnogoboškinje, makar vam se i sviđala. Ne udavajte vjernice za mnogobošce dok ne postanu vjernici; uistinu je rob-vjernik bolji od mnogobošca, makar vam se i dopadao. Oni zovu u Džehennem, a Allah, voljom Svojom, nudi Džennet i oprost, i objašnjava ljudima dokaze Svoje, da bi razmislili. [el-Bekare, 2/221].

Prema njemu, oni na koje se misli u ajetu su "Oni među ljudima Knjige koji su prešli na islam".

Mi ne usvajamo ovaj stav. Jer Allah Svemogući pominje idolopoklonike nakon naroda Knjige u ovom ajetu. Ovo ukazuje da reč mnogobošac ni na koji način ne uključuje ljude Knjige. Ako drugi ajet protumačimo kako je rekao Ibn Umer (r.a.h.), onda konkretno pominjanje žene Knjige postaje besmisleno. Jer, kada neko postane musliman, dozvoljeno je i da se oženi ženom koja nije iz Knjige.

Dobili smo vest (informaciju) da se Hudejfa b. Jeman oženio Jevrejkom. Kab b. Mâlik se takođe oženio Jevrejkom.

[4/211]

Dozvoljeno je muškarcu da se oženi ženom Knjige pored svoje žene muslimanke, ili da se žena Knjige oženi muslimanom. Podela noći između njih (kasm) takođe mora biti jednaka. Čini se da dozvoljenost braka zavisi od zakonitosti bračnog ugovora, što ženu čini predmetom bračnog ugovora. Kasm takođe zavisi od toga. Muslimanka i žene Knjige- bilo da su Jevrejke ili ne – jednake su. Neki ljudi, čijim se mišlenjima ne može verovati, činili su razliku između žena jevrejki Knjige i drugih. Takva razlika je besmislena u određivanju dozvoljenosti braka, jer su sve one iz Knjige.

Da li je dozvoljeno ženiti se za zoroastrijankom (poklonicom vatre)?

Muslimanu nije dozvoljeno da se oženi magičarkom (ženom koja obožava vatru). To je zato što magičarka nije među ljudima Knjige. Ibn Is'hak (r.a.h.), u svom komentaru, zasnovanom na rivâjetu koji se pripisuje Hz.Aliji (r.a.h.), "Magičari su među ljudima Knjige. Kada je magičarski vladar imao seksualne odnose sa svojom ćerkom, a magičari nisu reagovali na to, njihova knjiga je uzneta na nebo, i oni su zaboravili svoju knjigu", izvestio je da je Hz.Ali (r.a.h.) smatrao brak sa magičarkom dozvoljenim. Međutim, ovaj stav protivreči ajetu. Jer Allah Svemogući kaže:

أَن تَقُولُوٓاْ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلۡكِتَٰبُ عَلَىٰ طَآئِفَتَيۡنِ مِن قَبۡلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمۡ لَغَٰفِلِينَ

156. i zato da ne kažete: "Knjiga je objavljena dvjema vjeroispovijestima prije nas, ali mi ne znamo da je čitamo kao oni", [el-En'am, 6/156].

Ako bismo rekli: "Magičari imaju knjigu", onda bi ljudi Knjige bili tri grupe. Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao:

سُنُّوا بِالْمَجُوسِ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ غَيْرَ نَاكِحِي نِسَائِهِمْ ، وَلَا آكِلِي ذَبَائِحِهِمْ

"Ponašajte se prema Zoroastrijancima kao prema ljudima Knjige. Međutim, ne ženite se njihovim ženama i ne jedite ono što zakolju".[323]

(323. Abdurrezzak, Musannef, X/325; lbn Ebû Şeybe, Musannef, ll/435; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr XIX/437; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, IX/189; Heysemi, Mecmau'z-zevaid, V/635.).

Čak i da je situacija zaista bila onakva kakvu je Hz.Ali (r.a.h.) rekao, oni su prestali da budu ljudi Knjige kada su zaboravili svoje spise.

Možete li se ženiti sa nekom koja obožava zvezde?

Ženidba sa Sabijankom (ženom koja obožava zvezde) je dozvoljena prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ali ne i prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.). Presuda o životinjama koje kolju je takođe predmet spora. Ovaj spor proizilazi iz pitanja ko su bili Sabijanci.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), oni su grupa hrišćana. Oni recituju Psalme i, baš kao što mi slavimo Kiblu*, oni takođe slave određene zvezde. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su, međutim, njihovo slavljenje zvezda svatili kao obožavanje zvezda. Tako su Sabijanci postali poput idolopoklonika. Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) su izjavili da se Sabijanci razlikuju od hrišćana i Jevreja po svojim verovanjima i zato nisu među ljudima Knjige.

Ebû Hanîfa (r.a.h.), međutim, navodi: "Njihova različita mišljenja o nekim stvarima ne uklanjaju ih od toga da budu ljudi Knjige. Na primer, pleme Benu Taglib, iako su imali drugačija mišlenja od hrišćana u vezi sa vinom i svinjetinom, i dalje su smatrani među hrišćanima".

(PS: Samir B: Na moje je pitanje: Da li muslimani slave Kiblu?

Dobio sam odgovor: Da, muslimani su okrenuti ka Kibli, pravcu Kabe, kada klanjaju namaz; ovo je osnovno pravilo obavezno [farz] za validnost namaza (Enciklopedija islama TDV). Časni Kur'an naređuje muslimanima da okrenu svoja lica prema Mesdžidu'l-Haramu (Kabi) gde god da se nalaze (Dijanet informacija). Van namaza, takođe se preporučuje poštovanje bontona, kao što je ne pružanje stopala prema Kibli dok su u krevetu (nameštaj).

Osnovni principi u vezi sa slavljenjem Kible od strane muslimana su sledeći:

Uslov za namaz: Zahteva se da grudi budu okrenute ka Kabi tokom obavlanja namaza.

Pravac Kabe: Za one koji su daleko, dovoljno je uzeti u obzir pravac (vođenje) Kabe, a ne tačnu lokaciju.

Određivanje pravca Kible: Pravac Kible se određuje pomoću mihraba (niše namaza) džamija ili kompasa.

Bonton: Iz poštovanja, u islamskom bontonu se smatra prikladnim izbegavati ispružanje stopala prema Kibli dok spavate ili sedite.

Autor nepoznat. Hvala.

Zašto sam ovo ovde naveo? Ovo sam ovde naveo zato jer sam u veliko iskušenje pao kad sam preveo gore naznaćeni red znakom (*). Jer sam u sebi pomislio:“Ali mi muslimani slavimo Allaha Teâlâ a ne Kiblu“?!!! Pa sam se time puno uznemirio, znate. Ja ne znam ova reč “slaviti“ kako se ona objašnjava na turskom jeziku, ali, bez neke lažne skromnosti, ja odlično znam šta i kako ona glasi i znači u ovom mom jeiku, znate. A znači:“Slaviti, tjs, uzdizati nekoga iznad sebe, uzdizati ga do nebesa“. I tako, u ovom halu u koji sam se našao, poslao sam ovo gore navedeno pitanje tamo gde treba i dobio sam odgovor koji me je malo umirio, uspokojio, znate. Ipak, ovakvo izražavanje, ovakve izjave mogu mnoge od nas “laike“ da nas bacu u velko iskušenje kao što je maloprije mene bacilo, znate. Smatram da naši učenjaci, ubuduće, treba da pronadžu neku drugu reč umesto ove “slaviti“ zbog razloga koji sam već naveo. Dat ću ovaj put sebi tu odvažnost da ovde kažem da zapravo, ovu izjavu Ebû Hanîfe (r.a.h.) snatram kao izjavu koja je svojim ledžima duboko okrznula sebe o ivicu dini i imana, znate. Ako zbog ničeg drugog ono bar zbog njome bacanja mnoge od nas laika u velka iskušenja. Hvala.).

Može li muškarac oženiti ženu i njenu pastorku iz prethodnog braka?

Nema primedbi na to da muškarac oženi ženu i njenu pastorku iz prethodnog braka.

Jer ne postoji bliska veza između žene i ove devojke.

Ibn Ebû Leylâ (r.a.h.) je ipak rekao da ovo nije dozvoljeno. Jer, ova devojka, koja je od prethodnog muža žene, ne može da se uda sa ovom ženom, koja joj je maćeha, ako se ona smatra ženom tog muškarca (očuha). Jer ju je njen otac imao u svom bračnom ugovoru (sa ovom ženom). Nije dozvoljeno da osoba spaja dve žene pod jednim bračnim ugovorom kao dve sestre, gde se jedna smatra supruga, a brak između druge nije dozvoljen.

Naš dokaz je sledeći: Abdullah b. Dža'fer (r.a.h.) je spojio Hz.Alijevu (r.a.h.) bivšu suprugu i ćerku njegove druge žene u jedan brak. Sa druge strane, ono što sprečava spajanje dve žene u jedan brak je bliskost ili zabrana koja podseća na bliskost, poput dojenja. Ovde takvog slučaja nema. Pravilo na koje se osvrće Ibn Ebû Leylâ (r.a.h.) važi kada se radi o dvema sestrama, odnosno kada se može razmotriti sa obe strane. Ovde se to ne može razmotriti. Jer, muž je uzevši je za svoju suprugu, mogao bi se oženiti ovom ćerkom. Iz ovoga zaključujemo da pastorka i ova žena nisu poput dve sestre.

[4/212]

Nema ništa loše u tome da se čovek oženi dvema ženama koje su prethodno bile udate za drugog muškarca. Jer nema srodstva između ove dve žene. Kao što je prvom mužu bilo dozvoljeno da se oženi ovim dvema ženama, tako je dozvoljeno i ovom čoveku da to učini.

Da li je dozvoljeno da čovek da majku i ćerku svoje žene sinu svoje žene?

Nema ništa loše u tome da se čovek oženi ženom, a zatim oženi svog sina njenom majkom ili ćerkom. To je zato što se Muhammed b. Hanifija oženio ženom, a sina njenom ćerkom. Jedino što je zabranjeno sinu je sama žena prilikom udaje. Međutim, dok su njena majka ili ćerka zabranjene čoveku koji je ženi, nisu zabranjene sinu. Zato, čovekov sin može da oženi ćerku njegove žene od drugog muškarca ili majku njegove žene.

Uzvišen je Allah, Svevišnji, koji najbolje zna, i Njemu je krajnji povratak.

BRAK MLADIH DJEČAKA I DEVOJČICA

Situacija sa ženidbom mladih dečaka ili devojčica

Do nas je stiglo da je Resûlullah (s.a.v.s.) sklopio brak sa Hz.Aišom (s.a.v.s.) kada je imala samo šest godina, a zapravo je konzumirao brak sa njom kada je imala devet godina. Hz.Aiša (s.a.v.s.) je ostala sa Hz.Poslanikom (s.a.v.s.) devet godina. Ovaj hadis ukazuje da je očevima dozvoljeno da udaju svoje mlade sinove i kćeri.

Prema Ibn Šubrumi i Ebû Bekru el-Esamu (r.a.h.), otac ne može da oženi svog maloletnog sina ili uda ćerku dok ne dostignu pubertet. To je zato što Allah Svemogući kaže:

وَٱبۡتَلُواْ ٱلۡيَتَٰمَىٰ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُواْ ٱلنِّكَاحَ فَإِنۡ ءَانَسۡتُم مِّنۡهُمۡ رُشۡدٗا فَٱدۡفَعُوٓاْ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡۖ وَلَا تَأۡكُلُوهَآ إِسۡرَافٗا وَبِدَارًا أَن يَكۡبَرُواْۚ وَمَن كَانَ غَنِيّٗا فَلۡيَسۡتَعۡفِفۡۖ وَمَن كَانَ فَقِيرٗا فَلۡيَأۡكُلۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِذَا دَفَعۡتُمۡ إِلَيۡهِمۡ أَمۡوَٰلَهُمۡ فَأَشۡهِدُواْ عَلَيۡهِمۡۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبٗا

6. I provjeravajte siročad dok ne stasaju za brak; pa ako ocijenite da su zreli, uručite im imetke njihove. I ne žurite da ih rasipnički potrošite dok oni ne odrastu. Ko je imućan – neka se uzdrži, a ko je siromašan – neka onoliko koliko mu je, prema običaju, neophodno troši. A imetke im uručujte u prisustvu svjedoka. A dosta je to što će se pred Allahom račun polagati. [en-Nisa, 4/6].

Ako bi bilo dozvoljeno udati dete pre nego što dostigne pubertet, ovaj ajet bi bio besmislen. Štaviše, starateljstvo nad mladom devojčicom se uspostavlja zbog njene potrebe za tim. Zato se starateljstvo ne uspostavlja u stvarima kao što su donacije, gde nije neophodno. Mladi dečaci ili devojčice takođe ne moraju da se žene i udavaju. Svrha braka je zadovolavanje seksualne želje po prirodi i osiguravanje nastavka loze prema verskom zakonu. Maloletstvo je nespojivo sa oba. Štaviše, bračni ugovor je doživotni ugovor. Pravila braka vezuju maloletnike nakon puberteta. Niko nema ovlašćenje da nametne takvu obavezu maloletnicima, jer nakon puberteta, niko nema starateljstvo nad njima.Dokaz za hanefijsku školu mišlenja je naredba Allaha Teâlâ:

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ ٱلۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ٱرۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشۡهُرٖ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمۡ يَحِضۡنَۚ وَأُوْلَٰتُ ٱلۡأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مِنۡ أَمۡرِهِۦ يُسۡرٗا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talak, 65/4].

U ovom ajetu, Allah Teâlâ pojašnjava period čekanja za mladu devojku. Religijski razlog za ovaj period čekanja je brak. Ovo je ukazatelj da se mlada devojka može udati.

Ajet: "... حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُواْ ٱلنِّكَاحَ ..." - "... dok ne stasaju za brak; ...", [en-Nisa, 4/6], odnosi se na devojku koja dostiže pubertet.

Štaviše, hadis Hz.Aiše (r.a.h.) i gore pomenutog rivâjeta, jasni su dokazi po ovom pitanju. Zaista, Kudama b. Maz'un (r.a.h.) se oženio ćerkom Zubejr b. Avvama (r.a.h.) na dan njenog rođenja i rekao: "Ako umrem, ova devojka je moj najbolji naslednik. Ako poživim, ona je Zubejrova ćerka". Ibn Umer (r.a.h.) je udao svoju mladu ćerku za Urvu b. Zubejra (r.a.h.). Urva b. Zubejr (r.a.h.) je, zauzvrat, udao ćerku svog brata za sina njegove sestre, koji su obojica bili maloletni. Drugi as'hab je udao svoju mladu ćerku za Abdullaha b. Hasana (r.a.h.). Hz.Ali (r.a.h.) je smatrao ovaj brak validnim. Ibn Mes'ûdova (r.a.h.) žena je udala svoju mladu ćerku za sina Musejib b. Nahbe (r.a.h.), a Ibn Mes'ûd (r.a.h.) je takođe smatrao ovaj brak validnim. Međutim, Ebû Bekr el-Esam (neka mu se Allah Teâlâ smiluje), bio je gluh te zato nije čuo ove izveštaje! Značenje braka maloletnika može se izraziti na sledeći način: Brak je pravilo uspostavljeno u korist svih muškaraca i žena. Brak obuhvata mnoge svrhe i ciljeve. Oni se mogu u potpunosti pronaći samo između onih koji su međusobno jednaki. Takav se jednakost ne nalazi uvek. Zato se smatralo neophodnim dati staratelju maloletnika ovlašćenje da deluje u njegovo ime u pitanjima braka. Štaviše, ako staratelj čeka da maloletnik dostigne punoletstvo, može se izgubiti odgovarajući par. Takva se osoba možda nikada više neće naći. Pošto je bračni ugovor sklopljen za ceo život, on zahteva ono što je među svrhama i ciljevima braka. Zato, potreba da se staratelju dodeli starateljsko ovlašćenje nastaje u tom trenutku.

[4/213]

U hadisu Hz.Aiše (r.a.h.) postoji i objašnjenje da nakon što otac uda svoju ćerku, ona nema pravo izbora kada dostigne pubertet. Jer Resûlullaha (s.a.v.s.) nije dao Hz.Aiši (r.a.h.) takvo pravo izbora. Da je Hz.Aiša (r.a.h.) imala pravo izbora, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) bi joj dao izbor kada dostigne pubertet, baš kao što je to učinio kada je objavljen "Ajet o davanju izbora":

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

28. O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: "Ako želite život na ovome svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite, *dat ću* vam pristojnu otpremu i lijepo ću vas otpustiti. [el-Ahzab, 33/28].[Samir B. Ispravljeno].

Kada je ovaj ajet objavljen, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Hz.Aiši (r.a.h.):

إنّي أعرض عليك أمرًا فلا تُحدّثي فيه شيئًا حتّى تستشيري أبويك

"Nudim ti nešto. Ne govori mi ništa o ovome dok se ne konsultuješ sa svojim roditeljima".325

(325. Ebû Ya'la, Musned, IV/174; Muslim, Talak 29; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/38.).

i proučio joj je gore navedeni ajet Svemogućeg Alaha. Na to je Hz.Aiša (r.a.h.) rekla: "Da li da se konsultujem sa roditeljima o ovome"? "Ja biram Allaha Teâlâ i Njegovog Poslanika", rekla je. Činjenica ta da Resûlullah (s.a.v.s.) nije dao Hz.Aiši (r.a.h.) izbor ukazuje na to da mlada devojka nije imala izbor kada je dostigla pubertet, jer ju je njen otac udao. Ovaj se rivâjet navodi u Muhammedovom (r.a.h.) "Kitabu'l-Asl" od Ibrahim el-Nehaija i Kadi Šurejha (r.a.h.). Ibn Semâ'a (r.a.h.), pozivajući se i na analogiju (kijas) i na istihsan (pravnu preferenciju) po ovom pitanju, rekao je: "Prema analogiji, devojka ima izbor.

Zato što je njen otac sklopio takav ugovor sa njom da čak i ako se očev starateljski odnos nad njom završi, devojka se mora predati prema uslovima ovog ugovora. Baš kao što devojka ima izbor kada je brat uda, tako bi trebalo da se utvrdi i kada je otac uda.“

Međutim, mi hanefije kažemo: “Ovde smo napustili analogiju zbog Hz.Aišinog (r.a.h.) hadisa“. Sa druge strane, očev saosećaj prema svojoj deci je potpun“. Više mu je stalo do interesa svoje ćerke nego do svog. Njegovo saosećanje je potpuno, a i njegovo starateljstvo je potpuno. Zato se očevo starateljstvo proteže i na dete i na njenu imovinu. S'hodno tome, ako otac sklopi bračni ugovor, ćerka nema pravo izbora. Bračni ugovor nije kao ugovor o zakupu. Zato što ugovor o zakupu nije sam po sebi koristan za ljude; naprotiv, izaziva teškoće i zamor. Ovde se očevo starateljstvo nad detetom uspostavlja zato što detetu treba odgoj i da nauči zanat. Ovo se starateljstvo završava kada dete dostigne pubertet.Zato smo malom detetu dali pravo izbora.(Ova poslednja rečenica je posebna, nepovezana izjava i nije direktno povezana sa prethodnim pasusom.) Hakim eš-Šehid (r.a.h.) je nastavio: “Ovaj hadis ukazuje vrlinu Hz.Aiše (r.a.h.). Zato što je ostala sa Resûlullahom (s.a.v.s.) devet godina u najboljim godinama svog života“. Ona je stekla veliku vrlinu, kao što je Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) naznačio rekavši:

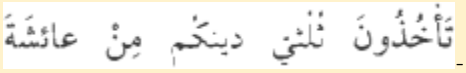

- “Dobit ćeš dve trećine svoje religije od Hz.Aiše (r.a.h.)“.327

(327. Aclûnî, Keşfu'l-hafâ, ll/178; Mubârek fûrî, Tuhfet'u-Ahvezî, 10/259.).

Ovaj hadis takođe ukazuje da je dozvoljeno mladoj devojci da konzumira svoj brak kada dostigne uzrast spreman za seksualne odnose sa muškarcima. Jer je Hz.Aiša (r.a.h.) imala devet godina kada je konzumirala svoj brak sa Hz.Poslanikom (s.a.v.s.). Kao što se može videti, ona je još uvek bila mlada. Ovaj hadis takođe sadrži izraz: “Njeni su roditelji odgajili Hz.Aišu (r.a.h.) i osigurali njen fizički razvoj. Nakon toga, ona je konzumirala svoj brak sa Resûlullahom (s.a.v.s.)“.

Brak malog deteta od strane oca ili dede

Prenošeno nam je da je Ibrahim el-Nehai (r.a.h.) rekao: “Kada otac oženi malog dečaka ili uda devojčicu, ovaj bračni ugovor je dozvoljen bez obzira na saglasnost maloletnika. Ista odluka važi i za ostale staratelj“. Naši hanefijski učenjaci (neka im se Allah Teâlâ smiluje) takođe su usvojili ovaj stav i rekli: “Dozvoljeno je starateljima koji nisu očevi i dede da ožene mlade dečake i udavaju devojčice“.

Prema Mâliku (r.a.h.), niko osim oca nema ovlašćenje da uda maloletnu decu, dok prema Šâfiîi (r.a.h.), niko osim oca i dede nema ovlašćenje da to učini.

[4/214]

Mâlik (r.a.h.) kaže:“Prema analogiji (kijasu)[328], ne bi trebalo da bude dozvoljeno ni ocu ni drugim starateljima da organizuju brak. Međutim, napustili smo analogiju u vezi sa ocem zbog prenetih rivâjeta. Oni koji nisu otac, međutim, ostaju u okviru pravila analogije“.

(328. Treba napomenuti da Serahsi (r.a.h.) često koristi koncept analogije (kijas) u značenju opšteg pravila, dok se istihsan odnosi na istihsan (vanrednu) presudu.).

Šâfiîîa (r.a.h.) je kao dokaz naveo sledeći hadis Resûlullaha (s.a.v.s.):

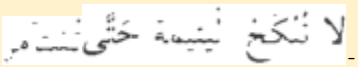 - “Devojka koja nema oca ne može se udati bez svog pristanka.“329

(329. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/334; Dârimî, Nikâh 12; Ebû Dâvûd, Nikâh 25; Nesâî, Nikâh 31.).

Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

- “Nema siročadi nakon što dostigne pubertet“.[330]

(330. Abdurrezzak, Musannef, Vl/416; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vl/54.).

Ovaj hadis zabranjuje udaju devojke siroče dok ne dostigne pubertet i dok se ne zatraži njeno mišlenje. U drugom hadisu, Kudama b. Maz'un (r.a.h.) je udao ćerku svog brata Uthman b. Maz'una (r.a.h.) za Ibn Umera (r.a.h.).Resûlullah (s.a.v.s.) je poništio ovaj brak i rekao:

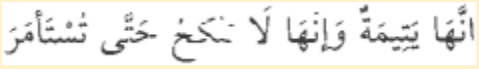 -“Ova je devojka siroče. Ne može se udati bez svog pristanka“.[331]

(331. Abdurrezzak, Musannef, Vl/145; Ahmed b. Hanbel, Musned, l/261; Dârekutnî, Sunen, lll/238; Ibn Hibbân, Sahih, IX/399; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, lll/280.).

To je mudrost u ovoj stvari. Zato kažemo: “Ova devojka je siroče. Zato, kao što se devojka koja je dostigla pubertet ne može udati bez svog pristanka, ni mlada se devojka ne može udati“. Posledica siročadi je sledeća: Ko god uda devojku siroče, ne oseća mnogo saosećanja prema njoj. Zbog ovog nedostatka saosećanja, ona čak nema ni starateljstvo nad svojom imovinom. Potreba maloletnice da upravlja svojom imovinom je veća od njene potrebe da upravlja svojom ličnošću. Iako je potreba veća, pošto ovo lice nema utvrđeno pravo starateljstva nad imovinom devojčice, ono svakako nema utvrđeno pravo starateljstva ni nad njenom ličnošću.

وَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا تُقۡسِطُواْ فِي ٱلۡيَتَٰمَىٰ فَٱنكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ مَثۡنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ أَلَّا تَعۡدِلُواْ فَوَٰحِدَةً أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۚ ذَٰلِكَ أَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُواْ

3. Ako se bojite da prema ženama sirotama nećete biti pravedni, onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene, sa po dvije, sa po tri i sa po četiri. A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom; ili – eto vam onih koje posjedujete. Tako ćete se najlakše nepravde sačuvati. [en-Nisa, 4/3].

Izraz “u vezi sa ženama sirotama“ u ajetu znači u vezi sa brakom siročadi. Ova se izjava može izneti samo ako je siročadima dozvoljeno da se ožene. Prenosi se da je Hz.Aiša (r.a.h.) protumačila ajet na sledeći način: “Ovaj ajet je objavljen u vezi sa devojčicom siročetom pod starateljstvom njenog staratelja. Njen staratelj je zainteresovan bio za njeno bogatstvo i lepotu. Nije bio pravedan u njenom mirazu. Zato je starateljima devojčica siročad zabranjeno da se ožene sa njima, osim ako im ne daju najveći miraz“.

Hz.Aiša (r.a.h.) je ponovo prenela da je Uzvišeni Allah rekao:

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي ٱلنِّسَآءِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي ٱلْكِتَٰبِ فِي يَتَٰمَى ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلْوِلْدَٰنِ وَأَن تَقُومُوا۟ لِلْيَتَٰمَىٰ بِٱلْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِهِۦ عَلِيمًا

127. Oni traže od tebe propise o ženama. Reci: "Allah će vam objasniti propise o njima – nešto vam je već kazano u Knjizi o ženama sirotama, kojima uskraćujete ono što im je propisano a ne želite se njima oženiti, i o nejakoj djeci, i o tome da sa siročadi trebate pravedno postupati. A Allah, sigurno, zna za dobro koje učinite. [en-Nisa, 4/127].

Što se tiče tumačenja ajeta: "... – nešto vam je već kazano u Knjizi o ženama sirotama, kojima uskraćujete ono što im je propisano a ne želite se njima oženiti, ...", [en-Nisa, 4/127], rekla je: " Ovaj ajet je objavljen o jednoj sirotici. Njen staratelj nije hteo da je oženi zbog njene ružnoće te nije joj dozvolio da se uda za bilo koga drugog kako ne bi delio njenu imovinu. Uzvišeni Allah je objavio ovaj ajet. Naredio je starateljima da se ženu sa siročad ili da im dozvole da se udaju za druge". Ovo ukazuje da je dozvoljeno oženiti se siroticom.

[4/215]

Resûlullah (s.a.v.s.) je udao ćerku svog ujaka Hamze za Umera b. Ebu Selemu (r.a.h.) dok je još dete bila. Sa druge strane, od Hz.Umera, Hz.Alije, Abdullah b. Mes'ûda, Ibn Umera i Ebu Hurejrea (r.a.h.) se prenosi da je staratelju devojčice bez roditelja dozvoljeno da je uda. To znači da, pošto osoba postaje staratelj maloletnice nakon što dostigne pubertet, on takođe postaje njen staratelj tokom njenog detinjstva- baš kao i njen otac i deda. Iako je pubertet stanje koje okončava starateljstvo, osoba postaje staratelj devojčice i nakon što ona dostigne pubertet iz tog razloga. Zato razumemo da je ta osoba bila i staratelj te devojčice tokom njenog detinjstva. Dakle, starateljstvo u braku je odvojeno od starateljstva nad imovinom. Jer, iz tog razloga, osoba nikada ne stiče starateljstvo nad imovinom. Mudrost koja stoji iza ovoga mora biti da se skriveni delikti mogu počiniti u imovini, zbog sve većeg nedostatka saosećanja staratelja prema maloletnici. Nedostatak saosećanja može dovesti do toga da ta osoba zanemari dobrobit devojčice bez roditelja. Delikt prema ličnosti maloletne osobe leži u nemarnom ponašanju i postupanju u vezi sa mirazom i jednakošću. Ova greška je jasna i dokazljiva. Ukoliko se takvo ponašanje dogodi, ovo će raspolaganje biti poništeno. Sa druge strane, nema potrebe da se starateljstvo nad imovinom dodeli ovim starateljima, jer već staratelj siročeta upravlja imovinom. Otac siročeta može postaviti staratelja, čime se zadovoljavaju potrebe devojčice. Međutim, ne postoji mogućnost postavljanja nekoga van porodice za staratelja u vezi sa ličnim poslovima maloletne osobe. Zato se ovaj autoritet starateljstva uspostavlja u zamenu za ocem. Dotični se hadis odnosi na siroče koje je dostiglo pubertet. Uzvišeni Allah kaže:

وَءَاتُوا۟ ٱلْيَتَٰمَىٰٓ أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَتَبَدَّلُوا۟ ٱلْخَبِيثَ بِٱلطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَهُمْ إِلَىٰٓ أَمْوَٰلِكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا

2. I siročadi imanja njihova uručite, hrđavo za dobro ne podmećite i imetke njihove s imecima vašim ne trošite – to bi, zaista, bio vrlo veliki grijeh. [en-Nisa, 4/2].

Maloletnik koji je udao nekoga ko nije njegov otac ili deda ima pravo da izabere svog supružnika kada dostigne pubertet.

Namera je da se odnosi na siročad koja su dostigla pubertet. Dokaz za to je da je Poslanik produžio ovu zabranu do vremena kada se moglo tražiti mišljenje devojčice siroče. Međutim, traži se mišljenje devojčice koja je dostigla pubertet, a ne mlade devojčice. Hadis Kudame tumačimo na sledeći način: Ta devojčica je dostigla pubertet, a Poslanik joj je dao izbor, i ona je sama izabrala. Zar ne vidite da se od Ibn Omera prenosi da je rekao: „Tako mi Alaha, ta devojčica me je ostavila nakon što sam je preuzeo“?

Situacija maloletnice koju su udali staratelji koji joj nisu otac i deda

Prema Ebû Hanîfi i Muhammedu (r.a.h.), kada drugi staratelji organizuju brak maloletne devojčice ili dečaka, oboje imaju pravo izbora kada dostignu pubertet. Ovo je takođe stav Abdullaha b. Umera i Ebû Hurejre (r.a.h.). Ebû Yusûf (r.a.h.) je u početku imao isti stav, ali ga je kasnije povukao, rekavši: “Nijedno od njih nema pravo izbora“. Urve b. Zubejr (r.a.h.) je takođe imao ovaj stav, navodeći da je ovo ugovor zasnovan na starateljstvu stečenom kroz srodstvo. Zato, baš kao i u slučaju braka koji je dogovorio otac ili deda, ne postoji pravo izbora za one koji su dostigli pubertet u bračnom ugovoru. Jer je srodstvo potpuni razlog za pravo na starateljstvo. U svojim postupcima, srodnik deluje u najboljem interesu osobe kojoj je staratelj, a ne u svom. Baš kao što u finansijskim transakcijama staratelj deluje umesto oca, u transakcijama koje se tiču ličnosti maloletnika, staratelj deluje umesto oca. U situacijama kada se ugovor koji je sastavio staratelj smatra sličnim ugovoru koji je sastavio otac, bračni ugovor koji je sastavio staratelj takođe se smatra sličnim ugovoru koji je sastavio otac. Objašnjenje stavova Ebû Hanîfe i Muhammeda (r.a.h.) je sledeće: Siroče je udato od strane nekoga ko nije imao saosećanja prema njoj. Kao što robinja ima pravo izbora nakon što je gospodar oslobodi, tako i ova devojka ima pravo izbora nakon što stekne autoritet nad sobom. Staratelj, osim oca i dede, takođe ima saosećanje prema sirotici, ali je to nedovoljno. Ovo postaje očigledno kada se uporedi sa saosećanjem očeva. Pošto staratelji nemaju uspostavljeno starateljstvo nad imovinom siročeta, efekat ovog nedostatka je pravno očigledan. Pošto je staratelj imao saosećanja, prihvatili smo ugovor koji je sklopio kao validan. Pošto njegovo saosećanje nije bilo dovoljno, devojčici smo dali pravo izbora. Razlog za uspostavljanje starateljstva je da se spreči da devojku izgubi neko ko dođe da je zamoli za brak i ko joj je ravnopravan. Zato, to znači razmatranje njenog najboljeg interesa u braku. Razmatranje njenog najboljeg interesa se vrši tako što joj se daje pravo izbora, kako bi mogla da donese odluku u svom najboljem interesu nakon što dostigne punoletstvo. Otac nije kao drugi staratelji. Zato što je očev saosećaj potpun, a njegovo starateljstvo apsolutno. Zato nema potrebe da se devojci da izbor u ugovoru koji sklapa. Isto važi i za ugovor koji sklapa deda. Zato što je deda kao otac. On ima starateljska ovlašćenja i nad devojčinom imovinom i nad njenom ličnošću.

Pravo izbora maloletnika ako sudija organizuje brak

U slučaju da sudija udaje siroče, pravo izbora se uspostavlja za devojčicu prema "Zahiru'r-Rivaji" (očiglednom rivâjetu). Jer je Muhammed (r.a.h.) rekao: "Kada mladog dečaka ili devojčicu oženi/uda jedan od njihovih staratelja, a ne njihov otac ili deda, imaju pravo izbora kada dostignu pubertet". Halid b. Sabih el-Mervezi (r.a.h.) je preneo od Ebû Hanîfe (r.a.h.) stav da "Nema prava izbora u slučaju da sudija oženi/udaje". Objašnjenje ovog rivâjeta je sledeće: Sudijino starateljstvo je potpuno i nad imovinom i nad ličnošću. zato je sudijino starateljstvo po snazi kao očevo starateljstvo. (PS: Samir B: Dakle, ovde i u ovom slućaju, Ebû Hanîfe (r.a.h.) daje prednost sudiji nad starateljem, ako sam sve ovo dosad pravilno svatio! Hvala).

[4/216]

Objašnjenje "Zahiru'r-Rivaje" je sledeće: Sudijino starateljstvo dolazi nakon starateljstva nad bratom i ujakom. Pošto se pravo izbora uspostavlja u slučaju da se brat i ujak ožene, ono je već prvo uspostavljeno u slučaju da sudija vrši čin ženidbe. Jer sudijino saosećanje može biti zbog verskog prava. Pokazivanje saosećanja prema nekome iz verskog prava je nešto što samo pobožni ljudi mogu učiniti nakon što su se na to primorali. Zato je neophodno dati maloletnicima pravo izbora kada dostignu pubertet. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), dozvoljeno je majci da ožen svog malog sina ili uda ćerku. Postoje dva rivâjeta od Ebû Hanîfe (r.a.h.) u vezi sa tim da li imaju pravo izbora kada dostignu pubertet. Prema jednom rivâjetu, pravo izbora nije uspostavljeno za sina ili ćerku jer je majčino saosećanje potpuno, ili čak veće od očevog. Međutim, razumliviji rivâjet kaže da je pravo izbora uspostavljeno i u ovom slučaju. Jer, iako je majčino saosećanje potpuno, postoji mana u njenom rasuđivanju. Zato majka nema starateljstvo nad imovinom. Potpuna zaštita interesa maloletnika je moguća samo uz potpuno saosećanje i potpunu procenu. Pošto postoji mana u majčinoj proceni, dali smo maloletnicima pravo da biraju kada dostignu pubertet.

Da li maloletnici koji imaju mogućnost razdvajanja mogu biti razdvojeni sudskim nalogom?

Ako maloletnici odluče da se razdvoje po dostižući pubertet, to mogu učiniti samo na osnovu sudske presude. To je zato što je razlog za razdvojenost sporan. Dok neki učenjaci prihvataju ovaj razlog kao opravdanje za razdvojenost, drugi ga ne prihvataju. Razlog nije definitivno poznat jer se često pripisuje nedostatku naklonosti. Teško je utvrditi da li naklonost zaista nedostaje, što ga čini slabim opravdanjem. Zato se razdvojenost prepušta sudijinoj odluci.Mogućnost razvoda je drugačija. Ako se ženi pruži mogućnost razvoda, razdvojenost se dešava kada ona izrazi sopstvenu želju za tim. Presuda sudije nije potrebna. To je zato što je razlog za razdvojenost jači kod opcije razvoda. Žena je ili predstavnik svog muža u pitanjima razvoda ili ima ovlašćenje za razvod zbog prava koje joj je muž dao. Mogućnost slobode data robinji koju je udao njen gospodar razlikuje se od opcije slobode po dostignuću puberteta. Jer, ako oslobođena robinja sama ućini svoj izbor, razdvojenost se dešava bez presude sudije. I ovde je razlog jači jer se muževljeva vlast nad ženom povećava nakon što je ona oslobođena. Jer, pre nego što je robinja bila oslobođena, muž je imao pravo da se pomiri (ako se razvede od nje) tokom dva menstrualna ciklusa; imao je pravo da se razvede dva puta. Period čekanja robinje bio je dva menstrualna ciklusa. Nakon što je oslobođena, trajanje svih ovih perioda se povećalo. Zato žena ima pravo da ne poželi ovo povećanje. Jedini način da spreči ovo povećanje jeste to da potpuno eliminiše muževljevu kontrolu nad njom. Baš kao što se potpuno eliminisanje muževljeve kontrole postiže nedostatkom pristanka robinje, povećanje kontrole se sprečava robinjom koja koristi svoje pravo na slobodu. Međutim, ovde dostizanje puberteta ne predstavlja nikakvo povećanje muževljeve kontrole nad ženom.

Jedini razlog da se pravo na slobodu utvrdi je mogućnost da staratelj nije postupio u najboljem interesu maloletnice. Ovo nije sigurna situacija. Zato, do razdvajanja može doći samo presudom sudije. Zaključno, postoje četiri razlike između prava na slobodu koja se dodeljuje po dostizanju puberteta i prava na slobodu koja se dodeljuje:

Može li se sloboda izbora adolescenata poništiti tišinom?

1. Razlog za pravo na pubertet nije siguran. Međutim, razlog za pravo na slobodu je siguran i jak.

2. Pravo oslobođene robinje se ne poništava njenim ćutanjem. Naprotiv, ono se nastavlja do kraja medžlisa na kojem je oslobođena. Ovo pravo je poput žene kojoj je dato pravo na razvod, i ona to pravo koristi tokom medžlisa.[332] Nasuprot tome, pravo na pubertet se poništava ćutanjem. Jer je pravo oslobođene robinje utvrđeno zakonom koji joj daje to pravo. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) naredio robinji

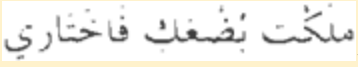

- "Posedovala si svoju ženstvenost. Sada napravi svoj izbor".[333]

(332. Žena kojoj je data mogućnost razvoda naziva se "muhajjere" (ona koja ima mogućnost). Ako nije dat određeni vremenski rok za korišćenje ovog prava, ono važi sve dok ne napusti medžlis.).

(333. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/215; Buhârî. ltk 10; Muslim, ltk 10; Ebû Dâvûd, Talak 19; Tirmizî, Radâ' 8; Nesâî, Talak 29; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/198.).

Zato je sloboda koju je dao muž poput izbora koji je direktno dala žena. Međutim, sloboda neudate devojke je fiksirana jer njen pristanak nije potpun. Pravno, pristanak neudate devojke se ostvaruje kroz njenu ćutnju. Zar ne vidite, kada se devojka uda nakon puberteta, njena ćutnja predstavlja pristanak na brak. Isto važi i kada se uda pre puberteta.

Da li ćutanje mladića i udovice negira njihovo pravo na izbor?

Zato, mi hanefije kažemo da, baš kao i u slučaju braka nakon puberteta, ćutanje ne poništava mogućnost braka kada udovica uđe u pubertet. Ćutanje takođe ne poništava mogućnost braka za maloletnog muškarca. Jer, ćutanje se ne smatra pristankom za muškarca, ni pre ni posle puberteta.

[4/217]

3. Mogućnost slobode odnosi se na robinju, a ne na roba muškarca. Međutim, mogućnost braka nakon puberteta je uspostavljena i za muškarce i za žene zbog nedostatka saosećanja staratelja. Mogućnost slobode je priznata zbog povećanog autoriteta muža. Sa druge strane, kada gospodar ženi roba muškarca, on razmatra najbolji interes roba. Prilikom udaje robinje, on razmatra miraz koji će ona dobiti i činjenicu tu da će mu obaveza izdržavanja biti ukinuta. Zato su mogućnosti slobode za roba muškarca i robinju različiti. Međutim, što se tiče mogućnosti braka nakon puberteta, maloletni dečaci i devojčice su u jednakom položaju u pogledu saosećanja staratelja. Zato je ovo pravo podjednako utvrđeno za oboje. Ovde se ne može reći da "Rob muškarac koji je oslobođen, poput dečaka koga je staratelj oženio, može biti oslobođen obaveza braka razvodom". Jer, muškarac (koga je staratelj oženio dok je mlad bio) ne može biti oslobođen miraza tokom bračnog ugovora, niti može biti oslobođen ove obaveze razvodom od svoje žene. Rob, međutim, ima mogućnost da bude oslobođen miraza razvodom tokom bračnog ugovora. Obaveza miraza pripada gospodaru. Zato (tj. sa obzirom na to da obaveza miraza pripada gospodaru), gospodar ima pravo da primora svog roba da se oženi. Iz tog razloga, ućinili smo razliku između roba muškarca i dečaka koji je dostigao pubertet.

4. Ako robinja, saznavši za svoj oslobođeni status, nije svesna svog prava izbora, ovo pravo ne prestaje dok ne sazna za to. Ako devojka koja je dostigla pubertet zna da se udaje, ali ćuti jer nije svesna svog prava izbora, ovo se pravo gubi. To je zato što je pravo na slobodu izbora dato da bi se povećala dominacija muža. Samo obrazovani ljudi mogu ovo da razumu. Robinja, koja je veoma zaokupljena služenjem svom gospodaru, smatra se opravdanom što ovo ne zna. Pravo na slobodu izbora, međutim, je jasna; to je stvar poznata svima. Pošto je to stvar poznata svima, neki su ljudi pogrešno pretpostavili da je ovo pravo čak i utvrđeno pitanjem da li otac organizuje brak. Zato se nesvesnost devojke o njenom pravu na izbor ne smatra opravdanjem. Sa druge strane, pošto se ova devojka nije bavila ničim pre puberteta te je imala priliku da nauči stvari koje bi joj potrebne bile nakon puberteta dok je još mala bila, njena nesvesnost o takvom pravu ne smatra se opravdanjem.

Ako mlada devojčica ili dečak, po dostizanju puberteta, odluče da se rastanu i jedno od njih umre pre nego što sudija donese presudu o razdvajanju, drugo postaje njihov naslednik.

To je tako zato što je suština braka validna. Razdvajanje može nastati samo presudom sudije. Ako jedan supružnik umre pre nego što sudija odobri razvod, brak se smatra raskinutim smrću. Oni postaju međusobni naslednici. Ovo važi i ako jedan supružnik umre pre završetka sudskog postupka, zbog prigovora porodice devojke na osnovu nejednakosti između supružnika. Imajući ovo u vidu, kažemo: “Dok god sudija ne odobri razvod, muž može imati seksualne odnose sa svojom ženom“. Jer je brak valjan. Međutim, manjkav (neispravan) brak nije takav. U manjkavom braku, autoritet muža još nije uspostavljen. Zato nije dozvoljeno da muž ima seksualne odnose sa svojom ženom te time nema nasleđivanja između njih.

Može li otac udati svoju ćerku, čak i ako je maloletna i udovica?

Prema hanefijskom učenju, ako muž maloletne devojke umre ili se razvede od nje nakon seksualnog odnosa sa njom, i ako joj se završi period čekanja (idda), njen otac je može udati za nekog drugog.

Šâfiîîa (r.a.h.) je rekao: “Maloletna udovica ne može biti udata za nekog drugog dok ne dostigne pubertet i dok je njen otac ne konsultuje. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

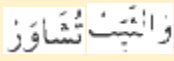
-'Udovica se konsultuje o svom braku'.[334]

(334. Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/229; Buhârî, Nikâh 42; Muslim, Nikâh 64; lbn Mâce, Nikâh 11; Ebû Dâvûd, Nikâh 23; Tirmizî, Nikâh 18.).

Kao što se može videti, Resûlullah (s.a.v.s.) je povezao ovu presudu sa imenicom izvedenom iz značenja - koje je udovištvo. Zato, ovo značenje treba uzeti u obzir prilikom donošenja ove presude. Zaista, isto važi i za delikt preljube i krađe da bi se izrekla kazna had (tj. značenja preljube i krađe moraju biti u potpunosti svaćena). Resûlullah (s.a.v.s.) je rekao:

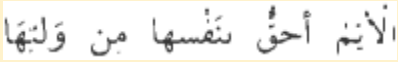
-'Udovica ima više prava da donosi presudu o sebi nego njen staratelj'.[335]

(335. Ahmed b. Hanbel, Musned, l/219; Dârimî, Nikâh 13; Muslim, Nikâh 66; lbn Mâce, Nikâh 11, Nesâî, Nikâh 31.).

Reč Resûlullaha (s.a.v.s.) u hadisu znači 'udovica'. Zar ne vidite da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) uporedio udovicu sa devicom i rekao:

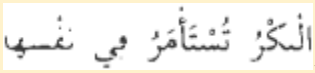 -'Devica se konsultuje'.336

(336. Ahmed b. Hanbel, Musned, I/362; Buhârî, Nikâh 42; Muslim, Nikah 64; Ibn Mâce, Nikâh 11; Ebû Dâvûd, Nikâh 23; Tirmizî, Nikâh 18; Nesâî, Nikâh 33.).

Značenje ovde je: Ova devojka je udovica i čeka određeni vremenski period da bude konsultovana. Zato, poput devojke koja spava i nije u svesti, Njen staratelj ne može da uda ovu devojku bez njenog pristanka. Efekat udovištva u ovoj stvari proizilazi iz udovičinih odnosa i iskustva sa muškarcima. Brak, za žene, ima dva aspekta: štetu koju nanosi dajući mužu dominaciju nad njom i korist koju pruža u smislu zadovoljavanja njenih seksualnih želja. Udovica koja daje prioritet aspektu seksualnog zadovoljstva braka izabrat će muža. Udovica koja smatra da je šteta koja proizilazi iz dominacije nad njom važnija, izabrat će udovištvo. Udovica može ućiniti ovaj izbor na osnovu svog iskustva, jer se zadovoljstvo seksualnog odnosa ne može opisati; iskustvo se može steći samo kroz udovištvo. Zato se za ovu maloletnicu udovištvo smatra pubertetom u odnosu na muškarce i na finansijska pitanja. S'hodno tome, udovištvo eliminiše isključivo pravo donošenja odluka nad maloletnicom. Jer, ako bi starateljstvo trajalo, udovica bi lišena bila mogućnosti da jasno razmisli o tome šta joj se dešava.

[4/218]

Devojka sa mentalnom bolešću nije kao maloletna udovica. Jer, mentalna bolest ne eliminiše želju za seksualnim odnosom. Njoj je naređeno kada joj staratelj ne dozvoli da se uda. U detinjstvu nema želje za seksualnim odnosom. Zato, odlaganje braka dok maloletnica ne dostigne pubertet ne šteti joj. Sa druge strane, ne postoji određeno vreme za prolazak mentalne bolesti i ne zna se da li će proći ili ne. Zato, odlaganje ugovora do puberteta ne poništava prava maloletnice. Hanefijski dokazi po ovom pitanju su sledeći: Otac je staratelj maloletnice koji ne može donositi odluke o njenoj imovini i ličnosti. Zato on može sam sklapati ugovore u vezi sa maloletnicom – baš kao što može i za devicu – dok ne dostigne pubertet. Efekat udovištva je sledeći: Zakon je postavio mišlenje staratelja na mesto mišlenja devojčice, kako u finansijskim transakcijama, tako i u pitanjima koja se tiču njene ličnosti, zbog njenog maloletnog statusa. Udovištvo ne okončava status maloletnice. Sa druge strane, ne može biti razvoja mišlenja maloletnice zbog udovištva. Zato što maloletnica nije zadovoljila svoju seksualnu želju stupanjem u seksualni odnos. Čak i ako je maloletnica udovica razvila mišlenje po ovom pitanju, ona nije u stanju da upravlja svojim finansijskim poslovima. Zato se postupci njenog staratelja razmatraju umesto njenih sopstvenih postupaka. Izraz „udovica“ u hadisu se odnosi na udovicu koja je dostigla pubertet. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) povezao ovu reč sa nečim što se može dogoditi tek nakon puberteta – kao što su konsultacije i veće pravo da donosi odluke o sebi. Ove stvari se mogu naći kod zrele devojke, a ne kod maloletnice. Čak i ako prihvatimo da se misli na maloletnicu, podrazumeva se da traženje njenog mišlenja nije obavezno, već se preporučuje. Zaista, hz.Poslanik (s.a.v.s.) je naredio da se konsultuju i majke ćerki, rekavši:

“Majke treba konsultovati i u vezi sa udajom njihovih ćerki“.[337]

(337. Abdurrezzak, Musannef, Vl/148; Ahmed b. Hanbel, Musned, ll/34; Ebû Dâvûd, Nikâh 23; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/115.).

Ova konsultacija se preporučuje. Isto važi i za konsultacije sa maloletnom udovicom. Dozvoljeno je ocu (i dedi) da organizuju brak maloletne udovice, kao i da to organizuje neko drugi osim oca i dede. Međutim, prema Šâfiîi (r.a.h.), drugi staratelji ne mogu da organizuju brak iz dva razloga: devojka je siroče i ona je udovica.

Ako mlada devojka ima brata po rođenju, dozvoljeno je da se uda onaj brat koji organizuje njen brak

Neki su učenjaci rekli: "Nije dozvoljeno ako ne odluče zajedno. Jer su ova braća zauzela mesto oca. Zato, da bi ugovor bio validan — kao što je između dva gospodara koji dele vlasništvo nad robom, konkubinom ili oslobođenom konkubinom — uslov je da se dva brata zajedno slože oko braka".

Međutim, mi hanefije prihvatamo sledeći hadis Hz.Poslanika (s.a.v.s.) kao dokaz: On (a.s.) je rekao;

إِذَا أَنْكَحَ الْوَلِيَّانِ فَالْأَوَّلُ أَحَقُّ -"Kada se dva staratelja (odvojeno) ožene, prvi koji se oženi je opravdaniji".[338]

(338. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/146; Dârimî, Nikâh 15; Ebû Dâvûd, Nikâh 21; Tirmizî, Nikâh 20; Nesâî, Buyû' 96; Hâkim, Mustedrek, ll/190.).

[4/219]

Ovaj hadis jasno ukazuje da oba staratelja mogu sama sklopiti ugovor. Značenje ovoga je: Razlog starateljstva je srodstvo. Kao što se srodstvo ne može podeliti, tako se ne može podeliti ni utvrđeni zakon o braku. Zato se smatra da svaki od braće deluje sam u sklapanju ovog ugovora. Pošto je razlog potpun i ne dozvoljava podelu, obojica su potpuno ovlašćeni u ovoj stvari. Zaista, čuvar bezbednosti[339] je na ovaj način određen posebno za svakog muslimana, to jest, zato što se bezbednost ne može deliti te su time svi jednaki u tom pogledu. Međutim, to nije slučaj za dva gospodara. Jer je ovde razlog mlečno srodtsvo (vlasništvo) ili vela.[340] Mlečno srodstvo i vela su deljivi. zato se ne može govoriti o potpunom mlečnom srodtsvu ili vela za oba gospodara. Zar ne vidite da jedan od gospodara ne može sam naslediti celu imovinu zbog vela? Al,i ako jedan od braće ostane sam, on nasleđuje celu imovinu. Zato smo ućinili razliku između dva gospodara i dva brata.

([339] Emân / الأمان: U rečniku; znači poverenje, uverenje, sigurnost. U terminologiji; obaveza ili ugovor koji pruža sigurnost života i imovine stranom nemuslimanu (harbi) koji želi da uđe u islamsku zemlju (daru'l-Islam) ili da se preda islamskoj vojsci.).

([340] Velâ / الولاء: To je pravni odnos koji omogućava jednoj osobi da nasledi drugu. Ugovor o veli je podeljen na dva dela: velâ-i atâka i velâ-i muvâlât: Velâ-i atâka; Mevla (Ovo je ugovor o starateljstvu i uzajamnoj pomoći koji nastaje između gospodara i njegovog roba kao rezultat emancipacije. U ovom slučaju, ako oslobođeni rob počini bilo kakav zločin, njegov gospodar plaća krvninu; a ako umre i nema naslednika višeg ranga, njegov gospodar nasleđuje njegovu imovinu. Ovaj ugovor o starateljstvu je takođe poznat i kao "vela-i nimet". Gospodar koji oslobađa svog roba naziva se "mevla'l-ataka" ili "mevla'l-atik".)

(**velâ-i muvâlât** sa druge strane, je sporazum o solidarnosti sklopljen između osobe nepoznatog porekla i druge osobe pod određenim uslovima. U ovom ugovoru o starateljstvu, osoba nepoznatog porekla naziva se "mevlâ-i esfel", a osoba koja pristane na ovaj ugovor naziva se "mevlâ-i a'lâ".)

Ako je jedan od braće puni brat mlađe devojke, a drugi polubrat, prema nama hanefijama, puni brat ima više prava da uda devojku.

Međutim, prema Zuferu (r.a.h.), ova dva brata imaju jednaka prava starateljstva u braku. To je zato što se starateljstvo u braku zasniva na bliskosti oca, a ne majke. Staratelj zauzima mesto oca zbog njegove blizine. Ova su dva brata jednaka u svojoj bliskosti ocu.

Mi hanefije, međutim, kao dokaz navodimo hadis koji je Hz.Ali (r.a.h.) preneo kao „mevkuf i merfu".[341] Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao:

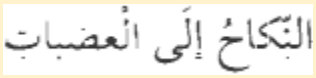

"Ovlašćenje za ženidbu pripada asabi".[342/343]

(341. Mevkuf hadis: Ovo se odnosi na izreke i radnje prepričane od as'haba. Izreke i radnje vernika koji su činili Hz.Poslanikov (s.a.v.s.) krug nazivaju se "mevkuf" jer njihov lanac prepričavanja ne stiže do Resûlullaha (s.a.v.s.) već se zaustavlja kod as'haba. Neki pravnici i stručnjaci za hadise takođe nazivaju mevkuf hadis „atar".)

(342. Merfu' hadis: Ovo se odnosi na izreke, radnje i prećutna odobrenja koja se pripisuju Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) i- prema nekim učenjacima- atribute.)

([342] **Asabe / العصبة:** Rođak sa očeve strane. U islamskom naslednom pravu, asaba je naslednik koji nema određeni udeo u nasledstvu, već uzima ostatak nakon što naslednici čiji su udeli određeni (as'hâb-i ferâiz) prime svoje udele, a ako su sami, uzimaju celu imovinu. Podeljeni su na dva dela: asaba-i nesebije i asaba-i sebebije:

1. Asabe-i nesebije: To su osobe koje su u bliskom krvnom srodstvu sa preminulim. Podeljene su u tri kategorije:

a. Asabe bi nefsihi: Rođaci muškarci kao što su otac, sin, otac po ocu i praunuk, gde nijedna žena nije uključena u vezu.

b. Asabe bi gajrihi: Sestre preminulog koje su sa svojom braćom koji su takođe Asabe.

c. Asabe ma'a gajrihi: Žene koje su Asabe kada su sa ženom koja nije Asabe. To su pune ili polusestre ćerke preminuloga.

2. Asabe-i sebebije: Ovo je takođe dve vrste:

a. Asabe zbog emancipacije (itk): To su rođaci muškarci Mevla'l-Atake i njegovih Asaba.

b. Asabe zbog ugovora: Kada jedna osoba kaže drugoj, "Ti si moj staratelj, nasledit ćeš od mene kada umrem", ili "Ti si moj naslednik", kaže on, "Kada izvršim čin, ti ćeš platiti krvninu umesto mene", i ona prihvata, i tako se između njih uspostavlja agnatski odnos (asaba). Ovo se naziva "mevlâ'l-muvâlât".

(343. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/186.).

Ako je puni brat puni brat, on dolazi ispred polubrata u smislu agnatskog statusa. To je značenje ove odluke. Puni brat ima dve vrste bliskosti sa devojkom. Zato je superiorniji od onoga ko ima bliskost sa devojkom na jedan način. Iako osnova starateljstva, kao i agnatski status, nije uspostavljena bliskošću sa majkom, bliskost sa majkom je takođe razlog za preferenciju. U rangiranju staratelja, glavni princip je Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) izreka:

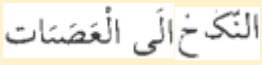

"Ovlašćenje za ženidbu pripada agnatu".

Venčanje male devojčice

Osoba koja ima starateljstvo nad devojčicom je ili maloletna ili starija osoba koja je senilna (ma'tuh). Ako je devojčica maloletna, najkvalifikovanija osoba da bude njen staratelj je njen otac. Posle oca, prema "Zahiru'r-Rivaji" (očigledno prenetom mišlenju), deda zauzima mesto oca. Kerhi (r.a.h.) je po ovom pitanju rekao: "Ovo je stav Ebû Hanîfe (r.a.h.). Prema Muhammedu i Ebû Yusûfu (r.a.h.), brat i deda su jednaki. Jer, prema pravilu ova dva imama, brat deli dedino poreklo (asaba). Zato su partneri u nasleđivanju. To bi trebalo da bude slučaj i kod starateljstva. Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), deda dolazi ispred brata po poreklu (asaba). To bi trebalo da bude slučaj i kod starateljstva". Ispravan stav je da je ovo mišlenje trojice imama. Jer, značenje koje se razmatra o starateljstvu je saosećanje. Dedino saosećanje je veće od bratovog. Zato devojka nema izbor u bračnom ugovoru koji je sklopio deda, baš kao što nema ni u izbor u bračnom ugovoru koji je sklopio otac. To nije slučaj sa bratom. Deda ima starateljstvo nad ćerkom, i lično i u njenoj imovini, dok brat nema. Situacija nije drugačija ni u zakonima o nasleđivanju. Deda je nadređen bratu. Njegov udeo u nasleđu nikada ne pada ispod jedne šestine.Zato je, u pogledu starateljstva, on kao otac. Braća ne mogu deliti ovu odgovornost sa dedom. Posle deda po ocu, rođaci koji imaju ovlašćenje da sklapaju brakove po agnatskom redu su: puni brat, polubrat, sin punog brata, sin polubrata, puni ujak, poluujak, sin poluujaka i sin poluujaka. Ako najstarija ćerka, koja je mentalno bolesna, ima sina, prema hanefijskoj školi mišlenja, ovlašćenje da sklapa brakove pripada njenom sinu.

[4/220]

Šafija je rekao: "Sin nema pravo da uda svoju majku osim ako ona nije iz njegove porodice (rođaka), kao što je slučaj kada se njegov otac oženi ćerkom svog ujaka. Ovo se zasniva na Šafijinom stavu: 'Žena nema starateljstvo nad sobom. Dete je deo svoje majke. Zato njen sin ne bi trebalo da ima starateljstvo nad svojom majkom.' Međutim, prema hanefijskoj školi, žena ima pravo starateljstva nad sobom. Zato bi njen sin takođe trebalo da ima pravo starateljstva". - Ova će tema biti objašnjena u kasnijim poglavljima.- Šâfiîin (r.a.h.) dokaz po ovom pitanju je sledeći: "Svrha uspostavljanja starateljstva je zaštita interesa osobe koja je pod starateljstvom. To nije slučaj kada se starateljstvo daje sinu. Jer, po prirodi, sin ne želi da uda svoju majku. Zato ne može da uzme u obzir najbolji interes svoje majke u pitanju braka. Čak i ako to učini, njegova sklonost je ka očevoj strani. Najverovatnije, ta osoba neće biti ravna svojoj majci. Međutim, ako je sin uda iz njenog plemena, onda je šteta otklonjena. Zato smo dali sinu ovlašćenje da uda svoju majku kada je on iz njenog plemena".

Dokaz za nas hanefije po ovom pitanju je hadis:

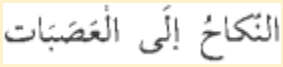

"Ovlašćenje za sklapanje brakova pripada plemenu agnata".[344]

(344. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/186.).

Sin ima pravo agnata. Ovo je jurisprudencijalno značenje izreke: “Nasleđe je vrsta starateljstva.“ Zato što naslednik zauzima mesto testatora (osoba koja je pisala testament) u pogledu vlasništva i raspolaganja. Nasleđivanje znači zauzimanje nekoga u raspolaganjima. Postoji nekoliko razloga za nasleđivanje. To su udeo u nasledstvu koji se određuje tekstovima (farza), agnat i bliskost. Međutim, najjači od ovih razloga je agnat. Zato što je nasleđivanje zbog agnata stvar konsenzusa. Zahvaljujući agnatu, osoba stiče celokupnu preostalu imovinu. Zato smo starateljstvo zasnovali na agnatu, što je najjači razlog za nasledstvo. Sinova nevoljnost da uda majku zbog svoje prirode se zanemaruje. Zato što se ova situacija može dogoditi i kada je sin iz majčinog plemena. Ako čovek ravnopravnog statusa predloži brak majci, a sin odbije, sudija može presuditi da sin sprečava svoju majku da se uda (kako bi izbegao da ostavi nasledstvo nekom drugom), i sudija može sam da organizuje brak. Isto važi i za druge staratelje. Naši hanefijski učenjaci se ne slažu oko toga da li je otac ili sin više ovlašćen da organizuje brak. Ebû Hanîfa i Ebû Yusûfa (r.a.h.) su rekli: “Sin ima više prava na starateljstvo od oca jer prethodi ocu u agnatu (asaba). Zaista, kada otac nasleđuje pored sina, ne može se smatrati asabom. On dobija samo jednu šestinu kao određeni akcionar (asâbu'l-ferâ'iz).“ Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), “Otac ima više prava na starateljstvo od sina jer se očevo starateljstvo proteže i na imovinu i na ličnost. Sin, međutim, nema starateljstvo nad imovinom. Štaviše, otac obično brine o interesima svoje ćerke, dok sin brine o svojim interesima“. Zato, otac ima prednost nad sinom u starateljstvu. Za ženu, red staratelja posle sina je isti kao i red staratelja za mlađu ćerku.

Ako udaljeni staratelj uda maloletnu osobu, brak podleže odobrenju bližeg staratelja.

Ako udaljeni staratelj uda devojku kada postoji bliži staratelj, brak podleže odobrenju bližeg staratelja.

Jer, kada postoji bliski staratelj, udaljeni staratelj je kao stranac. Zato bračni ugovor podleže odobrenju bližeg staratelja. Ako je bliski staratelj duže vreme odsutan iz grada, prema hanefijskoj školi, sledeći staratelj u redu može da organizuje brak. Šâfiiîa (r.a.h.), međutim, kaže da će sultan (ili sudija sa svojim ovlašćenjem) organizovati brak ove devojke.Prema Zuferu (r.a.h.), niko ne može da organizuje brak ove devojke dok se bliski staratelj ne vrati. Šâfiiîini i Zuferovi (r.a.h.) dokazi po ovom pitanju su sledeći: Starateljstvo udaljenog staratelja prestaje starateljstvom bliskog staratelja. Međutim, starateljstvo bliskog staratelja se nastavlja čak i tokom perioda odsustva. Zaista, nasledni odnos između njih ne prestaje zbog odsustva. Starateljstvo je takođe ovlašćenje dato staratelju da pronađe odgovarajućeg partnera za devojku. Ovo se ovlašćenje ne poništava odsustvom. Dokaz za ovo je: Ako je bliski staratelj organizovao brak devojke u svom mestu stanovanja, ovaj bračni ugovor je važeći. Ovo ukazuje na to da se starateljstvo bliskog staratelja nastavlja.

[4/221]

Šâfiiîa (r.a.h.) na ovo odgovara rekavši: Iako se starateljstvo neposrednog staratelja nastavlja, postalo je nemoguće da devojka ostvari svoja prava preko neposrednog staratelja (radi njegovog odsustva). Zato sultan udaje devojku. To je takođe slučaj kada neposredni staratelj sprečava devojku da se uda. Međutim, to nije slučaj ako je neposredni staratelj maloletan ili mentalno bolestan, jer takva osoba nema starateljstvo nad devojkom. Starateljstvo udaljenog staratelja prestaje prisustvom neposrednog staratelja. Međutim, odsustvo neposrednog staratelja je izuzetak od ovoga. Dok Zufer (r.a.h.) sa druge strane navodi sledeće: Pošto starateljstvo neposrednog staratelja traje, udaljeni staratelj ne može obaviti ceremoniju venčanja. Sultan (verski vođa) takođe ne može obaviti ceremoniju venčanja. To je zato što sultanov autoritet dolazi nakon autoriteta udaljenog staratelja.

Pošto se autoritet udaljenog staratelja ovde ne uspostavlja, ni sultanova se vlast ovde ne uspostavlja. Međutim, situacija u kojoj bliski staratelj sprečava udavanje devojke kako ne bi podelio nasledstvo sa nekim drugim je drugačija. Jer ovde je bliski staratelj nepravden jer sprečava ostvarivanje stečenog prava. Zato sultan zauzima mesto ove osobe da bi sprečio nepravdu. Jer je sultan postavljen na ovu poziciju da bi sprečio nepravdu. U ovom slučaju, neposredni staratelj nije počinio nepravdu zbog svog putovanja – posebno ako je išao na hadž. Ova osoba ne sprečava sticanje stečenog prava, pa sultan ne bi trebalo da zauzme njegovo mesto. Zato se udaja devojke odlaže dok se ova osoba ne vrati. Hanefijski dokazi po ovom pitanju su sledeći: Uspostavljanje starateljstva je zbog razmatranja koristi osobe pod starateljstvom. Zato se starateljstvo uspostavlja nad nekim ko ne može da razmotri sopstveni najbolji interes. U starateljstvu se prednost daje najbližoj osobi. Pošto su bliži, oni su ti koji će se najviše brinuti o maloletniku. Razmatranje najboljih interesa maloletnika zavisi ne samo od mišlenja najbližeg staratelja, već i od prisustva staratelja tamo gde se maloletnik nalazi, tako da maloletnik može imati koristi od ovog mišlenja. Jer, mišlenje staratelja koji nije prisutan tamo gde se maloletnik nalazi više nije korisno. Zato se takav staratelj ne razlikuje od maloletnika ili mentalno obolele osobe koja uopšte nema mišlenje. S'hodno tome, mišlenje udaljenog staratelja zauzima mesto mišlenja bliskog staratelja. Nema razlike između naslednika koji zauzima mesto prvobitnog i prvobitnog koji je odsutan ili u stanju u kojem se ne može koristiti. Zar ne vidite; kao što zemlja zauzima mesto vode tamo gde nema vode, tako i zemlja zauzima mesto vode kada ima prljave vode. Jer prljava voda je voda iz koje se ne može napraviti nikakva upotreba za prečišćavanje. Zato se smatra kao da nikada nije ni postojala.Pitanje brige i vaspitanja (hidana) malog deteta je takođe takvo. Žena koja je bliža detetu ima prednost u pogledu starateljstva. Ako se ova žena uda i stupi u vezu sa drugim muškarcem, starateljstvo prelazi na sledećeg najbližeg rođaka. Obaveza izdržavanja takođe leži na imovini bližeg rođaka. Ako je imovina bližeg rođaka udaljena i nije moguće iz te imovine obezbediti izdržavanje, obaveza izdržavanja prelazi na imovinu sledećeg najbližeg rođaka. Dozvoljeno je bliskom staratelju da organizuje brak devojke koja je pod njegovim starateljstvom u svojoj lokaciji. To je zato što je devojka imala koristi od toga. Međutim, ova korist za devojku se dogodila slučajno. Zato se na ovom ne može zasnivati opšta presuda. Starateljstvo prelazi na sledećeg najbližeg rođaka. Objašnjenje je sledeće: Daleki staratelj ima bliskost u smislu planiranja braka, dok je u pogledu srodstva dalek. Bliski staratelj, sa druge strane, ima distancu u smislu planiranja braka, ali bliskost u smislu srodstva. Starateljstvo je posledica i mogućnosti planiranja braka i bližeg susreta sa detetom. Zato su ove dve osobe poput dva staratelja jednakog ranga. Oboje mogu organizovati udaju devojke. Autoritet (vlast) sudije postoji samo kada se to smatra neophodnim. Pošto je autoritet udaljenog staratelja uspostavljen na način koji smo objasnili, više nema potrebe za sudijinim autoritetom.

[4/222]

Stručnjaci za pravo su se razlikovali oko minimalne granice “dugog odsustva staratelja iz njegovog grada“ (gajbet-i munkati'a). Ebû Isme Sa'd b. Muaz (r.a.h.) je po ovom pitanju rekao: “Najkraći period putovanja (sefer) je dovoljan za ovo. To je tri dana i tri noći. Jer, nema ograničenja za najduži period putovanja. Zato se uzima u obzir najkraći period“. Muhammed (r.a.h.) je naveo ovaj stav u svom delu “Kitabu'l-Asl“, rkavši: “Čak i ako je staratelj u blizini u Sevâdu'l-Iraku, zar se njegovo mišlenje ne može utvrditi“? Ova izjava ukazuje da se autoritet udaljenog čuvara uspostavlja kada pređe zemlju Sevâda. Postoje dva rivâjeta od Ebû Yusûfa (r.a.h.) po ovom pitanju. Prema jednom rivâjetu, to je “od Džablake do Džablate“, dva sela, jedno na istoku, a drugo na zapadu. Ebû Yusûfovo (r.a.h.) objašnjenje “kontinuiranog odsustva“ na ovaj način protumačeno je kao povratak Zuferovom (r.a.h.) stavu da se “starateljstvo ne uspostavlja za daleke rođake“. Ebû Yusûf (r.a.h.) je naveo ova dva mesta kao primere. Prema drugom predanju, to je “od Bagdada do Rej'a“.

Ovo je takođe preneto od Muhammeda (r.a.h.). U jednom rivâjetu, Muhammed (r.a.h.) je rekao: “od Kufe do Reja“. Neki učenjaci definišu kontinuirano odsustvo kao osobu koja se stalno kreće sa jednog na drugo mesto, što onemogućava pronalaženje njenog boravka. Ili je to nestanak staratelja i nedostatak bilo kakvih vesti o njemu“. Neki kažu: “Ako osoba koja je iznajmila devu stigne na jedno mesto, ta udaljenost nije 'prekinuto odsustvo'. Ako stigne na dve stanice, to je 'prekinuto odsustvo'." Drugi kažu: “Ako karavani idu svake godine na mesto gde je staratelj, odsustvo se ne prekida; ako ne idu svake godine, ono se prekida". Ispravno pak mišlenje je to da ako se čeka dolazak staratelja ili utvrđivanje njegovog mišlenja, a prosac koji je ravan devojci pobegne, onda se odsustvo prekida. Ako se prilika neće izgubiti ako se čeka, onda se odsustvo ne prekida. Ako se starateljstvo uspostavi za dalekog rođaka, a devojka se uda, a zatim dođe bliski rođak, ne mogu poništiti brak. Jer je ugovor sklopljen sa punim ovlašćenjem.

Udaja maloletnog deteta osim staratelja

Niko osim staratelja ne može oženiti maloletnog dečaka ili udati devojčicu. Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

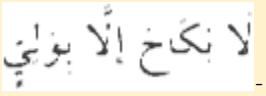

- “Nema braka bez staratelja“.[345]

(345. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/394; Dârimî, Nikâh 11, Ibn Mâce, Nikâh 15; Ebû Dâvûd, Nikâh 19; Tirmizî, Nikâh 14; Hâkim, Mustedrek, II/184.).

Prema hanefijskoj školi, staratelj (osoba ovlašćena da upravlja imovinom maloletnika) nije staratelj u pitanjima braka.

Međutim, Ibn Ebû Leylâ je rekao: “Staratelj ima ovlašćenje da upravlja brakom. Jer je staratelj zauzeo mesto oca u razmatranju koristi maloletnika pod njegovim starateljstvom. Zar ne vidite da je staratelj poput oca u pitanjima koja se tiču imovine maloletnika? Isto tako, on je poput oca u pitanjima koja se tiču ličnosti maloletnika“.

Mâlik (r.a.h.) je rekao: “Ako osoba, pre svoje smrti, postavi nekoga za staratelja i posebno navede ovlašćenje za upravljanje brakom, dozvoljeno je kao da je dala punomoćje za upravljanje brakom dok je živa bila. Ako ovlašćenje za upravlanje brakom nije posebno navedeno prilikom postavlanja staratelja, to nije dozvoljeno“.

Mi hanefije, međutim, navodimo hadis kao dokaz koji se prenosi:

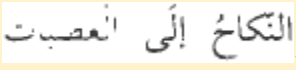

-“Ovlašćenje za sklapanje braka pripada srodnicima po poreklu“.[346]

(346. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, III/186.).

Ako staratelj nije bliski srodnik preminuloga, ne može biti srodnik po poreklu. Zato je on kao stranac u pitanjima braka. Međutim, ako je staratelj bliski rođak devojke — kao što je njen ujak — oni imaju ovlašćenje da ugovore brak, čak i ako ne kroz samo starateljstvo, već zbog njihovog bliskog odnosa. Zato, čak i ako brak sklopi neko ko nema ovlašćenje da raspolaže imovinom ili osobom, pravo izbora se uspostavlja za maloletnike koji su venčani kada dostignu punoletstvo. To je zato što starateljeva ovlašćenja nad imovinom proizilaze iz njihovog imenovanja za staratelja. Međutim, starateljstvo ne daje osobi ovlašćenje da ugovori brak. Nema razlike da li je ta osoba staratelj ili ne.

Ako dvoje maloletnika žive u domu muškarca koji se brine o njima, i taj muškarac je organizovao njihov brak, situacija ostaje ista. To je zato što je status tog muškarca niži od statusa staratelja. Zato, on nema ovlašćenje da organizuje brakove. Štaviše, osoba koja se brine o maloletniku ima pravo da ga štiti, prima donacije i sadaku i deluje isključivo u korist maloletnika. Organizovanje braka (od strane ovog muškarca) ne spada u ovu kategoriju starateljstva.

Ako oslobođeni rob nema bliskih srodnika, gospodar koji ga je oslobodio ima pravo starateljstva nad njim.

Zato što se starateljstvo i agnatski status mogu steći. Međutim, starateljstvo nad brakom se zasniva na agnatskom statusu.

[4/223]

Svaki srodnik po krvnom srodstvu koji spada u kategoriju "asabe" ima ovlašćenje da sklapa brakove kada nema nikoga bližeg njemu.

Prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), ako nema rođaka koji spada u kategoriju "asaba" (oni koji imaju porodicu), onda rođaci iz kategorije "zevi'l-ernâm" (oni koji nemaju porodicu), kao što su tetke, stričevi i halle (sestre) sa očeve strane, takođe imaju ovlašćenje da sklapaju brakove – putem istihsana (pravno preferencijalnog rezonovanja). Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), rođaci van kategorije "asabe" nemaju ovlašćenje da sklapaju brakove. Ovaj se stav takođe zasniva na analogiji (kijasu). Hasan b. Hasan ibn Zijid (r.a.h.) je takođe ovo preneo od Ebû Hanîfe (r.a.h.). Ebû Yusûfov (r.a.h.) stav po ovom pitanju je nejasan. Dok se Ebû Yusûfov (r.a.h.) stav o "braku" pominje pored Ebû Hanîfenog (r.a.h.), njegov stav o "Velâ" (starateljstvu) pominje se pored Muhammedovog (r.a.h.). Konkretno, u vezi sa majkom, navodi se da "Ako majka sklopi sporazum o Velâ'i nad svojim detetom, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), ovaj sporazum nije validan". Razlika u mišlenju u vezi sa brakom i Velâ'iom je ista. Isto važi i za situaciju u vezi sa majkom i plemenom rođaka. Mišlenja Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.) zasnivaju se na hadisu:

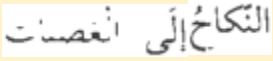
- "Brak je vlasništvo koje pripada Asabama".[347]

(347. Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/186.).

Određeni član (el-) na početku reči u ovom hadisu je dokaz da svo vlasništvo u vezi sa brakom pripada Asabama. Oni koji nisu Asabe nemaju vlasništvo u ovoj stvari. Dokaz za to je taj da oni koji nisu Asabe nemaju starateljstvo nad imovinom. Osoba koja oslobodi roba (mevla'l-atâka) ima prednost nad rođacima koji nisu Asabe. Ako bi njihovo srodstvo imalo bilo kakav uticaj na sticanje ovlašćenja za brak, imali bi prednost nad mevla'l-atâkakom. Jer, mevla'l-atâka nema nikakvo srodstvo. Ebû Hanîfiin (r.a.h.) dokaz je Ibn Mes'ûdovo (r.a.h.) odobrenje braka sa ćerkom njegove žene. Već smo to ispričali. Jer je ispravno mišlenje da ova devojka nije bila biološka ćerka Abdullah b. Mes'ûda (r.a.h.). Zato je on odobrio njen brak zbog majčinog starateljstva. Starateljstvo se dobija zbog saosećanja koje proizilazi iz bliskosti. Ovo saosećanje postoji i kod rođaka oca i kod rođaka majke. Zato se starateljstvo nad brakom odnosi i na ove rođake. Međutim, rođaci oca imaju prednost zbog agnatskog srodstva. To ne sprečava rođake sa majčine strane da imaju starateljstvo kada niko iz agnatskog srodstva nije prisutan. Starateljstvo je kao pravo na nasleđivanje. Nasleđivanje se takođe zasniva na srodstvu, ali prednost po ovom pitanju pripada agnatskom srodstvu.

Nakon agnatskog srodstva, sledi nasleđivanje ljudi iz porodice. U ovom slučaju, izjava Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.):“Mevla'l-atâk dolazi ispred Zevil-Erhâma u pitanjima starateljstva. Jer Mevla'l-atâk takođe dolazi ispred Zevil-Erhâma u pitanjima nasleđivanja“, postaje nevažeće. Činjenica ta da je to slučaj u nasleđivanju, ne ukazuje da Zevil-Erhâm ne nasleđuje, niti ukazuje da starateljstvo nad brakom nije uspostavljeno. Prema ovom neslaganju, kada maloletnici nemaju rođaka iz redova Zevil-Erhâma, Mevla'l-Muvâlât348 (osoba čije je poreklo poznato u ugovoru o muvelatu) ima starateljstvo nad brakom. Međutim, prema Muhammedu (r.a.h.), Mevla'l-Muvâlât nema takvo ovlašćenje. Jer on dolazi posle Zevil-Erhâma.

(348. Ugovor o vernosti: Sporazum sklopljen između osobe nepoznatog porekla i osobe poznatog porekla, kojim se predviđa da ako prva počini delikt ubistva, porodica druge će platiti krvarinu, a druga će naslediti svu imovinu prve.).

Nemuslimanski ili porobljeni otac nema starateljstvo nad slobodnom i mladom devojčicom ili dečakom muslimankom/muslimanom.

Pošto verske razlike sprečavaju i nasleđivanje i brak, Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يُهَاجِرُواْ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيۡءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْ وَإِنِ ٱسۡتَنصَرُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيۡكُمُ ٱلنَّصۡرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوۡمِۭ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم مِّيثَٰقٞۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ

72. Oni koji vjeruju, i iseljavaju se, i u borbi na Allahovom putu zalažu imetke svoje i živote svoje, i oni koji daju utočište i pomažu, oni jedni druge nasljeđuju. A onima koji vjeruju, a koji se nisu iselili – vi ne možete, sve dok se ne isele, nasljednici biti. A ako vas zamole da ih u vjeri pomognete, dužni ste im u pomoć priteći, osim protiv naroda sa kojim o nenapadanju zaključen ugovor imate. – A Allah dobro vidi ono što radite. [el-Enfal, 8/72].

Ovaj ajet kaže da nema starateljstva između onih koji su emigrirali i onih koji nisu tokom perioda kada je emigracija bila obavezna [farz]. Zato je već rečeno da nema starateljstva između muslimana i nevernika. Ropstvo takođe okončava starateljstvo jer sprečava nasleđivanje. Štaviše, rob nema starateljstvo nad samim sobom. On, kao prvo, nema starateljstvo nad drugima.

[4/224]

Kao što musliman ima pravo da oženi svog muslimanskog sina, tako i nevernik ima pravo da oženi svog neverničkog sina. Uzvišeni Allah kaže:

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍۚ إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ

73. Nevjernici jedni druge nasljeđuju. Ne postupite li tako, nastaće smutnja na Zemlji i nered veliki.

[el-Anfal, 8/73], navodi se u ajetu. Dokaz za to je da muslimani nasleđuju jedni od drugih, kao i nevernici.

Brakovi između nevernika

Brakovi između nevernika su validni.

Međutim, prema Mâliku (r.a.h.), to nije validno. Mâlik (r.a.h.) kaže: Brakovi nevernika su ništavni. Jer je dozvoljenost braka blagoslov i Božanska milost utvrđena u religiji. Nevernik nema pravo na tako nešto.

Mi hanefije, međutim, navodimo sledeći ajeti kao dokaz:

وَٱمۡرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلۡحَطَبِ

4. i žena njegova, koja spletkari;

فِي جِيدِهَا حَبۡلٌ مِّن مَّسَدِۭ

5. o vratu njenu *bit će* uže od ličine usukane! [(Tebet) el-Mesed, 111/4], [Samir B. Ispravljeno].

PS: Samir B: I ovde se moram pozvati na prevod ovih ajeta na turs, jeziku, pošto njihov prevod obuhvata sva ova dva ajeta u jedan ajet i jasno naglašava ćija je ona zapravo žena:

وَٱمۡرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلۡحَطَبِ - "A njegova žena (Ebu Lehebova žena) će ući u vatru kao drvonoša". [(Tebet) el-Mesed, 111/4]

Da brakovi nevernika nisu validni, Svemogući Allah ne bi imenovao ovu ženu za Ebu Lehebovu ženu. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao:

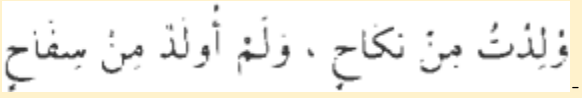

- "Rođen sam iz braka, a ne iz preljube".[349]

(349. Abdurrezzak, Musannef, Vll/303; Ibn Ebû Şeybe, Musannef, Vl/303; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsât, V/80; Heysemi, Mecmau'z-Zevâid, Vlll/395.).

Kao što Mâlik (r.a.h.) takođe kaže, iako je brak blagoslov, mogućnost postizanja ovog blagoslova je posledica toga što je čovek. Pošto osoba ne prestaje da bude čovek zbog neverovanja, ne može biti isključena iz prava na ovaj blagoslov.

Ako otac uda svoju mladu ćerku za nekoga ko joj ne odgovara, ili svog mladog sina oženi za ženu koja mu ne odgovara, taj brak je dozvoljen prema Ebû Hanîfi (r.a.h.) kroz princip istihsana (pravne preferencije). Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), to nije dozvoljeno. Ovaj stav je takođe u skladu sa analogijom. Ako otac uda svoju ćerku za miraz manji od uobičajenog miraza, ili ako oženi svog sina za miraz veći od uobičajenog miraza, u iznosu koji ne bi lahko prevario ljude, to nije dozvoljeno prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.).

Muhammed (r.a.h.) je ovo naveo u svom delu el-Asl. Međutim, nije objasnio šta je nedozvoljeno. Zato su neki od naših učenjaka pretpostavili da je davanje ili primanje miraza znatno iznad ili ispod onoga što je prikladno, nedozvoljeno, ali sam bračni ugovor je validan. To je zato što prepreka proizilazi iz ugovorenog miraza. Mana u određivanju miraza, kao što je nenavođenje miraza uopšte ili ženidba nekim u zamenu za svinju ili vino, ne čini brak nevažećim.

Ispravan stav je taj da je brak u ovom slučaju nevažeći. Muhammed (r.a.h.) je objasnio ovu izjavu u delu el-Džami'us-Sagir.

Objašnjenje stava Ebû Yusûfa i Muhammeda (r.a.h.) je sledeće: Očevo je starateljstvo uslovljeno istragom i delovanjem u najboljem interesu deteta. U ovom ugovoru, šteta je jasno očigledna. Zato, otac ne može imati ovo pravo zbog svog starateljstva. Zaista, nije dozvoljeno ocu, koji je staratelj svog deteta, da kupuje ili prodaje imovinu koja pripada njegovom detetu po ceni koja je preterano obmanjujuća (prekomerna obmana). Dokaz za to je sledeći: Pošto nije dozvoljeno da neko uda svoju robinju za takav miraz, trebalo bi da mu bude još nedozvoljenije da uda svoju ćerku. Očevo starateljstvo nad ćerkom je slabije od ženinog starateljstva nad samom sobom.***

PS: Samir B:***- Izjava "Očevo starateljstvo nad ćerkom je slabije od ženskog starateljstva nad samom sobom" naglašava u islamskim pravnim diskusijama (posebno unutar hanefijske škole) da žena koja je dostigla pubertet i zdravog je razuma ima jaču i obavezujuću volju u vezi sa sklapanjem bračnog ugovora nego li očeva volja. To implicira da se brak sklopljen bez pristanka žene može smatrati nevažećim ili da pravo žene na samoopredeljenje ima prednost.

Osnovna logika: Volja inteligentne i zrele žene je efikasnija od prisilnog starateljstva njenog oca.

Hanefijski pristup: Punoletnoj ženi nije potrebna očeva dozvola za udaju; ona može biti svoj staratelj (obaviti sopstveno venčanje).

Druga gledišta: U šafiijskoj, malikijskoj i hanbelijskoj školi mišlenja, otac može udati svoju devičnu ćerku protiv njene volje (obavezno starateljstvo), ali čak i u ovom slučaju, pravo žene da se usprotivi iz opravdanih razloga je predmet rasprave.

Cilj: Sprečiti prisilne brakove žena i naglasiti da je pristanak najvažniji u braku.

Ukratko, "Saglasnost" (volja) razumne žene u vezi sa sopstvenim brakom je odlučnija od očevog "starateljstva" (zakonskog prava da raspolaže njenom imovinom).

Autor nepoznat. Hvala.).

Ako se žena uda za nekoga ko joj nije ravan ili za miraz manji od uobičajenog miraza, staratelji imaju pravo da se usprotive. Očev brak na ovaj način je još dostojniji prigovora.

[4/225]

Međutim, Ebû Hanîfe (r.a.h.):

أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَزَوَّجَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَلَى صَدَاقِ خَمْسِمِائَةِ دِرْهَمٍ

„Resûlullah (s.a.v.s.) se ženio za Hz.Ajšu (r.a.h.) za petsto dirhema".[350] Hz.Ajšu (r.a.h.) je udao njen otac, Hz.Ebû Bekr (r.a.h.). Njegova ćerka Hz.Fatima (r.a.h.) se udala za Hz.Aliju (r.a.h.) za četiristo dirhema".

(350. U vreme Hz.Poslanika (s.a.v.s.), pet dirhema srebra je otprilike bilo cena žrtvenog ovna.).

On je napustio analogiju zasnovanu na ovom rivâjetu. Međutim, sa obzirom na to da su sve vrline prisutne u njima, miraz Hz.Aiše i Hz.Fatime (r.a.h.) ne bi trebalo da bude toliki. Ne može biti miraza većeg od onoga što bi im bilo dato na ovom svetu. Mudrost koja stoji iza očevog postupka je sledeća: Brak obuhvata mnoge koristi i svrhe. Otac smatra korist svoje ćerke više nego njegovu sopstvenu. Čini se da je otac držao miraz niskim ili nije uzeo u obzir jednakost kako bi postigao druge svrhe braka. To znači da su druge svrhe korisnije za ovu devojku od jednakosti i miraza. Zato je očev postupak izvršen imajući na umu korist njegove ćerke. Iz tog razloga, ovaj brak je dozvoljen. Slično tome, dozvoljeno je staratelju da da mito iz imovine siročeta. Jer, iako ova osoba daje naizgled nepotrebnu imovinu, on u ovom postupku razmatra korist siročeta. Dok otac može imati ovlašćenje da donese takvu odluku u vezi sa ličnošću svog deteta, on nema ovlašćenje da postupa po pitanju imovine deteta. To je zato što svrha transakcija koja uključuju imovinu može biti samo materijalna. Ako postupa nemarno u finansijskom pitanju, nema ničega što bi ispravilo ovaj nedostatak.Takođe je nedopustivo da otac uda svoje maloletne robove. To je zato što su druge svrhe braka za roba, a ne za maloletnika. Ne postoji ništa što može da otkloni ovaj nedostatak za maloletnika. Takođe je nedopustivo da stričevi i braća organizuju takve brakove. To je zato što je njihovo saosećanje nepotpuno. Zato se njihovi nedostaci u pogledu jednakosti i miraza ne pripisuju njihovom razmatranju drugih svrha braka, već njihovom nepoštovanju najboljih interesa maloletnika i njihovoj sklonosti ka podmićivanju. Takođe je nedopustivo da se žena uda na ovaj način. To je zato što je ženino rasuđivanje slabo, lahko se prevari i obično sledi svoje želje. Zato se njeni nedostaci u pogledu jednakosti i miraza ne pripisuju drugim svrhama braka, već tome što sledi svoje želje. Dok su druge svrhe braka za ženu koja se udaje, a ne za staratelje, staratelji se krive kada nedostaje jednakost ili postoji nedostatak u mirazu. Ne postoji ništa što može da otkloni ovaj nedostatak sa strane staratelja. Zato roditelji imaju pravo da se protive ovom braku.

[4/226]

Koliko je svedoka potrebno da bi se utvrdio brak između maloletnika i njegovog staratelja?

Ako staratelj prizna da se maloletna devojčica ili dečak udala/ženio, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.), brak se ne utvrđuje ovim priznanjem osim ako dva svedoka ne posvedoče o tome. Međutim, prema Ebû Yusûfu i Muhammedu (r.a.h.), on je utvrđen.

Ovo se neslaganje može izraziti na sledeći način: Ako staratelj prizna da su se maloletnici venčali, a maloletnici, kada dostignu pubertet, pobiju stariteljevu izjavu, a zatim osoba koja iznosi tvrdnju predstavi dva svedoka koji svedoče maloletnicima da je staratelj priznao da ih je oženio kada su bili maloletni, onda je, prema Ebû Hanîfi (r.a.h.) i dva imama, brak uspostavljen.Ista razlika u mišlenju nastaje kada osoba koja deluje kao predstavnik i muške i ženske strane prizna da su se njihovi klijenti venčali. Isto neslaganje postoji kada gospodar da takvo priznanje u vezi sa svojim robom. Međutim, ako gospodar prizna da se njegov rob oženio, priznanje se jednoglasno smatra validnim.Ebû Yusûf i Muhammed (r.a.h.) navode: Staratelj je ovde priznao nešto za šta je ovlašćen bio. Kao što je gospodarevo priznanje u vezi sa njegovim robom validno, tako je i ovo validno. Jer je priznanje izjava koja može biti istinita ili lažna. Kada neko prizna nešto što nije ovlašćen da uradi, postoji sumnja u smatranju ove izjave vešću. Međutim, ako prizna nešto što je ovlašćen da uradi, nema sumnje u smatranju ove izjave vešću. Jer ta osoba već može postići svoj željeni cilj tako što sama izvrši taj čin. Zar ne vidite da ako neko ko se razveo od svoje žene kaže: “Vratio sam se svojoj ženi“, pre nego što je period čekanja završen, to se smatra validnim? Ali, ako daje takvo priznanje nakon što je period čekanja završen, ono se ne smatra validnim.

Ebû Hanîfe (r.a.h.) kaže: Ovo je priznanje dato o nekom drugom. Priznanje dato o nekom drugom nije dokaz. Jer je to svedočanstvo. Presuda se ne može utvrditi svedočenjem jedne osobe. Ostaje da ta osoba mora biti ovlašćena da sama sklopi ovaj brak. U tom smislu, kažemo: Ova osoba ne može sklopiti ovaj ugovor bez dva svedoka. Kao što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao;

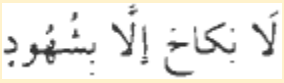

"Nema braka bez svedoka".[352]

(352. Ibn Ebû Şeybe, Musannef, lll/455; Tirmizî, Nikâh 15; Beyhakî, es-Sunenu'l-Kubrâ, Vll/111; Zeyleî, Nasbu'r-Râye, lll/169.).

Zato ova osoba može biti ovlašćena da prizna brak samo na isti način na koji je sklopila bračni ugovor (tj. dovođenjem dva svedoka). I mi to kažemo. Ako mu dva svedoka pomognu u ovoj stvari, kažemo da je ovaj brak validan upoređujući priznanje sa sklapanjem ugovora. To nije slučaj sa robinjom. Zato što je gospodar priznao nešto što je na njegovu štetu. To je zato što je ženstvenost robinje pod kontrolom gospodara. Priznanje učinjeno na sopstvenu štetu je apsolutno validno, bez poređenja sa sklapanjem ugovora od strane samog vlasnika. Međutim, priznanje učinjeno u vezi sa robinjom nije na njegovu štetu. Zato se priznanje može izvršiti samo na način na koji je neko ovlašćen da sam sklopi ugovor. Ova izjava pravnika je problematična u slučaju priznanja staratelja koje obavezuje siroče na dug. Jer, dok staratelj ima ovlašćenje da izvrši transakciju koja obavezuje siroče, priznanje koje obavezuje siroče nije validno.

Bračni ugovor prvog staratelja koji udaje maloletnu devojku:

Ako maloletna devojka ima dva staratelja i oba je udaju u različito vreme, a poznato je koji ju je prvi udao, važeći je bračni ugovor koji je sastavio prvi staratelj.

Status braka ako oba staratelja istovremeno udaju maloletnu devojku.

Jer je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao:

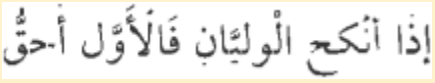

"Kada dva staratelja venčaju, onaj koji ga/je prvi ženi/udaje, više je zaslužan".[353]

(353. Ahmed b. Hanbel, Musned, IV/146; Dârimî, Nikâh 15; Ebû Dâvûd, Nikâh 21; Tirmizî, Nikâh 20; Nesâî, Buyû' 96; Hâkim, Mustedrek, ll/190.).

Sa druge strane, sporazum koji je sastavio prvi staratelj, ispunjen je. Sporazum koji je sastavio drugi staratelj nije ispunjen. Jer, devojka više nije predmet drugog sporazuma nakon prvog sporazuma. Ako se ne zna ko se prvi/prva oženio/udala, ili ako su oba sporazuma sklopljena istovremeno, oba su nevažeća. Jer, ne postoji način da se oba smatraju važećim. Jedan nije više zaslužan da se smatra važećim od drugog. Zato, nevaženje oba postaje jasno.

Roditeljska saglasnost za brak maloletnog deteta

Prema hanefijskim učenjacima, ako se mladić oženi ženom i njegov staratelj odobri brak, brak je validan. To je zato što, prema hanefijskim učenjacima, maloletnik zdravog razuma i koji ima sposobnost da izrazi svoju volju. Međutim, da bi postupci maloletnika bili validni, neophodan je pristanak staratelja. To je zato što se najbolji interesi maloletnika mogu zaštititi samo na ovaj način. Zato brak postaje validan samo kada ga staratelj odobri, a sporazum se smatra kao da ga je staratelj sam sklopio. Zato dete ima pravo na "pubertetsku opciju" kada dostigne pubertet. Međutim, prema šafiijskom učenju, brak ne postaje validan uz odobrenje staratelja. Prema jednom šafiijskom pravilu, "Izjava volje maloletnika nije validna u ugovorima". Drugo pravilo šafiijskog učenja kaže: "Ugovori nisu podložni odobrenju". Zato, ako se mlada devojka uda za nekoga a njen staratelj to odobri, ovaj brak je validan prema našem mišlenju. Prema Šafiijinom mišlenju, to je nevažeće iz dva gore navedena razloga. Treći razlog, prema Šafiijinom mišlenju, jeste taj što izjava volje žene nije pogodna za bračni ugovor. Ako ovo odobrenje da staratelj koji nije otac ili deda, prema Šafiijinom mišlenju, postoji i četvrti razlog: osoba koja daje odobrenje zapravo ne poseduje ovlašćenje da sklopi brak.Ako staratelj otkaže ovaj bračni ugovor, ugovor postaje nevažeći. Ako staratelj ne preduzme nikakvu radnju da odobri ili otkaže brak dok deca ne dostignu pubertet, odluka je na venčanim stranama. Ako odobre ugovor, brak postaje važeći kao da ga je staratelj odobrio dok su deca bila maloletna. Brak ne postaje važeći samo postizanjem puberteta, osim ako oni ne odobre ugovor. To je zato što, zbog svoje mladosti u vreme sklapanja ugovora, nisu imali priliku da ga u potpunosti razmotre. Završetak ovog ugovora zavisi od temeljnog razmatranja. Zato moraju odobriti ugovor nakon što dostignu pubertet.

[4/227]

Ako otac uda svoju mladu ćerku i garantuje miraz koji će njen muž dati, ova garancija je dozvoljena.

Zato što je otac sebe postavio kao garanta. A garant je dužnik. Ako garantuje prodaju imovine svog malog deteta i novca koji će kupac dati, ova garancija nije validna. Zato što pravo na prijem novca pripada ocu ne kao posledica njegovog starateljstva, već kao rezultat uslova ugovora. Zar ne vidite, nakon što dete dostigne punoletstvo, otac će primiti novac, a ne dete? U stvarima koje su zahtev ugovora, otac je kao zakoniti vlasnik.[354]

(354. Dejstvo ugovora je željeni ishod strana ugovora i stvarni rezultat koji ugovor proizvodi. Na primer, efekat ugovora o prodaji je da kupac poseduje prodatu robu, a prodavac poseduje cenu robe.).

Zato što prava koja proizilaze iz ugovora o prodaji pripadaju osobi koja je sklopila ugovor. Zato, ako oslobodi kupca od novca, ovo oslobađanje je validno. Ako garantuje da će novac biti primljen od kupca, on, na neki način, garantuje za sebe. Osoba koja garantuje za sebe nije validna. Pravo na prijem miraza pripada ocu ne zato što je sklopio bračni ugovor, već zbog njegovog očevog starateljstva. Zato što u braku zakonska prava (posledice) ugovora ne pripadaju osobi koja je sklopila ugovor. Zar ne vidite, kada devojka dostigne punoletstvo, pravo da primi miraz pripada njoj, a ne njenom ocu. Zato, u ovoj garanciji, otac je kao i svaki drugi, stranac. Ako drugi stranac garantuje ovaj miraz i otac prihvati ovu garanciju, garancija je validna. Očeva garancija je takođe takva. Kada devojka dostigne punoletstvo, ona može ili tražiti miraz od svog muža kao uslov bračnog ugovora, ili ga može tražiti od svog oca kao uslov garancije. Kada njen otac plati miraz, ona može vratiti iznos koji je platio mužu. Ne može ga zahtevati nazad. Jer je postala garant bez ikakvog zahteva od muža. Međutim, ako je postala garant na zahtev muža, može ga zahtevati nazad od njega kada on plati miraz.

Ako je ova garancija data tokom očeve bolesti i otac je umro kao posledica ove bolesti, garancija postaje nevažeća. Jer je otac nameravao da pruži korist svom nasledniku. Radnja koju preduzme bolesna osoba u korist svog naslednika je nevažeća. Ako otac oženi svog maloletnog sina dok je zdrav i garantuje za miraz u njegovo ime, ova garancija je validna ako je njegova žena prihvati. Međutim, ako otac plati miraz, on ne može, prema istihsanu (pravnoj preferenciji), zahtevati povraćaj iznosa od svog sina. Prema kijasu (analogiji), on može zahtevati povraćaj. To je zato što ako neko drugi deluje kao garant na očev zahtev i plati miraz, ta osoba može zahtevati sinovljevu imovinu. Isto važi i kada otac deluje kao garant. Jer dete koje je pod starateljstvom dok je mlado znači, na neki način, da dete može zahtevati povraćaj novca od svog oca nakon što dostigne punoletstvo. Zar ne vidite, ako staratelj garantuje za miraz maloletnika i plaća ga iz svoje imovine, on može zahtevati imovinu deteta? Isto važi i za oca. Razlog za istihsan je sledeći: Prema dobro poznatom običaju, očevi rade takve stvari ne očekujući ništa zauzvrat. Nemaju nameru da uzmu nazad ono što su potrošili od imovine deteta. Ono što je utvrđeno običajem smatra se utvrđenim dokazima (nass). Zato, ako otac nije postavio nikakve uslove kada je delovao kao garant, ne može zahtevati imovinu deteta. Ona može da podnese zahtev ako postavi uslov. Jer, kada nema eksplicitne izjave, običaj preovladava. Ovde nema eksplicitne izjave. Na primer, postavlanje stola ispred nekoga znači, prema običaju, dozvoliti mu da jede sa njega. Isto je i ovde. Ako postoji izjava koja kaže “Ne jedi!“, onda nije isto. Isto važi i ovde. Staratelj nije kao otac. Jer ne postoji običaj među starateljima da daju donaciju detetu. Naprotiv, dovoljno je da staratelj ne poželi imovinu siročeta. Zato se pravo staratelja da zahteva imovinu deteta utvrđuje kada on deluje kao garant i plaća iz svoje imovine.Ako otac umre pre nego što isplati miraz svog malog sina za koga je delovao kao garant, to se smatra nepotpunom donacijom. Jer se donacija završava isporukom poklonjene imovine. Ovde, do isporuke nije došlo. Međutim, ćerka ima izbor. Može dobiti miraz od svog muža ili, kao uslov garancije, može ga dobiti iz onoga što je njen otac ostavio iza sebe (njegove imovine). Jer, ovo je pravo uspostavljeno za ćerku kroz garanciju dok je otac živ bio. Očeva smrt ne negira pravo ćerke. Ako sin dobije svoj deo iz očeve imovine, ostali naslednici mogu zahtevati deo njegovog sina. Ako je sin već dobio svoj deo, mogu zahtevati njegov deo.Zufer (r.a.h.), međutim, smatra da ostali naslednici ne mogu zahtevati sinovljevu imovinu. To je zato što je ugovor o garanciji uspostavljen na takav način da plaćanje ne bi zahtevalo regres. Da je otac platio ovaj dug dok je živ bio, ne bi mogao da ga potražuje od sina. Međutim, njegova smrt ne zahteva podnošenje zahteva.

[4/228]

Mi, hanefije, kažemo sledeće: Razlog zašto otac ne prilazi svom sinu dok je živ je taj što to podrazumeva oproštaj. Ako umre pre predaje, ovo se značenje poništava. Zato če se, kao da je otac postao garant na zahtev deteta nakon što dostigne pubertet, to oduzeti od njegovog nasledstva nakon njegove smrti. Ako se ova garancija dogodila dok je otac umirao od bolesti (maraz-ı mevtte), garancija je nevažeća. Jer se radi o donaciji koju je otac dao svom detetu garantujući miraz. Donacija koju je otac dao svom detetu tokom terminalne bolesti je nevažeća. Zato je garancija bilo koga ko deluje kao garant u ime ili za naslednika, a zatim umre, nevažeća.

On je stalno mentalno bolestan, kao malo dete u svim tim stvarima.

Jer, kao dete, ono je pod starateljstvom. Nema razlike između urođene ili stečene mentalne bolesti.

Prema Zuferu (r.a.h.), u slučaju urođene mentalne bolesti, ako osoba uđe u adolescenciju sa mentalnom bolešću, odgovor je sledeći. U slučaju stečene mentalne bolesti, staratelj nema ovlašćenje da sklopi brak. Jer se starateljstvo osobe nad samim sobom uspostavlja od trenutka kada dostigne pubertet. Brak je doživotni ugovor. Brak nije uvek neophodan. Pošto osoba može da razmotri sopstveni interes, staratelj ne mora da razmatra njene interese u ovoj stvari. Starateljstvo nad imovinom nije takvo. Jer se potreba za imovinom stalno obnavlja.

Mi, hanefije, kažemo sledeće: Razlog zbog kojeg je vlast utvrđena jeste taj što osoba koja je pod vlašću nije sposobna da misli o i u svoju koristi. U ovoj nesposobnosti nema razlike između urođene mentalne bolesti i mentalne bolesti koja se kasnije razvila. Možda je osoba dok je pri zdravom umu bila, nije našla odgovarajućeg partnera, a zatim je postala mentalno bolesna. Ili je možda posle toga kada je postala mentalno bolesna, njen partner preminuo. Kod urođene mentalne bolesti, potrebna pomoć može biti potrebna isto kao i kod mentalne bolesti koja se razvija kasnije.

Allah Teâlâ najbolje zna. Njemu je konačno odredište.

Danas, 03.02.2026 u 11:30h, završih prevod i ovog četvrtog – lV- toma knjige el-Mebsut.

Neka je sva hvala i slava Allahu Teâlâ koji mi je omogučio da dovršim prevod ove knjige.

KARMA İNDEKS

A

Acc, 11
âfâkî, 70, 282, 317, 339
Aişe Mescidi, 60
Aklik, 53
Arafat, 28, 31, 104
Arafat hutbesi, 103
Arafat'ta vakfe, 63, 71, 120
Arefe günü, 29, 105, 337
asabe, 408
ashâbü'l-feräiz, 411
aspur, 234
av, 177
av hayvanı, 149, 177
avret, 67
azimet, 128

B

bâin, 378, 390, 392
bâkire, 367
bedene, 76, 148, 213, 255, 257
Behz kabilesi, 164
Benû Mahzûm kapısı, 25
Beydâ, 8
Baytullah, 17
Beytü'l-atîk, 23, 142, 249
bulûğ muhayyerliği, 421
büdne, 77, 81, 82, 109, 110, 111
Büyük Şeytan, 39, 42, 46, 121

C

cem', 118, 119
cem-i takdîm, 30, 31, 32
Cemre-i Akabe, 35, 39, 41, 46, 58, 121, 124, 329, 349
Cemre-i Ûlâ, 124
Cemre-i Vustâ, 124
Cerdan çukuru, 14
ceza kurbanı, 73, 76, 81, 99
Ci'râne, 60
cidâl, 13
cız', 265
cüzûr, 255

D

dârülharp, 215
dem-i cebr, 53
dem-i nüsük, 54

E

Ebtah, 48, 63
Ebû Kubeys dağı, 9, 20
Ehl-i zimmet, 192
eman velâyeti, 407
eşnan, 232

F

fâhiş gabin, 418

farîza, 112
farz, 112
ferc, 44
fidye, 122
finâ, 104
fusûk, 13

G

gaybet-i munkata, 413
gerdanlık, 65
gündüz, 105

G

gurre, 156, 165

H

haber-i vâhid, 23, 76, 303
Hac, 1
hac sa'yi, 100
Hacc-ı Ekber, 45, 332
Hacerülesved, 17, 19, 21, 89
Hacr, 285
Haram bölgesi, 60, 63, 136, 183, 246
Haşimoğulları, 49
Hatîm, 22, 89
Hayf, 49
Hayf Mescidi, 124
hedy, 213
hedy kurbanı, 58, 65, 136, 175, 185, 206, 249
Herat Elbisesi, 234
Hereviî, 235
Hevammü'l-arz, 175
Hıcr, 22
hıdâne, 412
hırmî, 16, 232
hill, 60, 104, 317, 319, 328, 341, 350
hill bölgesi, 63, 136
Hudeybiye, 20, 136, 199, 200, 205, 215
Hudeybiye Yılı, 245
hurmet-i musâhere, 387, 389
husye, 267

I

İzhir otu, 195
izlıba, 20

I

iddet, 209
İhad, 51
iftitah tekbiri, 10
ihram namazı, 6
ihsâr, 199, 202, 245, 284, 293
İhsâr kurbanı, 143, 200, 206
ihtilam, 358
İlk cemre, 46
imam, 318
imâm-ı sahîh, 51
İsaf, 97
istîlam, 17, 18, 21
iş'âr, 257, 260
izâr, 63, 235, 237

K

kasım, 394
kaza umresi, 60, 205
kelâlet kurbanı, 142
kırân, 51, 56
kırân hacc, 244
kırân kurbanı, 73
kıyas, 398
kıymet, 155
Kinâneoğulları, 49
kira sözleşmesi, 398
kudüm tavafı, 45, 55, 64, 68, 69, 214
Küfe Hacc, 51
Küfe Umresi, 51
kurban cezası, 75
kurban yeri, 200
Kuzah Dağı, 120
Küçük Şeytan, 46
küfür, 366

L

Lebbeyk, 7, 35
Ukâ Tavafı, 68

M

mâ-ı müstaʿmel, 127
Mal, 3
maraz-ı mevt, 423
marûh, 409
mecûsî, 351, 394
meder, 235
mehr-i misil, 377

Mekke Hacci, 63
menâsik, 1
merfû hadis, 326, 408
Merve, 99
Mescid-i Harâm, 246
Meş'ar-i Haram, 38, 39, 97, 121
mevkuf, 408
mevla'l-atâka, 415, 416
Mîkat, 54
Mîkat Umresi, 63
mîk-i mût'a, 389
Mina, 39, 45, 100, 104, 119, 120
Misl, 155, 156
Mudârabe, 281
muhâlea, 390
Muhassab, 48
Muhassir vadisi , 34, 120
muhrim, 160
muhsar, 73, 109, 122, 135, 191, 202, 306, 311, 328, 331, 336
musâheret, 383
müdd, 50
müdebbir, 168
Mültezem, 49
mümâselet, 156
mürsel, 392
müsle, 68
müşâvere, 367
mût'a hacci, 54
mût'a nikahı, 54
mütekavvim, 169, 179
müvâlât akdi, 416
Müzdelife, 31, 34, 36, 119, 120
Müzdelife'de geceleme, 121

N

Nâile, 97
nâsik, 1
Nehâr, 105
nikah, 357
nüsük, 192

O

Orta Cemre, 46
Orta Şeytan, 46

R

Rabeze, 331
Rafes, 12, 225, 227
Ravha, 164
remel, 20, 46, 64, 68, 89, 94, 95
Ribat, 298
ric'î, 378, 392
ridâ, 4, 63, 233
ruhsat, 128
Rukye, 299
Rükn-ü Yemânî, 19, 21, 94

S

sa', 123, 158
sa'y, 25, 95
Sâbiî, 394
saçın örgülenmesi, 66
saçların yağlanması, 66
sadaka, 85
Safâ, 99
Safâ Kapısı, 25
sahih ilmam, 333, 344
sarura, 284, 325
Sebir dağı, 39
Secc, 11
seferî, 280
seniyy, 265
Seref, 58, 71
Sevâdü'l-Irak, 413
sihrî hısımlık, 226
sıla-i rahim, 364
sükna hakkı, 391

Ş

şavt, 20
şâz, 117, 256
şehir, 192
şeytan taşlama, 124

T

taat, 287
Tahiyye Tavafı, 68
Tahlil, 376
tahrimen mekruh, 236
taşlama, 126
taşlama vakti, 42
tatavvu kurban, 143
tavaf, 84
tavaf namazı, 23, 28
Tavâf-ı sadr, 49, 70
tazminat, 150, 152
tebennî, 375

tecrîd, 256, 257, 260
tedâhul, 56, 57, 147
tahlîl, 101, 350
tekbir, 101
telbiye, 7, 9, 8, 10, 34, 40, 101
Temettu', 51, 62
temettu' hacci, 88
Temettu' kurbanı, 200
Teni'im, 60, 73, 319
tereffüh, 318
Terviye Günü, 28, 63, 101
tesbîh, 350
tevkîf, 20
topuz, 66

U

Udhiye, 144
umre sa'yi, 100
umre tavafı, 55, 70, 74, 79
Urâne Vadisi, 34, 120
uşşer, 362
uzlet, 362

Ü

Ümmü Gaylan, 194
Ümmü veled, 163

V

vakfe, 30, 33, 74, 105
Vakfe vakti, 41
vakit, 3
vasî, 414
vedâ hacci, 20
Vedâ tavafı, 49, 59, 69, 70, 120
velâ, 408
veled-i zina, 386
vers, 15
vesme, 233

Y

yavsu, 190
Yesrib, 20

Z

za'feran, 15
Zâhirîler, 359
zevk, 32
zevi'l-erhâm, 415, 416
Zi-Tuvâ', 91
ziyaret tavafı, 45, 64, 69, 70, 74, 82, 244